COMMENTARIA QVAEDAM IN CANTICA CANTICORVM,

nunc denuò ex Doctorum dictis congesta, per Fratrem Alphonsum ab Orozco Augustinianum.

Accessere quadraginta quatuor annotationes in eadem Cantica, Deiparæ Mariæ Virginis festiuitatibus accommodatæ.

CVM LICENTIA.
BVRGIS.
Apud Philippum Iuntam.
1581.

Pe.ro Alegij s. ... ... Piacenza

AD LECTOREM.

EXcellēs regius ſenatus tradidit mihi ad examinanda quædam Commentaria in Cantica Cāticorū, quibus acceſſere aliquæ Annotationes in eadem Cantica Deiparæ Mariæ Virginis, feſtiuitatibus accommodatę, Authore Reuerendo ac doctiſsimo Fratre Alfonſo ab Orozco. Perlegi præſens opus, in quo ſacrarum literarum myſteria perueſtigare autor inuigilauit, & poſteriorum cogitationū ſuarum primitias ędere ſumma ope curauit, quod ſanè operis pulchritudo indicat. Quam ob rem Lector celeberrime à te iterum atq; iterum contendo, vt munuſculum hoc omni eruditione refertiſsimum, quod tibi vir egregiæ, doctrinę addicit ſemper, prę manibus habeas, à quo non paruam vtilitatē haurire poteris. Vale, Madriti, die. 13. Aprilis, anni Dominici. 1574.

Frater Ioanes de Gamarra.

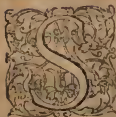
ON Philipe, por la gracia de Dios, Rey de Castilla, de Leon, de Aragon, de las dos Sicilias, de Hierusalem, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorcas, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iaen, de los Algarues, de Algezira, de Gibraltar, Conde de Flandes, y de Tirol, &c. Por quanto por parte de vos, Fray Alonso de Orozco, dela orden de Sant Augustin, nos fue fecha relacion, que vos auiades compuesto vn libro intitulado *Commentaria in Cantica Canticorum*. El qual era muy vtil y prouechoso, y de sancta doctrina: atento lo qual, y el trabajo que en ello auiades passado, nos suplicastes os mandassemos dar licencia para lo poder imprimir y vender, con priuilegio por ocho años, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro consejo, por quanto en el dicho libro, se hizo la diligencia, que la pragmatica por nos agora nueuamente fecha dispone, fue acordado que deuiamos mādar dar esta nuestra carta para vos enla dicha razon. Por la qual, os damos licencia y facultad, para que por esta vez, vos o la persona q̄ vuestro poder para ello tuuiere, podays hazer imprimir e imprimays el dicho libro que de suso se haze mencion: sin por ello incurrir en pena alguna. Con tāto que la dicha impression, se haga conforme al original que presentastes en nuestro Cō sejo, que estā rubricadas todas las hojas, y firmado al fin del de Ioan Fernā dez de Herrera, nuestro escriuano de camara, delos que residen enel nuestro Consejo: y con que despues de impresso, no se pueda vender ni venda, sin que primero se trayga al nuestro Consejo, para que se vea si la dicha impression esta conforme al original, y se os tasse el precio a que se ha de vender cada volumen. So pena de caer e incurrir en las penas contenidas enla dicha pragmatica, y mas de la nuestra merced, y de diez mil marauedis para la nuestra camara. Dada en Madrid, a veynte y tres dias del mes de Abril, de mil y quinientos y setenta y quatro años.

D. Episcopus Segouiensis. — *El Licenciado Pedro Gasco.* — *El Doctor Francisco de Villafanes.*

El Licenciado Rodrigo Vazquez Arze. — *El Doctor Luys de Molina.* — *El Doctor dō Iñigo de Cardenas çapata.* — *El Doctor Aguilera.*

Yo Ioan Fernandez de Herrera, Secretario de camara de su Magestad, la fize escreuir por su mandado, con acuerdo delos de su Consejo.

PROLOGVS AVTORIS AD PIVM LECTOREM.

APIENS Salomon summi numinis spiritu afflatus, candide Lector, hæc Cātica canticorū nimirum scripsit. In quibus, ni fallor, filiæ Pharaonis vxori suæ nullatenus ille loquitur, quū plurimæ deformitates in hoc libro inueniantur, quippe quæ venustati & decori mulieris haud cōueniant. Quæ nam precor mulier collum instar turris Dauid habuit? aut quæ puella nasum similem turri vnquam gessit? sub hæc, si quæ mulier alterū oculum pulchriorem possideret, nónne apprimè deformis foret? vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum, in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui. Hæc sponsus sponsæ suæ loquitur. Denique AEgyptus neutiquam mulieres habet nigras, sed Ethiopia. Atqui sponsa se nigram profitetur dicens: Nigra sum, sed formosa filiæ Hierusalem. Vndè liquidò comprehenditur, sponsum cęlestem Christū IESVM sponsæ suæ Ecclesiæ Romanæ loqui, quippe quam sic vnicè dilexit: sic summopere amauit: vt semetipsum traderet pro ea: sicq; exhiberet illam sponsam gloriosam, non habentem maculam neque rugam, ceu pulchrè asserit Apostolus Paulus. Cantic. 4. Canti. 1. Ephe. 5.

Possunt & hæc omnia, quæ in hoc carmine nuptiali scribuntur, cuilibet animæ sanctæ adaptari: eo quod iam iam tota se Deo dicauit: ita vt, summi Dei gratia, mūdo, & his quæ mūdi sunt, prorsus renūciarit. Itaque rebus notis alle-

gorię conficiuntur, & in sententias vertũtur diuinas, quẽ admodum exactè sanctus Gregorius testatur: Quatenus dum sensu exteriora cognoscimus, ad interiora & abdita mysteria deuenire valeamus. Enimuerò, epithalamium amoris nobis describitur, quo ex assuetis sermonibus anima nostra discussa incalescat, & ad Christi IESV nobilissimi sponsi amorẽ plus inardescat. Illud verò solerter obseruandum, quã mirabiliter, atque misericorditer Deus optimus nobiscũ, quamuis immeritis operetur. Quique vt nos vermiculos humi reptantes, ad sacri amoris amplexus accendat, ad dilectionis corporalis verba vsque se inclinat. Sed vnde loquẽdo sic se humiliat, inde nos intellectu exaltat. Ratio, quia ex sermonibus huiuscemodi discimus, qua virtute in diuinitatis amore ferueamus. Oportet ergo, vt cùm exteriora audimus, neutiquã ad exteriora sentiẽda remaneamus: ne forsitã machina quæ ponitur vt leuet, ipsa magis opprimat, grauetque: alioqui ad nuptias sponsi cælestis cum veste nuptiali deuenire nequiuimus. Quid plura? in Cãticis his potissimè Ecclesia Saluatorem obnixè pręstolatur: quapropter toto pectore clamãs inquit: Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Nec non & vnaquęque anima spiritu Dei afflata, hoc ipsum pro virili sua expostulat: magnopere cupiens ingressum Dei in cor suum, quatenus dulcedinem sponsi sentiat: & illum perindè atque in thalamo sedentem intra se aspiciat. Cęterùm illud annotatu dignum est: quòd non abs re Cantica canticorum Salomonis vocantur: quandoquidem Salomon, pacificus interpretatur. Quo intelligamus signo pacis

S. Grego. — Collatio. — Cant. 1.

librum

librum hunc insignitum fore: eā ob causam, ab osculo quod pacis symbolum est, suum auspicatur initium. Verùm, mentes pacificas hoc nuptiale carmen accerset, quæ quidem, se se à vitiorum perturbationibus vendicantes, curarum tumultus penitus abdicarunt. Sed de ijs in explicatione tituli huius libri fusiùs tractabimus. Superest, prudēs Lector, vt qui beneuolentia nō vulgari, & charitate solita Declamationes nostras Aduentus Domini, Quadragesimæ, & omnium sanctorū festiuitatum hactenus accepisti, commentaria hæc in Cantica canticorum eadem dilectione suscipias. Neque fas erit annotationes quadraginta quatuor, quæ subinde sequuntur, in laudem Deiparæ Virginis Mariæ spernere. Quin potiùs eas obsecro legito. Quas sanè si pio affectu videre, tibi placuerit, fieri nō potest, quin aliquid frugis, Domino opitulante, exhaurias. Et quam optime in Christo IESV. vale. Nota.

Omnia sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ censuræ, lubēs submitto.

F. ALPH. MENDOZA
Sacræ Theologiæ Augustinianiq; instituti professoris Lectori Hexastichon.

QVo ingenuos animo gignas, pie Lector, amores,
Et casto foueas pectore iam genitos:
Scilicet egregium pangit tibi carmen Orozco,
Qua rapit ad thalamos cor animumque pios:
Dùm referat viuos Christi, atque Ecclesiæ amores,
Quos viuo expreßit carmine Rex Salomon.

EIVSDEM
Carmen inuitatorium vice Epithalamij.

Qvotquot virgineo rubetis ostro,
Et sanctè geritis pudore vultus
Perfusos, agite ad sacras Camœnas:
Ad gratum celeres venite xystum,
Ridentes vbi flosculi colore
Vernant multiplici, comisq; turgent
Passis lilia candida, & rubescit
Pæstanis rosa gratior rosetis.
Hic flores Amarāthus, et Hyacinthus,
Narcissus quoq; purpuratus offert
Flores symbola vera amoris almi.
Hic iugis viret hortuli feracis,
Desertum nemoris, auiiq; montes,
Proceræ simul arbores susurro
Tactæ leniter instrepentis auræ.
Hic torrens placidè fluentis amnis,
Ditans munere prata dat colori:
Hic fragrans odor, hic olens anethū,
Hic & fistula Cinnami, atq; Nardus,
Et Panchaia thura odore præstant,
Hic pro passeribus die atq; nocte
Blandas lenè sonantibus querelas,
Vox Sponsæ sonat osculum petentis,
Audiat prece blandientis aures
Sponsi, cuius amore sauciata
Hac illacq; vagatur, ora largo
Perfundens sua fonte lachrymarum.
Quis Sponsus liquefactus, ô columba
Hunc te: Soror mea alma terge ocellos:
Ostende faciem, meaq; nulla
Aures voce tua, veni ad iugales,
Quos struam, thalamos: veni perosa
Nymphas Hermonides, veni ad pudicos
Amplexus, quibus implicemur arctè,
Ceu cùm nexibus arbores adultas
Hac illacq; hedera implicat retortis.
Sic se colloquiis simul lacessunt,
Alternosq; sibi canunt amores,
Inuitantq; ad amœna rura, & hortos.
Non hic cerula Nais, aut Oreas,
Quo lætos agitent choros, vocantur.
Adsunt agmina Cœlitum beata:
Virtutum chorus interest sacrarum,
Certatim quæ hilares agant choreas.
Pergit prima Agape, secunda Pistis,
Mox Elpis, pariles sequuntur inde
Post illas pede cæteræ Sorores,
Incorrupta Dice, Phronesis acris,
Inuincibilis Andria, atq; victrix
Carnis Sophrosyne rebellis alma.
Ad sacros igitur venite xystos,
Quotquot virgineo rubetis ostro:
En vobis aditus Orozco pandit,
Dum iam Bucolicos refert amores,
Quos per prata virētia, et per hortos,
Et celsi iuga montis ambulantes,
Imbelles ouium greges sequuti,
Inter se se inire Christus, atq;
Sponsa Ecclesiæ, quos breui libello,
Dilectus Lamuel Deo exarauit

IN CANTICA CANTICORVM, COMMENTARIA

quædam per Fratrem Alfonſum ab Orozco Auguſtinianum, nuper edita.

De titulo huius libri.

EMO, quamlibet rudis, ignorat, quo titulo liber hic ſit inſignitus: equidem, Cātica canticorum Salomonis: Hebraicè verò ſic habetur: Canticum canticorum quod Salomoni. Itaque nō ſe iam regē Iſraël appellat, vti in principio Prouerbiorum, neque regem Hieruſalem ſe vocitat, quemadmodum in initio Eccleſiaſtes ſe nominarat, quæ nomina regalem dignitatem præ ſe ferunt, ſed proprio nomine vſus Salomonē ſe nuncupauit: nā Salomō, ideſt, dilectus Dei interpretatur. Ratio, quia non de inſtituenda hominum vita, ſicut in Prouerbiorū libro, aut de contemnēdis rebus perituris, veluti in Eccleſiaſte, ſed de contemplatiua vita in hoc libro Canticorū apprimè diſſeritur : & de mirabili amore ſponſi Christi IESV, & ſanctæ Eccleſiæ exactè tractatur. Sanè Cāticorum

Prouer. 1.

Cantica canticorum, cur dicantur. rum cantica iurè dicuntur ob mirabilem excellentiam quam habent. Non autem simpliciter cantica, sicut cætera quæ Moses, Delbora, & Anna decantarunt, nuncupanda sunt, Quimpotius in sacris literis quædam dicta sunt sabbatha, quædam verò sabbatha sabbathorum. Et rursus in templo alia dicebantur sancta, alia verò sancta sanctorum. Sic, Origene teste, nunc Salomonis Cantica canticorum dicta sunt. Beatus is qui ingreditur sancta, sed lõgè beatior, qui dignè sancta sanctorum intrat. Cœterum, fœlix qui sabbatha sabbathizat, fœlicior autem ille, qui sabatha sabbathorum ritè obseruat. Ad eandem imaginem, beatus iure appellatur, qui voce canora cantica sacra decantat, satis denique beatior, qui corde candido, & pectore mundo hæc cantica canticorum eo spiritu cõcinit, quo ipsa cõscripta sunt. Enimuerò, nisi quis Prouerbia Salomonis opere impleuerit, vitam habens probè institutam: necnon & Ecclesiastem peruolauerit, temporalia cuncta abhorrés, sonora voce epithalamium hoc nuptiale personare nequibit. Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus, vt optimè clamat Apostolus. Imò omnia munda mundis, immundis autem nihil est mundum. Vndè te candide Lector vehementer hortor, moneo, atque obtestor, vt cantica hæc, quæ tot mysteriis affluunt, non lectites, nisi te mundo mortuum agnoueris, & cum Paulo asserere valeas: Viuo iam non ego, viuit verò in me Christus. Pallea tegit triticũ, vt graphicè scripsit diuus Gregorius, & sic litera operit spiritum. Eam ob rem haud paleis victitemur, iumentorum in morem, sed paleis spretis frumenta latentia capiamus. Scientes, quoniam litera occidit, spiritus autem viuificat. Iis prælibatis, sponsam auscultemus oportet, quauis Philomena dulcius canentem.

Exod. 15. Iudi. 5. 1. Regu. 2. Origenes. Nota. Titi. 1. Gal. 2. S. Grego. 2. Cor. 3.

CAPVT

CAPVT PRIMVM CANTICORVM.

SCVLETVR me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino fragrantia vnguẽtis optimis. Hebraicè. *Osculetur me ab osculis oris sui.* Idque Græcè habetur.

I R O flagrans amore sponsi, nunc spõsa oscula expostulat, aduentum Saluatoris magnopere cupiens: nõ ignara quot calamitates vniuerso orbi satanas per peccatum inuexit, dicẽte regali Propheta: Omnes declinauerunt, simul inutiles *Psal'.13.* facti sunt: non est qui faciat bonum, nõ est vsque ad vnũ. Cui sententiæ adstipulatur Apostolus dicens: Omnes in *Roma. 3.* Adam peccauerunt, & egent gloria Dei. En quanta strages diaboli astucia in mundo oborta est. Sciens ergo, & verè sciens sancta Ecclesia, quòd sicut in Adam omnes moriuntur, ita & per Christum Iesum omnes viuificabũtur: suspiria iactans, gemibunda clamitat: *Osculetur me osculo oris sui.* Perinde dicat: spõsus meus, filius Dei, me inuisere dignetur: ipse magnum dilectionis mihi signum ostendat, ipse trabeam mortalitatis amore mei tactus, in virginis Mariæ aluo induat: ita vt homo factus, ore suo sacrosancto me erudiat: eruditamq́; omnium charismatum donis decoratam efficiat: adeò vt nec rugam, neque maculam post hac ipsa habeam. Notandum, vt per bellè Origenes inquit, quòd moris Hebræorum est, quem sacra *Orig. in cãt.*

ſcriptura ſectatur, imperatiuum modũ, pro optatiuo ponere, vt ibi: Pater noſter, qui es in cęlis, ſanctificetur nomẽ tuum, hoc eſt, vtinam ſanctificetur nomen tuum in nobis. Sic in pręſenti: Vtinam me oſculetur filius Dei, eas ob res patrem cæleſtem obnixè præcor, vt quamprimũ eum mittat, quemadmodum per ora prophetarum ſua dignatione ipſe ſpopondit. Vſquequo ſponſus meus per Moſen, & Aaron alioſque vates, & ſi inſignes, mihi oſcula mittit: iam ipſius amoris ſymbola, & ora contingere cu pio. Ipſe veniat ipſe deſcendat, cui me totam deuoui, dicaui, ac ſacraui. Quem toto diligo affectu: quem deniq; ſuper omnia vnicè amo. Alluſio eſt ad illud Eſaiæ clamantis: Emitte agnum Domine dominatorem terræ de
Eſai.16. petra deſerti, ad montem filiæ Sion. Et iterum: Vtinam diſrumperes cælos, & venires. Et in Pſalmo: Emitte ma-
Pſal.143. num tuam de alto, eripe me de aquis multis, & de manu filiorum alienorum. Manus patris omnipotentis vnigeni
Ioan.1. tus filius eius eſt. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Sanè vbi legem dedit in monte Sina, digito ſuo Deus eam ſcripſit: quãdo verò Euangelium ſanctum in orbe apparuit, manus patris (id eſt) filius vnigetus datus eſt nobis. Quique eò venit, vt legem amoris daret, eam & opere prior ipſe adimpleret, eo cõteſtante: Nõ
Matthæ.5. veni ſoluere legem, aut Prophetas, ſed adimplere. Siquidem benè meritò ſponſa ſic orat, ſic totis niſibus Patrem
Exo.4. precatur, ſciẽs, quia Moſes impeditioris linguę erat, vt ipſe
Eſai.6. de ſe fatetur: Eſaias immunda labia ſe habere aſſerit: Hie-
Hiere.1. remias puerũ ſe nominat, dicẽs: A.a.a. neſcio loqui, quia puer ego ſum: at filius Dei Dominus IESVS: ſpe-
Pſalm.44. cioſus forma præ filiis hominum, diffuſam habet gratiam in labiis ſuis. Ideò ore ſuo, & non alieno, fluenta
Ioan.4. doctrinæ mihi largiri dignetur, & ſubinde fiet in me

ſons

fons aquæ viuæ, salientis in vitam æternam.

Summa, osculum, quod sponsa tantopere cupiebat, incarnatio verbi est, nec non & sermo eius viuus & efficax, osculum omnimoda suauitate refertũ dici potest. Quo ibimus, ait beatus Petrus, verba vitæ ęternę habes? Non planè osculum hoc est coniunctio labiorum, quæ interdũ pacem mentitur animorum, vti de Iuda, & Ioab memoriæ proditum est: sed infusio gaudiorum, reuelatio secretorum, ac spiritalis vnio animæ cum Deo. Qui adhæret Deo, vnus spiritus est. Sed iam obsecro fratres altius mecum verba sponsę expendite. Quæ nam est ista, quæ tam audaci confidentia loquitur, ita vt oris filij Dei osculum petat? Non satei erat, cum diua Magdalena ad pedes tanti regis sedere, & eos osculari? Agite fratres, & virtutem amoris sancti nunc agnoscite, equidem perfecta charitas foras mittit timorẽ. Mirabile dictu, dilectio sancta audax est, maiestatem ignorat, omnia æquat, omnia audet, & omnia sibi licere existimat. Alioqui Maria Magdalena lachrymabunda in horto magistro suo non diceret: Si tu sustulisti eum dicito mihi, & ego eum tollam. Ecce mulier fragilis amore IESV succensa, opus magnum promittit, quod suapte natura exequi non valebat. Quid quod Paulus charitate nimia fretus dixit: Omnia possum in eo, qui me confortat? O mirabilem amoris vim, ô stupendam, & admirandam charitatis energiam. Diligamus Deum, obsecro charissimi, quoniã ipse prior dilexit nos. Non honores mundi, fummi instar euanescentes, non diuitias falaces, aut carnis delitias affectemus vnquam: sed cum sponsa orantes clamemus. *Osculetur me* IESVS meus *osculo oris sui.* Nõ seruum cum baculo mittat, quia vitam præstare non potest: veniat, qui est via, veritas & vita. Alioqui non resurgo, non respiro, aut de puluere excutiar,

S. Ber. ser. 2 in canti.

1. Corin. 6.

Luce. 7.

Ioan. 20.

Phili. 4.

4. Reg. 4.

tiar,nisi propheta magnus veniat, & ori meo oscula figat,vt olim tempore Elisei in figura contigit. Cæterum
4.Reg.4. quàm efficax fuerit oratio spōsæ, sequētia indicāt verba. *Quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguētis optimis.*

Verùm quia scriptum est, oratio humiliantis se, nubes penetrat, humili sua precatione sancta Ecclesia necdum nubes, sed omnes cælos penetrauit. Adeò vt filius Dei
S. Grego. in canti. Christus IESVS (vt optimè sanctus Gregorius testatur) anxietatem sponsæ suæ vnicè dilectæ sentiens, votum exaudiens, osculum dulcis inspirationis porrigit: & ne desiderio ingenti lacescat, gustu suauitatis lenit. Et dum suam præsentiam exhibet, eam ad maius dilectionis osculum accendit. Mira res, satisque miranda, quem prę́sentem habet, mox gaudens, mutata voce alloquitur, & clamat: *Quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis opti-*
Esai.65. *mis.* En charißimi quàm sit verum illud Prophetæ: Adhuc te loquente dicam: ecce adsum. Itaque sponsa orare desistēs, ad sponsum quominus conuertitur, & vbera illius miris encomiis collaudat. Verum Saluatoris vbera dilectio Dei, & proximi sunt. Hisce vberibus spōsam suā dilectam lacte pietatis nutrit, & in tentationum calamita
Osee.2. tibus fouet: & ut persistat reficit, iuxta illud Osee: Ducā eam in solitudinem, & ibi loquar ad cor eius, & lactabo eam. Sunt etiam vbera sponsi vtrunque testamentū, quorum candida doctrina omni lacte dulciori, Ecclesia Romana suos filios quotidie alit, nutrit, ac roborat. Enimuerò extra sanctam hanc ecclesiam, non lac, sed lethale venenum inuenitur. Talis planè est hæreticorum doctrina, & pestilentissima commenta. Rursus vbera sponsi liberalitas, & misericordia eius erga nos sunt, dicente Zacharia: Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visi
Luce.1. tauit nos, oriēs ex alto. Quemadmodum in vberibus ma-

ternis

ternis infantes omne habent nutrimentum, atque solatium, neq; alia extra ea quærunt, desiderantvè: ita sancta Ecclesia, vel quælibet anima pia, in vberibus diuinæ misericordiæ, & pietatis sitũ suum omne gaudiũ, & pabulũ inuenit, cum Dauide clamãs: Renuit cõsolari anima mea, & memor fui Dei, & delectatus sum, & exercitatus sum, & defecit spiritus meus. O fœlix anima quæ omnia mũdi oblectamenta posthabens, ex vberibus Saluatoris lac dulcissimum quotidie, nec non & quauis hora suggit. Quasi modo infantes lac concupiscite, vt in eo crescatis, ait beatus Petrus. Nónne erga nos quasi maternum amorem Deus optimus habet? Ad Ecclesiam Israëliticam loquens, sic inquit: Nunquid potest mulier obliuisci infantem suum? si illa oblita fuerit, ego tamen tui non obliuiscar: ratio, quia in manibus meis scripsi te. Etenim tunc clauis ferreis Christi IESV manus nõ erant vulneratæ, quia humanitatem nostram non assumpserat. Nunc verò in manibus suis omnes fideles conscripti sumus: ita vt ob oculos nos semper habeat, nec possit nostri vnquã obliuisci. Vtinam vicissitudinem amoris ei reddẽtes, diu noctuque illius recordemur, gratias agentes: neque eius vel per momentum obliuiscamur. Quod verò super vinum sponsa meliora testatur fore sponsi vbera: perinde est, ac si dicat: Super omnes delitias, & super omnia mundi gaudia tua vbera diligo. Peculiare est vino lætificare cor, vt in Psalmo legimus: Vinum lætificat cor hominis. Vnde per vinum omnimodam lætitiam mundi intelligimus. Quid quod vinum intellectũ excæcat: Sicut quondã de Noë scriptum est, quippe qui mero immodico inebriatus est? At contrà, vbera hæc intellectũ acuũt, & illuminãt vehementer. Illud apostatare facit etiã sapientes: hæc homines quamlibet idiotas sapientissimos efficiunt.

Psalm. 76.

1. Pet. 2.

Esai. 49.

Nota.

Psal. 103.

Gene. 9.

Quid plura? non modo hæc sponsi cælestis vbera cuiusuis vini delectamentum & saporem exuperant, sed vnguentis optimis fragrant. Hebraicè habetur: Odor vnguẽtorum tuorum super omnia aromata. Post osculum visitationis, statim vnguentorum odorẽ sensit. Ideò memoriam abundantiæ sponsi eructat: neque tacere valet quod degustauit, vt nos alliciat, & prorsus allectet, ad spernendas mundi, carnisvè delicias. O verè fœlix mens, quæ lacte sapientiæ reficitur, vino deffecato inflãmatur, ac inebriatur: nam scriptum est: Calix meus inebrians, quàm præclarus est! Et iterum: Inebriabũtur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos Domine. Beata inquam anima, quæ odore excitatur, vt magis ac magis sponsum diligat: & tandem vnctione sacratur. Quæ omnia ex diuinitatis osculo, tanquam è fonte purissimo dimanant. Hinc non osculum tantùm, sed crebra oscula frequentes visitationes petamus oportet. Sic ex Hebræo paulò ante notauimus: *Osculetur me ab osculis oris sui.* Nõ vtique sponsus noster ex alto venit ad nos, nisi vnguento mirabili delibutus: nec aliter poterat ad sponsam suã venire, nec decebat patrem aliter filium suum ad nuptias destinare: sicut exactè Origenes notat. Ipse quidẽ caput nostrum est, nosque membra eius. Eam ob rem, sicut vnguentum in capite quod descendit in barbam Aaron, & ex barba defluit ad oram vsque clamidis: sic de plenitudine eius, omnes accepimus gratiam pro gratia. O ter quaterq; beatus, qui iam cum Apostolo exclamare potest: Bonus odor Christi sumus in omni loco. Siquidem virtus quæque miro odore fragrat, adeò vt Angelos ipsos lætificent fides nostra, charitas, spes, castitas, patientia, & alia id genus. Sed ô infœlicem orthodoxum, qui hoc audit, & in limo sceleris volutatur: quique illud Psalmi nõ

Psal.144. *Psal.22.* *Origenes.* *Ioan.1.* *1.Cor.2.*

poe-

pœnitendo dicit: Putruerunt, & corrruptæ sunt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ. Etenim execrãda inscitia est, non surgere à peccato, stultitia mera, non currere ad pœnitentiam, & coram confessore delicta sua, quantumlibet deformia detegere, & salutarem absolutionem accipere. Vultis peccatoris fœtorem agnoscere? pessimũ Antiochum Regem inspicite, qui ob iniquam suam blasphemiam, alto Dei iudicio, vermibus scatebat, cuius fœtor talis erat, vt milites sufferre illum non potuissent: quã ob rem extra castra illum proiecerunt. At contrà anima sancta sic virtutibus ornata sponso diuino placet, vt gaudio ingenti affectus ipse tacere nequeat, quominus clamet: Odor vestimentorum tuorum, super omnia aromata. Cæterùm, quomodo alia sit vnctio deuotionis, alia cõtritionis, & pietatis fusius expẽdit sanctus Bernardus ser. 10. in Cantica. Rursus, de vberibus sponsi Christi, qui expectat delinquentem, & non statim eum plectit, & dimittit peccata pœnitenti, latiùs hic sanctus explicat ser. 9. in Cãtica. Gemina dulcedo suauitatis exuberat in pectore Dñi IESV, longanimitas in expectando, & in donando facilitas. Non enim, qui est vera & æterna vita, vult mortem peccatoris: sed magis vt conuertatur & viuat. Denique, quia horum vnguentorum odor longè plus mentes deuotas reficit, & oblectat quàm corporalẽ sensum quęcunque delectare possunt, optimi odoris oblectamenta: eas ob res sponsa ait.

Psal. 37. Confeßio. Figura. 2. Macha. 9. Et Acto. 12. Canti. 4. S. Ber. Eze. 18.

OLeum effusum nomen tuum, ideò adolescentulæ dilexerunt te.

OBSERVANDVM, quòd sicut sodales siue socios secum habet sponsus, qui Angeli sunt, vel

ministri Ecclesiæ: ita sponsa adolescentulas vel pedisſequas habet. Est quidem regina, de qua in Psalmo legimus: Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circũ data varietate. Et sequitur de adolescentulis eius: Adducentur regi, id est, Christo virgines post eam: & proximæ eius afferentur tibi, in lætitia, & exultatione. De iis adolescentulis, quæ non adeò perfectionis metam attigerunt, sponsa in præsentiarum loquitur. Ait ergo: *Oleum effusum nomen tuum, ideò adolescentulæ dilexerunt te.* Sensus est. Cũ veneris ad me osculandam, meam induens humanitatem, *nomen tuum*, quod hactenus in mũdo est, sicut oleũ optimum, quanquam clausum, & obsignatum, & non mittens odorem nisi populo meo Israëlitico, tunc post aduentum tuum, non amplius ita erit, sed (ni fallor) veluti oleum de vase in vas effusum, longè lateque dabit odorem: *Ideo adolescentulæ dilexerunt te.* hoc est, ob hanc causam gentes, quæ mecum sunt in domo tua, & adhuc te sponsum non agnoscunt, diligent te, vanis suis idolis spretis, subinde exhalantis vnguenti virtute affectæ, tibi soli adhæreſcent: teque vnicè tantùm corde toto diligent: *Oleum effusum nomen tuum*: Vbi Origenes propheticum sacramentum, tantummodo nomen IESV venit, & vnguentum prædicatur effusum. In Euangelio mulier accipiens alabastrum vnguenti nardi pistici pretiosi, pedes & caput IESV perfudit. Obseruate diligenter fratres, impleta est domus Simonis Leprosi odore vnguenti, id est, totus mũdus suaui fragrantia Christi IESV plenus fuit. Leprosus diabolus est, quem principem mũdi huius Saluator appellauit. Mirabile dictu: notus erat in Iudça De⁹, & in Israël magnum nomen eius. Atqui, vbi filius factus est homo, & ex virginis Mariç aluo prodiit, cõfestim cùm pastores, tùm etiam Magi ab Oriente venerunt, Saluatorem

Psalm.44.

Nota.

Orig. in Cant.

Matth.26.
Lucæ.7.
Ioan.12.

Psalm.75.

rem mundi adorare. Immò postquam suo roseo sangui ne nos redemit in Cruce, pro nobis immeritis obuiens, hac & illac nominis sui sacri fama diuagatur: & per Apostolos, & concionatores verbi Dei, vbique terrarum prędicatur: dicente regali Propheta: In omnem terram exiuit sonus eorũ, & in fines orbis terræ verba eorũ. Quod sanè Paulus de prædicatione Euãgelij sancti, probè exponit: Nunquid non audierũt? & quidé in omnẽ terrã exiuit sonus eorũ. Nó æquè nomẽ Moysi, aut Heliæ alteriusq; prophetæ per omnia terrarũ climata personuit, sed solũ nomẽ sanctũ & terribile Christi IESV. Sed quia in declamatione Circũcisionis, plura de hoc benedicto nomine adduximus, quæ quidem declamatio in libro Aduentus Dñi extat, nunc pauca dicemus. Sat sit adnotare, quòd iure optimo, nomẽ infusionis infertur: eo quod, Apostolo teste, charitas Dei diffusa fuit in corda nostra, per spiritũ sanctũ, qui datus est nobis. Hac charitate fideles affluunt, & ea molliũtur, vt flãmas exemplorũ emittant: & eadem charitate cooperãte, magis in amorem Dei, & proximi in dies accrescunt, amplius & quotidie Christo adhæreẽt. O nomẽ mellitissimum, quo velut vnguẽto nos vtimur, vt in ieiunio, & pœnitentia nemo laudet nos inaniter, sed pater cælestis mercedem commeritam nobis præbeat, quique in abscondito videt. Eodem oleo vngimur cum fortissima vidua Iudith, vt Holophernem superbum, id est, dæmonem vincamus. Tandem hoc sacro vnguento vulnera nostra linire contendimus, quo tam mirabili balsamo, vlcera delictorum nostrorum sanitatẽ accipiant. Veh igitur peccatori, de quo scriptũ est: Vulnus, & liuor, & plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, nec fota oleo. Profectò fratres, lassis, & defatigatis in hac calamitosa vita, ob virtutis studium, quod labo rem

Psalm. 18.

Nomen Iesu oleum est.

Matth. 6.

Iudith. 9.

Esaiæ. 1.

Sapientiæ. 9. rem habet ex parte corruptæ carnis, quæ mirum in modum aggrauat animam, diuinis operibus vacare cupiẽtem, nil poteſt adhiberi tam efficax ad innouandas vires, ad mandatorum Dei percurrendam viam, ad prælianda prælia Dei, quàm oleum iſtud nominis Domini IESV Chriſti. Nec aliud nobis datũ eſt ſub cælo, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Deniq; rectè nomẽ Chriſti oleo effuſo cõparatur: quia lucet, paſcit, & vngit. Quin & lux, cibus, & medicina ſalubris eſt. S. Bernar. ſer. 15. in Cãtica.

Acto. 4.

S. Berna. *Ideò adoleſcentulæ dilexerunt te.* Sancta Eccleſia addidit nimis. Adhuc ſponſa amatoria loquitur, & ad laudes ſpõſi pergit, ac ſi patenter dicat. Nõ fruſtra nomen tuum exinanitum eſt, ô amantiſsime ſponſe, eam ob cauſam adoleſcentulæ, quæ mecum ſunt vehementer dilexerunt te, id eſt, illę tanquam teneræ, & delicatę nimis ob oleum cõſolationis tuæ te amant. Effuſum eſt oleũ, & ignis nouus exarſit: egebat ſanè tali cibo. At in me in qua antiquus ignis incenſus eſt, & dilectio tua radicata, non æquè oleo ſolatij indigeo, imò ſuperabũdo gaudio in tribulationibus meis, vt verbis Paulinis vtar: Quin & omne gaudiũ exiſtimo, quãdo in varias tentationes incido. Itaque ſi pediſſequæ meæ ob nimiam teneritudinẽ oleo gaudij tui adueniente diligunt te: ego verò inter labores, inter cruces, & medias mortes noui te adamare, tua mirabili virtu te freta. Adeò vt cum regali Propheta canam: Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Diligãt adoleſcentulæ tua dona, tuas delitias: ego dumtaxat te toto pectore diligo: non tam quærens tua dona, ſed te ſolum. Quid mihi eſt in cælo? aut à te quid volui ſuper terram? Deus cordis mei, pars mea, Deus in æternum. Vidiſtis chariſſimi fortitudinem ſtupendam ſponſæ, quàm perfectè diligat ſponſum Chriſtum

Nota.

Pſa. 22.

Pſal. 72.

stũ IESVM, quauis calamitate aduentante, inter vincula, carceres squallẽtes, & sartagines, perinde ac spõsi vocem audiens: Beati eritis, cùm maledixerint vobis homines, & dixerint omne malum aduersus vos: gaudete & exultate, in illa die, quia merces vestra copiosa est in cælis. Sic planè Deipara virgo Maria exultabat in exilio Ægypti, Herodis versuti sæuitia inundante: sic virgines sanctæ Catharina, Agnes, Barbara, & aliæ quamplures iuuenculæ ob Christi amorem exquisita obeuntes tormenta. Quarum vestigia nos obsecro sectari contendamus, & pro nostra virili imitemur oportet. Quam perfectionem si hactenus non attigimus, vel saltem adulescentularum exẽpla sequamur, propter fragrantiam olei, sponsum candido pectore amantes. Signãter autem animæ fideles, quæ perfectæ non sunt, adolescentulæ vocantur: eo quòd diligentes Deum sincerè, & si ætate prouecti sint, & senes, in baptismo iuuenescunt, iuxta illud: Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua, & alibi: Introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat iuuentutem meam. Rursus in hoc nomine adolescentulæ, incorruptio, & puritas animarum sanctarum insinuatur, quippeque alienis non adherent amoribus. Vnde Apostolus clamat: Despondi enim vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Ni fallor fratres, quotidie in Ecclesia sancta hoc impleri videmus, & vidẽtes grates inexhaustas Deo prębemus, dum puellæ nobiles, quæ mundi sunt oblectamenta, gratanter spernunt, ad monasteria cõuolantes. Idq; iuuenes in tenera ætate actitant, diuitias, honores, & cuncta seculi bona cõtemnentes, cœnobiaque intrantes, quò securius atque liberius Christo IESV inseruiant, vitamque monachalẽ inibi perpetim obseruent. Vnde hæc prodigia, & miracula scaturiunt? nempe quia fragrãtia, & dulcedine amoris

Math. 5.
Nota
Psal. 102.
Psal. 42.
2. Cor. 11.
Religio si.

ris Dei allecti, eorum quæ retro sunt obliuiscentes, ad ea quæ anteriora, & æterna sunt, se extendunt. Sed quia spõsa adhuc orationi vacat, & sponsum precari, ei semper placet, rursus clamat.

TRahe me post te, & curremus in odorem vnguentorum tuorum. Hebraicè. *Trahe me, post te curremus.*

QVOD ferè in eundem sensum redit, in Hebræo signatur accentus *Tarhah*, qui vim habet suspendēdi parumper: postea sequitur: *Post te curremus.* Sẽsus est. *Trahe me*, ad te amandũ, non solũ per odorẽ oleorũ tuorũ optimorũ, veluti hucusq; sed iã per oscula, & spiritales inspirationes quę longè meliores sunt, *Post te curremus.* Hoc est. *Trahe me:* per aduẽtum tuũ ad me redimendũ, vti pollicitus es patribus meis: & non amplius per prophetas oscula mittas tenebrosa vtique aqua est in nubibus aëris. Quod si præstiteris, non tantum ego, sed & comites meæ Gentes, *Post te curremus*, Vel sic *Trahe me* ex hac Ægyptiaca seruitute, & iam libertati restituta, *post te*, in obseruatione mandatorum tuorum ouãter *curremus* ego, & adolescentulæ meæ. Et sic spõsa prophetat de Catholica Ecclesia Gentium. Quæ vnà cum vera Israëlitica gente, erat post IESVM cursura.

Nota. Psal. 17. Nota.

Sed lubet fratres, paulò altiùs verba sponsæ mirifica considerare. Orat obnixè, se trahi à sponso cælesti, certo certius sciens, quòd nemo currit post Christum, nisi quẽ gratia diuina trahit. Alioquin corruptionis suæ pondere prægrauatur. Hinc sacra clamat scriptura: Corpus quod corrumpitur aggrauat animã. Eodem attinet, quod ingemiscens aiebat Paulus: Infœlix homo, quis me liberabit, de morte corporis huius? statimque: subiungit gratia Dei per

S. Grego. in Canti. Sapi. 9. Rom. 7.

per IESVM Christum.Iure ergo Ecclesia vestigia Chri
sti,& virtutes heroicas eius sequi magnopere cupiens,fer
uido affectu vociferatur,amantissime ac dulcissime spō
se,ho c votis omnibus concupisco,obsecro quàm primū Roma.7.
*Trahe me post te.*Scio namque,& optimè scio,meapte na
tura infirmam fore,velle sanè adiacet mihi,perficere ve
rò non video:propterea à te trahi cupio,qui omnipotēs
es.Exultasti quidem, vt gigas ad currendam viam hanc
senticosam,& valdè laboriosam: ego vt pote fragilis, te
nisi suffragio tuo fulta,sequi,nullatenus valeo. Nónne ea
vox tua est?Sine me nihil potestis facere. Rursus, ore tuo Ioan.6.
sacro dixisti:Nemo venit ad me,nisi Pater meus traxerit
eum.Quandoquidem quos pater trahit,tu trahis, & spi-
ritus sanctus:quia opera Trinitatis ad extra indiuisa sunt.
Veruntamen familiariùs à te trahi,expostulo,quia tu so-
lus homo factus es, quem pater cælestis misit in mundū:
vt sis mihi sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio.
Trahe quodammodo inuitam,vt facias voluntariam:tra
he torpentem,vt reddas currentem.Satius mihi est,vt se-
cundùm vim qualencumque trahas, aut terrendo mi-
nis,aut exercendo flagellis,quàm parcens,in meo me tor
pore malè securam relinquas.Vidisti Petrum & Andreā Matth.4.
fratres in mari laborantes,inspexisti Ioannem & Iacobū,
& verbo mellito tuo traxisti eos : ita vt relictis retibus &
naui,nec non & patre Zebedeo,te secuti sunt pedibus, &
affectibus.Trahe me Domine mi post te. Rursus tua mi-
rabili dignatione factum est,vt Matthæum in telonco se-
dentem inspiceres,& respiciendo,illius misertus, ipsum
ad te traheres:Apostolum & Euangelistam tuum extem-
plò efficeres:non me deseras postulo vehementer.O vos Nota hoc dogma.
fratres in quacunque aduersitate laborantes,quauis sata-
næ tentatione tacti,ne deficiamus:sed toto nisu,totoque
cona-

conatu cum sponsa clamitare oportet: Iesu bone, & nostri amantissime, trahe nos post te. Magnes, cum lapis sit, innata sua virtute trahit ferrū. O lapis angularis pretiose valde, corda nostra, etsi ferrea, aut adamātina, extēplò trahe ad te. Adimple Dñe quod lubens spopondisti, di-

Ioan. 12. cens: Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum. Sed heu iam libet cum diuo Bernardo exclama-

S. Bern. Ser. 21. in Canti. re: O Iesu bone quàm pauci sunt, qui post te ire volunt, cū tamen ad te peruenire nemo sit qui nolit: hoc scientibus cūctis, quia delectationes in dextera tua vsque in finem,

Nota. id est, sine fine. Omnes te frui vehementer optant, at non ita imitari: conregnare cupiunt, sed non compati. Quid

Nume. 23. plura, pessimus ille Balam orabat: Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea eorum similia. O dementiam horrendam, extrema sibi optabat iustorum, non principia. Cupiunt impij sanctorum pretiosam mortem, horrent candidam eorum vitam. Nos charissimi Christum sequentes, ore & corde cum Petro dica-

Matth. 19. mus: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.

Trahe me post te, & curremus in odorem vnguentorum tuorum, Mira res, non se solam currere promittit post sponsum, sed cum ancillis suis simul sequi sponsum spon-

S. Ber. Ser. 21 det. Vbi sanctus Bernardus: Trahimur, cum tentationibus & tribulationibus exercemur: currimus, vbi internis consolationibus, & inspirationibus visitati, tāquā in suauè olentibus vnguentis respiramus. Ergo quod austerū & durum videtur, retineo mihi, ait sponsa: vt pote perfecta & fortis dicit: *Trahe me*: & quod dulce & suaue tanquam infirmis communicat adolescentulis suis. Noui, inquit, comites meas teneras & delicatas, & minus idoneas ad obeundas calamitates, propterea mecum voló vt currant in odorem beneficiorum sponsi mei, sed non

vt me

vt mecum trahantur. Volo ſocias habere conſolationis, non autem laboris. Infirmæ quidem ſunt, & vereor, ne deficiant. Me ó ſponſe dulciſſime corripe, me omnimodis erumnis exerce, me tenta, ac proba, quoniam ego in flagella parata ſum. Certatim curremus, ſed in odorem vnguentorum tuorum, non in noſtrorum fiducia meritorum. Tu Domine in tua virtute tanquam gigas magnificus, atque potẽs curris, in ipſa vnctione, nos, niſi vnguenta tua ſpirauerint, non curremus. Tu in plenitudine, nos in odore. Si quidem te Pater vnxit oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Vos fratres documentum hoc accipite, ſcientes, quoniam vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo. Ne obſecro obliuiſcamur proximi noſtri: quem diligere nos oportet vt nos ipſos, ex Domini præcepto: Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti, ait Apoſtolus. Exemplo nobis ſint cerui, qui iter agentes, vnuſquiſq; caput ſuũ ſuper alterius corpus reclinat. Quod exactè ſanctus Auguſtinus expendit, ſuper illud Pſalmi: Quemadmodũ ceruus deſiderat fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Qui ergo audit, dicat, veni: curramus omnes ſimul, & inſtar ſanctorum animalium currentes non reuertamur, labentia atque fugatia bona prorſus abdicantes: illud potiſsimè ob oculos ſemper habentes, quod Paulus hortatur: Omnes in ſtadio currunt, ſed vnus accipit brauium. Ecce vnitas fidei & charitatis ſola eſt, quæ palium vitæ æternæ arripit. Imò ij ſunt athletę violenti, qui regnum cælorũ, de mundo, & carne, & ſatana triumphantes, rapiunt. Atqui ſponſa nunc eructat nobis foras, quod affatim guſtauit intus. Vnde ait.

Nota. — *Pſalm. 44.* — *Dilectio proximi.* — *Galat. 6.* — *Pſal. 41.* — *S. Auguſt.* — *Exe. 1.* — *1. Cor. 9.*

INtroduxit me rex in cellaria sua. Exultabimus, & lætabimur in te, memores uberũ tuorum, super vinum. In Hebræo sic: *Introduxit me rex in cubicula sua.*

INTROEVNTE sponso, forinsecus adolescentulę manent, propter amoris exordiũ. Iuxta illud: Amicus sponsi stans, & audiẽs eũ gaudet, propter vocẽ sponsi. Tale quidam adolescentulæ sustinent: sponsa verò speciosa, & perfecta, sine macula, sine ruga, in sponsi cubila, in regium penetrale ingreditur. Veruntamen ad iuuẽculas reuertitur, nunciãs eis, quę sola cõspexit. Dicitque, ingenti gaudio affecta: *Introduxit me rex in cubila sua.* Nec ait: introduxit nos in celaria sua, vel cubicula, sed dumtaxat, de se hoc asserit. Vndè aduertẽdum est, quòd sponsi cubicula, siue cellaria sacrę scripturæ arcana sunt: quæ rimari non licet, nisi ei, qui mundialia prorsus horruit, & carnis delectamenta suppeditauit, sponsoque Christo toto adhęsit affectu. Huic profectò dictum est: Ostendam tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum. Enimuerò incarnationis & redẽptionis, necnon & mũdi creationis mysteria velut thesauri sunt in agro scipturæ sanctæ absconditi: quod non quiuis homo, sed qui omnia ob Dei amorem contemnit, inuenire potest. Talis planè erat, qui dixit: Incerta & oculta sapientiæ tuę manifestasti mihi. Imò Saluator Apostolis dixit: Iam non dicã vos seruos, sed amicos: quia quęcunq; audiui à Patre meo nota feci vobis. Quid quòd in cellariis istis regiis, illos cõmodè accipimus thesauros, sapiẽtiæ & scientiæ, quos beatus Paulus in Christo asserit abscõditos? Absconditos dixit, propter eos, qui superbia turgidos tullerũt clauẽ scientiæ.

Ioan. 3. | Isai. 45. | Psal. 50. | Ioan. 15. | Collo. 2.

Quippe

Quippe qui nec ipſi intrauerunt, nec alios intrare permiſerunt. Quos iure optimo Saluator noſter redarguit. Potuiſſemus etiam dicere, cellaria hæc eſſe vbera ſponſi, vt nuperrimè tetigimus. Nam viſcera miſericordiæ Dei, in *Nota.* quibus nos viſitauit oriens ex alto, bonitas, benignitas, & beneficentia, velut cellaria Chriſti ſunt. Ex quibus nos peregrini haurire debemus quotidie ſolatiū, ne fortè currētes poſt ſpōſum defficiamus. Alioqui cū Paulo dicere nequibimus: Bonū certamen certaui, curſum conſumaui. Obſeruatione autē dignū eſt, quòd vbi ſpōſa ſeorſum cū ſponſo eſt, tunc non regem, ſed dilectū vocat, aut amicū: at dū aliis loquitur, tunc regē eum dicit, exhibens illi maximum honorē: quia nedū rex, ſed rex regū, & Dn̄s dominantium Chriſtus eſt. *Apoca.3.* Hinc diſcant coniugatæ ſuos viros honorare, eoſq; dominos appellare: vti Sara princeps magna virū ſuum Abrahā vocitabat. Quod diuus Petrus iure adnotauit. *1. Petri.3.* Vir ſanè caput eſt mulieris, inquit Apoſtolus. Vnde ſponſa inferius iterū regem ſpōſum vocat, ſuas iuuenculas alloquens: *Dum eſſet rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuū.* Cæterum, cellaria hęc in quę ſpóſus ſuam ſponſam introducit, diuo Bernardo teſtante, triplicia ſunt: *S. Ber. Serm. 23.* aliud vinum continet, quo lætificantur animæ ſanctæ, aliud verò vnguentum habet, cuius odore in laboribus quotidianis confortamur, ne laſſati ſuccūbamus: aliud denique cellarium aromata multa poſſidet, quibus conſcientiæ noſtræ vulnera ſanantur. Nónne vino charitatis ęſtuabat, qui ſeriò dicebat: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non vror? *2. Cor. 11.* hoc, niſi fallor, perfectionis inſignę eſt. O ſi nos introduceret ſponſus in cubiculum ſuum, vt cū eo quiete, & pace contemplationis vbertim frueremur. Abſcōdes eos, [illegible] ex ſanctis, in abſcōdito faciei tuę, à conturbatione *Pſalm. 30.*

 homi-

hominum. Equidem in facie Dei abſcondi mirabile donũ eſt, nec conturbatio hominũ nos tãgere valeat. Tranquillus Deus trãquillat omnia, & eius aſpicere quies noſtra eſt. Viſio hęc non terret, ſed mulcet, in quietam curioſitatem non excitat, ſed pacat. Sed heu, inquit Bernardus, quia rara hora, & parua mora Sed de iis infrà fuſius.

Nota.

Exultabimus, & lætabimur in te, memores vberum tuorum ſuper vinum.

Vox hęc, vt placet Origeni, & diuo Bernardo, nõ ſponſę, ſed adoleſcentularũ eſt. Dixerat illis ſpõſa, vehemẽter gauiſa, priuilegiũ ſingulare, quod ei pręſtiterit ſpõſus, introducens eã in cellaria ſua. Tũc illæ ouãtes reſpondent: Exultabimus, & lætabimur in te, non in nobis, ſed in te, quæ regina, & veluti mater noſtra es. Tu ſanè lacte doctrinæ, & excẽpli nos nutris quotidie, gaudemus de ingẽti tuo dono, quod ſpõſus tibi impẽdit: & magnopere lætamur, quòd vnicè te dilexerit: adeò, vt in cubicula ſua te introduxerit. Sic nos de bonis proximi gaudere decet, niſi inuidiæ liuor in corde noſtro fuerit. Charitas non eſt inuidioſa, nec quęrit quę ſua ſunt. Verũ tẽtatio hæc humana non eſt, ſed diabolica, dicente ſcriptura: Inuidia diaboli mors introiuit in orbẽ terrarũ. Quin & Iob puerorũ viciũ fore dixit: Paruulũ occidit inuidia. Quantũ verò abſint à puerili delicto hoc pediſſequæ ſpõſę, palã faciũt, dicẽtes: *Lætabimur & exultabimus in te*, memores tẽpore tẽtationũ, dulcedinis, & ſolatij, quibus nos pauiſti. Sequitur.

1. Cor. 13.

Iob. 5.

R *Ecti diligunt te.* Hebraicè ſic. *Cum rectitudinibus diligunt te.*

IDEST, Patres antiqui, in nullo deuiãtes, mãdata tua ſeruauerunt. Et ideò rectitudines operabantur, cum

Dauide

Dauide dicentes: Portio mea Domine dixi, custodire legē tuā. Grecè sic habetur, Rectitudo diligit te. Quidā non adolescentulas loqui dicunt, sed verba spōsę hęc esse fatentur: ita vt sponsa dicat: Spōse dilectissime, exultabimus & lætabimur in te, non in iis caducis rebus, in quibus mūdi amatores frustrà gaudere solent: quin & eorū stultitia eò deuenit, vt lætētur cum malefecerint, & exultent in rebus pessimis. Gaudiū autem meum, & ancillarū mearum in te solo erit, quique Angelorum gloria & lætitia perpetua es. Potissimè verò exultatio nostra ex memoria vberum tuorum dimanabit. Verū enim verò, pietatis tuæ, & charitatis stupendæ nō obliuiscemur vnquā: neq; innumera beneficia tua obliuioni dabimus. Quæ planè iugis memoria dulcior est, quouis optimo, ac defæcato mero. Et quia res sic habet, *recti diligunt te*. Nam & si feruor in amore tuo maximi faciendus est, nec spernēda suauitas, qua sæpissimè animas sanctas afficis: mentis rectitudo dubio procul feruori cordis pręferenda est. Soli nempe recti Christū diligunt: quia si quis per distorta vitiorum ex desiderio currit, in rectitudinis lineā offendit. Quamobrem autorē iustitiæ minimè amant. Si quis diligit mundum inimicus Dei constituitur. Verùm qui suam gloriolā, suasque diuitias, atq; carnis suæ miserę voluptates plus æquo diligit, tātum abest, vt purissimū sponsum IESVM diligat. Lętamini in Dño, inquit Citharedus regalis, & exultate iusti, & gloriamini omnes recti corde. Vbi sānctus Theodoritus, hęc particula, quā, non secūdum cōparationem posuit, vbi dixit: Quàm bonus Israël Deus, iis qui recto sunt corde, sed vt excessum bonitatis Dei ostēderet. Dicit autē Deum Israëlis multā curam gerere erga eos, qui rectò sunt corde. Sed hoc non omnes sentiunt, sed qui rectis ac sanis vtūtur cogitationibus. Verū

Psal. 118.

Nota.

Prouer. 2.

S. Gre. in Cantica.

Psal. 71.

Vide. S. Ber. Ser. 24. in Cātica.

recti corde sunt, qui terrena horrēt, & quæ æterna sunt bo na, toto nisu appetunt, mandataque Dei penitus seruant.
Iob.1. uant. Iob rectus vir, atque timens Deum, ore summi Dei
Psal.7. laudatur. Summa, iustitiæ Dei rectæ sunt lætificantes cor da: eam ob causam, tātum Deus eos saluat, qui recto sunt corde. Atqui quanquam sponsa magna de se nunciarit suis adolescētulis, virtutem humilitatis apud se detinuit. Ideò ad filias Hierusalem se conuertens ait.

N*Igra sum, sed formosa filiæ Hierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis.* Hebraicè. *Sicut cortinæ Salomonis.*

ECCE rectitudo sanctorū, quamlibet se gratia Dei locupletes agnoscant, seipsos peccatores profitētur.
Humilitas. Hinc Matthæus publicanū fuisse dixit, Paulus, etsi ad tertiū vsq; cælum raptus fuerit, persequutorē Ecclesię, & blasphemū se nuncupare non horruit. Sanè hęc rectitudo, qua se quisque peccatorē agnoscit, omnium vel maximè
Psal.112. placet Deo. Quippe qui, quāuis excelsus sit, humilia respicit, & alta à longè cognoscit. Vndè diuus Augustinus: Humilia respicit Deus optimus, vt exaltet: alta agnoscit à lon
Lucæ.14. gè, vt deprimat. Sicut scriptū est: Omnis qui se exaltat, humiliabitur, & omnis qui se humiliat, exaltabitur. Idq; tam in cælo apud Angelos, quā in terra erga homines actū, videre est. Itaq; prudentissima Ecclesia post obsecrationes suas, quò magis moueret, impelleretq; spōsum ad gratificādum sibi, se summoperè humilians, ostēdit se nō fore dignā tantis donis, & muneribus, quæ Dn̄s ei præstiterat,
Nota. & pręstiturū pollicitus erat. Est ergo sensus *Nigra sum* in filiis primæ domus sanctæ, qui abiecto sponso Christo, abeūtes post idolatriam, prophetas eius occiderūt. *Nigra ego*, cū suo pondere dicit, *ego*. Quasi dicat, & ego eadē nigra sum

gra sum in filiis secūdæ domus sanctæ. Qui etsi per Baby
lonicā captiuitatē ab idolatria sese expiaturi sunt, instau-
rata Hierusalē, tamē sanctum sanctorum Christū morte
affecturi sunt, ac proindè in perpetuā captiuitatem abi-
turi. Quod totius mundi Saluator non tacuit, vbi flēs su- *Lucæ.19.*
per ciuitatem, excidium eius per Romanos prophetauit.
Formosa etiā sum in aliquibus filiorū meorum eiusdē do
mus secundę, videlicet, in Apostolis, & aliis qui Christum
sponsum meū vltrò recipient, & pro nomine eius spōta-
neè, proprium sanguinem fundent. Vel si malumus, sic *Secunda expositio.*
verba hęc explicare possumus. Nigram se dicit propter
sinagogā, formosam verò propter Catholicā Ecclesiam
ex Gentibus congregatam. Quæ Christum IESVM vnà
secū erat totis affectibus sequutura. Alij ex Hebræis sic di
xerunt: *Nigra sum* in colore, *formosa* in moderata mēbro-
rum proportione, Vel *nigra* in operibus meis, *formosa* in
gestis patrum meorum, Abraham, Isaac, Iacob, Dauid, &
aliorū Prophetarum. *Nigra* in hoc exilio, *formosa* in patria
cęlesti. *Nigra* in oculis meis, *formosa* in conspectu Creato- *Iaco.4.*
ris, qui superbis resistit, humilibꝰ autē dat gratiā. Sed hęc
ad tropologicum sensum expectāt, prima verò expositio
magis videtur literalis. Origenes autē, sic ait: *Nigra* est spō
sa propter delicta ante acta; *formosa* propter pœnitentiā.
Nigra per naturā, quia omnes in Adā peccauerūt, & egēt *Roma.3.*
gloria Dei: imò omnes eramus filij irę: *formosa* per gratiā,
nā gratificauit nos Pater in filio suo Dño nostro Christo. *Nume.12.*
Nónne Moses duxit Æthiopissam, Aarō & Maria sorore *Figura.*
eius murmurantibus? Sic Christus ducit animā, & in spō-
sam accipit, quātumlibet peccatis denigratā: modo pec-
cata pręterita plangat, & veram pœnitētiam agat. Quod
in Magdalena, Petro, & Publicano, & plerisq; alijs cōper *Lucæ.7.*
tū est. Murmuret sacerdotiū legis, ingemiscat Synagoga,

Dominus sua dignatione cõmotus, peccatores recipit, & manducat cum illis. Enimuerò, Æthiopia præuenit manus eius. Ideò regina Austri in iudicio surget, & condẽnabit Iudęos.

Sicut tabernacula Cedar, sicut pelles, vel cortinæ *Salomonis.*

Gene. 25. Ex Geneseos historia scimus Cedar filiũ fuisse Ismaëlis. A quo posteri in desertis habitabãt sub tabernaculis, vel causa pascendi pecora, vel ratione prędandi. Ideò tabernacula tùm ob solis ardorem, tũ propter pluuias magna nigredine opplebantur. Volens sponsa ostendere vehementer esse nigram, comparat se tabernaculis Cedar. Cedar tenebræ interpretatur. Veruntamen intus formosam se dicit, vt pelles vel cortinæ lectuli regis potẽtissimi Salomonis. Erant vtiq; perpulchrę, & deauratæ pelles illę. Est itaque Ecclesia nigra ex parte, quia multi orthodoxi

Matth. 7. legẽ Dei obseruare nollunt. Multi ambulant in via lata, quæ ad pẽrditionẽ ducit: pauci verò in via arcta virtutũ versantur. Et in iis, qui probè viuunt, pulchra est sancta Ec-

Lucæ. 10. clesia. Quod autem filias Hierusalem vocat iuuenculas suas, ratio est: quia nomina earum scripta sunt in cælis. Et

Phili. 3. Apostolus ait: Conuersatio nostra in cælis est.

NOlite me considerare, quòd fusca sim, quoniam decolorauit me Sol. Hebraicè *quia denigrauit me Sol.*

CAVSAM suæ nigredinis spõsa palàm facit, nã solis radiis exposita, custodiẽdo vineas, fusca, siue nigra facta est. Hinc sanctus Gregorius: Sol Christus est, qui

S. Grego. ait: Ego sum lux mundi. Sol ergo sponsam decolorauit: quia quãlibet anima sancta fulgeat, in cõparatione Christi fulgorẽ amittit. Nõnè pręcursor Dñi (& si sanctificatus

ante-

antequã natus, repletusq; Spiritu sancto, iuxta Gabrielis oraculum) videns coram se Christum Iesum clamauit: *Matthæ.3.*
Domine, ego debeo baptizari à te, & tu venis ad me? O verba annotatu digna, omnimodaque humilitate referta. Mundus erat Diuus Ioannes, & candore gratiæ dealbatus, veruntamen Saluator candor est lucis æternæ, *Sapi.7.*
speculum sine macula, & imago bonitatis illius: in quo speculo sese intuens, tanquam immundum se reputabat. Sanè decolorauit eum Sol, vel sic: Ne scandalum patiamini de mea nigredine filiæ. Nam si nigra sum, nigredo hæc non est mihi naturalis, aut perpetua in me remanebit, sed quasi ex accidenti venit, & extrinseca: neque nisi ad tempus in me conspicietur, suo tẽpore auferetur, quã *Matth.25.*
do sponsus meus venerit in nube cum potestate, & maiestate, vniuersum orbem iudicaturus. Tunc inquam sepa rabit oues ab hædis: tunc sagena ad litus detracta, bonos pisces in vasis suis Angeli reponent, mali verò eiicientur foras. Itaque solis æstus, & ardor immodicus, quem donec in hoc mundo calamitoso dego, prorsus effundere nequeo, hac nigredine me decolorauit. Sol iste, vt quidã aiunt, ardor est concupiscentiæ, & praui fomitis, qui vniuersum genus humanum inuasit, suoque calore quotidie, etiam spiritales homines infestat. Sic de sole dictum est: Non est qui se abscõdat à calore eius. Etenim Sol cõ- *Psal.18.*
cupiscentiæ sponsam Ecclesiam multa perfudit nigredine. Ignis comedit speciosa deserti, ait scriptura. O quos *Ioëlis.1.*
iuuenes nobiles, quas puellas pulchras ignis concupiscẽtiæ deuorauit. Profectò, omnis caro iam corruperat viã suam, & iumenta computruerunt in stercore suo. Faxit *Gene.6.*
Deus, vt non vltrà hic carniuorax ignis se extendat. Est autem sol denigrãs Ecclesiam sanctam, improbitas hæ- *Hæretici,*
reticorum, quæ, heu, maximè nostra tẽpestate grassatur.

Ita vt quàm multi literis candidati, & candore vitæ illu-
strati miserabiliter ceciderint in hanc scilam. Instant iam
iam tempora periculosa, & sunt homines seipsos aman-
tes, superbi, elati, qui Romanæ Ecclesiæ obedire nolint.
Extra quam non est inuenire Christum, sed antichristũ.
Non ergo me consideretis, ô fideles animæ, non me de-
spiciatis, si tot peccata in Ecclesia videritis, inundare, fo-
Genes. 8. mes peccati in causa est, Sensus & cogitatio humani cor
dis prona sunt ad malum, ab adolescentia sua. Vndè sca
Rom.4,7. turit, quod in carne sua Apostolus bonum non inuene-
rit. Sub hæc, sol persecutionis, quam in me hæreticorum
versutia exercere nititur, nonnihil nigredinis mihi affert.
1.Cor.11. Oportet planè hęreses esse, vt qui inter fideles probi sunt,
probentur, & patescant. Quin & hoc magnum miracu-
lũ, & prodigium existimare debetis filię Hierusalẽ, quòd
spõso meo Christo suffragãte, inter tot vitiorũ examina,
& hęreticorũ phalanges, fidei integritas, & charitatis sin-
ceritas in me remãserunt. Remanebuntq; ad finem vsq;
Matth.16. mundi: vt pollicitatio sponsi mei adimpleatur. Portæ in-
feri non prævalebunt aduersus Ecclesiam meam.

Cæterùm, vt diui Gregorij sententiam sequamur, qui
solem esse Christum asseruit, quique, vti sol, illuminat o-
Ioan.1. mnem hominem veniẽtem in hunc mundũ, is sponsam
suam decolorare non cessat, eo quod ob eius amorẽ fi-
Gala.5. deles carnem suam crucifigunt cum vitiis & concupiscẽ
tiis: nec non & membra sua mortificant super terram, iu-
giter in tristitia, & pœnitẽtia perseuerãtes: dicẽtes, & ouã-
Psal,43. ter cantantes: Dñe propter te mortificamur tota die, æsti
mati sumus quasi oues occisionis. Nemo ergo excan-
descat, videns sanctam Ecclesiam sic humiliatam, & in-
ter tot calamitates deffatigatam, aut in quotidiana pœni
tentia denigratam. Nemo inquam has ob causas ab illa

 dis-

discedat. Equidem nigredinem hanc ab sponso præstantissimo habet: vt inde sibi amplissimum fructum compararet fœlicitatis æternæ. Haud dubiè, Paulus verū dixit: Id quod in præsenti est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, suprà modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Nigredo quę à maleficiis contrahitur, confusibilem facit: ista quæ à sole proficiscitur, formosos & gloriosos reddit fideles: dicente Petro: Nemo vestrum patiatur vt fur. Ergo spōsa neutiquam est despicienda, quia nigra appareat in hac vita. Est planè intus per pulchra, & in oculis spōsi valdè speciosa. Alioqui spōsus non diceret: Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es, oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet. Profectò vocula illa bis repetita, quādā emphasim magnam habet, & admirationem subindicat. Vbi Bernardus: Sol iustitiæ decolorauit me, cuius amore langueo. Languor iste coloris, quædam exterminatio est, & deffectio in desiderio animæ. Quod autem nigredinem dixerit persecutionē infestantiū, indicāt sequentia verba. 2.Cor.4. 1.Pet.4. Canti.1. S.Ber. serm. 28. in Canti.

Filij matris meæ pugnauerunt contra me, posuerunt me custodem in vineis, & vineam meam non custodiui.

SENSVS est. Fratres mei idolatræ reges Iudæ: & Israël, in prima domo sancta, extruserunt me ad solē: posueruntque me, vt custodirem vineas, idest, vt colerē deos alienos, quippequi verè dæmonia sunt, & sic præuaricarerà Deo. At ibi in custodiendis vineis, hoc est, in cultibus idolorū, sol denigrauit me: & sic facta sum nigra & proindè sine proprio spōso, & derelicta. Rursus cùm per idolatriam essem punita in Babylone, tandem instaurata Nota literalē sensum.

Hierusalem, ad pristinum statum fui restituta. Veruntamen vineam meam non custodiui. Hoc est, Et si in secũda domo sancta procul ab idolatria steterim, vineasque aliorum deorum non custodierim: vineam tamen meã, idest, legem, & cultum Dei mei non custodiui. Quin potius, in magis horrẽdum delictum prolapsa, mortẽ acerbissimam Christo sponso meo intuli: quique sua mirabili charitate, eò venerat, vt sanaret omnes meos lãguoress, & ad extergendam meam nigredinem. Itaque filij matris meæ causa fuerunt nigredinis meæ, quorum alij, in prima domo idolatrę, & prophetarum homicidæ fuere, alij in secunda domo (quod suprà omne scelus fuit) & sancti sanctorum Christi Messiæ homicidæ steterunt.

Christi mors

Origenes.

Hæc videntur ad literam dicta, sed Origenes alia via graditur. Considerandum ait, quando aduersus spõsam fratrum pugna surrexit. Vide Paulum Ecclesiam persecutorẽ, & intelliges quomodo filius matris eius pugnarit contra eam. Mira res, persecutores Ecclesiæ tandem pœnitentiam egerunt, & ad sororis signa & miracula cõuersi, fidem sanctam prædicauerunt, quã paulò ante destruere nitebãtur. Hoc prophetico spiritu sponsa nũc cãtans ait: *Filij matris meæ pugnauerunt contra me, posuerũt me custodem in vineis, & vineam meam non custodiui.* Ego Ecclesia, ego sponsa sine macula, plurimarum custos sum posita vinearum à filiis matris meæ, qui contra me aliquando pugnarunt. Qua solicitudine, & cura astricta, dũ plures custodio vineas, dum omnium Ecclesiarum curã gerò, vineam meã non seruaui. Hoc de Paulo & quouis pastore Ecclesiæ intelligendum est, qui pro omnium salute sit solicitus. Nam vt alios lucrifaciant, sua non quærunt. Imò Apostolus liber erat, & ad fratres suos lucrandos, omnium seruum se fecit, vt fusiùs ipse testatur. Verum-

1. Cor. 11.

runtamen Diuus Gregorius filios matris vocat hęreticos *Nota.*
omnes, Arrium, Sabellium, Fotinum, & alios persecuto-
res Romanę Ecclesię. Ij sacro baptismate abluti, aliisque
Sacramentis enutriti, diaboli suggestu, matrem suam per
sequuntur, & instar viperæ filiorum, enecare cupiunt mā
trem suam, & viscera eius disrumpere, pro sua virili conā
tur. Væ eis, nisi resipiscant, & pœnitentiam veram agant.
Ecce conuersio gentium & sinagogę excecatio iis verbis
sponsæ signantur. Nec non hæreticos omnes fratres suos
Ecclesia sancta vocat, quæ filia sinagogę fuit. Nam salus *Ioan.4.*
ex Iudęis est. Hinc Ioannes de hæreticis ait: A nobis exie- *1. Ioan.2.*
runt, sed non erant ex nobis. Nec obstat, quòd cum vna
sit Ecclesia, vnicaque columba, peculiares Ecclesiæ dicā
tur nationes variæ, quæ in Christum crediderūt. Sic Apo
stolus plerisque in locis eas appellat. Vnde in Esaia vinea *Esaie.5.*
Domini sabbaoth Iudęa vocatur. Sanctus Bernardus fi- *S. Ber. Ser. 29*
lios matris eos dixit, qui Christum crucifigentes vehemē *in cantica.*
ter Apostolos insectati sunt. Deinde ipsos Apostolos fi-
lios matris, scilicet, sinagogæ vocat, qui sua mira doctri-
na, & portentis salubriter expugnarunt Iudęos, in fidem
Christi IESV eos conuertendo. Iis armis & sagittis illos
expugnarunt. De quibus iaculis Dauid ait: Sagittæ poten *Psal.119.*
tis accutæ, populi sub te cadent. Item: Sagittæ tuæ infixæ *Psal.36.*
sunt mihi; ideo sequitur, non est sanitas in carne mea.
Carnis infirmitas robur spiritui auget. Alioqui non dice
ret Apostolus: Quando infirmor tunc fortior sum. Nónne
ne sermo Dei viuus est, & efficax, ac penetrabilior omni
gladio ancipiti? Hæc sagitta cor virginis Mariæ vulnera- *Hebræ.4.*
uit, atque animam eius pertransiuit: vti Simeonis ore pro
phetia sonuit.

Conqueritur hodie sancta Ecclesia Romana, de iis *Moraliter.*
qui inique viuunt, & si fideles sint, & ingemiscens clamat:

Filij

Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Ecce inteſtinũ bellum quod patitur. Superbi, auari, & luxuriæ dediti, militant contra Eccleſiam, in morẽ pecudum viuentes. Mirabile dictu, verbis Chriſtum IESVM profitentur, factis
Tit.1. autem negant. Quid multa? De iis Paulus ſcribit: Rurſus
Nota. in ſemetipſis Chriſtum crucifigentes. Nónne dolẽdum eſt hoc, & extremis gemitibus deplorandũ? O rem maximè mirandã, quaſi nõ ſatis fuerit, quòd Turcæ, hæretici, atq; Barbari contra Eccleſiam furore rabido dimicent, niſi orthodoxi ipſi, ſuis delictis quotidie belligerantes, Eccleſiam oppugnare contendant? Cæterũ ſponſa Chriſti amore dilecti ſui tacta, magis in dilectione illius exardeſcet. Ideò ait.

INdica mihi, vbi paſcas, vbi cubes in meridie: ne vagari incipiam poſt greges ſodaliũ tuorum. Hebraicè. *Vbi paſces, vbi cubare facies in meridie.*

POSTQVAM apoſtrophans ad filias Hieruſalem locuta eſt, & peccata filiorum matris ſuæ indicauit: nunc rurſus ſpõſum alloquitur, miſericordiã eius obnixè implorans. *Indica mihi, quem diligit anima mea.* Id eſt, ô quẽ in veritate diligo, & ad quem toto conuerſa ſum affectu: *Indica mihi, vbi paſces* me, ouem tuam, inter iſtos lupos idolatras reges Iudæ: *vbi cubare facies* me ouẽ tuam *in meridie.* hoc eſt, in futura duriſsima ſeruitute Babylonica, quæ erit mihi tribulatio maxima, qualis æſtus ſolet eſſe ouibus meridies, niſi prudẽtiſſimus paſtor proſpexerit eis de aliquo opaco loco, in quo cubare eas faciat. Etſi tu ſponſe mi ac dilecte votorum meorum, in ea maxima tribu-

lati-

latione non prospexeris,& aliquod solatium non dederis,actum est de me oue tua.In easdem voces cum amarissimo fletu prorumpit Romana Ecclesia hodie: *Indica mihi* amantissimè sponse I E S V, *indica* obsecro,*quem diligit anima mea:vbi pasces* me ouem tuam, inter recentissimos Lutheranos hæreticos,qui me vehementer infestāt, *vbi pasces* me *in meridie*? In maxima calamitate vndique conflictata viuo:eo quod non solùm à Turcis,hæreticis, & infidelibus vim patior,sed,quod plus dolēdum est, dissidentibus Catholicis Principibus, & orthodoxis perperam agentibus,ingens mihi imminet tribulatio. Quam obrem,nisi tu optime sponse tua solita misericordia,peccatis meis parcens,mihi opem feras,iam iam succūbam, quam proprio,atque pretioso sanguine redimere dignatus es.Vbi Origenes sic inquit:Annuncia mihi,quem diligo,vbi pascis,vbi cubas,in meridie. Non quæro alia tēpora,quando vespere,quando diluculo, quando in solis pascis occubitu. Illud tēpus inquiro, quando in feruente die,quando plena luce, in maiestatis tuæ splendore versaris. Diligenter obseruate fratres,vbi meridiem legeritis: Apud Ioseph meridie fratres celebrant prandium: Angeli meridie Abrahæ suscipiuntur hospicio: meridie Saluator supra fontem sedet, & sitit, atque peccatricem Samaritanam conuertit: meridie tandem ascendit in Crucem,& inibi pendēs latronem homicidā cæli ciuem effecit Hora erat quasi sexta (ait Ioānes) quādo Crucifixus est I E S V S. Cætera id genus inuenimus in sacra pagina, non sanè frustra. At sanctus Gregorius ait: In meridie Christus sub vmbra pascit, quia in refrigeratione Spiritus sancti sibi quasi quietem, & pastum parat. Per meridiem quippe, ardor vitiorum exprimitur: per vmbram verò, spiritalis gratiæ flatus desi-

Ecclesia Romana.

Heretici.

Orige. in Cantica.

Nota.

Ioan. 4.

Ioan. 19.

S. Grego.

Vmbra quid sit.

deſignatur. Meridie ergo feruente, in vmbra Chriſtus requieſcit, quia dum in reprobis ęſtus viciorum flagrat, ipſe ſponſæ ſuæ ſpiritum refrigerij tribuit, & in ea delectabilis ſibi locum quietis efficit. Oſtēde (inquam) te mihi, quia ſi tu non indicaueris, te inuenire nullatenus ipſa potero. Quouſque peregrinabor à te Domine? vſquequo abſen-

Iob.13. tiam tuam feram? cur faciem tuam abſcondis, & arbitraris me inimicam? Ancilla tua ſum, vultum tuū indeſinenter requiram. Si inueni gratiam in oculis tuis, oſtēde mi-

Exo.33. hi faciem tuam, & ſufficit mihi. Miranda res, quæ antea oſculum quærebat, nunc maiora depoſcit, beatificam vitam in carne mortali exoptat videre.

S.Ber. Ser.31 in canti. Sanctus Bernardus vmbram hāc, in qua ſponſus Chriſtus cubare ſolet, fidem ſanctam eſſe dicit. Quæquidem lucem non extinguit, ſed cuſtodit, fide purificans corda. Acto.15. Quod ſanè Angelus videt, hoc mihi vmbra fidei ſeruat, fideli ſinu impoſitum, ſuo tempore reuelandum. *Indica mihi vbi paſcas, vbi cubes in meridie.* Bonus paſtor, qui animam ſuam dat pro ouibus ſuis: animam pro illis, carnem illis: illam in pretium, iſtam in cibum. Res mira, ipſe

Ioan.10. paſtor, ipſe paſcua, ipſe redemptio eſt. Quoniam ſubeſt cauſa, vt hoc donum ſponſa depoſcat, iam declarat ipſa.

Text. *NE vagari incipiā poſt greges ſodaliū tuorum.* Grecè, *Ne quando fiā ſicut circumamicta in gregibus ſociorum tuorum.*

POST factam petitionem, quaſi deſperata ſponſa, in lachrimas prorumpens, hoc dicit. Quare ero ſicut inuoluta, hoc eſt, ſicut triſti, & lugubri pallio cooperta, lugens oues meas, ſicut mulieres ſolent plangere viros ſuos mortuos? Ac ſi apertè dicat, de iis tēporibus prophe-

Nota. tans: ô mi ſponſe, honor tuus non eſt, vt ego ſponſa tua, quam

quam primum in monte Sinai tibi per donationem le-
gis,& tot signa despondisti,& quam proprio cruore redẽ-
pturus es, nunc vti vidua facta,inuoluar nigro pallio,ia-
ceamque confusa & dessolata,apud greges eorum,qui se
socios tuos dicunt,tamen non sunt,sed seductores men-
tium,& impositores. Quique fabulationes narrant mihi, Psal. 118.
non autem vt lex tua sancta. Imò hinc inde insidias,& la-
queos parant, dicẽtes: Ecce hic est Christus,ecce illic est.
Sic multos seducunt,& abducunt à grege tuo sancto,spõ-
se præstantissime. Eadem precatione nos opus habemus,
ne ab hæreticis seducamur: aut ne vagari nobis contin-
gat in hac vita, per volaticos honores, per fallaces diui-
tias,aut per carnis fœtidas & horrendas delitias. Quin & S. Bern. ser.
cum diuo Bernardo pasci in meridie postulemus. Nam 33.
meridies in cælo tota dies est,nesciens vesperam. De qua
in Psalmo: Melior est dies vna in atriis tuis super millia. Psal. 83.
Manè fuit,quando ortus est sol iustitiæ in Bethlehem. De
quo Dauid: Auditã fac mihi mane misericordiam tuã, Psal. 142.
quia in te speraui. Eritque meridies, quando videbimus
Deum sicuti est. Nunc, quid sponsus respondeat sponsę
suæ precanti, audiamus oportet fratres.

SI ignoras te, ô pulchra inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum tuorum, & pasce hœdos tuos, iuxta tabernacula pastorum. Hebraicè. *Si non scis tibi, pulcherrima inter mulieres, egredere tibi in vestigia ouium.*

SI non scis tibi, vbi pascere debeas, egredere tibi, & abi in vestigia ouium, idest, antiquorum patrum tuorum, vestigia sancta sequens. Illi quidem legem, &

cæremonias optimè seruauerunt. Inibiq́ue pasces etiam paruulos tuos filios, vt indies crescant, & robustiores fiăt.
Deut. 32. Iuxta illud, Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi, maiores tuos, & dicēt tibi. Vtinam Germani, & Anglici, omnesq́ue hęretici tam salubre cōsilium amplexarentur. Enimuerò vestigia parentum suorum, ac maiorum non sequuntur, sed diaboli præcipitia per abrupta viciorum, & errorum gradiuntur, suo magno malo. Et qui à mille quadraginta annis, vel circa vocati sunt à Romanis Pontificibus, in fidem Christi regenerati, & ad oues Domini aggregati, perperam agentes, vnitatem Ecclesię contempserunt.

Orige. in Cantic. Homi. 1. Origenes verò de humilitate, quā vel maximus Deus ipse in sponsa amat, hoc exponit. Comminatur quidem sponsus sponsæ suę, dicens: Aut cognosce te ipsam, quoniam regis sponsa es, & à me facta formosa: nam ego ex-
Nota. hibui te gloriosam non habentem maculam, neque rugam: aut scito, quia si te non cognoueris, & tuam scieris dignitatem, patieris hæc, quæ sequuntur. Egredere, & abi in vestigiis gregum, & pasce, non greges ouium, nō agnorum, sed hædos tuos. Statuet quippe oues iudex
Matth. 25. æquissimus à dextris, hædos verò à sinistris, vt ex Euangelio patet. In vestigiis pastorum nouissima fies, non inter oues eris, nec poteris sic mecum esse, qui pastor bonus sum. Diuus Gregorius sic: Si sponsa non agnoscat se in bello fore, & tentationes sufferat, & vincat, à familiaritate Christi recedit: quia cùm militia sit vita hominis
Iob. 7. super terram, pugnare cum Domino recusat. Non enim coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Hoc qui ignorat, in bello, quasi pacem se habere cogitat, & falsò exultat: & eo frequentius vulneratur, quo securior est, quia nescit videre quem caueat. Ideò reprobos sequitur,

tur, quos ſtultitia brutis animalibus ſimiles fecit. Hædi autem cogitatus immundi ſunt, & hos piger paſcit, & in corde ſuo nutrit. Homo cùm in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Iudas in ſua canonica muta animantia eos appellat, qui voluptatibus carnis ſe dedunt. Rurſus, cognitio, quam ſponſus cupit in ſponſa, humilitas eſt, de qua in Pſalmo: Bonum mihi, quia humiliaſti me, vt diſcam iuſtificationes tuas. Vbi Bernardus ſermone. 34. in Cantica: Vides, quia humilitas iuſtificat nos? Humilitas dixi, & non humiliatio. Multi humiliantur, tamen humiles non ſunt. Qui autem toto corde ait: Bonum mihi Domine quia humiliaſti me: is profectò verè humilis eſt. Neque poteſt hoc dicere, qui inuitus tribulationem tolerat, longè minùs qui murmurat. Eſt autem humilis, qui humiliationem in humilitatem conuertit. Quare Apoſtolus aiebat; Libenter gloriabor in infirmitatibus, vt inhabitet in me virtus Chriſti: Omnis qui ſe humiliat, id eſt, qui ſe ſponte ſubmittit, & deſpicit, exaltabitur. Qui talis fuerit, non vtique audiet à ſponſo: *Egredere & abi, poſt veſtigia gregum tuorum.* Sed ille ingredietur, & egredietur, & paſcua mellitiſſima inueniet, quemadmodum ſponſus ore ſuo benedicto pollicitus eſt. Itaque verbis his ſponſus ſponſam propriæ dignitatis admonuit, & humilitatis virtutem inſignem ei oſtendit: qua ornata ad viſionem ſponſi, quem tantopere videre, cupit, deuenire queat: nec non & exemplar, ac ſpeculum in quo ſe intueri debeat nunc oſtendit.

Pſal. 48. Pſal. 118. S. Bern. ſer. 34. 2. Cor. 9. Matth. 23.

EQuitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te, amica mea. Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis. Hebraicè. *Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te, sociam meam.*

SENSVS est: Ego sponsus, quantum te diligam, ostendi, quādo meo illo equitatu, & exercitu, ac multitudine equorum irruēs, & impetū faciens in currus Pharaonis te sequētis in mari, assimilaui te, id est, planè ipsum Pharaonē submergendo, & omnem exercitum eius, ostēdi te esse sociam, & sponsam meam. Et dixit, se equitatu suo submersisse Pharaonem, alludens ad illud Abachuc:
Abac. 3. Viam fecisti equis tuis, in luto aquarum multarum. Ori-
Origenes. genes verò, explicans hunc locum ait: Si vis, intelligere ô sponsa, quomodo scire te debeas, agnosce cui te comparaui: & tunc videbis talem te esse, quę turpari nō debeas, cum tuam speciē cognoueris. Vndè pulchrè scriptum
Abac. 3. est: Quadrigę eius saluatio. Alia translatio: Equitatio eius
Nota. salus. *Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te.* Hoc est, quantum differt equitatus meus, qui sum Domiuus omnipotens, & demergo in fluctibus maris regem Pharaonem, & ascensores eius currus, & equos eius: quantū, inquam, differt equitatus meus à Pharaonis equis, tanto melior es omnibus filiabus, quæ non sunt ecclesiasticæ. Aduertendum tamen, quòd quamuis Domino opitulante. Israëliticus populus de Pharaone, & exercitu illius triumphauit, nō autem subinde terram promissam ma-
Num. 9. nantem lacte & melle possedit. Quimpotius quam plurimos reges debellauit, & quadraginta annis in deserto multas calamitates, variasque tentationes sustinuit. Ad

eandem

eandem imaginem sancta Ecclesia, & quæuis anima fide- Nota.
lis, post sacri baptismatis vndam susceptã, quanuis ini-
bi satanas, omniaque delicta submersa pereant, quandiu
in hoc mundo viuit, imminentia vitia, quasi greges alie-
nos, prosternat oportet. Omnes, qui piè viuere volunt in 2.Timo.3.
Christo IESV, persecutiones patientur, clamat Paulus.
Et Saluatoris vox in aures nostras assiduè tonat: Si me Ioan.15.
persequuti sunt, & vos persequentur. Sic sic forti animo
pugnando, cæleste regnum, tanquam brauium laboris
nostri, nobis Saluator impertiet. Atqui non vidistis san-
ctam Ecclesiam Romanam adfabrè depictam in transi-
tu maris Rubri, quando Pharao, & cunci eius penitus pe-
rierunt? Alioqui Apostolus non diceret: Omnes sub nu- 1.Cor.10.
be fuerunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube, &
in mari. Ecce signa amoris ingentis, quem sponsus Chri-
stus ostendit sponsæ suæ. Equidem liberauit eam à iugo
ferreo Pharaonis, qui satanas versutus est. Ne paueas, ego
dux & rex tuus sum: viriliter ergo age, & confortetur cor
tuum. Sponsa mea es, & ego auxiliator tuus ero. Surgant
Turcæ, hæretici oblatrent, dæmones omnes vlulent, &
leonum instar, te deuorare nitantur, quoniam nihil ma-
li tibi inferent, modò in mandatis meis ambules, & me to-
to diligas corde, vt par est. Idque totum de quauis anima
sancta iure exponitur. De qua, teste Bernardo, infrà dictũ
est: Terribilis, vt castrorum acies ordinata. Et iterũ: Quid Canti.6.
videbis in Sunamite, nisi choros castrorum? Nam quãuis Canti.7.
anima sancta vna sit, habet plures virtutes, tùm Theolo-
gales, tùm etiam morales: habet insuper Angelos in cir- S.Ber.ser.39.
cuitu, quas ob res, acies ordinata appellari rectè potest, & in Cantica.
equitatui Dei comparari. Hãc ob causam Iacob demi-
ratus exclamauit: Castra Dei sunt hæc. Nec dessunt, qui Gene.32.
asserant, de equitatu Salomonis regis in præsentiarum

C 3 tractari.

tractari. In tertio Regum legimus sic: Egrediebatur autẽ
3. Reg. 10. quadriga ex Ægypto, sexcentis siclis argenti, & equus cẽtum quinquaginta. Habebatque mille quadragentos currus Salomon. Itaque sicut Salomoni aducebantur currus, sic Christo datæ sunt animæ ex variis gentibus, potissimè ex Ægypto. Ægyptus tenebra interpretatur. Ideò in
Esai. 9. Esaia scriptum est: Ambulantibus in tenebris, & in vmbra mortis, lux orta est eis. Quod vaticinium Matthæus exponit de Christo IESV capite. 4. Et Apostolus: Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Quod autem fideles portare debeant Saluatorem in vtroq; homine, ostẽdit Paulus, vbi ait: Empti enim estis pretio ma-
1. Cor. 6. gno, glorificate, & portate Deum in corpore vestro. Glorificate Deum per fidem, & charitatem, animæ nostræ peculiare est. In corpore ipsum, quasi in vehiculo, defferre, per pœnitentiam & mortificationem etiam oportet. Scientes quoniam, sicut corpus sine anima mortuũ est,
Iaco. 4. ita fides sine operibus mortua est. Quis verò horum genuinus & literalis sensus sit, prudens Lector videat.

PVlchræ sunt genæ tuæ sicut turturis. Hebraicè: *Pulchræ factæ sunt genæ tuæ in ordinibus.*

DICTIO Hebraica æquiuoca est ad turturem, & ordines. Erit igitur sensus: Genę tuę pulchrę factæ sunt in ornamẽtis pendentiũ inauriũ, & aureorũ frontaliũ. Quibus concinè ordinatis, ac pendẽtibus supra faciẽ exornabantur mulieres. Vel si lubet: Pulchra est spõsa sicut turturis. Quia turtur, postquam parẽ suum perdit se-
S. Grego. mel, nunquam alteri se iungit: vti sanctus Gregorius notat: sed semper solitariè habitans in gemitu perseuerat, quia quẽ diligebat nõ inueniens, quærit. Ad eundem modum

dum sancta anima, dum à sponso suo absens est, ab eius amore non recedit, in eius amore semper anhelat, & gemit. Eas ob res ab omni alieno amore fugit. Vndè quasi in genarum verecundia castitatem cordis, ipso habitu, & actu exteriori ostendit, non ignorans illud Salomonis: Fallax gratia, & vana est pulchritudo: mulier timens Deũ, ipsa laudabitur. *Prouer. 31.* Origenes quidem, ad verecundiam, quæ mulieris pulchritudo magna est, hoc refert: in qua pulchritudo & venustas animæ deliniatur. *Orig. Homi. 1. in Cant.* Cæterùm, genæ animæ sunt, res & causa: quid intendas, & propter quid. Ex iis decor, vel deformitas animæ scaturit. Quæ si recta sint, anima genas pulchras habet. *Moraliter.* Et ideò de illa dicitur: *Pulchræ sunt genæ tuæ, sicut turturis.* Denique, pulchræ spōsæ pulchritudo genis turturis comparatur. Vt solitudinē amare discamus, cum Apostolo decantantes: Conuersatio nostra in cælis est. *Philip. 3.* Et regalis Propheta: Factus sum, sicut passer solitarius in tecto. *Psal. 101.* O nimium fœlix, qui vt turtur auicula, solitarius sedet, & tacet, eleuans se suprà se. *Tren. 3.* Omnino supra te est, Angelorũ Domino desponsari: annon supra te adherere Deo, vt vnus spiritus sis cum eo? Equidem spōsus solus in oratione, fugiens turbas, pernoctabat. Tu verò cùm oraueris, intra cubiculum tuum, & clauso ostio, ora Patrem tuũ. *Matth. 6.* Vide sanctum Bernardum ser. 40. in Cantica. Sunt etiam duæ genæ Ecclésiæ vel animæ sanctæ: intellectus & voluntas. Quæ quidem pulcherrimæ sunt Christo, quando non modo per contemplationem, sed per amorem adhærent sponso suo.

COllum tuum sicut monilia. Hebraicè: *Collum tuum in monilibus.*

AC si dicat: Collũ tuũ, adeò pulchrũ factũ est, vt nullatenus monilib' argēti, auriuè indigeat. Hęc sanè bona orna-

ornamenta data sunt tibi, ex præda maris, submerso per me iniquo Pharaone. Hinc Origines: Vt ornamentum, quod solet collo pendere, ita sine hoc decore, & tuum
S.Ber.Ser.41 in Cantica. ipsum collum est ornamētum. Ad hæc (vt sancti Bernardi sententia vtar) sponsæ collum purus & simplex intellectus est, cùm nuda & aperta veritas satis per se ipsum retineat, non indiget ornamento, sed ipsum magis tanquam pretiosum monille animam decenter exornat, ac perinde simile monilibus ipsis describitur. Equidē vt per collum vitalia alimēta, sic per intellectum in viscera animæ
Heretici cæci. spiritalis cibus doctrinæ infunditur. Verum philosophorum, & hæreticorum intellectus non habet in se puritatis, veritatisque fidei nitorem. Eam ob causam magnopere laborant, ipsum fucare verborum phaleris, & syllogismorum versutiis, ne, si nudus appareat, falsi etiam videatur turpitudo. Atqui per collum non incongruè prædi-
Prælati. catores designantur, & prælati Ecclesiæ. Ij sunt, vt monilia, quæ ex auro fiunt, & in eis gemmæ ponuntur. Si sapiētia ministri Ecclesiæ pollent, & exterius in sanctis operibus se exercent, verè sicut monilia sunt, quibus sancta Ecclesia Christi sponsa ornatur. Sunt Hebræi quidam, qui per collum templum intelligant, quod in monte Siō erat situm, tam miro artificio fabrefactum, vt de illo scriptū
3.Reg.7. sit: Non est tale opus factum, in vniuersis regnis. Quid? quod monilia non modo virtutes tam theologales, quā morales dicuntur (vti ex diuo Bernardo Paulò antè meminimus) sed mandata Dei, & consilia sunt: quibus spon-
Psalm.118. sæ collum mirabiliter decoratur. Dilexi mandata tua (ait Propheta) super aurum & topazion. Dum ergo spōsa captiuat intellectum, & affectum in obsequium Christi, &
Matth.11. spontè collū subponit iugo suaui eius, tunc in oculis spōsi speciosa valde apparet.

Muræ-

M*Vrænulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento.* Hebraicè. *Ordines auri faciemus tibi cum punctis argenti.* Grçcè ſic: *Similitudines auri faciemus tibi cum punctis argenti.*

TOTIVS Trinitatis vox hæc eſt. Nam ſi Deus indiuiſibilis ſubſtantiæ ſit (iuxta illud: Audi Iſraël, Deus Deus tuus) Deus vnus eſt: veruntamen perſonaliter nominibus tribus diſtinguitur. Vnde beatus Ioannes ait: Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cęlo, Pater, & Verbũ, & Spiritus ſanctus, & ij tres vnum ſunt. Et quemadmodũ in creatione hominis Deus optimus dixit: Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram: & extẽplò Moſes ſubnectit: fecit Deus hominem, ita nunc ſponſus perſonarum Trinitatem indicans, inquit: *Murænulas aureas faciemus tibi.* Senſus eſt: Non tantùm in exitu de Ægypto pretioſis veſtimentis & monilibus, quæ tibi accomodabunt mulieres Hebrçæ, eris locupletata ſponſa, ſed ſubmerſo Pharaone & comitatu eius, ſpoliis quàm multis ditata euades. Quod autem de futuro loquatur, nihil officit, quãdo dona patrum antiquorum à Deo largita ſymbola erãt, eorumq́ue Eccleſia in ſacro baptiſmo accipit, ſicuti ſuper verbum illud *Equitatui meo aſsimilaui te amica mea,* tetigimus. Itaque ſicut Hebræi, Pharaone demerſo in mari, valde ditati ſunt, ita fideles, per aquam baptiſmatis aduerſario ſatana deſtructo, per Spiritum paraclitum omnium chariſmatum donis locupletãtur. Idquod Ezechielis vaticinium palàm fecit: Laui te aqua, & mundaui te à ſanguine tuo: veſtiui diſcoloribus: vnxi te oleo: calciaui te iacinto: cinxi te biſſo: ornaui te ornamẽ-

Deute 6. 1. Ioan. 5. Gene. 1. Nota. Ezech. 16.

to: dedi armillas in manibus tuis, & torquem circa collũ tuum, & coronam decoris in capite tuo: dedi inaurem super os tuum. Sanè ornamẽta hæc mysteriis scatent: nõ autem vacat cuncta prosequi. Aduertenda tamen Origenis expositio est. Spõsi sodales, id est, Angeli, sponsam des fatigatã, & sponsi præsentiam cõcupiscentẽ verbis iis solãtur, dicẽtes: Nos tibi aurea ornamẽta facere nõ possumus: non tã diuites sumus, vt spõsus tuus, qui aureũ tibi monile largitur: tamẽ similitudines auri faciemus, & in hoc lætandũ est, si stigmata faciamus argẽti: *Similitudines auri cũ stigmatibus argenti faciemus*, verũ non omni tempore, sed donec sponsus tuus surgat à cubitu suo: tũ verè diues eris in eo. Perindè dicat: Quid anxiè sponsi faciẽ videre nũc affectas? ipse habitat lucẽ inaccessibilẽ, tu verò peregrina exulas in hoc mundo. Auditũ primò ornare contende: Audi filia & vide, & inclina aurem tuã, obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet rex decorẽ tuum. Sat sit tibi murænulas habere: fides ex auditu cõsurgit, auditus autẽ per verbũ Dei. Accepisti legem in mõte Sinai, & digito Dei tabulas scriptas. Veniet tẽpus in quo facta voti tui cõpos, in meridie facie ad faciẽ videas sponsum, sicuti est. O fratres quàm egemus iis murænulis, verùm maximè opus habemus similitudinibus eorũ, quæ æterna sunt: vt per hæc visibilia agnoscamus, quę inuisibilia sunt. Dicente diuo Dionysio: Impossibile est, diuinum radium nobis elucere, nisi sacrorum velaminum tegmine circũuelatum. Equidem, autore Aristotele, omnis cognitio nostra pendet à sensu. Scripturæ sanctæ (vt pulchrè inquit Gregorius) murænulæ sunt, quibus ornare debemus aures nostras, vltrò audientes, frequenter verbum Dei. Et mementote charissimi, quòd defficientibus inaureis in populo Dei, statim vitulũ adorauerunt

Orige. Hom. 2. in Canti.

Psalm. 44.

S. Diony. lib. de Diui no.

Nota.

rauerunt, mutantes gloriam Dei, in gloriam vituli comedentis fœnum. Roma.1. Tropologicè autem loquendo: murænulæ aureæ, fides & charitas sunt, puncti argenti eas decorã tes, opera sancta. Vel dilectio proximi argẽtum est, amor Dei aurum pretiosum. Ideò Dominus ait: Diliges Dominum tuum ex toto corde tuo: & subindè intulit: & proximum, sicut teipsum. Ecce murænula aurea vermiculata argento. Sub hæc, vita cõtemplatiua, & actiua, veluti murænula aurea est argento decorata. Ecce ornatus, quem sponsus pollicetur suæ sponsæ, tùm per Angelos, tùm etiã per prædicatores, quos vti coadiutores Saluator habet, etiam hodie præbere non cessat. S. Ber. serm. 41. in Canti. Nec non sanctus Bernardus has murænulas fatetur esse sapientiam cum eloquentia, quæ vel maximè attinent ad opus prædicationis. Vtinam sic audientes verbum Dei fideles, magis ac magis in amore Dei crescant, vt de illis Dominus non dicat: Dedi eis aurum & argentum meum, ipsi autem de argento & auro meo operati sunt Baal. Osee.2. Tandem murænulæ aureæ argento vermiculatæ vtrunque testamentum est, in quibus diuinitas, & humanitas Christi IESV patescit. Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Ioan.1. En murænula aurea argento vermiculata. Verùm quanto gaudio exhilarata fuerit sponsa, pollicitationem hanc exaudiens, sequentia indicant verba.

DVm esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.

SI Hebræorũ expositioni fidẽ damus, accubitus regis sessio eius ad mẽsam est. Sic erat moris Hebrçorũ vt supra latus sinistrũ ad mẽsam sederent accũbentes. Sic, teste diuo Marco: Recumbẽtibus vndecim, apparuit illis Marc.ult.

IESVS

Lucæ.7. IESVS. Et Lucas ait: Sciens Magdalena, quòd IESVS accubuit in domo Simonis. Rursus odor hîc pro fœtore accipitur. Vult ergò (vt Doctores Hebræi dicunt) sponsa dicere: Quæ hactenus dixisti, sponse amantissime, verissima sunt, bona cuncta gratis mihi tribuisti. At ego non grata fui, quinpotius reddidi mala pro bonis. Quia cũ adhuc rex esset in accubitu suo, hoc est, in discubitu suo in monte Sinai, in nuptiis meæ desponsationis, loquens cũ Mose, nardus mea, quę bonum odorem dare debuit, de-
Exod.32. dit malum suum odorem, idest, fœtuit. Nã vitulum execrandum erexi, & illum adoraui, & sic impudentissima
Nota. fornicata sum. Sed Catholici Doctores secùs hoc intelligunt, pro nardo, quæ herba humilis est, ac benè olens, charitatem accipientes, quæ nimirum odorem suum dedit, quando Moysi populus Dei respondit: Omnia, quæcunque præcepit nobis Deus, faciemus. Verùm Orige-
Origenes. nes de benedicta Magdalena hoc explicat. Nam, recumbente Domino in domo quadam, alabastrum vnguenti pretiosi fregit, & super caput illius fudit, & repleta est domus odore vnguenti. Sunt profectò opera nostra bona, veluti nardus, odore miro fragrantia. Qua propter cum
2.Cor.2. Apostolo acclamare possumus: Bonus odor sumus in Christo. Et notandum, quòd vnguentum, quod ex spica nardi conficitur, pretiosior est eo, quod ex folijs eius fit. Quare in Euangelio vnguentum Mariæ laudatur, quoniam nardi spicati erat. Ad eandem imaginem opera nostra ex humilitate oborta, optimum odorem emittũt coram Domino. Hinc de sacrificio Noë typicè legimus: O-
Genes.8. doratus est Dominus odorem suauitatis. Mirabile dictu: tam humilis fuit precatio Patrum antiquorum, vt filium suum Pater mitteret in terras. Nempè odor humiliantis cælos ipsos penetrat. Quid? quòd non Christus IESVS in ac-

in accubitu menſæ cæleſtis, de qua menſa ille dixit: Re-
cumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob, non obliuiſci- Luce.22.
tur ſponſæ ſuæ. Imò quotidie humiles eius precationes
audit, & dona plurima largitur. Obſeruãdum verò, quòd S.Ber.Ser.42
humilitas duplex in nobis inuenitur, alia eſt intellectus, & in canti.
hãc veritas parit, nec habet calorem: quis adeò ſtupidus
& rudis, qui ſe eſſe cinerem & puluerem neſciat? eſt autẽ
humilitas in affectu, & hæc inflamat, nã ipſam informat
charitas. Non ergo ſat eſt, vt humilitatem habeamus in
intellectu, niſi in voluntate nardus hæc radices habeat.
Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde. Ecce vera Matth.11.
humilitas, quam ſectari debemus, vt nardus noſtra odo-
rem ſuauem dare queat. Humilitas non modo maiori-
bus, ſed paribus, & minoribus ſubdita eſt. Sine modo (ait
Dominus ad prçcurſorem ſuum) ſic decet nos adimple- Matthe.3.
re omnem iuſtitiam. En humilitatem iuſtitiam perfectã
appellauit. Eſt rurſus odor nardi deuotio feruens in ora-
tione, quippe qui vehementer placet Deo optimo. Hoc
ſanè modo Apoſtoli cum ſacroſancta virgine Maria in
monte Sion orabant regem regũ Chriſtum, & ipſe odo-
rem nardi ſentiens, Spiritum ſanctum miſit, quo repleti, Acto.2.
per vniuerſa terrarum climata, Euangelium prædicarẽt.
Ait tunc Eccleſia inibi congregata: *Dum eſſet rex in accubi*
tu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum.

Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi, in
ter vbera mea commorabitur. Hebraicè.
Faſciculus myrrhæ amor meus mihi.

EST enim myrrha res quę ſtillat, colligitur in reſina,
& combuſta liqueſcit thuris inſtar. Hinc rectè dici- Nota.
tur infrà: Manus meæ ſtillauerunt myrrham. Proſequitur
ergo

ergo ſponſa ſua amatoria verba, & in hoc epithalamio nuptiali frequenter inſinuat, quanto amore ſponſum ſuũ proſequatur. Eſt igitur ſenſus. Amor meus Chriſtus eſt mihi, ceu faciſculus myrrhæ. Vel amor meus in Chriſtũ IESVM eſt mihi ſicut myrrha panniculo inuoluta. Cuſtodiam dilectum, non niſi inter vbera mea, nam ibidem cor aſtat, in quo veluti in regali throno ipſe ſedere, & regnare cupit. Origenes ſic ait: Faſciculus ſtactes, ideſt, guttæ, ſiue ſitulæ fratruelis meus mihi, perinde dicat: Si videris Saluatorem meum ad terrena, ad humilia deſcendẽtem, quomodo virtute magna & maieſtate diuina ad nos modica quædam ſtilla defluxerit, intellige gratuita ſua dignatione id factum. En lapis paruus præſciſus de monte, qui ſtatuam mundi huius euertit, & creuit in mõtem magnum. Nec poterat humana fragilitas motus magnitudinem capere. Ideò venit pauper & humilis ad nos, & vt ſtilla guttæ ſiue myrrhę apparuit. Paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis. Itaque pro noſtra ſalute exinaniuit ſemetipſum, formam ſerui accipiẽs. Fratruelẽ eum vocat ſponſa, quia filius eſt ſororis ſuæ ſynagogę, & vir Eccleſiæ, & ſponſus amantiſsimus. Beatus qui ſermonem ſponſi inter vbera ſua habet. Nempè peccatoris vbera confracta ſunt in Ægypto: vti Dominus per Ezechielem conqueritur: Caſtarum mulierum, vbera non frangũtur, ſed meretricum vbera laxis pellibus irrogantur. At qui, quàm grata ſit ſponſa vbi ex donis & beneficiis ſibi collatis, nec non ex laboribus, & ignominiis Chriſti faſciculum colligit, & mente quotidie reuoluit, hiſce verbis ipſa inſinuat, quo eius exemplo admoniti hoc ipſum faciamus. Inter vbera mea eum tenebo, & quaſi brachiis meis conſtringam, ſinceræ dilectionis tenui eum, neutiquam dimittam: Vbera ſponſæ (vti iam diximus) amoris

Origenes. *Danie.2.* *Eſai.9.* *Ezech.23.* *Nota.*

amoris affectiones ſunt. Et benè ait *commorabitur*, quia ipſe ait: Ego diligentes me diligo. Et in Euãgelio: Si quis diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manſionem apud eum faciemus. Ecce quantopere diligat ſuam ſponſam Chriſtus. Hinc pollicitus eſt: Vobiſcũ enim ſum, vſque ad conſumationem ſeculi. Sanctus Gregorius, adnotat, quòd ſicut myrrha corpora mortuorũ condiuntur, ne putreſcant, ſic ſponſa, Eccleſia ſponſi ſui vitam contemplatur, ne fortè in peccati corruptionem incidat. Inter vbera ſua reponit eum, quia Saluator in dilectione Dei & proximi valde delectatur. Obſeruatione dignum eſt, quòd non faſcẽ, ſed faſciculum eum appellauit, quoniam iugum Domini ſuaue eſt, & onus leue. Vndè diuus Auguſtinus ait: Nihil difficile amanti: imò omnia difficilia & immania facilia, & propè nulla facit amor Dei. Huc pertinet quod ſanctus Bernardus inquit: Myrrha amara, dura, & aſpera tribulationũ ſignificat, ea ſibi dilecti cauſa imminere proſpiciens, gratulabunda id loquitur, confidens ſe omnia viriliter ſubituram. Ibant Apoſtoli gaudentes à cõſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt, pro nomine IESV contumeliam pati. Benè faſciculus Chriſtus eſt, quia non ſunt dignæ paſſiones huius temporis, ad futuram gloriam, quę reuelabitur in nobis. Hęc & multa id genus ſcribit hic ſanctus, ſer. 43. in Cãti. Non fratres renuamus myrrham, nam vita noſtra amaritudo eſt. Exilium in quo viuimus, peccatũ, periculum, quod vbiq; imminet, infirmitas, & diuinę viſionis priuatio, quid niſi amaritudo magna eſt! Sed heu in pace amaritudo mea amariſsima. Væ illis, qui ponunt amarum dulce, & dulce amarum, exilium pro patria reputantes.

Ioan. 14. *Matth. 28.* *Matt. 11.* *S. Auguſt.* *S. Bern. ſer. 43. in Canti.* *Acto. 5.* *Roma. 8.* *Eſai. 5.*

Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi. Hebraicè. *Racemus camphoræ amor meus mihi.*

NOTANDVM quòd ciprus non insula, sed species arboris est, non cuiusuis, sed arboris aromaticę, in similitudinem vitis producens racemos. Engaddi in terra promissionis est, Iosue.15. Quandoquidem racemus ille magnus, quem duo homines portabant, Saluator mundi est, in quem vterq; populus credidit. Quippequi, ad torcular crucis pressus, emisit fragrantissimum mustum, per quod totius mundi scelera deleta sunt. Origenes verò ita inquit: Botrus cypri fratruelis meus mihi, cypri, idest, floritionis in verbo. Nõ omnibus est botrus cypri, sed his qui eius flore digni sunt. Aliis vua varia est, huic soli sponsæ, quæ nigra est & formosa, in floris decore se præbet. Vnde signanter ait, *mihi*, docens nõ omnibus eũ esse botrum cypri. *In vineis Engaddi.* Quod interpretatur oculus tẽtationis. Talis est hæc vita: de qua Iob: Militia est vita hominis super terram. Alia ędition habet: Tẽtatio est vita hominis. Itaque in tentatione moramur quandiù viuimus, & in vineis Engaddi versamur. Si autem meruerimus postea transplantari, à nostro agricola transferemur. Nec dubitemus de Engaddi vineis ad cælestem gloriam transferri, si mandata Dei seruamus. Sunt quidam, qui per cyprum insulam intelligant, in qua optimum generatur vinum, quod maximè laudat Plinius lib.14. Sed profectò verior expositio prima est: & ob id mordicus tenenda. Aduertendum autem, quòd sponsa, cui dilectus fuerat fasciculus myrrhæ, iam botrus suauissimus est. Et quę absinthio tribulationis erat ebria, nũc vino suaui, & deffecato satiatur. Mira res, quo maior fuerit ami-

Orige. Hom. 2. in canti.

Iob. 7.

rit amaritudo, eo maior erit & consolatio. Secunndum multitudinem dolorum in corde meo, cōsolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Cui sententiæ adstipulatur Apostolus: Sicut abundāt passiones Christi in nobis, sic per Christum abundat consolatio. In cuius typo Saluator noster in nuptiis tantum vini dedit, quātum in sex hidriis prius fuerat aquæ. Ecce in quibus versabitur sponsa, nempè in amaritudine myrrhæ, & botri dulcedine, donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Quanti ergo sponsus faciat sponsam suam, quæ sic per omnia volunta ti dilecti sui se accommodat, sequentia patefaciunt. *Psal. 39.* *Io. c. 2.* *Canti. 2.*

ECce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui columbarū. Hebraicè. *Ecce tu pulchra socia mea, ecce tu pulchra.*

AVDIENS sponsus encomia, quibus sponsa eum laudauit, eum fasciculo myrrhæ, & botro cypri comparando, nec se cohibuit quin venustatem sponsæ patefaciat. Bis eam pulchram dicit, & veluti admiratione raptus, loquitur, quo speciosam valdè illam prædicet. Adhæc oculos columbinos eam habere asserit: nam vbi columba sacrificanda erat, potissimè oculos eius sacerdotes considerabant, quippe qui si pulchri erāt existimabatur tota pulchra, & sacrificio apta. Vel ideò dicit, *Oculi tui columbarum*, quia columba ob nimiam castitatem, nunquam adheret nisi proprio marito. Sic & sponsa, inquit sponsus, per fidem magnam mihi adhę sisti. Nam si in deserto vitulum adorasti, ó synagoga, non tamen defuerunt leuitæ, qui tanquam columbæ, non præuaricatæ sunt. Hoc tamen longè meliùs de Ecclesia Romana dictum est, quæ planè pulchra; pulchra est intus & foris, & oculos columbarum habet: quoniam *Nota.*

post idolatriam nunquam abiit. Equidem columbarum oculos possidet iuxta illud: Estote prudētes sicut serpentes, & simplices sicut colūbę. Simplicitas sancta omnium maximè ad intelligentiā scripturarū prodest. Hinc Spiritus sanctus in specie colūbę super Saluatorē apparuit. Vndè Origenes: Qui habet oculos colūbæ, videt recta, & misericordiā promeretur. Si intelligis legē spiritualiter, si legis Euangeliū sincero corde, colūbę oculos habes. O infœlicē hominem, qui oculos vulpinos, aut vulturinos habet: is profectò, alienā proximi vxorē, & quæ aliena sunt, concupiscit, & cōcupiscendo interit. Vtinā Eua mater nostra colūbę oculos habuisset, enimuerò de ligno vetito non ederet, nec curiosè pulchritudinē pomi aspiceret. Si oculus tuus simplex fuerit (ait Dominus) totum corpus tuum lucidum erit. Itaque fratres non inuidiæ oculū habeamus, nam charitas non est inuidiosa. Alioqui iudex equissimus Christus dicet: Nunquid oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Ni fallor, hoc malū puerorum est, dicente Iob: Paruulum occidit inuidia. Bis pulchra est anima, quia ad imaginē Dei creata, & rursus pulchra per dona gratuita, quæ in baptismo accepit. Vel si placet, bis speciosa est Ecclesia, ob duplicem amorē quō decoratur, Dei videlicet & proximi. Oculi autem eius tū prædicatores, tùm etiam prælati sunt: qui doctrinam sanctam, quā prædicant, seruant, & visibilia contemnētes ad ęterna cū magnis gemitibus anhelant. Diuus Bernardus, hanc duplicem pulchritudinē ad humilitatē & sanctitatem sponsę refert, & quidem pulchrè. Ser. 45. in Cantica. Denique, quid sponsa loquatur audiamus.

Matth. 10. Origenes. Math. 6. Math. 20. S. Gregor. in Cantica.

E*cce tu pulcher es, dilecte mi, & decorus.* Hebraicè. *Etiam dulcis.*

NON

NON ſe continere valet à laudibus ſponſi, à quo vehemẽter laudata fuerat ſpõſa: ſed ſtatim vicẽ repẽdit, & pulchrũ eum vocat: Ac ſi patẽter dicat: Quid me bis pulchrã prædicas ſponſe, omnẽ decorem à te accepi, vbi peccatis meis pepercisti, & tua gratia decoraſti. Tu ſolus pulcher es tuapte natura: quiq; ſpecioſus præ filiis hominũ, cælos ſtellis, & prata vernantibus liliis, nec non auiculas variis coloribus decoraſti. Tu inquã candor es lucis æternæ, ſpeculum ſine macula, imago bonitatis illius. Pulcher es tu, & dulcis, atque valde decorus. Pulcher in diuinitate, decorus in humanitate. Imò pulcher in præſepio, pulcher in flagellis, pulcher & valde decorus in cruce pẽdens. Quid multis immoror vſq; adeò decorus es, vt Angeli deſiderent in te proſpicere. Nota. Psal.44. Sapie.7.

LEctulus noſter floridus, tigna domorum noſtrarum cedrina, laquearia cypreßina.

Hebraicè. *Trabes domorum noſtrarũ cedri.*

ECCLESIA ipſa floret in virginibus quotidie, (teſte diuo Cipriano) fructificat in coniugatis, & multis affluit filiis. In hoc lecto quieſcit ſponſus, & vſq; ad cõſumationẽ ſeculi in eo manebit: quemadmodũ ore ſuo pollicitus eſt. Allegoricè tamẽ tigna, ſiue trabes domorũ ſunt doctores & prælati Eccleſiæ: qui tanquam trabes domum Dei ſuſtentãt. Ij ex cedro ſint incorruptibiles, peccati noxã minimè habentes, & ſicut ex cedro oleũ fluit, ſic miſericordię operibus vacẽt, oportet. Cedrus arbor eſt alta, & prelatus, ſiue concionator verbi Dei in populo altior ſit perfectione. Nõ cedrus oneroſã eſt parietibus, atque iucundũ odorẽ mittit. Hinc Paulus ne grauaret fideles, manibus ſuis laborabat. Ad hæc odor bonæ famæ, maximè miniſtris Eccleſiæ conuenit. Cypreſſus S.Ciprianus. Prelati. 1.Cor.4.

Collatio. etiam arbor procera est,& ad eandem imaginem,qui dignitate pollent in Ecclesia,vulgus rude exuperent fas est. Aliqui per tigna, & laquearia varias virtutes intelligunt, quippéque miro odore fragrant & cariem corruptibilitatis nesciunt. Notandum, quòd non dixit,lectulus tuus, non meus,sed noster, idest, in quo pariter requiescamus. Sicut in Psalmo legimus: In pace in idipsum dormiam, & requiescam. Cæterum laquearia à tignis pendentia pasiones possumus intelligere, quibus moderandis virtutes deseruiunt, cuiusmodi sunt,timor, gaudium, spes, dolor,tristitia,& cætera id genus. Quæ aptè cypresinæ appellantur, ob optimum odorem, & fortitudinem, quam habent innatam. Ecce qualis lectus, ac domus,qualisque debet esse conscientia, quam habitare vult Christus IESVS. Væ, qui lectum habent lutulentum,spurciciis refertum,spinosum, & sceleribus asperum, in quo sponsus delicatus non quiescit, sed serpens versutus, qui Euam decepit. Atqui, breui hoc versiculo pulchræ sanctæ Ecclesiæ statum sponsa comprehendit, autoritas Prælatorum,clericorum decus,populi disciplina,monachorum quies, in hoc lectulo, domibus, tignis & laquearibus deliniantur.

Esai.4.

S. Bern. ser. 46. in Canti.

Summa. Sit obsecro charisimi cor nostrum floridū, cælestibus desideriis aspersum:sit domus conscientiæ cypresina,& quibusuis referta virtutibus, vt sponsus Christus eam inhabitare dignetur, dicens:Hæc domus mea in seculum seculi, hîc habitabo, quoniam elegi eam.

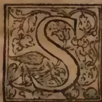
Psal.131.

CAPVT

CAPVT SECVNDVM CANTICORVM.

EGO flos campi, & lilium conualliũ. Hebraicè. *Ego rosa campi, & viola conuallium.*

SPONSVS seipsum perpulchrè depingens à flore metaphoram assumpsit. Vndè Origenes: Propter me, qui in valle erã, *Orig. Homi.*
descendit filius Dei in vallem, & fit liliũ *2. in Cant.*
totius mundi. Pro ligno vitæ, quod plantatum est in paradiso Dei, totius mundi flos factus est. Quid enim potest esse flos mundi, contra nomen Christi? Vnguentum effusum nomen eius est. Sanè, fratres, flos hic multis retrò seculis contemplabatur,
Esaias dicens: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de *Esai. 11.*
radice eius ascendet, Et requiescet super eum spiritus Domini. Ecce flos mirabilis nunquam marcescens, cuius pulchritudo nunquam deficit, æquè semper candidus & rubicundus, ęque odoriferus, plenus gratiæ, & veritatis. Mi- *Ioan. 1.*
rares, flos hic non horti sed campi vocatur, in Iudæa natus, tamen velut in campo omnibus patet, cunctis expositus est: vt qui vult, eum colligat, & in sinu suo reponat. Flos campi est totum decorans mundum, omnesque homines suo sanguine redimens. Lumen ad reuelationem *Luc. 2.*
Gẽtium, & gloria plebis Israël à Simeone iusto vocatur. *Ego flos campi.* cuius aspectu lætãtur Angeli: cuius pulchritudine pascuntur beati: cuius odore reuiuiscunt mortui. Rursus, cãpus benedicta virgo Maria est. Verùm in agro non agricolę opera flos nascitur, sed ex terræ fœcundita-

 te, &

te,& rore cœlesti oritur. Ad eundem modum virgo sancta sola, Spiritus sancti virtute, Christum genuit, Angelo
Luce.1. Gabriele dicente: Spiritus sanctus superueniet in te, & vir
Psalm.84. tus Altissimi obumbrabit tibi. Etenim Dominus dedit benignitatem, quando Pater cœlestis misit filium suum, & terra nostra, idest, alma virgo Maria dedit fructum suũ.
Luce.1. De quo Helisabeth prophetans dixit: Benedictus fructus ventris tui. O florem pulcherrimum, spinas omnium peccatorum exterminantem. Quid obsecro pulchrius ad vidẽdum? aut quid suauius ad odorandum? aut quid denique leuius ad portãdum? Agite fratres, Christũ IESVM
Nota. Nazarenum floridum quàm primum glorificate, & portate etiam in corpore vestro, vt benè Paulus admonet.
Matthæ.11. Flos est, nihil grauedinis habens: nam iugum eius suaue, & onus satis leue se amantibus est. Etiam lilium conuallium iurè dicitur: nam fugit montes, superbos horret, humiles vehementer diligit. Montes Gelboë nec ros nec pluuia descendat super vos, vbi ceciderunt fortes Israël, In iis mõtibus Lucifer, nec non Adamus perierũt. Si quis est paruulus, & humilis in agro cordis sui, me inueniet, sum quidẽ liliũ conualliũ: superbis resisto, humilibus autẽ meam do gratiam. Mirabile dictu, spõsa vocat ad lectu
1.Pet,5. lũ sponsum, quia floridus est: at sponsus eam prouocat ad campum, & ad certamen, nam flos martyrũ Christus est.
S. Bern. ser. 47. in Canti. Quin in mõte Caluario pẽdens inter latrones, martyrum coronam, & eorum formam se prębuit.

SIcut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Hebraicè. *Sicut viola inter spinas, sic socia mea inter filias.*

NVNC demum sponsus postquã se flori, & lilio assimilauit, sponsæ cõmendat, tùm decorẽ, tùm etiam

etiam periculum,quod ei imminet. Etenim aptiſsima cō- *Collatio pulchra.*
paratio hæc eſt:nam ſicut ſpinę nil habēt candoris,nihil-
que odoris præſeferunt,imò ad nihilum valent,niſi ad in-
cendiū,vbi mirū in modum crepitant:ita in fideles & hę- *Heretici.*
retici,omneſq; peccatores,inter quos ſancta Eccleſia ver-
ſatur,ceu ſpinę ſunt,ſuis dogmatibus & impoſturis ſuis,
etiam prauis moribus animas,quas decipiunt, vulneran-
tes, non planè decorem habēt, aut boni exempli odorē.
Quibus ſiquid aduerſum accidat,crepantes blaſphemāt,
quod perpetim facient,vt in ſua Apocalypſi ait Ioannes, *Apoca.16.*
præ dolore linguas ſuas manducantes , quando in faſci-
culos redacti,in gehennæ proiicientur incendium. Iuxta *Matth.25.*
illud. Ite maledicti in ignem æternum. Itaque,auſpicio
Dei freta ſancta Eccleſia perſeuerat inter tot tribulos, &
ſpinas,hoc eſt,tot inimicis circundata. Pungunt eam, &
impugnant aduerſarij pro ſua virili,attamen non expu-
gnant,neque vincunt,eo quod Saluator Chriſtus deffen-
ſor omnipotens eſt. Qui quidem ſacro ſuo ore dixit: Nō *Matth.16.*
præualebunt portæ inferi aduerſus eam. Fruſtra diabolus
technas ſuas parat,in caſum retia ſua tendit nauicula Pe-
tri,quanquam tot vndis caciatur,nullatenus demergi po-
teſt. Sanè lilium,& ſi à ſpinis punctum,odorem aut deco- *Nota.*
rem ſuum non amittit: ſic nec ſacroſancta Eccleſia,quā-
uis ab æmulis ſuis afflicta,ſemper in ſuo virore,ſuoque cā-
dore perſiſtit. Nónne,teſte Philoſopho,oppoſita iuxta ſe *Simile.*
poſita magis eluceſcunt? Ad eundem modum Eccleſia,
quę candens liliū eſt,inter ſpinas plus nitet,magis ac ma-
gis tollerantia & beneuolentia fragrat. Hoc tamen non
ſua,ſed ſponſi virtute poteſt,de qua Paulus: Omnia poſ- *Phili.4.*
ſum in eo,qui me confortat. Et iterum: Gratia Dei ſum id
quod ſum. Huc attinet,quod beatus Gregorius dixit: Be- *S Greg in Cantica.*
nè Eccleſia ſicut liliū inter ſpinas fore perhibetur, quia

cum multi sint, qui solis verbis Christum confitentur, operibus verò nihil nisi humanas solicitudines sectātur: sola illa anima in lilij dignitatem computatur, quæ ad cę lestem pulchritudinem assurgit, & munditiæ candorem corde, & opere sibi custodit: O cādens flos, ô anima san-
S.Ber.ser.48 cta, exclamat Bernardus, subuersores sunt tecū, vide quomodo cautè ambules delicate flos. Mūdus spinis plenus est: in terra, in aëre, in carne tua vepres sunt. Versari in iis, & minimè lędi, non tuæ, sed diuinæ potentiæ est. Sed vo-
Ioan.16. cem omni melita dulcedine suauiorem audi: Confidite, quia ego vici mūdum. Quid iam de misero filiarum Babylonis choro dicam? Sanè vepres sunt, & variis curis pūguntur, solicitudinibus variis quotidiè discerpuntur, nec non diu noctuque execrandis libidinibus dilacerantur. At sponsa Christi, vt lilium inter tot sentes est, & ob id vehementer à sponso suo dilecta.

Sicut malus inter ligna siluarum, sic dilectus meus inter filios. Sic in vtraq; translatione.

COMPARATA spōsa lilio, quod est inter spinas, nunc alternatim sponsa, quàm elegantissimè comparat sponsum, non floribus aut herbis, quæ res tenues sunt, & humiles, sed cum malo arborem pomiferam, altam, atq; sublimen dicit, quæ inter steriles siluæ arbores,
Nota. præstantissima est. Notādum, quòd malum non modò, vt vnguentum odore suo spiritum demulcet, sed dulcore nectareo fauces oblectat: hęc suapte natura malum habet. Eam obrem volens sponsa non tantum Christi sermones laudare, sed etiam dulcorem mirabilem illius indicare, clamat: *Sicut malus inter ligna siluarum, sic dilectus*

meus

meus inter filios. Omnes arbores, ad comparationem sermonis Dei siluæ inferaces reputantur. Sine me nihil potestis facere, ait sponsus Christus IESVS: nequis nisi in Domino glorietur. Cæterum, Apostolus admonet, non quòd possimus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, omnis sufficientia nostra à Deo est. Quandoquidem Saluator noster baiulans sibi crucem filias Hierusalem plorantibus alloquutus est, dicens: Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? En se arborem fructiferam se vocauit: & perbellè: quoniam ipse est lignum vitæ in medio Ecclesiæ plantatum, cuius mirifico fructu, quicquid pomo noxiali corruptum est, in ampliorem reducatur sanitatem. O arborem fructiferam, cuius fructus nimius, cuius folia ad sanitatem gentium conducunt, cuius pomũ valdè suaue, & cuius vmbra itinerantibus & peregrinis filiis Adæ magnopere est salubris. De qua nunc sponsa inquit.

Ioan. 15. *2. Cor. 3.* *Danie. 4.* *Figur.*

SVb vmbra illius quem desiderabam sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Sic in vtraq; translatione, Græca, scilicet, & Latina. Hebraicè verò ita habetur: *In vmbra eius desideraui, & sedi, & fructus eius dulcis palato meo.*

PRVDENTER admodum sponsa, nec sine magno delectu siluarum ligna fastidiens, & filios adoptionis posthabuit, & vnicum patris cælestis filium super omnia dilexit, arborem frugiferam appelans eum. Benè meritò inquam, sedere sub illius vmbra maximopere cupit. Nouit plenè extra hanc vmbram omnia periculis plena: sciuit nusquam securam & tutam fore quietem, nisi

In vmbra sponsi sui. Nempè vmbra in sacris literis, protectioné, siue auxiliũ significat. Vndè in Psalmo legimus:
Psal.16. Sub vmbra alarum tuarum protege, à facie eorũ qui me afflixerunt. Dei nostri alæ potentia & misericordia sunt, quibus suos protegere, ac tutari solet. Vndè inexhaustas
Psal.139. gratias idem Propheta Deo agens, alibi clamat, pro liberatione ab æstu afflictionis: Domine, Domine, virtus salutis meæ, obũbrasti caput meum in die belli, idest, in die tentationis validæ. Ecce vbi habet sancta Ecclesia solatium, & veram quietem, nempè in Christo IESV, in vmbra sponsi sui. Quis vnquam refrigerium inuenire valet,
2.Corin.7. nisi in meditatione & dilectione IESV? Foris pugnę, intus timores, ait athleta fortißimus: sed qui consolatur humiles, consolatus est nos. Aduertendum maximè, quòd nõ obiter nos oportet transire per vmbram Christi, sed cum sponsa sedeamus oportet, Eligamus inibi sessionem, cũ
Matth.17. Petro acclamantes: Domine bonum est nos hîc esse. Bonum inquã est nos esse sub huius arboris vmbra, ne auaritiæ cupiditas, aut superbiæ flamma, neque concupiscentiæ æstus nos exurat. Quid immoror fratres? sine hac vmbra nemo viuere valet. Iustus ex fide viuit: fides verò vm-
Treno.4. bra est Christi IESV, dicente Hieremia: Spiritus oris nostri Christus, in vmbra eius viuemus inter gentes. Vbi san-
S.Ber.Ser.48 in canti. ctus Bernardus: In vmbra inter gentes, in lucæ cũ Angelis. In vmbra sumus, quandiu per fidẽ ambulamus, non per speciẽ. Prius est venire ad vmbrã, & subindè transire ad id, cuius vmbra est: quoniã nisi credideritis, non intel-
Esai.7. ligetis. Agite charißimi, videamus nunc per speculũ in ænigmatæ, & sat sit: posteà aduentante luce gloriæ, videbimus facie ad faciẽ, vti Apostolus testatur: vitam nostrã in fide & in charitate agamus, quo post exhalatã animã
Nota. videamus sponsum in decore suo, sicuti est. Notandum

quod

quod Propheta dixit. In vmbra Christi regis nostri viuemus: sponsa plus dicit: *In vmbra illius sedi.* Plus est sedere, quàm viuere in hac vmbra. O fœlix, qui non modò viuit in fide Christi, sed quiescit, & mirabili pace fruitur. Proh dolor, quòd non in vmbra hac quidam quiescunt, sed in vmbra mortis ambulant, & variis sceleribus se dedunt, & in caligine delictorũ indeffesè morantur. Nescierũt, nec intellexerunt, in tenebris ambulant, ait regalis Propheta, tanquam infœlices eos deplorans. Trãseamus ab vmbra ad vmbrã (ait Origenes) ab vmbra mortis, ad vmbram vitæ. Ambulantibus in tenebris, & in vmbra mortis, lux orta est eis. Hoc de Gentibus vaticinatus est Esaias. Desideremus sedere in vmbra Christi, & ipse adimplebit desideriũ nostrum, quia Pater misericordiarũ est. Qui replet in bonis desideriũ tuum, clamat Dauid. Mirabile dictu, super omnes sanctos Deipara Maria hãc vmbram experta fuit, quãdo virtus Altissimi eã inuisit, eiq; obũbrauit, iuxta Gabrielis oraculũ. Hinc Elisabeth à Spiritu sancto afflata sese cohibere nõ valuit, quominus voce magna clamarit: Beata quę credidisti, quoniã perficientur in te, quę dicta sunt tibi à Dño. Enimuerò, qui in hac vmbra sedet, & in fide Christi IESV persistit, non circũfertur omni vẽto doctrinæ, sed fidei sacræ dogmata in corde seruat, & fidei opera non horret. Vndè rectè adidit sponsa.

Psal. 81. — Psal. 102. — Fides Mariæ. — Luce. 1. — Ephe. 4.

Et fructus eius dulcis gutturi meo, vel, *palato meo*, vt in Hebræo habetur.

Non tantum in vmbra sedens refrigeriũ inuenit, & cõtra æstus concupiscẽtiæ medicamẽ salutare: sed quia sub arbore pomifera sedebat spõsa, de fructibus eius comedit, qui vsq; adeò suaues & odoriferi erãt, perindè dicat: Postquam mei voti compos facta sum, & veluti desiderabã in vmbra sponsi mei sedi, atque quieui, fructu eius saturata,

sic

ſic aio: *Fructus eius dulcis gutturi meo.* Fructum hunc valdè ſuauem, Origenes dicit, cōtemplationem fore, cuius dulcedinem nemo delibare valet, niſi humiliter in vmbra fidei ſedendo, quieſcat. Arbor vtiq; pomifera Chriſtus eſt, in corde noſtro per fidem & charitatem plantata. Quam

S. Grego. ſi mens, vt par eſt, inſtāter excolat, fructus nimirum interius pulchros, & ſuaues gignit. Quos ſanè dū mēs capit,

Nota. auidè comedit, & voluptate ingenti affecta, omneis mūdi delitias præ eorū dulcedine abhorret. Dulce enim eſt valdè ſibi, cæleſtia cogitare: ita vt aliquando in fletibus etiā mens accenſa conpungatur: & inter lachrimas eleuata Angelorum cibo paſcatur. O fructum nimis ſuauem, ô gratiam Dei, qua vegetamur & viuimus. Hanc planè

Ioan. 1. ex plenitudine Chriſti IESV omnes accipimus. Illa eſt fructus, quem nobis arbor hæc produxit. Pulchrè autem dictum eſt, in gutture dulcis fuit, quia interius mentem oblectat: non vt corporalis cibus fauces tangit. Vel aliter verba Chriſti & opera mirifica, quę in hoc mundo operatus eſt, fructus huius arboris ſunt, quibus ad finem vſq; mundi, mirificè mentes ſanctæ oblectantur, reficiunturque. Vndè in Pſalmo ſcriptum eſt: Memoriam abundan

Pſalm. 144. tiæ ſuauitatis tuæ eructabunt: & iuſtitia tua exultabunt. Id eſt, nō ſua, ſed tua iuſtitia agnita gaudebūt. Audite quos fructus emittat Dauid: Quàm dulcia faucibus meis elo-

Pſal. 118. quiā tua ſuper mel ori meo! Et alibi inquit: Dulciora ſu-

Pſal. 18. per mel & fauum. O nimium infœlices, qui, hac arbore ſpreta, ad ſilueſtres arbores, & infructuoſas confugiunt: acerboſque fructus earum carpunt. Imò poma amariſſima colligentes, mortem ſibi aſciſcunt. O vehemēter deploranda peccatorum cæcitas, qui dum ſatiare mentem ſuam contendunt, famen & eſuriē perpetuam inueniūt. Talis erat diues ille, vt pote ſtultus, qui tot diuitiis in hac

vita

vita affluens, guttam aquæ in inferno postulabat, quippequam nullatenus accipere haud meruit. Quin filij prodigi instar, de siliquis porcorum ventrem satiare cupiẽtes, nemo eis dat. Possemus & verba sponsę referre ad sacrosanctam Eucharistiam, nam cibus suauitate plenus est, & panis viuus, qui de cælo descendit, & vitam dat mundo. Sanè panis cælestis hic longè melior quàm manna est, quod typum tanti Sacramenti gerebat, omne delectamẽtum in se habet, & omnis saporis suauitatem. Sed de iis fusiùs in festo corporis Christi diseruimus. Satis sit nunc scire, quòd fidelis ad altare accedens, prius in vmbra sedeat, fide & charitate polleat: alioqui reus erit mortis, si (quod Deus auertat) indignè, vt alter Iudas, Angelorum panem ederit.

Lucæ.16. Ioan.6. Sapien.16.

INtroduxit me Rex in cellam vinariã, & ordinauit in me charitatem. Hebraicè sic. *Introduxit me in domum vini, & vexillum eius super me, charitas.*

QVÆ diu sub arboris fructiferę sederat, & pomis suauibus victitarat, ius erat vt vino optimo & deffecato inebriaretur. Cella vinaria lex sancta est: vbi sponsa multum bibens, sitim suam extinxit. Qui biberit ex hac aqua, non sitiet in æternum. Aqua diuinæ gratiæ etiam vinum est: quo non modo sitis nostra extinguitur, sed animã mirabiliter in Dei amorem inflãmat. Huc attinet illud Prophetę: Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Et duo discipuli in Emaus pergentes, Domino loquente, aiebant: Nónne cor nostrũ ardens erat in nobis, dum loquęretur nobiscum? Cæterum Origenis

Nota. Psalm.38. Lucæ.22.

genis sententiam non taceam, ait enim: Introducite me in domum vini. Quasi sponsus foris sit, & spōsam rogat, vt eū introducat. Ego sto ad ostium, & pulso: si quis ape-
Apoca.3. ruerit mihi, intrabo ad eum, & cœnabo cum eo, & ipse mecum. Domus vini cor nostrum est, in quo velut in fonte dilectio manet. Iuxta illud: Fili prębe mihi cor tuū, hoc est, amorem tuum, non mūdo, nō carni fœtidæ, sed mihi illum offer: spōtè mihi eum exhibe, cui totū, quod habes, ego dedi. Ordinate in me charitatem: idest, me su per omnia diligite. Nam qui amat patrem aut matrem
Nota. plus quàm me, non est me dignus. Eleganter loquitur spō sus, hoc postulans. Nos verò vulgatam ędítionem sequamur, quam omnes ęditiones sequi debent: potissimè iis tē poribus, quādo, heu, diabolo suggerēte, tot schismata, & hæreses insurgūt. Cella quippè vinaria sacra scriptura est,
S. Gregor. in Cantica. per quam in ipsa sponsa charitas ordinatur: quoniam in ea palàm dicitur, qualiter Deus & proximus ordinatè di-
Matt.22. ligantur, Saluatore nostro acclamante: Diliges Dominū tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & omnibus viribus tuis, & proximum sicut te ipsum. Ecce ordo charitatis mirabilis, quem magister optimus præcipit seruare, & eo maximè homines indigebant. Alij sic exponunt: *Ordinauit in me*, idest, direxit in me dilectionē suam. Perindè dicat: Tot beneficijs me affecit, vt insigniter amare me ostenderit, non vulgari amore. Fauet huic assertioni, quod Hebraicè habetur. *Vexillū eius super me charitas*. Hoc est sponsus meus Christus tantoperè me dilexit, vt quasi vexillum amoris super me leuauerit.

Rursus diuus Bernardus, cellam vinariam, vbi spon-
S. Bern. ser. 49. in Canti. sa mero dilectionis inebriatur, Ecclesiam vocat: in qua Spiritus sanctus, in die sacro Penthecostes descendit. Quandoquidem quos Spiritus sanctus gratia sua repleue-

rat,

rat, ebrios vulgus imperitum vocabat. Tunc Petrus Ioëlis vaticinium narrans, ostendit veritatem. Nónne vnusquisque eorum dicere poterat: *Introduxit me Rex in cellam vinariam, & ordinauit in me charitatem?* Denique, qui in cõtemplationem rapitur, & degustato mero æternitatis gloriæ, quæ terrena & temporaria sunt posthabet, is intro ductus est à sponso, vt quasi ebrius, & in lætitia spiritus absortus, cũ Apostolo clamitet: Omnia arbitratus sum, vt stercora, vt Christum lucrifaciam. Denique, charitatis ordo talis est, vt super omnia Deum diligamus, post Deũ, nos ipsos, deindè proximum vti nos amemus. En regula, quam adamussim seruare debent fideles. Qui secus agit, non in cellam vinariam intrauit. Fœlicem dixerim animam, quæ ad hanc cellam sæpènumero meruit introduci: ad quam nisi manu principis Christi IESV nemo intrat. Quid autem, degustato vino charitatis, sponsa senserit, iam auscultemus oportet. Act. 2. Philip. 3. S. Tho. 2. 2. q. 26. art. 1.

Fulcite me floribus, ait, & stipate malis, quia amore lãgueo. Hebraicè. *Sustentate me phialis, sternite me malis, quia languens amore ego.*

QVIS obsecro, verba hæc explicare poterit, nisi à spõso introductus fuerit in cellam vinariam? Verùm rei magnitudo omnem intellectum quamlibet perspicacẽ exuperat. Faxit Deus optimus, vt vel balbuciẽtis in morẽ, aliquid fari valeam. Etenim plus appero dilectionis Dei mustũ delibare, quàm Ciceroniano sermone langorem sponsę enarrare. Mos ægrotantiũ est, cũ maxima infirmitate laborãt, petere flosculos, & flores, & pomorum redolẽtia genera: vt vidẽdo saltẽ rosarũ gratos colores, & odorando Nota.

rãdo has res, aliqua ex parte releuati, leuiùs vexationẽ lan gores ſui ferãt. Sic ſpõſa, ex diuino amore lãguida, poſtulat huiuſmodi res languentiũ, ad refocillandã, atq; oble- *Nota.* ctandã. Hęc ſanè ebrietas diuini amoris, tametſi in vtraq; Eccleſia, veteri & noua fuerit, vehementior autem in noua Eccleſia inuenitur, quæ verè inebriata vino illo, ideſt, ſanguine Chriſti, vltrò ſe ſe in mortem tyrãnis offerebat, necnon hodie hæreticis improbis offert. Hinc Origenes: Quàm pulchrum, quàm decorum eſt, à charitate vulnus accipere. Alius iaculum carnei amoris accepit, alius terreno gladio cupidinis ſauciatus, tu verò nuda membra tua, & præbe te iaculo electo, ac formoſo charitatis. Siquidẽ *Pſal. 44.* ſagittarius eſt Deus. Sagittæ potentis acutæ, populi ſub te cadent. Et in alio pſalmo: Sagittæ tuæ infixæ ſunt mihi: Imò vt amplius admireris, audi ipſum iaculum, quid lo- *Eſaie. 49.* quatur: Poſuit me quaſi ſagittam electã, in pharetra ſua abſcondit me. Nónne ſagitta acuta Chriſtus, cuius verbum audiens Magdalena vulnerata mundum, reliquit, & ad fontem vitæ cucurrit, peccata ſua deplorans? Eadem ſagitta ſauciatus Matthæus Thelonium confeſtim dimiſit, & Dominum ſequutus eſt. Sic nimirum Petrus, & Andreas, Ioannes, & Iacobus retia, nauim, necnõ & patrẽ, Chriſto vocante, omnia vltrò relinquẽtes, veſtigia Salua- *S. Auguſt.* toris ſectati ſunt. Huc alludit, quod Sanctus Auguſtinus in confeſſionibus ſuis enarrat: Sagittaueras tu Domine cor meum charitate tua. Vtinam hoc ſuaui tello vulnerati, quàm primum poſt Chriſtũ IESVM curreremus, cunctis temporariis rebus abdicatis. O plaga ardẽtiſſimis votis concupiſcenda, quæ ſignum vitæ eſt. Ego percutiam, ait Dominus, & ego ſanabo. Profectò niſi Dominus, qui ſuo amore mentem noſtram ſauciat, ei mederi poteſt. *Matth. 9.* Vnde non abs re, ſeſe medicum ipſe vocauit. Mira res, lãguens

gués ſpōſa flores, & mala depoſcit. Per flores beatus Gregorius incipientes intelligit, per mala verò fideles perfectos. Petit ergo ſe fulciri floribus, & ſtipari malis, quia dũ ſe æternitatis deſiderio afficit, dum qualiter illuc perueniat tota anxietate affectat, fatigata in ſuo deſiderio requieſcit: & in hoc dumtaxat gaudet, ſi circa ſe proficit, vel ſi aliquibus ipſa proficit: in quorum profectione ſolatium de langore ſuo perſpicere poſſit. Vos fratres diſcite, quanto amore ardet, quæ præ magnitudinis amore langueſcit. Quis precor tàm feruidus ſummi Dei amator, & præ dilectione defficit? Quis inquam, cùm Pſalmographo indeſinenter clamat: Defecit cor meũ, & caro mea, Deus cordis mei, pars mea Deus in æternum? Grandis, ac mirabilis eſt charitatis feruor, quando ſic cogitur exclamare: *Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore lãgueo.* Iam hîc ſermo taceat, affectus intelligat. Planè ſi omnia mundi gaudia, ſi omnes ſeculi delitias in vnum agglomeres, hoc charitatis incendium temperare non poteris. Quandoquidem ſi Amon Dauid filius languorem paſſus, ob immodicum amorem, quem erga Thamar ſororem Abſalonis habebat, quid ni amor ſpiritalis animam languere faciat? Fortior ac potẽtior eſt ſpiritalis dilectio quouis communi amore, quãto fortior eſt ſpiritus fragili carne. Nonne Apoſtolus quaſi deliquiũ patiebatur, vbi dicebat: Viuo iã nõ ego, viuit verò in me Chriſtus. Quin & in ſequentibus liquefacta ſponſa dicebat: Anima mea liquefacta eſt, vt dilectus loquutus eſt. Nec incõgruè quidam verba Chriſti IESV, quæ nobis in Euangelio, reliquit, flores appellant, quibus ſpõſa in hoc exilio maximè ſolatur. Facta autem Saluatoris & opera egregia poma ſunt hac & illac fragrantiam emittentia. Sic ſponſa infirmitatibus floribus mellitis, & pomis ſuauitate plenis reficitur,

S. Gre. in cãt.

Pſalm 72.

2. Reg. 13.

Galat. 2.

Canti. 5.

citur, ſtipatur, atque fulcitur: alioqui facilè diceret, niſi hiſce floribus, & pulcherrimis pomis recreata, donec ſpōſi ſuaui fruatur præſentia. Sed nūc lubet ſententiam diui
S. Ber. in Cantica ſer. 51. Bernardi referre. Flos ipſa fides ſancta eſt, quæ veluti flos fructum præcedit. Sine fide impoſsibile eſt placere Deo.
Hebræ. 11. Imò omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Itaque, ſi-
Roma. 14. cut flos ſine fructu inanis eſt, ita & fides ſine operibus
Iaco. 2. mortua & infrugifera eſt. Quādiu ergo in abſentia ſpōſi exulat ſponſa, pediſequas & adoleſcentulas alloquitur, amoris infirmitatē patiēs, quibus ait: *Fulcite me floribus ſtipate me malis, quia amore langueo.* Sponſi autem pietatem nunc penitiùs contemplemur, qui confeſtim anxietatē ſponſæ ſuæ ſolari non renuit.

LÆua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

SENSVS eſt: Audite adoleſcētulę: cùm ego ſponſa ſic grauiter amore ſpōſi mei Chriſti ęgrotarē, & languida iacerem, mox prę ſto fuit dilectus meus, qui vt vidit
Nota. me vehemēter languere, more chariſsimorū amicorum, qui ſponſis ſuis cōpatiūtur, lęuā ſuā mihi lāguenti ſub capite poſuit, & dextera ſua me amplexatus eſt. Idque Chriſtus continuè præſtitit ſuæ Eccleſiæ, in quauis tribulatione, ſed potiſsimū cùm amore languet. Verùm non ſuſtinet ſpōſus dilectę ſuę moleſtiā, ideò adeſt, moras non faciens, tantis tamq; flammigeris deſideriis vocatus. Fœlix anima, quę in pectore Chriſti recūbit, & vt alter Ioannes Euāgeliſta in corde Saluatoris caput reclinat. O ineffabilē Chriſti IESV charitatē, & pietatē, vno brachio caput ſpōſę ſuſtentat, alterū ad amplexandum parās, vt ſinu ſuo
Prouer. 3. foueat eā. Lōgitudo vitę in dextera eius, & in ſiniſtra illius diuitiæ & gloria. Videte quas diuitias ſecū afferat ſpōſus

omnipo-

omnipotens. Læua eius ſub capite meo, vt me faciat requieſcere,& brachiũ ſponſi mei fiat ceruical meũ,&reclinetur animę ratio ſuper ſermonẽ Dei. Vbi Origenes: Nõ expedit tibi habere ceruicalia, quę lamentatio ſequatur. In Ezechiele ſcriptũ eſt: Vę his, qui conſuũt puluillos ſub omni cubitu manus, & faciunt ceruicalia ſub capite vniuerſæ ętatis ad capiendas animas. Quod ſanè contra adulatores dictũ eſt. Noli tibi cóſuere ceruicalia, noli capiti tuo aliundè requiem quęrere, habe ſpõſi cęleſtis læuam ſub capite tuo,& tùm gaudenter dices: *Læua eius ſub capite meo*. Abeant diuitiæ perituræ, faceſſant honores huius ſeculi, diſcedant cuncta carnis oblectaméta, nam in lęua IESV ego pacem inueni,& ibi prorſus quieſco.

Ezechie. 13.

Atqui, ſanctus Gregorius per læuam Chriſti vitam pręſentẽ, in qua tot mala pro nobis pertulit intelligit, per dexteram vitam æternam. Caput ſponſæ mens ipſa eſt, quæ animæ principatur. Sed læua ſponſi ſub capite ſponſę eſſe dicitur,& dextera eius eã amplexatur: eo quod vitam tẽporalẽ, labores & mortẽ Saluatoris ſub mente ſua ponit, vita verò ęterna, modis omnibus circundari cõcupiſcit. Eam ob rem mala quæq; nunc patienter tollerat,& quęq; videt magnanimiter conculcat, officijs cæleſtibus vacãs. Et notandũ quòd non dixit, amplexatur me dextera ſua, ſed *amplexabitur me*. Hoc eſt: vera conſolatio qua me ſpóſus meus cõſolabitur, nõdum venit, ſed eã in futuro expecto, quãdo totam amplexabitur me in cælo. Agit gratias de dono ſuſcepto,& de mercede quã confidit aliquãdo ſuſcipere, ne minùs grata appareat. Ita & vos fratres pro ſingulis donis Deo grates date: colligite fragmẽta, quę ſuperauerũt, ne pereãt. Etiam de minimis muneribus à Deo datis (ſi ſic licet loqui) indeſinenter gloriã Deo exhibete, ne pereãt fragméta. Perit quod ingrato datur, nã ingratitudo

S. Grego.

Paßio Chriſti.

Dogma.

tudo inimica est animæ, exinanitio meritorũ, virtutũ dispersia, beneficiorũ perditio vẽtus vrẽs est, siccãs sibi fontẽ pietatis, & fluenta gratiæ. Vel si malumus, læua sponsi Christi I E S V humanitas est, & dũ in eius humilitate, paupertate, & patientia per contemplationem quiescimus, quasi læuã illius sub capite habemus. De qua sinistra aiebat Apostolus: Nõ arbitror me inter vos aliquid scire nisi Christũ, & hunc crucifixum. Dextera autẽ sponsi diuinitas est. Hac nos totos amplexabitur, quando post agones consumatos dicet: Venite benedicti patris mei, percipite regnũ, quod paratum est vobis à patre meo ab origine mundi: & iterum: Quia in pauca fuisti fidelis, intra in gaudium Dñi tui. Summa, sponsus ni fallor dexteram & sinistram habet: sinistra manu iacẽtes in peccato eleuat, de qua in psalmo: Dñs erigit elisos: & rursus, Iustus si ceciderit non collidetur, quia Dñs supponit manum suã: sinistra Petrũ subleuauit, cũ respexit eũ in domo Cayphæ, & egressus foras fleuit amare: dextera conseruat iustos ne labascant. Vnde Dauid: Quoniam à dextris es mihi, ne cõmouear, tene me his benedictis manib⁹. Hęc expositio notanda est, & alias quas adduximus minimè inficior.

Ingratitudo. *1.Cor.2.* *Matth.25.* *Psal.144.* *Psal.36.* *Psal.15.*

ADiuro vos filiæ Hierusalẽ per capreas, ceruosq; camporũ, ne suscitetis dilectam, neque euigilare faciatis, donec ipsa velit. Hebraicè. *Adiuro vos filiæ Hierusalem per capreas ceruosq; cãporũ, si suscitetis,* aut (*si excitetis*) *dilectam, quousq; cõplacẽtiam habebit.*

NI FALLOR hic est locus, in quo spõsus vtriusq; Hierusalem, idest, Christus I E S V S, apertissimè

subiicit

subiicit totum populum Israëliticum, omnesque Ecclesias orbis terrarum, sub vno Sacerdote, & vna matre Ecclesia vetere Hierusalem, & noua Romana. Imprecatur filiabus vtriusque veteris & nouæ Hierusalem durissimã ferarum mortem, si rebellantes à matre Ecclesia, suscitauerint, & excitauerint eam: hoc est, si ei aliquo modo calumnias parauerint. Vndè *filias Hierusalem* omnia oppida & ciuitates vocat, quippeque erãt Hierusalem vt filię. Sic in Euangelio mulieres, quæ sequebantur eum à Galilęa ministrantes ei, appellauit filias Hierusalem, dicens: Filiæ Hierusalem, nolite flere super me. Est ergo sensus (vt omnes Hebræorum doctores aiũt) imprecor vobis mortem sæuissimam, quam capreæ, & ceruę campi à venatoribus patiuntur, à quibus circumuentæ, & captæ occidũtur, & dilaniantur, si suscitaueritis dilectam, donec ipsa velit, vel complacentiam habebit in me, per aduentum meum. Hæc in figura dicta sunt, & pro noua Hierusalem, cuius filias, idest, omnes totius orbis terrarum Ecclesias, sub eadẽ adiuratione, & imprecatione Dominus IESVS terribiliter adiurat, atque astringit, ne suam dilectam Romanam Ecclesiam suscitent, hoc est, nullatenus eam perturbent, calumnienturvé. Cæterùm, quia filiæ Hierusalẽ sic terribiliter adiuratæ, non se continuerunt, quominùs tempore Roboam per nephandam idolatriam rebellarent, eam ob rem dictam terribilem adiurationẽ incurrentes, tanquam capreæ & ceruæ, datę sunt in manus Regis Assyriorum in prædam, & mortem, & in captiuitatẽ, sempiternam. Verùm, quoniam omnia cõtingebant illis in figuram, vt testis est Paulus, Græci rebellantes ab ipsa noua Hierusalem, quam vidit Ioannes de cælo descendere, tanquam sponsam ornatam viro suo, Romanam Ecclesiam dico, in eandem imprecationem incidentes, dati

Vnitas Ecclesiæ.

Lucæ. 23.

Nota.

Apoc. 21.

dati ſunt in prædam, regi tyranno Turcarum. Et nunc, proh dolor, plerique Germani, & Anglici, non timentes tam accerrimam Christi adiurationem, ſeſe in iudicium decem tribuum, & Græcorum præcipitarunt. Quid ad
Matth.18. hæc dicemus: niſi quod Dominus in Euangelio dixit: Vę mundo à ſcandalis, neceſſe eſt, vt ſcandala veniant: verũtamen, vę illi per quem ſcandalum venit. Quid quod Origenes de charitate hoc exponit? Adiuro vos filiæ Hieruſalẽ in virtutibus & in viribus agri. Sed quid adiurat ſponſa filias Hieruſalem? Si leuaueritis, & ſuſcitaueritis charitatem, ait: Quandiù charitas dormit in vobis, ô filiæ Hieruſalem, ô adoleſcentulæ, quæ in me non dormit, quia vulnerata ſum charitate. In vobis autem quæ plures eſtis, & adoleſcentulæ, & filiæ Hieruſalem, dormit charitas ſponſi. Adiuraui ergo vos, ſi leuaueritis, & non ſolũ leuaueritis, ſed ſuſcitaueritis, quæ in vobis eſt charitatẽ. Creator vniuerſitatis cũ vos conderet, inſeruit in cordibus veſtris ſemina charitatis. Nunc autem ſicut alibi dicitur, Iuſtitia dormit in ea, ſic dilectio dormit in vobis. Iuxta quod alibi dicitur: Sponſus requieuit vt leo, & vt catulus
Gene.49. leonis. Adhuc in infidelibus, & in his, qui corde ſunt dubio, dormitat ſermo diuinus, vigilat in ſanctis, dormitat in iis, qui tempeſtatibus fluctuant, ſuſcitatur verò eorum vocibus, qui cupiunt vigilante ſponſo ſaluari. Statim fit eo vigilante tranquillitas, confeſtim vndarum moles conquieſcunt, ſpiritus contrarij fugiunt, fluctuum rabies ſilet. Illo dormiente ſubindè tempeſtas, mors, & deſperatio eſt. *Adiuro vos filiæ Hieruſalem* in virtutibus & viribus agri. Cuius agri? nempe illius agri pleni, cui benedixit Deus. Hæc Origenes, quem ex Græco tranſtulit beatus Hieronymus. At, nos ſanctorum explicationem ſequentes, non huic expoſitioni hæremus. Diuus Gregorius

gorius per capreas animalia munda, & per ceruos, fidē, & spem, & charitatem intelligit. Quas in nobis dum mundas seruamus, per easdem altos montes contemplationis conscendimus. Sancta anima, sopitis terrenis curis, in brachiis sponsi requiescit, gaudet, & hilarescit. Sed hanc dormientem carnales, qui sunt in Ecclesia, nonnunquam importunè excitant, negotiis mundi eam implicare desiderant, quia eius vitam inutilem putant, dum ab eorum curis eam absentem considerant. Ij benè filiæ nominantur, nam effœminatos mores nutriunt, amissa virili dignitate: & quales interiùs habeantur, exteriùs, nomine fœmineo designantur. Ne autem à contemplatione dilectam euocent, admonentur. Et quia non ei omnis cura proximi interdicitur, quando suscitari debeat, voluntati eius relinquitur. Ecce magno opus est delectu, quando fidelis anima orationi, & contemplationi, vacare debeat, & quando proximi vtilitati studeat. Proculdubio Martha & Maria sorores erant, & vtraque Christo sponso seruiebat. Et rursus, animalia sancta non semper volabant, sed nunc per terram gradiebantur, ambulantes, nunc pennis extentis in altum volabant. Quo in volucro, vita contemplatiua, & actiua ad fabrè depictæ sunt. Non ergo abs re Dominus iusiurando vtitur, ne filiæ Hierusalem Ecclesiam summè dilectam excitent, conturbentvé: ne vt Achan, qui ex Hiericho spolia accepit, lapidibus obrruatur. Non vtique Deus est dissensionis sed pacis, vti Apostolus contestatur. Quin & Saluator noster beatos vocat pacificos, qui pacis fœdera in Ecclesia omnium maximè obseruant. Ergo infœlices sunt, qui vt filij diaboli, pacis vincula rumpunt, & dissidia quotidie excitant.

S Greg in Cātica. — Nota. — Ezech. 1. — Figur. — Iosue 7. — Nota.

Vos fratres altiùs mecum expendite obſecro, quanti ſponſus faciat ſuā ſponſam, quantaque cura ei ſit, de quiete, & ſomno eius: vbi ipſe vigilat, quo ipſa ſine ſtrepitu obdormiat. O dormitionē mirabilem, quam extaſim ego dicam, vel mortē. De qua Paulus: Mortui eſtis, & vita veſtra abſcōdita eſt cum Chriſto in Deo. Vtinā (ait Bernardus) hac morte ego frequēter cadam, vt mortis laqueos euadā, vt non ſentiā vitę præſentis blādimenta, vt non ſtupeſcam ad ſenſum auaritię, ad iracundię, & impatientiæ ſtimulos, ad curarū multarū moleſtias. Moriatur anima mea morte iuſtorū. O bona mors, quæ vitam non aufert, ſed transfert in melius. Ad hæc, ſanctus is, per capreas ceruoſq; camporum ſanctos Angelos intellexit, qui ob miram ſuam velocitatem in Pſalmo pennæ ventorum dicuntur. Liberi enim ſunt, & ſequuntur agnum quocunq; ierit. De iis teſtatur Apoſtolus: Nónne omnes ſunt administratorij ſpiritus, miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis? Per hos adiurat filias Hieruſalem, ne audeāt ſponſam excitare, Mira res, matres infantes ſuos in cunis, & amici ſuos infirmos dormiētes cuſtodire ſolent: & ad eandem imaginē Dominus, qui materno affectu Eccleſiam diligit, & animam fidelē tantopere amat, ſe cuſtodē vocat, cū ſit Rex regum & Dn̄s dominantium. Sed ô mirabile dictu, qui ſuſcitare prohibet dilectam, ipſe voce ſua eam ſuſcitat: & vocis ſuæ ſono perculſa, ſic clamat.

Cole. 3. S. Ber. ſer. 52 in Canti. Pſalm. 17. Hebr. 2.

VOx dilecti mei, ecce iſte venit ſaliēs in mōtibus, tranſiliēs colles. Hebraicè. *Ecce iſte venit ſaliēs ſuprà mōtes, trāſiliēs ſuprà colles.*

HANC literam quidam explicant de captiuitate Ægypti. Nam vox ſponſi inſonuit per Moſem, & Aaron,

Aaron,dicente Domino: Vidi afflictionem populi mei, Exo 3.
& descendi,vt liberem eum de manu Ægyptiorum. Et
commoditatem itineris indicans,addidit:Iam hyems trã
siit,imber abiit & recessit.Idest , tempus congruũ adest,
ad exeundum de Ægypto.Nam hyems,& imber itinerã
tibus solent fore molestissima.Origenes autem,ad incar Origenes.
nationem filij Dei verba hæc accommodat. Adhuc lo-
quente sponsa,venit sponsus,quem digito demonstrat,&
dicit: *Ecce hic venit saliens in montibus, transiliens colles.*
Hęc adhuc loquitur Ecclesia exhortans adolescentulas,
vt ad sponsi præparentur aduentum:si tamen venire vo-
luerit,& suum illis præbere colloquium. Orate (ait do-
ctor iste)vt ego possim dicere: *Ecce hic venit saliens suprà*
montes, & transiliens super colles. Si enim potuero dicere
sermonem Dei,& disserere illum , quodammodo dicã:
Ecce venit sponsus Christus IESVS. Sed quò venit? nem
pè *saliens in montibus, & transiliens colles.* Profectò si fueris
mons exaltatus à terra,saliet in te sermo Dei:quòd si non Nota.
valueris esse mons,sed fueris collis secundus à monte,trã
siliet super te.Hoc est,neminem spernit, qui vult omnes 1.Timo.2.
homines saluos fieri:sed maiores & minores visitabit, &
cunctis sua gratuita dona impertiet Sub hæc, *Vox dilecti*
mei pulsantis.Ac si diceret:vocem spõsi mei agnosco, nã
ouis boni pastoris sum, quique ait : Oues meæ vocem Ioan.10.
meam audient. Hanc ab ore eius semper audire cupio,
quia hoc est signum dilectionis eius erga me. *Ecce iste ve*
nit. Vndè Gregorius: Ad amplexus sponsæ suæ Christus S.Grego.
venire disponens , humanitatem nostram dignanter as-
sumpsit.Ad quod mysterium peragendum,quasi saliens
in montibus venit:quia quædam opera egregia inter ho
mines ostendit, quæ valdè sublimia sunt : quamobrem
homines admirari potuerunt, non autem comprehen-

 dere.

dere. Etenim de virgine Maria nasci, in cunabulis à pastoribus, & Magis adorari, pendens in Cruce qua hora voluit mori, tertia die è tumulo surgere, & tandem

Incarnatio verbi. cælos ascendere, & Spiritum sanctum mittere, hæc faciens, quasi in montibus ambulauit, & colles transiuit, eo quod sanctos omnes transcendit. Tandem verba sponsæ quamuis de aduentu in carne locum habeant, quia saliens in montibus filius Dei venit, omnes Angelorum choros transiliens, & formam serui accipiens, qua minoratus est ab Angelis: de aduentu quotidiano exponi possunt hæc, quandoquidem sic vnicam Ecclesiam Romanam deamat, vt sedens ad dexteram Patris, diu noctuque curam eius habeat. Et vt agnoscas, quòd non compulsus, sed sponte olim & hodie venit, ideò salendo venit gaudens, & iubilans. Exultauit quidem

Psal. 18. vt gigas Sol iustitiæ Christus, ad currendam viam. O si nos iubilantes, & gaudentes ad eum accederemus, quando orationi, ieiunio, & mandatis eius operam damus. Non ex tristitia, aut ex necessitate (ait Paulus) hilarem datorem diligit Deus. Laboremus fratres, & toto nisu contendamus audire vocem sponsi, qui quasi furtiuè

Iob. 4. loquitur, & susurrat ad aures nostras, & vox eius quasi aura lenis auditur, teste beato Iob. Agite obsecro, quia in silentio, & spe, erit fortitudo vestra. Primo sponsa audiuit sponsum, deinde vidit venientem, iuxta illud:

Psal. 44. Audi filia, & vide. Id est, audi credendo, vt in cælo vi-

Iob. 40. deas fruendo Deo. Auditu auris audiui te, ideò nunc oculus meus videt te. Auditus itaque ducit ad visum, quia fides ex auditu. Vide (ait diuus Bernardus) in aduentu Spiritus sancti quomodo ordo hic seruetur:

Acto. 2. priùs factus est de cælo sonus, & subindè dispertitæ linguæ, tanquam ignis, visæ sunt. De iis plura notatu di-

gna

gna adfert hic sanctus, serm. 53. super Cantica; & serm. sequenti. *S. Ber.*

SImilis est dilectus meus capreæ, hinnuloq́; ceruorum.

QVodammodo cognata sunt hæc duo animalia, & in lege munda habentur, vt notat Origenes: & quòd amplius admireris, sæpiùs simul ponuntur, nec non in hoc Canticorum libro sępiùs nominantur. *Nota.* Caprea, idest dorcas acutissimè videt: ceruus interfector est serpētum. Aperiat Dominus nobis scripturas, ceu Apostolis dignatus est eas aperire: vt recondita mysteria vtcunque recensere possimus. Saluator planè noster acutius videt, quia sapientia Patris cælestis est, ita vt qui in sinu Patris est, narrauerit nobis omnia. Nunc scimus, quia scis omnia (aiũt Apostoli) & non opus est, vt quis te interroget. *Ioan. 16.* Ceruus est, iuxta opera egregia quæ fecit. Interfecit ipse serpentem, qui Euam decepit in paradiso, & aëreas potestates superauit. Vndè merito dicam ei. Tu confregisti capita draconis, quod in Psalmo scriptum est, idq́ue *Psal. 73.* Apostolus non tacuit, vbi dæmones triumphasse in carne sua contestatus est. Equidē Saluator noster in Cruce obiens, dæmones prostrauit, iuxta illud: O mors, ero mors tua, morsus tuus ero inferne. *Osee. 13.* Diuus Gregorius sic inquit: Similis caprę hinnuloq́ue ceruorũ benè dicitur *S. Grego.* Christus, quia ex Synagoga carnem traxit, quæ per capream ostenditur. Et quia ex antiquorum sanctorum stirpe progenitus est, quasi hinnulus ceruorum rectè esse perhibetur. Hinnulus Dñs noster vocatur ob nimiam eius teneritudinē: Nā paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis. *Esai. 9.* Nec nō Regalis Propheta vitulũ Libani, & filiũ *Psal. 28.* vni-

vnicornium ipsum appellat. Fuerunt ipsi patres antiqui, ex quibus Christus, vnicornes fortissimi, vt de Mose, Iosue, & Dauide, & plerisque aliis memoriæ proditum est. Atqui, sanctus Bernardus per capream, quę à longè videt, Christum I E S V M iudicem orbis intelligit. Time scrutinium iudicis dicentis: In die illa scrutabor Hierusalem in lucernis. Acuto visu est, nihil inscrutatū relinquet oculus eius. Quin & ipse est scrutans corda & renes. Quid iam precor in Babylone, si Hierusalem manet scrutinium? Sanè impiorum facinora non egent scrutinio, sed iudicio. Ergo Hierusalem dicuntur, qui mores supernæ Hierusalem, quę mater nostra est, sectantur. Caueamus hoc iudicium, nos ipsos iudicantes, & pœnitentiam agentes: dicēte Paulo: Si nos ipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur. Nónne verba iudicis æquissimi ea sunt: Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo? Ecce vias iustorum, & actus eorum discussurum se dicit. Verendum valdè est, ne incidamus in manus Dei viuentis. En cur capreæ similis est dilectus: cæterum, in hinnulo, vt nūc tetigimus, misericordia eius notatur. Venit ad nos paruulus, vt nos magnos efficeret, & inter Angelorum choros super æthera exaltaret electos suos. Sed qui à longè videbatur, saliens in montibus, celeri cursu immensa spatia peruolans, ecce adest,

S. Bern. Ser. 55. in Canti. — *Sophoni. 1.* — *Nota.* — *1 Cor. 11.*

EN ipse stat post parietem nostrum, aspiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.

RVRSVS, incarnationis mysterium indicans, parietē dicit corpus mortale, crassum & pōderosum, quod medium est inter nos & Deum. Quo sublato, anima sancta videbit regem in decore suo, sicuti est. Extat

illa

illa sententia ad Mosem amicum Dei prolata: Nō videbit me homo & viuet: posteriora mea videbis, faciem meam videre non poteris. Exodi 33. Sapien.9. Paries, qui corrumpitur, & aggrauat animam, corpus nostrum est. Post hunc parietem sponsus stetit, quando homo factus diuinitatem suam abscōdit, & verbum caro factum est. Sanè qui post parietem stat, non videtur: Sic Dominus inter nos erat, non tamen videbatur. Medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis, dicebat amicus sponsi. Ioan.1. Cui sententiæ astipulatur Ioannes dilectus: In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit. Res mirabilis, quemadmodum qui post parietem stat, pariete diruto videtur: sic Christus I E S V S carnis mortalitate posita, & in cruce moriens, tàm Centurio quàm centum viri, qui cum eo erāt, Nota. voce magna clamitantes dixerunt: Verè filius Dei erat iste. Quid multis immoror? post resurrectionem palam apparuit Apostolis suis, & discipulis, & iam in toto orbe agnitus, fideles confitentur eum verum Deum & hominem. Cū exaltaueritis filium hominis (dixit ipse æmulis Ioan.8. suis) tunc agnoscetis, quia ego sum. Eodem pacto narrari potest, quod statim sequitur, *Respiciens per fenestràs, prospiciens per cancellos.* Enimverò, qui per fenestram respicit, partim videtur, & partim occultatur: qui per cancellos intuetur, omneis transeuntes videt, ipse minimè videtur. Nónne quasi per fenestras & cancellos Saluator per sensus corporis prospiciebat? Latebat nimirū diuinitas, quæ etiam latebras cordis penitiùs rimatur. Alioqui nō diceret Natanaëli: Cū esses sub ficu, noui te: & ad persequuto Ioan.1. res ait: Quid cogitatis mala in cordibus vestris? Ni fallor, vt sponsus fidelitatem sponsæ probet, absentiam simulat, & per portarum vel parietum rimas conspicit, quid agat, dicatque. Sic Saluator, vt suorum fidelium fidem agnos- Collatio. cat, se

cat, se abdit, & tanquam per fenestras, & cancellos exactiſ
ſimè obſeruat, nedum quid agimus, & confabulamur,
ſed quid in pectore noſtro verſamus. De cæloreſpexit
Psal.13. Dominus ſuper filios hominum, vt videat, ſi eſt intelli-
gẽs, aut requirens Deum. Sed heu, quid ſequitur? Omnes
declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt, qui faciat
Matth.25. bonum, non eſt vſque ad vnum. Huc tendit parabola il-
la de talentis, quæ paterfamilias diuiſit ſuis ſeruis: volens
probare fidelitatem eorum, peregre profectus eſt: Ope-
ramini dum venio, dixit eis. Eia fratres mandata ſponſi
operemur fideliter, ſtrenuè laboremus: *En ipſe ſtat poſt pa
rietem noſtrum*, auſcultans, & aquilino viſu intuens vitam
noſtram, eloquia, & cogitatus. Quotidie venit, & men-
tes noſtras inuiſere dignatur, præparemus ei corda no-
ſtra, vt ad nuptias cum ipſo intremus, ne vti ſtultæ virgi-
Matth.25. nes terribilem vocem audiamus: Amen dico vobis neſ-
cio vos, clauſa eſt ianua. *En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum.*
Origenes ita inquit. Si ædificaueris parietẽ, & feceris ędifi
cationem Dei, veniet poſt parietem tuum, proſpiciẽs per
feneſtras. Vna feneſtra, vnus eſt ſenſus, per hunc proſpicit
ſponſus: alia feneſtra alius ſenſus, & per hunc ſponſus ſoli
citè cõtuetur. Per quos enim ſenſus non intuetur ſermo
Dei? Sanè vbi non proſpicit ſponſus Chriſtus, ibi mors in
Iere.9. uenitur, Hinc conqueritur Ieremias & ait: Mors aſcen-
dit per feneſtras noſtras. Ecce mors aſcẽdit per feneſtras
tuas, quando videris mulierem ad concupiſcendam eã,
mors aſcẽdit per feneſtras. Exemplo ſit tibi Eua, & Adã,
nec non Rex Dauid, qui ob id prolapſi ſunt, quia fene-
ſtras ſuas nõ clauſerunt. *Proſpicit per cancellos*, vel eminet;
per retia, vt vult Origenes. Intellige quòd in medio la-
queorũ ambulas, & ſubtus machinas tranſeas eminẽtes.
Omnia retibus plena ſunt, diabolus laqueis cuncta com-
pleuit.

pleuit.In via hac,qua ambulabam,absconderunt laqueũ Psalm. 123.
mihi.Si autem venerit tibi sermo Dei, & cœpit eminere
de retibus,dices:Anima nostra erepta est de laqueo venã
tium, laqueus contritus est,& nos liberati sumus.Eminet
sponsus per retia tibi viam parans. IESVS videns tot la-
queos in mũdo,venit ad terras,subiecit se eis, languores Gala. 4.
nostros portans,& retia omnia dirupit.Itaq; iam non su-
mus ancillę filij,sed liberę,qua libertate Christus nos libe
rauit. Deniq; nõ abs re cum diuo Gregorio sponsum di-
cemus,per fenestras& cancellos respicere,quãdo miracu
la & prodigia patrabat,nec nõ carnis infirmitaté vicissim
ostendebat.Flet cũ sororibus Lazari,& subindè, vt Deus, Ioan. 11.
suscitat fœtentẽ in sepulchro,inibi velut per fenestrã agni
tus est Christus,& ideò prodigio tã mirabili viso, multi
crediderũt in eum ex Iudęis,sicut fusiùs Euangelista pate
facit.Magnoperè tamẽ notandũ,quod spõsa non modò
videt post parietem dilectũ sponsum,sed dixit signanter,
stantẽ vidisse. Vbi perpulchrè ponderat sanctus Bernar- S. Bern. ser.
dus:Christus Ecclesię sanctę sponsus solus stat, quia pec- 36. in Cãtica.
catũ nõ fecit,nec inuentus est dolus in ore eius.Ille solus,
& inter mulieres,virgo Maria eius benedicta mater,dice
re potuit:Quis ex vobis arguet me de peccato?Benè ergò
stat,qui carnis peccatũ nullũ sensit.Ecce verus Moyses,qui Ioan. 8.
stetit in cõfractione,quãdo in cruce obtulit semetipsum,
orãs Patrẽ,ne crucifixores suos enecet.Moses ille tardio- Psal. 105.
ris linguę nõ stetit,imò labascens occubuit,vbi in deserto
nõ glorificauit Deũ coram populo,sed dubitabit,quãdo
bis percussit petrã:quã ob rẽ nõ introduxit populũ Dei in
terrã illã,lacte & melle manantẽ. Quid quòd paries,post
quẽ Saluator per fenestras & cancellos pietatis suę respi-
cit,peccatũ est,dicẽte Dño:Peccata vestra diuiserũt inter Esai. 59.
vos,&Deũ vestrũ.O parietẽ odiosum statim illũ destrua-
mus,

mus pœnitentiam agentes, vt ſponſum dicentem, pœnitentiam agite, & appropinquabit regnum cælorũ, intue-
Ezech. 8. ri mereamur. Fili hominis fode parietem, ait Dominus. Contritione: & confeſſione peccatum tuũ dirue, ne ampliùs diuidat inter te & Deum. Vtinã vnus paries eſſet, & non multi, qui nos ſeparant à Deo: ſponſus aſtat, ad oſtiũ pulſat, aperiamus ei corda noſtra, vt intret ad nos, & nobiſcũ cœnare dignetur. Demũ, ſpõſa, quem antea ſalientẽ in mõtibus inſpiciebat, & colles trãſilire videbat, nũc iam propè ſtanté intuetur, & poſt parietẽ eſſe cõteſtatur. Quæ omnia eò tendunt, vt nemo diffidat, aut animũ deſpondeat. Ipſe quidẽ (teſte Iob) abſcõdit lucẽ in manibus ſuis, & præcipit, vt redeat, & annũciat amico ſuo, quòd poſſeſ-
Iob. 36. ſio eius ſit, & quòd ad eã poſſit aſcendere. Magnã emphaſim hæc verba habẽt, ſed non vacat ſingula proſequi, ſat ſit annotare, quòd in manibus lucẽ conſolationis ſuę Saluator abſcõdit, vt ſciamus inter rimulas digitorũ ſemper irradiare, quoniã diutiùs humana fragilitas tantã lucẽ in
Exo. 3. tueri nõ poſſet. Hinc Moſes faciẽ ſuã operuit, non audẽs reſpicere Dñm in rubo ardenti loquentem. Rurſus Elias ad oſtiũ ſpeluncæ ſtans, dũ gloriam Domini tranſire a-
3. Regum. 19. gnouit, caput ſuum pallio cooperuit. Sed iã oportet maiora ex ore ſponſæ audire, & non oſcitanter.

EN dilectus meus loquitur mihi: Surge, propera amica mea, columba mea, formoſa mea, & veni. Hebraicè. *Reſpondit dilectus meus, & dixit mihi: Surge tibi ſocia mea, pulchra mea, vade tibi.*

POSTEAQVAM dixit, ſponſum more currentis capreæ hinnuliq́ue ceruorum veniſſe ad liberãdam ſponſam

ſponſam de captiuitate Ægyptiaca: nũc ſubdit, quod veniens etiam loquutus fuit ſecum, & ei clamanti reſpõdit per Moyſem & Aaron & dixit: *Surge, propera amica mea.* Ideſt, tempus iam adeſt, vt te educam de captiuitate. Origenes de Chriſto IESV & noua Eccleſia Romana hunc locum explicat. Perinde dicat: Ego pro te ſuſtinui rabiẽ tempeſtatum, ego fluctus, qui ti tibi debebantur, excepi. Triſtis eſt facta anima mea propter te, vſque ad mortem. Surrexi à mortuis confractis mortis ianuis, & inferni vinculis diſſolutis, ideò dico tibi: *Surge, propera amica mea.* Itaque ſponſus Chriſtus, quandiù in hoc exilio vixit, vocauit ſponſam ſuam ad pœnitentiam, tùm verbo, tùm etiam exemplo. Vocat quotidie per prædicatores, & per intrinſecam vnctionem Spiritus ſancti, vt ſurgamus à delictis patratis, & ab amore terrenarum rerum, ad cæleſtia deſideria. Tandem vocat, vt ſurgamus de morte ad vitam. Vndè Apoſtolus ait: Surge, qui dormis, reſurge à mortui, & illuminabit te Chriſtus. Et iterum: Legatione fungimur pro Chriſto, tanquam Deo exortãte per nos: obſecramus reconciliamini Deo. Equidem hora eſt, iam nos de ſomno ſurgere, abiiciamus quãcitiſſimè opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Nox quidem receſſit, dies, ideſt, Chriſtus IESVS, qui lux mundi eſt, appropinquauit. Idque admonet Dauid: Vanum eſt vobis, ante lucem ſurgere, hoc eſt, niſi Deus vocauerit vos, & lucem ſuam mittat, ſurgere nõ poteritis: quia ſine illo nil poteſtis facere. Surgite, poſtquam ſederitis, qui in peccatis iacentes panẽ laboris & doloris diù manducaſtis. Iuſſiſti Domine, & ſic eſt (inquit diuus Auguſtinus) vt pœna ſit ſibi omnis inordinatus animus. Papę, quàm blandiſſimis verbis ſpóſus ſtudeat demulcere ſponſam, amicam, columbam, & formoſam ipſam appellãs! Sanè amica eſt

Origenes.

Ephes.5.

Roma.13.

Ioan.5.

eius,quam à constitutione mundi magnoperè dilexit,& veniens in mundum, tàm egregia signa peculiarissimi
Iere.31. amoris ostendit. Sponsi vox ea est: In perpetua charitate dilexi te,ideò attraxi te miserans tui.Columba est, ratione simplicitatis vnicæ & chatholicę fidei. Et hanc ob rē eam laudauit suprà dicens: Oculi tui columbarum. Ad hæc iure optimo Ecclesia columba vocatur,quoniam in volatilibus nullum est tàm fœcundum: semper vel ouis incubat,vel pullos suos sollcitè nutrit.Ad eandem imaginem sancta Ecclesia per verbum Dei in hoc tota est,vt filios sponso suo Christo generet,nutriatque. Per Euange
Ephe.5. lium ipse vos genui:ait Apostolus.Deniq; formosam eā
Nota. dixit,sed suam.In oculis hominū Ecclesia deformis apparet, vndè se nigram iam vocauit, at in oculis sponsi & Angelorum,& eorum,qui verum habēt iudicium,speciosa valde est.Vel formosam suam dicit, eo quod omnē pulchritudinem sortitur à sponso suo.Hinc luna pulchra
Canti.6. dicitur, quippequę omnē lucem à sole recepit: Pulchra vt Luna,electa vt Sol.Et Apostolus inquit: Christus dilexit Ecclesiam,&tradidit semetipsum pro ea,vt exhiberet sibi sponsam gloriosam,non habentem maculam, neq; rugam.Notanter autem, in Hebræo dictum est: *Surge tibi,veni tibi.*Id est, si surrexeris,ad cōmodum tibi erit,non mihi, qui adeò potens, & diues sum, vt nullius egeam. Rursus:Si veneris,tibi frugi erit,non mihi. Cæterùm, sicut columba vocatur propter fidem,& etiam amica dicitur,nam sine fide impossibilè est placere Deo: ita formosam nominat,propter operationem & candidam vitam:
S. Gregor. vt probè sanctus Gregorius indicat. Iterū colūba gemescit,vt Philomena canere nescit. Sic Ecclesia militans,
Psalm.119. & anima deuota ingemiscens clamat.Heu mihi,quia incolatus meus prolongatus est. *Surge propera & veni.*Hoc

est,

eſt,omnem torporem in operando excute, & te ad æterna bona capeſſenda accinge.

Sed iā quæſtio non ſpernanda oboritur. Quid cauſæ ſubeſt,vt ſponſus in ſinu ſuo habens dilectam ſpōſam, & ne ſuſcitetur à filiabus Hieruſalem iureiurādo vetat:quid repente ipſe eam excitat,& vt properet hortatur? Equidē eadē hora Dn̄s in horto orās Apoſtolis dixit:Dormite iā, & requieſcite,& rurſus eos vocās ait:Surgite, eamus,ecce appropinquat,qui me tradidit. Sic ſpōſus,proximi neceſsitate imminente,à contemplatione ſurgere hortatur ſponſam.Diligit Saluator Marthā & Mariam (id eſt) vtraque vita cōtemplatiua,& actiua ſibi grata eſt.Quod autē ſurgendi oportunitas adſit,ſequentia verba oſtendunt.

Quæſtio. — *S.Ber.ſer.58.* — *Ioan.11.*

IAm hyems tranſiit,imber abiit,& receſſit, flores apparuerunt in terra noſtra.

SENSVS eſt,ne pigriteris de Ægypto exire,ecce amenißimum tempus ad itinerandum. Nec hyems, aut pluuiæ iter tuum præpedire poterunt. Quin potiùs,iter agens,tàm agri flores,quàm auium canora vox te admodum oblectabunt.Verùm captiuitas hyems ſeuera eſt, à qua pius Deus populum ſuum liberauit, Quam ob cauſam dixit:*Iam hyems tranſiit*. Pluuia, quæ triſtitiam affert, maximè hyemali tempore afflictionem notat, quam in ſeruitute Pharaonis Iſraël patiebatur.In ſumma:ſingularem quandam amenitatem,& gratiam verna omnia præ ſe ferunt,& ad lætitiam inducunt. Vndè Dominus cæleſtem gloriam in vere depinxit dicens: Leuate capita veſtra, ecce appropinquat redemptio veſtra (id eſt) reſurrectio & glorificatio veſtra. Nam cùm arbores folia producunt,propè eſt æſtas.Acōmodantur etiā hęc verba

Hyems quid ſignet. — *Lucæ.21.*

Nota. ſponſi aduentui Chriſti IESV in carne. Nato Domino hyems tranſiit (ideſt) tēpus rigidum, in quo homines ſub ira Dei tenebantur, abſceſſit. Nā Chriſtus pax noſtra inimicitias diſſoluit, faciens pacem iis qui propè, & iis qui longè erant. Hoc eſt, vtrunque populum, in vnam fidē, & charitatem adglutinauit. Hinc noctem tempus illud
Rom. 13. vocauit Apoſtolus, & diem tempus gratiæ eſſe dixit. Et Eſaias ait: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. Itaque, tàm in lege naturæ, vbi idolatria abunda-
1. Corint. 10. bat, quàm in lege ſcripta frigiditas & nubilum erant. Nā omnia Hebręis contingebant in figura. Venit ergo ille. qui lux vera eſt, IESVS benedictus, & ſua luce plena totum orbē illuminauit, ita vt omnia iucūda, & grata ſint, cunctaque laudes Domino concinant. *Imber abiit,* timoris ætas tranſiit, inamena, & faſtidioſa tempora euanue-
Ioan. 7. runt, in gratiora commutata ſunt. Nec erat tunc ſic Spiritus ſanctus datus, & manifeſtatus, quia non erat IESVS glorificatus. Nunc autem charitas Dei diffuſa in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis, *flores* vtique *in terra noſtra apparuerunt,* quando Domino prædicante, tùm diſcipuli, tùm multi alij in Chriſtum crediderunt, & mundo renunciantes Chriſti veſtigia ſequuti ſunt. Qui flores poſt modum in millecuplum fructum, Domino opitulante, creuerunt. Quin & *flores apparuerunt,* vbi verſutus Herodes, vt IESVM occideret, tot millia infantium interfecit. Hos benedictos pueros flo-
S. Auguſt. res vocat Sanctus Auguſtinus, quos inuidiæ pruina decoxit. Equidem deſcendit dilectus ſponſus in hortum ſuū, in populum ſuum, vt lilia candēria, colligeret, vti inferiùs ſponſa decantat. Atqui flores, qui nunquam marceſcunt, plagæ Chriſti ſunt: quos profectò ex horto, in quo ſepul-
Ioan. 20. tus fuerat, collegit. De quibus ad Apoſtolos ait: Videte

manus

manus meas,quia ego ipſe ſum.Cæterum hyemem ſanctus Gregorius vocat vitam præſentem:quę dum nos tot tentationibus impetit, quaſi imbribus importunis ad ſequendum Chriſtum torpore quodam detinet, ſed dum dies vltimus inſtat,vita calamitoſa recedit. *Tranſiit* dixit, quia in proximo tranſitura non dubitatur, *Flores* animæ ſanctæ ſunt, quæ poſt Chriſti benedictam mortem in cęlo recipiuntur.Profectò iure optimo in cælo floruerunt, quæ in hac hyeme nullatenus torpuerunt. S. Gregor.

Sanctus Bernardus tempus paſsionis Chriſti hyemē vocat:nam tunc corda Iudæorum nimio gelu conſtricta ſunt:adeò vt autorem vitæ occidere niterentur. Nónne frigus erat,quādo Petrus calefaciebat ſe,& timore mortis perculſus vitam negauit,dicens:Non noui hominem. Tranſiuit hyems,aduenit ęſtas,quando Dominus Spiritum ſanctū in linguis igneis miſit,& virtute ex alto Apoſtoli induti ſunt.Nec non *flores apparuerunt*,quando caro Chriſti refloruit:iuxta vaticinium Dauiticū : Et caro mea refloruit.Imò verba ipſius ea ſunt: Ego flos campi, & lilium conuallium. S.Ber.ſer.58 * Pſal.27.

TEmpus putationis venit:vox turturis audita eſt in terra noſtra:ficus protulit groſſos ſuos : vineæ florentes dederunt odorem ſuum.

ADHVC ſigna hyemis tranſactæ, & veris aduenientis recenſet: & velut ad laborandum in vinea ſponſam hortatur,ne fortè de Ægypto tenebroſa moretur exire:ſed ociſsimè ſurgat Eccleſia vetus,& in terrā promiſſam pergat.Ad hęc,inciſionem ſiue putationem hāc pœnitentiam aſſerit fore Origenes.Sectio remiſſio peccato- Origenes Homil.1.in Cāt.

rum eſt, inquit hic doctor: Omnem enim ramum in me manentem,& afferentem fructum, ait Dominus, Pater meus mundat,vt vberiores fructus afferat. Habeto fructus, & quæ in te infructuoſa ſunt auferentur. Equidem tempus gratiæ,tempus putationis eſt, remiſſionis peccatorum,& apertionis regni cælorum. In pœnitentia amputantur peccata,abſcinduntur prauæ conſuetudines,& noxiæ cogitationes. Facite fructus dignos pœnitentię,clamat Præcurſor ſanctificatus. Nónne in vera pœnitentia circuncisio ſpiritalis fit: cuius typus carnis expolitio in veteri lege erat? *Vox turturis in terra noſtra audita eſt*, vbi Baptiſta cilicio veſtitus ingemiſcens in ripa Iordanis aiebat: Pœnitentiam agite, & appropinquabit regnum cęlorum. *Vox turturis* prædicatio Saluatoris eſt etiam, qui eadem verba repetens, pœnitentiã cœpit prædicare. Idq; Apoſtoli per omnia mundi climata ſpiritu Chriſti afflati nunciarunt. Quã frugifera fuerit vox Chriſti, & Apoſtolorum in vniuerſo mundo, iam videamus. *Ficus protulit groſſos ſuos, vineæ florentes dederunt odorem ſuum.* Ficus ſynagoga eſt, vineæ florentes Eccleſiæ ex Gentibus. Ni fallor, arbor fici, ad quam venit Chriſtus eſuriens, in qua niſi folia nihil inuenit, cui ſubindè maledixit, & continuò aruit, ſynagogam adumbrabat, diuo Auguſtino teſtante. Rurſus ſycomorus illa, quam ſuo veſtigio calcauit Zachæus, Iudæorum ſuperbiam ſignabat, veluti diuus Ambroſius ait. Hæc ficus fructus ſuos dedit, tàm Baptiſta prædicante, quàm etiam Chriſto IESV, & Apoſtolis concionantibus: quia conuerſi groſſos ſuos protulerunt: quod in Euangelio, & in actis Apoſtolorum palàm eſt. Quod autem Hebraicè, fructus groſſos, fructus immaturos ſignet dictio illa, *pag*, hoc ſacramenti habet, quod Iudæi non ſincerè, & perfectè in Chriſtum credi-

Pœnitentia. *Matth. 3.* *Matth. 3.* *S. Augu.* *Lucæ. 19.*

crediderunt. Hoc notum eſt, quando Saluatore in Capharnaum differente de ſacroſancto corporis ſui & ſanguinis, quod nobis reliquit in altari, multi diſcipulorum abierunt retrò: nec non tempore paſſionis ſuæ ſanctæ, ferè omnes clamitarunt dicentes: Crucifige, crucifige eũ. Denique Eccleſiæ Gentium inſtar vinearum florentium odorem ſuauiſsimum in Dei naribus dederunt, vbi per Apoſtolorum prædicationem in IESVM crediderunt. Quæ ſuffitus & odor gratior fuit quouis holocauſto, & thymiamate Iudæorum. Sanctus Gregorius *tempus putationis* vocat iudicium vniuerſale, quando palmites infructuoſi amputabuntur, & electi æthera habitabunt. *Ficus groſſos* martyres appellat, quos ſancta Eccleſia quotidie profert Chriſto. *Vineæ* florent, vbi fideles opera bona patrantes, boni odoris famam ſpargunt.

Ioan. 6.

S. Grego.

Beatus Bernardus vocem turturis eſſe dicit prædicationem regni cælorum, ex qua Baptiſta Ioannes, & Saluator noſter auſpicium ſumpſerunt. Regnum cælorũ vim patitur, & violẽti rapiunt illud. Donec rex noſter venit in terram, hæc vox audita non erat: ſed tantum, ſi volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. *Ficus groſſos*, poma immatura, id eſt, hypocritarum opera aſſerit eſſe: de quibus edere fas non eſt. Habent ſpeciem bonam, ſed non ſaporem. Omnia opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus. Hæ ſunt malæ ficus, quæ comedi non poſſunt, quas ante oſtium templi Ieremias vidit. Non ergo horum ſectemur veſtigia: quinpotius Dominus iubet ſummè cauendum eſſe à fermento Phariſæorum.

S. Bern. ſer. 59. in Canti.

Nota.

Iere. 24.

SUrge propera amica mea, soror mea, & veni, columba mea, in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ. Hebraicè non habetur, *in cauerna maceriæ,* sed *in abscõsione gradus.*

COLVMBA fugiens accipitrem, latibula quærit, in quibus se abdere posSit. Sic Ecclesia vetus fugiēs tyrannum Regem Pharaonem, mare Rubrum intrauit, & in deserto quadraginta annis delituit. Sanè qui habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei cõmorabitur: is dicet Dño, susceptor meus es tu, refugiũ meũ, & liberator meus. Quæ omnia acõmodantur Ecclesię: sed, vt verũ fatear, nostrę Ecclesiæ Romanæ cõmodiùs verba hæc referũtur. Quã Saluator noster Christus vocat, & ne moretur hortatur. Et quia tot vndiquaq; pericula instãt, blandiētis in morem, amicam, sororē, & columbam suã vocat, quò velotiùs surgat, & sine timore veniat. Repetit eadem verba, sicut inter amantes fieri solet: nec non eã conuolare ad foramina petræ, & ad cauernam maceriæ vehementer admonet. Sic planè laqueos, & retiacula satanæ facilè euadet. Sed quæ nã sit hæc petra, & quæ maceria, penitiùs rimemur. Proculdubio petra diuinitas Christi est, quæ maximè solida & impassibilis habetur: maceria humanitas eius est, compacta ex elemētis, & sanguine sacerrimæ suę matris, ac proindè mortalis & passibilis. Nõ teneretur nisi homo, nõ crucifigeretur nisi homo, & homo factus est in ea, ait diuus Augustinus. Maceria autem ex lapidibus & luto composita facilè diluitur: Sic Saluator passus, & mortuus fuit, & à Iudæis crucifixus. Ecclesia sponsa eius fiducialiter in foraminibus petræ habitat, nidificatque, & in cauerna maceriæ commoratur,

Psalm. 90.

Nota.

S. Augu.

ratur, quia tàm in diuinitate quàm in humanitate Christi spem suam collocat: nec non in vtraque latitat, & cõmoratur, inibique suos pullos educat, atque nutrit. Nónne vulnera IESV foramina sunt, ad quę Dominus sponsam suam vocat? At latus quod lancea dira apertum fuit, cauerna est, in qua salutem, dulcedinem, & stupendam requiem inuenimus. Mitte digitum tuum in loca clauorum, & manum tuam in latus meum, ait Thomæ Magister bonus. Id quotidie repetit, mentes deuotas exortans, vt columbæ in morem, ad alta volare enitantur, ima & terrena post habentes. O fœlicem animam, quæ cũ Apostolo seriò dicere potest: Christo confixus sum cruci: & rursus: Mihi absit gloriari nisi in cruce Domini nostri IESV Christi: per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mũdo. Quãdoquidem columba, quam misit Noë requiem non inuenit, nec habuit vbi pes eius requiesceret: quam ob rem ad arcam reuersa per ostium lateris ipsius arcæ intrauit. Hoc pacto Ecclesia sancta, & quæuis anima sponsa Christi extra vulnus pectoris eius pacem reperire nequit. Ecce assylum, & arx, turrisque fortissima, ad quã calamitatibus vrgẽtibus cõfugere nos decet: alioquin technas, & anfractus diaboli eludere nõ poterimus. Sanè Moses in tegmine petræ positus est, vt videret posteriora Domini transeuntis, vti pulchrè ait Origenes. Benè columba in foraminibus petræ & in cauerna maceriæ esse dicitur: quia dùm crucis recordatione patiẽtiam Christi imitatur Ecclesia, dum ipsa vulnera propter exemplũ ad memoriam reducit, quasi columba mens sancta in plagis IESV cibum, quo cõualescit inuenit. Hæc sanctus Gregorius. Exclamat iam sanctus Bernardus, & quidem rectè, & ait: O bona foramina, quæ fidem astruunt resurrectionis Christi, & diuinitatis. Dominus meus & Deus

Vulnera Christi.

Gala.6.

Exo.33.

Origenes Ho 2.in Cant.

S.Ber.ser.61.

meus, inquit Thomas, subindè vt vidit, & videndo teti-
Ioan. 20. git latus Saluatoris. Quid non bonum in petra? planè in hac exaltatus est Dauid: In petra exaltasti me: & iterum: Statuit suprà petram pedes meos. Quin & vir prudens super petram ædificauit domum suam: petra autem erat
Luce. 6. Esai. 12. Christus. Hauriamus ergo & nos aquas in gaudio de fontibus Saluatoris, vt Esaias clamat, in vulneribus eius habitantes diu noctuque. Hinc sanctus Augustinus, per
S. Augu. foramina carnis patent mihi arcana cordis, patent mihi viscera pietatis, in quibus visitauit nos filius Dei, oriens ex alto.

Ostende mihi faciē tuam, sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis, et facies decora.

SENSVS est, Fac vt videam ego rectitudinem tuarum operationum: nam sicut per faciem homo quis sit, ita per opera bona orthodoxus agnoscitur. *Sonet vox*
Oratio. *tua in auribus meis.* Id est, clama ad me de tribulatione quam pateris: nā vsqueadeò vox tua in oratione me oblectat, & suauitate est plena tua precatio: & facies tua, qua me respicit, dum clamas, nimis decora est. Quibus mellitis verbis fiduciam, & spem maximam ei præbet, vt orationi det operam, & mentem ad cælestia eleuet. Hæc ad synagogam dicta sunt, & ad Ecclesiam nouam quotidie
Nota. dicuntur. Quam adhuc Pharao versutus (satanam dico) persequi non cessat, tùm per infideles, tùm verò per hæreticos maleuolos. Hanc ob rem Christus IESVS videns suam electam Romanam Ecclesiam, omnium Ecclesiarū mundi propter cathedrā beati Petri principem, in tot discriminibus positam, ad eam clamat dicens: *Ostende mihi fa-*

hi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis. Ac si dicat: Cla-
ma ad me, respice ad me de calamitatibus tuis hisce: ne
petere auxilium cesses, nã vt te à quibusuis periculis eripui
hactenus, & nunc liberabo. Allusio est ad illud: In die tri- *Psal. 49.*
bulationis inuoca me, & ego eripiam te, & honorificabis
me. Ego (ait Saluator) oraui Patrem, ne deficiat fides Pe-
tri: quippequę sola stabit, vsq; ad finem seculi. Vndè Ori- *Origenes.*
genes ait: *Ostende mihi faciem tuam.* Vsque ad præsentem
diē similia dicūtur ad sponsam Ecclesiā: necdum habe-
bat olim fiduciā, vt reuelata facie gloriam Dñi contem-
plaretur. Quia verò iam ornata est, atque composita, di-
citur ei: *Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus
meis.* Adhæc nondum erat vox eius suauis, ita vt merere-
tur ei dici: Fac me audire vocem tuam. Quando ergo
didicit loqui? Nempè adueniēte Christo IESV sapiētia
Patris cælestis, qui misit Spiritū sanctū, quo repleti Apo-
stoli, cœperūt loqui magnalia Dei: iam iam suauis valdè *Acto. 2.*
sponso Christo postulatio, & dulcis vehemēter Ecclesiæ
prędicatio. Notandū; quòd tunc faciē nostram Deo opti- *Nota.*
mo ostēdimus, quando spiritum nostrum, idest, mentem
& affectum, intellectum & voluntatem, ad eum plenè, vt
par est, cōuertimus: sicut ex toto corde, & ex tota anima,
& ex tota mente Deū diligamus, totā intentionē in eum
dirigētes. Quādo verò has vires ad nos, vel ad terrena ha-
bemus conuersas, tunc faciem Christo non ostendimus:
imò dorsum ei vertimus. Vndè ipse ait: Noluerunt atten- *Zach. 7.*
dere, & auerterūt scapulā recedentes, & aures suas aggra-
uantes. Orandum est assiduè cū Propheta: Emitte Spiri-
tū tuū & creabūtur, & renouabis faciē terræ. Sipiritu Dñi *Psal. 103.*
afflante, facies hominis è terra formati renouatur, & gra-
tia eius operante omnes generantur virtutes. Facies ani-
mæ decora, valdè est, in qua relucet totius Trinitatis ima-

go:

go: ſecundum quam diuinũ aliquid in nobis gerimus, & Dei capaces ſumus, ac deiformes dicimur. Æquum ergo eſt, vt faciem hanc, quam gratis à Deo accepimus, illi offeramus, & nuncupatione perpetua nuncupemus, conſecremuſque.

Confeſsio. Cæterum, vox illa ſuauis, quam tantoperè ſponſus audire cupit, peccatorum confeſsio eſt: nõ modo quã quotidiè facimus dicentes: Dimitte nobis debita noſtra: ſed ea magis grata eſt Deo, quam coram confeſſore flentes agimus, peculiaria ſcelera propalãtes, ſalutarem abſolutionẽ accipientes à Chriſti vicario. Hanc vocem quàm ociſsimè emittere nitamur, vt gratiam & miſericordiam *Iacobi. 5.* inueniamus, in tempore oportuno. Cõfitemini inuicem peccata veſtra, vt ſaluemini: ſic prædicator confeſsionis Iacobus ait. Rurſus, ſatis dulcis eſt confeſsio laudis, & ea *Pſal. 49.* maximè oblectatur ſponſus Chriſtus. Immola Deum ſacrificiũ laudis, & redde Altiſsimo vota tua. Itaq; omnes precationes, & gratiarum actiones, velut dulce melos in auribus Chriſti reſonant. Denique, tunc enim vox Deo placet, & facies decora apparet, quando opera prædicatio ſequitur, & rurſum prædicationem opera comitan-*S. Grego.* tur.. Sic per faciem ſanctus Gregorius fidem intelligit, per vocem verò opera ſancta. Signanter tamen ait ſponſus: *Sonet vox tua in auribus meis.* Ideſt, nil curæ tibi ſit de hominum auribus, vt hypocritæ inaniter facere conſueuerunt, in angulis platearum orantes, & hominũ mor-*S. Bern. ſer. 62. in Canti.* talium laudes auccupantes. Sat ſit, quòd vox tua demulcet Dei aures. Scriptum eſt, Confeſsio & pulchritudo in conſpectu eius. Quod de vtraque confeſsione, peccatorum, & iuſtorum locum habet. Series autem verborum valdè mirabilis eſt, & myſterio minimè vacat. Facies pul-*Eccle. 16.* chra ſit, vt vox ſuauitate plena appareat. Non enim eſt ſpecio

ſpecioſa laus in ore peccatoris. Primò puritas ſit in anima, conſcientia peccati ſit expers, & deindè vox laudis reboët, nam fieri non poteſt, vt non Angelorũ aures, nec non & Dei optimi oblectet. O beatam animam, quæ ſic volauit, vt in arduis ponat nidum ſuum, & in præruptis ſilicibus commoratur. Hæc iam non timet ſerpentes, non Iob.39. dæmonis laqueos, quin potius oculi eius de longè reſpiciunt, & pulli eius lambunt, & deguſtant ſanguinem benedictum Chriſti IESV: in quo omneis diuitias, & delicias inuenit.

CApite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas. Hebraicè. *vulpes vulpes paruulas.*

HÆC verba ſunt ſponſi, qui populum ſuum Iſraëliticum, poſtea quàm Pharaonem & Ægyptios ſubmerſit in mari, hortatur ad prędam ipſorum Ægyptiorũ. Quos per elegãtem methaphoram vocat vulpes, tũ quia poſt congreſſum eorum cum Iſraël vulpium inſtar fugerunt, dicentes: Fugiamus Iſraël, tùm quia vt vulpes demoliebantur vineas Domini Dei Sabbaoth. Et quod Hebraicè ſic habeatur: *Capite nobis vulpes vulpes paruulas*, ideſt, magnas vulpes, & paruas magnificè vincite, & eas comprehendite. Vbi per vulpes magnas reges, principes, potẽtates intelligit, qui vi tyrannica etiam mortẽ Iudęis inferebant. Parue vulpes illi erant, qui non vi, ſed dolo eos affligebant. Et ad eundem modum catholica Eccleſia vulpes magnas habet, videlicet, reges Turcarum, qui armis orthodoxos infeſtant, & demoliri nituntur vineas Chriſti. Habet inſuper vulpeculas paruas, hæreticos homines, qui dum vi & armis non valent, ſaltim fraude & dolo ani- masilla-

Exo.14. Hæretici vulpeculæ ſunt.

mas illaqueare pro ſua virili laborant. Vndè quaſi vulpeculæ in Germania, & Anglia ex foueis exierunt. O infœlices, & procaces homines, Eccleſiam Romanam euertere conantur, & ſanctorum patrum egregia dogmata labefactare ſtudent. Et quod horrendum dictu eſt, beato Petro, & ſucceſſoribus eius primatum in Eccleſia, catholica prorſus eripere contendunt. Quid obſecro agendũ de iis vulpeculis, niſi quod ſponſus præcipit? Agite ô reges Chriſtianiſſimi, & vos prælati Eccleſiæ comprehendite eas. Quid cunctamini Saluatoris parere præceptis?
Rom. 8. Si Deus eſt pro vobis, quis contra vos? profectò nemo, quia ſponſus Eccleſiæ ſanctæ Chriſtus rex regum eſt, ac proindè omnipotẽs, cuius bella geritis. Hęc eſt ferè conſona ſanctorũ doctorum ſententia. Qui propter aſtuciam vulpes hæreticos appellant, qua vtũtur ad dilaniãdas ani-
2. Cor. 11. mas ſimplicium. Vndè tanquam ſatanę miniſtri in Angelum lucis ſe transfigurant, quo meliùs ſeducant improuidos. Ij per dulces ſermones, & benedictiones corda innocentium euertunt. Quòd autẽ paruulæ dicuntur, ideò eſt, quia vt fragiles & timore perculſi tenebras amant, &
Ioan. 3. potiſsimè noctu, venenata ſua dogmata euomunt. Nam qui malè agit, odit lucem, ne arguantur opera eius. Vel paruulas eas comprehendere debemus, ne grandeſcant,
Nota. & filios ſui ſimiles generent plurimos. Iuxta Prouerbium illud: Principiis obſta. Inicio capiantur, & perimantur oportet. Paruus quidem ignis montem magnum comburere ſolet. Idque niſi Chriſto ſuffragante in Hiſpania noſtra tempore Chriſtianiſsimi Regis Philippi ſecundi factum non eſſet, & per zelatores ſanctæ fidei paruulæ vulpeculæ captæ non forent, paulominùs de nobis actũ foret. Gratias ſponſo Chriſto inexhauſtas agamus, quem omnes cæliciues ſemper & vbique collaudent, ob tam ingens

ingens nobis beneficium exhibitum. Quid, quod vulpes ſubterraneas effodientes foueas, arborum radices corrodunt? ſic hęretici radicem fidei deſtruere conantur, certo certius ſcientes, quòd ſine fide impoſsibile eſt placere Deo. Et iterũ: Fides eſt ſubſtantia ſperandarũ rerum argumentum non apparentium: Itaque vt ſtatim ſpiritale ædificium ruat, in mente hęretici præcipuè ſtudent fidẽ catholicam deſtruere. Quorum vox ea eſt: Exinanite, exinanite, vſque ad fundamentum in ea. Vlulantes dæmones, & illorum complices hæretici verba hæc dicunt. O nimium fœlix Summus Pontifex, & miniſtri Eccleſię, qui velut Samſon vulpes haſce comprehendunt, & igne, ſi opus eſt, comburunt. Sanctus autem Gregorius, de prædicatoribus hoc explicat, qui vt canes ſancti, tùm pręlicãdo, tũ ſcribendo hæreticos ad lucẽ veritatis trahũt, vel ſaltim eos confundũt. Talis Auguſtinus cõtra Donatum & Arriũ, talis & Hieronymus cõtra Vigilãtium fuit: nec nõ & alij Doctores Eccleſiæ cõtra has vulpeculas pugnantes, eas cœperũt. Diuus Bernardus adulatores, & detractores vulpes vocat, qui mẽtes fideliũ ſubuertere laborant. Vtinã omnes aduerſantes nobis ſine cauſa, ita caperem', vt eos Chriſto reſtituamus, & erubeſcẽtes reſipiſcãt, & conuertãtur. Quorſum vulpes iubeat ſponſus capi, iam apparet.

Hæreticorũ verſutia.

Hebre. 11.

Pſalm. 136.

Iudi. 15.

S. Ber. ſer. 65. in Cantica.

NAm *vinea noſtra floruit.* Hebraicè ſic. *Vinea noſtra, ſemadar*, ideſt, vuã acerbã, ſcilicet, incipiunt producere. Perindè dicat: Vineæ noſtrę incipiunt florere, & magnum fructum producere.

VINEA quippe floruit, quia ſancta Eccleſia per baptiſmum filios ad Dei nouã conuerſationẽ perduxit.

S. Greg. in Cantica.

xit. Quibus timendũ eſt, ne ab hæreticis deprauentur. Quia dum quique fideles in nouitatem Christi generantur, quò quiſque tenerior eſt, eò citiùs ad prauitatem trahitur. Perfecta enim anima, in quo ſe iam diù exercuit, facilè non amittit, quia dulcedinem ſponſi guſtauit. Iuxta illud: Guſtate, & videte, quoniã ſuauis eſt Dominus. Vbi ſanctus Theodoritus: Experientia guſtate, & diſcite bonitatem Dei, nam hinc beatitudinem vindemiabitis. Quid enim ſic dilucidè eius benignitatem oſtendit, vt crux, cruciatus, & mors pro nobis immeritis ſuſcepta? ſuauis eſt Dominus vniuerſis, nihilominus longè ſuauior hominibus, pro quorum amore, ſe ſe exinaniuit, formam ſerui accipiens. Ad hæc, Eccleſia ſancta maximè in flore eſt, quando magna fruitur pace, & tunc hæretici potiſſimè inſurgunt contra eam. Experiméto hoc compertum eſt, nam dũ bellis affligitur Eccleſia, minus regnare videmus hæreticos: atqui vbi pax abundat, tunc magis inualeſcũt: idq́; conſilio diuino geſtũ eſt, ne aliquando deſit electis occaſio meriti, virtutiſque materia. Profectò omni tribulatione ceſſante, meritum langueſcit, & ſine exercitio, virtus, quæ in tribulatione creſcit, ſubinde labaſcit. Vnde nõ abs re comparata eſt Eccleſia lilio inter ſpinas candenti. Hinc Apoſtolus ait: Non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit. Quomodo certabit miles, ſi deſit qui impugnet? Floret etiam vinea, quando mens incipit Deo ſeruire, quam vel maximę tentationes impugnant, quæ vulpes ſunt doloſæ capiendæ, ſiue ex ſuperbia oriantur, ſiue ex zelo abſque ſcientia. Vt perbellè docet ſanctus Bernardus ſermo. 64. Vbi varias vulpium ſpecies deſcribit, quatenus vigilemus, eaſque viriliter vincamus.

Pſal. 33. Nota. Canti. 1. 2. Timo. 2. S. Ber. ſer. 64 in canti.

Dilectus

Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies, & inclinentur umbræ. Hebraicè. *Qui pascit in violis.*

LILIA vocat laudes, quas solus sponsus recipit ab Ecclesia: & quia eis delectatur, ideò dictum est, *Pascitur inter lilia*, vel pascit in liliis. Enimuerò, tempore orationis maximè Christus visitat animas, & eis nectar suæ dulcedinis impartit. *Dilectus meus mihi & ego illi.* Tanquam diceret, dilectum meum sponsum constanter teneo, quia eius beneuolentiam constantem sentio. Et dum familiaritatem eius benignam habeo, satis molestum est, quod aduersus eum ab inimicis latrantibus audio. Ille mihi thesaurus sapientię, honoris, & lætitiæ, & denique omne bonum in eo possideo. Et vicissim ego illi admodum dilecta, pro qua meliùs quàm Iacob pro sua Rachel, non septem, sed triginta tribus annis, in hoc exilio seruiuit. Notandum, quòd oratio hęc ecliptica est, in qua defficit verbum: nam amore nimio accensa sponsa breuitate vtitur, non semel sed sępè. Planè candor virtutū fidei, spei, charitatis, castitatis & mansuetudinis tantus est, ac tam decorus, vt iure lilia dicātur. Inter has virtutes spōsus ambulās mirè oblectatur. Alij animas dicunt lilia fore, quæ miro virtutum odore, adque fragrantia redolent. Et inter has rubētes rosas, vel candentia lilia spōsus reficitur. Inter lilia sponsus Christus pascitur, quia proculdubio animarū castitate, & puritate delectatur. Animæ sanctæ intus per nitidas cogitationes Deo placent, & extrà proximis, quasi odorem suauitatis perhibent. Fœlicem dixerim animam quę cum sponsa indefessè clamat: *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Ecce ex abundantia cordis loquitur, sed non, ex abundantia (vt optimè Bernardus inquit) affectus loqui-

Nota.

Gene. 19.

Virtutes lilia sunt.

tur,nõ intellectus,nec ad intellectum. Memoria suauitatis Dei eructat,& vt alter Dauid ait:Eructauit cor meum verbum bonum. Imò mirabiliter delectata sponsa dicit: Secretum meum mihi,secretum meũ mihi.O verba mellislua,& quouis dulcore plena,dilectus meus intendit mihi,& ego intendo illi.Ille mihi,quia benignus & misericors:ego illi,quia nõ sum ingrata. Ille mihi dat gratiam ex gratia:ego illi reddo gratiam pro gratia. Ego intendo illius honori,ille meæ liberationi,& consolationi.Ille mihi,& non alteri,quia vnica sum columba eius:& ego illi, & non alteri amorem meum offero. Non audio vocem alienorum dicentiũ:Hìc est Christus,aut illic:quod præceptum ipse mihi dedit. Quomodo inter lilia pascit nos Christus,& pascitur ipse,sanctus Bernardus.sermone. 71. in Cantica.

Psalm.44. *Esai.24.* *S.Ber.ser.68. in Cantica.* *Matth.13.*

Donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Dies verò aspirabit,& inclinabuntur vmbræ,quando vita æterna apparebit,& præsens vita finietur.Hìc nox est,ibi dies:nam hìc in visione veritatis caligamus, ibi Deus ipse tota veritas mentibus elucebit, De qua die Propheta ait: Melior est dies vna in atriis super milia.Aspirabit dies,quãdo expirabit nox:finita hac nocte,dies adueniet, quæ nescit occasum.Vel vmbræ figuræ sunt, & enigmata, quia videmus nunc per speculio & in enigmate,posteà facie ad faciem. Itaque nox est hæc vita, nox satanas & tentatio, dies verò erit Saluatoris aduentus ; De quo Apostolus testatur: Saluatorẽ expectamus Dominũ nostrum IESVM Christum,qui reformabit corpus humilitatis nostræ,configuratum corpori claritatis suæ. Ibi pascet oues suas pascuis vberrimis,in montibus Israël,id est,cum Angelis, vti ipse promisit:ibi regnabunt cum sponso perpetim. Venite benedicti Patris mei percipite regnũ,dicet sponsus.Obseruandum

Psal.83. *1.Corin. 13.* *Matth.25.*

uandum quòd si verbum hoc *Donec aspiret dies* ad vltimã sententiam referatur, id est, *Dilectus meus mihi, & ego illi, donec aspiret dies.* vocula *donec* perpetuitatẽ notat. Vt ibi: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Indicat sponsa iis verbis mutuum veræ charitatis amorem, quo sponsus ipsam, ipsaque vicissim sponsum deamat: nullo vnquam tempore diuellendum esse, aut minuendum hunc amorem asserens. Nota.

R*Euertere, similis esto dilecte mi, capreæ hinnuloq́; ceruorum super montes Bethel.* Hebraicè. *Aduertendo assimilaui te dilecte mi capreæ vel hinnulo ceruorũ, suprà montes Bather.*

ECCLESIA vetus conquæritur de absentia spõsi, qui ab ea fugit, postquam vitulũ adorauit in deserto. Clamat gemibunda & precatur, vt rursus veniat, & eã nullatenus deserat. Quinpotius legem, quam semel ei dedit, cuius tabulas Moyses fregit, rursus scribat, qua obseruata viuere queat. Cæterum Ecclesia noua eadem verba quotidiè repetit. Nempè corporaliter à nobis tunc abiit, quando post resurrectionem in cælum ascendit: reuertetur autem in fine mũdi, quando in iudicio apparebit. Similis capreæ rectè dicitur, nam animal mundum est sacrificio aptũ. Et hinnulo ceruorũ assimilatur, eo quod ex semine Abrahæ, & patrum antiquorũ voluit nasci. *Bethel,* id est, domus Dei Ecclesia est, in qua Deus habitat. *Super montes Bethel* veniet sponsus, vt orbem iudicet: quia sublimior super omnes sanctos & Angelos videbitur. Quod verò in Hebræo non Bethel, sed montes Bether scribitur, errore scribarum fieri potuit. Vel Bether mons est in Iu- Nota. 1.Timo.5.

dæa à nobis incognitus. *Bether*, diuisionem sonat: & quia populus Domini ab aliis nationibus erat segregatus, meritò patres antiqui, ex quibus Christus montes Bether appellantur. Et quia caprea & hinnulus mira agilitate in his mõtibus saltãtes currunt hac & illac, orat spõsa moras nõ sustinẽs, vt sponsus cũ breuitate rursus eã inuisere dignetur. Simile est illud: Vtinã dirũperes cælos, & venires. Et in Psalmo: Deus in adiutorium meũ intende, Dñe ad adiuuandũ me festina. O magnã dilectionis energiã, stupendã amoris vim, statim impensissimè rogat, vt celeri cursu redeat, vbi absentiam spõsi intellexit. O nos rudes & stupidos, quã longè absumus ab hoc feruẽti amore: quotidie oramus, & in precatione Dominica poscimus: Adueniat regnũ tuum. In quibus verbis (teste sancto Cipriano) iudicium extremũ postulamus: verumtamẽ, quo spiritu, qua puritate vitæ id dicimus? Adhęc capream & hinnulũ nominat spõsa, quę animalia infirma sunt, ne veniẽs sponsus adiudicandũ veniat, nisi in forma humana Deus iudiciũ tuum regida, petebat obnixè Propheta. Veniat vt hinnulus, quia paruulus natus est nobis: Veniat vt capra, quę fœmina est, & ideò fragilis. Non vti leo rugiens veniat, cuius rugitus terrã absorbeat. Vndè hoc mysteriũ Angelos nõ latuit, vbi eo ascendẽte Apostolis dixerunt: Hic IESVS, qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet. Ecce spõsa Ecclesia diuinũ habet consiliũ, dum tàm sapienter orat: Assimilare capreæ hinnuloque ceruòrum. Hoc est, propter electos veni mitis, & suauis ad iudicandũ, quãuis superbis appareat terribilis & formidabilis. Nos verò fratres prẹparãtes corda nostra, cũ spõsa quotidie acclamemus: Bonè IESV reuertere, & quam primùm veni. Trahe nos post te: vt mortalitate deposita, immortalitatem induamur, tecum & in cælis regnemus.

Esai. 64.

S. Ciprianus.

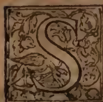
Esai. 9.

Acto 1.

CAPVT

CAPVT TERTIVM CANTICORVM.

IN lectulo meo per noctes quæsiui, quē diligit anima mea. Quæsiui illũ & non inueni.

SPONSA synagoga adhuc loquitur. Nam postquam sponsus ab illa recessit, quia illa eum abnegauit, & fornicata est cum vitulo, quem adorauit, in lectulo suo cogitans malum quod fecit, dolet de facinore commisso, & quærit dilectũ, qui à iugo graui Pharaonis illam eripuit, tot patratis portentis, idq́ue quadraginta annorum curriculo in deserto ingemiscens fecit. Hic literalis sensus est, vt quidam asserunt. Causatur, & conqueritur se eum nõ inuenisse, quia in lectulo literæ, & ceremoniarum ipsum quærebat, in quo nullatenùs inuenire poterat. Vmbratica erant omnia illa, & aduentante luce Euangelica cuncta euanuerunt. Deus planè spiritus est, & in spiritu vult adorari, vti Dominus Samaritanæ testatus est. Imò Apostolo teste: Litera occidit spiritus autem viuificat. Vel de sapientibus mundi hoc potest exponi: quoniam Philosophi, suo iudicio innitentes, conabantur inuenire Deũ, qui planè inueniri non potest in lectulo angusto, idest, in intellectu nostro dumtaxat naturali lumine illustratus. De quibus scriptum est: Vanum est vobis ante lucem surgere. Hoc est, gratia summi numinis deficiente, frustrà quærere Deum conamini. Mira res. Ij cùm Deum cognouissent, non vt Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euanue-

Ioan.4. *2.Cor.3.* *Psalm.126.* *Rom.1.*

euanuerunt in cogitationibus suis. Glorificatur Deus in nobis per fidem & amorem, quibus illi superbia turgidi egentes stulti facti sunt. Et ideò quasi per noctes Deum quærebant: quum debuissent surgere ad lucem diuinæ gratiæ, sine qua Deus optimus haud inuenitur. Rursus, sponsa, quæ est sancta Ecclesia Romana, valdè afflicta ait: *In lectulo meo per noctes quæsiui, quem diligit anima mea.* Quasi in lectulo, & quiete contemplationis sponsa Christum IESVM quærit, per noctes in omnibus calamitatibus Deum ipsum inuocans. Quippè, quem nō inuenit, quia vt optabat præsentiam illius, minimè per dulcedinem consuetam sensit. Sanctus Gregorius de vnaquaque fideli anima hoc exponit. Lectulum sibi sancta anima in nocte facit, dum perturbationes quasque mundi fugiens secretum cōponit, in quo requiescat. In hoc lectulo quē diligit quærit: quia dum à seculi solicitudinibus vacat, in eius inquisitione, quomodo ad eum perueniat, nō quiescit. Et benè per noctes amantissimum sponsum quærit: vt eo inuento, qui lux vera est, & illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, tenebras ampliùs non patiatur. Quærit eum, nec inuenit, videlicet, ad votum: eo quod ille aliquando se abscondit, vt desideria crescant, & aucta plus meriti adducant. O beatam animam, quæ iam soli Deo vacat, arcu confracto, & armis contritis, & scuto igni combusto: tunc anima hostili bello cessante, videre poterit, quoniam suauis est Dominus. In hoc lectulo, in hac nocte sponsa dormit, & cor eius vigilat: dormit foris, intus euigilat. Notādum, quòd lectulum suum vocat, quasi quem sola habeat, & in quo nondum cum sponso quiescat. Quærit itaque sponsum, non quòd ipsum non habeat, nam si eum non haberet, neutiquam eum quæreret; quærit profectò amplio

Marginalia: Nota. — S. Grego. — Ioan. 1. — Canti. 5.

plioris gratiæ illuminationem, præsentiæ intelligentiam, & spiritalis dulcedinis experientiam. Signanter ait, *Quē diligit anima mea*, id est affectuosè eum diligo ad salutem animæ, non ad temporale commodum: & hoc est spiritaliter diligere. Vos charissimi, vt inueniatis sponsum, in tempore debito quærite. Iuxta illud Prophetæ Esaiæ dicentis: Quærite Dominum dum inueniri potest. In hac vita pœnitentiam agite, ne morte aduentante pereatis. Fatuæ virgines, quia clausa ianua, & sero venerunt, repulsam passæ sunt. Qui corde ardenti, & per opera bona in tempore hoc, & vita comite Christum quærit, profectò illum inuenit. Bonus Dominus animæ quærenti illum. Quærendus est etiam sponsus, vbi oportet. Verùm Apostoli, & sanctæ mulieres Saluatorem quærebant, vbi non erat: *Surrexit* non est hîc, ait Angelus Domini. Itaque nec iam quærendus est in præsepio, non domo Caiphæ, aut Pilati, non tandem, vt pulchrè ait Bernardus, in cruce, aut in sepulchro, sed in dextera Dei Patris regnans. Noctes verò tenebrosas, vt idem sanctus testatur, habet mundus, & ipse mera nox est. Nox est perfidia Iudæorum, nox ignorantia Paganorum, nox peruicatia hæreticorum, nox tandem tetra est orthodoxorum carnalis & animalis conuersatio. Frustra per has noctes iustitiæ solem, & lumen veritatis quis quærit. Cæterum sapientes reges Magi lumen verum, & æternum Christum IESVM quæsierunt, & inuenerunt tamen in lumine cælico, in stella fulgente, quippe que eum ostendebat in Bethlehem natum, qui ait: Ego stella splendida & matutina. Sed quid iam sponsa audacter dicat, audiamus.

Esai. 55.
Matth. 25.
Tre. 3.
S. Bern. ser. 75.
Apoc. 22.

go: secundum quam diuinũ aliquid in nobis gerimus, & Dei capaces sumus, ac deiformes dicimur. Æquum ergo est, vt faciem hanc, quam gratis à Deo accepimus, illi offeramus, & nuncupatione perpetua nuncupemus, consecremusque.

Confessio. Cæterum, vox illa suauis, quam tantoperè sponsus audire cupit, peccatorum confessio est: nõ modo quã quotidiè facimus dicentes: Dimitte nobis debita nostra: sed ea magis grata est Deo, quam coram confessore flentes agimus, peculiaria scelera propalãtes, salutarem absolutionẽ accipientes à Christi vicario. Hanc vocem quàm ocissimè emittere nitamur, vt gratiam & misericordiam

Iacobi.5. inueniamus, in tempore oportuno. Cõfitemini inuicem peccata vestra, vt saluemini: sic prædicator confessionis Iacobus ait. Rursus, satis dulcis est confessio laudis, & ea

Psal.49. maximè oblectatur sponsus Christus. Immola Deum sacrificiũ laudis, & redde Altissimo vota tua. Itaq; omnes precationes, & gratiarum actiones, velut dulce melos in auribus Christi resonant. Denique, tunc enim vox Deo placet, & facies decora apparet, quando opera prædicatio sequitur, & rursum prædicationem opera comitan-

S.Grego. tur.. Sic per faciem sanctus Gregorius fidem intelligit, per vocem verò opera sancta. Signanter tamen ait sponsus: *Sonet vox tua in auribus meis.* Idest, nil curæ tibi sit de hominum auribus, vt hypocritæ inaniter facere consueuerunt, in angulis platearum orantes, & hominũ mor-

S. Bern. Ser. 62. in Canti. talium laudes auccupantes. Sat sit, quòd vox tua demulcet Dei aures. Scriptum est, Confessio & pulchritudo in conspectu eius. Quod de vtraque confessione, peccatorum, & iustorum locum habet. Series autem verborum valdè mirabilis est, & mysterio minimè vacat. Facies pul-

Eccle.16. chra sit, vt vox suauitate plena appareat. Non enim est

specio

ſpecioſa laus in ore peccatoris. Primò puritas ſit in anima, conſcientia peccati ſit expers, & deindè vox laudis reboët, nam fieri non poteſt, vt non Angelorũ aures, nec non & Dei optimi oblectet. O beatam animam, quæ ſic volauit, vt in arduis ponat nidum ſuum, & in præruptis ſilicibus commoratur. Hæc iam non timet ſerpentes, non dæmonis laqueos, quin potius oculi eius de longè reſpiciunt, & pulli eius lambunt, & deguſtant ſanguinem benedictum Chriſti IESV: in quo omneis diuitias, & delicias inuenit. *Iob. 39.*

CApite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas. Hebraicè. *vulpes vulpes paruulas.*

HÆC verba ſunt ſponſi, qui populum ſuum Iſraëliticum, poſteaquàm Pharaonem & Ægyptios ſubmerſit in mari, hortatur ad prędam ipſorum Ægyptiorũ. Quos per elegãtem methaphoram vocat vulpes, tũ quia poſt congreſſum eorum cum Iſraël vulpium inſtar fugerunt, dicentes: Fugiamus Iſraël, tùm quia vt vulpes demoliebantur vineas Domini Dei Sabbaoth. Et quod Hebraicè ſic habeatur: *Capite nobis vulpes vulpes paruulas*, ideſt, magnas vulpes, & paruas magnificè vincite, & eas comprehendite. Vbi per vulpes magnas reges, principes, potẽtates intelligit, qui vi tyrannica etiam mortẽ Iudęis inferebant Paruę vulpes illi erant, qui non vi, ſed dolo eos affligebant. Et ad eundem modum catholica Eccleſia vulpes magnas habet, videlicet, reges Turcarum, qui armis orthodoxos infeſtant, & demoliri nituntur vineas Chriſti. Habet inſuper vulpeculas paruas, hæreticos homines, qui dum vi & armis non valent, ſaltim fraude & dolo animas illa- *Exo. 14.* *Hæretici vulpeculæ ſunt.*

mas illaqueare pro sua virili laborant. Vndè quasi vulpeculæ in Germania, & Anglia ex foueis exierunt. O infœlices, & procaces homines, Ecclesiam Romanam euertere conantur, & sanctorum patrum egregia dogmata labefactare student. Et quod horrendum dictu est, beato Petro, & successoribus eius primatum in Ecclesia, catholica prorsus eripere contendunt. Quid obsecro agendũ de iis vulpeculis, nisi quod sponsus præcipit? Agite ô reges Christianissimi, & vos prælati Ecclesiæ comprehendite eas. Quid cunctamini Saluatoris parere præceptis?
Rom.8. Si Deus est pro vobis, quis contra vos? profectò nemo, quia sponsus Ecclesiæ sanctæ Christus rex regum est, ac proindè omnipotẽs, cuius bella geritis. Hęc est ferè consona sanctorũ doctorum sententia. Qui propter astuciam vulpes hæreticos appellant, qua vtũtur ad dilaniãdas ani-
2.Cor.11. mas simplicium, Vndè tanquam satanę ministri in Angelum lucis se transfigurant, quo meliùs seducant improuidos. Ij per dulces sermones, & benedictiones corda innocentium euertunt. Quòd autẽ paruulæ dicuntur, ideò est, quia vt fragiles & timore perculsi tenebras amant, &
Ioan.3. potissimè noctu, venenata sua dogmata euomunt. Nam qui malè agit, odit lucem, ne arguantur opera eius. Vel paruulas eas comprehendere debemus, ne grandescant,
Nota. & filios sui similes generent plurimos. Iuxta Prouerbium illud: Principiis obsta. Inicio capiantur, & perimantur oportet. Paruus quidem ignis montem magnum comburere solet. Idque nisi Christo suffragante in Hispania nostra tempore Christianissimi Regis Philippi secundi factum non esset, & per zelatores sanctæ fidei paruulæ vulpeculæ captæ non forent, paulominùs de nobis actũ foret. Gratias sponso Christo inexhaustas agamus, quem omnes cæliciues semper & vbique collaudent, ob tam ingens

ingens nobis beneficium exhibitum. Quid, quod vulpes subterraneas effodientes foueas, arborum radices corrodunt? sic hęretici radicem fidei destruere conantur, certo certius scientes, quòd sine fide impossibile est placere Deo. Et iterū: Fides est substantia sperandarū rerum argumentum non apparentium: Itaque vt statim spiritale ædificium ruat, in mente hęretici præcipuè student fidē catholicam destruere. Quorum vox ea est: Exinanite, exinanite, vsque ad fundamentum in ea. Vlulantes dæmones, & illorum complices hæretici verba hæc dicunt. O nimium fœlix Summus Pontifex, & ministri Ecclesię, qui velut Samson vulpes hasce comprehendunt, & igne, si opus est, comburunt. Sanctus autem Gregorius, de prædicatoribus hoc explicat, qui vt canes sancti, tùm prędicādo, tū scribendo hæreticos ad lucē veritatis trahūt, vel saltim eos confundūt. Talis Augustinus cōtra Donatum & Arriū, talis & Hieronymus cōtra Vigilātium fuit: nec nō & alij Doctores Ecclesiæ cōtra has vulpeculas pugnantes, eas cœperūt. Diuus Bernardus adulatores, & detractores vulpes vocat, qui mētes fideliū subuertere laborant. Vtinā omnes aduersantes nobis sine causa, ita caperem', vt eos Christo restituamus, & erubescētes resipiscāt, & conuertātur. Quorsum vulpes iubeat sponsus capi, iam apparet.

Hæreticorū versutia. — *Hebre. 11.* — *Psalm. 136.* — *Iudi. 15.* — *S. Ber. ser. 65. in Cantica.*

NAm *vinea nostra floruit.* Hebraicè sic. *Vinea nostra, semadar*, idest, vuā acerbā, scilicet, incipiunt producere. Perindè dicat: Vineæ nostrę incipiunt florere, & magnum fructum producere.

VINEA quippe floruit, quia sancta Ecclesia per baptismum filios ad Dei nouā conuersationē perduxit.

S. Greg. in Cātica.

xit. Quibus timendũ eſt, ne ab hæreticis deprauentur. Quia dum quique fideles in nouitatem Chriſti generantur, quò quiſque tenerior eſt, eò citiùs ad prauitatem trahitur. Perfecta enim anima, in quo ſe iam diù exercuit, facilè non amittit, quia dulcedinem ſponſi guſtauit. Iuxta illud: Guſtate, & videte, quoniã ſuauis eſt Dominus. Vbi ſanctus Theodoritus: Experientia guſtate, & diſcite bonitatem Dei, nam hinc beatitudinem vindemiabitis. Quid enim ſic dilucidè eius benignitatem oſtendit, vt crux, cruciatus, & mors pro nobis immeritis ſuſcepta? ſuauis eſt Dominus vniuerſis, nihilominus longè ſuauior hominibus, pro quorum amore, ſe ſe exinaniuit, formam ſerui accipiens. Ad hæc, Eccleſia ſancta maximè in flore eſt, quando magna fruitur pace, & tunc hæretici potiſſimè inſurgunt contra eam. Experiméto hoc compertum eſt, nam dũ bellis affligitur Eccleſia, minus regnare videmus hæreticos: atqui vbi pax abundat, tunc magis inualeſcũt: idq; conſilio diuino geſtũ eſt, ne aliquando deſit electis occaſio meriti, virtutiſque materia. Profectò omni tribulatione ceſſante, meritum langueſcit, & ſine exercitio, virtus, quæ in tribulatione creſcit, ſubinde labaſcit. Vnde nõ abs re comparata eſt Eccleſia lilio inter ſpinas candenti. Hinc Apoſtolus ait: Non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit. Quomodo certabit miles, ſi deſit qui impugnet? Floret etiam vinea, quando mens incipit Deo ſeruire, quam vel maximę tentationes impugnant, quæ vulpes ſunt doloſæ capiendæ, ſiue ex ſuperbia oriantur, ſiue ex zelo abſque ſcientia. Vt perbellè docet ſanctus Bernardus ſermo. 64. Vbi varias vulpium ſpecies deſcribit, quatenus vigilemus, eaſque viriliter vincamus.

Pſal, 33. *Nota.* *Canti. 1.* *2. Timo. 2.* *S. Ber. ſer. 64 in canti.*

Dilectus

Ilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies, & inclinentur umbrae. Hebraicè. *Qui pascit in violis.*

LILIA vocat laudes, quas solus sponsus recipit ab Ecclesia: & quia eis delectatur, ideò dictum est, *Pascitur inter lilia*, vel pascit in liliis. Enimuerò, tempore orationis Nota.
maximè Christus visitat animas, & eis nectar suæ dulcedinis impartit. *Dilectus meus mihi & ego illi.* Tanquam diceret, dilectum meum sponsum constanter teneo, quia eius beneuolentiam constantem sentio. Et dum familiaritatem eius benignam habeo, satis molestum est, quod aduersus eum ab inimicis latrantibus audio. Ille mihi thesaurus sapientię, honoris, & lætitiæ, & denique omne bonum in eo possideo. Et vicissim ego illi admodum dilecta, pro qua meliùs quàm Iacob pro sua Rachel, non se Gene. 29.
ptem, sed triginta tribus annis, in hoc exilio seruiuit. Notandum, quòd oratio hęc ecliptica est, in qua deficit verbum: nam amore nimio accensa sponsa breuitate vtitur, non semel sed sæpè. Planè candor virtutū fidei, spei, charitatis, castitatis & mansuetudinis tantus est, ac tam decorus, vt iure lilia dicātur. Inter has virtutes spōsus ambulās mirè oblectatur. Alij animas dicunt lilia fore, quæ miro virtutum odore, adque fragrantia redolent. Et inter has rubētes rosas, vel candentia lilia spōsus reficitur. Inter li- Virtutes lilia sunt.
lia sponsus Christus pascitur, quia proculdubio animarū castitate, & puritate delectatur. Animæ sanctæ intus per nitidas cogitationes Deo placent, & extrà proximis, quasi odorem suauitatis perhibent. Fœlicem dixerim animam quę cum sponsa indefessè clamat: *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Ecce ex abundantia cordis loquitur, sed non, ex abundantia (vt optimè Bernardus inquit) affectus loquitur,

tur,nō intellectus,nec ad intellectum. Memoria suauitatis Dei eructat,& vt alter Dauid ait:Eructauit cor meum verbum bonum. Imò mirabiliter delectata sponsa dicit: Secretum meum mihi,secretum meū mihi.O verba melliflua,& quouis dulcore plena,dilectus meus intendit mihi,& ego intendo illi.Ille mihi, quia benignus & misericors:ego illi,quia nō sum ingrata. Ille mihi dat gratiam ex gratia:ego illi reddo gratiam pro gratia. Ego intendo illius honori,ille meæ liberationi,& consolationi.Ille mihi,& non alteri,quia vnica sum columba eius:& ego illi, & non alteri amorem meum offero. Non audio vocem alienorum dicentiū:Hîc est Christus,aut illic:quod præceptum ipse mihi dedit. Quomodo inter lilia pascit nos Christus,& pascitur ipse,sanctus Bernardus.sermone. 71. in Cantica.

Psalm.44. *Esai.24.* *S.Ber.ser.68. in Cantica.* *Matth.13.*

Donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Dies verò aspirabit,& inclinabuntur vmbræ,quando vita æterna apparebit,& præsens vita finietur.Hîc nox est,ibi dies:nam hîc in visione veritatis caligamus, ibi Deus ipse tota veritas mentibus elucebit. De qua die Propheta ait : Melior est dies vna in atriis super milia.Aspirabit dies,quādo expirabit nox:finita hac nocte,dies adueniet, quæ nescit occasum.Vel vmbræ figuræ sunt, & enigmata, quia videmus nunc per speculio & in enigmate,posteà facie ad faciem. Itaque nox est hæc vita, nox satanas & tentatio, dies verò erit Saluatoris aduentus . De quo Apostolus testatur: Saluatorē expectamus Dominū nostrum IESVM Christum,qui reformabit corpus humilitatis nostræ,configuratum corpori claritatis suæ. Ibi pascet oues suas pascuis vberrimis,in montibus Israël,idest,cum Angelis, vti ipse promisit:ibi regnabunt cum sponso perpetim. Venite benedicti Patris mei percipite regnū,dicet sponsus.Obseruandum

Psal.83. *1.Corin. 13.* *Matth.25.*

uandum quòd si verbum hoc *Donec aspiret dies* ad vltimā sententiam referatur, idest, *Dilectus meus mihi, & ego illi, donec aspiret dies.* vocula *donec* perpetuitatē notat. Vt ibi: Nota.
Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Indicat sponsa iis verbis mutuum veræ charitatis amorem, quo sponsus ipsam, ipsaque vicissim sponsum deamat: nullo vnquam tempore diuellendum esse, aut minuendum hunc amorem asserens.

R*Euertere, similis esto dilecte mi, capreæ hinnuloq; ceruorum super montes Bethel.* Hebraicè. *Aduertendo assimilaui te dilecte mi capreæ vel hinnulo ceruorū, suprà montes Bather.*

ECCLESIA vetus conquæritur de absentia spōsi, Nota.
qui ab ea fugit, postquam vitulū adorauit in deserto. Clamat gemibunda & precatur, vt rursus veniat, & eā nullatenus deserat. Quinpotius legem, quam semel ei dedit, cuius tabulas Moyses fregit, rursus scribat, qua obseruata viuere queat. Cæterum Ecclesia noua eadem verba quotidiè repetit. Nempè corporaliter à nobis tunc abiit, quando post resurrectionem in cælum ascendit: reuertetur autem in fine mūdi, quando in iudicio apparebit. Similis capreæ rectè dicitur, nam animal mundum est sacrificio aptū. Et hinnulo ceruorū assimilatur, eo quod ex semine Abrahæ, & patrum antiquorū voluit nasci. *Bethel*, idest, domus Dei Ecclesia est, in qua Deus habitat. *Super montes Bethel* veniet sponsus, vt orbem iudicet: quia sublimior super omnes sanctos & Angelos videbitur. Quod 1.Timo.5.
verò in Hebræo non Bethel, sed montes Bether scribitur, errore scribarum fieri potuit. Vel Bether mons est in Iu-

dæa à nobis incognitus. *Bether*, diuisionem sonat: & quia populus Domini ab aliis nationibus erat segregatus, meritò patres antiqui, ex quibus Christus montes Bether appellantur. Et quia caprea & hinnulus mira agilitate in his mõtibus saltãtes currunt hac & illac, orat spõsa moras nõ sustinẽs, vt sponsus cũ breuitate rursus eã inuisere dignetur. Simile est illud: Vtinã dirũperes cælos, & venires. Et in Psalmo: Deus in adiutorium meũ intende, Dñe ad adiuuandũ me festina. O magnã dilectionis energiã, stupendã amoris vim, statim impensissimè rogat, vt celeri cursu redeat, vbi absentiam spõsi intellexit. O nos rudes & stupidos, quã longè absumus ab hoc feruẽti amore: quotidie oramus, & in precatione Dominica poscimus: Adueniat regnũ tuum. In quibus verbis (teste sancto Cipriano) iudicium extremũ postulamus: verumtamẽ, quo spiritu, qua puritate vitæ id dicimus? Adhęc capream & hinnulũ nominat spõsa, quę animalia infirma sunt, ne veniẽs sponsus adiudicandũ veniat, nisi in forma humana. Deus iudiciũ tuum regi da, petebat obnixè Propheta. Veniat vt hinnulus, quia paruulus natus est nobis: Veniat vt capra, quę fœmina est, & ideò fragilis. Non vti leo rugiens veniat, cuius rugitus terrã absorbeat. Vndè hoc mysteriũ Angeles nõ latuit, vbi eo ascendẽte Apostolis dixerunt: Hic IESVS, qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet. Ecce spõsa Ecclesia diuinũ habet consiliũ, dum tàm sapienter orat: Assimilare capreæ hinnuloque ceruorum. Hoc est, propter electos veni mitis, & suauis ad iudicandũ, quãuis superbis appareat terribilis & formidabilis. Nos verò fratres prępar ãtes corda nostra, cũ spõsa quotidie acclamemus: Bonè IESV reuertere, & quam primùm veni. Trahe nos post tę: vt mortalitatę deposita, immortalitatem induamur, tecum & in cęlis regnẽmus.

Esai. 64.

S. Ciprianus.

Esai. 9.

Acto 1.

CAPVT

CAPVT TERTIVM CANTICORVM.

IN lectulo meo per noctes quæsiui, quē diligit anima mea. Quæsiui illū & non inueni.

SPONSA synagoga adhuc loquitur. Nam postquam sponsus ab illa recessit, quia illa eum abnegauit,& fornicata est cum vitulo, quem adorauit, in lectulo suo cogitans malum quod fecit, dolet de facinore commisso,& quærit dilectū, qui à iugo graui Pharaonis illam eripuit, tot patratis portentis,idq́ue quadraginta annorum curriculo in deserto ingemiscens fecit. Hic literalis sensus est,vt quidam asserunt. Causatur, & conqueritur se eum nō inuenisse,quia in lectulo literæ, & ceremoniarum ipsum quærebat, in quo nullatenùs inuenire poterat. Vmbratica erant omnia illa,& aduentante luce Euangelica cuncta euanuerunt. Deus planè spiritus est,& in spiritu vult adorari, vti Dominus Samaritanæ testatus est. Imò Apostolo teste: Litera occidit spiritus autem viuificat. Vel de sapientibus mundi hoc potest exponi:quoniam Philosophi,suo iudicio innitentes,conabantur inuenire Deū, qui planè inueniri non potest in lectulo angusto,idest,in intellectu nostro dumtaxat naturali lumine illustratus. De quibus scriptum est: Vanum est vobis ante lucem surgere. Hoc est, gratia summi numinis deficiente, frustrà quærere Deum conamini. Mira res. Ij cùm Deum cognouissent, non vt Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed

Ioan. 4.
2. Cor. 3.
Psalm. 126.
Rom. 1.

plioris gratiæ illuminationem, præsentiæ intelligentiam, & spiritalis dulcedinis experientiam. Signanter ait, *Quē diligit anima mea*, id est affectuosè eum diligo ad salutem animæ, non ad temporale commodum: & hoc est spiritaliter diligere. Vos charissimi, vt inueniatis sponsum, in tempore debito quærite. Iuxta illud Prophetæ Esaiæ dicentis: Quærite Dominum dum inueniri potest. In hac vita pœnitentiam agite, ne morte aduentante pereatis. Fatuæ virgines, quia clausa ianua, & sero venerunt, repulsam passæ sunt. Qui corde ardenti, & per opera bona in tempore hoc, & vita comite Christum quærit, profectò illum inuenit. Bonus Dominus animæ quærenti illum. Quærendus est etiam sponsus, vbi oportet. Verùm Apostoli, & sanctæ mulieres Saluatorem quærebant, vbi *non* erat: *Surrexit* non est hîc, ait Angelus Domini. Itaque neciam quærendus est in præsepio, non domo Caiphæ, aut Pilati, non tandem, vt pulchrè ait Bernardus, in cruce, aut in sepulchro, sed in dextera Dei Patris regnans. Noctes verò tenebrosas, vt idem sanctus testatur, habet mundus, & ipse mera nox est. Nox est perfidia Iudæorum, nox ignorantia Paganorum, nox peruicatia hæreticorum, nox tandem tetra est orthodoxorum carnalis & animalis conuersatio. Frustra per has noctes iustitiæ solem, & lumen veritatis quis quærit. Cæterum sapientes reges Magi lumen verum, & æternum Christum IESVM quæsierunt, & inuenerunt tamen in lumine cælico, in stella fulgente, quippeque eum ostendebat in Bethlehem natum, qui ait: Ego stella splendida & matutina. Sed quid iam sponsa audacter dicat, audiamus.

Esai. 55. *Matth. 25.* *Tre. 3.* *S. Bern. ser. 75.* *Apoc. 22.*

SUrgam, & circuibo ciuitatem, per vicos & plateas quæram quē diligit anima mea. Quæsiui illum, & non inueni.

MAGNA sedulitas sponsæ, ingensque amor hîc vehementer ostenditur. Quem per noctes quærebat in lectulo, & inuenire non valuit, denuò exquirere instituit maximo cum labore. Nam qui in contemplatione sæpenumero non inuenitur, nec eius dulcedo, & mellita suauitas appareret, aliquando in officio pietatis & misericordiæ in proximū patescit. *Surgā & circuibo ciuitatē,* hoc est, lectulum meum dimittam, in ocio iam non sponsum quæram: et quem quæsieram per noctes, idest, per creaturas visibiles, & nō inueni, quæram nunc per vicos, per eos scilicet qui arctam ducunt vitā in cœnobiis: nec nō per plateas, nempè per amplas secularium vitas: nam Spiritus vbi vult spirat, & acceptor personarum Deus nō est. O magna charitatis energia, ô mirabilis dilectionis vis, omnem mouet lapidem sponsa, & nihil intentatum relinquit, donec sponsum adinueniat. Ad humilitatē se conuertit, vt quē per se non inuenit, per alios saltim quærat, si fortè per illos sui voti compos fiat. Cogitatione circuit ciuitatem, conuentum, & sanctorum cōgregationē cōtemplatur, vt quod sibi deesse agnouerit virtutum, per eorum exempla resarcire valeat. Vniuscuiusque specialē gratiam explorans, ab alio humilitatis, ab alio patientiæ, ab alio obedientiæ, charitatis & abstinentiæ flores decerpens. Priùs per vicos quærit sponsum, à perfectis quærēs exemplum, quique omnia relinquentes, Christū IESVM in Cruce nudum nudi sequuntur: qui tandem in carne ambulantes, non autem secundum eam viuunt: imò eorum

Nota.

Ioan. 3.

Humilitas sponsæ.

Philip. 3.

eorum conuersatio in cælis est. Deindè quærit sponsum per plateas, vitam secularium considerans, qui pietatis opera exercent, orationi vacant, & in mandatis Dei sine quærela ambulant. Sic anima deuota amat in aliis, quod Nota.
sibi deesse agnoscit: quatenus sese dimittens sponsum inueniat. Nempè incitamenta virtutis nusquam contemnenda sunt. Quis adeò demens, qui Abrahæ obedientiā paruipendat: quique, Domino iubente, vnigenam filium suum Isaac occidere decreuit? Aut quis tàm rudis, qui patientiam Iob non admiretur: qui liberorũ mortem æquanimiter ferens, benedixit Dominũ dicens: Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Deo placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. Tandem humilitatem David viri secundum cor Dei nemo est qui non laudet: Iob.1.
Ludam & vilior fiam, ait ad Michol, ante Deum qui elegit me. Alibi canem mortuum se appellauit coram rege Saul. Multi sub lege gratiæ etiam fuere, qui nobis salubria exempla dederunt. 2.Reg.6.

Beatus Bernardus verbum hoc de tempore resurre- S.Ber.ser.75
ctionis Christi IESV explicat. *Surgam*, ait: intuere quia iacet, alioqui non diceret *Surgam*. Quid ni surgeret recognita resurrectione dilecti? Cæterum, ô beata si consurrexisti cum Christo, quæ sursum sunt sapiēs, & sursum quç- Colo.3.
rens Christum sponsum, vbi sedet in dextera Patris. Quærebat ergo sponsa dilectum, sentiens vt paruula, per vicos & plateas prædicantem & miracula facientem post resurrectionem. Hinc illud dicebant duo discipuli: Nos autē Lucæ.24.
putabamus quòd esset redempturus Israël. Atqui, vt frustrata dicit: *Quæsiui illum, & non inueni*. Vt adimpleretur, quod sponsus dixerat: Vado ad Patrem, & iam non videbitis me, Sanctus Bernardus in Cantica sermone. 76. ait. Ioan.16.
Nondum inuenit illum ad votum, nondum præsentiam

eius ſenſit, nec deſideratam gratiam dulcedinemque recepit. Non dubium quin in hoc circuitu & labore gratiam auxerit: ſed deſideria accenſa ſunt, non adimpleta, excitata, non ſe data. Imò augmentum gratiæ eſuriē excitat: ſicut ſcriptum eſt: Qui edunt me, adhuc eſurient. Itaque quo plus gratiæ anima accipit, eo magis humiliatur. Non arbitror me apprehendiſſe, clamat Apoſtolus. Vel ſponſa ſe inueniſſe Chriſtum negat, dum perfectorū egregias, atque heroicas virtutes attētius cōſiderat. Hinc Apoſtolus ait: Ego ſum minimus Apoſtolorum, & non ſum dignus vocari Apoſtolus. O ſtupenda res: qui magni ſunt apud Deum, neceſſe eſt, vt apud ſe parui fiant. Huc attinet, quod Deipara Gabrieli paranimpho cęleſti reſpōdit: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuū. Ecce quàm ſit mirabile humilitatis donum. Sanè perfecti viri diſtricti iudices ſui ſunt, & aliorū pij: & cùm multa fecerint, ſeruos ſe inutiles dicunt, præcepto Saluatoris edocti. *Quæſiui illum & non inueni.* Ac ſi dicat: Heu me miſera iam quò ibo? quò me vertam neſcio? Quæſiui in creaturis magis nobilibus, & minùs generoſis, quæſiui in viris perfectis, & imperfectis, nuſquam apparet, non ideò à quærendo deſiſtam: ſcio quòd ipſe pollicitus eſt: Quærite, & inuenietis, pulſate, & aperietur vobis. Hunc arrabonem habeo, hoc pignus in corde meo ſeruabo. *Et cū* hæc mecum reuoluerē, ecce adſunt ciuitatis cuſtodes.

Eccle. 24. · Phil. 3. · Lucæ. 1. · Matth. 7.

INuenerunt me vigiles, qui cuſtodiunt ciuitatem. Hebraicè. *Qui circuunt ciuitatem.*

BONE Deus, vbi ſponſa quærit dilectum, & non inuenit, quæritur ipſa, & inuenitur. Cuſtodes erant Moſes & Aaron, qui populum Dei moderabantur. Et

hos

hos interrogat sponsa synagoga. Ecclesia autem noua suos custodes habet, nam doctores, & pastores dum lucrandis animabus dictis & scriptis inuigilant, vbi desiderij aliquantum sentiūnt, augmentare ad meliùs nūquam cessant. Hi nimirum sponsam inueniunt, quia Dominum Christum inuenire satagentem recipiunt, & vt citiùs inueniat, præceptis instruunt, & exemplis accendunt. Verè vigiles sunt, vel esse debent Prælati & ministri Ecclesiæ: de quibus scriptum est: Ipsi peruigilant tanquam rationem reddituri pro animabus nostris. Ij laqueos diaboli eludunt, tendiculas dirumpunt, machinamenta frustrantur. Ij sunt fratrum amatores, & populi Christi qui multum orant pro populo, & vniuersa sancta ciuitate. Iis vsq; nūc pastor bonus ait: Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem. *Vigilia & oratione omnes opus habemus*: magis autem Prælati & pastores Ecclesiæ, quæ ciuitas appellatur. Vidi ciuitatem sanctam nouam descendentem tanquam sponsam ornatam viro suo. En ciuitas est, & simul sponsa. Nec abs re ter Saluator interrogauit dicens Petro: Petre amas me? hoc est, nisi tua tibi conscientia testimonium perhibet, quòd me amas plusquam tua, plusquam tuos, & plusquam te, nullatenus ouium mearum, pro quibus sanguinem meum effudi, & vitam meam spontè dedi, curam habeas. Terribile verbum, & vehementer timendum, ait sanctus Bernardus serm. 76. in Cantica. Vbi adfabre optimum pastorē deliniat: nec nō sermone sequenti, inuehitur aduersus prælatos, qui plus inuigilant ad honores, & quæstus vendicandos, quā ad fidelium animas lucrādas. Sat sit scire, quod Esaias dixit: Super muros tuos Hierusalem cōstitui custodes, tota die ac nocte non tacebūt in perpetuū. Quod nō tantū de Angelis, qui sunt administratorij spiritus, missi propter eos, qui

S.Grego. | Nota. | Hebr.c.13. | Apoc.21. | S.Bernar. | Esai.62. | Hebr.c.1.

qui hæreditatem capiunt salutis, sed de prelatis diuus Bernardus intelligit: et quidē lepidè, quoniam Angelus Domini exercituum est prælatus, aut prædicator. Sanè leo rugiens satanas non dormit, quin semper circuit quęrens, quem deuoret, beato Petro autore. Quid ni Angeli, & angelici viri noctem ducant insomnem vigilantes, & orantes, ne lupus rapax orthodoxorum animas iugulet, deuo-
Gene.31. ret, ac perimat? Fugiebat somnus ab oculis meis, dicebat bonus pastor Iacob, qui non nisi oues soceri sui Labā custodiebat. Quanto magis prælatum oportet vigilare, ne fortè aliqua Christi IESV ouis errabunda pereat? *Inuenerunt me vigiles*, inquit sponsa, quia priùs inuenta fuit, quàm collecta. Ite in vniuersum mundum, ait Dominus pasto-
Mar.vlti. ribus suis, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Ac si dicat: Vos vigiles ciuitatis sanctæ quærite mihi sponsam, & ex omni gente vocate animas, & adducite mihi. Quādoquidem vocabulo apto pastores Ecclesiæ Episcopi nominantur, idest, superintendentes, vel superuigilantes. Obnixè orandum, & Christum IESVM precemur oportet, vt vnus quis eorum dignè suo ministerio fungatur: nā
Sapient.6. iudicium durissimum fiet iis qui præsunt.

Summa. Vigiles, qui sponsam inueniūt, vel philosophi antiqui sunt, quorum doctrina nō potuit ostendere Deū tanquam finem, & fœlicitatem hominis, quanuis ipsa eos interrogarit: aut Angeli sunt, qui nos custodiunt, iuxta il-
Psal.90. lud: Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te in
Matth.18. omnibus viis tuis. Et Dominus in Euangelio, Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est. Vel tandem prælati, & concionatores verbi Dei custodes appellantur, quibus maximè incumbit vigilare, & animas fidelium in viam salutis reducere, cum Apostolo accla-
1. Corint.9. mantes: Infirmis factus sum infirmus, vt infirmos lucrifacerent.

cerem. Quanto autem affectu, quantaque deuotione, tandem inuento, tandiù quęsito sponso inhęreat, sitque in finem vsque seculi hęsitura, subinde ipsa non tacuit.

Paululum cùm pertrāsissem eos, inueni quē diligit anima mea: tenui eum, nec dimittā, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. Hebraicè. *Prehendam ipsum, & non lentescam super ipsum, vsque &c.*

POSTQVAM interrogauit vigiles ciuitatis: *Nunquem diligit anima mea vidistis?* Idest, si eum vidistis, nunciate mihi quid dixerit vobis. Instituit eos pertransire, & dilectum suum quærere, ideò ait: *Paululum cùm pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea.* Hoc est, paulò postquam mortui sunt Moses & Aaron, inueni quem diligit anima mea. Quia reuersus ad me tempore Iosue, quando cum eius adiutorio debellaui vnum & triginta reges, tenui eum, non dimittam, nec lentescam super eū, donec introducam illum in tabernaculum Silo, & hoc pro omnibus beneficiis mihi impensis. Ad hæc Ecclesia, quæ ex gentibus adunata est, clamat postquam ex Apostolorum doctrina, gratia summi numinis cooperante, Christum IESVM agnouit, & inuenit. Quo inuento ait: *Tenui eum nec dimittam, donec introducam eum in domum matris meæ.* Mater nobilis huius spōsæ ea est, de qua Paulus: Mater nostra Hierusalem libera est, & hæc non militat in hac lachrimarum valle, sed sursum regnat in cælis. Alij sic exponunt: Paululum cùm pertransissem Angelos, qui vigiles sunt illius ciuitatis, statim inueni Christū IESVM, qui non

Nota. *Iosue.12.* *Galat.4.*

qui nō inter Angelos, ſed ſuper omnes Angelorū choros ad dexteram Patris ſedet, tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomē hæreditauit. Verū qui ſponſi mellitā dulcedinem delibare cupit, per contēplationē oportet ſuper Seraphim volitet. Imò quibuſuis creaturis pertranſitis, & quaſi ſub pedibus infernè relictis, in throno Trinitatis ſanctiſſimæ eum quærat: inibiq; ipſum
Hebræ.1. procliuo genu adoret, toto & affectu diligat. Notandum quòd ſponſa dignior eſt Angelis ipſis, quia filius Dei nuſquā Angelos aprehendit, ſed ſemen Abrahæ aprehendit. Nihilòſetius Angelorū opè indiget, quia illi vident facie ad faciē Deum optimum, nos verò per ſpeculū fidei, & in enigmate. Sed quorſum Angeli nil ſponſę interrogāti re-
Nota. ſponderūt? Planè ipſi, niſi ſpōſus præcipiat, quicquā effari poſſunt. Vel dicendū, quòd ipſa reſponſum eorū non expectauit, nimia anxietate affecta. Quod ad literā ſanctæ Marię Magdalenę cōtigit in horto quærens dilectū ſuum IESVM. Ibi videt duos Angelos qui dicunt ei: Mulier quid ploras? at illa: Tulerunt Dñm meum, & neſcio vbi
Ioan.20. poſuerunt eū. Hæc cùm dixiſſet, cōuerſa eſt retrorſum, & vidit IESVM ſtantem. Ecce ſtatim vt pertranſiuit Angelos, dilectū inuenit. O nos fœlices chariſſimi ſi cuncta viſibilia, & inuiſibilia Chriſti IESV ob amorem pertranſeūtes in eo tantū cor noſtrum quieſceret. Haud dubiè cum
Pſalm.72. regali Phopheta iubilātes cōcineremus: Deus cordis mei pars mea Deus in æternū. Niſallor is etiam Angelos ipſos pertrāſierat, quando dixit: Quid mihi eſt in cælo Dñe, aut à te quid volui ſuper terram? O ter quaterq; beata anima, quæ toto corde hoc quotidiè decātat. Inſuper, & anima fidelis, quæ pars Eccleſiæ eſt, verba præaſſumpta dicit: *Te-*
Gene.32. *nui eū, nec dimittā.* Et veluti Iacob nocte tribulationis trāſacta, & mane illuceſcēte, brachiis ſuis amplexatur Chri-

ſtum

ſtũ,& ait:Non dimittã te,niſi benedixeris mihi. Tenetur
Deus orationis deuotione,deſiderio ignito, memoria iu
gi,gemitibus aſsiduis,fide integra,ſpe firma, charitateq́;
flãmigera. Non luctam dimittit,quamuis aurora rutilet,
& temporalia arriſſerint,vel ſpiritualia ad votũ venerint:
quin & ire pro ſua virili contendit de virtute in virtutem,
donec videat Deum deorum in Sion. Cæterũ mater gra- Pſalm. 83.
tia eſt,quę nos Deo genuit, cui⁹ domus eſt humana mẽs,
in qua eadẽ gratia ſuſcipitur. In hanc domum dilectũ cu
pit introducere,vt cum illo maneat,& inhabitet. At Chri
ſtus lubens in mente virtutibus ornata manet,iuxta illud:
Si quis diligit me,diligetur à Patre meo,& ego diligã eũ, Ioan.14.
& ad eum veniemus,& manſionem apud eum faciemus.
Rurſus,ſancta Eccleſia non dimittere ſpõſum Chriſtum
aſſerit donec eũ introducat in domũ matris ſuæ: nã ſalus
ex Iudęis prodiit. Et quia cũ intrauerit plenitudo Gentiũ,
tũc Iſraël omnis ſaluus fiet,quia in fine mundi agnoſcet Rom.11.
ſuum verum Meſsiam,& illum ſuſcipiet,& ſic erit vnum
ouile & vnus paſtor,ideò ait: *Tenui eum nec dimittã, donec
introducam eum* in ſynagogã quæ mea mater eſt. Quę ip-
ſa illuminata dilectũ meum IESVM, apertis vlnis ſuſci-
piet,quamuis propè mundi finem. Vndè ſanctus Bernar-
dus: Magna Eccleſię charitas,quæ non ęmulę quidem ſy S. Ber. ſer. 79. in Cantic.
nagogæ ſuas delitias inuidet. Quid obſecro benigniùs,vt
quem diligit anima ſua,ipſum cõmunicare parata ſit ini-
micæ? Itaque domus matris ſynagoga eſt, de qua Dñs:
Amẽ dico vobis relinquetur domus veſtra deſerta. Idq́;
geſtũ eſt,vbi Apoſtoli ad Gentes tranſierũt, Hebræis reli-
ctis. Sed maximè aduertendum,quòd nõ modò introdu
cere cupit ſpõſum in domũ matris, ſed in cubiculũ geni-
tricis. Cubiculũ ſecretũ gratiã peculiarẽ indicat. Procul-
dubio qui thalamũ ingreditur,ſpõſus eſt. Ecce ingẽs Dei
pietas

pietas erga nos: nō ſat fuit ei, nos redimere ex ore zabuli, niſi redemptor & ſponſus eſſet nobis. Sponſabo te mihi
Oſee.2. in fide, deſponſabo te mihi in iudicio & iuſtitia, deſpōſabo te mihi in ſempiternū. En pollicitatio mirabilis quam filius tēpore præſtituto adimpleuit. Quid iam dicam fratres de hac tā ſedula ſponſa, quę omnes creaturas luſtrauit, omnes cælos & Angelos pertranſiuit, vt dilectū ſuum adinueniret? Ni fallor aquila eſt magnarū alarū, longorū membrorū ductu, plena plumis, & varietate. Hæc venit
Ezec.17. ad Libanū, & empyreum cælum, & tulit medullam cedri: dū Patris cæleſtis filium Chriſtū IESVM inuenit, manibus ſuis tenuit, atque in domum matris ſuæ introduxit, nec non in cubiculum ſuæ genitricis reclinauit. Magna ſunt hæc, & annotatu digna: ſed omnia explicare non poſſumus nunc. Diuus Gregorius cubiculum genitricis dicit cordis noſtri ſecretum, in quo maximopere ſpō
Prouer.23. ſus delectatur, & habitare cupit. Iuxta illud: Fili præbe mi hi cor tuum. Quis non ſtupeſcat, Deus omnipotens, qui
Iere.23. cælum & terram implet, is in re tam parua, tamq; exigua, vt eſt cor noſtrum, habitare deſiderat, nec nō delitias ſuas in mente noſtra comorari exiſtimat? ſed ad noſtrum epithalamium reuertamur.

ADiuro vos filiæ Hieruſalem per capreas ceruosq́, camporū, ne ſuſcitetis, neq́, euigilare faciatis dilectā, donec ipſa velit. Hebraicè. *Adiuro vos filiæ Hieruſalem, in capreis,* vel *cerua cāpi, ſi ſuſcitetis, & excitetis, ipſam dilectam.*

MIRE ac terribiliter repetit hîc ſuam adiurationem ſponſus, quam rurſus facit filiabus Hieruſalem,

lem, hoc est, omnibus hominibus, oppidis, & ciuitatibus filiorum Israël, quippeque erāt sub magno sacerdote, vti iam superiùs attigimus in secundo capite huius Cantici. Erat quidem Hierusalem metropolis omnium ciuitatū Israël. Quam quidem adiurationem, sicut in figura tunc *Nota.* sponsus fecit, sic omnibus Ecclesiis mundi, quæ sunt sub Maximo Pontifice nouæ Hierusalem vrbis Romę metropolis omnium Ecclesiarum, nunc facit: *Adiuro vos filiæ Hierusalem, per capreas ceruosque camporum*, idest: Imprecor sæuissimam mortem vobis caprarum, & ceruorum, quæ cùm pateant omnibus in venationem, & in prædam circunuentæ à venatoribus, morte acerbissima afficiūtur. Hoc vobis contingat, si calūniatę fueritis dilectam meā sponsam, nouā Hierusalem Romanam Ecclesiā, quousq; voluerit mihi obsequi. Itaque sponsus gratissimam habēs *Nota.* hanc sponsę fidē & diligentiā, qua etiā absentem tanta sedulitate, hac & illac requirit eū: gratissimumq; habēs affectū, & firmū propositū, quo ita sibi charitate indissolubili adhęrere instituit: hoc verbo, quasi respōdens illius amori, per adiurationē cōtestatur dilectissimā sibi esse tā fidelem sponsam, eiusq; pacem, & tranquillitatē sibi maximè cordi, & curæ fore. Quod perspicuū est, in hoc quòd tā seuera cōminatione, cum interpositione iurisiurādi vniuersos deterreat, à perturbatione dilectę suæ. Sed lubet de hoc somno pauca referre, orās, vt experimēto omnes agnoscāt, quę rudi verbo propalare contēdimus. Nempè *Animæ somnus.* anima pia cū Christo IESV in cubiculo sui cordis obdormit, vbi ab externis oculos claudit, & interna per contemplationem cognoscit. In quo fœlici somno cū Iacob scalā videt, cui Dn̄s enixus astat, & Angelos ascendētes ad Dei contēplationem, & descendētes ad humanā visitationē intuetur. Contemplatur itidē Angelorū & animarum

beatarũ gloriam & ingentem charitatem, qua noſtrã ſalutẽ & fœlicitatẽ magnopere appetũt. Per hos, quaſi per capreas & ceruos cãporum filię Hieruſalẽ adiurãtur, ne excitẽt ſpõſam. Quia ſicut illi amori creatoris inhęrẽt, & nihilominus ſalutis humanę curã gerũt: ſic ſancta Eccleſia, & quæuis pia mens in Dei amore quieſcit, & proximorũ ſaluti intẽdit. Benè ergo per hos adiurantur Hieruſalẽ filiæ, vt potè conſcios & teſtes charitatis eius, & induſtriæ & occupationis circa proximos neceſſariæ. Angeli & homines, qui iam iam tranſierunt in regnum cælorum, capreæ & cerui camporum ſunt. Ij à longè conſpiciunt, & in ſublimi contemplatione eleuati regem in gloria ſua vident. Bona quidem eſt occupatio exterior in proximi cõmodũ, longè fœlicior interior, in qua feruet oratio. Martha foris laborat, Maria verò intus contemplationi vacat. Dic illi, vt me adiuuet, ait Martha, nõ intelligens, quòd benè illam adiuuat, quæ diuinum adiutorium illi implorat. Fruſtrà laborẽ impenderet, plãtaret, atq; rigaret, niſi Deus incrementum daret. Vndè pulchrè Saluator reſpondit: Maria optimã partem elegit, quæ nõ auferetur ab ea. Optimè igitur occupatur ſponſa, quanuis exteriùs non operetur. Nónne plus vtilitatis afferebat oratio Moyſi in monte, pugnante Ioſue & exercitu ſuo cõtra Amalech, quàm omnes bellatores laborando? equidem manibus eleuatis in oratione, tyrannus rex ſuccũbebat, remiſſis verò Moyſi manibus, Amalech vincebat. Iure ergo ſponſus dilectę ſuæ ſomnum cuſtodit, ne quis eam excitet, donec ipſa velit, cuius voluntas nõ alia eſt niſi ſponſi voluntas. Semper vtiq; ipſa precatur: Pater non mea voluntas ſed tua fiat. Et iterum: Fiat voluntas tua ſicut in cælo, & in terra.

Matth.18. *Luc.10.* *Exo.17.* *Matth.6.*

Summa: Laboremus fratres, vt ſolerti cura ſpõſum quęramus, inuentum in domum, & cubiculum cordis ipſum introdu-

introducamus. Nam si eũ introduxerimus profectò ipse introducet nos,& abscõdet nos in faciei suæ abscondito: tutabitur nos, & ne quis conturbet cor nostrũ, vigilabit, vti de Magdalena paulò superiùs prædiximus.

QVæ est ista, quæ ascendit per desertũ, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij? Hebraicè. *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, sicut palmæ fumi, suffumigata myrrha & thure, ex omni puluere aromatarij?*

ADMIRATIONE raptæ gentes accolæ deserti, videntes synagogam auxilio summi numinis sic fretam, & per deserta loca sic gradi, vt columna ignis noctu, nubes placida per diem eam adumbraret, ob maximam gloriam eius iure exclamant: *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum?* Comparat gentiũ populus eã virgulæ fumi, quæ sursum breui ascendit, propter aromata, quæ in tabernaculo, & iuxta arcam fœderis cremabãtur. Rursus versa vice synagoga eadẽ verba repetit, videns, quòd Spiritus sanctus etiã super gẽtes descenderet, sicut super Hebræos. Quod latius in Actis Lucas recenset: stupens ergo clamat: Quæ nã est gens ista, idolis seruiens, sine lege Dei, absq; sacrificiis & circuncisione, quæ sic exaltatur per desertum hoc, & Deo placet, quemadmodum suffitus placere solet odorantibus illam? Nota. Act.10.

Sub hæc, admiratio hæc sodalium sponsi est: nam Angeli Ecclesiam nouam admirantes, quòd sic in altum ascendat, vt posthabitis mundi honoribus, & seculi fallacis diuitiis, delitiisque carnis spretis, super æthera vo-

litans, Angelos ipsos transiliens in solo sponso suo Christo IESV quiescat. Verùm enimuerò iure optimo stupét sodales sponsi, prodigium hoc prodigiosum inspiciẽtes. Equidem ascensiones in corde suo Ecclesia disponens in hac lachrimarum valle, supra modum ascendit, cũ Apostolo inquiens: Conuersatio nostra in cælis est: vndè Saluatorem expectamus Dominũ nostrum IESVM Christum. Et iterum in Psalmo. Stantes erant pedes nostri in atriis tuis Hierusalem. Nónne fratres vbi thesaurus noster fuerit, ibi cor nostrum est? Profectò si Saluatorẽ toto diligimus pectore, in eo cor nostrum quiescat oportet. *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum.* Desertum hoc nõ est nisi mundus, vt benè ait diuus Gregorius. In hoc deserto Ecclesia, siue quælibet anima pia, quasi exul degit, cum Psalmista gemitus assiduè mittés: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Quid multa? Veluti in deserto scalenti beluæ ac serpentes sunt dæmones & scelera, quã innumera mũdum incolunt, Alioqui Iob non diceret: Frater fui draconum, & socius struction um. Ecce cum quibus habitamus, & sternentes somno indulgemus. Atqui sponsa per hoc desertum transiens, cuncta visibilia abdicans, ascendit supra æthera flagrãti desiderio. O fœlices qui visibilia abhorrétes, mentẽ ad cælestia erigunt. Quid obsecro in hoc deserto est, nisi labor, & afflictio? Vidi cũcta, quæ sub sole fiunt, & ecce omnia vanitas, & afflictio spiritus, inquit rex sapientissimus, & potentissimus Salomon. O mũdum aridum, sterilẽ, infœcundum, & omni bono destitutum, vę amantibus te, quia miserè peribunt. Obseruandum tamen, quòd sponsa per hoc desertũ ascẽdit, non sua, sed sponsi virtute fulta, Vndè ipsa orat obnixè: Trahe me post te, & curremus in odorẽ vnguentorũ tuorum. Et Dominus ait: Sine me nihil potestis facere. Et

Philip. 3. Matth. 6. Iob. 3. Eccle. 1. Canti. 1. Ioan. 15.

in Osea

in Osea scriptum est: Lactabo eam, ducam eam in solitu dine, & ibi loquar ad cor eius. O solitudinem mirabilem votis omnibus desiderandam, vbi solus spōsus cum sola sponsa quiescit. O silentium iucundum, vbi silēt cuncta, tranquilla sunt omnia, & leni auditur murmure vox dilecti personās. Planè charissimi hoc desertū, & solitudo nō adest, nisi rege iniquo Pharaone, & exercitu eius debellato, relictaq; prorsus Ægypto. Tunc, ni fallor, māna cæleste descendit, tūc aquæ Marath quanlibet amaræ, ligno crucis Christi dulcescunt. Ecce elōgaui fugiens, & mansi in solitudine. Agite fratres: rex noster, & dux noster Christus IESVS desertū petiit, in quo ieiunans, cū Satana colluctatus, eum deuicit. Ascendamus cum ipso cūctis renūciātes temporariis rebus, quo triumpho eius potiri valeamus. Scientes quoniam anima nunquā minùs sola, quàm cum sola sponso suo adhęret. Osee. 2. Exo. 14. Psal. 54.

Quasi virgula fumi ascendit, non ceu cedrus, aut palma procera: quia sponsa omnium charismatū donis decorata, tanto humilior efficitur, quanto sanctitate maiori pollet. Mirabile dictu: sancti viri quamuis virtutibus egregiis, miraculis, & heroicis operibus fulgeant, à Christo IESV edocti, sæpenumero aiunt: serui inutiles sumus: nihil boni sibi ascribūt, sed Deo optimo gratias agunt, eiq; pro sua virili gloriam referunt. Quod autem fumus hic, ex myrrha & incenso oriatur, mysterio nō vacat. Myrrha mortuorùm corpora condiuntur, ne putrescāt, thura verò accenduntur, vt in sacrificio redoleant: eam obrē per myrrhā mortificatio carnis, per thus feruens oratio designatur. O quam suaue redolet oratio coram Deo, quę ex mortificatione carnis & vera pœnitentia scatutit. Ascendat oratio mea Domine, sicut incensum in cōspectu tuo, dicebat Propheta. Sed alibi ait: Humiliabā animam meā Nota. Psalm. 140. Psal. 35.

 in ieiu-

in ieiunio, induebar cilicio, & oratio mea in sinú meo conuertetur. Ordo verborum magnā habet emphasim, nam priùs de myrrha pœnitentiæ, posteà de oratione memoriam fecit. Post autem mortificationem carnis & orationem, omnes virtutes sequuntur, quam ob causam sequitur. *Et vniuersi pulueris pigmentarij.* Pigmenta quidem
S. Grego. facimus, teste Gregorio, dum virtutes omneis in corde coadunamus. Itaque vbi opera singula pœnitiùs expendimus, nequid minùs rectum in oculto maneat: tūc du bio procul vnguenta virtutum, quasi puluerem tundimus: vt eo mundiora sint opera nostra, quò subtiliùs ea ab omni subrreptione viciorum discernere non cessamus. Ecce regina quæ mira odoris fragrantia induta vestimentis procedit, totum implens aërem, & locum
Psalm. 44. per quem procedit. Vndè meritò de ea scriptum est: Myrrha, & gutta, & casia à vestimentis tuis, à domibus eburneis: alia editio, à gradibus eburneis. Nos verò fratres in deserto arēti fructum faciamus, qui maneat. Ascēdamus interim corde, omnia ob Christi amorem deserē tes, pœnitētiæ & orationi incumbamus: lumbos nostros castitatis cinctorio accingamus, lucernæ ardentes in manibus nostris sint, quo cum sponso Christo ascendere valeamus.

EN lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortißimis Israël: vniuscuiusque ensis super fœmur suum propter timores nocturnos.

QVIDAM hunc textum de exercitu Israëlitico, qui tabernaculum Dñi, & arca fœderis comitabātur, ex-
Nota. ponunt. Ita vt sexaginta fortes, numerus ponatur pro incerto

certo numero. Hoc est, sexagies decẽ millia fortium, quæ sunt sexcẽta milia virorũ fortiũ, quæ egressa sunt de Ægypto circuibant tùm tabernaculũ, in quo Deus habitabat, tùm etiam arcam, per quã Deus optimus tot miracula patrabat. Quæ quidem arca typum gerebat Deiparæ Mariæ virginis, de qua filius Dei erat carnẽ assumpturus. Alij de rege Salomone intelligunt, cuius lectũ circuibant viri fortes de Israël, potissimè noctu, quando maiori custodia reges indigent. Nos verò ad mysticum sensum omnia referamus.

Profectò verus Salomõ, cuius imaginem ille gerebat, Saluator noster est, quique de seipso ait: Ecce plusquã Salomon hîc. Salomõ pacificus interpretatur. Quis tã pacificus, vt noster Saluator? Imò ipse pax nostra est, qui fecit vtraque vnum, ex vtroque populo Hebræo, & Gentili vnã Ecclesiam condens. Is inquam per sanguinẽ sanctũ suum pacificauit, quę in cælis & in terris sunt. Salomon pacificus noster Saluator est, in cuius benedicta natiuitate Angeli pacẽ in terris decãtauerũt: sicut vaticinatus est regalis Propheta: Erit iustitia & abundãtia pacis in diebus eius. Abundans pax, quæ nõ modo transacta scelera suffecerit repropitiare delicta, sed omnia futura mala deleuit, donec auferatur luna, donec auferatur labor mutabilitatis nostrę, & vexatio mortalitatis, quã patimur. O verè abundans pax, quæ remisit offensam, & priorẽ delens, & mirũ in modum præstat gratiam: erat pax homini in paradiso, vt non posit inuitus abduci: sed non erat virtus per quam posset reduci. Modo pax vberior in Christo, quæ post iteratos excessus vltrò offertur, & pœnitentes non repudiat, sed reuocat, atque allicit, vt resipiscant. Quod vno verbo pulchrè comprehendit Apostolus dicẽs: Vbi abundauit delictum, super abundauit & gratia. Nec sicut

Colo. 1.

Psal. 50.

Roma. 5.

delictum,ita & donum. Is ergo Salomon lectulum habet:non enim fas est, vt tam præpotens rex lectulo careat. Sed quis lectulus eius vbi quiescit & oblectatur, nisi Romana Ecclesia? Qui pascitur inter lilia, floridum appetit
Cant.1. lectum. Hinc spōsa prædixerat: Lectulus noster floridus. Non plumeus in quo volutatur caro infœlix, sed rosis & liliis aspersus, hoc est, in spiritualibus delitiis sanctarum animarum delectatur. Hunc floridum lectulum sexaginta fortes Israël ambiunt, ne dæmonum infestatione, aut hæreticorum, & infidelium incursione posit superari, aut cubantem sponsum perturbare, inimici valeant. Vn-
Psal. 102. dè Angeli sancti, potētes virtute ad faciendum verbum sponsi, ij fortissimi Ecclesiam tutantur. Quòd si de sata-
Iob.41. na, sub figura Leuiatham scriptum est: Non est potestas super terram, quæ comparetur ei: quid de Michaële, Gabriele, & aliis Angelis sanctis dicemus? In Daniele legimus sic: Princeps Michaël qui stat pro filiis populi Dei. Sed quorsum multis immoror? Orante Eliseo aperti sunt
4.Reg.6. oculi pueri Ziegi, & vidit montem plenum curribus, & igneis equis, ad defensionem prophetæ, qui ait: Noli ti-
Nota. mere, nam plures sunt nobiscum, quàm cū Assyriis. Stupenda res, pro defensione vnius viri tot Angeli dati sunt: quid putamus ad vniuersam Ecclesiam tuēdam factum, aduersus principes & potestates, aduersus spiritualia nequitiæ & tenebrarum harum rectores? O quot myriades spirituum lectulum Salomonis circundant, tùm propter honorem lectuli, tùm etiam ob gloriam sponsi decum-
Danie.7. bentis in eo. Audeo cum Daniele testari: Millia millium ministrant ei, & decies centena millia assistunt illi. Fortissimi Israël sunt, qui vident Deum, & facie ad faciem glo
Matth.18. riam eius contemplātur. Angeli eorum (inquit Dominus) semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est.

Nos

Nos verò non ita, sed videmus nunc per speculum fidei Deum. Rursus: vnusquis gladium habet super fœmur, veluti milites parati ad prelium habere solent, vt statim contra hostes irruant, & eos prosternant.

Aliter alij de custodibus lectuli Salomonis loquuntur. Sunt etiam viri selecti ex Israël ad custodiam Ecclesiæ sanctæ, pastores, prædicatores, & omnes ministri ad hoc munus dicati. *Pastores.* Ij toto nisu, zelo sancto accensi pro tuenda sancta Ecclesia plurimum insudarunt: nec non arma nobis reliquerunt, dogmata, & doctrinas egregias, quibus nostræ tempestatis aduersarios infideles, & pseudoprophetas expugnare poterimus. Talis fuit Petrus Apostolorum princeps, talis Paulus, qui plerisque in locis suarum epistolarum hos infestatores cauere, & confundere disertè docet, talis & sanctus Hieronymus, beatus Augustinus, Gregorius, & Ambrosius, aliique complures. Ij gladio verbi Dei acincti, gloriosè pro pace Ecclesiæ pugnarunt, & nos ad certandum strenuè docuerunt. Super fœmur gladios habebant, verbum Dei sit nobis à latere non in latebris, aut in pulchris libris dumtaxat. Accingere eo potentissime super fœmur tuum, ita vt *Psal.44.* paratus sis ad reddendam rationem de ea, quæ est in no *1.Pet.3.* bis fide, & spe, sicuti beatus Petrus commonefacit. Non tibi sit ensis hæc sub fœmore, & verbi sacri studium carnis prudentiæ, quæ mors est, non supponas. Super fœmur suum, vt primo seipsum quisque corripiat, semetipsum custodiat, ac iudicet. Considera teipsum, ne & tu tenteris. *Gala.6.* *Propter timores nocturnos*, id est, propter inopinatos lapsus, & subitas tentationes, quæ aduenire solent. Nocturnum est, quod improuisum, quod subitum apparet, etiã quod insidiosum. Hinc Paulus: Ne circumueniamur à *2.Cor.11.* satana. Et iterum: Timeo ne sicut serpens seduxit Euam

aſtucia ſua, ita corrumpantur ſenſus veſtri, à ſimplicitate quæ eſt in Chriſto. Sed quid de ornatu tāti lectuli regali dicitur? Planè hoc verbum ineffabile eſt, ideò ſiletur, ſat ſit, quòd lectulus regis veri Salomonis eſt, vt nemo ignoret ipſum ornatum, ſicut regias decet delitias. Cæterùm
Iob.17. lectulus hic non eſt ille, de quo Iob: In tenebris ſtraui lectulum meum: non ille eſt, quem per ſingulas noctes lachrimis rigabat Dauid: ſed lectulus floridus, gaudio & lætitia plenus, in quo pacis princeps requieſcit, & mirabilem pacem, quæ exuperat omnem ſenſum, ſuæ ſpōſæ largitur. O nimium fœlix anima, quæ experimento agnoſcit pacem hanc egregiam, quam ſermo humanus non explicat.

Summa. Inſumma: Poſt accenſum per deſertum, per quod tā laborioſè ſponſa aſcenderat, vti virgula fumi ſuauè olentis, poſt mortificationem carnis, quam myrrha deſignat, & tandem poſt thuris fragrantiam, & orationem flāmigeram, in qua facies orantis fit altera, ſplendens vt Sol, velut de ſponſo orante legimus, par erat, vt ad lectulū ſponſa deueniret, & ſponſi amplexibus tandiu cupitis frueretur. Fortiſsimi viri ſanctam Eccleſiam tutantes, potentes
Hebr.1. Angeli ſunt, de quibus Apoſtolus ait: Nónne omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus miſsi propter eos, qui hæreditatē capiunt ſalutis? Ij verò ad docendum animas fidelium, & ad eorum cuſtodiam diù noctuque adſunt. Nec non & prælati & prædicatores viri fortes dicuntur, qui mente gladium verbi Dei, & lingua, nec non & manu tenere debent. Mente quidem enſem verbi Dei habeant, vt verſati ſint in ſacris literis, & voluntas eorum die ac nocte ſit in lege Dei. Malachias ait: Labia ſacerdotis cuſtodiūt
Mala.2. ſcientiam, & legem ex ore eius requirent: ratio, quia Angelus Domini exercituum eſt. Oportet cuſtodes Eccleſiæ

etiam

etiam in lingua possidere gladium spiritus, quod est verbum Dei: vt absque tremore Euangeliū annūcient, sceleratos homines increpēt, hæreticos procaces cōfundant. Increpa, obsecra in omni patientia & doctrina, admonet Apostolus. Denique hanc cælestem rompheam bis acutam, viuam & efficacem, custodes lectuli Salomonis habeant manu, id opere adimplētes, quod mente, & lingua orthodoxos docebant: ne, quod Dn̄s auertat, similes illis sint, qui cōfitentur se nosse Deum, factis autē negāt. Idq; in typo gestum legimus sub Nehemia: quando reedificātes templum, altera manu gladium, altera verò opus faciebant. Ij fortissimi, & strenui in Israël meritò appellantur, qui dicunt, & faciunt: Nā qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorū. Talis, ni fallor, erat, qui ore suo benedicto dixit: Non veni soluere legē, sed adimplere: quandoquidem ipse magister veritatis cœpit facere, deinde docere. Cui non absimilis erat Gentium doctor sic dicens: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne cùm aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar. En quales quamque strenui sint custodes, qui lectū regis regum Christi IESV custodiunt.

2. Timo. 4. Titi. 1. 2. Esdre. 4. Matt. 5.

FErculū fecit sibi rex Salomon de lignis Libani, colūnas eius fecit argēteas, reclinatoriū aureū, ascensum purpureum, media charitate constrauit, propter filias Hierusalē. Hebraicè. *Thalamū fecit sibi Hierusalē, de arboribus Libani: colūnas eius fecit argēti: stratum eius auri, ascensum eius purpuræ, mediū eius cōstratū charitate de filiabus Hierusalem.*

FER-

Nota. FERCVLVM hoc, siue thalamus, idest, cubiculū vtriusque coniugis (ueluti quidam testātur) tabernaculum illud est, quod ex præcepto Domini fecit Moyses in deserto, & in eo erat arca fœderis, in qua habitabat gloria Domini, vti paulò antè diximus. Columnæ huius ferculi describuntur Exodi.27. Reclinatorium aureū, operculum arcę, quod ex auro mundissimo factū est, alio nomine vocatur propitiatoriū, quia ex hoc loco Deus optimus loquebatur ad Moysen. Exo.25. habebat ascensum purpureum, vt in eodem libro legimus. Media charitate constrauit, vel vt in Hebræo habetur: Intrinsecam partē ferculi, seu thalami charitate constrauità filiabus Hierusalem. Vel sic: Intrinsecam eius partem accensam charitate à filiabus Hierusalem. Verbum *Razuph*, vtroque modo potest exponi, teste rabbi Dauid. Ecce cubiculum, & feretrum in quo Salomon Deus omnipotens quiescebat, charitas, pax, & amor, & amicitia quę erat inter Hierusalem, & omnes ciuitates populi Israëlitici obedientes ipsi Hierusalem, tanquam matri. Vndè quousque filiæ Hierusalem seruarunt hanc charitatem, & dilectionem erga matrem suam, gratissimę fuerunt Salomoni sempiterno. Quando autem deffecerunt à matre, & charitatem posthabuerunt, & idola coluerunt, dissipauerunt media ferculi. Et rex Salamon iratus, conseruata matre Hierusalem, tradidit filias in manus regis Assyriorum, tanquam capreas, ceruasque campi in prædam, & captiuitatem sempiternam. Et eodem pacto in noua Hierusalem, quandiù græci obediētes fuerunt catholicæ Romanæ Ecclesiæ, nil mali eis accidit: sed postquàm per eorum hæresim, à sua matre noua Hierusalem Romana deffecerūt, mox dati sunt in Turcarum manus, tanquam capreæ & ceruæ campi. Ecce quàm displicet Salomoni

Margin notes: Exod.27. (beside "culi describuntur Exodi.27."); Exod.20. (beside "mus loquebatur ad Moysen."); Nota. (beside "sipauerunt media ferculi.")

Christo

Christo IESV peruicatia,& inobedietia in Ecclesia sua. Et nunc proh nefas, & pleriq; Germanorum ignorantes scripturas, non timent separare se à matre, & relinquere Petrum Apostolorum principem, & totius Ecclesiæ successores, & adhærere recentissimis Lutheranis hæreticis diaboli ministris. Sed de his in declamatione festi sancti Lucæ, quæ extat in fine libri aduentus Domini, fusiùs tractauimus. *Hæretici.*

Ferculum fecit sibi rex Salomon. Parui refert, si cum Hebræis thalamum, seu palacium dicamus. Ferculum à ferẽdo dictum est. Planè sacrosancta Ecclesia in terra, tabernaculum vel vehiculũ, aut papilio veri Salomonis Christi rectè appellatur. Ratio, quia stabilitatem in hoc exilio non habet. Non habemus hîc ciuitatem manentem, ait Paulus, sed futuram inquirimus. Cęlestis ciuitas, ad quã inhiamus, fundamenta habet, quæ nõ mouebuntur perpetim. Equidem nisi Deus optimus ad magnificentiam gloriæ suæ in hac Ecclesia ferretur, Apostolus non diceret: Empti enim estis precio magno, glorificate, & portate Deum in corpore vestro. Diuus Gregorius Ecclesiam hãc dicit ferculum Christi, quã ędificauit, non de quibusuis lignis, sed de Libano mõte, qui candidatio interpræratur, quia secundum præscientię suæ gratiam, Christus sanctã Ecclesiam Dei in æternum permansuris sanctis construxit. Colũnæ argenteæ, prædicatores sunt, qui vt etiã exemplis sustentarẽt, eos magna iustitiæ rectitudine roborauit: & vt prædicationibus orthodoxos erudirent, nitore eloquij quasi splendore argenti decorauit, Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, purgatum terræ, purgatum septuplum. Est namq; sermo Dñi argẽtum, nedum propter candorem, quem suapte natura habet, sed ob tinitum inatum. Sunt etiam columnæ Ecclesię prę- *Hebræ.13.* *1.Corint.6.* *Ecclesia.* *Psalm.11.*

lati,

lati, quippe qui animarum cura non segniter, sed solicitudine assidua oues suas gubernant, pascunt verbo, & exemplo, non autem seipsos pascunt. Vę de quibus dictum est: Vę pastoribus, qui seipsos pascunt. *Reclinatorium* fecit *aureum*: nam in contemplatione Deus optimus mira de sua deitate insinuat, & arcana sua reuelat. Vndè sapiens ait: Melior est sapientia cunctis opibus, & omnia quæ desiderantur non valent ei cõparari. Ecce aurum optimum, ex quo reclinatorium fit. Sed quia ad hoc reclinatoriũ multo labore peruenitur, & calamitatibus innumeris ad illud ascenditur, pulchrè subnectitur. *Ascensum* fecit *purpureum*: nam si necessitas exposcit, fidelis quisq; sanguinem suum effundat ob Christi gloriam oportet. Ob hãc causam martyres, carceres squalentes, vincula, flagella, & alia id genus non modò patienter, sed quod plus est, gaudenter pertulerunt. Ascenderũt per purpureum ascensum, vt in reclinatorio aureo perpetuam tranquillitatem inuenirent. Exclamat diuus Gregorius nunc, & ait: Nos miseri quid agimus in hoc seculo? Columnæ argenteæ non sumus, quoniam nec doctrina, nec exemplo Ecclesiam sustentamus: Reclinatorium aureum nõ sumus, terrenis cogitationibus implicati, & sic per contemplationem nequaquam assurgimus: Ascensum purpureum non habemus, labores abhorrentes & voluptatibus vacantes. Veruntamẽ consolatur nos aliquantulum, quod de hoc ferculo dicitur, *media charitate constrauit, propter filias Hierusalem*. Filiæ Hierusalem debiles nos sumus, nõ viri, quia cõtra vitia fortiter non reluctamur, viriliter non resistimus, inutiliter subiacemus. Hierusalem, idest, visio pacis Ecclesia est, pacẽ cælestem contemplãs. Si ergo colũnæ argenteę non sumus, nec reclinatoriũ aureum non habemus, nec per ascensum purpureum valemus

Ezech. 34.

Prouer. 8.

S. Grego.

Nota.

Hierusalem.

mus

mus martyrij palmā capessere, vt potè fragiles: saltim charitatem, quæ communis est virtus cūctis electis, quæ quasi in medio posita est, mordicus teneamus. Per hanc Salomon Christus nos in ferculo esse cognoscit. Quoniam in eo cum columnis argenteis, cum reclinatorio aureo, cū ascensu purpureo propter filias Hierusalem media charitate constrauit. Et cùm simus Ecclesię membra per fidé, & charitatem vnita Christo, ad eandem sponsi beatitudinem perueniemus, modò charitatem non deseramus. Hæc profectò sola distinguit inter filios Dei cohæredes Christi, & filios gehennæ, vt sanctus Augustinus ait. Hęc Denique vestis nuptialis est, qua indigebat ille, qui ad nuptias regales suo magno malo ausus est ire. Vndè iure ligatis manibus & pedibus missus est in tenebras exteriores (hoc est) in baratrum cum satana flammis carnis voracibus cruciandus. S. August.

Cæterùm non modo sancta Ecclesia ferculū hoc est, vti iam latiùs tractauimus, sed quęque anima pia ferculū dicitur Salomonis. Enimuerò Christus rex omnipotens animam ad imaginem & similitudinem suam fecit, & ea quasi vehiculò vtitur, vbi per fidem charitate formatam in ipsa habitat. Dico Christum habitare in cordibus vestris per fidem. Fecit Salomon hoc ferculum sibi, non vt diabolo seruiat, aut mundo, aut carni suæ corruptibili, sed creatori & redemptori suo placeat, mādatis eius pareat, & eum, vt æquum est, toto corde diligat. Ecce vbi fœlicitas, thesaurus, & delitiæ animæ sita sunt. Nempè in Deo, qui animam vti ferculum sibi creauit, sibíque proprio sanguine redemit. O ferculum mirabile, omni auro & margarito pretiosius. Non tu te fecisti, sed creator tuus fecit te. Dic cum Apostolo: Gratia Dei sum id quòd sum. Quid habes, quod nō acce pisti? Nota. Ephe. 3. 1. Cor. 4.

pisti? Et si accepisti, quid gloriaris, quasi nō acceperis? Ne timeas portare regem tuum Christum: non vtique pōderosum onus eius, sed satis leue, & iugum legis ipsius valdè suaue: velut ore suo sacro ipse deprompsit. Flos campi est, aiacri vultu illum ferre te oportet. Caue Satanæ locū des, qui in te sedere nititur, vt sis cathedra pestilentiæ, ad perniciem aliorum loquens, & perperam operans. Gloria

Eze.28. tur heu ille, & ait: In cathedra Dei sedi: pro virili tua enitere, vt posthac portes imaginem cælestis, sicut ante hac portasti imaginē terreni. Ligna Libani imputribilia sunt, & odorem suauem emittūt. Sic sancti q̃ quauis corruptione peccati liberi cum Apostolo clamant: Bonus Christi

2.Corint.1. odor sumus in omni loco. Bonus odor fama, bonus odor conscientia pura. Gloria nostra hæc est testimoniū conscientiæ nostræ. Columnæ argenteæ, quibus enitūtur pondera ferculi, virtutes morales sunt, vel dona Spiritus

Prouerb.9. sancti. De quibus sapiens dixit: Sapiētia ędificauit sibi domum, & scidit colūnas septem, quas Esaias adamussim connumerat. Ecce quatuor morales virtutes, & tres theologales, quibus ferculum Salomonis fulcitur. Reclinatorium sit aureum, munditia sit in corde: nam sponsi caput est aurum mundum, ideò reclinare caput suum cupit in aureo reclinatorio. Et quia omnis caro curruperat viam suam, conqueritur Saluator & ait: Filius hominis nō ha-

Lucæ.9. bet, vbi caput suum reclinet. Ascensus purpureus passionē Christi indicat, per quam ipse ascendit, in resurrectionis suæ gloriam, & nisi per eam nemo in cælum intrabit Hæ-

Roma.8. redes quidem Dei, cohęredes autem Christi, si tamen cō patimur, vt conglorificemur. Medium huius ferculi charitate constrauit. Idest, quicquid in hoc mundo Saluator dixit, & fecit, omnia mira sua dilectione complanauit: omnia charitatem spirant, & feruentissimam dilectionē erga

erga nos subindicant. Sanctus doctor Augustinus: Amore Deus venit ad homines, amore factus est homo, amore fuit comprehēsus, flagellatus, spinis coronatus, & amore tandem in cruce obiit. Et hoc factum est propter filias Hierusalem, ob animas tenellas & delicatas, quippeq́ue iaculo amoris Christi vulneratæ, omnia mundi bona spernant, & flagrantissimam sponsi sui dilectionem contemplantes, duntaxat Christo adhæreſcant: necnon cū Apostolo clament: Charitas Christi vrget nos, estimātes, quoniam si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Et iterum: Christo cōfixus sum cruci. Faxit Deus optimus, vt in hoc ferculo existentes, sic charitatis sagitta sauciati, nō nobis viuamus, sed ei, qui pro nobis in ara crucis mortuus est, & triumphator mortis surrexit.

S. August.

2. Corint. 5.

EGredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua, in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis eius. Hebraicè. *Egredimini, & videte filiæ Sion in rege Salomone, in corona, qua coronauit ipsum mater sua. &c.*

TACEANT hîc Hebręorum somnia, & eorum commenta facessant. Non planè de tabernaculo in deserto facto Spiritus sanctus hîc loquitur, quod Hebræi perperam coronam Salomonis appellant, quia nusquam in sacra scriptura legimus, quòd Deus vocaret synagogā matrem, quamuis eam sororem, filiam, & sponsam quandoque appellet. Profectò literalis sensus de incarnatione filij Dei est, quē mater sacerrima virgo Maria, Spiritu sancto cooperante, genuit, coronauitq́ue, humanitatis diade-

Hebræorum commenta.

ma ei præbens, Gabriele paranimpho cælesti dicente: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Vbi nil de patre terreno, sed de sola matre fit mentio. Non enim decebat, vt qui patrem cælestē, & æternum habebat, terrenum haberet patrē. Vndè pulchrè sanctus Gregorius inquit: Mater Christi beata Maria esse creditur, quæ coronauit IESVM diademate, quia humanitatem nostrā ex ipsa ille accepit, sicut in Euangelio fusiùs recitatur. Et hoc in die despōsationis, & in die lætitiæ cordis eius factum est. Quia quando verbum caro factū est, tunc cum charitatis exultatione carnem nostram ex virgine matre assumpsit. Sed cùm diadema pro gloria assumatur, in humanitatis susceptione, nō gloria verbi Dei, sed humilitas cognoscatur, nam exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens, quomodo in humilitate nostra quasi diademate coronatus dicitur? Sanè ipsa incarnatio gloria nostra est, eo quod membra eius sumus, & ipse caput nostrum, teste Apostolo, diadema membrorum benè capitis esse dixit. Quòd autem res ita habeat, & quòd de mystico Salomone verba hæc intelligenda sint, non autem de Salomone filio Bersabæ, in propatulo est, quoniam nusquam legimus in sacris literis, quòd Bersabę Salomonem filium suum in die desponsationis coronauerit. Egredimini confestim, ô vos filiæ Sion, animæ fideles, quæ in alta specula fidei positæ mysteria ineffabilia redēptionis mundi contemplamini. Egredimini de seculo nequam, cui si non spontè vale dixeritis, regem Salomonem in diademate suo intueri non poteritis. Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam ego mostrauero tibi (ait Dominus) ad Abraham. Et subiungit: Faciamque te in gentem magnam. Idque hodiè Saluator noster fidelibus suis præcipit, quò

S. Gre. in cāt.

Quæstio.

Nota.

Gene. 12.

cipit,quò terram illā cæleſtem,lacte & melle manantem, eis largiatur. Alluſio eſt ad illud: Qui non renunciauerit omnibus,quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Lucæ.14.
Omnia ſanè dimittamus oportet,vt omnium creatorem poſſideamus. Non ſat eſt,vt gradiamur,aliqua opera bona patrātes,& ſimul mala facientes,vti.proh nefas, pleriq; facere ſolent. Tales non egrediuntur à mundo. non à ſuis prauis deſideriis: ſed vt altera Dina quæ egreſſa eſt, vt videret mulieres illius regionis, ſuo magno malo gradiuntur,vanitatis ſuæ mercedem recipientes. Gene.34. Egreſſus eſt Noë de arca, quæ illeſum ipſum ſeruauit inter tumentes fluctus,ſed poſtquam Dominus vocauit eum,& tunc ſacrificium offerens placuit Deo. Gene.8. Ecce ſodales ſponſi vocant vos ò filiæ Sion,quàm primum egredimini, & videte eū. Quòd ſi ad reclinatorium aureum hactenus cum ſponſa nō aſcendiſtis,ſaltim egreſſę videte regē veſtrum corona excellenti decoratum. Mater ſua intacta virgo Maria cū coronauit Spiritu ſancto afflata:iuxta illud:Ecce virgo cō cipiet,& pariet filium,& vocabitur nomē eius Emanuel: Eſai.7. id eſt,nobiſcū Deus, velut Matthæus interpretatur. Egredimini à ſenſibus carnis,& venite in Bethlehē, & in anguſto præſepio adorate Salomonem,diademate carnis noſtræ coronatum. Quem multitudo cæleſtis militiæ per aëra dulce melos decantat, dicens: Gloria in altiſſimis Deo,& in terra pax hominibus. Lucæ.2. Cantate ei canticum nouum,quia mirabilia fecit in terris. Paſtores veniunt feſtinantes,vos conciro gradu feſtinate,& pannis inuolutum inſpicite eum,qui cælum & terram implet. Egrediuntur Magi ſtella duce, & regna, domos,& familias ſuas relinquentes,puerum IESVM in cunabulis adorant,& myſtica,atque pretioſa ei offerunt munera: vos filiæ Sion ſatagite, & eundem regē regum adorate,de medullis cordis

 veſtri

Pro.8. veſtri donaria ei exhibete. Hæc dies deſponſationis eſt, & lætitiæ cordis eius, cuius verba ea ſunt: Delicię meæ cum filiis hominū. O verba mellita, & quouis melle dulciora, verba dicam, an faces accenſas? quibus pectora noſtra inflāmare Deus nititur, Deliciæ Chriſti ſunt, nobiſcum conuerſari, & habitare, vt noſtrę delicię alię non ſint, niſi cum

Cantic.8. ipſo viuere, & eum vbique in corde geſtare. Pone me, vt ſignaculum, ſuper cor tuū, vt ſignaculum ſuper brachiū tuum, quia fortis eſt vt mors dilectio. Vidiſtis filiæ Sion regem veſtrum Salomonem diademate carnis noſtrę coronatum, quando deſpōſauit humanitatē noſtram, & ſi-

Pſalm.18. cut ſpōſus proceſſit de thalamo matris ſuæ Marię? nūc videte ipſum coronatum alia corona, qua nouerca ſynagoga illum coronare auſa eſt.

Egredimini, & videte filiæ Sion regem Salomonem, in diademate ſuo. Mater crudelis, vel potius nouerca immanis ſynagoga fuit, ex qua naſci dignatus eſt Chriſtus. Nuſquam Angelos aprehendit, ſed ſemen Abrahæ aprehendit. Hæc vinea erat, quā Deus ipſe plantauit, expectata eſt autem, vt faceret vuas, fecit verò ſpinas, ex quibus contexens coronam, capiti eius impoſuit, & milites genuflexu illudentes dicebant: Aue rex Iudęorum. Egredimini nunc filię Siō,

Pſalm.45. vacate, & videte, quoniam hic Deus veſter eſt, rex & Dominus dominantium. Egredimini & vos Angeli, & cæli ciues omnes obſtupeſcite ſuper hoc, tam nouum, tam nullis retro ſeculis auditum conubium. In die deſponſationis rex veſter & noſter purpura vetere induitur, arundinē pro aureo ſceptro habet, ſpinea corona capiti eius nobiliſſimo imponitur. Quid non ſtupendū? aut quid nō vehemēter mirandum in his nuptiis geſtū eſt? Verū cōceptio mirabilis, prędicatio, & miraculorū operatio, omnia veluti præludia erant paſſionis Chriſti, in qua de latere

Adæ cælestis in Cruce morientis Eua surrexit, & nona spōsa procreatur. Inibi solutum est pretium redéptionis nostræ, & manibus extensis Saluator Ecclesiam sibi copulauit. Quæ omnia alacritate mira operatus est, foris in carne cruciatus sentiebat, intus in corde iubilabat, quoniam affectu magno salutem nostram cupiebat. Baptismo habeo baptizari, quomodo coarctor (ait) donec perficiatur. Et iterum: Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum, antequā patiar. Ecce lætitia cordis Christi, en flamigerus affectus quem in corde gestabat. Notandum, quòd alia trāslatio sic habet: *In die depositionis eius.* Hoc est in die passionis & atrocis mortis illius. Tunc coronauit eum mater synagoga, non aurea, sed spinea corona. Attendite exuberantem fructum ex hac desponsatione fratres. Viderunt insulæ, & timuerunt extrema terræ, obstupuerunt, & accesserunt. Videte, quos virtutum fructus visio Christi pendentis in Cruce & diademate spinea coronati proferat. Viderunt etiam ethnici ad intelligentiam, stupuerunt ad nouitatem miraculorum, quę in cælo & in terra tunc fiebant. Accesserunt per fidem & cōformitatem, ingenti affectu amantes, quem odio iniquo persequebantur. Quod in latrone pœnitentiam agenti, & in Centurione & militibus suis conspicuum est.

Lucæ. 12.

Esai. 44.

Denique ô filiæ Sion egredimini, & videte regem Salomonem gloria & honore coronatum à patre cælesti, quippe qui suscitauit filium suum stola immortalitatis indutum, ita vt iam mors illi non dominetur vltrà. Videte illum triumphantem, morte & peccato deuicto, inferno spoliato, satana prorsus prostrato. Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra (inquit) vbi è tumulo gloriosus surrexit. Quam victoriam ore suo benedicto ipse palàm faciens dicebat: Cùm exaltatus fuero à terra, omnia

Resurrectio Christi.

Ioan. 12.

trahā ad me ipsum. IESV bone, qui in cruce pendens terram cōmouisti, lapides etiam tua mirabili virtute fregisti, en terra sine aqua ipse sum, imò lapide adamātino durior: Trahe me post te, trahe me ad te, aufer obnixè præcor à me cor lapideū, cor stupidum, & pone cor carneū: vti per Prophetā quondam spopōdisti. O victoriam mirabilé & omnimodis encomiis dignā: triumphum nobilē in quo nō alterius sed tui ipsius sanguis Dñe IESV fuit effusus: quin & tua morte mortem nostrā superasti. Huc pertinet Psalmus ille Dauid, quem lepidè in hunc sensum Apostolus decantat: Gloria & honore, ô Pater cęlestis, coronasti eum (idest Christum tuum) & constituisti eum super omnia opera manuum tuarum. Et iterum: Posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso, & constituisti eum super opera manuum tuarum. Quę omnia pulchrè de coronatione, & glorificatione hominis Christi IESV exponuntur. Et quamuis ita sit, quòd Pater coronauit filium suum hoc diademate gloriæ: quodammodo virgo Maria etiam coronam hanc ei contulit, quia humanitatem illi præbuit, vt potè mater vera, & secundum hanc humanitatem in dextera Patris hanc glorificationem accepit. Quid multa? synagoga per accidens Christum coronauit corona gloriæ, præbens ei passionem, per quam meruit coronam glorificationis, Paulo teste, nec non Saluator ait: Oportuit Christum pati, & sic intrare in gloriam suam.

Cant. 1. *Hebr. 2.* *Psal. 20.* *Hebr. 2.*

CAPVT

CAPVT QVARTVM CANTICORVM.

QVAM pulchra es amica mea, quā pulchra es! Oculi tui columbarū, absque eo quod intrinsecus latet. Hebraicè. *Ecce tu pulchra es socia mea, ecce tu pulchra. Oculi tui columbarum ex crine tuo.*

RVRSVS sponsus hîc in laudes Ecclesiæ sponsæ suæ prorumpit, & dicit eam bis pulchram. Laudatque oculos eius, nec non per singula membra discurrit, similitudinem accipiens à muliere decora: vt de corporalibus transeat ad spiritualia. Inuisibilia per visibilia agnoscere debemus: nā, teste Philosopho, omnis nostra cognitio pendet à sensu: ita vt nihil sit in intellectu, quod non fuerit priùs in sensu: Quo attinet illud Pauli: Non priùs quod spirituale est, sed quod animale. Depingit ergo sponsus pulchritudinem animæ, in pulchritudine corporis, & ait: *Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es!* Pulchra est quidem Ecclesia in obedientia mandatorum Dei: & iterum pulchra in obseruantia consiliorum. Vel pulchra externè, & iterum pulchra internè. Denique pulchra in hoc mundo, & pulchra in cælesti patria. Potissimè oculorum venustatem collaudat. Non ait vulpinos, leoninos, aut truculentos habes oculos, sed columbinos, 1.Cor.15.

qui simplicitatem sanctam præ se ferunt. Adhæc colum bæ fidelitas tanta est, vt alieno marito nullatenus se adiun

Canti.1. gat. Et quia satis supraque in capite primo de oculis colũ binis tractauimus, de iis hactenus. *Absque eo quod intrinsecus latet.* Idest: Tàm sunt mira, & egregia, quę abscõdita sunt in te, quæ ipse taceo, vt potè, quæ pro dignitate non possunt explicari, vt meliùs sit silentio ea præterire. Equidem sentẽtia hæc magnam habet emphasim, & maximè ad exagerationem cõducit. Vndè benè habetur Græcè:

Nota. *Extra silẽtium tuum.* Idest: Præter id omne, quod in te siletur, idest, exceptis iis omnibus, quę de tua pulchritudine interiori siletur: eo quod verbis dici nõ potest. Itaq; maiora sunt quibus anima ornatur, quàm quæ de corporis pulchritudine dicũtur. Signãter spõsus laudes spõsæ auspica

Matth.6. tur ab oculis, alludens ad illud: Si oculus tuus simplex fuerit, nõ habens aliquã partem tenebrarũ, totũ corpus tuũ lucidum erit. En quomodo intentio sincera vniuersum operationis corpus illustrat, atque decorat. Nam quando foris bonum opus lucet, sed operis bonitatem, & summi Dei gloriam quis non attendit, simplicem oculum in his non habet. Ideò tenebrosa sunt, quæ intentionis since

Nota. rę lumine carent. Totus tenebrosus est oculus, cùm operi malo propter malum intendit. Totus lucidus est, quãdo operi bono non nisi propter bonum intendit. Rursus aliqua ex parte tenebrosus est, & nõ columbinus, vbi in opere bono gloriam propriam comparare sibi quis studet. Et sic Pharisęi orabant, ieiunabant, & eleemosinas pauperi-

Matth.23. bus erogabant, veruntamen omnia opera sua faciebant, vt viderẽtur ab hominibus, & ab eis laudes extorquerẽt. O verè desideranda columbina simplicitas, qua sponsa decoratur, & amica Christi efficitur. Sed heu, rara hæc auis in terra. Praua intentio, & peruersa interpretatio,

vtraq;

vtraq; malignatio est in sancto, id est, in opere bono. Amica est veritati simplicitas, quā ob rem scriptum est. Cum simplicibus sermocionatio eius. Si ergo amicam Christi dici cupis, quid tibi cum prudentia carnis, quæ inimica est Deo? Modicum fermentum totam massam corrumpit, ait Apostolus. Quid fiet, vbi multum est fermentum, massa verò modica? Quæ nam societas legi cupiditatis, & legi charitatis? Prouer. 3. Rom. 8. 1. Corin. 5.

Absque eo quod intrinsecus latet. Etenim magnū sit oporter, vel quod dici non potest, vel dici non licet. Sunt ferè innumera in anima, quæ soli sponso patent. Omnis gloria eius filiæ regis ab intus: quanquam in fimbriis aureis nonnulla appareant. Quid multa? Plura sunt aliquando in mente, quæ mens ipsa ignorat, ne forsitam efferatur, & in extollentia labascat. Quod in Lucifero notum est. Is superbia turgidus aduersus Deū colla erexit, & ob id è cælo proiectus in baratrum. Quid ni occultatur sublimitas, vt seruetur humilitas? IESV bonè, & nostri amantissime gratias tibi immortales agimus, quòd sic nos in humilitate conseruare conaris: secretum tuum tibi, Domine, secretum tuum tibi. Nempè nos ad quærendum plus allicis, dum illud latere intrinsecus dicis, & curiositatem nostram amplius irritas, tantum mysterium silentio præmens. At quis audeat effari, quod sponsus nunc tacet? *Absque eo quod intrinsecus latet,* inquit. Saltim vt balbutiēs loquar: aliæ sunt virtutes, quæ foris per opera vidētur, aliæ quæ in mente manent, nec semper oportunitas adest, vt per opus appareant. Pauper vult eleemosynam dare, non tamen valet, quia inops est. Alius ieiunare cupit, tamē infirmitate laborat. Desiderium sanctum, quod in pectore latet, hoc maximè gratum est sponso, quādo in opus exire minimè valet. Pater cælestis videt in abscōdito, vt red- Psal. 44. Esai. 14. Nota

dat vnicuique non modo iuxta opera sua, sed secundum affectum suum. Tandem quod ego sentio dicam. Hoc, quod intrinsecus latet in sponsa, & vehementer sponso placet, eleuatio mentis in Deum est, dum in extasim rapta soli contemplationi, & dulcedini sponsi vacat. In hac

Psal. 30. eleuatione erat, qui dixit: Ego dixi in excessu meo: nō mo

Psal. 67. uebor in æternum. Et iterum: Ibi Beniamin adolescentulus in mentis excessu. Et Apostolus ait: Scio huiusmodi hominem raptum vsque ad tertium cælum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Cæterum quantum placeat Deo optimo tunc sponsa, ipse ostendit. Quā

Cant. 7. pulchra facta es charissima in delitiis, idest, dū in extasi, & supra te eleuata ineffabilibus delitiis afficeris. Et notanter non iam amicam, sed charissimā illam appellat. Vos

Psal. 33. fratres gustate, & videte, quoniam suauis est Dominus.

S. Grego. Sanctus Gregorius, sanctum desiderium in corde cōseruatum indicat fore, quod intrinsecus latet. Vehementer pulchrius & honestius est (ait) quod cordis desideriū illibatum retinere conatur sponsa: quod æternæ claritatis beatitudinē in mente tenacius conseruat, & erecta contēplatur: & in iis, quæ interiùs videt, suauiter requiescit.

Dogma. Habeamus ergo oculos non miluinos, res alienas desiderantes, sed colūbinos, cum Paulo dicentes: Nō quęrēs quod mihi vtile sit, sed quod omnibus prosit. Charitas enim nō quærit, quæ sua sunt. Simplici intuitu terrena videamus, ea non appetētes: vt spōsus verè testetur: *Oculi tui columbarum.* Vt columbæ ascendamus ad fenestras no-

Esai. 60. stras, vti Esaias ait. Nā homo natus ad laborē, auis ad vo-

Iob. 5. latum. Homo, qui terrena appetit, nimio afficitur labore. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, ambulauimus vias difficiles, viā autem Dñi ignorauimus. Ecce miseri testes sunt suorum laborum & anxietatum. Colūbæ autem

autem alta petentes in sublimibus & æternis rebus conquiescunt, & inibi ineffabili pace fruuntur.

CApilli tui sicut greges caprarum, quæ ascẽderunt de mõte Galaad. Hebraicè. *Capillus tuus sicut gregis caprarum, quæ pexæ sunt de monte Gilhad.*

CONSVEVERVNT capreæ, quæ gradiuntur per mõtes, per nimiũ contactũ, collisionemq; siluarum expilari, atq; pecti: & sic capillos earũ reddi pulcherrimos, ac nitidissimos. Et hoc est, quod dicit spõsus: *Capillus tuus sicut gregis caprarum, quæ pexæ sunt de monte Gilhad.* Nempè postquã spõsus de mira pulchritudine laudauit spõsam, vniuersaliter bis pulchrã eam vocans, cũ admiratione, & oculos columbinos eã habere indicauit, in quibus potissimè venustas & pulchritudo sita est: nunc sigillatim per singula membra discurrens decorem suæ dilectæ Ecclesiæ deliniat. Ait enim. *Capilli tui sicut grex caprarum, quæ ascenderunt de monte Galaad.* Mons hic vsq; adeò fertilis est, & ad gregum pascua aptus, qui iuxta montem Basam extat, de cuius fertilitate ait Moses: Butyrum de armento, & lac de ouibus cum adipe agnorum & arietũ filiorũ Basam. Perindè dicat: Sicut mõs Galaad decoratur grege caprarũ, quibus deficientibus non æque speciosus videretur: ita capilli tui te decorãt, & pulchriorem effi ciũt: Cęterũ, sicut oculi Ecclesię prælati, & cõcionatores verbi Dei sunt, qui populũ doctrina, & exẽplo in viã rectã ducunt, & ad terram promissam, beatamque vitã ire hortantur, ne cæci sint & duces cæcorum: ita capilli, quibus decoratur sponsa, omnes fideles esse dicuntur. Pulchra comparatio, nã fideles, sicut capilli, flexibiles sint necesse est,

Deut. 32.

Prælati.

eſt,& tractabiles,qui labores & probra non ſentiant.Nam capilli quando ſcinduntur,nihil doloris ſentiunt: at ſi erradices illos,ibi gemitus & lachrymæ adſunt. Cauendũ ergo ſumopere eſt,ne ab vnitate ſanctæ Romanæ Eccleſię euellamur.Alioqui vę nobis eſt,&dolor ingens adeſt, ſicut in hæreticis heu noſtris oculis inſpicimus.Non decidant capilli ſponſæ,ſed aſcendant oportet:non ima quęrant,ſed honores, diuitias, & voluptates vltrò deſerant, paſcua ſua in montibus altis quæritent, vt ſicut capreæ ſalubria,& vberrima pabula inueniant. Et benè de mõte Galaad aſcendunt.Mõs hic,aceruus teſtimonij, interpretatur.Quis mons Galaad,niſi Chriſtus IESVS,ſuper quẽ omnia prophetarum oracula coaceruata ſunt? Quo pertinet illud: Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhi-
Acto.10. bent.Et Apoſtolus:Finis legis Chriſtus in ſalutem omni
Roma.10. credenti. Caue frater,ne à capite ſpõſæ defluas: nam ipſa decaluata non erit vnquam.Capilli eius numerati ſunt: ſynagogæ autem interminatio illa facta eſt. Erit pro criſpanti crine caluicium.Chriſpi quidem ſunt Eccleſiæ cri-
Eſai.3. nes,ad ſuum recurrentes caput,in ipſa capitis ſecreta conantes intrare. Aſcendamus chariſſimi,aſcendamus vt greges de mõte Galaad de aceruo teſtimonij:imitemur Chriſtum teſtimonia fidei noſtræ exhibentes, & bona opera patrantes.Audite egregium ducem,regem noſtrũ fortiſsimum,quales athletas elegit,Apoſtolos accerſens: Venite poſt me(ait)veſtigia & opera mea ſectamini. Nã qui non tollit crucem ſuam,& ſequitur me, nõ eſt meus
Ioan.1. diſcipulus,neque me dignus. Vti palmites in vite omnẽ virtutem ſortiũtur à radice:ſic nos capilli Chriſti de eius plenitudine accipimus gratiam pro gratia. Fœlices,qui
Roma.8. cum Paulo corde & ore clamant: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? an gladius? an fames? an mors? Scio

quia

quia nec mors nec vita poterit nos separare à charitate, quę est in Christo. Deniq; S. Gregorius pulchrè asserit, fideles assimilari gregi caprarum, eo quod dum ęterna cōtemplantur, & infima atque caduca relinquunt, animalia munda sunt, ruminantia arcana Dei, quæ in perpetuum erunt. Montem Galaad multitudinem martyrum fore testatur, quia testimonium fidei prębentes, pro Christo sanguinem suum fuderunt. Quorum exempla fideles aspiciunt, & ingenti animo, mala quęq; imminentia ob Christi amorem in hac mortali vita ęquanimiter perferunt. S. Grego.

Sunt deniq; capilli sponsæ cogitationes sanctę, quę mirum in modum eam decorant. Ascendunt de monte Galaad capreæ. Nam in Christo, qui mons coägulatus est, mons pinguis, mons in quo beneplacitum est Deo, habitare in eo, de hoc vberrimo & fertilissimo monte ascendentes alta loca petunt, adeò vt cum Apostolo dicant: Conuersatio nostra in cęlis est. Corpore hîc degunt, mente in sidereis aulis habitant. Qui autem perperam excogitant, ij capreæ non sunt, sed lupi rapaces, cuncta rapere atq; deuorare molientes. Quibus ait Dominus: Quid cogitatis mala in cordibus vestris? Psalm. 67. Philip. 3. Matth. 9.

DEntes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro: omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis. Hebraicè. *Dētes tui sicut grex æqualiter incisarū, quæ ascendunt de lauacro: omnes parientes gemellos, et orbata non est in eis.*

NVNC mundiciam & fortitudinem sponsæ ostendit sponsus, candorē & duritiem dentium ob oculos ponens. A carne fragili procedunt, tamen carnis infirmitatem

mitatē nesciunt. Siquidē prelati & prædicatores in Ecclesia dentes sint conuenit, per quos infideles, & hæretici cō sumantur, nec nō & paruuli nutriantur. Fortes sint instar dentium, carnis fragilitatem nesciētes: alioqui sponsæ dētes nō erunt. Huic Petro Apostolorū principi cælica vox
Act. 10. insonuit, quādo in linteo serpētes, & animalia immunda apparuerūt: Occide & māduca: hoc est, ad conuertē dos etiam Gentiles idolatras te accinge, & quod ego sanctificaui, tu ne immundum dixeris. Ecce quo tendit functio ministrorū Ecclesiæ: nempè occidere debēt leones & serpentes, superbos auaros, & peccatis deditos conuertere, vt peccatis mortui, Christo IESV viuant. Vndè sanctus
S. Grego. Gregorius: Dentes quippè sancti prędicatores vocantur: quia dū sanctam scripturam exponendo minoribus fratribus elucidāt, quasi panē paruulis, tanquā matres filiis, commasticant, quo infirmi ad forciora conualescant. Hi nimirū benè sicut grex tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro esse dicūtur: quia dum se à peccatis omnibus in baptismo ablutos esse recordātur, libenter onera mundi deponunt, vt ad cælestia consequēda & prædicanda, quo liberiùs, eo faciliùs gradiantur. Mira res: dentes Mosi, quū
Deut. 34. esset centū viginti annos natus, nō sunt moti. Vbi fortitudinē Ecclesiæ intelligimus. Oues enim Christi tonderi possunt, conteri autem non possunt. Dentes enim sunt, & proindè firmi, ac durissimi, ideò detrahētes non metuūt,
Ezech. 2. persequutores non fugiunt: memores se cū Propheta, inter scorpiones & incredulos commorari. Nec non sicut oues à Christo missos inter lupos, quo ipsos lupos in oues
Matth. 10. rationabili tolerantia, & exhortatione conuertant. Sicut grex tonsarū, quæ de lauacro ascendunt sint, mundi onera, honores & diuitias deponētes: expoliantes veterē hominem, & nouū induētes: sicut Apostolus hortatur. Benè

ergo

ergo detōsi de lauacro ascendunt, quasi nil veteris, vel sarcinę, vel sordis habētes. Non sufficit detonderi, aut lauari, sed opus est ascendere, & ad cælestia conuolare. Ascendamus semper de lauacro, lectulū nostrum per singulas noctes lachrymis abluētes, veluti Propheta nos edocet. Fœlix, qui de mundo ascendit, non vt de luto, sed de lauacro, vt sit mundus totus. Sanè qui talis est, non indiget cōflatorio, nec per ignē purgatorij transibit. Cæterum non tantum prælati & prædicatores dētes Ecclesiæ sunt, vt cibos spiritales diuidāt ouibus Christi, sed etiam vt deffendant spōsam, & lupos ac leones eā infestantes arceāt. Ad hæc, si exortatio, & obsecratio non sufficiat, morsus persequutoribus Ecclesię audacter immitant. Nónne Paulus magum quendam cęcū effecit: vt sic flagellatus, à suo resipisceret scelere? Aliū adulterū satanæ tradidit, vt spiritus illius saluus esset in die Dn̄i. Tandem dentes sponsæ non incongruè discussiones discretionis dicūtur: nam vt Ioānes cōmonet facit: Non decet credere omni spiritui, sed probādi sunt an ex Deo sint, nec ne. Equidem satanas sæpenumero trāsfigurat se in angelū lucis. Ecce vbi oratio feruens, & humilitas vera inuigilare debēt: ne sicut serpēs seduxit Euam astucia sua, quis seducatur sub specie virtutis, ad operandum mala. Quam fructiferi debeant fore prælati, & prædicatores Euangelici iam audiamus.

Nota.

Actio.

1. Ioan. 4.

Omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis. Profectò oues istę, videlicet prædicatores sanctæ Ecclesiæ steriles nequaquā sunt. Imò geminos habēt, tùm doctrinę, tū etiā vitę sanctę operā dantes, cū Eliseo diu præcātes IESVM magistrū cęlestē: Pater mi fiat in me duplex spiritus tuus. Alioqui sine dono tuę gratię, nec docere quæ proficua sunt, nec opere mādata tua implere potero. Sub hæc geminos habēt fœtus prælati, & cōcionatores verbi Dei, quippe-

4. Reg. 2.

Prædicatores

quippequi geminam dilectionem habent, Deum & proximum amantes, & alios docentes, vt toto pectore Deũ optimum diligāt, & proximum vt seipsos ament. Et quia fieri nō potest, vt prædicator, & si rusticanus, aut incomptus eloquio, modò sincero corde ministerium suũ exerceat, absque fructu euadat: eam ob rem geminos dicitur habere. Quid pluribus immoror? Fortè plures lucrifacit deuotus, & si rudis concionator, quàm alter qui scientia & eloquentia pollet, & admirationi est populis. Vtinam in extremo verissimoque iudicio non locum habeat illud: Sterilis peperit plurimos, & quæ multos habebat filios infirmata est. Quæ verba non parum solatij afferunt humilibus: & eis, qui sese exaltant, & populi applausum quærunt, magnum ingerunt terrorē. Huc pertinet, quod diuus Gregorius inquit: Gemellos omnes sancti prædicatores habent: quia dũ in duobus præceptis charitatis cæteros homines supereminent, geminam dilectionem prędicant, & in Christo duos populos Iudaicum & Gentilē gignere nō cessant. Inter quos nullus est sterilis, quia profectò prædicator non est dicendus, si filios spiritales generare contemnit. Rursus: omnes gemellos habent fœtus prælati & prędicatores, si cum scientia habeant & deuotionem. Sterilis est intelligentia, quam nō comitatur germana deuotio. Ignitum eloquium Dei est, & seruus Dei diligit illud. Itaque si per intelligentiam vides, sed gelidũ adhuc geris affectum, nónne sterilis, & ineficax reputatur in te verbi Dei virtus ignea? Nempè si ignis illuminat, peculiare habet, vt simul succendat. Hic est ignis, quem Saluator spargere voluit super terram, vt Lucas enarrat. Verbum enim Dei suapte natura & lucet, & ardet. Ecce geminus fructus, quem primò in concionatore, subindè in populo expectare debemus.

1. Reg. 2.

S. Gregor. in Cantica.

Nota.

Lucæ. 12.

Po-

Postremo geminos habet fœtus,qui virtute discretionis vtitur, cogitationes suas gubernans, & exteriùs vitam suam componens. Is sanè vtrunque hominem venustans conscientiæ candorem retinet, & proximo bonum exemplum prębet. O fœlicem hominem qui hos gemellos habet,nutrit,& fouet. Duæ res tibi pernecessariæ sunt(ait sanctus Augustinus)cōscientia tibi,fama proximo tuo. Vę qui sceleribus suis deditiscādalo sunt fratribus suis.Sic Saluator eum deplorat,dicēs: Væ illi,per quē scandalū venit. Qui verò sterilis nō est,sed hos gemellos habet,magna dexteritate,tā in prosperitate,quā in aduersitatę fructum facit:iuxra illud Pauli: Per arma iustitiæ, à dextris,& à sinistris,per infamiam & bonam famam. Sic de viro forti Aioth sacra pagina recēset,quòd vtraq; manu certabat,vtens manu sinistra pro dextera. Quem nos imitari condecet,ne ad tempus credentes, in tempore tētationis recedamus,labamurq́ue. S. August. 2.Cor.6. Iudi.3.

Sicut vitta coccinea labia tua, eloquium tuum dulce.

VBI sponsus de sua dilecta sponsa tot elogia protulit,tùm de oculis,tùm de dentibus eam laudās,nūc descendit ad labia:quippeq́ue,non liuida, aut nigra, sed rubea sunt:quorū rubedo nonnihil decorat faciem spōsæ.In Hebræo habetur: *Labia tua coccineum,vel filum coccineum*. Habet igitur labia coccinea Ecclesia sancta, quia quod profert,Dei dilectionem,& proximi præ se fert. Nōne in tabernaculi ornatu ex Domini instituto coccineū ponebatur,idq́ue in veste sacerdotali apparebat? Quo inuolucro indicabatur, quòd in Ecclesia charitas omnia venustat,atq; decorat.Coccus bis tinctus quid aliud quā Exod.25. Figura.

geminam charitatem subindicat? Iterum labia Ecclesiæ, vel animæ sanctæ rectè vittæ comparatur, qua solet capillorum multitudo constringi. Sic sancta Ecclesia, quasi filo coccineo, omnes fideles alligat, ad ipsorum salutem, & libertatem. Nam vbi spiritus ibi libertas. Vel ideò labia eius, vt vitta coccinea, quia nil temerè loquitur, sed omni librata ratione, & Spiritu sancto afflante cuncta sancit, & ordinat. Etiã prouidet, ne margaritas ante porcos proiiciat. Sanè qui verba multiplicat, & os apertũ habet, ad eff ciendum quod in hos venerit, is labia coccinea non habet. Vndè toto affectu orandum est cum Dauide: Dñe pone custodiam ori meo, & ostiũ circunstantiæ labiis meis: vt non declinet cor meum in verba malitiæ.

2.Corin.3. *Matt.7.* *Psal.140.*

Beatus Gregorius de prædicatoribus Euangelicis verbum hoc explicat. Prædicatores etiam labia Ecclesiæ dicuntur (ait) quia nimirũ per eos populis præcepta vitæ loquitur. Quique benè sicut vitta dicũtur: quia dũ fluxus cogitationes in cordibus hominum, suis prædicationibus restringunt, quasi sparsos crines, ne immoderatè defluãt, comprimunt. Sed quid est, quod non tantum vittæ, sed coccineæ comparantur? nisi quia per coccũ flamma charitatis intelligitur. Illi sanè ardent, & per illos alij accendũtur, per quos eloquium sanctæ Ecclesiæ dulcoratur. Quia dum quę dicunt faciũt, conciones suas hominibus quasi sapidas escas apponunt. Quam ob causam rectè sponsus inquit: Eloquium tuũ dulce. Verùm enim concepta in corde charitas, quasi ignis flãmigerans, coccineo colore labia inficit, per quæ erũpit. Calor de cælo missus in corde, germanũ labiis subindè præstat colorẽ. Equidẽ labia hæc iam non indigent carbonibus altaris purgari, aut exteriori igne aduri: salutarem vtique seminant scientiam, legem igneam proferunt, quam Dominus venit mittere in ter-

Prædicatores *Canti.4.* *Esai.6.*

in terram. Benè labia coccinea habet ſponſa, quæ hunc ignem nō modò in terram, hoc eſt, in corda terrena, ſed in cælum mittunt. Mira res, ipſum Dominum cæli ſuccē-dunt. Eas ob res coccinea commendat labia ſpōſus, quia illi talia ſunt, & illi calentia videntur, & in mutuam amplius ſuccendunt charitatem. Mirabile dictu: ignis conſumēs ille eſt, nihiloſecius noſtris inardeſcit ſcintillis. Quid ni? Et gladius eſt verbum Dei, & tamen in vno oculorū ſponſæ vulneratur. Ad eandem imaginem ſponſus ignis eſt, & tamen inflamatur noſtris ſcintilis. Quid dicam fratres? aut quò me vertam? Charitas vulnus eſt, vitta eſt, charitas coccus eſt. Videtis, ni fallor, quàm acuta, quàm tenax, quàm denique ignea ſit charitas. Talibus in orando & loquendo, tenaci velut vitta vinculo memoriæ cordi noſtro dilectum aſtringamus, agglutinemus, ſuccendamus illum ſuccenſo affectu. Iis labiis nos docet canere Paulus dicens: Cantantes, & pſallentes in cordibus veſtris Domino. Fœlix & nimium fœlix, qui cum Propheta concinere, atque dicere valet: Exultabunt labia mea, cùm cantauero tibi, & anima mea, quam redemiſti. I E S V bone, quis mihi det talia habere labia in conferendis tecum ſermonibus, in explicandis verbis tuis ad populum, tàm prompta, tàm experta, tàm ſuccenſa, tàm denique inflamatiua? In fide ſuccenſa ſunt, in amore flammigera. Væ tamen linguæ, qui ignis eſt, & inflammat rotam natiuitatis noſtræ, inflammata non è cælo ſed de gehenna. Hæc planè per ſe rotatur ad malum, volubilitate propria fertur ira præceps. Lingua hęc mala coccinea eſt, ſed nullatenus vitta eſt: non profectò ligat, ſed diſsipat, diſsidij verba ſcintillat, vnita ſuccidit, & pacem atque charitatem dirumpit. At contra ſponſa labia habet charitatis igne ardentia, & ideò

Ephe.5. Canti.4. Ephe.5. Pſal.70. Iaco.3. Nota.

ſuauiter loquitur, verba amoris ſancti depromit: adeò vt verbis ſuis ſanctis ſponſum irretiat, & charitatis vinculis eum trahat. Beata mens, quæ nouit dulcium verborum retia nectere, quibus Dominum IESVM illaqueet, alliget patris cæleſtis verbum, animi affectibus Chriſtum includat, amatorio detineat ſermone, & delectet.

Cæterum fratres demus operam, vt labia noſtra ſponſæ ſimilia ſint, & vittæ coccineæ, comparentur: ſcientes quoniam anima, quæ dulcedinem Dei guſtauit, ſuauitatem foras loquendo emittit: ſicut ſcriptum eſt: Memoriã abundantiæ dulcedinis tuæ eructabunt. Talis animæ eloquium valdè ſuaue eſt, Deo placet, proximis prodeſt, in tribulatione patienter reſpondet, Deo in omnibus gratias agit: quia charitate, tãquam vitta coccinea, cordis ſui cogitationes aſtringit. Illud ſapientis ob oculos habeamus, fas eſt: Qui moderatur labia ſua prudentiſsimus eſt. Cui aſtipulatur Paulus: Omnis ſermo veſter ſale ſit conditus, hoc eſt, diſcretione prolatus. Vas enim, quod operimentum non habebat in domo Dei, mũdum non erat. Vndè in Pſalmo legimus: Poſui cuſtodiam ori meo. Et ſapiens ait: Super labia ſignaculum.

Pſal. 144. Pro. 10. Figura. Eccle. 12.

Sicut fragmen mali punici genæ tuæ, abſq; eo, quod intrinſecus latet. Hebraicè. *Sicut fruſtrum mali punici tempus tuum intra crinem tuum.*

NVNC ſponſus commendat ſponſam, à genarũ decore. Per hãc pulchritudinem ſpiritaliter intelligi debet humilis verecũdia, qua humilis Eccleſia corã oculis ſpõſi Chriſti aſsiſtit ornata. Equidẽ in genis potiſſimè apparet verecũdia per rubedinẽ. Sanè pauper corã diuite

uite à quo dona plurima suscepit, dũ nullũ obsequiũ vel minimũ largitori suo fecit, verecũdia afficitur. Et sic nos orthodoxi, penitiùs considerantes, quãta à Christo IESV bona nobis sunt impensa, quot labores & probra, vt nos redimeret pertulit, & quàm pigri in obsequio eius sumus, imò frequenter eum offendimus, nil sanè mirum si genas perpetuo rubore perfusas habeamus, & confundamur. Non hæc cogitanda sunt, vt inducamur ad desperationem, sed contrà, vt excitemur ad gratiarum actiones, impellamurq; ad mandatorum eius obseruantiam, ipso dicente: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Quod autẽ sequitur: *Absque eo, quod intrinsecus latet*, perinde est, ac si dicat: Taceo quę multa latent ornamenta. Nam sicut sub fragmine mali granati plurima latent grana saporis dulcissimi, ita sub verecũdia sancta multiplex latet virtutum ornatus. Has quippe virtutes spósa, vel anima iusta occultat, ne videantur ab hominibus. Rursus quanuis multa operetur, parua videntur ei omnia: cõsiderans quantum debeat tali sponso, tamque magnifico largitori. Necnon cum Psalmographo clamat: Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi? Item iuxta consilium sponsi, postquam omnia præcepta Dei adimplet, ait: Ancilla inutilis sum, quod debui facere, hoc feci. Veh autẽ animæ miseræ, quæ verecũdiam posthabuit, quæ palàm scelera patrare non erubescit. In quam Dominus inuehitur: Frons meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Profectò sicuti sub verecundia virtutum multitudo latet, sic quisquis frontem meretricis habet, delicta penè innumera possidet. Pro iis orabat Dauid dicens: Confundantur, & conuertantur valdè velociter. Et iterum: Confundantur, & reuertantur retrorsum. At contrà anima pia erubescit coram sponso suo: & quanuis multa laude digna operetur,

Notā

Matth. 19.

Psal 115.

Lucæ. 17.

Iere 3.

Psal. 34.

Psal. 128.

letur, quotidie cum Dauide ait: Ecce nunc cœpi. Et exemplo Pauli, posteriora omnia, id est, præterita bona obliuiscens, ad anteriora se extendit, & ad maiora mittit manum. IESV bone, quàm decorat, & venustat sponsam tuam verecundia sancta! Nam sicut corporis, ita & conuersationis genæ sunt quædam, in quibus nihil est eo gratiùs, vt si operum omnium habitus humilitatem redoleat, si plus quis occultet in corde, quàm ostẽdat in facie. O bonæ genæ, quæ sicut nil fingunt, sic nec totum effundunt, quæ minùs prætendunt in specie, quã tenent in virtute.

Religiones sanctæ sunt. Postremò, de vnaquaque religione obseruãti sponsus inquit: *Sicut fragmen mali punici genæ tuæ, absque eo, quod intrinsecus latet.* Quandoquidem in religione, non modò venustas apparet externè, per ceremonias laudabiles, quippequę internam mortificationem, & mundi contemptum subindicant, sed quamplurima delitescũt, quæ dumtaxat occulis Dei patescũt. Nónne velut fragmen granati paupertas in victu & vestitu, & in austeritate religionis elucet? Candor castitatis, feruor charitatis, quid aliud quàm grana pulcherrima sub cortice mali punici sunt? Bonum est, nos hîc esse (ait sanctus

S. Ber. Bernardus) quoniam in religione homo cadit rariùs, surgit velociùs, moritur confidentiùs. Ecce triplex bonum quod maxifacere debemus. *Absque eo quod intrinsecus latet*: ac si dicat: Si homines cognouissent, quibus delitiis religio exuberat, si degustassent, quanta sit dulcedo in persoluendo laudes Deo, diu noctuque, quantaque sit suauitas in frequenti oratione & contemplatione assidua, facilè omnia detrimentum facerent, & nihilipenderent, vt religionis tranquillitatem, & pacẽ cælestem possiderent. En terra sancta, à Deo optimo collaudata,

data, & seruis suis promissa. Nempè terra hæc fluit lacte & mellæ: vti experimento agnoscere potest, qui corde humili, & spiritu feruenti, in ea degere spontè voluerit. Apostolorum normam obseruamus, eorum vestigia vltrò sectamur: obganiant hæretici, murmura iactent indeuoti aduersus religiones, nam frustrà latratus emittunt. Mons pinguis est religio, mons coagulatus, mons pinguis, & omnium charismatum donis refertus, mons denique in quo beneplacitum est Deo, habitare in eo: & velint, nolint aduersarij, Deus optimus in religione sancta habitabit in finem. Cæterùm quàm humilis religiosus debeat esse in religione, ne in superbiam dilapsus pereat, sanctus Augustinus fusiùs disserit sermone. 12. ad heremitas. Non vt Phariseus seipsum decipiat, dicēs: *Gratias tibi* ago Domine, quia non sum sicut cæteri homines, sed potiùs millies quotidie dicat: Vermis sum ego, & non homo, opprobrium hominis, & abiectio plebis. Et de his actenus.

Religio terra sancta est.

S. Augu. ser. 12. ad heremitas.

SICVT turris David collum tuum, quæ ædificatur cum propugnaculis, mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.

POST encomia sponsæ, cuius genæ sunt vt fragmē mali punici, vbi laudatur de rubore & verecundia, per quam peccata aliquando delentur, (nam in mari Rubro Pharao, & cunei eius perierunt. Verecundia post delictum patratum pœnitentiæ signum est, vt ait Philosophus. Vndè Adamus post lapsum erubescēs arborum vmbrā quærebat,) nūc de fortitudine sponsus laudat Ecclesiā comparans eā turri, quam in Sion rex David ad cu

Gene. 3.

ſtodiam ciuitatis Hieruſalem fabre fecit. Proceritas cum rectitudine plurimum venuſtatis præſtat mulieri. Ait ergo: *Sicut turris Dauid collum tuum.* Quàm pulchrè ſancta Eccleſia collũ dicitur, cui caput Chriſtus adhæret. Ipſum
Ephe.1. Pater cæleſtis caput dedit Eccleſiæ, ait Apoſtolus. Et ite-
Colo.1. rum: Ipſe eſt caput noſtrum, noſque membra eius. Enimuerò, vti caput in collum virtutem effundit, & deindè in omnia membra eadem virtus, & cibus difunditur: ſic de plenitudine Chriſti I E S V, in quo ſolo eſt gratia capitis,
Prouer.31. omnes accepimus gratiam pro gratia. Hęc eſt mulier illa fortis, cuius pretium mirabile à finibus terræ. Mulierem fortem quis inueniet? planè nemo niſi ſponſus Chriſtus, qui eam ſic adamauit, vt traderet ſemetipſum pro ea: ſic ornauit, & cruore roſeo ſanguinis ſui decorauit, vt nõ amplius remaneret in ea macula nec ruga, vt exactè Apoſtolus docet. Hoc collũ non iugo ferreo ſatanæ, ſed iugo ſua
Matth.11. ui Chriſti ſubmittitur. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue. Vę qui eò dementiæ deuenerũt, vt hoc
Luce.14. ſuaui iugo poſito, quinque iuga boum emũt. O ſtulte homo, vnum iugum graue poſitum eſt ſuper filios Adæ, & tu alia quinque emis? Vnum ſuaue Saluatoris proiicis, & tot iuga grauia toleras? Iugum graue ſuper filios Adæ, pronitas ad malum, & difficultas ad bonum eſt. Rurſus, iugum hoc iniquitas eſt, qua teneris reus, ô miſer homo, & infirmitas, qua pronus ad vitia traheris. Eas ob res, vbi iam computruit iugum graue à facie olei, par eſt, vt tol-
Iugum Chriſti ſuaue. las iugum Domini ſuaue. Equidem iugum hoc lex Dei eſt, quippeque non laborem, aut grauedinem, ſed pacem & requiem præſe ferre ſolet. Collum ſuum ſponſa nõ iugo peccati, ſed iugo leni, dulci, & vehemẽter ſuaui impo- nit. Ideò vt turris, quia fortitudine magna roboratur. Agi
Pſal.26. te vos fratres, & ſicut turris fortes eſtote, viriliter agite, &

confortetur cor vestrum: illud ob oculos habentes semper, & vbique: Quòd non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Quòd si hactenus quis iugū satanæ portauit, cum filio prodigo ad patrem reuersus, antea acta delicta defleat, & pœnitentiam agat, & pater caput suum reclinauit super collum eius, deosculans eum. Reuersus in se ille conditionem seruilem & iugum peccati dirupit, & ad parendum patri tam bene merito venit. Fœlix orthodoxus, qui vt turris Dauid fortis est, & in certamine inimicorum non succumbit. Quique cum ipso Propheta corde & ore clamat: Fortitudinem meam Domine ad te custodiam: tibi cui omnia quæ habeo, & quicquid sum debeo, tibi non alteri inseruiam, quoad vixero. Et notandū, quòd eam nunc laudat sponsus de sublimitate, quā paulò superiùs de humilitate laudauit: *Absque eo quod intrinsecus latet.* Meritorum laudes celare, humilitatis insigne est. Et quia omnis qui se humiliat, exaltabitur: eam ob rē nunc velut turris exaltata atque fortis laudatur. Fieri non potest, vt turris in humilitate fundata diu abscondatur. Apostolus Petrus clamat: Vos tanquam lapides viui ædificamini in domos spiritales. At sponsa nō contenta, etiā propugnacula adiungit. Quandoquidem sacræ scripturæ dogmata vti propugnacula sunt, ex quibus sancta Ecclesia contra inimicos, qui eam pro sua virili infestare conantur, audacter decertat. Contra nefandum Arriū negantem diuinitatem sponsa pugnat, quasi in propugnaculum ascendens, illud Ioannis recensens. Deus erat verbum, Hoc erat in principio apud Deum. Et iterum: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Ex hoc propugnaculo Manicheum procacem profligat sponsa, qui temeraria audacia verum hominem Saluatorem fore negauit. Denique Sabellianam hæresim explodit, ex pro-

2. Timo. 2. — *Lucæ. 15.* — *Psal. 58.* — *Lucæ. 14.* — *1. Pet. 2.* — *Ioan. 1.*

pugnaculo illo, quod nobis spõsus ædificauit: videlicet: Ego & pater vnum sumus: vbi vnitas essentiæ, & persona rum trinitas ostenditur. O turrim fortissimam, in quã nil prossunt infidelium aut hæreticorum iacula: dicente Domino: Portæ inferi non preualebũt aduersus eam. Enimuerò ædificata est turris hæc suprà firmam petram: adeò vt nec pluuiæ, nec venti, aut flumina aduersus eam quicquam possint.

Matth. 16.

Quidam propugnacula Ecclesiæ prælatos & doctores eius esse dixerũt. Quoniã statim vt satanas suos falsos prophetas suscitat, pastores & prædicatores insurgũt, verbis & scriptis imposturas eorum labefactantes, vt de diuo Hieronymo, beato Augustino, Basilio & Chrysostomo, aliisq; pluribus legimus. Nec defuere hac nostra tempestate viri doctissimi, qui zelo sancto freti contra hæresiarcas certarunt. Alij propugnacula, ex quibus mille clypei pendent, exempla sanctorum vocant: quibus nos tutamur contra sagittas diaboli ignitas, qui nullũ non mouet lapidem, vt nos in tentationibus euincat. Bonus clypeus Abrahę obedientia, qui filio suo dilecto Isaac non pepercit, quominus in fastigio montis Deo optimo sacrificare non dubitauit. Optimus clypeus Iob, qui post tot calamitates, filiis & salute orbatus, gratias egit Domino dicens: Sit Dominus benedictus. Nónne scutum plusquã æneum patientia Petri & Pauli, omniumq; Apostolorum, Martyrum, Confessorum, & Virginum? horum virtutes & merita in Ecclesia sancta tanquã clypei aurei seruantur, quò iis freti, fideles de inimicis suis triumphare queant. Quid quod Apostolus vnum scutum in quibusuis certaminibus cõmonefecit assummere? In omnibus assumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela inimici igne extinguere In quo vno mille clypei nostri includuntur. Nam per fi-

Nota.

Iob 1.

Ezech. 6.

dei.

dei deuotionem clara gesta patrum contemplamur, imitamurque.

Omnis armatura fortium in hac turri munitissima est. Hæc proculdubio armatura charitas est, de qua Apostolus ait: Accipite armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, & omnibus perfecti stare. Sciebat namque Apostolus quòd multis retro seculis Salomonem scripserat. Fortis est vt mors dilectio. Vultis palam agnoscere, quàm sit armatura inuincibilis charitas, auscultate obsecro: Charitas patiens est, benigna est, non æmulatur, non agit perperam, charitas nunquã excidit. Ecce omnis armatura, qua omnes athletæ Dei roborati, hostilia bella vicerunt, & satanam & cuneos eius potenter superarunt. Vndè sanctus Gregorius inquit: Collum quippe extendimus, quando lõgius prospicere volumus. Propter aliud ergo sancti prędicatores oculi, propter aliud dentes, propter aliud collũ dicuntur. Procul venientes hostes Ecclesiæ ipsi speculantur, & fortiter resistunt, atq; liberè terrena despicientes, cælestia contemplantur. Collum ergo propter hostium speculationem, turris propter fortitudinem, quæ turris benè Dauid esse dicitur. Dauid manufortis interpretatur, & hic est Christus Dominus fortis & potens, Dominus potẽs in prælio.

Ephe.6. *Cantic.8.* *1.Cor.13.* *Psal. 23.*

Sũma: Nos fratres, qui in hac sancta Ecclesia viuimus, quæ turris munitissima est, infracto animo aduersus technas, & tendiculas diaboli, mundi & carnis certemus. Ne fortè si oscitãtes fuerimus, in prælio hoc succumbamus. Manu fortis Christus suo præsidio nos adiuuat. Nam si turris Dauid sumus, nihilominus labor noster non desit: nam teste Paulo, coadiutores Dei sumus. Cuius vox ea est: Vigilate & orate, ne intretis in tentationem: idest, ne tentatione illaqueati pereatis.

1.Cor.3.

Duo vbe-

DVo vbera tua, ſicut duo hinnuli capreæ, qui paſcuntur in liliis, donec aſpiret dies, & inclinetur vmbræ. Hebraicè. *Qui paſcuntur in violis.*

DVO vbera ſponſæ duas tabulas legis eſſe dicunt Hebræi. Verùm duæ tabulæ illæ ſigna fuere duorum teſtamentorum, veteris & noui. Et ſatis benè vt duo vbera ſunt: ex quibus lac ſuaue ſcaturit, quo homines nutriuntur & educantur in vitam æternam, iuxta illud: Si
Math.19. vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Vt gemelli capreæ ſunt, eiuſdem proportionis, & menſuræ: nam ambæ tabulæ lapideæ erant: & in vtraque de dilectione erat ſcriptū, quomodo Deus diligendus eſſet, & proximus. *Paſcuntur in violis, vel liliis* ob bonum odorem. Nam quicquid docent duo teſtamenta, virtutem præſeferunt, & puritatem
Pſal.18. amare edocent. Quo attinet illud: Lex Domini immaculata conuertens animas, teſtimonium fidele, ſapientiam præſtans paruulis. Equidem omnes fideles, tanquam gemelli, ab his vberibus quotidie lactis doctrinam candidiorem niue, & omni melle ſuauiorem, ſuggimus. Lac
1.Pet.2. concupiſcite, vt in eo creſcatis, ait ſanctus Petrus. Procul dubio audientes doctrinam ſanctā mirū in modum creſcūt, & virtutes omnes magis ac magis augentur. Et hoc ita erit, donec in hoc exilio commorantes, peregrini ſumus: aſpirabit dies quando Saluator venerit, ſole ipſo ſplēdidior, & illuminabit abſcondita tenebrarū. Tunc ſanè vmbræ inclinabuntur, & fides ipſa euacuabitur, Apoſto-
S.Grego. lo teſte. Sanctus Gregorius pro duobus hinnulis prædicatores, qui ex ſynagoga, & ex Gentilitate ſurrexerunt, intelligit. Sunt gemelli, quia concordem fidem & charitatem prædi-

prædicant,& similia dogmata tradunt. *In liliis pascuntur*, quoniam infatigabiliter munditiam sectantur, donec in die iudicij commerita præmia suscipiant: quippeque in labore noctis contemplantur.

Mira res, satis & miranda: turris vocata est sponsa, & statim vbera eius laudantur,& gemellis assimilantur. Ratio quia fortibus & perfectis arma ministrat, vt inimicos infestatores arcere queant,& de illis victoriam sumere. Et paruulis lac doctrinæ porrigit, vt potè mater pia in educatione filiorum suorum vehementer solicita. Hæc vt caprea alta petit,& visu perspicaci æterna, atque bona inuisibilia contemplatur. Vndè refecta delicatè cælestium succis herbarum, distenta vbera iterato ad paruulos, qui lacte indigent, non esca, reportet. Videte matrem filios suos lactantem. Facti sumus sicut paruuli in medio vestri, quomodo si nutrix foueat filios suos. Ecce duo hinnuli gemelli, quos Apostolus lactat, alter ex circuncisione, alter ex Gentibus consurgens. Mirabile dictu, quomodo vtrosque nutrit. Omnibus omnia factus sum, vt omnes lucrifaciam. Omnibus omnia factus est, pro audientium capacitate,& præcipiens moralia,& differens mystica. Demiratur vir iustus Iob,& ait: Quis dedit scientiam gallo? Nempè Deus optimus prædicatori oranti dat scientiam loquendi, secundum audientium captum, vbi vel maximè prudentia opus est. Væ qui superbia turgidi erubescunt lactare paruulos,& alta atq; subtilia texētes, seipsos prædicant, non Christum IESVM. Tales, ni fallor, non humilitatis magistrum sectantur, qui per Esaiam ait: Ego Dominus docens te vtilia: signanter ait vtilia,& quæ proficua sunt, non autem subtilia, quæ dumtaxat ad iactantiam conducunt. Itaq; sancta mater Ecclesia, veluti duos gemellos duos populos alit, eodem lacte, eandem fidē, eandem

Marginal notes: *Nota.* (beside "Mira res"); *1. Thess. 2.* (beside "Facti sumus"); *1. Cori. 9.* (beside "Omnibus omnia factus sum"); *Iob. 38.* (beside "Quis dedit scientiam gallo"); *Esai. 48.* (beside "Ego Dominus")

eandem charitatē,& ſpem vtriſque propinans, nunc doctrinā cœleſtem,nunc ſacramēta ſacroſancta eis largiens.

Eccleſiæ vnitas. Caprea vna filios hoſce habet:quoniā vna eſt colūba ſpōſi,vna perfecta illius, quæ Romana Eccleſia appellatur Quid quod inter lilia paſcūtur gemelli iſti ſignificat? Planè ſancti in patria cādentia lilia ſunt,& inter beatos viros habitamus, dū eorū gaudia, diuitias & delitias,quamuis à longè odoramur. O quàm pulchrum lilium virgo benedicta Deipara Maria!quā vernās flos Petrus, Paulus & omnes ſancti,qui gloria cæleſti in ſidereis māſionibus habitantes fruuntur! In iis liliis nunquā marceſcentibus paſcua noſtra quęramus,quādiu in vmbra fidei viuimus,vt illuceſcēte die illa optata ęternitatis,efugatis iā vmbris,luce vera,qui Chriſtus IESVS eſt,cū Angelis potiri valeamus.

Summa. Duo vbera ſpōſę, vt duo gemelli capreę ſunt,qui paſcūtur in liliis: hoc eſt,ſancta Eccleſia vtroq; teſtamento ditata,doctrina cæleſti duos populos lactat.Quiq; in liliis paſcuntur,vbi ſanctorū gloriam iugi contemplatione conſiderant,fragrant quidem inſtar liliorū, odorem omnium virtutum emittentes:quò patientiam,caſtitatem,& charitatē illorum imitemur.Veniet dies,& vmbræ deliteſcēt: nam cū venerit,quod perfectum eſt,euacuabitur , quod ex parte eſt.Interim lacteū cibum Eccleſia largitur ſuis filiolis,cū Apoſtolo clamans:Tāquam paruulis in Chriſto *1.Cor.3.* lac dedi vobis,nō eſcā.Et rurſus: Nihil arbitror me ſcire inter vos niſi Chriſtū,& hūc crucifixū.Quibus verbis prę latos,& prędicatores vel maximè erudit:vt aſsiduè,de glorioſa Chriſti IESV morte ediſſere pro virili ſua, ſtudeāt.

V*Adam ad montem myrrhæ, & ad collē thuris.*Hebraicè. *Jbo mihi ad montem myrrhæ,& ad collem thuris.*

VOX

VOX hæc sponsi est, qui sic ait: Ibo mihi in templū, quod ędificatum est in Hierusalem in monte Moriah. Per myrrhā allusit ad nomē ipsius montis Moriah. Per collem thuris, eundē montem indicat: nā in eodem mōte ædificatū est templum, quod propter assidua sacrificia collis thuris iure appellatur. Et notanter inquit: *Ibo mihi*, idest, meo beneplacito. Et per hoc quod dixit nuper: *Donec aspiret dies & inclinentur vmbræ*: datur intelligi, quòd nō longo post tempore, sed mox Christus IESVS salus nostra venturus erat in tēplum suum: quēadmodū vaticinatus fuerat Malachias: Statim veniet ad templum suū dominator, quē vos quęritis. Hîc sanè quā diligat spōsus suā dilectā Ecclesiam, quamq; magnā curam gerat erga eam, palàm est. Pollicetur quidē, eam nunquā deserere, sed sępè sępius illā inuisere ad finem vsq; sęculi. Quo pertinet illud, quod ore suo sacro deprōpsit: Vobiscum enim sum, vsq; ad cōsummationē seculi. Et rursus: Nō relinquam vos orphanos, veniā ad vos. Est profectò Ecclesia mōs myrrhę, & collis thuris. Mōs eleuatus in sublime est, æthera penetrans, per fidem, charitatem, & spem, quibus velut mons super omnes cęlos ascendit. Myrrhā profert pœnitentiā agēs, qua carnis lenocinia, & effrenes motus coherceat. Vndè infrà dicet: Manus meæ plenę sunt myrrha. Mons myrrhæ est, quia pasśionum amaritudine exercetur, & probatur, dicente Apostolo: Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio spem, spes autem non confundit. Notanda series harum virtutum: nam ex tribulatione, patientia, ex patientia probatio, ex probatione spes sancta oboritur. O cathenam auream, votis omnibus desiderandam. Sanè qui calamitatem fugit, aut egrè fert, is omneis hasce virtutes horret. Rursus, collis thuris est sponsa ob asśiduas oratio-

Nota.

Malachi. 3.

Matth. 28.
Ioan. 14.

Canti. 5.

Rom. 5.

orationes,& precationes,quæ mirabilem fragrantiam no ctu diuque emittunt,& in altario cordis thura benè olen tia Ecclesia sponso offert. Vndè in Psalmo legimus: Ascẽ
Psal.140. dat oratio mea,sicut incensum in conspectu tuo. Et quã gratus sit orationum odor coram sponso, ipse ostendit, vbi ait: Odor vestimentorum tuorum, sicut odor thuris. Vel mons myrrhę Ecclesia dicitur, propter perfectos in ea habitantes,qui propter virtutes egregias montium no men sortiuntur. Huc pertinet,quod de Mesia Esaias vati cinatus est: Erit in nouissimis diebus præparatus mõs do-
Esai.2. mus Domini in vertice montium,& eleuabitur super col les,& fluent ad eum omnes gentes: hoc est,tempore præstituto Mesias veniet, quippequi super omnes sanctos exaltabitur,ita vt homines eius præclara opera videntes clamẽt: Propheta magnus surrexit in nobis: & quia Deus
Lucæ.7. visitauit plebem suam. En montes & colles prophetæ, & sancti vocantur, & Saluator in vertice eorum eminet, quia Dominus Sãctorum & Prophetarum est. Denique in Ecclesia viri minus perfecti collis thuris nominantur eo quod orationi potissimè incumbant,quamuis scientia candidati non sint,& alios instruere non valeant. De
Matth.18 quibus Saluator ait: Nolite contemnere vnum ex pusillis,qui in me credunt: Amen dico vobis,quod Angeli eo rum semper vident faciem Patris, qui in cælis est. Ecce quanti faciat Dominus eos,qui in se credunt, quamuis pusilli habeantur apud vulgus rude.

Quæstio. Sed dicat quis, IESV bone, sponsa te expectat, & inter lilia pascitur, tu verò aliò vadis? Quid mons myrrhæ cum liliis? Quorsum non magis ad lilia proficisceris? Attendite, fortè lilia hæc nõ sunt aliena,nec longè posita à monte myrrhæ, sed magis oriuntur in illo. Ita res habet, nusquam pulchriora nascuntur lilia, quàm in hoc monte

monte myrrhæ, vbi carnis affectus mortificantur, verùm inibi lilia oriuntur pulcherrima. Itaque, sicut sponsa auidè inter lilia expectat, ita sponsus ardenter properat ire. Notandum est verbum, quod ex Hebreo adduximus: *Vadam mihi ad montem myrrhæ.* An ideò sibi ipsi vadit, quia ad illam vadit. Non solùm vado illi, sed etiam mihi. Nec ipsa sola gaudium capit de meo aduentu, sed ego viciſſim alacritate nimia afficior. *Vadam mihi*, quoniam mihi valde dulce, & nimis iucundum est, quòd ad illam vado. *Ad montem myrrhæ vadam mihi*, nam ex eo fragrantia suauis mihi spirat, ideò vado odore illectus. Et vt vno verbo omnia dicam: Deliciæ meæ cum filiis hominum. Fœlix sanè anima, quæ sic mõs myrrhæ est, vt mortua mundo, & peccato, vita eius abscõdita est cum Christo in Deo. Cum myrrha Magi venerũt ad IESVM, & eũ adorarunt: nos cum pœnitentia vera Christum IESVM quęramus, & eum inueniemus, adorabimusq;. O montẽ myrrhę fœlicẽ, in quo Deus habitat, habitabitq; in finẽ. Nota. Prouer. 8. Colo. 3.

TOta pulchra es amica mea, & macula non est in te. Hebraicè. *Tota pulchra es socia mea, &c.*

SENSVS est: Cùm venero ad montem Moriah in Hierusalem, redempta per me, eris tota pulchra, & adeô pulchra, vt nulla sit in te macula. Quod quidem vel maximè ad nouam Ecclesiam congregatam ex Hebræis & Gentibus pertinet. Hæc videtur conclusio eorũ, quæ paulò suprà dixerat, cùm de oculis, capillis, dẽtibus, genis, labiis & vberibus sponsam laudaret. Nũc verò nollens descẽdere ad particularia, totam pulchrã eam dicit. Ac si dicat: Quicquid in te est, speciosum apparet, & ama

Ephe.5. bile. Allusio est ad illud Pauli: Christus dilexit Ecclesiã, & tradidit semetipsum pro ea: vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta, & immaculata. Sanè singula verba singulam habent emphasim. Cæterùm cùm superiùs sponsa dixerit: *Nigra sum*, quorsum nunc sponsus sine macula esse asserit? Verùm non solùm de Ecclesia triumphante verbum hoc dictum est, de qua Ioannes
Apoca.21. in Apocalypsi dicit: Ciuitas illa aurum mundum simile vitro mundo, sed etiam de militante Ecclesia iure optimo est dictum, *Macula non est in te*. Ratio, quia per mortem Christi in hac vita cuncta scelera quamlibet grauia expiantur: & quia sponsus mirabilem medicamen, quod nobis reliquit, considerat, pulchram eam appellat & sine
Psalm.50. macula. Lauabis me (dixit Propheta) & super niuem dealuabor. Ecclesia, quæ niue candidior per sanguinem Christi efficitur, pulchra dicitur, & sine macula est. Vel sic: Tanto affectu Saluator deamat suam Ecclesiam, vt dissimulet eius deffectus. Sic de Iacob, qui Liam oculis lipam amabat, legimus. Sic planè pulchritudo, quæ in Ecclesia est Christum afficit, id est, in electis destinatis ad vitam æternam: vt non possit eius benignos oculos ab Eccesiam auertere, deformitas omnium reproborum, & si in numero fidelium perperam viuant, neque & macu-
Prouer.24. læ cuiusuis iusti, qui septies in die cadit, & resurget, efficere valent, vt suam Ecclesiam fastidiat, aut veluti exosam habeat. Exemplo nobis sit diuus Petrus, qui ter negauit magistrum optimum: nihilominus Dominus eum respexit, & cõfestim foras egressus lachrymis sua delicta lauit.

Sed nũc de quauis anima sancta sponsus clamat: *Tota*
Nota. *pulchra es amica mea, & macula nõ est in te*. Bis ante hac pulchrã vocauit animam, quæ Deo seruit, mundo renũciat, & Sal-

& Saluatorē toto amat pectore, at nunc iam tertio nonnihil subnectit perfectionis dū ait: *Tota pulchra es amica mea.* Itaque aliis in locis non deffinitè determinat, quòd ex integro pulchra sit, sicut nunc. Sed quo modo non tota pulchra in quam lucis æternæ candor immensus emanat? Benè profectò tota pulchra, & super pulchra est, in quam vberi illapsu se se transfundit omnis pulchritudo Domini. Species eius in nubibus cæli. Verùm anima, vti nubes lucida iuxta solem, valdè pulchra est, in oratione, & contemplatione posita. Planè tunc sol intelligentiæ illuminat eam, & intellectum eius mirabiliter illustrat sponsus. Quid quòd per pœnitentiam quotidianam pulchra sit anima, tamen dum bona operatur, & se vilipendit, tūc tota pulchra dicitur, quia macula superbiæ in ea non est. O fœlix anima, quæ omnia summi numinis seruans, cum Dauide concinit: Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Talis vt alter Ioseph Domino suo fidelis est, nollens tangere vxorem Domini sui, etiam si oporteat mortem opetere. Nónne Deus optimus ait: Gloriam meam alteri non dabo? Ecce quantopere diligat gloriam suam. Est ergo anima tota pulchra, dum rectè viuēs, nihil elationis in ea locum habet. Et hoc mirabile est valdè, quia stellæ cæli in conspectu Dei non sunt mundæ, nec infans vnius diei, etiam si dixerimus, quòd peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est, attamen tam est efficax pœnitentiæ antidotum, & tanta est virtus feruentis orationis, vt sponsus Christus totam pulchram nominet animam sanctam. Iustus autem ex fide viuit. Vnde Sanctus Gregorius: Quamuis mox vt peccat, à iustitia deuiet iustus, tamen dum semper credit in eum, qui iustificat impium, assiduè sub eius fide peccata sua deflet, per assiduas orationes iustitiam

Ecclef. 43. *Psalm. 113.* *Esai. 42.* *Iob. 15.* *S. Gregor. in Cantica.*

ſuam retinet. Atqui, blandimenta huiuſmodi non tàm videntur indulgentis, ſed diligentis, ſed admirantis. Vndè vehementer oblectatus ſponſus pulchritudinem ſponſæ ſuæ præſentiam eius optans inquit.

VEni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, veni coronaberis, de capite Ammana, de vertice Sanir, & Hermō, de cubilibus leonū, de montibus pardorū. Hebraicè. *Mecū de Libano venies, mecū de Libano venies, ſponſa mea, reſpicies à capite fidei, à capite Senir, & Hermon, de habitaculis leonū, de montibus pardorum.*

PERGIT ſponſus cum bonis, quæ nunciauit, vētura ſponſæ admiſcere mala, Babylonicam videlicet captiuitatem. Quod tamen ne egritudine aliqua cantum, quod lætitiæ eſt, contaminet, non palàm, ſed clanculum, & per inſinuationē facit. Tēperatq; rem fœliciſsimo ſuo comitatu, quem ei pollicetur dicens: *Mecū de Libano ſponſa, mecum de Libano venies.* Perinde dicat: Cùm opus fuerit, propter tua peccata te migrare de Libano, hoc eſt, de terra Iſraël, in qua eſt mons Libanus, & ire in Babylonem poſt regem Nabuchodonoſor, veniens mecum, & ego tecum proficiſcar, nec derelinquam te, toto captiuitatis tempore. Huc pertinet illud Pſalmi: Clamabit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipſo ſum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum. Vbi ſanctus Theodoritus: En fructus ſpei collocatę in Deo. Liberabo clamantē ad me (ait Dominus) & ex inſidiatoribus quibuſuis viſibilibus,

Pſalm. 90.

S. Theodoritus.

bilibus,& inuisibilibus illum protegam,mea spe munitū, ipsumq; loquentem audiā. Et si in aliquam inciderit tentationem vnà ero, & idoneam consolationem afferam. Eripiam eum,& glorificabo eum,idest,non modo à grauioribus rebus ipsum liberabo, verum etiam illustrem faciam. Ecce populus Israël in calamitate magna clamabat ad Deum, iuxta illud: Clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur, & de necessitate eorum liberauit eos. *Psalm.90.*
Verum beneficium ingens Deus promittit, tàm vnicuique viro iusto,quàm populo suo,dum ait:*Veni me. um de Libano*, idest. Neutiquā in tribulatione te deseram,&tandem glorificabo te sponsa mea, cùm reuersa in terram tuam rex Cyrus tot diuitiis & libertate donaberit te. *Cant.4.*
Ideò sequitur in textu: *Respicies à principio fidei*, idest, reuersa fueris de Babylone,quando ego sum reuersurus ad te proprio ore osculandam,respicies,& considerabis,quę merces magna fuerit in opere tuo,à principio fidei patris tui Abrahæ,de quo scriptum est: Credidit Abrahā Deo, & reputatum est ei ad iustitiam.Et quæ merces tibi,ex eo quia sequuta es me in deserto,& ingressa es caput montis Senir,Hermon.Sub hæc, *respicies*, quæ merces tibi, *de abitaculis leonum*,idest,duorum regum,Seon regis Ammorreorum,& Og regis Basan. *De montibus pardorum*, hoc est, velocissimorum & fortium virorum, cum quibus mihi obsequens ingressa,debellasti eos. De qua parta victoria testimoniū mirabile extat Numerorum. 21. Et ad hunc sensum respexit latinus interpres, qui vertit, *coronaberis de capite Amana*, idest, à principio fidei patris tui Abrahæ, vti explicauimus.Græcè autem habetur. *Transibis à principio fidei*, sed iam nostram vulgarem translationem sequamur. *Genes.15.* *Nume.21.*

Veni de Libano sponsa mea. Per Libanum montem,cui

cæteris altior,fœcundior & amenior est,doctores intelligunt populum Iudæorum , qui per omnia terrarum climata primatum habuit, suo tempore, tùm ratione legis, quæ Deus ei dedit , tùm respectu miraculorum, quæ Deus optimus apud eum patrauit. Quamobrem in
Deut.4. suo Deuteronomio Moses personuit: Non est alia natio tan grandis,quæ habeat deos appropinquantes sibi,sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. Significatur ergo in hoc excelso monte Libano populus ille à Deo electus , quem vocat Saluator ad cognitionem sanctæ Trinitatis:ita vt iam vulgus non modò vnum Deum, sed etiam illum trinum in personis profiteatur. Per alios montes,quos statim nominat, nationes variæ significantur,quas etiam sua gratuita dignatione spõsus accerset ad eandem fidem,charitatem, & spem,sicuti populum Hebræũ vocare dignatus est. *Veni de Libano sponsa mea.* Veni per fidem synceram,& charitatis deuotionem. Veni synagoga,quã ego olim tot beneficiis & signis insigniui. Veni
No:4. ad lauachrum baptismi, vbi sordes tuorum peccatorum depones,ita vt niue ipsa candidior euadas. Veni adora tuum verum Messiam & sponsum, quem in ligno crucis eleuasti : et quem inter prodigia , & illustria miracula patrantem non agnouisti,nec adorasti, in cruce pẽdentem, & inter facinorosos latrones exaltatũ procliui genu adora.Et notandum,quòd primo Iudęos vocat,quia(vt diximus)primas tenebãt in toto orbe. Hinc gentium doctor
Roma.2. Paulus dixit: Gloria, & honor, & pax omni operanti bonum,Iudæo primũ & Græco, sine Gẽtili.Itaq; Iudæo primo,quasi ex debito,quoniã promissio Messię Iudęis fa-
Rom.15. cta est. Gẽtili autẽ ex gratia,eo quod nulla pręcesserit promissio.Idq; pleniùs tractat Apostolus Romanis scribens.

Quod autem non semel, sed ter sponsus dicat sponsæ veni,

veni, non myſterio vacat. Signat quidem verbi repetitio triplicem vocationem, quippeque ante legem per Patriarchas, ſub lege ſcripta per Prophetas, & ſub lege gratiæ per Chriſtū & Apoſtolos facta fuit. Ij omnes ſynagogā vocarūt ad fidē Chriſti IESV, in quo vno ſalus totius mundi ſita erat. Huc tendit, quod Saluator noſter dixit in parabola de cœna magna, ad quam, qui inuitati fuerant, venire noluerunt. Eam ob cauſam, gentes vocatæ ſunt, ex quibus maxima Eccleſiæ pars conſtat. Vel de tempore gratiæ peculiariter intellegi poteſt. Vocati ſunt Hebræi per Ioannem Baptiſtam. Nam hic venit, vt teſtimonium perhiberet de lumine, & vt omnes crederent per illum, teſtante Ioanne Euangeliſta. Secundò vocantur Iudæi per Chriſtum IESVM: Quoties volui vos cōgregare, quemadmodum gallina congregat pulos ſuos ſub alas, & noluiſtis. En taxat eorum peruicaciam, & pertinatiam, & quidem rectè. *Matth. 22.* *Ioan. 1.*

Veni coronaberis. Mira res, ſolus rex glorię Chriſtus ſuos electos ad coronam æternæ fœlicitatis inuitat, & eos corona immarceſſibilis glorię decorat, modò mandata eius opere compleant. Vndè Apoſtolus ait: Omnibus ſibi obtemperantibus factus eſt per paſſionem, & glorificationem ſuam cauſa ſalutis. Quod ſequitur, *de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon. &c.* debet repeti verbum vocationis ſic. Veni ſponſa mea de capite Amana, veni de Sanir, & Hermon, & de ſummitate aliorum montium, qui ſunt in circuitu Libani, ſiue ad orientem, ſiue ad occidentē, ad meredianum, vel ad ſeptētrionem ſiti ſint. Ac ſi patenter dicat: Non tantū electos meos voco, & ad ſalutē inuito ex populo Iudaico, ex quo natus ſum, vos etiā electi mei ex omnibus gentibus, populis & linguis, venite ad fidem, & agnitionem nominis mei. Ex erroribus venite *Hebre. 2.* *Nota.*

ad veritatem, & pœnitentes coronam gloriæ æternæ accipietis. Bonum certamen certaui, cursum consumaui, de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quã reddet mihi in illa die iustus iudex. Ecce verba, quæ quotidie viri iusti proferunt, non suis viribus, sed Christi IESV meritis fisi: quippe qui factus est nobis à Deo sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio. Nolumus nunc lectorem detinere de etymologiis nominum mõtium horum tractantes: sat sit scire, quòd mons Libani Hebręos, alij montes gentes varias significant, & vtrosque electos sponsus accerset ad agnitionem fidei. Nullatenns acceptor personarum Dominus est.

2. Timo. 4.

Cubilia leonum, & montes pardorum habitacula erãt ferarum, quæ in iis locis habitabant. Vt intelligamus potestatem dæmonum quam tyrannicè exercebant super gentes infœlices, quæ sub eorum misera ditione degebãt ante Christi IESV aduentum. At Saluatore nato, bellug istæ fugerunt, & fortis armatus, qui in pace atrium suum possidebat, victus est, fortiore illo superueniente, ceu Dominus de seipso in Euangelio subindicat.

Summa.

Vocat etiam sponsus quamlibet animam piam, quæ virtute ex alto freta, ferocissimos leones, & pardos superauit: quæ etiam omnes montes, Amana, Sanir, vel Seir, & Hermon, Domino patrocinante, cõculcauit, idest, omniũ peccatorũ genera, generoso animo superauit. Hęc de Libano ascẽdit, quia scriptum est: Ij sunt, qui venerũt ex magna tribulatione, & lauerunt, & dealuauerunt stolas suas in sanguine agni. Ecce de certamine cõsurgit corona: quia non coronabitur, nisi quì legitimè certauerit. Quid plura: Nõ sunt condignæ pasiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ rebelabitur in nobis. Agite fratres, de Libano ascendite dealbati in sanguine agni imma-

Apoca. 7.

2. Timo. 2.

immaculati,pœnitentiam agentes. Sic coronam margaritis fabrefactam accipietis,non palmę autem lauri flosculis contextam,vti Romani triumphantibus præbere solebant, vel corona illa instar fœni, quod priusquā euelatur arescet,& fumi in morem euanescit. *Coronaberis*,ait sponsus.Iure caput triumphans de capite Amana coronatur:quia tentationum initium contriuit,& tribulationum vehementiæ non cedere voluit:iuxta illud: Beatus, qui allidit paruulos suos ad petram.Petra autē erat Christus,in quo paruulos nostros,cogitatus prauos frāgamus oportet:ne forsitam grandescant,& nos interficiant. *Psal.136.*

Per hos montes sanctus Gregorius diuites huius seculi intelligit,quos Dominus humiliabit,& humiles ac pauperes spiritu exaltabit.Leones tyranni sunt, qui sanctam Ecclesiam persequebantur,verumtamen conuersi ad fidem coronas deponūt, spontè pœnitentiam agētes.Pardi verò,qui maculas in cute habent hypocritas signant: quia vitiis suis virtutes aliquas admiscentes hominū encomia aucupari conantur.De iis omnibus Ecclesia coronatur,quoniam per eius prędicationem,crudeles ad pietatem,& hypocritæ ad vitæ humilis vnitatem conuertuntur.Pro iis omnibus præmium magnum accipiet sponsa. Cui iterum ipse ait. *S.Grego.*

VUlnerasti cor meū,soror mea spōsa, vulnerasti cor meum,in vno oculorum tuorum,& in vno crine colli tui. Hebraicè.*Vulnerasti cor meum cum vno monili colli tui.*

VERBA sunt sponsi, adhuc venustatem suæ dilectę sponsæ laudantis.Quasi diceret:Et si multa sunt in te soror mea sponsa, quę me alliciunt,& capiunt, &

adeò omnia maxima, vt quoduis eorum sufficiés sit, me in tuum amorem, & beneuolentiam rapere: quanto magis ergo me alliciunt omnia simul? Planè inter alia captus sum, in vno oculo, vel monili tuo, hoc est, in vna tribu tua Iudæ, quæ ante alias tribus me dilexit: & ex ea, cùm ad te veniam, humanam carnẽ sumpturus sum.

Nota. Præterea fratres, vos obsecro, vt toto pectore misericordiam summi numinis omnes imploremus, quo verba tam mellita, tamque omni suauitate cælesti referta, nedum exprimere valeamus, sed quod plus ponderis habet, vt ea medullitùs internè sentiamus, degustemusque. Audeo asserere, quòd nisi quis amoris Dei sagitta sauciatum cor habeat, verba hæc intelligere nequibit: quin potiùs amanti mundum, & ea quæ mundi fallacis sunt, vt parabola obscura illi erunt. Ait ergo sponsus amantissimus: *Vulnerasti cor meum soror mea sponsa.* Sigillatim verba ista expendamus: non enim fas est, raptim ea transire. Ecce magnitudo amoris, quem gerit Saluator erga suam spõsam Ecclesiam: en profunditas dilectionis, quã verbis iis subindicare dignatus est. Ex cordis sui intimo, & amore indelebili eam amat, ita vt illius nunquã possit, aut velit obliuisci. Eam ob rem in corde se vulneratũ profiteri non erubescit. O rem mirabilem, & Angelis ipsis stupendam, veluti sagittis amoris ardentissimi cor perfossum gestare se dicit. Enimuerò qui cor regis in bello vulnerat, is victoriam accipit, & regnum eius rapit. Ad eundem modũ qui amoris iaculo, & charitatis telo cor summi Dei sauciauerit, triumphũ gloriosum adeptus, regnũ gloriæ æternæ sibi vẽdicat. Planè de iis athletis robustissimis Dominus ait: Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Qui sibi ipsis violentiam inferunt, irã, inuidiam, & affectus prauos innatos coërcent: qui spe bono-

Margin notes: Cantic. 4. (beside "simus: Vulnerasti"); Nota. (beside "fiteri non erubescit"); Matth. 11. (beside "simis Dominus ait").

bonorum cæleſtium tēporaria bona ſpernunt: qui deniq; cū Apoſtolo ſeriò clamat: Omnia arbitratus ſum, vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifaciā: ij profectò generoſo pectore ipſum regē regū vincētes, illius imperiū audacter rapiūt. Nónne latro in cruce ſua facinora vltrò profitens, & candorē vitæ Chriſti pendentis in ligno palàm annuncians, nec non & Saluatoris clemētiam ſuppliciter implorans, regis ſummi cor ſagitta amoris vulnerauit? Alioqui Dñs, tanquā victus, non ei cæleſte regnum polliceretur dicēs: Amē dico tibi, hodie mecū eris in paradiſo. Idque de beata Magdalena, quę multū dilexit Dñm, dicendum, nemo dubitat. Lachrymis & gemitibus, velut acutiſsimis iaculis viſcera Chriſti IESV fauciās, audire meruit: Remittūtur tibi peccata tua, vade in pace. Quid hoc eſt, niſi dicere? *Vulneraſti cor meū ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meū*: viciſti inuincibilem, cuncti potentē ſuperaſti, nō armis ferreis, ſed ſingultibus & lachrymarum riuulis. Eam ob rē, tua eſt victoria, tuumque & cæleſte regnum : finitum eſt prælium, tranquilla ſunt omnia, vade in pace. Quę quidem pax exuperat omnem ſenſum, & omnem intellectū. Obſeruandum quòd non ſemel, ſed bis eadem verba repetit *Vulneraſti cor meum*: quod ideò ſponſus id fecit, vt facilius ſponſæ ſuadeat, tenatiuſque corde illius imprimat, quàm ſit ineffabilis magnitudo amoris in corde ſponſi ſui. Nec contemnenda eſt dictio illa, quā Græci ponūt dicētes: *Excordaſti me*, hoc eſt, cor meū rapuiſti, vel abſtuliſti. Amor hoc ſibi habet peculiare, vt cor amātis ad rē amatam trahat. Vndè in Pſalmo legimus: Diuitię ſi afluāt, nolite cor apponere. Et diuus Ioānes ait: Nolite diligere mundū, neq; ea, quæ ſunt mūdi: ratio, Nā trāſit mūdus & cōcupiſcentia eius. Dedit nobis hunc mundū, Deus vt eo vtamur, non vt fruamur. Ad filij Adæ contrà ſe habentes

Philip.3
Luc.23.
Luc.7.
Nota.
Pſal.61.
1.Ioan.2.

terre;

terrenis rebus frui volunt, æternis diuitiis posthabitis, cũ nulla maior peruersitas sit, quàm frui vtendis, & vti fruendis, teste diuo Augustino. Vetat ergo Deus, ne fugatia bona diligamus, ne vulnerent cor nostrum, & à nobis illud auferant. Nam suapte natura, amor (vti diximus) transfert amantem in rem amatam. Hinc sanctus Augustinus ait: Anima plus est vbi amat, quàm vbi animat. Et Plato penè eãdem sententiam referens inquit: Amore captus, in corpore proprio mortuus est, viuit in alieno. Alludit ad hoc sentẽtia ill Pauli, annotatu dignissima: Viuo iã nõ ego, viuit autẽ in me Christus. Ecce Christus IESVS, quẽ maximopere diligebat, cor Pauli vulnerauerat, imò ab illo vitã & cor rapuerat. Vtinã nobis quàmprimũ donũ hoc contingeret, ita vt post hac nõ ipsi, sed Christus in nobis viueret. Fœlix & nimium fœlix ille, de quo verum foret, quod scriptum est, Ephraim vt columba seducta, non habens cor. Cæterum quòd sponsus se vulneratum dicit, in vno oculorum, & in vno crine vel monili colli sui, amoris teneritudinem notat, est quidem tantæ pietatis, & misericordiæ, vt oculorum iactu & vno crine vulneretur. Hîc per vnitatem oculorum sanctus Gregorius concordiam prædicatorum & prælatorum intelligit, in qua maximè gaudet sponsus Christus. Vndè Apostolis dixit: In hoc cognoscent homines, quòd discipuli mei estis, si dilectionem inuicem habueritis. Quin & vbiq; nil magis eis cõmendat, quàm vnitatem, & pacem. Per capillos populus fideliũ intelligitur: quiq; dum in vna fide, & charitate vitã agit, mirabili gaudio afficit sponsum Christũ IESVM

Vel in vno oculo vulneratur sponsus, & in vno crine siue monili: quia in vita contemplatiua plus lætatur, quàm in actiua. Hinc de Magdalena Dominus dixit Marthæ: Turbata es erga plurima, porrò vnum est necessarium: Maria

S. August. Plato. Gala. 2. Osee. 7. S. Grego. Joan. 13. Luce. 10.

Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Capillus colli, siue monile aureum, obedientia mandatorum Dei est, sine qua sponsa placere Deo nequit. Vel vnus crinis colli vnica cogitatio est, & præcipua intentio, qua sponsa laborat animas conuertere, & capiti suo Christo coniungere, collum corpus capiti coniungit. In hac gemina solicitudine dum sponsa æterna contemplatur, & saluti animarum incumbit, amorem sponsi sibi vẽdicat, & ad intima cordis eius penetrat. Prædicato.

Sed lubet iam de vnaquaque pia anima verba præassũpta lucidare. *Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum.* O tenerrimũ, ô vehementer dulce cor, quod nostris mouetur affectibus, ad rependendam vicissitudinem dilectionis. O lapideum & quouis adamante durius cor, quod iis verbis charitate accensis non emolliatur, ac vulneratur. Sororem vocat animam, vt agnoscat necessitudinem, & sponsam etiam eam appellat, vt vicissitudinem amoris reddat sponso suo. Soror est, quia diuinæ cõsors naturæ: sponsa est, quoniam in singularitatem assumpta personæ. O quantum amare oportet eam, quæ tantis affinitatibus fœderatã Christo se nouit. Diligamus Deũ, quoniam ipse prior dilexit nos: Ecce amor noster, quantus quantus fuerit, non impenditur, sed rependitur: debitus est, non gratuitus. Magna & violẽta est charitatis vis, dum cor Christi vulnerare potest. Acutus, & efficax, & verè violentus affectus est, IESV bone, qui transfigere pectus tuum valet. O sponsa benedicta, ô anima pia ne parcas obsecro, talibus telis sponsum appetere. Aspectibus piis, quasi spiculis assiduè vtere: noli contenta esse dilectũ vulnerare semel, sed diu noctuque ipsum concide vulnere super vulnus. Fœlix es, si sagittæ tuæ infixæ sunt illi, & amores tui militent in Christo, si oculus tuus defixus indeffes- Canti. 4. 2. Petri. 1. 1. Ioan. 4. Nota.

defeſſe ſit in illo. O mirabile vulnus amoris, de quo virtus egregia egreditur. Tetigit mulier infirma fimbriam
Matt. 9. Saluatoris, & ſtatim ipſe ſenſit de ſe virtutem ſanitatis exire. Quanto magis cùm cor eius non leniter tangitur, ſed vulneratur, gratiam emanare ipſe ſentiet? Reputa pre
Iob. 16. cor illum quaſi ſignum ad ſagittam. Poſuit me pater (ait) tanquam ſignum ad ſagittam. Spicula vibra, oculos eleua, ingemiſce, ſuſpiria per aëra iacta, ecce in alto eleuatus eſt, in crucis ligno pendet, pro te vulneribus plenus, quæ ob amorem tui, ne dum patienter, ſed gaudenter paſſus eſt. Dic cum Dauide rogo: Oculi mei ſemper ad Dominum, quoniam ipſe euellet de laqueo pedes meos. Oculus tuus vnus eſt, ſi purus, ſi colũbinus fuerit: ſi amoris oculus eſt, in vnum Chriſtum tendat oportet. Cla-
Pſal. 26. ma, & dic: Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini, omnibus diebus vitæ meæ. Atqui, ſicut vna eſt intentio, & vnus oculus, vnus ſit cri-
Pſalm. 34. nis oportet: vnus cogitatus in mente. Iacta cogitatum tuum in Domino, & ipſe te enutriet. En non plures, ſed vnum cogitatum dixit: quia variæ cogitationes, vt crines diſperſi, viſum conturbant. Vndè ſcriptum eſt: Omnem
1. Pet. 5. ſolicitudinem veſtram proiicientes in eum, quoniam ipſi cura eſt de vobis. Quid ni curam habeat bonus paſtor de ouibus ſuis: quippe qui, pluit ſuper bonos, & malos, ſuper orthodoxos, & Sarracenos, Turcas, & Hæreticos nomen ſanctum illius blaſphemãtes? Dic obſecro, & corde & ore clama: Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco paſcuæ ibi me collocauit.

Sũma. Planè anima quę vulnerata charitate eſt, hæc vulnerat ſpõſum ardentiſſimis ſagittis amoris: cui blandiẽtis affectu ipſe loquitur, ne deficiat in tã præcellẽti luctami-
Canti. 4. ne amoris: *Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa, vulneraſti*

cor

tor meũ in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui. Nõnihil immorati ſumus chariſsimi, in expoſitione horum verborũ, quæ vt ſagittas accutas, in corde noſtro geſtare frequẽter nos oportet. Faxit optimus ſponſus, vt tãti amoris ſemper memores ſimus: alioqui ingratitudinis noxã euadere non poterimus. Et de violenta charitate, qua ſpõſi cor vulneratur hactenus.

QVàm pulchræ ſunt mãmæ tuæ, ſoror mea ſponſa, pulchriora ſunt vbera tua vino! Hebraicè. *Quàm pulchri ſunt amores tui, ſoror mea ſponſa, quàm boni ſunt amores tui, pluſquam vinum!*

LAVDAVIT ſpõſa in initio huius epithalamij ſpõſum dicens: Meliora ſunt vbera tua vino. Nunc ſponſus retorquet eandem laudem in dilectam ſuam ſponſam, & ait: *Quàm pulchræ ſunt mammæ tuæ, ſoror mea ſpõſa, meliora ſunt vbera tua vino.* Miror planè, quomodo tanquam ebrius ſe habeat ſponſus, non vino, ſed charitate, & dilectione ſponſæ ſuæ. Ideò à laude illius nec deſiſtere poteſt. Equidem ſuprà vbera ſponſæ mirum in modũ laudauit, nunc verò repetit commendationem. Sic contingit homini, qui valdè amat ſuam ſponſam, nam frequenter repetere ſolet encomia illius, quaſi ſatiari non valeat laudibus eius. Quàm pulchræ ſunt mammæ tuæ illę ſpirituales, quibus tuos lactas filios, quos mihi proginis: Verùm lõgè meliores ſunt vino pretioſo ac deffecato. Lac, quod ipſi ſugunt ex eis, omnem huius vitæ gaudium ſuperat. Itaque ſicut in vino, quod maximè palatum oblectat, & cor lætificat, vt in Pſalmo legimus, generaliter omne terrenum oblectamentum & ſolatium intelligitur: ita Nota.

ita in lactæ doctrinæ sanctæ, quod Ecclesia fidelibus ex-
Psal. 118. hibet, animas oblectat & exhilarat. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super ori meo! Ecce regalis Propheta, qui experimento norat suauitatem verbi Dei, dulcedinem eius depingit hisce verbis. Atqui sanctus Gregorius, mammas sponsæ, dicit, fore dilectionem Dei & proxi-
S. Gre. mi Quid per mammas conuenientiùs in hoc loco (ait) quàm dilectio Dei & proximi intelligitur? per quas mens sancta omnes sensus suos suaui dilectione nutrit, dũ Deo suo charitatis tenacitate cõglutinatur, & proximis, si quid vtilitatis habet, quomodolibet libenter impendit. Notãdum, quod post continuationem & contemplationem excessus de consolationis & doctrinæ vberibus contexitur. Dixerat paulò antè: *Vulnerasti cor meum soror mea spõ-*
Canti. 4. *sa, &c.* & subindè intulit: *Quàm pulchræ sunt mammæ tuæ:* Ibi in vno oculorum, & in vno crine vulneratus est sponsus, hìc non de vnitate sed de pluralitate fit sermo: quia varia debet esse vberum temperatura, & pro sugentium
1. Timo. 4. qualitate diuersa. Vndè Paulus Iudæis factus est Iudæus, & iis qui sine lege erant, quasi ipse sine lege, ètiam infirmis infirmus: quia pietas ad omnia vtilis est, professionem habens vitæ, quæ nunc est & futuræ. Hæc Apostolus magnopere commendat discipulo suo Timotheo. Vtinam perditi homines, qui se totos carnis lenociniis tradiderunt, dulcedinem hanc delibarent: profectò fel omnis peccati statim abhorrerent. Etenim delectatio praua plus habet aloës, quàm mellis. Vndè Salomon ait: *Ex-*
Prouer. 14. *trema gaudij luctus occupat.* Agite iam miseri, venite ad vbera matris vestræ, pœnitentiam sequimini, vt satiemini
Esai. 66. ab vberibus cõsolationis vestræ. Mira res: pulchritudinẽ mammarum laudat, & deindè virtutem, dum ait: *Meliora sunt vbera tua vino.* Pulchritudinem pro se sponsus cõmen-

mendat,virtutem autem pro lactis doctrina. Dulciùs pro culdubio sugitur, vbi vita dicentis venustat doctrinam. Cæterùm,aliquando restringenda sunt vbera, ne forsitã nimis exuberent. Imò purus & prudẽs sit sermo pro tempore. Accedat huc pietas,& pulchritudinis numeros teneat. Fugienda sunt verba scurrilia: nam de omni verbo ocioso reddenda est ratio, vt Saluatoris dogma nos docet. Nec est adulterandum verbum Dei, aut admixtione corrumpendum peregrina. Sat sint duo illa vbera, quæ nos lactant, vetus & nouum testamentum: quanquã doctorum sanctorum dogmata magni sit æstimanda. Infœlices hæretici, qui non ex his vberibus suaue lac accipiũt, sed ex dæmonis doctrinis mendacibus bibentes, seipsos enecant. Obnixè oremus, vt Deus optimus ipsos trahat eosque in obedientiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ conuertat. Mat.12.

Quidam duo vbera sponsæ compassionem temporalem & spiritalem dixerunt. De quibus Apostolus: Quis infirmatur, & ego non infirmor? & quis scandalizatur, & ego non vror? Ecce bifaria compassio, quam nos oportet habere, tùm de calamitate, quæ fratri nostro imminet, tùm etiam de peccato, in quod ex fragilitate sua incidit. Et quia compassio hæc vel maximè Deo placet, merito ait: *Quàm pulchræ sunt mãmæ tuæ soror mea sponsa.* 2.Cor.11.

ET *odor vestimentorum tuorum super omnia aromata* Hebraicè. *Et odor oleorum tuorum magis omnibus aromatibus.*

IN sacra scriptura frequens est hic modus loquendi, vt per corporales res excellentiam spiritualium rerum intelligamus. Nàm teste Paulo: inuisibilia Dei, per Rom.1.

ea quæ facta sunt à creatura intellecta, conspiciuntur. Sic
Psal. 118. in Psalmo: Quā dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo! Et alibi: Ideò dilexi mādata tua super aurū & topazion. Nec non vt sanctus Iob vbi insigniter sapiētiam commendat, variis rebus eam comparat secūdum earum præcellentiam: quæ res in maximo pretio haberi solent: Vt pote auro, obrizo, thopazio Ethiopæ, & tinctis Indiæ coloribus. Ad eundem modū nunc spōsus ait: *Odor vestimentorum tuorū super omnia aromata*. Tanquam
Nota. diceret: Maior est gratia tua ratione charismatū, virtutū, & gratiarum spiritualium, quibus per Spiritum sanctum interiùs vncta es, quàm si omnibus pretiosissimis vnguētis delibuta fores tota à capite vsque ad pedes peruncta. Quidam ad odorem bonæ famæ hoc referunt. Vndè Apostolus inquit: Bonus Christi odor sumus in omni loco. En fragrantia, quam vestimenta sponsæ hac & illac emittat, salubre testimonium in cunctis operibus suis præbens, etiam eis, qui foris sunt. Agite obsecro
Dogma. fratres, vt opera vestra, quibus anima ornatur ceu vestibus, thuris odorem habeant, quo alios ad benè operandum alliciant. Enimuerò, qui perperam agunt, non thuris fragrantiam, sed sulphuris fœtorem emittentes, suo iniquo exemplo alios enecant. Nónne cognoscent omnes, qui operantur iniquitatem, quoniam deuorant
Psal. 13. plebem meam, sicut escam panis? O immanitatem diris plectendam suppliciis, paulatim summi Dei populum dilacerant, deuorant, atque prorsus consumunt, palàm scelera sua patrantes, absque Domini timore. Notandum quòd impij, vt probè sanctus Gregorius ait, aliquādo habent aromata, quibus redolent: quia virtutes quasdam posident, & bona opera perpetrant. Sed quoniam
S. Gregor. in Canti. sine charitate viuunt, in conspectu Dei haud placent: cam

eam ob causam in iudicio extremo dicentes: Domine nónne in nomine tuo prophetauimus, & virtutes multas fecimus? Subindè audient iudicem iratum dicentem: Discedite à me omnes operarij iniquitatis, non noui vos. At contrà, iusti, qui ex charitate opera sua conficiunt, semper coram Deo redolent: quam ob rem vocē illam omni mellita dulcedine suauiorem audient: Venite Patris benedicti, accipite regnum, quod paratum est vobis, &c. Lucæ. 13. Matth. 25.

Videtis fratres, quomodo sine charitate aromata perfecta quis habere nequeat. Verùm charitas ipsa assēclas habet omnes virtutes, nam patiens est, benigna est: charitas non emulatur, nō agit perperam. Et paulò post: Charitas nunquam excidit. Nempè ex charitate tanquam ex radice cæteræ virtutes odorem habent. Hinc de beata Magdalena aliud non legimus potissimè, quam eximiā dilectionem in Christum. Dilexit multū (ait Saluator) & ideò remissa sunt ei peccata multa. Hinc lachrymæ, vnctio pedum Domini, & alia id genus dimanarunt. O quā bonus huius odor: cuius gratia veteris corruptelę fœtoré penitus deleuit: hæc totam Ecclesiæ domum grata suauitate perfudit. Optimus inquam odor, qui cælos ipsos penetrauit, & non modo Angelos ipsos: sed Angelorū Dominum Christum IESVM lætificauit. Nardus illa dedit odorem suum vehementer suauem, dabitque ad finem vsque seculi. O quàm bonum in ara pectoris Christi incē dit aroma! Hanc mulierem fortē imitemur, scientes, quia tunc anima vnguēto perfunditur, cùm Christi spōsi quē amat, copia potitur, & desideria eius in dilectionē commutat. Aromata mihi videtur offerre, qui orat, & optat. Alioquin Psalmographus non diceret: Ascendat oratio mea sicut incēsum in cōspectu tuo. Itaq; cū cōdolet pro- 1. Corint. 13. Lucæ. 7. Psalm. 140.

ximo patienti mala, cùm gemit sua & aliena delicta, cùm tandem subuenire omnibus cupit, & in omnibus virtutibus suauè olentibus exercetur: tunc super omnia aromata odor vnguentorum eius in æthæra volat.

FAuus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua: & odor vestimentorũ tuorum sicut odor thuris. Hebraicè. *Dulcedinem destillant labia tua sponsa: mel & lac sub lingua tua, & odor vestimentorum tuorum, sicut odor Libani.*

VBI sponsus laudauit suam dilectam Ecclesiam, tùm de virtutibus, tùm de operum bonorum fama quæ per vniuersa mundi climata sic volauit, vt etiam barbari tàm miro odore illecti ad sacrum baptismatis fontem spontè currerent: nunc de verbis eius & de odore vestimentorum encomia depromit. Ait enim: *Fauus distillans labia tua sponsa.* Quanta sit suauitas in fauo, nemo adeò stupidus est, qui ambigat. Sapiens probè dixit: Breuis in volatilibus apis, initium dulcoris habet fructus illius. Ecce quasi fons dulcedinis mel est, & inter omnes res suaues primas tenet. Exactè quidem labia spõsæ, fauo iugiter distillanti guttulas mellis suauissimi, quod nulla commixtione cum alieno liquore dilutum est comparantur: imò purum & sincerum in faui cellulis conseruatur, sicut apicula operosa illic reposuit. Ad eandem imaginem sancta Ecclesia doctrinam puram ac sinceram, minimè adulteratam, aut vllius erroris admixtione dilutam, filiis suis stillare per prædicationem assiduè nõ desinit. Vndè cum Apostolo inquit: Non sumus

Nota.

Eccles. 11.

sicut

sicut plurimi adulterantes verbum Dei: sed sinceritate, sicut ex Deo, coram Deo in Christo loquimur. 2. Corint. 2.

Mel & lac sub lingua habet sponsa. Nam quicquid docet, velut de fontis scaturigine limpidissima dimanat, dicente Domino: Non estis vos, qui loquimini, sed spiritus Sanctus qui loquitur in vobis. Mel quidem profert perfectis, lac verò paruulis. Vnde Apostolus ait: Tanquam paruulis in Christo lac dedi vobis, non escam. At de hæreticis & improbis hominibus contrà: Venenum aspidũ sub labiis eorum est. Psal. 13. Et in alio Psalmo: Cuius maledictione os plenũ est, & amaritudine & dolo, sub lingua eius labor & dolor. Psalm. 9. Cæterùm, quoniã super omnem thuris odorẽ coram sponso Ecclesia fragrat, vestimenta eius, id est, sancta opera rectè odorifera dicuntur. Verùm fragilitas humana nuda est, nisi hisce ornamẽtis vestiatur. Alioqui erubescet corã sponso, vti de Adamo legimus. Par ergo erit, vt abiiciamus quàm primùm opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sicut in die honestè ambulemus. Roma. 13. Sic nos admonet Paulus. Et post pauca: Induimini Dominum Iesvm Christum: hoc est, per bona opera illum nobis mereamur, ipsumq; glorificemus. Rursus: thus cultui diuino peculiariùs præ cæteris aromaticis rebus erat consecratum. Et sicut thus igne crematũ gratissimum sursum mittit odorem, ita bona opera, igne charitatis & feruidę deuotionis accensa, quasi suphitus fragrantiam mirabilẽ ad thronum diuinæ maiestatis conscendunt: suntq; Deo gratissimum sacrificium præ omnibus corporalibus holocaustis. Quid quòd oratio thuri comparari solet? In psalmo scriptũ est: Ascendat oratio mea sicut incẽsum in cõspectu tuo. Psal. 140. Et quia anima sancta orationi semper instat, & in quouis opere Deum ipsum inuocat, eam obrem vestimenta eius vbicunq; fuerit thuris odorem spirat. Oratio Psalm. 34.

mea in sinu meo conuertetur, inquit Dauid. Et alibi: Semper laus eius in ore meo. Mira res, placet Ecclesia, siue anima sancta vnguentis, placet etiã vestimentis. Vnguẽta dona infusa sunt, vestimenta opera sancta: & ideò à spõso de vnguentis & vestimẽtis odoriferis magnopere laudatur.

S. Gregor. Obseruandum, quòd in fauo cera patet, & mel latet. Rectè ergo (vt verbis Cregorij vtar) sponsæ labia fauus vocantur: quia dum in carnis fragilitate sapientia magna habetur, tanquam mel in cera conseruatur. Quando verò electus quisque prædicat, quãdo cælestia gaudia reuelat, tunc fauus distillat: quia quanta dulcedo sapientiæ in corde lateat, per oris fragilitatem audientibus manifestat.

2. Cor. 4. Quam ob rem scriptum est: Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus. Notandum, quòd aliud est habere mel in lingua, quod etiam falsi prædicatores habent, dum bona loquuntur, & recta docent, nihilominus ipsi sacræ scripturæ dulcedinem non gustant, nec internè suauitatem eius habent: de quibus Saluator ait: Quæ dicunt vobis, facite, secundum opera eorum nolite facere. Sed iam quis roget: Si sponsa labia habet fauo similia, quorsum Apostolus docet increpare, & arguere improbos? Audite obsecro: Sponsa suapte natura legem clementiæ habet in lin-

Prouerb. 13. gua sua, ceu de forti muliere Salomon scripsit. Nónne de

Psalm. 44. sponso dictum est: Diffusa est gratia in labiis tuis? Sponsa autem maximè spõso suo similis est, & propterea in labiis suis gratiam diffusam habet. Veruntamen, si aliquãdo increpat, peregrinum opus est ab ea, & de longe ascitum, non autem insitum quasi filij degeneres eam compellũt, aspera & dura loqui, familiare & quasi innatum est ei dulcia fari. Cùm ergo laudat sponsus eam de labiis dulcedi-

Canti. 4. ne, tãquam de proprio, & de familiari eam laudat: *Fauus distillans labia tua.* Non quidem seipsam commendat vn-

quam,

quàm,non alios maledictis afficit, pacem suadet omnibus, pacem Turcis, & hæreticis quotidiè affert: ipsi verò pacis veræ osfores malunt belligerare, quàm dono pacis cælesti frui. Quid dulciùs, quàm de peccatore pœnitente, instar Angelorum exultare? Quid suauiùs, quàm pro inimicis orare, & in calamitatibus gratias inexhaustas sponso suo dilecto agere? Purgentur Esaiæ labia calculo ignito & forcipe: Ieremiæ os tactu quodam mundetur: sponsa nō carbone aut digito purgatur, sed osculo oris sponsus amantissimus gratiam ei infudit. Exaudita est eius oratio, Osculetur me osculo oris sui, vbi Deus homo factus est, & habitauit in nobis. Fœlix anima, cuius lingua mel largitur, & lac doctrinam sanctam vtrisque præbens, paruulis lac sugit, & mel prouectis profert. Cauendum magnoperè est, ne labia meretricis, id est, carnis iniquæ audiamus. Fauus destillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius: non tamen mel & lac sub lingua, non vtiq; in intimis est dulcedo, sed nouissima eius amara: dicente Apostolo: Sapientia carnis mors est. Hæc fortitudinem Samsonis, sapientiam Salomonis, & Dauidis sanctimoniam euertit. Nos autem fratres si Christi sponsa sumus, si eius vestigia pro nostra virili sectamur, eloquia dulcia, & sancta habeamus in labiis, sub lingua meditationes melleas, lacteasque possideamus. Insuper & vestimenta nostra, virtutes & opera, vt thus suaue olens in conspectu Christi redoleant. Tunc concinere cū Propheta poterimus: Erunt vt complaceāt eloquia oris mei, & meditatio cordis mei in conspectu tuo semper. Ecce vtrunque hîc subindicat Propheta sanctus, eloquia bona in labiis, & meditationes in corde.

Lucæ.15.

Esai.6.

Iere.1.

Prouer.5.

Roma.8.

Nota.

Psal.18.

Hortus conclusus soror mea, hortus conclusus, fons signatus. Hebraicè. *Hortus conclusus soror mea spõsa, fons sigillatus, fons conclusus.*

PROCEDIT adhuc sponsus, maioremque in modum sponsam suam Ecclesiam magnificat. Et quæ labia instar faui destillantis habet, & fauos suos congerit ex sacræ scripturæ floribus, quibus insidet, & ex eis spiritalis dulcedinis suauitatem extrahit, & elicit, vt fidelibus eã impertiat: nec non sanctorum exempla, & dicta spiritualia inuestigat, menteque perlustrat, qui planè flores erant, & sicut palma florebant: hæc inquam, quæ florigera prata peruolans, sub lingua mel, simul & lac, velut duplicem fontem continebat, iam horto concluso, & fonti obsignato persimilis apparet. Equidem hortus manu regia cõsitus, in quo parauit magnum cõuiuium principibus suis rex Assuerus, vt ostenderet magnificẽtiam & gloriam suã, sancta Ecclesia Romana est. Vndè Apostolus clamat: Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis. Nónne in horto Saluator sudorem sanguineum passus est? En quo irriguo, & vnda, hortus hic irrigatur, vt fructus vberrimos gignat. In hoc horto gloriam & magnificentiam suam palàm fecit: tùm prodigia magna operando, tũ Philosophiam cælestem prædicando, tùm denique corpus suum sacrum in cibum, & sanguinem suum in potum nobis exhibẽdo. Ecce hortus manu regia consitus: nam filius Dei è cælo veniens plantaria multa, virtutes omneis in Ecclesia sua posuit. Circumseptus est hic hortus, & tot mandatis vallatus, ita vt siluarum pecora, dæmones aut eorum alumni, fructus eius rapere nequeant. Videte arbores proceras, & fru-

Psal. 91.

Hester. 1.

Nota

frugiferas huius horti. Ecce ego posui vos,vt eatis, & fructum afferatis,& fructus vester maneat.Extat Domini sententia & comminatio stupenda,contra arbores infrugiferas: Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur,& in ignem mittetur. Væ fratres,& iterum vę,qui vt ficus à Domino maledicta,dumtaxat folia habet. Enimuerò si quis ceremonias tantùm obseruet, & externa opera habeat,charitate egeat,is maledictus à Christo in infernum mittetur,& pœnas dabit perpetim.Fons signatus dicitur:quia donec Saluator venit,fons aquarum viuentiũ latebat:atqui,ipso aduentante, vox illa mirabilis personuit:Si quis sitit,veniat ad me, & bibat. Qui credit in me(sicut dicit scriptura) flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.Et sequitur:hoc autem dicebat de spiritu,quẽ accepturi erant credentes in eum. Ioan.15. Matth.7. Ioan.7.

Mirabile dictu:non semel hortum conclusum appellat Ecclesiam sanctam,sed bis,quod ad maiorem asseuerationem fieri solet. Vel quia sponsa Domini intus & foris conclusa manet:timore summi Dei cogitationes prauas depellit:& etiam foris, eodem timore sancto carnis sensus mortificat.Quo pertinet illud Apostoli:Mortificationem Christi in corpore nostro circunferentes, vt vita IESV appateat in nobis. Quandoquidem verba hæc nõ vulgarem emphasim habent.Et alibi: Quasi morientes, & ecce viuimus. Rursus: bis conclusus est hortus hic, id est, Ecclesia:quoniam Angeli eam circumeunt, & Angelorum Dominus ipsam tuetur. Huc attinet illud Psalmi: Montes in circuitu eius(hoc est, Angeli proteguntinstar muri ciuitatem Hierusalem)& Dominus in circuitu populi sui.O fœlicem hortum,ô sanctam Ecclesiam, quippeque nedum Angelorum auxilio, sed sponsi sui cunctipotentis præsidio vallata est. Quid obsecro hæreticorũ 2.Corin.4. Psalm.124. Ecclesi.

cunei? quid dæmonum phalanges & exercitus potuerũt aduersus eam? Nempè nil ei nocere possunt tyrãni, & aduersarij illius. Hunc hortum quotidie multiformi gratia
Psal.67. sua Deus irrigat: sicut scriptum est: Pluuiam voluntariã segregabis Deus hæreditati tuæ, & infirmata est: tu verò
Psalm.64. perfecisti eam. Et iterum: Visitasti terram & inebriasti eã, multiplicasti locupletare eam. Sic virgulta sua Saluator rorat, vt germinent flores, & fructus bonorum operum. Quid multa? Tam est munita, & virtute ex alto roborata Ecclesia Dei, vt audacter Paulus dicat: Nihil damnationis
Rom.8. est iis, qui in Christo IESV sunt. Qui non secundum carnem ambulant, sed secundũ spiritũ. Idest, nil periculi subest ei, qui in horto isto degit, fideque per operationẽ operatur fultus, & gratia Dei roboratus.

Quòd autem fontem signatum eam appellat, allusio est ad illud, quod in Genesi legimus: Iacob pergẽs ad ter
Gene.29. ram Orientalem, puteum vidit in agro, ex quo adaquabãtur pecora, cuius os grãdi lapide claudebatur. Itaq; refectis gregibus, rursus lapis os putei occludebat. Est fons signatus Ecclesia, quia in ea adimpletum est, quod Za-
Zacha.13. charias multis retro seculis prophetarat: In die illa erit fons patens domui Iuda, & habitantibus Hierusalem, in ablutionem peccatoris & menstruatæ. Quod nõ tantum de salutari & limpidissima doctrina, sed etiam de sacramento baptismatis intelligendũ est: in quo peccator quãlibet criminibus oppletus super niuem dealbatur: nec nõ
Gal.3. & meritis Saluatoris vestitur. Hinc Apostolus lepidè ait: Quotquot baptizati estis, Christum induistis. O dignitas magna orthodoxorum, nullis explicanda verbis, Christi sanguine abluti, & eius meritis candidati, ab hoc sacro fonte ascendimus.

S.Grego. Non absre sanctus Gregorius de anima sancta hæc

omnia explicat, & sanè rectè. Vnaquaque anima sancta (ait) hortus conclusus esse intelligitur: quia dum bona sua intentione vitæ æternæ abscōdit, dum humanas laudes omnino contemnit, ipsa bona intentione se circumsepit, ne ad interiora rapienda, hostis antiquus irrumpere possit. Fons etiam dicitur: quia dum cælestia assiduè cogitat: dum scientiam scripturarum semper in ventrem memoriæ congregat, quasi aquas viuentes sancta mens in se gignere non cessat: quas sitientibus proximis præbere, vt reficiantur, valeat. Vndè scriptū est: Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum: sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Fons signatus ipsa iure nuncupatur: quia sensus spiritales indignis mentibus abscondit. Quis, obsecro, pro dignitate enarrare poterit delicias, quas hortus hic absconditas habet? Verùm solus sponsus eas adnumerare potest, quique ait: Deliciæ meæ cum filiis hominum. Veruntamen ipse sponsus, qui optimè hasce delicias nouit, iam inquit. Ioan. 4. Prouer. 8.

EMissiones tuæ paradisus malorum punicorum, cum pomorum fructibus. Cypri cum nardo, nardus & crocus, fistula, & cinnamomum, cum vniuersis lignis Libani, myrrha & aloë, cum omnibus primis vnguētis. Hebraicè. *Emissiones tuæ paradisus malorū granatorum, cū fructu pulcherrimo. Cāphoræ cū nardis, nardus, & crocus, calamus, & cinnamomum, cū omnibus, arboribus thuris,*

exitus aquarum: & collocauit illic esurientes, & constituerunt ciuitatem habitationis, & seminauerunt agros, & plantauerunt vineas, & fecerunt fructum natiuitatis, & benedixit eis, & multiplicati sunt nimis. Etenim singula annotatu sunt digna. Sat sit ex iis verbis elicere, quàm frugifera fuerint flumina quæ ex fonte limpidissimo Christo IESV exierunt, quorum laticæ deserta, & terra sine aqua, tot fructus parturierunt.

Emißiones tuæ paradisus. Ita IESV bone, ita est. Emißiones istæ tuæ sunt, emißiones per angelos bonos. Signatū est super nos lumen vultus tui Domine, dedisti lætitiam in corde meo. Signatū est super nos profectò, quod desuper nobis impressum est. Cui diuini luminis imago desuper imprimitur, intus in corde lætitiæ spiritualis vbertas exprimitur. Eam ob rem gloriosæ emißiones filiæ regis ab intus sunt. Equidem exiguę non sunt deliciarū intrinsecus copiæ, de quibus integer paradisus emittitur. Vtrūque habemus, & paradisum inclusam, & paradisum emissam. Illa est in puritatis affectibus, hæc in actibus pietatis. Illa intus, hæc de illa procedit, & probat illam. Vtraq; vehementer delectabilis est, & conscientia & conuersatio sponsæ. Imò omnia proponit valdè vtiliter, & disponit suauiter. Ideò quasi paradisum quandam cernas in eius habitu, & opere exteriori, dum honestas placet in singulis, & series in collatis, & suauitas in dispositis. Deniq; primo mala punica nominat, quasi à verecundia sponsæ initium summat. Potest etiam intelligi in malis punicis martyrum patientia: eo quod in sanguine suo sunt rubricati. O quàm bona pudicitiæ comes patientia, quæ in laude sapientiæ sibi connectuntur, sicut scriptum est: Sapiētia quæ de sursum est, primò pudica, deindè pacifica. Pudicitia modestè se & pro dignitate temperat: patientia alienam

Psal. 4. *Nom.* *Iaco. 3.*

alienam immodestiam æquanimiter fert. Illa proprios informat motus, hæc alienos impetus frangit. Illa decor
Prouer. 31. est, hæc fortitudo. Vndè lepidè Salomon dixit: Fortitudo, & decor indumentum eius. His duabus virtutibus coniunguntur pomorum fructus, quasi consummatio, & finis operum. O nimium fœlix anima, quæ vnitatem panis mordicus tenet, & sub vno cortice, quasi grana mali punici concordiam cum fratribus suis seruat. Pacem habete (ait Apostolus) & Deus pacis, & dilectionis erit vobiscum. Ecce energia pacis, quæ potissimè principem
Psal. 130. pacis IESVM trahit, & conciliat nobis. Ecce quàm bonum, & quàm iucũdum habitare fratres in vnum. Obsecro vt charitas nos vniat, & cortex muniat. Nónne legimus in seculo aureo illo, quòd erat illis anima vna & cor
Act. 4. vnum in Deo? En tota Ecclesia coadunata, & charitatis glutino adglomerata, veluti quodam malum punicum erat. Mira res, non tantum fideles ducebant bonum & vtile, sed iucundum habitare in vnum. O mirabilem summi numinis potentiam, ex illis paucis granis, innumera malogranata prodierũt, adeò vt in toto mũdi ambitu Christus IESVS agnosceretur, diligereturq́; idolis, quæ verè dæmonia sunt spretis.

Emissiones tuæ paradisus, malorum punicorum, cum pomorum fructibus, cypri cum nardo &c. En septem arbores aromaticę hîc annumerantur, quæ in horto concluso, & de fonte signato emittuntur. Planè optimus ordo: nam post patientiam & vnitatem, in quibus vel maximè fulget humilitas, quid nisi sublimitas sequitur, quippequé in cypro
Luc. 14. adumbratur? Sicut scriptum est: Omnis, qui se humiliat, exaltabitur. Cypri (vt aiunt) semen decoqui oleo solet, vt vnguentum exprimatur ex eo. Alij seminant in lachrymis, sponsa vero in oleo lætitiæ. Sanè nostra semina opera bo-

ra bona sunt, quæ si quis habet, hilaritate abundat. Nec satest oleo intingi, nisi sint in oleo cocta, & confecta, & tanquam in ipsum oleum conuersa. Nempe, quod in oleo feruenti dequoquitur, olei ipsius imbuitur natura. Mira quidem confectio laboris, & lętitiæ, eoque mirabilior, quòd in labore non labor, sed gaudium sentitur. Alioquin Apostolus non assereret, ac diceret: Superabundo gaudio in tribulationibus. Et sanctus Iob tanquā stupefactus ait: Qui dat carmina in nocte, idest, gaudia in tribulatione. Obseruatione dignum est, quòd ipsa interior exultatio de opere capit augmentum, & sic oleo semen confert, & oleum semini, quando cum exultatione operatur sponsa, & de ipso opere magis exultat. Hoc oleum regium est, quo I E S V S Dominus noster libenter vngitur. Hilarem enim datorem diligit Deus. Non quòd ipse non sit vnctus oleo lætitiæ à Patre, sed magnopere gaudet, & vult à consortibus suis vngi, & deuotionis nostræ affectat vnguentum. Si autem quis quærat, quos fructus hæc confectio recipit? Apostolum audiat: Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, benignitas, bonitas, longanimitas &c. Nardus quietem signat, ideò hoc vnguento Christus perunctus fuit in sepulturam. Cypri cum nardo, nardus & crocus, quā bona connexio! Crocus cuius flos quasi aurei coloris, ad sapientiæ rutilum co lorem refertur. Accipite in cypro studium, in nardo ocium, in croco vtriusque fructum. Cæterùm sponsa fistula est in altum tendens, dum æterna contemplatur. Cinamomum est, quando nobis se accommodat. Cinamomum dum frangitur, plus odoris emittit, sic Ecclesia dum à tyrannis & hæreticis affligitur, plus patientiæ, & benignitatis manifestat. Hinc legimus de populo Dñi, quòd quanto magis versutus Pharao eū labore opprimebat, eò amplius

Nota. 1. Cor. 7. Iob. 35. 2. Cor. 9. Galat. 5. Cant. 4. Nota.

amplius augebatur,& crescebat. Quod autem subnectitur, *De vniuersis lignis Libani.*, ad incorruptibilitatẽ, & pulchritudinẽ fideliũ attinet. Libanus cedrina ligna gignit, quæ corruptionis expertia sunt. Sic fideles fide & charitate, & spe roborati corrumpi nequeunt. Vndè meritò de viro iusto scriptum est: Erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. *Myrrha & aloe*, carnis mortificationem, & puritatem indicant. Ita vt cum Paulo orthodoxus quisque dicat: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo: ne cùm aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar.

Psalm. 1.

Denique diuus Gregorius martyres mala punica vocat: poma verò sanctos esse dicit, qui in pace & tranquillitate viuunt, quique bona opera facientes exempla præbent fratribus suis, vt summi Dei mandata impleant, mũdumque, & ea quæ mundi sunt, ob Christi IESV amorẽ penitus relinquant. Sic viri iusti, quandiu viuunt, in se paradisum amenissimam construere non cessant. Huc pertinet, quod Dominus pollicetur amantibus se: Ad eũ veniemus, & mansionem apud eum faciemus.

S. Grego.

Ioan. 14.

F*Ons hortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano.* Ita in omnibus tribus linguis habetur, Latina, videlicet, Græca, & Hebraica.

NON quiescit sponsus, sed laudes suæ dilectę sponsæ amplificat. Ideò metaphoram summit à fonte plurimos hortos irrigante, perindè ac si dicat: Tu sponsa es fons hortorum, & irrigabis totius mundi hortos. Etiã es pu-

es puteus aquarum viuentium, quæ manant ab alto mon te Libano. vbi nulla perturbatio luti inuenitur. Sanè tales sunt aquę sacri baptismatis, quas Saluator Sanctificauit, quando in ripa Iordanis à beato Ioanne baptizatus est. Verùm si testibus oculatis fidem damus, quique terram illam sanctam perlustrarunt, in radice mõtis Libani fons scaturit, qui in fluuium sic crescit, vt multos terræ illius hortos rigare, & fœcũdare valeat. Est itaque sancta Eccle sia fons hortorum, non modo (vti nuper attigimus) quo- niam fontẽ limpidissimum habet, in quo quotquot ba- ptizati sunt Christum induunt, sicut Paulus testatur: sed quia doctrinam Euangelicam mundissimam nobis filiis suis præbet. At contrà, hæreticorum caterua lutulenta dogmata propinat iis, quos decipit, & miserè illaqueat. Adulterant verbum Dei, nõ absimiles diabolo patri suo, cuius suggestui Ecclesiæ sanctæ Romanæ filij obedire nollunt. Et quia experimẽto agnoscimus, aquas mortuas insipidas, & fœtidas fore, viuas verò contrà, salubres, atq; dulces: eas ob res statim *puteus aquarum viuentium sponsa* appellatur. Nónne omnis consciencia munda cuiusuis fidelis hortus quidam est, in quo deambulat Dominus? Habitabo in medio eorum semper, ait Deus. Et iterum: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cũ eis. Videte aquas viuentes, quæ de Libano magno impe- tu fluunt, lucidas ac mundissimas, quas bibũt orthodoxi. Lex Dñi immaculata conuertens animas, testimonium Domini lucidũ sapientiam prę stans paruulis. Profectò aqua hęc potãtes viuificat, pascit, & vehemẽter oblectat: Imo in vitã æternam cõfirmat: necnon (iuxta Saluatoris sententiã) aqua ista salit in vitam æternã. Mons Libani Sal uator est: quin & mõs supra verticẽ montium in Esaia vo catur. Ab hoc monte potissimè fluit omnis salutaris do-

Baptismus. Gala. 3. Eze. 43. Apoca. 21. Psalm. 18. Ioan. 4.

ctrina,& omnis plenitudo gratiæ sacramentalis, quæ in Ecclesia affatim impetu magno scaturit, dicente Ioãne: De cuius plenitudine omnes accepimus gratiam pro gratia. Quid quòd fons paruus creuit in fluuium magnum: velut in libro Hester legimus? Equidẽ sancta Ecclesia parua erat, & vbera haud habebat, antequã Spiritus sanctus in Sion descẽderet. At Paraclito veniẽte fluuius magnus apparuit, vbi in omnem terram exiuit prædicatio Apostolorum, Christo IESV præcipiẽte: Ite in mundum vniuersum, & prædicate Euangelium omni creaturæ.

Ioan. 1.

Marc. 16.

Notandum, quòd si Salomon plures habuit hortos, par erat, vt qui plusquã Salomõ est, Christus IESVS Dñs dominantium, & Rex regum multos hortos habeat. Fœlix anima, quæ hortus Christi est: procul dubio in horto sapientiæ nihil sterile, nihil non germinans: cuius typus in paradiso terrestri præcessit, in qua omnes arbores pomiferæ erant. Vndè Dominus ad Adam: Ex omni ligno, quod est in paradiso, comede. Ecce omnia ligna sua pte natura fructus gignebant. Timeat ergo peccator, cui dictum est: Omnis arbor, quæ nõ facit fructum bonum, erradicabitur, & in ignem mittetur. Mirabile dictu: quo modo fons ille Paulus hortos Christi rigare enitatur? Vxoratis dogmata salutaria exhibet: paruulis lac dat, non escam: infirmos suscipere præcipit, pusillanimis consolari iubet. Huius imitator sit pastor in Ecclesia, & concionator verbi Dei, vnicuique infirmo salubrem medelam imponentes.

Eccle. 2.

Gene. 2.

1. Cor. 7.

Puteus aquarum viuentium, sponsa est. Nã de profundis arcana eliciẽs, abdita mysteria in lucẽ pandit. Enimuerò spiritalis & bonus doctor, de thesauro cordis sui, ceu de alto quodam puteo, noua & vetera profert. Puteus quidem est, quia quæ Dei sunt nemo nouit, nisi spiritus: quippe qui

pequi omnia ſcrutatur,etiam profunda Dei. Qui ergò ſi- *1.Cor.2.*
tit veniat ad Eccleſiam, currat ad fontē,& puteum aqua
rum viuentium,accedat ad puteum ſeptimum Berſabe.
Berſabe puteus interpretatur,ideſt,puteus quietis,puteus
ſapientiæ.Nónne in Geneſi legimus, de puteo viuentis *Gene.16.*
& videntis? Quòd ſi cor tuum, quod puteus eſt, terra
inimici tui excecare contendunt: ſubindè fides laboret,
& aperiat puteum,quo aquæ impetu quodam è Libano
currant.O fœlix homo,qui vt alter Iſaac puteum calum-
niæ,& puteum inimicitiarum relinquit Philiſtæis, & pu-
teum altitudinis,& puteum ſatietatis fodit. Mira res:Iſaac *Gene.26.*
in torrente puteum fodit,& aquas viuas inuenit. Aquæ
viuæ nullatenus defficiunt.O Libanum candidiſſimū, à
quo aquæ viuæ dimanant.Equidem Chriſtus IESVS
candor lucis æternæ eſt,ex quo(vt iā diximus) aquę gra-
tiæ,& virtutum ſemper effluunt.Iuxta illud Eſaiæ:Haurie *Eſai.12.*
tis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.

Beatus Gregorius,*Fontem hortorum,& puteum aquarum* *S. Gregor.*
viuentium,quæ fluunt impetu de Libano ſacrāſcripturam eſſe
dicit.Nam vbi moralia dogmata & omnibus conſpicua
nobis præbet, tunc fons patens eſt: quādo verò difficilia
intellectu oſtendit, & de myſterio ſanctæ Trinitatis re-
cenſet,tunc puteus eſt profundus. Et quia omnia,ſpiritu
afflante,non voluntate humana ſancti ſcripſerunt ſacrā
paginam,eam ob rem de Libano aquæ iſtæ hæc currūt,
nec lentè,ſed impetu magno. Vndè ſcriptum eſt: Flumi- *Pſal.45.*
nis impetus lætificat ciuitatem Dei, Eſt etiam,*Fons hor-*
torum anima, quæ manat & fluit, ex qua ſemper nouum
quid oritur,quia ſemper in Deo renouatur.Fons iſte ebul
lire non ceſſat,&erumpere ad Dei amorē,ad proximum
dilatari dilectionē.Benedicam Dn̄m in omni tempore, *Pſal.33.*
& ſemper laus eius in ori meo. Ecce fons ebulliens, &

N 2 noua

noua encomia Dei proferēs. Eſt rurſus *puteus aquarum viuentium*, profundam videlicet ſpiritus Sancti gratiam, atque ſcientiam conſecuta, quia & in ſe abundat, quo aliis
Ioan.4. refundere poſſit. Non ſic ille puteus de quo Samaritana hauriebat aquam, ex qua, qui bibit, ſiciet iterum. Verùm delectatio iniqua nō ſatiat, ſed ſitim excitat. Cæterùm altus erat puteus ille, quia magno labore iniqui delicta per
Sapien.5. petrāt. Ambulauimus vias difficiles, viam autem Dñi ignoramus, aiunt illi, ideò laſſati in via iniquitatis & perditionis gradiuntur. Nònne de Libano, hoc eſt de Chriſto, fluxerunt aquæ viuæ, quando ſpiritus Sanctus tanquam torrens ſe diſcipulis influxit, & ſuaui eos vbertate donorū inebriauit? Meritò de Chriſto dicuntur aquæ viuæ fluere, quia ab ipſo cœpit tempus gratiæ. De Libano cum impetu fluxerunt aquæ iſtæ, cùm Chriſto in cœna benedicēte panē, ſacramentum Euchariſtiæ celebrari cœpit, & vna paſſibili pręſentia ſublata, multis in locis vſq; ad conſuma
Dogm.4. tionē ſeculi, nobiſcū maneret. Dilatare ergo anima mea ad hunc fontem tā abundè currentē, circue omnia eius loca, quò multam hauriasaquā gratiæ. Tantum de hoc fonte perenni hauries, quantū fuerit deſiderium tuū, & fides charitati cōiuncta. Iam obſecro procliui genu, IESV bone, qui tanto impetu fluis, vt ſic ad te fide integra, ſpe firma, charitateq; flammigera curram, quatenus plenè te hauriā, profundè poſſideā: ſicq; puteus aquarū viuentiū fiā, vt te mihi cum impetu influentē, aliis refundere valeā.

SVrge Aquilo, & veni Auſter, perfla hortum meum, & fluent aromata illius. Hebraicè. *Suſcitare Aquilo, & veni Auſter.*

CHriſtus IESVS verbi*s* his Gentes conuocat, & ait: Ex quo ſponſa mea ſit ſic fragrantiſſimus eſt odor tuus,

propte-

propterea ego præcipio ventis Aquiloni & Austro, vt simul hinc atque hinc spirent in horto meo, & fluant aromata illius: ita vt ex eis egrediatur foras odor tuus valdè suauis ad omnes gentes. En signat Catholicam Ecclesiā apertè ex gētibus: quippe quę ad odorem Christi currētes inserendæ erant, cum gente Israëlitica per Apostolos conuertendæ. Itaque per Aquilonem, qui suapte natura frigidus, & perindè constrictiuus est, flatus aduersitatum & persequutionum contra Ecclesiam ad probationem & meritum electorum intelligitur. Est sanè vehementer frugifera calamitas, quæ consurgit, tùm ex infidelium rabie, tùm ex hæreticorum obstinatione. Planè tumentibus vndis aquarum in diluuio, arca Noë proximior cælo fiebat: at contrà, fluctibus illis sedatis, in terra quieuit. Et ad eandem imaginem sancta Romana Ecclesia, crescentibus inimicorum præliis, mirum in modum adaucta tenatiùs adhæret sponso suo Christo: cumq; Dauide clamās: Respice vineam istam, quam plantauit dextera tua, & perfice eam. Et iterum instanter clamat. Domine vim patior, responde pro me: Et quia sine Spiritus sancti ope nemo calamitates ferre poterit, ait sponsus: *Veni Auster*, Hic vētus calidus est & lenis, & ideò resolutiuus. Veniat Spiritus sanctus, qui paraclitus appellatur, idest consolator, & aduersus Aquilonis duritiam muniat Ecclesiā, roboretq;. Hisce flantibus ventis contrariis magnopere aromata, & virtutes, charismataque omnia fragrant, & copiosè fluūt in horto Ecclesiæ. Quid multis immoror? Veluti in nocte stellæ omnes apparent, & cælum ipsum maximè decorant: sic, tentatione ingruente, virtutes omnes Ecclesiæ, vel animæ sanctæ irradiantes, animam ipsam ornāt. Exemplo nobis sit Abraham, Tobias, & Iob, cæterique sancti, quorum tolerantiam, benignitatem, & charitatem

Nota *Genes. 8.* *Figura.* *Psal. 79.* *Canti. 4.* *Collatio.*

non agnosceremus, nisi tanquam aurum in fornace probaret eos Deus optimus. Mirāda res: Toties anima coronatur, quoties tentationi resistit, & gratia Dei suffragante illi reluctatur. Vndè Apostolus inquit: Quod momentaneum est, & leue tribulationis nostrę, supra modum in sublimitate, æternę glorię pondus operatur in nobis. O verba aurea pectoribus nostris inscribenda. Ni fallor, singula annotatione sunt digna.

Nota.

S. Grego. Veruntamen longè aliter diuus Gregorius locū hunc explicat. *Surge Aquilo, & veni Auster.* Quid per Aquilonem, qui in frigore constringit, & torpentes facit, nisi immundus spiritus designatur? Is reprobos omnes dū possidet à bono torpere facit. Per Austrū verò ventum calidū spiritus Sanctus signatur: qui dū mentes electorum tāgit, ab omni torpore relaxat, & feruētes facit, ita vt bona quæ desiderant, operentur. Quamobrem de spiritu nequam scriptum est: Ab Aquilone pandetur omne malum. Et in

Esai.14. Esaia: Fumus ab Aquilone veniet. De spiritu Sancto qui-

Psal.125. dē legimus: Conuerte Dn̄e captiuitatem nostram, sicut torrēs in Austro, idest. Sicut torrens, qui flante Aquilone siccus fuit, & sine aqua, surgente Austro, & pluuias gignē te, impletur aquis fluentibus: ita fac miseriā nostræ captiuitatis conuerti in plenitudinē gratiæ, & libertatis. Surgat ergo Aquilo, abscedat satanas, qui corda suorū gelida efficit, & spiritus Sāctus adueniat, qui veniens charitatis ignē mentibus nostris infundat, necnon & torporē negligentiæ nostrę dissoluat. Emitte Spiritum tuū Dn̄e, & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Quod sanè gestum legimus, dum spiritus Sanctus repleuit Apostolorū corda, &

Actor.2. eo afflante palàm loquebantur magnalia Dei. Tunc virtutum odores apparuerunt, & fluxerunt fidei & charitatis, & spei aromata. Tunc hortus mirabiliter floruit, & flores fru-

tes fructus suos parturierunt. O IESV bone & nostri amātissime: Frigidus est ventus Aquilo & ad flatum eius aromata hortus tui congelantur. Quandiu Dñe aduersitatis Aquilo regiones nostras præmet? Quandiu incūbet hortulis nostris? Parce Dñe, parce populo tuo, & ne des hęreditatē tuam in opprobrium. Cūmulata nos vndiq; vrget calamitas, hinc hęreticorū phalanges, illinc Turcarū cunei. Abundant tabernacula prædonū, & audacter prouocant Deum. Succensa iam pridem est olla à facie Aquilonis, sed tu Dñe Austrum emitte, qui faciat medium fornacis quasi ventū roris flantem, quemadmodū olim in Babylone fecisti. Esto Dñe zelotes, emulare spōsam vnicè dilectā, & à quibusuis ærūnis brachio tuo extēto eam eripe.

Iob. 12.

Iere. 1.

CAPVT QVINTVM CANTICORVM.

Eniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum. Hebraicè. *Veniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pulcherrimorum pomorum suorum.*

V N C sponsa inuitat sponsum ad hortū pomorum, vt veniēs, sicut ei sæpe pollicitus est, comedat fructū horti sui. Vndè datur intelligi, sponsum Christum cū venit ad gentem Isrаëliticam comedisse de fructibus horti, hoc est, de fructibus

bonorum operum, & non de sacrificiis animalium: quippeque in Aduentu eius abolenda erãt. Hinc multis retrò
Psalm.49. seculis per Dauid Deus optimus dixit: Non in sacrificiis tuis arguam te, holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper. Quod verò sacrificium ipse vellet, subindè ostendit: Sacrificium laudis honorificabit me. Et alibi:
Psal.50. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum Deus non despicies. Quid quod per Esaiã
Esai.1. clamabat? Ne offeratis mihi sacrificium frustrà, incẽsum abominatio est mihi. Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum? plenus sum, holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui. Ecce sacrificia antiqua Dominus nolebat, quia inuolucra erant, atque vmbratica: quam ob rẽ, luce aduentante, meritò euanuerunt. Rogat ergo sponsa suum dilectum sponsum, vt ad se veniat, dignetur que eã
Nota. sæpe numero inuisere. Nam solet vnusquisque in suo horto libenter ambulare, & singula virgulta considerare, nec non fructus arborum spontè gustare. Ait igitur: Cùm me nuper hortum conclusum apellasti sponse dulcissime, iam suppliciter obsecro, veni in hunc hortum per assiduam visitationem, & considerationem profectus quotidiani. Sic omnium virtutum germina accrescent, & dulcia poma generabuntur: fideles omnes in mandatorum tuorum humili obedientia tibi seruient. Etenim fratres hortus hic, Saluator mundi, qui in horto Mariæ Magdalenæ apparuit, vt hortulanus, ipse illum plantauit, atque conseuit ingenti labore: & quos ad salutem prædestinauit in hoc viridario posuit. Alioquin non ore suo bene-
Ioan.15. dicto diceret: Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos, vt eatis, & fructũ afferatis, & fructus vester maneat. Profectò hortus pomiferus hic non solùm planta-

tus

tus est à Christo primùm, verùm etiam quotidie ipsum plantat, & ab illo rigatur, purgatur, colitur, & mirum in modum fœcundatur. Nec absre hortus eius nominatur: equidem nulli alij quàm ipsi seruit: vt potè cuius fructus omnes, & germina ad gloriam & honorem sponsi solius crescunt, & proficiũt. Hinc Apostolus nos hortatur. Qui gloriatur in Domino glorietur, non enim qui seipsum cõmendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat. Et iterum: Soli Deo honor & gloria in secula seculorũ. Par enim est, vt ad summi Dei honorem cuncta operemur, à quo nimirum omnia bona vltrò suscepimus. Quid habes, quod non accepisti (ait Paulus) & si accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Et in Esaia: Nunquid gloriabitur serra contra eum, qui secat in ea? Nempè Dominus gratiam præuenientem nobis largitur, vt bonum velle posimus: itidem gratiam cooperantem tribuit, vt benè operari valeamus. Quod disertè probant Theologi ex illa Pauli sententia: Non est volentis, neque currentis, sed Dei miserẽtis. Ecce nec velle bonũ, nec currere, quod est in mandatis Dei, nos exercere neutiquam possumus, nisi gratia Dei omnipotentis roborati. Ipse enim dat velle, & perficere pro bona voluntate. Admonet nos ipse sponsus omnia bona nobis ex gratia eius dimanare, nihil que boni sponsæ inesse, quod non ab ipso omnium bonorũ fonte oriatur: vbi testatur: Sine me nihil potestis facere. Hìc iam superciliosi agnoscant oportet, nullum se habere bonum, quod non à largitore beneficio sponso IESV gratis acceperint. Meritò ergo ad sua bona edenda nunc inuitatur à sponsa.

2. Cor. 10.

Esai. 10.

Magis. 2. d. 16.

Roma. 9.

Ioan. 15.

Et comedat fructus pomorum suorum. Ad quos fructus edendos Ecclesiæ suæ, vel animæ fidelis inuitetur, partim iam exposuimus. Sed palàm ipsemet spõsus eos insinuat,

Cant. 5.

Ioan.4. dum ait: Meus cibus & meus potus est, vt faciam voluntatem Patris mei, hoc est, vt quàm plurimos ad me conuertam, meosque discipulos faciam: quorum bona opera tãquam fructus suauissimos sponsus edit, hisque maximè delectatur. Cuius vox ea est: Hoc est refrigerium meum,
Esai.28. reficite lassum. O fœlix anima quæ suis bonis operibus, cuius fides per dilectionem operatur, mensam ponit spõso suo Christo: & quasi venientem à longè eum reficit in
Mat.5. suis pauperibus. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Quandoquidẽ poma sua sunt, nam gratia eius, cooperante libero arbitrio, fiunt bona
1. Cor.15. opera. Plus omnibus laboraui (ait Paulus) non ego, sed gratia Dei mecum. Quid lucidiùs dici potuit contra hæreticos nostræ tempestatis? Verùm satanas per eos pessimum errorem Pellagij suscitauit. Dubio procul, tunc spõsus nostræ salutis auidus opera nostra edit, quando ea ac
Nota. ceptat, gaudetque, & complacentiam habet in eis: ita vt pasci eisdem, & oblectari magnopere videatur, quemadmodum homines pomorum suauium esu oblectari: & refici solent. O ineffabilem Christi IESV erga nos charitatem, qui cibus est Angelorum, & panis viuus de cælo descendens, & dat vitam mundo: qui tandem aperiens manum suam implet, ac satiat omne animal benedictione: is inquã pomis nostris, operibus sanctis vult delectari atq; pasci. Sed quid ni opera nostra bona veluti poma dul
Prouer.8. cia comedat, qui per Salomonem clamitat: Delicię meæ cũ filiis hominum? Hinc perbellè sanctus Gregorius inquit: In hortũ dilectus venit, & fructum comedit, quãdo Christus mentes visitat, & bonorum operũ delectatione
Collatio. satiatur. Obseruãdum quod pomũ, nedum dulcedinem internè habet, sed suapte natura externè odorem mittit. Et ad eundem modũ, quodcunque opus bonũ interiùs

suauitatem

ſuauitatem poſsidet,& exteriùs exemplum proximis præbet,ad ędificationem,quod magni exiſtimandum eſt.

Vę autē animę,quę IESVM ad deliciandū inuitat nihilominus hortū non habet pomis plenū,ſed ſpinis & peccatorū tribulis conſitum. Hortus tuus peccator ſentibus horret,& ſterileſcit.Inuita illū,non vt delectetur,ſed euellat,& deſtruat primò iniqua plantaria, vt ſubindè cælicas virtutes plantet. Inuita eū, quia hortulanus eſt,& in corde Magdalenæ omnium virtutū ſemina ſpargens,vepres delictorum ex illa radicitùs euulſit. *Veniat dilectus meus in hortum ſuum.* Quid ipſa Auſtrum vocat dicens: *Veni Auſter?* Ipſe veniat dilectus meus, ipſe mihi Auſter meus, ipſe aromata mea. Auſter meus Chriſtus meus:nam ipſe ab Auſtro veniet, qui ſerenus illuſtrat, & nimis ſuauis illabitur, Auſter meus eſt. Ipſe planè hortum perflat, ipſe poma comedit. Venit iam plenitudo temporis, ideò veniat dilectus meus in hortum ſuum. Venit ſanè IESVS, & ficulneam inuenit ſecus viam,in qua poma nō inuenit, ſed folia:quia non erat in horto clauſo,ſed ſecus viā. Synagogam inuenit ceremoniis ornatam:operibus ſanctis decoratā non inuenit. Nihilominus arborem pulcherrimā offendit in Nazareth,quæ fructum virginalem dedit, ſub cuius vmbra,in cuius ſacroſancto vtero nouem menſibus requieuit,dicens:Sub vmbra illius,quem deſiderabam, ſedi,& fructus eius dulcis gutturi meo. Cæterùm alma virgo obnixè orabat,& orando inuitabat filiū Dei, vt dignaretur venire ad hortū ſuū. Cuius oratio ſcripſit Lucas:Ecce ancilla Dñi,fiat mihi ſecūdum verbum tuū. Nos verò fratres,qui innocentiæ fructus non habemus, ſaltim fructus dignos pœnitentiæ agamus:delicta noſtra gemitibus,& lachrymis diluētes: nec nō per exomologeſim corā cōfeſſore animę noſtræ maculas expiantes,quo ſpon-

Abac.3.

Matt.21.

Canti.2.

Luc.1.

ſponſum Chriſtum IESVM inuitare valeamus, dicentes: *Veniat dilectus meus in hortum ſuum, & comedat fructum pomorum ſuorum.*

VEni in hortum meum ſoror mea ſponſa, meſſui myrrham meam cum aromatibus meis.

VOX illa *Veni* non eſt imperatiui, ſed præteriti temporis: ponitur more prophetico præteritum pro futuro. Sic in Pſalmo legimus: Dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto. Quod beatus Ioã nes de Chriſto explicat: cui in cruce verſuti aduerſarij dicenti: Sitio, vas aquæ denegantes, ſpongiam aceto plenã appoſuerunt. O immanitatem diris plectendam ſuppliciis, Saluatori mundi, qui fontes, & flumina, nec non & maria in obſequium hominum dedit, puſillum aquæ denegarunt. *Veni in hortum meum ſoror mea ſponſa.* Ac ſi dicat: Non valdè poſt inuitatus à te venturus ſum in hortũ meum, congregationem Iſraël. *Collegi myrrham meã* pro colligam myrrham meam cum aromatibus meis. Hoc eſt: Summam ex Iſraël mihi qui ſunt myrrha, & aromata pretioſa. Eoſque igne Spiritus ſancti, quem miſſurus ſum, comburam redoleréque faciam illos per totum orbem. Quod, ni fallor, ad literam in Apoſtolis geſtum legimus, & in cæteris, qui crediderũt de Iſraël in Chriſtũ IESVM. Itaque non fit viciſsitudinaria inuitatio ſponſi ad ſponſam, vt nonnulli Latinorum intellexerunt. Hæc veritas maximè ex Hebræo, & Græco apparet. Ait ergo ſponſus: Tu me inuitas ſponſa mea chariſsima, vt in hortum meũ veniam, & fructum edam pomorum meorum: placet vtique mihi hæc tua inuitatio. Ecce præſto ſum: iam veni in hor

Pſalm.68. *Ioan.19.* *Actorum.2.* *Nota.*

hortum meum, iam in illo suauissimè versor, & lætanter ambulo, singulas arbores considerans, & de singulis me vehementer oblectans. In horto iam ex parte aliqua fructum collegi mei laboris, myrrham messui, cum reliquis aromatibus meis, idest: Opera pœnitentiæ, ac mortificationis carnis, cum aliis operibus virtutum benignè acceptaui, & velut in manipulos redacta in sinum meum collegi: ne forsitam aliquid eorum depereat, quod non suo tempore condignam remunerationem, ex mea liberalitate accipiat. De me regalis Propheta scripsit: Qui extendit manum suam in retribuēdo. Si quidem veluti digito tango, dum afflictionem dilectis meis immitto: iuxta illud: Manus Domini tetigit me At contrà, dum commeritam mercedem tribuo, manum meam magnificè extēdere soleo. Cæterùm in hoc meo horto tantis ego reficior deliciis, vt mihi videar, in paradiso amenissima habitare. Mirabile est fratres, quas delicias parauerit sponsus in hoc horto Ecclesię, vel in qualibet anima sancta. O quā refertus est omnium florū copia, & pomorum abundantia! Myrrham suam messuit, quando tam atrocem mortem pro nobis immeritis subiit. Ideò myrrha conditus sepultus fuit: vt amaritudo passionis eius memoriæ nostræ adhæreat *Messui myrrham meam cum aromatibus meis.* Hoc est: Sepulturam cum vaticiniis prophetarum de me asserentium adimpleui. Vel myrrham messuit suam, dū immortalitatem resurgendo induit. Verùm myrrhæ virtute corpora à corruptione liberantur, & illesa permanēt. Et benè sua est hæc myrrha, quia primò ipse surrexit, & virtutem resurgendi aliis impertiuit. Christus primitiæ mortuorum, ait Paulus. Et rursus: Si credimus, quòd Christus mortuus est, & resurrexit: ita Deus eos, qui dormierūt per IESVM, adducet cum eo. O myrrham myrabilem, quæ

Psal. 54.

Passio Christi.

1. Thess. 4.

quæ non corpora mortua à corruptione ſeruat, ſed carnem immortalem efficit. Eatenus caput noſtrum Chriſtus ſurrexit, vt nobis myrrham hanc exhiberet. Volo Pater, vt vbi ego ſum, & illi ſint mecum: vtique reſurrectionis gloria mecum fruantur. Iterũ: meſſuit Saluator myrrham ſuam cum aromatibus, vbi tot martyres, confeſſores, & virgines poſtquam in cruce obierit, ſecum in cælũ euexit. Nam in eius glorioſa aſcenſione, vti magnificus triumphator, captiuam ſecũ duxit captiuitatem, tot millia ſanctorum è limbo eripiens. Hæc omnia geſta ſunt

Luc. 1. ipſo veniente in hortum ſuum: dũ per viſcera miſericordiæ ſuæ, viſitauit nos oriens ex alto. Alludit ad hoc, quod

S. Grego. ſanctus Gregorius ſcripſit. Myrrham dilectus cum aromatibus mettit, quando Chriſtus mortificatione vitæ ad perfectionem perductus, electum ſuum ab hac vita ſuccidens, ad cæleſte horreum cũ ſancta opinione inducit.

COmedi fauum cum melle meo, bibi vinũ meum cum lacte meo.

NVLLATENVS de ſacrificiis & holocauſtis antiquis hoc intelligẽdum eſt, vt quidam Hebræi falsò exponunt. Vmbratica erant illa, vt nuperrimè attigimus.

1. Corin. 10. Quod ſanè Apoſtolus non tacuit: Omnia (ait) cõtingebant illis in figura, ſcripta autem ſunt propter nos, in quos fines ſeculorum deuenerunt. Et alibi: Lex vmbram habet futurorum. Sed quoniam magnoperè ſponſus delectatur in edendis ſponſæ ſuæ operibus, & pomorũ fructibus, eã ob cauſam ſic loquitur: Perindè dicat: In hoc horto meo ego iam reficior deliciis, vt mihi videar, non aliud quã fauũ mellis puriſsimi comedere. Imò non poteſt quiſquã mellis dulciſſimi, vel ad ſaturitatem vſq; comeſtione,

mestione,& vini optimi, suauissimique lactis potatione oblectari,quā ego oblector mirificè in esu pomorū istorum,in benigna acceptatione bonorum operum,quæ ex meo munere crescunt in arboribus horti mei.Nónne cū adhuc in hoc exilio esset,delicatissimum cibū fore testatus est?Meus cibus est, vt faciam voluntatem Patris mei, qui in cælis est.Et statim subnectit:Ego cibum habeo mā ducare,quē vos nescitis.Quis autē cibus iste fuerit,palàm faciens dixit:Operamini cibum,nō qui perit,sed qui manet in æternum,quē filius hominis dabit vobis.At inquirentibus de hoc cibo respondit:Hoc est opus Dei, vt credatis in illum,quem misit ille.Quo verbo indicauit, opera fidei nostræ charitate formata,quibus Deū nobis meremur,cibum illum esse,ad quē docebat fore aspirandum, ipsumque præ omnibus,& ante omnia quærēdum.Hāc profectò iucūdissimam cœnam rursus ipse patefacit, vbi inquit:Ego sto ad ostiū,&pulso:si quis aperuerit mihi,intrabo ad eū,& cœnabo cum eo,& ipse mecū.Deniq; gratuita acceptatio fidei,& operū,quę ipsa per dilectionem operatur in Ecclesia,ipsi spōso māducatio est faui mellis &vini cū lacte dulcis potus,idest illius omnes delicię.Apéritur ei,cùm per opera proficit charitas,augetur gratia, & conseruatur.Sanè magis operando,magis Christo aperimus,vt ad nos intret,& nobiscum cœnet. O fœlix conuiuiū:ô beata anima cū qua & in qua Saluator mundi conuiuatur.Sub hæc vinum & lac bibit in anima sponsus, cū gemina eius contēplatione,diuinitatis scilicet, & glorificatæ humanitatis gaudet ac delectatur.

Ioan.4.

Ioan.6.

Apoca.3.

Sanctus Gregorius sic ait:Fauum mellis comedit spōsus,quando desiderium sanctū in sanctis operibus latens perficit,& ad sanctorum terminum sanctam animā sua delectatione impinguādam transfigit.Vinum verò suum

S.Gregor.

cum

cum lacte bibit quando & perfectione quorundam se reficit, & innocentiam aliorum cum pietate diligens, vtrosque ad æternum terminum ingerit. Sed iam quid subest causæ, IESV bone, quòd non fauum tuum dicis: sicut & mel tuum appellas? Quorsum hac distinctione nunc vteris? Audite obsecro, Christus vtrunque est, mel & fauus Deus & homo. Et quia peculiare sibi est, & suapte natura ab æterno est Deus, nam in principio erat verbū, & Deus erat verbum, humanitas ei non est naturalis, sed magis assumpta, & dignatione affecta est illi naturalis, eam ob causam sic loquitur. Mira res: donec Deus homo factus est, mel suaue erat. De quo Dauid: Quàm magna est multitudo dulcedinis tuæ, quam abscondisti timentibus te! Et alibi: Gustate & videte, quoniam suauis est Dominus. Nunc verò, vbi in virginis sacerrimæ aluo nostræ humanitatis trabem induit, mel in fauo est: quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis. O admirabile sacramentum: quamdiu Christus IESVS in hoc exilio vixit, mel abscondebatur in fauo, Deus delitescebat in homine: at postquam surrexit, & nec moritur, neque illi mors vltrà dominabitur, quasi fauus latet in melle, sic sanè glorificata est caro illa, vt iam ceu spiritualis fit, Infirmitatis nil habens. Quin & de resurrectione sanctorum Apostolus disserens ait: Seminatur corpus animale, surget spirituale. Et fortasse Dominus propter hoc fauum mellis mā ducauit cum discipulis, resurrectionis gloria parta. Quē triumphum mirabilem Apostolus insinuans ait: Si nouimus Christum secundum carnem, sed iam nō nouimus. Curramus ad hoc conuiuium iam, in quo fauus mellis, & vinum cum lacte cibi sunt delicati. Ille gustauit vinum cū felle mixtum in cruce, non autem bibit, velocem amaritudinis transitum signans: bibit autem resurgendo vinū nouum

Questio. *Ioan. 1.* *Psal. 30.* *Nota.* *1. Corin. 15.* *2. Corin. 5.* *Matt. 26.*

nouum in regno Patris sui, cum lacte suo. Nos ergo, vesti gia eius imitantes, patienter aduersa feramus: nã momen taneum est quod cruciat: æternum erit quod delectat. Vndè lepidè sanctus Petrus nos hortatur. In quo exultabitis modicum, si oportet contristari in variis tentationibus: vt probatio vestræ fidei multò pretiosior sit auro, quod per ignem probatur. Enimuerò vita hac transacta, bibemus vinum nostrum cum lacte nostro: bibemus & inebriabimur, obliti pristini laboris, & angustiæ præteritæ, nouæ resurrectionis dulcedinem degustantes. Sicut scriptum est: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. *S. August.* *1. Petri. 1.* *Psalm. 35.*

Nec desunt, qui hunc locum explicent de illo maximo sacrificio iustitiæ, quod de seipso Deo Patri Christus obtulit, pro totius mundi delictis. Quod quidem perindè ei dulce fuit facere, sicut comedere fauum mellis, & bibere vinum cum lacte. Ipse oblatus est, quia voluit. Quin ad hoc tantum nasci voluit, vt veniret in hortum suum, & comederet fauum mellis, & biberet vinũ cum lacte, id est, vt pro nobis pateretur. Bonè Deus: tanto desiderio, tamque flammigero affectu nostræ salutis ardebat, vt vehementissimè patiendo pro nobis, non pati, sed mel comedere, & lac bibere sibi videretur. Quo pertinet illud, quod discipulis in vltima cœna dixit: Desiderio desideraui, hoc Pascha manducare vobiscum, antequàm patiar. Ecce flammas, quæ ex pectore illo sacrosancto prodibant. Ni fallor, rogus ingens charitatis in corde eius ardebat, cuius scintillæ ardentes verba hæc erant. Fœlix & nimium fœlix anima, quæ ab altari discedens, & sacram eucharistiam suscipiens clamat: *Comedi fauum meum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo.* Fauus mellis hoc sacramentum est, in quo mel diui- *Esai. 53.* *Matth. 26.* *Eucharistia.*

nitatis, & cera humanitatis adest. Et benè fauus noster? Quia paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis. Rursus: qui gratiam sacramenti simul cum sacramento recipit dignus accedens, is fauum cum melle comedit: qui verò indignè summit, non nisi fauum, idest, sacramẽtum recipit, effectum autem siue gratiam sacramenti nõ edit. Ideò reus erit corporis, & sanguinis Christi: sicut Apostolus admonet.

Esai. 9.

Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. Hebraicè. *Comedite socij, et bibite, & inebriamini dilecti.*

NVSQVAM non sponsus charitatis flammas spirat, potissimè erga orthodoxos suos symbola magna amoris ostendit. Ecce quàm vnicè nos amet. Nõ sanè vult sine nobis cœnare, epulari, & deliciari, aut solus agere festum. *Comedite amici* (inquit) *& inebriamini charissimi.* Nil de cibariis aut vino deffecato loquitur: eo quod ad easdẽ delicias nos spõsus Christus inuitat, quibus ipse paulò ante, se dixit mirificè refectum, quasi mellis esu, & vini potuq; cum lacte. Attendite, cùm largitatẽ, tùm bonitatẽ ineffabilem inuitantis, & inexhaustas grates ei agite. Equidem vti Christus Dominus nostris operibus, quippeq; in fide & dilectione ob eius gloriã operamur, reficitur, & ea suas delicias & epulas facit: ita nos vicissim ipsius opera, quæ pro nostra salute operatus est, suauissima, & misericordiæ, ac pietatis plena nostras debemus estimare epulas, atque nectarea cibaria. Adeò vt de eis comedamus & bibamus, imò saturemur & ebriemur, per assiduam meditationem ea mandendo, ac rumi-

Nota.

minando: nec non per deuotam affectionem gratitudinis, vsq; ad intima traiiciendo: haud secus quàm cibum corporis quotidiè manducamus, & ad intima eum mittimus, idq; de potu facimus. Nónne in lege animalia, quæ non ruminabant, tanquã immunda habebantur? Notandum, quòd non omnes ad hoc lautum & opiparum conuiuium vocãtur, sed illi duntaxat, qui sunt amici, vel charissimi. Iis planè arcana sua reuelat, & manifestat, quæ à Patre audiuit. O quanta, quamque mirabili suauitate electi Dei reficiuntur, dum creationis opera, & redemptionis mysteria, tota sui intellectus indagine contemplantur! Delectasti me Domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum meditabor. Factura Dei omnipotentis totus mundus est, cuius contemplatione etiam Philosophi delectati hominum consortia, diuitias, & honores spernebant. Opera manuum Dei redemptionis nostræ mysteria sunt: in quibus pia mens super omnem faui, vini, & lactis dulcedinem deliciatur. Hisce inquam nectareis cibis mirum in modum satiatur, atque inebriatur. Inebriatur inquam sic, vt eorum quæ retro sunt obliuiscens, ad ea quæ anteriora sunt, cum Apostolo se extendat. Quid multis inmoror? Ceu ebrius clamat, & ait: Omnia arbitratus sum vt stercora, vt Christum lucrifaciam. Simile. Ioan.15. Psal.91. Philip.3.

Cęterum amicos vocat Patriarchas, & Prophetas, qui tanquam propinqui, & amici lõgiùs absuere, de verbo vitæ & passione Domini, nihilosecius, de spiritus Sãcti profluuio comederũt, & biberunt. Hinc Dñs ait. Multi reges & prophetæ desiderauerunt videre, quæ vos videtis. Et iterum, Abraham vidit diem meum: vidit, & gauisus est. Atqui Apostoli Christi & Martyres, qui illum contrectare ex diuina beneuolentia meruerunt, vti charissimi ine- Lucæ.10.

briati ſunt. Vel amici illi ſunt, qui mãdata Dei opere adimplent. De quibus Saluator noſter teſtatus eſt: Vos amici
Ioan. 15. mei eſtis, ſi feceritis, quæ ego præcipio vobis. At qui conſilia ſectantur, cuncta relinquentes pro Chriſto, & perfectè adhærent, ij chariſsimi ſunt, quia charitate pleniſſimi. Sed quid eſt inebriari, niſi amoris Dei dulcedine perfectiſsimè repleri? Mirabile dictu: in hoc cõuiuio non diui-
Pſal. 21. tes, ſed pauperes ſaturantur: iuxta illud: Edent pauperes & ſaturabuntur, & laudabunt Dominum, qui requirunt eum. Ecce paupertas & vbertas ſimul: nã ſpiritu pauperes beati ſunt, & eorũ mentes dapibus ſpiritualibus ſatiãtur: Diuites eguerunt & eſurierunt. Quid ni ſaturẽtur, & inebrientur, quos Rex regum Chriſtus introduxit in cellam vinariam, & ordinauit in eis charitatem?

Denique, verba hæc quotidie nobis Chriſticolis Dñs noſter, vt potè miſericordiarũ pater loquitur, & in ſacroſancta hoſtia ceu in throno realiter exiſtens clamat: *Come-*
Euchariſtia. *dite amici, & bibite, & inebriamini chariſſimi.* Etenim qui optimè fragilitatem noſtram norat, & nos peregrinos in hac calamitoſa vita eſſe viderat, viaticum hoc nobis reliquit, corpus ſuũ omni melle ſuauius, & ſanguinem ſuũ, quouis vino præſtantiorem magnificè tribuens. Non ſat ei fuit, vt ſe in ſocium daret nobis, ex alma virgine naſcẽdo, in pretium atrocem mortem obeundo, niſi ſe ſe in cibum impertiret. O ineſtimabilem Chriſti IESV er-
Nota. ga nos amorem. O ineffabilem regis noſtri charitatem. Quis pro dignitate verbis eloqui poteſt, tàm præclarum, tamque mirificum donum? Stupet intellectus, & prorſus hebeſcit, lingua quamlibet diſerta balbutit in contemplatione huius ſacramenti. *Comedite amici, & bibite*, ait. Alluſio eſt ad illud, quod in cœna vltima, con-
Matthæ. 26. ſecratione facta, ſuis Apoſtolis dixit: Accipite, & comedite

dite, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Et subindè intulit: Bibite ex hoc omnes. Hic est calix sanguinis mei noui & æterni testaměti. Amici tantùm accedãt, & hoc pane viuo, qui de cælo descendit vescantur. Qui verò inimici sunt, & sceleribus coinquinati abstineant oportet: ne vt Iudas ad damnationem hunc panem Angelorum edant. Qui autē charissimi sunt, quique omnino mundo & carni, diaboloque vale fecerũt, & toto corde Deum optimum diligunt, inebrientur ad sufficientiã, & si non ad plenitudinem: quippe quam in ethereis aulis habere expectamus. De qua in Psalmo habetur: Satiabor dum apparuerit gloria tua. Et alibi: Inebriabũtur ab vbertate domus tuæ, & torrēte voluptatis tuæ potabis eos Domine. Sed de fructu huius sacramenti, deque præparatione, qua opus habent conuiuæ, fusiùs tractauimus in festo Corporis Christi, in sanctuarali nostro. Poterit prudens lector ibi, nõnulla inuenire, quę aliquid frugis prę se ferunt. Et quanquam quidam verba sponsi hæc ad cælestem beatitudinem referant (de qua Dominus pollicitus est dicēs: Vt edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo) satis congruè exponuntur, vt iam attigimus. Psal. 16. Psal. 35. Luce. 22.

Ego dormio, & cor meum vigilat.

POST tot cælestia cibaria, & post potum vinum defecatum, nec non tali ambrosia sponsa inebriata: quid superest nisi quies, & somnus? *Ego* (ait) *dormio & cor meum vigilat.* Multifariè verba hæc à doctoribus exponuntur. Quidam de synagoga illa interpretãtur: quippe que tunc dormiebat, quãdo idolis thura offerebat, & dęmoniis litabat, Deum verum non adorabat, nec mandata eius implebat: dę qua Dominus ait: Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: veruntamen reuertere ad Iere. 3.

me,& ego suscipiam te. Vbi fornicationem Deus appellat scelus nefandum idolatriæ. At sponsus optimus Deus vigilabat,cogitans de salute sponsæ, ne in delicto tā atroci persisteret,& periret. Vndè regalis Propheta dixit: Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israël. Ipse vtique,vt vt sanctus,& suapte natura bonus, semper cogitat cogitationes pacis,& non afflictionis. Cor sponsæ Deus est:nam sedes vitæ cor dicitur. Si ergo Deus optimus fons omnium viuentium iure vocatur: non abs re sponsa inquit: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Alij sic locum hunc elucidant. Ego,ait spōsa,dormio, quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Imò pondere hoc prægrauatus Paulus exclamauit: Infœlix homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Sed quamuis sic ex parte corporis crassi huius, ad omne malum facilis, & ad omne bonum difficilis & oscitabunda sim:secundum spiritum,qui promptus est, & semper aduersus carnem certat, ad diuina alacris & vigilās sum. Itaque si ex parte fragilitatis meæ aliquando dormio, spiritus meus vigilare nititur pro virili sua. Hinc beatus Gregorius ait: Dum à mundanis tumultibus exteriùs dormio, in interiori cogitatione quæ sunt cælestia considero. Quia sancti viri dum terrena omnia despiciunt, dum tumultus falacis mundi omnino fugiunt,dum denique sanctum ocium in via hac sumunt, nequaquam vt torpori vacent, ea dimittunt: sed interiùs laborantes, quæ sint illa,ad quæ facti sunt, in corde aspirare contendunt. Sic,vt liberiùs æterna contemplari queant, à transitoriis rebus quiescūt, cū Psalmographo dicētes:In pace in idipsum dormiam & requiescā. Vel si volumus,sponsa dormire se fatetur, ratione imperfectorum: qui non

Psal. 120. Sapi. 9. Rom. 7. S. Gregor. Psal. 4.

ſatis vigilant pro cuſtodia cordis ſui, de quo teſte Salomone vita procedit, & ideò omni vigilantia eſt cuſtodiendum. Diabolus tanquam leo ſemper rugiens circuit, quærens quem deuoret, vti nos hortatur Petrus. Nota.
Cor autem ſponſæ, ideſt, perfecti viri indefeſsè vigilant orantes, ieiunantes, & aliis exerciciis id genus vacantes: ita vt ſi ob neceſsitatem aliquando corpore dormiãt, deſiderio flagranti, & ſpiritu feruenti inuigilẽt. Quin & quotidie antequam dormiant, & lectulo decumbant, ingemiſcentes cum Dauide genuflexi orant: Domine Deus Pſal.24.
meus de neceſsitatibus meis eripe me. Et iterum: Educ Pſal.141.
de carcere animam meam, vt inceſſanter confiteatur nomini tuo. Beatum dixerim eum, qui toto corde ſic orans cubiculum intrat. Quod verò perfecti in Eccleſia iure cordis nomen ſortiantur, in propatulo ratio eſt. Enimuerò, ſicut cæteris membris cor præcellentius eſt, & ab illo virtus & fortitudo dimanat: ſic per viros iuſtos Eccleſia dona multa recipit à Chriſto. Vndè orante Moſe in mõte Sina Dominus placatus eſt, & pepercit populo ſuo per- Exod.32.
peram idolatranti. Rurſus, ad Heliç precationem, ne dũ puer quidam ſurrexit, ſed cæli cataractæ apertæ ſunt, & aquarum abundantia deſcendit. Quid quod orãte Chriſtifera Maria, Deus homo factus eſt? Ecce ancilla Domi- Luc.1.
ni (ait) fiat mihi ſecundum verbum tuum: & ſubindè verbum caro factum eſt.

Mitto lubens, quòd ſanctus Gregorius etiam verba Chriſti ſponſi dicit hæc fore. Dormit ergo ſpõſus, & cor vigilat, inquit, quia Chriſtus in dextera Patris glorificatus quieſcit: vigilat tamẽ, quoniã omnes electos adiuuat, ne ſuccũbant: quo triũpho victoriç adepto, ad aulas cæleſtes eos deducat. Ego vt verum fatear, ſponſæ vocẽ hanc dixerim, non ſponſi. Faxit Deus optimus, vt quiſque no-

eo,& ipse mecum. Ecce per internas inspirationes vocat ad vitæ emendationem, vel ad ampliorem profectum, vel ad firmiorem amoris cum ipso adhęsionem. Qua de re blandissimè loquitur amicam sponsam, columbam, immaculatam suam appellans. Quid obsecro tot titulis dicere vult sponsus, nisi quod vnico verbo per Salomonem dixit: Fili præbe mihi cor tuum. Equidem aliud non est Christo IESV pulsanti aperire, quàm ei spontè cor nostrum hilari fronte præbere, ipsius saluberrimis inspirationibus locum dare, atque obedire. At contrà, ostium ei occludere, vocationi illius non acquiescere, imò eam repellere est. Obseruandum verò, quòd sponsa sancta Ecclesia vocem alienorum hæreticorum, & infidelium nō agnoscit, sed spōsi sui, pastoris optimi. Huc pertinet illud: Oues meæ vocem meam audiunt, & ego agnosco eas. Sed Domine, quorsum ad ianuam cordis pulsas? tu Rex gloriæ fingis corda nostra sigillatim, opus manuum tuarum cor nostrum est: intra ad illud, non opus est vocatione, aut pulsatione. Audite fratres obsecro, & liberi arbitrij dignitatē expēdite. Fecit Deus hominem rectū, & reliquit eum in manu consilij sui. Filios libertate ornatos creauit Deus, non mācipia, aut seruos. Vndè sanctus Augustinus: Qui fecit te sine te, non saluabit te sine te. Suū est cor nostrum, & cor regis in manu sua est: tamen sapientia attingit à fine vsque in finem fortiter, & disponit omnia suauiter. O admirabilē, & votis omnibus laudabilē summi numinis dignationē, quàm maximè requiescere, & cubare in corde nostro cupit, cuius sunt delicię cū filiis hominū. Quandoquidē ineffabilis sponsi charitas patescit, quod cū ipse nostro cōmercio nihil indigeat, & nil illi posset cōmodi accedere: dignatur nihilosecius vltrò ad nos venire, nostriq; cordis ostium pulsare, velut in eo magnopere cupiens

Prouer. 23. *Nota.* *Ioan. 10.* *Eccle. 5.* *S. August.* *Prouer. 8.*

cupiens habitare. Dubio procul valde mentes pias oblectat, quod tam amicissimè sponsam suam compellat spõsus, blandisque demulcet titulis, cùm aperiri ab ea sibi ostium postulat. Sic qui aliquem regem rogant amicitię nominibus, & appellationibus vtũtur, quo impetrare possint quod cupiunt. Scriptum est: Sermo durus excitat furorem, mollis verò frangit iram. Nec vult Deus obsequiũ nostrum ex necessitate oriatur, sed ex vltronea voluntate. Sic ait Paulus: Hilarẽ enim datorẽ diligit Deus. Quin & vehementer gaudet, quando corde sincero dicimus: Voluntariè sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo, quoniam bonum est. Cæterùm indefessa pulsantis perseuerantia apparet, vbi caput suum rore noctis plenum se dicit, & in cincinnis guttas noctis portare videtur, hoc dictum ad similitudinem eius, qui per multas horas in tempesta nocte pulsans perseuerauit ad ostium: ita vt guttulæ per cincinnos capillorumque complexiones deffluant. Verum caput Ecclesiæ Christus est, & is plenus rore gratiæ ad nos venit: vt mentes nostras virtutum omnium chariste locupletet. Cincinni illius omnes electi sunt, ad quos guttæ huius roris & gratiæ abundè descendit. Prouer. 15. 2. Cor. 9.

Sub hæc diuus Gregorius eatenus dicit sponsum suã sponsam vocare, vt non sibi soli in cõtemplatione vacet, sed ad spiritalem doctrinam exhibendã, & peccatores cõuertendos se accingat. Quia dum viri perfecti sibi tantũ incumbunt, multi in seculo fallaci ad scelera patranda currunt. Vndè Apostolis præcepit: Ite in vniuersum mundum, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Quod autem spõsus propterea sponsam excitet, vt dogmata sancta peccatoribus præbeat, & ad pœnitẽtiam quã primũ conualere vellint, ex iis quę sequuntur probat hic sanctus doctor: *Quia caput meũ plenũ est rore, &c.* Quid per S. Grego. Marci. vlt.

caput

cum lacte bibit quando & perfectione quorundam se reficit, & innocentiam aliorum cum pietate diligens, vtrosque ad æternum terminum ingerit. Sed iam quid subest
Questio. causæ, IESV bone, quòd non fauum tuum dicis: sicut & mel tuum appellas? Quorsum hac distinctione nunc vteris? Audite obsecro, Christus vtrunque est, mel & fauus Deus & homo. Et quia peculiare sibi est, & suapte natura
Ioan. 1. ab æterno est Deus, nam in principio erat verbũ, & Deus erat verbum, humanitas ei non est naturalis, sed magis assumpta, & dignatione affecta est illi naturalis, eam ob causam sic loquitur. Mira res: donec Deus homo factus
Psal. 30. est, mel suaue erat. De quo Dauid: Quàm magna est multitudo dulcedinis tuæ, quam abscondisti timentibus te! Et alibi: Gustate & videte, quoniam suauis est Dominus. Nunc verò, vbi in virginis sacerrimæ aluo nostræ humanitatis trabem induit, mel in fauo est: quia verbum caro
Nota. factum est, & habitauit in nobis. O admirabile sacramentum: quamdiu Christus IESVS in hoc exilio vixit, mel abscondebatur in fauo, Deus delitescebat in homine: at postquam surrexit, & nec moritur, neque illi mors vltrà dominabitur, quasi fauus latet in melle, sic sanè glorificata est caro illa, vt iam ceu spiritualis sit, Infirmitatis nil habens. Quin & de resurrectione sanctorum Apostolus
1. Corin. 15. lus differens ait: Seminatur corpus animale, surget spirituale. Et fortasse Dominus propter hoc fauum mellis mãducauit cum discipulis, resurrectionis gloria parta. Quẽ triumphum mirabilem Apostolus insinuans ait: Si nouimus Christum secundum carnem, sed iam nõ nouimus.
2. Corin. 5. Curramus ad hoc conuiuium iam, in quo fauus mellis, & vinum cum lacte cibi sunt delicati. Ille gustauit vinum cũ felle mixtum in cruce, non autem bibit, velocem amaritudinis transitum signans: bibit autem resurgendo vinũ
Matth. 26.

nouum

nouum in regno Patris sui, cum lacte suo. Nos ergo, vestigia eius imitantes, patienter aduersa feramus: nā momentaneum est quod cruciat: æternum erit quod delectat. Vndè lepidè sanctus Petrus nos hortatur. In quo exultabitis modicum, si oportet contristari in variis tentationibus: vt probatio vestræ fidei multò pretiosior sit auro, quod per ignem probatur. Enimuerò vita hac transacta, bibemus vinum nostrum cum lacte nostro: bibemus & inebriabimur, obliti pristini laboris, & angustiæ præteritæ, nouæ resurrectionis dulcedinem degustantes. Sicut scriptum est: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. S. August. 1. Petri. 1. Psalm. 35.

Nec desunt, qui hunc locum explicent de illo maximo sacrificio iustitiæ, quod de seipso Deo Patri Christus obtulit, pro totius mundi delictis. Quod quidem perindè ei dulce fuit facere, sicut comedere fauum mellis, & bibere vinum cum lacte. Ipse oblatus est, quia voluit. Quin ad hoc tantum nasci voluit, vt veniret in hortum suum, & comederet fauum mellis, & biberet vinū cum lacte, id est, vt pro nobis pateretur. Bonè Deus: tanto desiderio, tamque flammigero affectu nostræ salutis ardebat, vt vehementissimè patiendo pro nobis, non pati, sed mel comedere, & lac bibere sibi videretur. Quo pertinet illud, quod discipulis in vltima cœna dixit: Desiderio desideraui, hoc Pascha manducare vobiscum, antequàm patiar. Ecce flammas, quæ ex pectore illo sacrosancto prodibant. Ni fallor, rogus ingens charitatis in corde eius ardebat, cuius scintillæ ardentes verba hæc erant. Fœlix & nimium fœlix anima, quæ ab altari discedens, & sacram eucharistiam suscipiens clamat: *Comedi fauum meum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo.* Fauus mellis hoc sacramentum est, in quo mel diui- Esai. 53. Matth. 26. Eucharistia.

nitatis, & cera humanitatis adeſt. Et benè fauus noſter: Quia paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis. Rurſus: qui gratiam ſacramenti ſimul cum ſacramento recipit dignus accedens, is fauum cum melle comedit: qui verò indignè ſummit, non niſi fauum, ideſt, ſacramẽtum recipit, effectum autem ſiue gratiam ſacramenti nõ edit. Ideò reus erit corporis, & ſanguinis Chriſti: ſicut Apoſtolus admonet.

Eſai.9.

Comedite amici & bibite, & inebriamini chariſſimi. Hebraicè. *Comedite ſocij, et bibite, & inebriamini dilecti.*

NVSQVAM non ſponſus charitatis flammas ſpirat, potiſſimè erga orthodoxos ſuos ſymbola magna amoris oſtendit. Ecce quàm vnicè nos amet. Nõ ſanè vult ſine nobis cœnare, epulari, & deliciari, aut ſolus agere feſtum. *Comedite amici* (inquit) *& inebriamini chariſsimi.* Nil de cibariis aut vino deffecato loquitur: eo quod ad eaſdẽ delicias nos ſpõſus Chriſtus inuitat, quibus ipſe paulò ante, ſe dixit mirificè refectum, quaſi mellis eſu, & vini potuq; cum lacte. Attendite, cùm largitatẽ, tùm bonitatẽ ineffabilem inuitantis, & inexhauſtas grates ei agite. Equidem vti Chriſtus Dominus noſtris operibus, quippeq; in fide & dilectione ob eius gloriã operamur, reficitur, & ea ſuas delicias & epulas facit: ita nos viciſſim ipſius opera, quæ pro noſtra ſalute operatus eſt, ſuauiſſima, & miſericordiæ, ac pietatis plena noſtras debemus eſtimare epulas, atque nectarea cibaria. Adeò vt de eis comedamus & bibamus, imò ſaturemur & ebriemur, per aſſiduam meditationem ea mandendo, ac rumi-

Nota.

minando: nec non per deuotam affectionem gratitudinis, vsq; ad intima traiiciendo: haud secus quàm cibum corporis quotidiè manducamus, & ad intima eum mittimus, idq; de potu facimus. Nónne in lege animalia, quæ non ruminabant, tanquã immunda habebantur? Notandum, quòd non omnes ad hoc lautum & opiparum conuiuium vocãtur, sed illi duntaxat, qui sunt amici, vel charissimi. Iis planè arcana sua reuelat, & manifestat, quæ à Patre audiuit. O quanta, quamq́ue mirabili suauitate electi Dei reficiuntur, dum creationis opera, & redemptionis mysteria, tota sui intellectus indagine contemplantur! Delectasti me Domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum meditabor. Factura Dei omnipotentis totus mundus est, cuius contemplatione etiam Philosophi delectati hominum consortia, diuitias, & honores spernebant. Opera manuum Dei redemptionis nostræ mysteria sunt: in quibus pia mens super omnem faui, vini, & lactis dulcedinem deliciatur. Hisce inquam nectareis cibis mirum in modum satiatur, atque inebriatur. Inebriatur inquam sic, vt eorum quæ retro sunt obliuiscens, ad ea quæ anteriora sunt, cum Apostolo se extendat. Quid multis immoror? Ceu ebrius clamat, & ait: Omnia arbitratus sum vt stercora, vt Christum lucrifaciam.

Simile. Ioan. 15. Psal. 91. Philip. 3.

Cęterum amicos vocat Patriarchas, & Prophetas, qui tanquam propinqui, & amici lõgiùs abfuere, de verbo vitæ & passione Domini, nihilosecius, de spiritus Sãcti pro fluuio comederũt, & biberunt. Hinc Dñs ait. Multi reges & prophetæ desiderauerunt videre, quæ vos videtis. Et iterum, Abraham vidit diem meum: vidit, & gauisus est. Atqui Apostoli Christi & Martyres, qui illum contrectare ex diuina beneuolentia meruerunt, vti charissimi ine-

Lucæ. 10.

briati sunt. Vel amici illi sunt, qui mãdata Dei opere adim-
Ioan.15. plent. De quibus Saluator noster testatus est: Vos amici mei estis, si feceritis, quæ ego præcipio vobis. At qui consilia sectantur, cuncta relinquentes pro Christo, & perfectè adhærent, ij charissimi sunt, quia charitate plenissimi. Sed quid est inebriari, nisi amoris Dei dulcedine perfectissimè repleri? Mirabile dictu: in hoc cõuiuio non diui-
Psal.21. tes, sed pauperes saturantur: iuxta illud: Edent pauperes & saturabuntur, & laudabunt Dominum, qui requirunt eum. Ecce paupertas & vbertas simul: nã spiritu pauperes beati sunt, & eorũ mentes dapibus spiritualibus satiãtur: Diuites eguerunt & esurierunt. Quid ni saturẽtur, & inebrientur, quos Rex regum Christus introduxit in cellam vinariam, & ordinauit in eis charitatem?

Denique, verba hæc quotidie nobis Christicolis Dñs noster, vt potè misericordiarũ pater loquitur, & in sacrosancta hostia ceu in throno realiter existens clamat: *Come-*
Eucharistia. *dite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.* Etenim qui optimè fragilitatem nostram norat, & nos peregrinos in hac calamitosa vita esse viderat, viaticum hoc nobis reliquit, corpus suũ omni melle suauius, & sanguinem suũ, quouis vino præstantiorem magnificè tribuens. Non sat ei fuit, vt se in socium daret nobis, ex alma virgine nascẽdo, in pretium atrocem mortem obeundo, nisi sese in cibum impertiret. O inestimabilem Christi IESV er-
Nota. ga nos amorem. O ineffabilem regis nostri charitatem. Quis pro dignitate verbis eloqui potest, tàm præclarum, tamque mirificum donum? Stupet intellectus, & prorsus hebescit, lingua quamlibet diserta balbutit in contemplatione huius sacramenti. *Comedite amici, & bibite*, ait. Allusio est ad illud, quod in cœna vltima, con-
Matthæ.26. secratione facta, suis Apostolis dixit: Accipite, & come-

dite

dite,hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur. Et ſubindè intulit:Bibite ex hoc omnes·Hic eſt calix ſangui nis mei noui & æterni teſtaměti.Amici tantùm accedăt, & hoc pane viuo,qui de cælo deſcendit veſcantur. Qui verò inimici ſunt, & ſceleribus coinquinati abſtineant oportet:ne vt Iudas ad damnationem hunc panem Angelorum edant.Qui autẽ chariſsimi ſunt,quique omnino mundo & carni,diaboloq́ue valefecerũt, & toto corde Deum optimum diligunt,inebrientur ad ſufficientiã, & ſi non ad plenitudinem:quippe quam in ęthereis aulis habere expectamus.De qua in Pſalmo habetur:Satiabor dum apparuerit gloria tua.Et alibi:Inebriabũtur ab vbertate domus tuæ,& torrẽte voluptatis tuæ potabis eos Domine,Sed de fructu huius ſacramenti,deq́ue præparatione,qua opus habent conuiuæ,fuſiùs tractauimus in feſto Corporis Chriſti,in ſancturali noſtro.Poterit prudens lector ibi,nõnulla inuenire,quę aliquid frugis prę ſe ferunt. Et quanquam quidam verba ſponſi hæc ad cæleſtem beatitudinem referant(de qua Dominus pollicitus eſt dicẽs: Vt edatis,& bibatis ſuper menſam meam in regno meo) ſatis congruè exponuntur,vt iam attigimus.

Pſal.16.

Pſal.35.

Luce.22.

Ego dormio, & cor meum vigilat.

POST tot cæleſtia cibaria,& poſt potum vinum deſ fecatum, nec non tali ambroſia ſponſa inebriata: quid ſupereſt niſi quies,& ſomnus? *Ego* (ait) *dormio & cor meum vigilat.* Multifariè verba hæc à doctoribus exponuntur.Quidam de ſynagoga illa interpretãtur: quippe que tunc dormiebat,quãdo idolis thura offerebat,& dęmoniis litabat,Deum verum non adorabat, nec manda ta eius implebat: dę qua Dominus ait:Tu autem fornica ta es cum amatoribus multis: veruntamen reuertere ad

Iere.3.

me, & ego suscipiam te. Vbi fornicationem Deus appellat scelus nefandum idolatriæ. At sponsus optimus Deus vigilabat, cogitans de salute sponsæ, ne in delicto tã atroci persisteret, & periret. Vndè regalis Propheta dixit: Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israël. Ipse vtique, vt vt sanctus, & suapte natura bonus, semper cogitat cogitationes pacis, & non afflictionis. Cor sponsæ Deus est: nam sedes vitæ cor dicitur. Si ergo Deus optimus fons omnium viuentium iure vocatur: non abs re sponsa inquit: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Alij sic locum hunc elucidant. Ego, ait spõsa, dormio, quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Imò pondere hoc prægrauatus Paulus exclamauit: Infœlix homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Sed quamuis sic ex parte corporis crassi huius, ad omne malum facilis, & ad omne bonum difficilis & oscitabunda sim: secundum spiritum, qui promptus est, & semper aduersus carnem certat, ad diuina alacris & vigilãs sum. Itaque si ex parte fragilitatis meæ aliquando dormio, spiritus meus vigilare nititur pro virili sua. Hinc beatus Gregorius ait: Dum à mundanis tumultibus exteriùs dormio, in interiori cogitatione quæ sunt cælestia considero. Quia sancti viri dum terrena omnia despiciunt, dum tumultus falacis mundi omnino fugiunt, dum denique sanctum ocium in via hac sumunt, nequaquam vt torpori vacent, ea dimittunt: sed interius laborantes, quæ sint illa, ad quæ facti sunt, in corde aspirare contendunt. Sic, vt liberiùs æterna contemplari queant, à transitoriis rebus quiescũt, cũ Psalmographo dicẽtes: In pace in idipsum dormiam & requiescã. Vel si volumus, sponsa dormire se fatetur, ratione imperfectorum: qui non satis

Psal. 120. Sapi. 9. Rom. 7. S. Gregor. Psal. 4.

ſatis vigilant pro cuſtodia cordis ſui, de quo teſte Salomone vita procedit, & ideò omni vigilantia eſt cuſtodiendum. Diabolus tanquam leo ſemper rugiens circuit, quærens quem deuoret, vti nos hortatur Petrus. Cor autem ſponſæ, ideſt, perfecti viri indefeſsè vigilant orantes, ieiunantes, & aliis exerciciis id genus vacantes: ita vt ſi ob neceſsitatem aliquando corpore dormiãt, deſiderio flagranti, & ſpiritu feruenti inuigilẽt. Quin & quotidie antequam dormiant, & lectulo decumbant, ingemiſcentes cum Dauide genuflexi orant: Domine Deus meus de neceſsitatibus meis eripe me. Et iterum: Educ de carcere animam meam, vt inceſſanter confiteatur nomini tuo. Beatum dixerim eum, qui toto corde ſic orans cubiculum intrat. Quod verò perfecti in Eccleſia iure cordis nomen ſortiantur, in propatulo ratio eſt. Enimuerò, ſicut cæteris membris cor præcellentius eſt, & ab illo virtus & fortitudo dimanat: ſic per viros iuſtos Eccleſia dona multa recipit à Chriſto. Vndè orante Moſe in mõte Sina Dominus placatus eſt, & pepercit populo ſuo perperam idolatranti. Rurſus, ad Heliæ precationem, ne dũ puer quidam ſurrexit, ſed cæli cataractæ apertæ ſunt, & aquarum abundantia deſcendit. Quid quod orãte Chriſtifera Maria, Deus homo factus eſt? Ecce ancilla Domini (ait) fiat mihi ſecundum verbum tuum: & ſubindè verbum caro factum eſt.

Nota. Pſal. 24. Pſal. 141. Exod. 32. Lucæ. 1.

Mitto lubens, quòd ſanctus Gregorius etiam verba Chriſti ſponſi dicit hæc fore. Dormit ergo ſpõſus, & cor vigilat, inquit, quia Chriſtus in dextera Patris glorificatus quieſcit: vigilat tamẽ, quoniã omnes electos adiuuat, ne ſuccũbant: quo triũpho victoriæ adepto, ad aulas cæleſtes eos deducat. Ego vt verum fatear, ſponſæ vocẽ hanc dixerim, non ſponſi. Faxit Deus optimus, vt quiſque no-

ſtrum ſeriò dicere valeat: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Amor Dei vehemens vnit & inebriat: & quemadmodũ in ebrietate, ſic in ſomno animum abalienat amoris vis. Exemplo nobis ſit Paulus: Viuo iam non ego, viuit verò
Gala.2. in me Chriſtus. Quaſi diceret: *Ego dormio & cor meum vigilat.* Ab aliis negotiis obdormio, imò mundo mortuus, viuo autem Chriſto IESV: cor meum vigilat, ad ſectandam ebrietatem, ad quam ſponſus me inuitat. O mirabilem ſeriem, de ebrietate conſurgit dormitio, & de dormitione vigilia. Sponſus dicit: Ebriemini. Sponſa dicit: Ego dormio. Bonus ſopor mentis alienatio ab affectibus carnis, ne dicam aliquando à ſenſibus corporis. In corpo
2.Corint. 11. re an extra corpus, neſcio, Dominus ſcit, aiebat Apoſtolus. Miranda res: tunc magis viget, & inuigilat amor ſanctus, cùm conſopitur penitùs omnis affectus animalis. *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Dormio propter amici requiem: vigilo propter raptum. O dulcem ſomnũ, & ſuaue ſomnium neſcire alia, & ſolùm te Domine ſentire, vacare tibi, vti hîc datur per extaſim, & ænigma. Væ autem,
Iere.2. qui corde dormiũt, carne verò vigilant. Nempè tales fontē aquæ viuę relinquentes, ciſternas diſsipatas foderunt, quæ (proh dolor) non valent continere aquas. Ad hos cla
Eſai.51. mat Dominus: Expergiſcimini, qui eſtis ebrij, & non à vino. Audi paupercula & ebria, & non à vino, ait Do-
Ioelis.1. minus, Et in Ioële: Expergiſcimini ebrij, & flete. Cui ſententiæ adſtipulatur Paulus, vbi ait: Surge qui dormis, reſurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Nos quidem cum ſponſa dormiamus iis quæ ſunt mundi, & corde Chriſto IESV vigilemus. Beatus ſeruus ille, quem cùm ſponſus venerit, inuenerit vigilantem: proculdubio, ſuper omnia bona ſua conſtituet eum: Sicut ore ſuo ſacro pollicitus eſt.

VOx dilecti mei pulsantis: Aperi mihi sponsa mea, columba mea, immaculata mea. Ita ferè in omnibus tribus linguis.

DORMIEBAT spōsa, vti ipsa fatebatur, nihilominus cor eius vigilabat, & ideò vocem sponsi extemplò audire potuit. Dormiebat mūdo, vigilabat Deo: tanquam audiret vocem illam dicētem: Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem. Itaque ipsa dormiēte, simul & vigilante, sponsus eam alloquitur: Ecce ad ostium eius clamans & pulsans: *Aperi mihi sponsa mea*, nam tāto amore in te ardeo, vt me non possim continere; quin amantium more, per rorem in nocte non veniam ad te. Ros benedictionem, quam præ se fert sponsus insinuat. Venit quidem cum magna bonorum & charismatum retributione. At, guttę noctium terrorem inducūt, nisi ipsa aperiat dilecto pulsanti. *Et cincinni mei guttis noctis* pleni sunt: idest, Nisi mihi aperias in manu mea sunt plurima suppliciorum genera, & ea de te summam, necnon de omnibus qui mihi pulsanti aperire noluerint. Vbi notandum, quòd Deus pulsat non ad ostium ligneum, sed ad ostium cordis: iuxta illud: Audiam quid loquatur in me Dominus: quoniam loquetur pacem in plebem suam, & super sanctos suos, & in eos qui conuertuntur ad cor. Vocula illa (in me) emphasim habet, Non modo loquitur Dominus ad sponsam per Angelos, per totius mundi pulchritudinem, & creaturas, sed per seipsum internè inspirando, & arcana reuelando sua. Loquitur pacem in plebem suā: quia princeps pacis in Esaia vocatur. Ad quid ergò pulset in Apocalypsi palàm est. Ego (ait) sto ad ostium, & pulso, si quis aperuerit mihi, intrabo ad eum, & cœnabo cum

Nota. Psalm. 84. Apoc. 3.

eo,& ipse mecum. Ecce per internas inspirationes vocat, ad vitæ emendationem, vel ad ampliorem profectum, vel ad firmiorem amoris cum ipso adhęsionem. Qua de re blandissimè loquitur amicam sponsam, columbam, immaculatam suam appellans. Quid obsecro tot titulis dicere vult sponsus, nisi quod vnico verbo per Salomonem dixit: Fili præbe mihi cor tuum. Equidem aliud non est Christo IESV pulsanti aperire, quàm ei spontè cor nostrum hilari fronte præbere, ipsius saluberrimis inspirationibus locum dare, atque obedire. At contrà, ostium ei occludere, vocationi illius non acquiescere, imò eam repellere est. Obseruandum verò, quòd sponsa sancta Ecclesia vocem alienorum hæreticorum, & infidelium nõ agnoscit, sed spõsi sui, pastoris optimi. Huc pertinet illud: Oues meæ vocem meam audiunt, & ego agnosco eas. Sed Domine, quorsum ad ianuam cordis pulsas? tu Rex gloriæ fingis corda nostra sigillatim, opus manuum tuarum cor nostrum est: intra ad illud, non opus est vocatione, aut pulsatione. Audite fratres obsecro, & liberi arbitrij dignitatẽ expẽdite. Fecit Deus hominem rectũ, & reliquit eum in manu consilij sui. Filios libertate ornatos creauit Deus, non mãcipia, aut seruos. Vndè sanctus Augustinus: Qui fecit te sine te, non saluabit te sine te. Suũ est cor nostrum, & cor regis in manu sua est: tamen sapientia attingit à fine vsque in finem fortiter, & disponit omnia suauiter. O admirabilẽ, & votis omnibus laudabilẽ summi numinis dignationẽ, quàm maximè requiescere, & cubare in corde nostro cupit, cuius sunt delicię cũ filiis hominũ. Quandoquidẽ ineffabilis sponsi charitas patescit, quod cũ ipse nostro cõmercio nihil indigeat, & nil illi possit cõmodi accedere: dignatur nihilosecius vltrò ad nos venire, nostriq; cordis ostium pulsare, velut in eo magnopere

Prouer. 23.

Nota.

Ioan. 10.

Eccle. 15.

S. August.

Prouer. 8.

cupiens

cupiens habitare. Dubio procul valde mentes pias oblectat, quod tam amicißimè ſponſam ſuam compellat ſpõſus, blandiſq́ue demulcet titulis, cùm aperiri ab ea ſibi oſtium poſtulat. Sic qui aliquem regem rogant amicitię nominibus, & appellationibus vtũtur, quo impetrare poſſint quod cupiunt. Scriptum eſt: Sermo durus excitat furorem, mollis verò frangit iram. Nec vult Deus obſequiũ noſtrum ex neceſſitate oriatur, ſed ex vltronea voluntate. Sic ait Paulus: Hilarẽ enim datorẽ diligit Deus. Quin & vehementer gaudet, quando corde ſincero dicimus: Voluntariè ſacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo, quoniam bonum eſt. Cæterùm indefeſſa pulſantis perſeuerantia apparet, vbi caput ſuum rore noctis plenum ſe dicit, & in cincinnis guttas noctis portare videtur, hoc dictum ad ſimilitudinem eius, qui per multas horas in tempeſta nocte pulſans perſeuerauit ad oſtium: ita vt guttulæ per cincinnos capillorumq́ue complexiones deffluant. Verum caput Eccleſiæ Chriſtus eſt, & is plenus rore gratiæ ad nos venit: vt mentes noſtras virtutum omnium chariſte locupletet. Cincinni illius omnes electi ſunt, ad quos guttæ huius roris & gratiæ abundè deſcendit. *Proue.15.* *2.Cor.9.*

Sub hæc diuus Gregorius eatenus dicit ſponſum ſuã ſponſam vocare, vt non ſibi ſoli in cõtemplatione vacet, ſed ad ſpiritalem doctrinam exhibendã, & peccatores cõuertendos ſe accingat. Quia dum viri perfecti ſibi tantũ incumbunt, multi in ſeculo fallaci ad ſcelera patranda currunt. Vndè Apoſtolis præcepit: Ite in vniuerſum mundum, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Quod autem ſpõſus propterea ſponſam excitet, vt dogmata ſancta peccatoribus præbeat, & ad pœnitẽtiam quã primũ conualere vellint, ex iis quę ſequuntur probat hic ſanctus doctor: *Quia caput meũ plenũ eſt rore, &c.* Quid per *S.Grego.* *Marci.vlt.*

caput

caput, ait, nisi Deus? & quid per rorẽ, rectè in hoc loco, nisi
Iere.6. frigora mentium carnalium accipiuntur? Scriptũ est, de
frigore carnalis mẽtis: Sicut cisterna frigidam facit aquã,
sic frigidam fecit malitiam suam. Caput ergo Christi ple
num est rore: quia multi in Ecclesia Deum credunt, & ta
men frigidi persistentes, ardore charitatis non accendun
tur. Per cincinnos eosdem populos intelligimus: quos in
fide diuinitatis, quasi in capite Christi pendentes, & op-
primentes scimus. Heu pleni sunt guttis noctium: quia iis
visibilibus rebus dediti, magis ac magis stillationibus ini-
quitatis fluunt. Ad hos accendendos spõsa excitatur, dũ
spiritualis quilibet pro ędificatione plurimorum ad præ-
dicationem, vel prælationem vocatur. Apostolus ait: Ne-
mo sibi summat honorem, sed qui vocatur tanquã Aarõ.
Dogm.1. Et alibi: Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?

Nos verò charissimi, statim vt sponsus pulsauerit, ei lu
benter aperiamus. Sponsa sumus eius, columba & imma-
culata illius: Si ergo tot titulis nos ille possidet, par est, vt
nõ satanæ versuto, non mũdo fallaci, sed Christo cuius
nos sumus aperiamus. In carne soror, in sacramentis spõ-
sa, in peccatorum remissione colũba Saluatoris appella-
Esai.26. mur. Etenim ros eius, ros lucis est, Esaia teste. Eò dubio
procul, virentes herbas, vernantes flores, nec non poma
dulcia anima progignere, ac offerre spõso suo poterit. Si-
Osee.14. cut scriptum est: Ero ei ros, & Israël germinabit.

E*Xpoliaui me tunica mea, quomodo in-
duar illa? laui pedes meos, quomodo inqui
nabo illos?* Sic in omnibus tribus linguis.

NONNVLLI synagogam loqui asserunt: ita vt
quasi vaticinium sit sceleris futuri. nam Christum
venien-

venientem,& vociferantem,totque miraculis facientem, suscipere nolluit,dicente Ioanne:In propria venit, & sui eum non receperunt.Pulsabat igitur sponsus ad ostium dormiētis synagogæ,ipsa verò friuolas excusationes adducens respondebat: *Expoliaui me tunica mea, &c.* Enimuerò verba sunt mulieris adulteræ,alium amatorem secū habens in lecto,tergiuersatur aperire viro suo.Missam me fac,inquit,alios deos colo,& illis inseruio, ideò ianuam aperire nollo. Quamobrē expoliata fuit duplici tunica, regali scilicet,& sacerdotali dignitate.Et vaticinium Christi completum est:Amē dico vobis relinquetur vobis domus vestra deserta.Et rursus: Auferetur à vobis regnum, & dabitur genti facienti fructus eius.Hinc gestum est, vt Iudæi vbique manent vti captiui,sine lege, sacerdote, & rege,mordicus tenentes literam,quæ,vt testatur Apostolus,occidit,spiritus autem,quem Ecclesia noua Romana habet, ille est qui viuificat. Ioan.1. Matth.21.

Ad hæc,quàm sit sponsa, vel mens nostra tepida ad aperiendum sponsum nobilissimum Christum, quique ad ostium cordis nostri pulsare assolet ingenti amore tactus,verbis hisce notum est.Ipse,vt potè ditissimus,ac nobilissimus,ad mentem venire dignatur,quo eam omnigenis virtutibus ditet: ipsa verò paupercula , & ignobilis aliquando amore alicui creaturæ adhærens, è lectulo in quo quiescit affectus eius,surgere moratur. Mira res : quā nullius momenti sint excusationes quas prætendit! *Expoliaui me tunica mea,laui pedes meos.* Quodam modo alludit ad illud,quod de amico narrat Dominus,qui tres panes petebat.At homo moras trahens,dicebat:In tempesta nocte ad me venisti,ostiū clausum est,pueri mei mecum sunt in lectulo. Veruntamen ob importunitatem, tandem surrexit.Non absimiles sunt excusationes hasce, Nota. Lucæ.11.

quas

quas præse fert sponsa. O tarditatem nostram: ô inutiles excusationes, quas prætendimus trahentes moras, & coruino cantico vtentes: cras, cras, cras, à peccato surgam, & ad pœnitentiã conuolabo. Mãda, remanda: modicũ ibi, modicũ ibi: expecta, reexpecta, expecta reexpecta: modicũ ibi, modicũ ibi: tale est verbũ Dñi, vt in Esaia legimus, iis, qui pigritia magna laborant. Sed timendum valdè est, quod sequitur. Vt vadant, & cadant retrorsum, & conterantur, & illaqueentur, & capiantur. Sanè Apostoli in mõte, voce Patris audita (Hic est filius meus dilectus) ceciderunt in facies suas, & statim IESVS tetigit eos, & eleuauit à terra. Versutus Iudas, & qui cum illo erant in horto, volentes comprehendere IESVM, voce illa diuinitatis tonante, Ego sum, retrorsum abierunt. Ideò eò dementiæ venerunt, vt manus sacrilegas iniicerenr in IESVM. Vos fratres mei sponso pulsanti extemplò aperite ei, siue media nocte venerit, siue in gali cantu, vigilate, & beati eritis, si cunctis creaturis posthabitis, illi cordis ostium aperieritis. Ne obsecro aliqua sensualitatis affectio in vobis sit. O cyssimè precor ianua cordis sponso aperiatur, etiam si in tẽpesta nocte pulsauerit. O nimiũ fœlix, qui ita fecerit, diu noctuq; euigilans, vt cõfestim spõso pulsanti aperiat.

Esai. 28.

Matth. 17.

Vel vt sanctus Gregorius enarrat: Sponsus suam dilectam sponsam vocat, vt à somno contemplationis surgat, & vitæ actiuę incumbat. Noui, ait, quàm laboriosæ sunt partes Marthæ, quæ quidem turbatur erga plurima, Dño autore. Onerosam tunicam dimisi, iã vestita sum subtilibus, graue nimis est mihi, rursus ad prælationẽ, vel prædicationẽ descendere. Non possum de Maria, quæ optimã partẽ elegit, in Marthã degenerare. Nuda à quouis mũdi onere sum, reuelata facie gloriã cæleste cõtẽplor, quomodo delicias has relinquã, haud video. Verba diui Gregorij

S. Greg.

gorij iam lubens referã: Tunica sua spõsa expoliauit, quia omnia exteriora quibus honorabatur, & onerabatur abiecit: de qua tunica dicitur: Nũc autem qui habet tunicã vendat eam, & emat gladium. Gladiũ quippe, vendita tunica, emit, qui pro æternis tẽporalia abdicat, & in sancta conuersatione viuẽs, verbum prædicationis sibi acquirit. De quo dicitur: Et gladiũ spiritus accipite, quod est verbũ Dei. Hunc gladium venit mittere spõsus in terrã, quo abscindũtur omnes mentis praui affectus. Pedes autem suos sponsa lauit: quia dũ in sancto ocio anima viuit, opera sua studiosè ad memoriam reducit. Et quicquid in eis sordidũ examinãdo inuenit, lachrymis & gemitibus quotidianis plãgit, cũ Dauide clamans: Lachrymis meis stratũ meum rigabo. Pedes inquam lauit: quia præterita opera, quibus per hũc mundũ dissolutè ambulauit, deplorat, hos pedes iterũ inquinare metuit: quoniã valdè solicita est, ne si in prælatione ponatur, per terrena ambulans, iterũ suscipiat quod dimisit. Iccirco ab ocio suaui inuita recedit: quia dũ à maximis fluctibus aliena est, quasi in littore posita securiùs viuit. Sed dilectus non leuiter mortem proximorum ferens, propius accedens, eam excitare nititur. Ideo ait sponsa.

Nota. Lucæ. 22. Psal. 6.

Dilectus meus misit manũ suam per foramẽ, & venter meus intremuit ad tactũ illius: Hebraicè. *Dilectus meus misit manũ suam de foramine, & viscera mea resonuerunt super se.*

VIDETE solicitudinem sponsi, & quanto amore cupiat, vt sponsa surgat. Quippeque excusare se ennitens, iam sponsus manum mittit per foramen

ostij,

oſtij, vt ſaltim iam ſurgat à lecto, & operibus vitæ actiuæ
Gal.4. operam det. De foramine cæli manum miſit Deus: quando filium ſuum miſit factum ex muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret. Sponſa cùm manum patris, id eſt, filium eius vidiſſet in hoc mundo, viſcera eius ſuper ſe commota fuere, id eſt, mox recordata eſt amoris priſtini in ſponſum ſuum: eas ob res decreuit ſurgere, & aperire ei. Mirabile eſt, quàm perſeueranter ſponſus vocet dilectam ſpōſam! Voce, & pulſu priùs vocauit: & moras inutiles illa prætendens, iam manum per feneſtram, ſiue foramen portæ extendit, vt ſic peſſulū eleuet. Ad hunc ſanè modum cum ſpiritali ſponſa ſponſus Chri
Nota. ſtus agit. Cùm enim videt nos, nō ſtatim ſuis ſanctis inſpirationibus obedire, quibus nos ad meliora euehere conatur, ſed excuſationes vanas prętendere, inaneſque proponere quærelas, ob quas morā facimus aperire illi oſtiū cordis noſtri, ſegnitiem noſtram & tarditatem euincere decernens, deindè manum ſuam validam immittit, cuius virtute intima noſtra mouere laborat: vt impedimenta, & obſtacula introitus amoueat. Quæquidē impedimenta, niſi ſua potenti manu, & efficaci operatione ſponſi fuerint ablata, quaſi oſtium cordis noſtri clauſum tenēt. Primo peſſimum peſſulum amouendum eſt, ita vt non carni conſentiamus. Si enim ſecūdum carnem vixeritis, moriemini. Hanc tenerè quidem amant, molliter eam tractātes. Secundò, quælibet inordinata affectio, quamuis non ſit mortifera, auferenda eſt: vt intima cordis noſtri ſponſus vltrò inhabitet. Si quis venit ad me, & non odit patrē
Lucæ.14. ſuum, & matrem, & vxorem, &c. adhuc autem & animā ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Ait ergo ſpōſa, dilecto manum ſuā extendente, & per foramē intus mittēte, ad remouendum repagulum, & impedimentum ingreſſus

greſſus auferendum,omnia viſcera mea peculiari quadã immutatione commota ſunt,& ſtupefacta,atque immutata:adeò,vt iam moras trahere minimè audeam,quin illi pulſanti libenter aperiam.Notandum,quòd ad tactum peſſuli venter intremuit,quod in Hebræo dictum eſt: *Viſcera mea ſonuerunt in me*,vel intra me, tãquam ſponſi præſentiam magis agnoſcens,quã per pulſum.Nempè Chriſto IESV tangente ventrem animæ,ideſt,memoriam,affectus,& mens,quæ ſunt velut viſcera,intremiſcunt: & ſic nos ex pigris alacres & agiles ad obediendum efficit. Vel foramẽ dicere poſſumus intellectũ,per quẽ manũ mittit Chriſtus,dũ gratię ſuæ lumine eũ perluſtrat.Quo illuminato,cęterę potẽtię cõtremiſcũt,& in meliùs mutantur.

Inſuper,annotatu dignũ eſt,quòd ſponſa non aperuit oſtiũ,niſi priùs manum mitteret ſponſus per foramẽ,Neque ſponſus ſolus aperuit,ſed ipſo tangente peſſulũ, ſiue ventrem,ipſa ſurrexit ad aperiendũ. Vbi neceſſitas diuinæ gratiæ in primo palàm eſt,in ſecundo facultas magna liberi arbitrij.Etenim gratia ſummi Dei, & voluntas noſtra ſimul cooperantur,ita vt ſine Deo nil poſſimus facere,velut ipſe conteſtatus eſt.Eodem pertinet quò Paulus aſſerit:Non quòd ſimus ſufficiẽtes cogitare aliquid à nobis,quaſi ex nobis: ſed omnis ſufficientia noſtra ex Deo eſt.Ecce quã fragiles,quamq́ue ſerui inutiles ſumus. Vndè ſanctus Auguſtinus:Qui fecit te ſine te,non ſaluabit te ſine te.O nos pauperes & miſeros,cogitare aliquid boni ex nobis non poſſumus,tantũ abeſt,vt operari bonũ valeamus noſtrapte natura. Precandum ergò indefeſsè eſt,& cũ regali Propheta clamandum: Miſerere mei Domine,quoniam infirmus ſum:ſana me Domine, quoniã conturbata ſunt oſſa mea. Gratias inexhauſtas Deo agamus,quòd adiutores eius ſumus, modò ipſe dono ſuæ

Libertas hominis.

Ioan.15.

1.Corint.3.

Pſalm.6.

P gra-

Psalm.69. gratiæ adiuuet nos. Quod optimè sciebat, qui dixit: Dñe adiutor meus es tu. Id quod adũbrabat olim, vbi Eliseus
4 Reg.13. manus superposuit manibus regis Israël, & ambo simul
Figura. tenebant arcum, eieceruntque sagittas salutis contra Syriam. Hoc, ni fallor, nobis contingit in omni bono opere. Quandoquidem IESVS noster Eliseus manus suas manibus nostris superponit: alioqui nec mundi vanitatẽ, nec satanæ technas, neque carnis subdolæ lenocinia superare potuissemus. Quid multa? Tanquam imperator omnipotens ad suos commilitones, & athletas clamat:
Ioan.16. Confidite, ego vici mundum. Nónne forti duce vincente, totus exercitus vincit, & partæ victoriç est particeps? Planè Saluator certamen forte certauit: sed nobis vicit, & triumphum suum gloriosum nobis impertiuit, quo vel maximè egebamus.

Quæstio. Sed bone Deus: quid sibi vult, quòd spõsa, quæ clauserat ostium cubili sui, non hoc obturauit foramẽ, ne quis ad illã ingrederetur incautè? Fortè in se ipsa minùs nouit. Quis enim in se omnia potest scire foramina? Profectò solus ille nouit, qui in lapide pretioso foramina præparauit,
Ezech.28. Ezechiele teste. Ipse spõsus foramina præparat, qui vbi vult spirat: ipse inquam mittit manũ suam per foramẽ, per aptũ aditum, dans inspirationis virtutẽ. Arcta est, & quasi per foramen cognitio Dei in hac vita, & quasi tactus manus, non visio faciei, & vultus eius. Ex parte enim cogno-
1.Corint.13. scimus, & ex parte prophetamus. Cũ venerit, quod perfectũ est, euacuabitur quod ex parte est. Est etiã tria aduer-
Nota. tere in spõsa: primò, quòd tremuit: & in hoc nihil egit, sed
Psalm.76. passa est illũ tremorem ad tactum sponsi: secundò surrexit: & in hoc vocationi sponsi sui consensit: tertiò, aperuit ostium: & in hoc voluntatem vocantis se impleuit. Vtinam & nos quàm ocyssimè lectum dimittamus, idest, omnem

omnem voluptatem temporariam relinquentes Christū vocantem sequamur. Proculdubio cōfestim cū Dauide concinere inciperemus: Renuit cōsolari anima mea: memor fui Dei, delectatus sum, & exercitatus sum, & defecit spiritus meus. Singula magnā habent emphasim. Memoria sponsi delectationem affert: delectatio verò exercitationem in lege Dei præstat: exercitatio denique admirationem tribuit. Et ideò ait: Defecit spiritus meus, perindè atque in extasi iam mens posita. Psal. 76.

SVrrexi, vt aperirē dilecto meo: manus meæ stillauerūt myrrhā, digiti mei pleni myrrha probatissima. Hebraicè. *Digiti mei stillauerunt transeuntē myrrhā super palmas pessuli.*

EN quātæ virtutis, & efficaciæ fuit tactus manus spōsi, quā misit per foramē portæ. Iā non innanes excusationes spōsa profert, sed ipsa de lecto surrexit, ad aperiēdū dilecto. Vndè ait: *Surrexi vt aperirem dilecto meo.* Ac si patēter dicat: Postea quàm vidi manū sponsi mei, quippe quā per foramē portę misit, vt me apprehēderet, viscera charitatis, & pristini amoris mei erga cū cōmota sunt, Eā ob causam mox surrexi ad aperiendū ei. Et dū surgerem, manus meę stillauerūt myrrhā, & digiti mei myrrhā probatissimā, hoc est, optimum spirabāt odorem. Loquitur ad similitudinē sponsæ deliciosæ, quæ manus habet vnguento myrrhæ perunctas, ita copiosè, vt tàm de manibus, quā de digitis guttatim defluat, dum ad aliquid operandū cæperit eas extendere. Quid autem per myrrham, quæ amara est, & odorifera sancti doctores intelligāt, cōpertissimū est. Equidem carnis mortificatio, & pœnitētia amara atque difficilis semper fuit carni nostræ fragili:

Ea namq; eſt, quæ reluctatur ſpiritui: & ſicut Saul hoſtilia bella excitat contra Dauid, virum ſecundum cor Dei. Quin Dalida ſubdola eſſe aſſolet, fortem Samſonẽ Nazareum, & Deo dicatum euertens. Atqui, quamuis pœnitentia vehemẽter amara ſit carni: nihilominus quauis ſuffitu grata eſt Deo. Hinc ipſe poſt Baptiſtã ore ſuo benedicto dixit: Pœnitentiam agite, & apropinquabit regnũ cælorum. Idque Baptiſta ſanctificatus conteſtatus eſt: Facite, ait, fructus dignos pœnitentiæ. Nec non & Petrus Spiritu ſancto plenus clamauit: Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque. Itaque tàm eſt pretioſa myrrha hæc, vt per eam, nedum inferni tormenta quis euadat, ſed quod plus ponderis habet, qui verè pœnitet, ad æthereum regnum conuolabit. Quod Saluator noſter nunc ſpontè pollicitus eſt, aſſerens pœnitenti cælorum regnũ apropinquare. O ſummi numinis largitatem ſtupẽdam: parum ei viſum eſt nobis pœnitentibus tot delicta cõdonare, niſi copioſum ac pretioſum munus impertiret, regni cælorũ participes nos efficiẽs. Mirãtur Angeli, ſtupẽt Seraphim, magnificentiam Dei noſtri erga nos exhibitã contemplantes. O nos infœlices, & valdè ingratos, ſi tã præcellenti dono indigni ſimus: ſi pœnitentiam & carnis mortificationem ſpernentes, voluptatibus vacare velimus. Nónne myrrhã manus Apoſtoli Pauli, necnon & digiti eius diſtillabant, auſterrimam pœnitentiam agẽtis? Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutẽ redigo (inquit) ne cũ aliis prædicauerim, ipſe reprobus efficiar. Quàm optimus Euangelij concionator, qui pœnitentiam agens, eã audiẽtibus ſuadebat! Plus ſuadent exẽpla quã verba, dixit quidã ſapiẽs abſque Chriſto. Imò per verba longa nimis eſt via ad virtutes capeſſendas: breuis verò & cõpendiaria via per exempla. Sciebat vtique Apoſtolus, & benè norat

Figura. *Iudi.16.* *Matth.4.* *Lucæ.3.* *Acto.2.* *Pœnitentia.* *1.Cor.9.* *Seneca.*

norat, quòd qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur, non in regno calamitoso & terrestri, quod citissimè euanescit, sed in regno cælorum, magnus vocabitur, & magnus erit. *Matth.5.*

Astipulatur nostræ assertioni sanctus Gregorius, & ait: *S.Grego.* Tacta surgit sponsa, vt aperiat: quia dum plus solito spiritũ dilectionis accipit, mox de ædificatione proximi cogitat, & prædicando agit: vt apertis cordibus, sponsus ad inhabitandos proximos veniens, aditum intrādi inueniat. Quæ etiam, cum prædicatione exempla mōstrans, auditoribus dicit: *Manus meæ stillauerunt myrrham.* Quid per manus nisi operationes? quid per myrrham nisi mortificatio carnis accipitur? Manus ergo sponsæ prædicantis myrrham stillant: quia quicunque aliis prædicant, necesse est, si proficere velint, vt in omni opere suo carnalem vitam mortificare contēdant. Quod cum magna discretione fieri debet. Vndè perbellè sequitur.

Digiti mei pleni sunt myrrha probatissima.

Ecce quanta discretione pollere debet in operando sponsa, vel quæuis anima. Verùm vt manus opera signant, ita digiti discretionem in operando subindicant. Adeò debent manus nostræ plenæ esse myrrha pœnitentiæ, vt quasi per singulos digitos, id est, per singulas actiones stillare videatur. Oportet sanè, vt in singulis operum nostrorum actibus pœnitentia splendeat, carnisque mortificatio redoleat. Quæ omni omni librata ratione, & discretionis pondere fieri decet. Est quidem prudentia, nedum virtus, sed virtutũ auriga ac dux, Philosopho teste. Hinc Dominus ait: Bonum est sal. Et iterum: Habete in vobis *Lucæ.4.* sal. Cui Paulus lepidè astipulatur, vbi inquit: Omnis sermo vester sale sit conditus. Huc attinet illud: Omne sacrificium sale condies. Equidem vt cibus absque sale insipi- *Figur.4.* *Leui.2.*

dus est: sic operatio omnis sine prudentia facta, nihil habet pulchritudinis. Vndè optimè sanctus Gregorius aixit: Sicut ab vna manu plures digiti diuiduntur, sic in vna sancta conuersatione per discretionem diuersæ virtutes inueniuntur. Alia est virtus largitatis, alia parcitatis, alia virtus humilitatis. Aliud opus est, dum silemus, ob propriam ædificationem: aliud verò, quādo proximis loquimur propter illorum vtilitatem: in quibus omnibus prudentia siue discretio primas tenet.

Nota. Illud tamen obseruatione dignum est, quòd non modò digitos suos plenos myrrha sponsa se testatur habere, sed probatissimā eā vocauit. Ratio, quæ est myrrha, quę minimè sponsus aprobat, sed potius reprobat, profectò mortificatio, & pœnitētia hipochrytarum sanctimoniæ speciem præ se fert, vera autem pœnitentia non est. Sanè

Lucæ.18. Pharisæus ille superciliosus, qui in templo orabat, bis sabbatho ieiunabat, eleemosynas faciebat: nihilo seciùs, Publicanus, qui inibi orabat, ob suā humilitatē iustificatus descendit, Pharisæus verò superbia turgidus nō ita. Quid plura? Omnia opera sua faciebāt osores virtutū, vt ab hominibus viderentur, & laudē ab illis vendicarent. Qui ergo fucatā sanctitatem ostendunt myrrhā habere dicūt: non quidem probatā, qualem spōsa habebat. Quin teste

S.Hiero. Hieronymo, simulata sanctitas duplex est iniquitas. Hinc iure Deus cignum ad sacrificium ineptum in lege vetere indicauit. Est planè auis illa externè alba vt nix, internè verò nigra: itaque exterius candet, pennis sublatis coruo ipso tetrior apparet, in quo volatili typus hipochrytarum erat depictus. Cæterum, iure de manibus loquitur, quæ aperire dilectum instituit, suggerere volens, quibus manibus nos oporteat aperire dilecto nostro Christo, nempè operibus sanctis aditum cordis nostri ei præparemus;

Nec

Nec absurdè hæc verba aptari possunt sancto Thomæ. Enimuerò, vbi latus Saluatoris, & clauorum loca tetigit, sic intremuit cor eius, sic stupuit, vt clamitans diceret: Dominus meus, & Deus meus. Quique rectè asserere potuit: *Manus meæ stillauerunt myrrhā, & digiti mei pleni sunt myrrha probatissima.* Myrrham sanè stillabant benè olentem, postquam Christi vulnera contrectauerat. Et benè transiens myrrha in Hebræo dicta est; nam quæ probata fuerit myrrha pretio & odore plena est, & transit longè lateque odorem suum transmittens. Sic sanctus Thomas vbique terrarum, tàm mortem, quàm resurrectionē Domini nuncians, quasi myrrham salutarem manus eius distillauerunt, ad cuius fragrantiam plerique cōuersi sunt. Nota. Ioan. 20.

PEssulum ostij mei aperui dilecto, at ille declinauerat, atque transierat. Anima mea liquefacta est, vt dilectus loquutus est. Hebraicè. *Aperui dilecto meo, & dilectus meus reuersus est, transiuit. Anima mea egressa est, in loqui ipsum.*

NARRAT nunc sponsa, quòd dum aperiret portam, spōsus conuersus est, transiuit, & abscōdit se. *Anima eius egressa est in loqui ipsum*, id est, Dum antequam recederet, loqueretur ei, dicēs: Nō intrabo in domū tuā, quia à principio noluisti aperire mihi. Mirabile dictu fratres: Post quam sponsus sic perseuerauit clamans, & pulsans ad ostium spōsæ: postquā manum suā misit per fenestram portæ, vt repagulum amoueret: denique vbi ipsa surrexit, & pessulum ostij aperuit, spōsus declinauit. Quid sibi vult quasi ludus iste? Ni fallor, suaue mysterium Questio.

in hoc nobis ludo mysterium latet. Ludus inquam (si ita
Nota. loqui fas est) sanctus & spiritalis, quo cum sua sponsa fide
li anima sponsus Christus ludere consueuit in Ecclesia.
Ipse nos inuisere dignatur, vti iam meminimus, & ad o-
stiũ cordis sanctis inspirationibus pulsare non cessat. Nos
verò prætexentes pigritiæ nostræ superuacuas excusatio-
nes, non statim aperimus sponso: in cuius aduentu, tùm
gratia, tùm virtutes omnes crescant augeanturque. Ipse
verò magna sedulitate, vt potè nostræ salutis auidus pul-
sat ad ostium, cupiens nobiscum habitare, & mansionẽ
Ioan.14. apud nos facere. Iuxta illud: Ad eum veniemus, & man-
sionem apud eum faciemus. Atqui, quando ad aperien-
dum ei surgimus, & ad pœnitentiam amplexandam nos
accingimus, subito se abducit, & quasi se abscondit. Hoc
fit, quando ad vtilitatem nostram, & probationem præ-
sentiæ, suam dulcedinem internam ad tempus subtrahit.
Tunc mens quasi terra arida manet, & instar pueri lacte
dessiciente, gemitus emittit innumeros. Cauendum ta-
men, ne tunc quis despondeat animum, nam absque di-
spensatione diuina id non fit. Primò sic sponsus, sic se ha-
bet, vt pristinam tarditatem puniat: non extemplò illi pul-
santi obediuimus: imò eum diu pulsare fecimus, longas
Prouer.1. moras trahentes. Vocaui, ait ipse, & renuistis, extendi ma
nus meas, & nõ fuit, qui aspiceret: despexistis omne cõsi-
lium meum. Cogatur ergo quærere cum labore spõsum
ius est, quia spontè ad eam venientem recipere noluit. Se-
cundò ob id sponsus se abscondit, ne fortè præsentia eius
Simile. vilescat, si tàm facilè acquiri possit, & teneri. Regnũ quod
absque labore habetur, non æque magnifacimus, sicut il-
lud quod ingẽti bello, & insudatione adipiscimur. Quid
quod cautiùs cõseruamus id, quod maximo labore ade-
pti sumus. Vt igitur sponsa dilectum sponsum pluris fa-
ciat

ciat, eumq; maiori custodia seruet, rectè se simulat & fugit. Vndè ipsa querimoniam faciens, ait: *Pessulum ostij mei aperui dilecto meo, at ille declinauerat, atque transierat*. Hoc est, suauitatem suæ præsentiæ mihi subtraxit, & inter quęrendum solitariam me reliquit & in ariditate magna ad tempus. Quantum fructum attulerit sponsæ hæc sponsi absentia, ipsa palàm nunc facit.

Anima mea liquefacta est, vt dilectus loquutus est.

En iam recordatur, quasi derelictam se agnoscens verbi sponsi pulsantis ad ostium. Quippequi sponsam, & columbam, atq; immaculatam eam appellauerat: vt agnoscamus, quomodo in labore posita sponsa non nihil profecerit. Huc expectat, quod Apostolus contestatur: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. *Rom. 8.* Planè nisi frugi nobis foret pati, cælestis Pater, vtpotè misericors & pius, nullatenus calamitates nobis immitteret. Mira res: nunc laboriosè quærit dilectum, quę in lecto vocē illius audiens moras traxit. Verúntamen in hoc labore spiritaliter roboratur: & dum viriliter agit, confortatur cor eius: ceu in Psalmo legimus, idque efficere valet *Psal. 26.* virtute sponsi vocantis eam. Quippequi quamuis faciē non ostendat, in ipsa mente manet. A dextris est mihi, ne com- *Psal. 15.* mouear, ait Propheta: hoc est, ne à bono cœpto defficiam, & fortè labascam, à me non recedit Deus optimus. Memoria ergo præteriti verbi, quod lecto decumbēs audierat, anima eius liquefacta est. Verùm cùm in mente sponsus loquitur, fortia emollescunt, & quæ priùs dura videbantur, propter terrena oblectamenta, cùm liquescit anima, ita calefit, vt aspera emollescant, & delectabilia fiant. Ideo Iob ait: Quæ priùs nolebat tāgere animā mea, *Iob. 6.* nūc præ angustia cibi mei sunt. Ecce amara fiunt dulcia: quia anima ita liquescit per amorem, vt parum sentiat,

quod

quod corpus cruciat, Resoluitur in lachrymas præ amoris magnitudine, & sicut in Psalmo scriptum est: Fiunt ei lachrymæ panes die ac nocte, dum non illi datur contẽplari, & contemplando sentire sui dilecti præsentiam. Itaque pre magno desiderio anima liquefacta ferè extra se facta sit. Quod Græcè significatur, *Anima mea egressa est in sermone eius*. Et in Hebræo. *Anima mea egressa est in loquendo ipsum*: hoc est, in eo quod loquebatur ipse. Nec absimile est, quod duo discipuli in Emaus euntes post abscessum Domini aiebant: Nõne cor nostrũ ardẽs erat in via, dum loquæretur nobiscum? En qualiter ignitũ sit eloquium Domini, ideo seruus eius diligit illud. Si enim Heliç Propheteç verba vt facula ardebant, vt sapiens recẽset: quanto magis filij Dei eloquia, qui prophetarum Dominus est, corda hominum accendere possunt?

Nota.

Luce. 24.

S. Grego.

Ad verbum sponsi, inquit Gregorius, liquefactã se dicit sponsa: quia dum per spiritum suũ animæ desideranti se infundit, omnẽ duritiã cordis mox dissoluit, & aliquãdo mentẽ in lachrymas liquefacit, vt vix se capere posit. Quẽ liquorẽ dum sentit, perfectiùs apprehẽdere concupiscit: & aliquãdo dum hoc ipsum cogitat, quod modo sentiebat, iã non sentit: vndè solicitior fit, ad quærendum sponsum, quem vnicè amat. Sed quid, obsecro, est dicere, Liquefacta est anima mea ad vocẽ sponsi, nisi dicere, crescẽs, currẽs, clarescens, facta est. Crescens super se, currẽs ad spõsum, & ex ipso clarescẽs. Virtute crescit, currit festinanter votis, virtute clarescẽs. Ni fallor cera ad ignẽ dum liquescit crescit, currit, & clarescit. Quæ omnia spõsi amãtissimi prẽsentia prẽstat. Nõne liquefacta erat anima eius, qui dicebat? Viã mandatorum tuorũ cucurri, cũ dilatasti cor meũ. Et iterũ: Defecit in salutare tuum anima mea, & in verbũ tuum super speraui. O mira vis verbi, & ignita vehemen-

Psal. 118.

hementer, inflammat cor, renes commutat in nihilum, & mentem rapit, vt iam ferè nō sit secū, sed tota pendeat à Deo, cum Apostolo clamans: Viuo iam non ego, viuit ve rò in me Christus. IESV bonè & hominū amātissimè, ob secro, vt ad verbū tuum sanctū mens mea liquefacta, currat in via mandatorū tuorū, festinet ad subueniendū pauperi, currat inquam & non laboret, assumat pēnas vt aqui læ, volet & nō deficiat: vti de sperantibus in te scriptum est. O bis, ter, quaterq; beatus homo, qui seriò dicere valet: *Anima mea liquefacta est, vt dilectus loquutus est.* Gala.2. Esai.40.

Q*Uæsiui, & non inueni illum, vocaui et non respondit mihi.* Sic ferè in omnibus tribus linguis.

QVAMVIS capite tertio huius epithalamij verba hęc iā exposita sint, nonnihil subnectemus, vt vim amoris, quo sponsa ardet, cupiens sponsum inuenire, lucidior appareat. Quęrit spōsa pacē in tentationibus suis, durisq; flagellis, quibus maximè affligitur, in hac lachrymarū valle, sic per regium Prophetam vocata. Nec inuenit in caducarum vsu tranquillitatem, & columbæ Noë instar, vbi pedes figat, neutiquam offendit. Quod ad maiorem charitatis profectū Deus optimus disponit. Mirabilis res: nunc fortunarū incommodis, nunc corporis valetudine priuatur, nec non sæpe tentatur, vt pugnare discat, & pugnando viriliter triumphet, ac vincat. *Quæsiui illum, & nō inueni.* Quæsiui legendo, meditando, operibus sanctis incūbendo, ieiuniis & orationibus instādo, & tamē non inueni illū, id est, non ad votū eum adinueni, vt lætitia spiritali, vti assolet me afficiat. Et quod plus admirationis habet, vocat eum, nec respondet. Vocat planè sponsa Psal.83.

dile-

dilectum suum, ne dum orando feruenter, sed operando fideliter, nec exauditur aliquando, ita vt sponsi desiderabilem præsentiam sentiat. Vellet enim cælesti alimonia assiduè pasci, interna illa suauitate frui, iisque deliciis æternis impleri, quibus se beari posse intelligit post exhalatam

Matth. 15. animã. Huc attinet quod de muliere Cananea legimus, cui bis oranti, Christus non respondit ei verbum. Verùntamen dum tertio orauit, se se humiliãs, eam alloquutus magnoperè fidem eius laudauit, & quod petierat, fusiùs concessit. Ad eandem imaginẽ contingit quotidie nobis. Si infracto animo clamamus orantes, tandem quod rectè petebamus adipiscimur.

S. Grego. Quærit sponsa dilectum, inquit beatus Gregorius, sed non inuenit: quia à Deo inspirata mens, assidua suauitate illa intima perfrui concupiscit: sed corruptio carnis prohibet, quam in hac vita gerit. Vocat ergo, & ille non respondit: quia in operationibus, & orationibus suis, dulcedine illius præsentiæ satiari appetit. Sed ad votum suum, hoc quod inuocat, non occurrit. Restat ergo, vt in se reuertens seipsam agnoscat, & per sanctas scripturas, & exẽpla sanctorum, nec non per opera bona dilectum suum magis ac magis illius gustu adiuta perquirat. Fœlix ille, qui vti Cananea orando non deficit, sed perseuerando clamat: Domine adiuua me. O nimiũ beata anima, quæ continua quadam dulcedine sponso loquente liquescit, vel aut festinanter eum quærens, anhelat ad illum. O fratres quantus dolor, tunc vexat mentem, dum dulcedine sponsi orbata eum quærit. In sacertima Virgine exem-

Luc. 2. plum accipite: Dolentes (ait) quærebamus te. Ecce martyrium absque sanguine, sed non absque lachrymarũ pro-

Prouer. 1. fluuio. Verùm iniquos hac pœna plectit Deus: Quærent me, & non inuenient, clamabunt, & non exaudiam. Atqui

qui sponsa confidit quærendo, quod tandem inueniet dilectum, mali autem diffidunt. Orandum ergo est cum Iob: Bone Deus, responde mihi, quantas habeo iniquitates, & scelera ostende mihi. Absconde paulisper faciem tuâ, vt mihi fœditas innotescat, vel in lectione scripturarum, vel in meditatione mea: vt me agnoscendo pœnitẽtiam agam, & deffectus quamlibet paruos, dolore & confessione integra extergere queam. Iob.13.

INuenerunt me custodes, qui custodiunt ciuitatem: percusserunt me, & vulnerauerũt me: tulerunt pallium meũ custodes murorum.

QVIDAM Hebrçorum hoc totum referunt ad captiuitatem Babylonicam: ita vt custodes, qui ciuitatem custodiebant, Nabucdonosor milites forè asserant, ij percusserũt ciuitatem Hierusalem, & multos eius ciues vulnerauerunt, atq; occiderunt: insuper & pallium sponsæ tulerunt, sanctuariũ disipantes, quod erat velluti pallium, quo sponsa operiebatur. Alij de Angelis locum hunc exponunt: eo quod semper adsunt animæ deuotæ sponsum Christũ quęrenti. Vndè Esaias ait: Super muros Esai.62. tuos Hierusalẽ cõstitui custodes, tota die ac nocte in perpetuum non tacebunt. Eodẽ pertinet, quod in Psalmo legimus: Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant Psal.90. te, in omnibus viis tuis: in manibus suis portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

Nõnulli de malis prælatis, & prædicatoribus hãc sponsæ querimoniam explicant. Nempè cùm non rectè suo Prælati mali. ministerio, ad quod eos accersiuit Dñs, funguntur, sed gulæ & luxui se tradunt, & tyrannidem quandam in subditos suos exercent simplices, qui ad Christũ se conuertere cupiunt,

cupiunt, scandalizare non verentur. Quin & ij absimiles non sunt, seruo iniquo, qui dicebat: Moram facit Dñs meus: qua propter male tractare cœpit, & percutere seruos & ancillas: non erubuit edere, & bibere, & inebriari. Et sequitur: Veniet Dominus serui illius in die, qua non sperat, & hora qua nescit, & diuidet eũ, partemq́; eius ponet cum infidelibus. O seueram, nimisq́; stupendam sententiam. Quis adeò stupidus, qui non cõtremiscat? Quæ omnia breui methodo Dominus per Ezechielem deprõpsit: Ecce ego super pastores, qui pascũt seipsos. Custodes murorum esse debent, quia nomẽ Episcopi custodiam, & vigilantiam designat. Episcopus (idest) superintendens, ab verbo episcopeo dimanat: væ illis si non vigilauerint. Tales sunt, qui sponsam suam dilectum sponsum Christum quæritantem percutiunt suis prauis exemplis, & vulnerant suis verbis duris, tollunt pallium eius, cũ pauperes & nudos vestire non curant.

Luce.12. *Eze.34.*

Prælati boni. Nos autem contrà, cum diuo Gregorio de optimis prædicatoribus, & prælatis hunc locum illustrabimus. Profectò prælati, qui diligenter commissam sibi plebem & ciuitatẽ circumeunt, & vigilanter oues suas custodiũt, suaq́; paterna vigilantia eas tutantur, ij percutiunt, & vulnerant, salutari verbere, & vulnere, imperfectos & simplices, ad Christum peruenientes. Etenim eis prędicant, quę carni sunt duriora, & docent, quæ ad mortificationem acommodantur: vt potè de contemptu mundi, de continentia, abstinentia, aliisq́; virtutibus acquirendis, necnon de contrariis viciis fugiendis. Nónne verba sancta quasi sagittæ acutæ sunt, Dauide teste? Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent, in corda inimicorũ regis. Ecce de Messia Christo IESV quid vaticinatus fuerat Propheta. Quid quod verbũ Dei gladium ancipitẽ Paulus appellat? Et quidem

Psal.119. *Psal.44.* *Ephe.6.*

dem exactè dictū est, eo quod verbum Dei sic animam mori mundo efficit, quomodo gladio ferreo corpus vulneratum à vita deficit. Pallium ab anima custodes muro rum tollunt, quando prauam conuersationem vitę præteritæ per bona consilia auferunt. Verùm cæcus ille, quē vocauerat Saluator, pallium reliquit, vt expeditiùs & citiùs veniret ad Christum Dñm. Vtinam & nos Domino vocāte pannosum palliū relinqueremus, vitam veterē abdicantes, & nouā incipientes. Expoliantes veterē hominem (ait Paulus) & induentes nouū. Faxit optimus Deus, vt relicta hydria curramus, vocātes fratres nostros, vt statim veniāt ad IESVM abdicato mūdo, & omnibus, quæ mundi sunt: sicut de fœlici Samaritana in sacra pagina memorię proditum est. Ait enim diuus Gregorius: Custodes percutiūt sponsam, & vulnerāt, quia prędicatores sancti & pastores dum cælestia loquuntur, amantem animā afficiunt, & maiore amore sagittant: pallium tollūt, quia si quid pompæ secularis residuum erat in corde, exortationibus suis ab animo auferunt. Pallium tollunt: quia aliquando ante prędicationem nos non cognoscimus, ipsi verò, omne quod interius latebat, dum loquuntur detegunt. Quod dum fit, amplius diligendi sunt, & vt pro nobis dilecto loquātur deuotiùs exorādi. Cæterùm charissimi vltrò palliū relinquamus, vt faciliùs ad spōsum deuenire nobis cōtingat. Ioseph spontè palliū reliquit in manibus peccatricis mulieris, quo gemmā castitatis ne amitteret. Quid plura? Helias raptus curru igneo in paradisum pallium dimisit. Nudū obsecro Christū in cruce pendentē sequamur, vt castis amplexibus illius potiri mereamur. O nos beatos si corde & ore simul cum Petro canamus: Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te.

Mar. 10. Ephe. 4. Ioan. 4. Nota. Gene. 39. 4. Reg. 2.

Adiuro

ADiuro vos filiæ Hierusalem, si inueneritis dilectum meum, vt nuncietis ei, quia amore langueo.

ECCE spõsa spoliata, & vulnerata à custodibus, quęrere sponsum non desinit, imò sagitta charitatis percussa, ampliùs affectat eũ quærere. Sagittas suas Dominus
Psalm. 7. ardentibus effecit, idest, amantibus effectibiles ipse fecit. Amantes quidem penetrant, à torpentibus verò resiliunt, eo quod adamantinum cor habeant. Eas ob res sponsa, quæ per se dilectum quærebat, cùm eum non inueniat, filias Hierusalem rogat, easque obnixè compellat, perindè atque solamen ab eis, & adiutorium postulans: *Adiuro vos filiæ Hierusalem*, ait. Itaque, posteà quàm per comissã idolatriam à regibus Iudæ in prima domo sancta percussa fuit Hierusalem, & data in manu regis Babyloniæ, atq; humiliata nimis, resipiscens tandem, & cupiens reconciliari sponso suo, adiurat filias Hierusalem, hoc est, omnes tribus, & vniuersum populum Israëliticũ, quippe qui habitabat in finitimis locis, & ciuitatibus Israël, erant quippe omnes ciuitates tanquam filiæ Hierusalem metropoli: Ideò ait: *Adiuro vos filiæ Hierusalem, si inueneritis dilectũ meum* sponsum Christum, *vt nũcietis ei, quia amore lãgueo.* Ad hæc, Ecclesia sancta Romana cæli ciues adiurare videtur Prophetas, Apostolos, Confessores, ac Virgines, quique in ciuitate Hierusalem triumphanti Deo optimo maximoque fruuntur, vt tanquam mater honestissima sponso vehementer dilecto narrent languorem, quẽ ipsa patitur, non vtique corporis, sed ex nimio amore obortũ.
Contra hæreticos. Loquitur cum obtestatione, vt vehementiam dilectionis insinuet. Obmutescant nunc hæretici vesani, sanctorum

suffragia

ſuffragia abnegantes: ecce Eccleſia militans cæleſtium ciuium precationem expoſcit. Leuaui oculos meos in mõtes (ait regius Propheta) vndè veniet auxilium mihi. Vbi montes, diuo Auguſtino teſte, ſanctos appellat. Quòd autem langorem amoris pati ſe fatetur, exceſſum quendam ſignificat, tanquam præ amore ferre ſe non valeat, iamq́ue deffectura videatur, niſi tempeſtiuè ſuccurratur amori. Sed de hoc fuſiùs tractauimus ſupra, capite 2. Pſalm. 120. Canti 2.

Vel ſi malumus, filiæ Hieruſalem nedum animæ beatæ, ſed Angeli ſunt, qui indeſinenter mirabili pace fruuntur, facie ad faciem Deum videntes. Hos interpellamus, orantes, vt dilecto ſponſo nuncient ſancta deſideria noſtra, necnon & amoris vehementiam, quo mens noſtra accenſa ſponſo ſuo frui aſpirat. Oramus itidem animas pias, quæ & ſi in mortali corpore hactenus degunt, tamẽ charitatis metam, & perfectionem attigerunt. Hinc Sanctus Gregorius: dum enim ſanctis viris cogitationes noſtras referimus: dum eis, ſiue viuentibus nobiſcum, ſiue iam vitam æternam ingreſſis, deſiderium noſtrum expandimus, & per Deum oramus, vt Domino Chriſto nobis orando afferant deſiderium, quo afficimur, quid aliud agimus, quàm filias Hieruſalem adiuramus? vt dilecto, cui nobis proximiores ſunt, nuncient, quia amore lãguemus. Obſeruandum, quòd humilitatis inſigne eſt, alienas orationes expetere: nam anxia vota ſuis neſciunt eſſe contenta meritis: eas ob res alienæ precis mendicant ſuffragia: quandoquidem perfecta humilitas ſemper de meritis alienis præſumit. *Adiuro vos filiæ Hieruſalem, ſi inueneritis dilectum*, Id eſt, cùm inueneritis, quem tantopere ego diligo, mementote mei, obſecro, vt ſuggeratis illi, & dicatis, quanta anxietate ipſum inuenire cupio. Verùm niſi Paulus humilitate polleret, non ſæpe fideles roga- Nota. S. Grego. Rom. 15.

ret, vt suis orationibus eum adiuuarent: qui ad tertium cę lum vsque raptus, arcana verba audiuit, quæ non licet homini loqui, precationibus alienis se indigere profitetur: tantum abest, vt nos pusilli, & herinacij instar peccatis obsiti, fratrum nostrorum orationes flocipendamus.

Amore langueo, ait, non amor languet, sed indies fortior fit, ego ipsa magnitudine charitatis langueo, atque
Deute.14. deficio. Scriptum est: Deus noster ignis consumens est: hoc igne viscera mea ardent, cor meum liquescit. Con-
Psal, 38. caluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Annunciate medico salutari languorem meum: ipse medicus, ipse medicamentum, ipse salus. sponsus meus languere me fecit, ipse me inuisat, ille non alius infirmitati meæ medeatur. O me fœlicem IESV bone, si mihi adsit alter Centurio, qui ad te veniens di-
Matth.8. cat: Puer iacet in lecto, & male torquetur: dic Domine obsecro, statim responde: Ego veniam, & curabo eum. O potentissime Saluator, saltim dic verbo, & sanabor. Sicut scriptum est: Sana me Domine, & sanabor, saluum me fac, & saluus ero. Etenim languor meus à te non est absconditus, quia gemitus meus à te
Nota. non est absconditus. Sanè gemitus, singultus, lachrymæ, suspiria quæ orantes iactamus, precationes sunt feruentes, quas Christo IESV offerimus. Quin & calamitates, & labores ipsi, quos pro eius amore æquanimiter ferimus, preces sunt, quas in conspectu cælestis sponsi
Exod.3. effundimus, Alioqui ipse non diceret: Vidi afflictionem populi mei, & descendi, vt liberem eum. En calamitates nostræ preces sunt, cælos rumpentes.

Qualis

QUalis est dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum? qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adiurasti nos? Hebraicè. *Qualis est dilectus tuus præ dilecto.*

NON frustrà sponsa suffragium petiit à filiabus Hierusalem, sed magno cum commodo eis loquuta est. Ecce eam alloquentes, & pulcherrimam vocantes, de ipso dilecto interrogant, non vt illæ ignorent sponsi pulchritudinem, sed vt occasionem ei præbeant laudes dilecti depromere. Nec latebat filias Hierusalē, quod in Psalmo multis retrò diebus prophetarat Dauid de Christo: Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis. Quod autem non semel, sed bis interrogant, ex nimio affectu consurgit. Notandum, quòd dilectum ex dilecto Christū dicunt: eo quod ex Patre natus sit ante omnia secula, Deus de Deo, lumē de lumine. Quo attinet illud Ioānis: Verbū erat apud Deū, & Deus erat Verbū. Sub hæc pulcherrimā sponsam dicunt fore: nā spōsus pulcherrimus eā decorauit, & sacrosancto sanguine suo sole ipso pulchriorē effecit. Verū Moses qui Æthiopisam duxit, nō potuit ab illa nigredinē innatam auferre. At cōtrà, Saluator mundi adeò dilexit Ecclesiam, vt traderet seipsum pro ea: vt exhiberet sibi sponsam non habentem maculam neque rugam. *O pulcherrima mulierum*, hoc est præ cunctis mulieribus speciosa.

Psal. 44.

Ioan. 1.

Nume. 12.

Quia sic adiurasti nos Nihil sanè est, de quo auidiùs percunctemur, & lubentiùs audiamus, quā de eo, quod mirificè cupimus, & vehementer amamus. Gaudent in cælis beati, nec aliud contendunt, nisi encomia celebrare de Deo. Et ad eandem imaginem Ecclesia san-

cta, piæque animæ nihil aliud dies ac noctes agunt, quã de sponso diuino absente, desensioneque præsente interrogare, audire, & loqui. Ex quo sanctissimo desiderio & orandi studio: pulchra & honesta inter mulieres nominatur. Et verè sancta Ecclesia hanc nomenclaturam iure optimo sibi vẽdicat, eo quod indissolubili sanctitatis vinculo, sponso IESV copulata, nunquam ad idola cucurrit: quod planè nõ semel synagoga, magno suo malo, fecit, idolis seruiens, Deo optimo, vtpotè vero sponso deserto. Dilectus Ecclesiæ ex dilecto Christus est, & de illo filię Hierusalem perquirunt, eadẽ verba inculcantes. Quia quò ardentiùs quis diligit, eò dulciùs, ac mellitiùs verba de dilecto repetit: vti sanctus Gregorius testatur. Et subdit: Dilectus ex dilecto sponsus dicitur, vt videlicet, per repetitionem dilectionis maximus amor loquentis ostẽdatur. Vel dilectus ex dilecto benè Christus vocatur, quia si filiũ diligimus, & patrem ex quo est, consequenter amamus. Qui videt me, ait Dominus, videt & Patrem meum: sic fieri non potest, vt non amet patrem, qui toto pectore diligit filium. Mira res: animæ sanctæ de Deo audientes, magis ac magis in illius amorem exardescunt: ideò non tepidæ, sed amoris flamma accensæ filię Hierusalem, de dilecto sponso interrogant. O fœlix anima, quæ specie, & decore virtutum venustata, sponsum semper quærit, & quærendo non lascessit, imò amore nimio languet. Hæc pulcherrima est, nam Nazarea, & ob id candidior niue, nitidior lacte, saphiro pulchrior. At contrà, infœlices eos dixerim, quorum facies super carbones denigratæ sunt: quos vltimis suspiciis deplorat Hieremias. Cæterùm quid sponsa responderit filiabus Hierusalem, attentiùs nunc auscultemus, sunt, haud dubiè, verba notatu digna.

Nota. *S. Grego.* *Ioan. 15.* *Treno. 4.*

Dile-

D*ilectus meus candidus, & rubicundus, electus ex millibus.* Hebraicè. *Vexillatus ex millibus.*

IAM ſponſa adfabrè mirabilẽ pulchritudinem ſponſi ſui depingit, filiabus ſuis reſpondens. Quo quiſquis eius decorem inſpexerit, toto corde eum diligat, totis niſibus & illi inſeruiat. *Dilectus meus candidus, & rubicundus,* ait. Ni fallor, ſponſa viciſsim dilectiſsimum ſponſum laudans, ſicuti ipſe primo eam vniuerſaliter, & deindè particulatim commendauit, quarto capite: ſic ipſa vniuerſaliter eum collaudat, dicens: *Dilectus meus candidus, & rubicundus, electus ex millibus.* poſteà ad partes tranſit. Per hos duos colores duplicem naturam in Christo ſponſa indicat, diuinam, videlicet, & humanam. De primo colore ait Sapiẽs: Candor eſt lucis æternæ, ſpeculum ſine macula, imago bonitatis illius. Etenim lux æterna eſt Pater, Filius verò lux de luce, & candor Patris eſt, coëternus illi. Hic eſt, quem Daniel antiquum dierum nominat, cuius veſtimentum candidum erat, & capilli capitis, tanquam lana alba. Et quia verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, non modò candidus dicitur, ſicut Pater æternus candidus eſt, ſed etiam rubicundus. Vndè Angeli, Christo aſcendente in cælum, ſtupefacti dicebant: Quare rubrum eſt veſtimentum tuum, & veſtimẽta tua, quaſi calcantium in torculari? Ille autem dicebat: Torcular calcaui ſolus: tanquam paſſionis ſuæ & mortis memoriam faciens. Huc pertinet, quod in Apocalypſi Ioannes veſtimentum eius ſanguinem aſperſum vidit.

Canti. 4. *Sapi. 7.* *Danie. 7.* *Eſai. 63.* *Apoca. 19.*

Vel ſic: candidus eſt Christus IESVS, ſiue lacteus, ob miram pietatem, & dulcedinem, quam electis ſuis, etiam

in hoc exilio viuentibus largitur. Cui non suauis IESVS, qui in cruce pendens, pro crucifixoribus suis orauit? Pater (ait) ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt. O verba omni mellita dulcedine plena, à planta pedis vsque ad
Nota. verticem in eo sanitas non erat, & nihilominus Patrem obnixè precatur, vt aduersarüs suis ignoscat. Quid obsecro suauiùs? aut quid dulciùs oratione hac inueniri potest? Qui ergo tàm est suauis persecutoribus, quanto suauior erit suis dilectoribus? Ego diligentes me diligo, inquit ipse. Rursus, rubicũdus est, & quasi igneus, propter terrorem iustitiæ suæ, qua impiis terribilis ac metuendus erit. Nónne igneo vultu, & oculis videri solent, qui vehementi ira afficiuntur? Equidem flãmeum gladiũ Che-
Gene. 3. rubim habet, ad custodiẽdam viam ligni vitæ. Vbi auste ra summi Dei iustitia in gladio igneo adumbratur. Calca
Esai. 63. ui eos in furore meo, & conculcaui eos in ira mea, dicebat Angelorum Dominus. Hinc in Græco rectè scribitur: *Dilectus meus candidus, & igneus.* Vos fratres timete eum, cuius spiritus est in naribus eius. Agnus est, & etiam leo: lacteus & igneus: dulcis & seuerus. Horrendum est, incidere in manus Dei viuentis. Ad hæc candidus est & rubicundus Saluator, eo quod peccatũ non fecit, nec inuen-
S. Grego. tus est dolus in ore eius. Vnde Sanctus Gregorius: Candidus & rubicũdus Christus esse dicitur, quia nullũ omnino peccatũ faciens, iustitiæ pulchritudinẽ ex integro tenuit: & tamẽ tanquam peccator esset, ad mortis passionẽ accessit. Cui per Prophetã dicitur: Quare rubrũ est indumentũ tuum. Electus ex millibus est, quia ex totius generis humani massa, nullus sine peccato reperitur. Ipse verò non solũ sine peccato fuit, sed etiã peccatores sua iustitia & sanguine redemit. Vos charissimi mecũ paulisper attẽ
Nota. dite. Cãdet IESVS, quia Deus, rubet, quoniã homo factus

sanguine suo baptizatus est, quem toto affectu ipse desiderabat, dicẽs: Baptismo habeo baptizari, quomodo coarctor, donec perficiatur. Quid plura? sanguis eius mundat, & dealbat animas sanctas. Lauerunt, & dealbauerũt stolas suas in sanguine agni. Quid ni cãdidus? ipse lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ. Quid ni candidus? ignis est consumens, qui ignem venit mittere in terram. Apoca. 7. 1. Ioan. 1.

Caput eius aureum optimum.

VBI in vniuersum sancta spõsa pulchritudinẽ sponsi exactè deliniarat, candidum, & rubicundũ, idest, Deum & hominem Christum IESVM prędicãs: & postquã electum ex millibus eũ esse indicauit: quiq; inter turbã iuuenum visus est ab Esdra in mõte Sion, magis exaltatũ præ omnibus, coronas & palmas distribuentẽ aliis, nũc sigillatim per cuncta mẽbra discurrens, lucidiùs decorẽ sponsi deliniat. Ait quidẽ: *Caput eius aurum optimum.* Idest, aurũ igne examinatum valdè, hoc est, principiũ sermonũ eius fulget, sicut aurum optimum. Iuxta illud psalmi: Principium verborũ tuorum veritas, in ęternũ omnia iudicia iustitię tuę. Quod quidẽ principiũ verborum eius fuit in mõte Sinai ad populum suum, quando dixit: Ego Dñs Deus tuus. Ostendens ex hoc principio verborũ suorum regnum, & imperiũ sui solius esse. Et postea subiecit sua mãdata, quæ vt rex præcepit obseruãda. Sed altiùs rẽ hãc repetamus. Caput Christi IESV aurũ optimum est, de quo Doctor gentium, inquit: Caput Christi Deus. Et rectè Deus auro optimo assimilatur: nam vt aurum cuncta metala excellit, sic diuinitas per excellentiam omnes creaturas, quamlibet nobiles sint, suapte natura eas antecellit. Hoc est aurum terræ viuentium, & aurum terræ illius optimum: nã fulget mirabiliter, ita vt ab humanis Esdr. 4. 1. Corin. 10. Gene. 2.

oculis videri nequeat. Non videbit me homo, & viuet, dixit Moysi. Et rursus in Euangelio habetur: Deum nemo vidit vnquam. *Caput eius aurum optimum*, quia Deus est, & homo simul. Diuinitas autem sublime & principale esse eius, quod videri non potest, nisi oculis fidei in hac peritura vita. Videbimus verò eũ cũ apparuerit ipse Christus, qui est vita nostra, videbimus inquã eum sicuti est.

S. Grego. Quod autẽ caput Christi diuinitas sit, sanctus Gregorius palàm facit. Caput Christi (inquit) Deus est. Quod caput benè aureũ dicitur: quia ad cõparationẽ creatoris omnis creatura vilissima perpenditur. Quidã prætereà referẽtes ad diuinitatem Christi verbũ hoc, Patrem cælestẽ, à quo Filius procedit, caput aureũ fore dixerunt. Quod sanè verũ est, nam Pater coæqualem sibi filiũ gignit: iuxta illud:

Ioan 19. Ego & Pater vnum sumus. Vbi probè vnitatem essentiæ, & diuisionem personarum breui verbo indicauit, Arrij, & Sabelij errores refutans.

Quid multa? Nec desunt, qui caput aurũ optimũ dicãt patres antiquos, ex quibus Christus, quatenus homo, natus est. Quippe qui, tanquã aurum per ignem, multis fidei argumentis cogniti, fide ipsa & charitate splenduerunt.

Sapi. 3. Sic enim scriptum est: Tanquam aurum in fornace probauit electos Dominus. Agite fratres, & videte, quomodo per multas tribulationes oportet nos intrare in regnũ cælorum. Equidem si aurũ sumus, per tribulationis ignẽ probemur oportet.

COmæ eius sicut elatæ palmarum, nigræ quasi coruus. Hebraicè. *Cincinni eius crispi*, vel *crispantes, nigri quasi coruus.*

Nota. ELATÆ palmarum, non sunt rami palmæ, qui sursum tendunt, vt nonnulli antumant, sed quædam arbor

arbor aromatica est, teste Plinio libro 12. naturalis historiæ.cap.28. Est (inquit) præterea arbor ad eadem vnguenta pertinens, quam alij elatem vocant, nos abietem, alij palmam, alij spathen. Talibus ergo arboribus aromaticis comparantur comę sponsi. Nempè comæ sponsi IESV (quippe qui caput nostrum est, Apostolo teste) fideles omnes sunt, quique fide & charitate ei adhærent. Ij quidē sicut elatæ palmarum in altum tendunt. Nam si corpore in hac calamitosa vita degunt, mēte in æthereis aulis habitant, cum Apostolo clamantes: Conuersatio nostra in cælis est: Vndè & Saluatorem expectamus Dominū nostrum IESVM Christum. Et iterum cum Propheta asserere audent: Stantes erant pedes nostri in atriis tuis Hierusalem. Quid plura? Sic scriptum est: Oculi sapientis in capite. In Christo IESV capite aureo, idest, in diuinitate cō sistentes, illuc pertingere, illuc tendere, illius decore refici, & fulgere ac irradiari cupiunt. Suspirant quippè ad illam visionem: & videntur sibi dies pauci præ amoris magnitudine, & leuis tribulatio ad pondus gloriæ: certo certius scientes: Quia non sunt condignæ passiones huius tēporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Itaque electi Dei, vti elatæ palmarum sunt: nam ad sublimia virtutum se pro virili sua efferūt, & per Dei gratiam quādoque ad victoriam deueniunt. Crispi enim capilli non parum faciem hominis decorant, imò crispantes crines fortitudinis signum esse solent, & ad eundem modū, sancti sursum semper respiciunt, summum numen contemplantes, laudantes, & Deum toto pectore amantes: Oculi mei semper ad Dominū, quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos. O fœlices viros, qui nō, vt vxoris Loth, leuitate commoti retro respiciūt, sed indefesse Deū optimū intuētur, cuius auspiciis retia, & mūdi laqueos effugiunt.

Phili. 3. Psal. 121. Rom. 8. Psal. 24.

Cęterum comæ capitis sponsi nigræ sunt, vt coruus. Nam & si cādidi sint super niuem, sese peccatores agnoscunt, & quotidiè orant: Dimitte nobis debita nostra. Huc

1. Ioan. 1. attinet illud Ioannis: Si dixerimus, quòd peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Verùm si pulchritudo & candor sanctorum ad infinitam summi Dei puritatem conferatur, nigredo videbi-

Esai. 64. tur esse, non candor. Alioqui Esaias non diceret: Omnes iustitiæ nostræ sicut pannus menstruatæ. Mira res: quàm se demittant, & exigua de se sentiant sancti! Vas electionis factus erat Paulus, vt portaret nomen IESV coram gentibus, & Regibus, & filiis Israël, veruntamē ore suo se peccatorem insignem profiteri, non erubescit: Venit IESVS

Nota. peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. O humilitatem mirabilem, & totis uisibus imitandam: nō ait, fui peccator, sed sum: vt ostendat mihi clarum, nihil magnum de se sentire. Nedum peccatorem vtcunque se appellat, sed maximū peccatorem se vocat. Videtis planè, quòd quamuis sancti homines omnimodis virtutibus polleant, peccatores tamen se fore fatentur, & pristinæ vitæ semper recordantur.

S. Grego. Vbi sanctus Gregorius ait. Quid per comas Christi, nisi fideles quosque intelligimus? qui dum fidem Trinitatis in mente custodiunt, & Deo adhærentes quod credunt faciunt, quasi capite pendentes honorem portanti conferunt. Palma autem in altū valdè crescendo proficit, & victoriam significatione sua prætendit. Nigræ autem sicut coruus exīstūt: quia quāuis virtutibus in cælū se erigant, semper tamē peccatores se esse agnoscunt. Mitto nunc lubens, quòd quidā comas Christi IESV dicūt, Angelos esse: qui quāuis in terra suo ministerio fungantur, nihilo secius in altum, vt elatæ palmarum eriguntur, Deum opti-

mum

mum facie ad faciem intuentes: iuxta illud: Angeli corũ semper vident faciem Patris. Quiquidem nigri quasi coruus dicuntur, eo quod valdè humiliter de se sentiant: & quia coram Deo maximo, pulchritudo corũ deformitas quædam videtur. Profectò infiniti ad finitum nulla comparatio fieri potest. Sequitur. Matth.

OCuli eius sicut columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & residet iuxta fluenta plenißima. Hebraicè, *residentes supra plenitudines.*

PVLCHRITVDO faciei potissimè in oculis sita est, & ob id spõsi oculi, vt colũbæ esse dicũtur. Habẽt vtiq; columbæ quã pulchros oculos, maximè si lacte abluantur. Equidẽ vti columbæ ex fenestris suis hac & illac respiciũt: sic Deus optimus de cælo cõtuetur omnia: dicente Dauide: De cælo respexit Dñs super filios hominũ, vt videat si est intelligens, aut requirens Deũ. Non sat est, quę Dei sunt quęrere, & bona illius desiderare, nisi eũ quæramus, ipsum & totum pectore diligamus. Vndè Augustinus: Domine non quæro, quæ tua sunt, sed te. Hinc pulchrè sponsa inquiebat: Dilectus meus mihi, & ego illi, inter vbera mea commorabitur. Ille mihi thesaurus, opes omnes, deliciæ, & omne bonum, ille deniq; mihi est fœlicitas, pax, satietas, & æterna beatitudo. Vel sponsi oculi, quibus respicit vniuersum orbem, septem dona Spiritus sancti sunt. Vndè in agno vidit Ioãnes septem cornua, & septẽ oculos: & statim sequitur: qui sunt septẽ spiritus Dei, missi super omnẽ terram. Vbi septiformis spiritus, vel septem spiritus dona intelliguntur. Vndè quod Apostolus ait: Spiritus prophetarũ subiectus est prophetis

Psal. 14. S. August. Apoc. 5. 1. Cor. 14.

phetis. Græci in numero plurali legunt de donis variis spiritus sancti, qui dicunt subiecta esse voluntati habentiũ ea. Ecce oculi lucidiores sole, ceu Sapiẽs cõtestatur, quibus Deus optimus respicit super omnes fideles. Sicut columbæ oculi sponsi sunt, tùm ob sinceritatem, & simplicitatem, est nimirum colũba suapte natura ab omni dolo aliena, tùm etiam propter fœcunditatem, nam iis prerogatiuis columba præcellit. Huc pertinet, quod nõ alia specie, nisi columbæ, Spiritus sanctus super caput Christi IESV apparuit in Iordane. Quid? quòd columba felle caret, quod etiam passerculi, vti sperimento nouimus, habent. Sic Spiritus sanctus totus suauis est, totus valdè dul-
Eccle. 24. cis, sicut scriptum est: Spiritus meus super mel dulcis. Et
Sap. 12. iterum: Quã suauis est Domine spiritus tuus in omnibus!

Ad hæc, super riuulos aquarum respiciunt oculi sponsi, vt virtutem & efficaciam largiantur sacræ scripturæ sententiis, quippe quę ab vno fonte limpidissimo dimanãt,
2. Pet. 1. idest, à Spiritu sancto. Vndè beatus Petrus ait: Non volũtate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines. Rursus, Paulus hanc doctrinam asserit diuinitùs inspiratam, quę omnium maximè vtilis est ad docendum, & arguendũ. Denique Saluator noster de Spiritu sancto disserens dixit:
Ioan. 14. Ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis. Iis riuulis arentia pectora hominum irrigantur, vt vberes fructus pœnitentię gignant. Vel riuu-
Pœnitentia. li aquarum lachrymæ pœnitentiæ dicuntur, super quas oculi sponsi spontè respiciunt: adeò vt flentibus omnia delicta condonet, insuper & omnium charismatum donis ditet. Sic lachrymarum flueta diuæ Magdalenæ Christus inspexit, & inspiciendo laudauit, remittens ei vniuersa delicta, quæ patrarat. Videte quanta faciat Deus optimus

mus riuulos nostrarum lachrymarum, nempè vt defecatum & optimum vinum degustat. Posuisti lachrymas meas (ait Rex Dauid) in conspectu tuo, hoc est, maximè tibi placuerunt. Beati ergo, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Psal.55.

Benè columbæ istæ lacte lotæ sunt, id est, cădidissimæ instar columbarum, quæ lacte tinctæ fuere, propter nimium candorem donorum Spiritus sancti, quæ sanè sanctorum animas albissimas, candidissimasque efficiunt. Atqui sanctus Gregorius oculos sponsi fore dixit, sacri Euangelij prædicatores, & prælatos: ij planè viam nobis ostendunt, & in simplicitate viuunt. Super riuulos aquarum respiciũt (inquit hic sanctus) quia semper in refectione diuinarum scripturarum conuersantur. Lacte sunt lotæ, quoniam gratia creatricis sapientiæ, per baptismum mundatæ sunt. Super fluenta plenissima resident sacræ scripturæ, profunda & arcana dicta contemplantes. Pręterea, super fluenta resident, vt volatilium auium vmbram in aqua videant, & super aquas se proiicient, vngues rapacium sic fugiant: Sic viri sancti dum sacras literas legunt, dæmonum fraudes aspiciunt, & aspicientes, quasi ex vmbra hostem agnoscunt, deluduntque eum. Nempè vbi consiliis sacræ scripturæ se ex toto corde addicunt, ita vt nil agant, nisi quod inibi inueniunt, quasi in aquam se proiiciunt. Ecce quod sit ministerium, cui operam date tàm prædicatores, quàm prælati tenentur. Fœlices dixerim eos, qui sic inuigilant, sic super riuulos aquarum, & fluenta plenissima residẽtes, functione sua, vt par est, potiuntur. S. Gregor. Nota. Prædicatores

Nec dessunt, qui oculi sponsi contemplatiuos esse dicant. Quique vt columbæ ad suas fenestras ascendunt: quemadmodum Esaias testatur, quò in riuulis sermonũ Esai.60.

Dei,

Dei,qui illuminant oculos, & intellectum præstant paruulis,dæmonum retia & laqueos euadant.Fluenta plenissima commodè gaudia cælestia dicuntur: in quibus corda electorum resident, terrenis & fallacibus bonis posthabitis,adeò vt cum Paulo clamitent: Omnia arbitratus sum,vt stercora,vt Christum lucrifaciam.

GEnæ eius sicut areolæ aromatum, consitæ à pigmentariis: Hebraicè. *Genæ eius sicut linea plantationum aromatis aromatũ confectionum.*

GENÆ eius,idest,facies eius,intelligendo à parte totam faciem.Quidam de verbis, quæ Dominus loquutus est in monte Sinai, locum hunc exponunt,quæ
Nota. quidem dulcissima sunt,& perspectissima,& singula verba fermè visa ad similitudinem lineæ plantationum aromatis, quæ linea constat ex pluribus aromatibus,ad dulcissimas pretiosissimasque confectiones faciendas. Sensus ergo est.Spõsus meus habet genas pulcherrimas aspectu,atq; iucundissimas,simulq; suauissimè olentes: ita vt areolis aromatum persimiles sint. Verùm in genis ma-
Canti.4. ximè verecundia & modestia lucescit. Vndè sponsus suprà potissimè sponsæ suæ verecundiam commendans, dixerat:Sicut fragmen mali punici genæ tuæ.Eas ob res, in hoc loco, mirabilem sponsi Christi humilitatẽ & modestiam,quam ipse erga sponsam suam semper seruauit,
Matth.11. intelligere licet.Huc pertinet illud:Discite à me,quia mitis sum,& humilis corde.Hanc eximiam virtutem, quæ maximè Deo optimo placet,Apostolus vehementer Corinthis commendat.Obsecro vos,ait,per mansuetudinẽ, & modestiam Christi,&c.

Vel

Vel, si lubet, duæ genæ spōsi duo populi sunt, Hebræorum, & Gentium, qui Christo Saluatori seruiunt, nec non spiritui septiformi in humilitate subditi sunt. Sunt etiam genæ Christi, qui sub oculis sitæ videntur, singulæ Ecclesiæ, à pigmentariis consitæ, primò à Christo, subindè ab Apostolis, optimis aromatariis plantatæ, optimisque plā tulis sanctæ fidei, & charitatis, & morum sanctorum consitæ. Vndè odorem gratissimū de se emittunt instar areolarū, quas conserunt pigmentarij, id est apothecarij. Verùm vt pigmentarius Apostolus aiebat: Ego plantaui, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit. En cui principalem fructum tribuit, sanè Deo. Ipse vtique ait, ne quis glorietur: Sine me nihil potestis facere. O nos fragiles, & infirmos, vndè gloriari audemus? Deus dat velle, & perficere, pro bona voluntate, Apostolo teste. *Duo populi.* *1. Corint. 3.* *Ioan. 15.*

Adhuc genæ sponsi, in quibus maximè pulchritudo splendet, Martyres sancti sunt, qui palmam martyrij adepti, suoq; sanguine rubricati, tùm Ecclesiam militantem, tùm etiam triumphantem mirum in modū decorāt. De quibus in sua Apocalypsi Ioānes inquit: Ij sunt, qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas in sanguine agni. Non de quauis tribulatione eos venisse asserit sed de magna: eo quod pro Christo I E S V probra, vincula, flagella, & tandem immanem mortem oppetētes, animam exhalarūt. Vndè probè sanctus Gregorius dicit: Si per oculos prædicatores (vti diximus) intelliguntur: benè per genas in Ecclesia figurantur, qui martyrio vitam finisse perhibentur. Dum enim pro fide Christi sanguinē suum fuderūt, quasi genæ in facie Christi rubent. Per eos pulchritudo fidei sacræ publicatur, quia ad quantū fidei præmium tēdant ostendunt, dū pro ea vitā exponūt. Quę genæ optimè sicut areolæ aromatum esse dicuntur: quia *Martyres Christi.* *Apoca. 7.* *S. Grego.*

dum

dum in constantia fidei martyrio electi exercentur, per cultum virtutum sanctæ opinionis fama, quasi aromata dilatantur. Sed areolæ pigmentariis conferuntur, quia martyres sancti, & à præcedentibus prædicatoribus ad confessionem roborantur. Itaque prædicatores pigmentarij sunt, medici spirituales, lãguoribus animarum eruditione sua medentes: ij pretiosum pigmentum fidelibus composuerunt, dulce poculum, spiritales videlicet sentẽtias, quibus nos imbuerunt. Ab his pigmentariis consitæ sunt hæ areolæ, quæ virtutes ab eis descriptæ sunt, & in libris conscriptæ. De quibus subditur.

L*Abia eius lilia distillantia myrrham primam.* Hebraicè. *Labia eius violæ distillãtia: myrrham transeuntem,* ideſt, quę hac & illac suum odorem perfundit.

QVIDAM labia sponsi verba illius intelligunt, quæ planè mundissima & candidissima sunt: dicente regali Propheta: Eloquia Domini eloquia casta, argentũ igne examinatum: ideò liliorum siue violarũ instar oblectant, atque reficiunt piorum animos. Myrrham primam distillant: nam pœnitentiam nunciant, mortificationem carnis nusquam non docent. Qui amat animam suã perdet eam: qui odit animam suam, ideſt, vitam temporalẽ, in vitam æternam custodit eam. En labia sponsi distillantia myrrham, quæ, ni fallor, valdè amara est carni. Nempè qui voluptuosam vitam agit, & carnis oblectamenta sectatur, is eam destruit, quia stipendia peccati mors. Obseruandum, quòd non mel, quod in sacrificio prohibebatur offerri, sed myrrham optimam, & pretiosam labia Christi distillant. Sed de iis suprà fusiùs loquuti sumus.

Psal. 11.

Ioan. 12.

Quod

Quod verò in Græco pro myrrha prima, myrrha plena dicitur, parui refert, cùm in eundem sensum reddat.

Veruntamen labia sponsi, quæ vtilia candent, & vehementer puritate nitent, duo testamenta esse dicemus, in quibus quid bonum agere, & quid malum fugere, palàm inueniemus. Distillant profectò myrrham primã, eo quod vbique ad pœnitentiam peccatores vocant. Conuertimini ad Deum vestrum in fletu & planctu, ait Ioël, quia benignus & misericors est. Item in Euangelio clamat Dominus: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Rursus Apostolus ait: Si secundum carnem vixeritis moriemini, si autẽ spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Et quia pœnitentia à quauis corruptione seruat animam, & salutaré vitam conciliat, iure myrrhæ primæ assimilatur. Myrrha sanè regum corpora condiuntur, ne vermes ea consumant, & sic corruptionis expertia sunt.

Nota.

Ioelis. 2.

Matt. 11.

Denique labia sponsi ceu lilia candent vbi prædicatores & prælati Martyrum mortes populis prædicant: & quasi myrrham, mortificandis carnibus, ad condimentũ distillant. Quæ quidem myrrha merito prima dicitur esse, quia nullus sic mortificatur, quomodo ille, qui pro Christo martyrio finitur. Prima myrrha dicitur, non pro tempore, sed pro dignitate. Vti lilia labia sponsi sunt, nam oportet eos, per quos Christus loquitur, vt mundi sint, & per illos bonus odor aspergatur. Quam ob rem Paulus dicebat: Bonus odor sumus in omni loco. Sed quia quicquid iustitiæ & fortitudinis habetur, à Christo IESV velut à fonte perenni scaturit, ideò in canticis nunc sequitur.

S. Gregor.

Prædicatores

Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hiacinthis. Hebraicè. *Manus eius rotæ auri plenæ cum tharsis.*

VETERES doctores manus sponsi rotas auri plenas tharsi, idest lapide pretioso, dixerunt duas tabulas legis, quas manus eius fecerunt, & digito illius scriptæ fuerunt. Auro similes sunt, eo quod mandata Dei speciosa sint oportet, & apud nos magno pretio habeantur. Vndè Dauid inquit: Desiderabilia super aurum, & lapidem pretiosum multum. Instar rotę sunt, quoniã facilè
Matt. 11. illa quis adimplere poterit, gratia Dei suffragãte. Hinc Saluator noster dicit: Iugũ meũ suaue est, & onus meũ leue.

Atqui, manus spõsi opera eius sunt, numeris omnibus absoluta. Sępe numero in scriptura sacra, manus pro operibus intelliguntur. Hinc in Esaia legimus:
Esa. 1. Manus vestræ plenæ sunt sanguine, hoc est: Opera vestra praua sunt, & diris suppliciis digna. Et quia opera Trinitatis ab extra indiuisa sunt, quicquid operabatur Christus Dei filius, perfectissimum erat: eã ob causam tornatiles, siue vt Græci aiunt, tornatæ manus eius appellantur. Verùm tornatile opus, quod torno elaboratum est, absolutissimum esse solet: ita vt neque quicquã ex vlla parte desit rotũditatis
Deut. 32. perfectioni. Nec abs re Moses dixit: Dei perfecta sunt opera. Quod videre est in vniuerso orbe, si penitius mundi creationem inspiciamus. Vndè velut stupefactus Psalmo
Psal. 138. graphus clamauit: Mirabilia opera tua Dñe, & anima mea cognoscet nimis. Idq; de operibus redemptionis nostræ asserẽdum est. Huc attinet, quod populus mirifica opera
Marci. 7. Christi videns, sese continere minimè potuit, quin acclamaret: Benè omnia fecit, surdos fecit audire, & mutos loqui.

qui. Imò versutus Pilatus voce grādi tonauit: IESVS nihil mali fecit: non inuenio in eo causam. Rursus, tornatiles sunt Christi IESV manus, quia promptissimæ, & sine mora operantur, dicente Dauide, Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. Nónne sua potenti virtute, Lazarum quatriduanum in ictu oculi suscitauit? Lazare (inquit) veni foras, & statim prodiit viuus. Itē, aureæ sunt, quia diuinitas latebat in carne eius. Ioan. 19. Ioan. 11.

Plenæ hiacinthis dicuntur manus Christi, id est, gemmis & pretiosis lapidibus. Etenim si quis miracula Saluatoris, vt par est, consideret, quasi hiacinthos pretiosos existimet, fas est. His gemmis manus eius ornatæ erant, sicut regum manus margaritis ornari solent. Quin diuinitas & maiestas illius, vel maximè in iis gemmis elucebat. Adeò vt Nicodemus, alioqui doctus, diceret: Magister, nemo potest facere opera quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum illo. Quid? quod manus hę hiacinthis impletæ dicuntur, nō carbonibus, aut palleis: vt sciamus in oratione nostra, non diuitias petere, quæ quidē ex terra sunt, non volaticos atque fugaces honores, quippe qui vti palleæ aquilone flante, id est, morte veniente euanescunt: sed potiùs virtutū Theologaliū, nec non moralium augmentū supplices postulemus: quippè quas ipse largiri nobis appetit. Ecce Saluator noster manus plenas gemmis pretiosis habet: nō futilia & caduca precemur nobis impertiat, sed peccatorū veniā, virtutum incrementa, gratiā, & cęlestē gloriā, obnixè petamus largiatur. Vnā petij, hāc requirā, vt inhabitē in domo Dn̄i omnibus diebus vitæ meæ. Fœlix qui diu noctuq́; cum Regali Propheta sic orat. Cōsonat nostrę assertioni sancti Gregorij sentētia. Manus plenæ hiacinthis spósi dicūtur: quia quicūq; illi' opera puro corde imitātur fœlicitatis ęternę magnis muneribus ditā- Ioan. 3. Nota. Psal. 84.

oculis videri nequeat. Non videbit me homo, & viuet, dixit Moysi. Et rursus in Euangelio habetur: Deum nemo vidit vnquam. *Caput eius aurum optimum*, quia Deus est, & homo simul. Diuinitas autem sublime & principale esse eius, quod videri non potest, nisi oculis fidei in hac peritura vita. Videbimus verò eũ cũ apparuerit ipse Christus, qui est vita nostra, videbimus inquã eum sicuti est.

S. Grego. Quod autẽ caput Christi diuinitas sit, sanctus Gregorius palàm facit. Caput Christi (inquit) Deus est. Quod caput benè aureũ dicitur: quia ad cõparationẽ creatoris omnis creatura vilissima perpenditur. Quidã prætereà referẽtes ad diuinitatem Christi verbũ hoc, Patrem cælestẽ, à quo Filius procedit, caput aureũ fore dixerunt. Quod sanè verũ est, nam Pater coæqualem sibi filiũ gignit: iuxta illud:

Ioan. 10. Ego & Pater vnum sumus. Vbi probè vnitatem essentiæ, & diuisionem personarum breui verbò indicauit, Arrij, & Sabelij errores refutans.

Quid multa? Nec desunt, qui caput aurũ optimũ dicãt patres antiquos, ex quibus Christus, quatenus homo, natus est. Quippe qui, tanquã aurum per ignem, multis fidei argumentis cogniti, fide ipsa & charitate splenduerunt.

Sapi. 3. Sic enim scriptum est: Tanquam aurum in fornace probauit electos Dominus. Agite fratres, & videte, quomodo per multas tribulationes oportet nos intrare in regnũ cælorum. Equidem si aurũ sumus, per tribulationis ignẽ probemur oportet.

COmæ eius sicut elatæ palmarum, nigræ quasi coruus. Hebraicè. *Cincinni eius crispi*, vel *crispantes, nigri quasi coruus.*

Nota. ELATÆ palmarum, non sunt rami palmæ, qui sursum tendunt, vt nonnulli antumant, sed quædam arbor

arbor aromatica est, teste Plinio libro 12. naturalis historiæ.cap.28. Est (inquit) præterea arbor ad eadem vnguenta pertinens, quam alij elatem vocant, nos abietem, alij palmam, alij spathen. Talibus ergo arboribus aromaticis comparantur comę sponsi. Nempè comæ sponsi IESV (quippe qui caput nostrum est, Apostolo teste) fideles omnes sunt, quique fide & charitate ei adhærent. Ij quidē sicut elatæ palmarum in altum tendunt. Nam si corpore in hac calamitosa vita degunt, mēte in æthereis aulis habitant, cum Apostolo clamantes: Conuersatio nostra in cælis est: Vndè & Saluatorem expectamus Dominū nostrum IESVM Christum. Et iterum cum Propheta asserere audent: Stantes erant pedes nostri in atriis tuis Hierusalem. Quid plura? Sic scriptum est: Oculi sapientis in capite. In Christo IESV capite aureo, idest, in diuinitate cō sistentes, illuc pertingere, illuc tendere, illius decore refici, & fulgere ac irradiari cupiunt. Suspirant quippè ad illam visionem: & videntur sibi dies pauci præ amoris magnitudine, & leuis tribulatio ad pondus gloriæ: certo certius scientes: Quia non sunt condignæ passiones huius tē poris ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Itaque electi Dei, vti elatæ palmarum sunt: nam ad sublimia virtutum se pro virili sua efferūt, & per Dei gratiam quādoque ad victoriam deueniunt. Crispi enim capilli non parum faciem hominis decorant, imò crispantes crines fortitudinis signum esse solent, & ad eundem modū, sancti sursum semper respiciunt, summum numen contemplantes, laudantes, & Deum toto pectore amantes: Oculi mei semper ad Dominū, quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos. O fœlices viros, qui nō, vt vxoris Loth, leuitate commoti retro respiciūt, sed indefessè Deū optimū intuētur, cuius auspiciis retia, & mūdi laqueos effugiunt.

Phili. 3. *Psal. 121.* *Rom. 8.* *Psal. 24.*

Cęterum comæ capitis sponsi nigræ sunt, vt coruus. Nam & si cādidi sint super niuem, sese peccatores agnoscunt, & quotidiè orant: Dimitte nobis debita nostra. Huc
1. Ioan. 1. attinet illud Ioannis: Si dixerimus, quòd peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Verùm si pulchritudo & candor sanctorum ad infinitam summi Dei puritatem conferatur, nigredo videbi-
Esai. 64. tur esse, non candor. Alioqui Esaias non diceret: Omnes iustitiæ nostræ sicut pannus menstruatæ. Mira res: quam se demittant, & exigua de se sentiant sancti! Vas electionis factus erat Paulus, vt portaret nomen IESV coram gentibus, & Regibus, & filiis Israël, veruntamē ore suo se peccatorem insignem profiteri, non erubescit: Venit IESVS
Nota. peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. O humilitatem mirabilem, & totis nisibus imitandam: nō ait, fui peccator, sed sum: vt ostendat mihi clarum, nihil magnum de se sentire. Nedum peccatorem vtcunque se appellat, sed maximū peccatorem se vocat. Videtis planè, quòd quamuis sancti homines omnimodis virtutibus polleant, peccatores tamen se fore fatentur, & pristinæ vitæ semper recordantur.

S. Grego. Vbi sanctus Gregorius ait: Quid per comas Christi, nisi fideles quosque intelligimus? qui dum fidem Trinitatis in mente custodiunt, & Deo adhærentes quod credunt faciunt, quasi capite pendentes honorem portanti conferunt. Palma autem in altū valdè crescendo proficit, & victoriam significatione sua prætendit. Nigræ autem sicut coruus existūt: quia quāuis virtutibus in cælū se erigant, semper tamē peccatores se esse agnoscunt. Mitto nunc lubens, quòd quidā comas Christi IESV dicūt, Angelos esse: qui quāuis in terra suo ministerio fungantur, nihilo seciùs in altum, vt elatæ palmarum eriguntur, Deum optimum

mum facie ad faciem intuentes: iuxta illud: Angeli eorũ semper vident faciem Patris. Quiquidem nigri quasi cor uus dicuntur, eo quod valdè humiliter de se sentiant: & quia coram Deo maximo, pulchritudo corũ deformitas quædam videtur. Profectò infiniti ad finitum nulla comparatio fieri poteſt. Sequitur. Matth.

OCuli eius ſicut columbæ ſuper riuulos aquarum, quæ lacte ſunt lotæ, & reſidet iuxta fluenta pleniſſima. Hebraicè, *reſidentes ſupra plenitudines.*

PVLCHRITVDO faciei potiſsimè in oculis ſita eſt, & ob id ſpõſi oculi, vt colũbæ eſſe dicũtur. Habẽt vtiq; columbæ quã pulchros oculos, maximè ſi lacte abluantur. Equidẽ vti columbæ ex feneſtris ſuis hac & illac reſpiciũt: ſic Deus optimus de cælo cõtuetur omnia: dicente Dauide: De cælo reſpexit Dñs ſuper filios hominũ, vt videat ſi eſt intelligens, aut requirens Deũ. Non ſat eſt, quę Dei ſunt quęrere, & bona illius deſiderare, niſi eũ quæramus, ipſum & totum pectore diligamus. Vndè Auguſtinus: Domine non quæro, quæ tua ſunt, ſed te. Hinc pulchrè ſponſa inquiebat: Dilectus meus mihi, & ego illi, inter vbera mea commorabitur. Ille mihi theſaurus, opes omnes, deliciæ, & omne bonum, ille deniq; mihi eſt fœlicitas, pax, ſatietas, & æterna beatitudo. Vel ſponſi oculi, quibus reſpicit vniuerſum orbem, ſeptem dona Spiritus ſancti ſunt. Vndè in agno vidit Ioãnes ſeptem cornua, & ſeptẽ oculos: & ſtatim ſequitur: qui ſunt ſeptẽ ſpiritus Dei, miſsi ſuper omnẽ terram. Vbi ſeptiformis ſpiritus, vel ſeptem ſpiritus dona intelliguntur. Vndè quod Apoſtolus ait: Spiritus prophetarũ ſubiectus eſt prophetis

Pſal. 13. S. Auguſ. Apoc. 5. 1. Cor. 14.

phetis. Græci in numero plurali legunt de donis variis spiritus sancti, qui dicunt subiecta esse voluntati habentiū ea. Ecce oculi lucidiores sole, ceu Sapiēs cōtestatur, quibus Deus optimus respicit super omnes fideles. Sicut columbæ oculi sponsi sunt, tùm ob sinceritatem, & simplicitatem, est nimirum colūba suapte natura ab omni dolo aliena, tùm etiam propter fœcunditatem, nam iis prerogatiuis columba præcellit. Huc pertinet, quod nō alia specie, nisi columbæ, Spiritus sanctus super caput Christi IESV apparuit in Iordane. Quid? quòd columba felle caret, quod etiam passerculi, vti sperimento nouimus, habent. Sic Spiritus sanctus totus suauis est, totus valdè dulcis, sicut scriptum est: Spiritus meus super mel dulcis. Et iterum: Quā suauis est Domine spiritus tuus in omnibus!

Eccle. 24.
Sap. 12.

Ad hæc, super riuulos aquarum respiciunt oculi sponsi, vt virtutem & efficaciam largiantur sacræ scripturæ sententiis, quippe quę ab vno fonte limpidißimo dimanāt, idest, à Spiritu sancto. Vndè beatus Petrus ait: Non volūtate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines. Rursus, Paulus hanc doctrinam asserit diuinitùs inspiratam, quę omnium maximè vtilis est ad docendum, & arguendū. Denique Saluator noster de Spiritu sancto diserens dixit: Ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcūque dixero vobis. Iis riuulis arentia pectora hominum irrigantur, vt vberes fructus pœnitentię gignant. Vel riuuli aquarum lachrymæ pœnitentiæ dicuntur, super quas oculi sponsi spontè respiciunt: adeò vt flentibus omnia delicta condonet, insuper & omnium charismatum donis ditet. Sic lachrymarum fluēta diuæ Magdalenæ Christus inspexit, & inspiciendo laudauit, remittens ei vniuersa delicta, quæ patrarat. Videte quanti faciat Deus optimus

2. Pet. 1.
Ioan. 14.
Pœnitentia.

mus riuulos nostrarum lachrymarum, nempè vt defecatum & optimum vinum degustat. Posuisti lachrymas meas (ait Rex Dauid) in conspectu tuo, hoc est, maximè tibi placuerunt. Beati ergo, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. *Psal.55.*

Benè columbæ istæ lacte lotæ sunt, idest, cādidissimæ instar columbarum, quæ lacte tinctæ fuere, propter nimium candorem donorum Spiritus sancti, quæ sanè sanctorum animas albissimas, candidissimasque efficiunt. Atqui sanctus Gregorius oculos sponsi fore dixit, sacri Euangelij prædicatores, & prælatos: ij planè viam nobis ostendunt, & in simplicitate viuunt. Super riuulos aquarum respiciūt (inquit hic sanctus) quia semper in refectione diuinarum scripturarum conuersantur. Lacte sunt lotæ, quoniam gratia creatricis sapientiæ, per baptismum mundatæ sunt. Super fluenta plenissima resident sacræ scripturæ, profunda & arcana dicta contemplantes. Prꝫterea, super fluenta resident, vt volatilium auium vmbram in aqua videant, & super aquas se proiicient, vngues rapacium sic fugiant: Sic viri sancti dum sacras literas legunt, dæmonum fraudes aspiciunt, & aspicientes, quasi ex vmbra hostem agnoscunt, deluduntque eum. Nempè vbi consiliis sacræ scripturæ se ex toto corde addicunt, ita vt nil agant, nisi quod inibi inueniunt, quasi in aquam se proiiciunt. Ecce quod sit ministerium, cui operam dare tàm prædicatores, quàm prælati tenentur. Fœlices dixerim eos, qui sic inuigilant, sic super riuulos aquarum, & fluenta plenissima residētes, functione sua, vt par est, potiuntur. *S. Gregor.* *Nota.* *Prædicatores*

Nec dessunt, qui oculi sponsi contemplatiuos esse dicant. Quique vt columbæ ad suas fenestras ascendunt: quemadmodum Esaias testatur, quò in riuulis sermonū *Esai.60.*

Dei,

Dei,qui illuminant oculos, & intellectum præstant paruulis,dæmonum retia & laqueos euadant.Fluenta plenissima commodè gaudia cælestia dicuntur: in quibus corda electorum resident, terrenis & fallacibus bonis posthabitis,adeò vt cum Paulo clamitent: Omnia arbitratus sum,vt stercora,vt Christum lucrifaciam.

Genæ eius sicut areolæ aromatum, consitæ à pigmentariis: Hebraicè. *Genæ eius sicut linea plantationum aromatis aromatũ confectionum.*

GENÆ eius,id est,facies eius,intelligendo à parte totam faciem.Quidam de verbis, quæ Dominus loquutus est in monte Sinai, locum hunc exponunt,quæ quidem dulcissima sunt,& perspectissima,& singula verba fermè visa ad similitudinem lineæ plantationum aromatis, quæ linea constat ex pluribus aromatibus,ad dulcissimas pretiosissimasque confectiones faciendas. Sensus ergo est.Spõsus meus habet genas pulcherrimas aspectu,atq; iucundissimas,simulq; suauissimè olentes: ita vt areolis aromatum persimiles sint. Verùm in genis maximè verecundia & modestia lucescit. Vndè sponsus suprà potissimè sponsæ suæ verecundiam commendans, dixerat: Sicut fragmen mali punici genæ tuæ.Eas ob res, in hoc loco, mirabilem sponsi Christi humilitatẽ & modestiam,quam ipse erga sponsam suam semper seruauit, intelligere licet.Huc pertinet illud:Discite à me,quia mitis sum,& humilis corde.Hanc eximiam virtutem, quæ maximè Deo optimo placet,Apostolus vehementer Corinthis commendat.Obsecro vos,ait,per mansuetudinẽ, & modestiam Christi,&c.

Nota. Canti.4. Matth.11.

Vel

Vel, si lubet, duæ genæ spōsi duo populi sunt, Hebrçorum, & Gentium, qui Christo Saluatori seruiunt, nec non spiritui septiformi in humilitate subditi sunt. Sunt etiam genæ Christi, qui sub oculis sitæ videntur, singulæ Ecclesiæ, à pigmentariis consitæ, primò à Christo, subindè ab Apostolis, optimis aromatariis plantatæ, optimisque plātulis sanctæ fidei, & charitatis, & morum sanctorum consitæ. Vndè odorem gratissimū de se emittunt instar areolearū, quas conserunt pigmentarij, idest apothecarij. Verùm vt pigmentarius Apostolus aiebat: Ego plantaui, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit. En cui principalem fructum tribuit, sanè Deo. Ipse vtique ait, ne quis glorietur: Sine me nihil potestis facere. O nos fragiles, & infirmos, vndè gloriari audemus? Deus dat velle, & perficere, pro bona voluntate, Apostolo teste. *Duo populi.* *1. Corint. 3.* *Ioan. 15.*

Adhuc genæ sponsi, in quibus maximè pulchritudo splendet, Martyres sancti sunt, qui palmam martyrij adepti, suoq; sanguine rubricati, tùm Ecclesiam militantem, tùm etiam triumphantem mirum in modū decorāt. De quibus in sua Apocalypsi Ioānes inquit: Ij sunt, qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas in sanguine agni. Non de quauis tribulatione eos venisse asserit sed de magna: eo quod pro Christo IESV probra, vincula, flagella, & tandem immanem mortem oppetētes, animam exhalarūt. Vndè probè sanctus Gregorius dicit: Si per oculos prædicatores (vti diximus) intelliguntur: benè per genas in Ecclesia figurantur, qui martyrio vitam finisse perhibentur. Dum enim pro fide Christi sanguinē suum fuderūt, quasi genæ in facie Christi rubent. Per eos pulchritudo fidei sacræ publicatur, quia ad quantū fidei præmium tēdant ostendunt, dū pro ea vitā exponūt. Quç genæ optimè sicut areolæ aromatum esse dicuntur: quia *Martyres Christi.* *Apoca. 7.* *S. Grego.*

dum

dum in constantia fidei martyrio electi exercentur, per cultum virtutum sanctæ opinionis fama, quasi aromata dilatantur. Sed areolæ pigmentariis conferuntur, quia martyres sancti, & à præcedentibus prædicatoribus ad confessionem roborantur. Itaque prædicatores pigmentarij sunt, medici spirituales, lãguoribus animarum eruditione sua medentes: ij pretiosum pigmentum fidelibus composuerunt, dulce poculum, spiritales videlicet sententias, quibus nos imbuerunt. Ab his pigmentariis consitæ sunt hæ areolæ, quæ virtutes ab eis descriptæ sunt, & in libris conscriptæ. De quibus subditur.

L*Abia eius lilia distillantia myrrham primam.* Hebraicè. *Labia eius violæ distillãtia: myrrham transeuntem*, idest, quę hac & illac suum odorem perfundit.

QVIDAM labia sponsi verba illius intelligunt, quæ planè mundissima & candidissima sunt: dicente regali Propheta: Eloquia Domini eloquia casta, argentũ igne examinatum: ideò liliorum siue violarũ instar oblectant, atque reficiunt piorum animos. Myrrham primam distillant: nam pœnitentiam nunciant, mortificationem carnis nusquam non docent. Qui amat animam suã perdet eam: qui odit animam suam, idest, vitam temporalẽ, in vitam æternam custodit eam. En labia sponsi distillantia myrrham, quæ, ni fallor, valdè amara est carni. Nempè qui voluptuosam vitam agit, & carnis oblectamenta sectatur, is eam destruit, quia stipendia peccati mors. Obseruandum, quòd non mel, quod in sacrificio prohibebatur offerri, sed myrrham optimam, & pretiosam labia Christi distillant. Sed de iis suprà fusiùs loquuti sumus.

Psal. 11.

Ioan. 12.

Quod

Quod verò in Græco pro myrrha prima, myrrha plena dicitur, parui refert, cùm in eundem sensum reddat.

Veruntamen labia sponsi, quæ vtilia candent, & vehementer puritate nitent, duo testamenta esse dicemus, in quibus quid bonum agere, & quid malum fugere, palàm inueniemus. Distillant profectò myrrham primā, eo quod vbique ad pœnitentiam peccatores vocant. Conuertimini ad Deum vestrum in fletu & planctu, ait Ioël, quia benignus & misericors est. Item in Euangelio clamat Dominus: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Rursus Apostolus ait: Si secundum carnem vixeritis moriemini, si autē spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Et quia pœnitentia à quauis corruptione seruat animam, & salutarē vitam conciliat, iure myrrhæ primæ afsimilatur. Myrrha sanè regum corpora condiuntur, ne vermes ea consumant, & sic corruptionis expertia sunt. Nota. Ioelis. 2. Matt. 11.

Denique labia sponsi ceu lilia candent vbi prædicatores & prælati Martyrum mortes populis prædicant: & quasi myrrham, mortificandis carnibus, ad condimentū distillant. Quæ quidem myrrha meritò prima dicitur esse, quia nullus sic mortificatur, quomodo ille, qui pro Christo martyrio finitur. Prima myrrha dicitur, non pro tempore, sed pro dignitate. Vti lilia labia sponsi sunt, nam oportet eos, per quos Christus loquitur, vt mundi sint, & per illos bonus odor aspergatur. Quamobrem Paulus dicebat: Bonus odor sumus in omni loco. Sed quia quicquid iustitiæ & fortitudinis habetur, à Christo IESV velut à fonte perenni scaturit, ideò in canticis nunc sequitur. S. Gregor. Prædicatores

R Manus

qui. Imò versutus Pilatus voce grādi tonauit: IESVS nihil mali fecit: non inuenio in eo causam. Rursus, tornatiles sunt Christi IESV manus, quia promptissimæ, & sine mora operantur, dicente Dauide, Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. Nónne sua potenti virtute, Lazarum quatriduanum in ictu oculi suscitauit? Lazare (inquit) veni foras, & statim prodiit viuus. Itē, aureæ sunt, quia diuinitas latebat in carne eius.

Ioan. 19. *Ioan. 11.*

Plenæ hiacinthis dicuntur manus Christi, id est, gemmis & pretiosis lapidibus. Etenim si quis miracula Saluatoris, vt par est, consideret, quasi hiacinthos pretiosos existimet, fas est. His gemmis manus eius ornatæ erant, sicut regum manus margaritis ornari solent. Quin diuinitas & maiestas illius, vel maximè in iis gemmis elucebat. Adeò vt Nicodemus, alioqui doctus, diceret: Magister, nemo potest facere opera quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum illo. Quid? quod manus hę hiacinthis impletæ dicuntur, nō carbonibus, aut palleis: vt sciamus in oratione nostra, non diuitias petere, quæ quidē ex terra sunt, non volaticos atque fugaces honores, quippe qui vti palleæ aquilone flante, id est, morte veniente euanescunt: sed potiùs virtutū Theologaliū, nec non moralium augmentū supplices postulemus: quippè quas ipse largiri nobis appetit. Ecce Saluator noster manus plenas gemmis pretiosis habet: nō futilia & caduca precemur nobis impertiat, sed peccatorū veniā, virtutum incrementa, gratiā, & cęlestē gloriā, obnixè petamus largiatur. Vnā petij, hāc requirā, vt inhabitē in domo Dñi omnibus diebus vitæ meæ. Fœlix qui diu noctuq; cum Regali Propheta sic orat. Cōsonat nostrę assertioni sancti Gregorij sentētia. Manus plenæ hiacinthis spōsi dicūtur: quia quicūq; illi' opera puro [illegible]de imitātur fœlicitatis ęternę magnis muneribus ditā-

Ioan. 3. *Nota.* *Psal. 84.*

tur. Vndè spōsus ipse pollicetur: Qui mihi ministrat, me se
Io.11.12. quatur, & vbi ego sum, ibi & minister meus erit. O summi numinis largitatē: quis mercedē hāc eximiā audiēs, nō cū-
cta relinquat, & tibi soli adhęreat, teq; toto pectore diligat

Sunt deniq; manus spōsi tornatiles dilecti eius: quia re-
ctè & perfectè operantur: nihil enim agunt, in quo proxi-
mus offendiculū inueniat, vel scādalū patiatur. Quin po
tiùs sicut tornus rectè voluitur & politè, & nihil inęquale
in se patitur: sic electi nihil reprehensione dignū operan
tur. Quo pertinet illud, quod de sanctis animalibus scri-
Eze.1. ptū est: Pedes eorū pedes recti. Equidē sancti viri sic rectè
in lege Dei gradiūtur, vt nō ad dexteram, nec ad sinistrā
declinēt vnquā, regia via incedētes: quę cælestia sunt bo
na cādido corde amant, horrent autē ea, quæ mūdi sunt.
Bonorum virorum operatio sapiētia diuina est illustrata,
& ideò tornatiles & aureæ manus, id est, opera eorū, vocā
Matth.5. tur. Lucent coram hominibus, sed ad gloriam patris cæ-
lestis, simplici intentione cuncta agētes, *Plenæ* sunt *hiacin-
this*: hiacinthus aërei coloris est. Iusti ergo in quauis opera
tione cælesti desiderio fragrant, & Dei beneplacitū quæ-
ritāt. Plenæ hiacinthi sunt, ita vt aditus nō pateat humanę
laudi. Non hanc quærunt, & oblatā respuunt, sed ad cæle
stē hanc margaritam semper respiciunt: tanquam vocem
1.Corint.10. illā Pauli vbiq; audiētes: Omnia in laudē Dei facite. Pro-
pensi sunt ad operandū, quia tornatiles, ita vt spiritu Dei
agātur: quod maximū filiorū Dei vocat Apostolus signū.

*VEnter tuus eburneus distinctus Sapphi-
ris.* Hebraicè. *Venter eius nitor eboris
inuolutus sapphiris.*

QVIA PAVLO suprà dixerat sponsa: Dilectus
meus candidus & rubicundus: propterea cùm
dixisset:

dixisset. *Venter eius eburneus*, siue *nitor eboris*, adiūxit, *distin ctus sapphiris*. Sapphirus lapis pretiosus est rubri coloris, Et quoniā venter in medio hominis situs est, ideò quidā per ventrem legem sacerdotalem intellexerunt: quippe quæ in medio voluminis legis Moysi ponitur. Enimuerò, lex illa candida est, vt ebur ad dealbandum, & rubicū da, vt sapphirus ad vlciscendum peccata: ita vt dentem pro dente, & oculum pro oculo reus præbeat. Ad hæc, per ventrem eburneum humanitas Christi IESV rectè signatur. Elephas castissimum animal est, ex quo ebur eli citur: sic humanitas Christi ex sacra virgine Maria prodiit, & mundissima extitit: munditiam & castitatem vbi que ipse docuit. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deū videbunt: & iterum: Beati qui se castrauerunt propter regnum cælorum. Præterea humanitas Christi distincta fuit sapphiris, pulchra varietate ornata, & pretiosis lapidibus, aureis punctis interlucentibus. Quoniam humanitas eius, & si infirma secundum speciem, tamen preciosissimis cælestium virtutum, & gratiarum gemmis exornata fuit. Hinc Ioannes dixit: Vidimus eum, tanquam vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis. Itaq;, humanitas Saluatoris nostri eburnea erat, ob mirabilem puritatis candorem, & sapphiris ornata, idest, omnium charismatum donis decorata.

Nota. *Matth. 5.* *Ioan. 1.*

Sanctus Gregorius autem, de mortalitate Christi hoc explicat. Venter Christi (ait) rectè eburneus fore dicitur: quia mortalitas Christi ad immortalitatem perducitur, dum per resurrectionem ad gloriam Patris sui æterni, in vita æterna collocatur. Vndè Apostolus inquit Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, nec mors illi vltra dominabitur. Sed venter sapphiris distinctus perhibetur: quia in nostra corruptione, quam portauit, cælestia

S. Grego. *Rom. 6.*

opera per miracula, quæ faciebat, passionibus nostris inseruit. Qua dispensatione Apostoli & Martyres in fide eruditi sunt, & ad passiones tolerandas robusti extiterũt.

Rursus: venter Christi eburneus boni coniugati sunt, castè se habentes: ij profectò sunt, qui habẽt vxores, & tãquam non habentes, se habent, quiq; vtũtur hoc mũdo,
1. Corinth. 7. tanquã non vtantur, quemadmodũ probè Apostolus docet. Equidẽ elephas (vt diximus) animal castũ est, & frigidę naturę: ideò illos significat, qui non ideò copulantur, vt libidini faciãt satis, sed vt causa prolis generãdę, vel vitandę incontinentiæ. Lõgè meliùs est nubere, quàm vri. Verũ prolis intentio habet meritũ in vxoratis, vitanda incontinẽtia veniam, quã præstat matrimoniũ: causa libidi
Nota. nis habet dãnationem, quia mortale peccatũ est. Coniugati, qui voluptati suæ tantũ seruiunt, non sunt vẽter eburneus dilecti, sed potiùs possessio diaboli. Sic Angelus Ra
Tobiæ. 3. phaël Tobiam docuit, dicens: Dęmon habet potestatem super eos, qui coniugium ita suscipiunt, vt suæ libidini vacent, sicut equus & mulus. Tremẽda res: qui habet aures audiendi audiat. Dæmon septem viros benedictæ virginis Sareæ non ob aliã causam interfecit, nisi quia vt belluæ, ad eam accedere cupiebant. Ecce quam ob rem dæmon Asmodæus viros illos enecauit. Huc sane in psalmo
Psal. 31. scriptum est: Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus nõ est intellectus. Fœlices boni coniugati, si venter eburneus sponsi fuerint: si habentes vxores, tanquam non habẽtes fuerint: ij sapphiris decorati, & cælestibus disciplinis imbuti, superna meditantur, & sapiunt: ij inquam sapphiris distincti sunt: quia inter mundanos actus, cælestia quoq; opera faciũt: quanquã diuisi sunt, & quomodo placeant vxori cogitant: nihilo seciùs meditantur, quomodo placeãt Conditori, & mandata illius seruant. Mirabile documen-

mentum Apostolus protulit Thessalonicensibus dicens: Sciat vnusquisque vas suum posidere, in honore, & sancti ficatione: non in passione desiderij, sicut & gentes, quæ ignorant Deum. Singula annotatu sunt digna. 1. Thess. 4.

C*Rura illius columnæ marmoreæ, quæ fun datæ sunt super bases aureas.* Hebraicè. *Tibiæ eius columnæ marmoris, fundatæ super mortariola auri.*

RECTE crura sponsi marmorea consilia eius dicuntur, eo quod mirabilem stabilitatem suapte natura habeant. Vndè rex Dauid ait: Fidelis Deus in omnibus verbis suis, & sanctus in omnibus operibus. Nempe, qui veritas æterna est, fidelissimus sit oportet, in quibusuis pollicitationibus. Imò ipse ore suo sacro inquit: Ego sum via veritas, & vita. Etenim vti nos duobus cruribus ambulamus, ita Deus optimus duo habet crura: de quibus in psalmo legimus: Vniuersæ viæ Domini misericordia, & veritas. Et iterum: Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. Hos pedes sanè lachrymis suis abluit Magdalena, subindicans, quòd nec solum iudicium Dei contemplemur, ne forsitam desperare nobis contingat: neque misericordiam tantummodo amplectamur, ne superbientes habenas viciis laxemus. Cæterùm columnæ istæ marmoreæ dicuntur, quia in Christo IESV firmissimæ sunt misericordia & veritas, siue iudicium. Non est prudentia, nec consilium contra Dominum. Psal. 31. Ioan. 14. Psalm. 24. Nota.

Super bases aureas fundatæ sunt columnæ hæ: quoniam præscientiæ, & prædestinationi æternæ innituntur, & æqua rectitudine Christi misericordia, & iustitia,

Roma.8. ſine defectu procedunt. Quos præſciuit, hos & prædeſtinauit, quos prædeſtinauit, hos & vocauit, &c. Videtis quomodo effectus omnes prædeſtinationis tanquam ſuper baſes aureas fundati ſint, ſuper præſcientiam & prædeſtinationem. Planè niſi ſancti eſſent à Deo cogniti, neutiquam forent prædeſtinati, vel electi. Sed eam ob ré vocati ſunt, quia agniti, & prædeſtinati: dicente Apoſtolo: *Ephe.1.* Elegit nos in ipſo, ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti.

Crura etiam Chriſti merito dicuntur fideles, qui pauperes alunt, & viros religioſos ſuis eleemoſynis ſuſtentãt. De quibus Dominus ait: Beati miſericordes, quoniam *Pſal.40.* ipſi miſericordiam conſequentur. Et in Pſalmo: Beatus, qui intelligit ſuper egenum & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus: hoc eſt in morte, & in extremo iudicio Saluatorem mundi beneuolum, & aduocatum inuenient. Ni fallor, ſentẽtia illa irrefragabilis extat: Qui *Matt.10.* recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Hi vt columnæ marmoreæ fortes & recti ſunt: qui nec tentationibus, nec vllis calamitatibus cedũt. Eam ob cauſam non quibuſuis lapidibus, ſed marmori aſſimilantur. Baſes verò aureæ ſuper quas fundãtur fides & charitas ſunt prophetarum, quorum veſtigia ſectãtur. Abraham, Iob, & Thobias inopes ſubleuabant, & pauperibus gaudenter ſeruiebant, fuſiuſque de ſuis diuitiis illis impertiebant. Hos planè nos oportet imitari, quo miſericordiam conſequi valeamus. Alioqui, iudicium ſine miſericordia fiet ei, qui non fecerit miſericordiam. Stupen*Iaco.2.* da comminatio, niſi quis lapideum habeat cor.

Denique vt crura totius corporis molem ſuſtinent, ac ferunt: ita Apoſtoli columnarum inſtar vniuerſam, fidelium Eccleſiam per orbem terrarũ fortiſſimè geſtant: ob

inuicti

inuicti robur animi, atque sanctissimi propositi firmitatē columnæ marmoreæ appellantur. Hoc illis pro summa stabilitate fidei cōuenit. Sic Dominus alloquutus est eos: Ite in vniuersum mundum, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Quod quidem tanta animi sapientia, tantaque animi constantia perfecere, vt tāquam marmorei, imò adamantini, nihil violentū existimauerint, nihil aduersi formidarint. Quin potiùs stabiles semper, & inuicti contra omneis hominum potestates, atque dæmonum, monendo, prædicando, ac miraculis coruscādo, victores tandem fœlicissimi euaserunt. Erant quippe super basibus aureis fundati, hoc est, super fortissima petra Christo IESV, & eius sanctissimis pręceptis. Quibus quicunque fidelissimè innititur, & legis Christianę opera perfecerit, is Christi columna marmorea super bases aureas fundata esse poterit. Sicut scriptura testatur: Qui vicerit, faciā eum columnam in templo meo. Sic diuus Gregorius locum hunc exponit, dicens: Crura sponsi Apostolos esse, per quos Christus IESVS orbem circuiuit, & fidem illis prædicantibus, populis audientibus sparsit.

Marci. vlt.

Apoca. 3.

S. Grego.

SPecies eius vt Libani, electus vt cedri. Hebraicè. *Visio eius sicut Libani, electus vt cedri.*

NOTANDVM quòd inter omnes terrę sanctæ montes, mons Libani tā pulchritudinis amenitate, quā fructus fœcunditate pręeminet. Sic cedrus inter omnes arbores cedri altitudine & pulchritudine pręcellunt. Ideò spōsa ait: Species, siue pulchritudo dilecti mei Christi, vt pulchritudo Libani est. Libanus verò candidatio interpretatur. Sensus est: Adeò speciosus est sponsus meus, vt nedū hominum pulchritudinem, verùm etiam

Angelorum decorem antecellat: Vndè ipsa paulò antè
Canti.2. dixerat:Dilectus meus candidus,& rubicūdus,electus ex millibus.In Græco & in Hebræo dictio illa,*cedri*,in nominatiuo plurali ponitur. Cedrus igitur semper virescit:sic verba & opera Christi virescūt,& nunquā marcescent.Et ad candē imaginē fideles,qui candido pectore eū amāt, & mandatis eius supplices obtēperant,super niuē dealbabuntur:&tandē per resurrectionem perpetim incorrupti
I. Corin. 15. permanebunt:dicente Paulo:Omnes quidē resurgemus. Hinc sanctus Gregorius de Christo IESV ait: Libanus dealbatio interpretatur. Et de Christo dicit Apostolus: Qui factus nobis à Deo sapientia,iustitia,sanctificatio, & redemptio.Benè ergo species eius vt Libani dicitur:quia per eū credētes dealbamur, cui si adhæremus radicitùs, valdè sublimes erimus : à cuius gratia etiā bonæ opinionis odorē,si quem habemus,accipimus.Electus vt cedri dicitur:quia de eo Pater loquitur: Ecce puer meus,quem
Esai.42. elegi,dilectus meus, complacuit sibi in illo anima mea. De quo etiam Esaias: Et sublimis erit valdè. Quid quòd odor eius mortuos suscitauit? eo testante:Ego flos campi & lilium conuallium.

G*Uttur illius suauißimum, & totus desiderabilis.* Hebraicè. *Palatū eius dulce, & totus desideria.*

QVI vehementiores sunt in rei cuiuspiam cōmendatione,quantumuis cōmendauerint,nunquā sufficiēter se cōmendasse existimant.Ad eundē modum sponsa quia de gutture dilecti sponsi nil dixerat,nūc velut deffectū omissionis supplere volēs,guttur illius suauissimū prędicat.Ac si dicat:Guttur,vel palatum habet mira suauitate plenū,& quasi lac & mel ex eo dimanāt.Nônne verba,

quæ

quæ per guttur Christi transierũt, melle & lacte dulciora sunt? Verba vitæ æternæ habes (ait Petrus) quò ibimus? Te- *Ioan.6.*
stis sit veritatis huius vir ille secundum cor Dei: Quã dul- *Psal.118.*
cia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo! Vocula illa, quã, energiam habet non vulgarẽ. Vbi sanctus Theodoritus: Non enim sic mellis dulcedo oris sensum dulcẽ facit, quã tuorum oraculorum meditatio meã lætificat animam. Guttur enim posuit, tanquã vocis instrumentũ: per vocem verò meditatio fit. Quã dulcia, quamq; melli ta sunt menti meæ eloquia tua Dñe! dici non potest, quãuis sentiri potest, vtcunque. Obseruãdum, quòd hæc dulcedo non habetur in iis, qui Ægyptum incolunt. Manna suauissimũ, non nisi in deserto datũ est Hebræis. Qui ergo mũdi diuitias, & carnis subdolæ lenocinia spreuerit, qui deniq; in eremo pœnitentiæ habitat, is experiri valebit, quàm dulcissimum sit guttur sponsi. Renuit consola- *Psal.118.*
ri anima mea, id est, omne solatium mundi huius penitus spreui. Et quid sequitur? Memor fui Dei: & delectatus sum, & exercitatus sum, & defecit spiritus meus. Singula singularẽ emphasim cõtinent. O beatã animam, qui Ægypto spreta in deserto pœnitentiæ moratur. Hęc exploratores mittit, vt terram fluentem lacte & melle cõsiderẽt, dũ meditationes sanctas de vita æterna habet: nec redeunt absque fructibus illius terræ promissę. Equidem dulcedinem illius delibando, omnem prauã suauitatẽ expellit.

Et totus desiderabilis, vel *totus desideria*, quibus ipse ardebat erga salutem nostrã. Baptismo habeo baptizari, quo- *Lucæ.12.*
modo coarctor, donec perficiatur. Ecce quibus desideriis fragrabat, qui tantoperè redemptionẽ nostram opta- *Nota.*
bat. Enimuerò totus desiderabilis est, cuius vultũ desiderabat videre vniuersa terra: vti de Rege Salomone scriptura testatur. Ecce plusquã Salomõ hîc. Totus quidẽ desi-

derabilis est Christus: siue caput eius, idest, diuinitatem contemplemur, cuius visione & fruitione beati sunt, tam Angeli, quàm sancti omnes: si verò humanitatem consideremus, totus amabilis, & desiderabilis inuenitur. Profectò siue caput eius sacrosanctum pro nobis spinis coronatum spectemus: siue genas rubore perfusas, & alapis cesas: siue guttur ad raucedinem vsq; laborans, pro instructione populorum: siue oculos lachrymis plenos, & vigiliis, & orationibus exhaustos: siue faciem venerabilem, & sole ipso pulchriorem sputis illitam, & cruore fœdatam: siue humeros durę crucis pondere contritos: siue manus tot miraculorum operatrices clauis acutissimis perforatas: siue dorsum & omne corpus flagris asperrimis dilaniatum: siue genua in assidua oratione lassata: siue pedes molesto itinere defatigatos, & nouissimè in cruce clauis vulneratos: nempe nisi pectus adamantinum habeamus, per omnia occurrit nobis amabilis, & vehementer desiderabilis. O amoris vehementiam: ô charitatis mirabilē vim. Hæc omnia IESV bone pro nobis obire decreuisti, vt electis orthodoxis tuis te exhiberes totum amabilem, totumq; desiderabilem vbiq; illis ostenderes. Diligam te Domine fortitudo mea, refugium & liberator meus.

Nota. *Christi passio.* *Psal. 17.*

S. Grego. Postremò, beatus Gregorius guttur Saluatoris vocat sacrum Euangelium: per quod Christum IESVM perindè atq; loquentem audimus. Per guttur quippe voces transferuntur, & sapores in ventrem hauriuntur. Quid enim per guttur sponsi, nisi testamentum Christi intelligitur, per quod Christus nobis loquitur, & in quo quàm suauis sit Dominus à fidelibus gustatur? Totus ergo desiderabilis existit, quia per hoc, quod de Deo bona omnia anima sancta audit, magis ac magis semper eum videre concupiscit. Hæc sanctus Gregorius. Fœlix homo, qui tāto amo-

to amore Christi IESV inardescit, vt diu noctuque cum Regali vate clamet: Quemadmodū desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniā, & apparebo ante faciem Domini. Vndè sanctus Augustinus: Ceruus serpentes occidit, & tunc plus sitit. Tu si serpentes, id est, vicia interemisti, veni ad fontem viuum: habet Deus fontem vbi sitim tuam satiet. Curre non vtcunque animal, sed vt ceruus, victoria de serpentibus capta. Quando veniam & apparebo ante faciem Domini: hoc est, quòd sitio venire & apparere. Sitio in peregrinatione, sitio in cursu, satiabor in aduentu. Satiabor dum apparuerit gloria tua Domine. Sed quando veniam? Et quod citius Deo, tardum est mihi: hoc est, quod alibi ipse clamabat: Vnam petij, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. En quàm desiderabilis, quamque valdè amabilis sit sponsus, cui nos totos deuouimus. Psalm. 41. S. August. Psal. 26.

Talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filiæ Hierusalem. Hebraicè, *Iste dilectus meus, & iste socius meus filiæ Hierusalem.*

POSTQVAM singulatim membra sponsi tantoperè commendauit, & tandem guttur illius suauissimum prædicauit: quia nil dulciùs verbis illis: Pœnitentiā agite, & appropinquauit regnum cælorum: & rursus: Nū quid voluntas mea est mors impij, & non magis, vt conuertatur & viuat? nunc tanquam conclusionem faciens, ait *Talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus.* Sensus est: Nō vulgaris est vt vnus hominum ô filiæ Hierusalem, sed Matt. 3. Ezech. 18.

ſed mirabilis & ſpecioſus valdè ſponſus meus: quē tantopere diligo, tantoq́; ardore quæro, nec quærere deſinam. Me interrogaſtis, & veluti potui, eius encomia protuli. Audiſtis qualis & quanti pretij ſit, quā merito amabilis, atq; deſiderabilis: ne excandeſcatis, ô filię, ſi tanto labore eum
Nota. quæro. Itaq;, poſt tā operoſam commendationem, quaſi exagerādo, & ante dictas laudes confirmando ſubnectit: *Talis eſt dilectus meus, & ipſe eſt amicus meus.* Duplicat verba, dilectum & amicum eum apellando, ad laudis exagerationē, & ad ampliorē veritatis aſſertionem. Nec eſt abſimile illud: Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es. Vel dilectū vocat ſuum, quia totā amoris vim in eo poſuit, amicū verò dicit, eo quod ab illo vnicè dilecta. Sicut
Sapi. 8. alibi ipſe ait: Ego diligentes me diligo. Dilectus meus eſt, quem non lingua, aut verbo humano dūtaxat diligo, ſed opere & veritate. Sic enim dilecta ſum ab illo, quiq; tā ingenti amore dilexit me, vt ſeipſum traderet pro me. Agite obſecro vos filiæ Hieruſalem, animæ fideles, ad viſionem pacis ſupernæ venire cupientes, vt per eius amorem & mandatorum obedientiam, ad illam modis omnibus affectandam tranquillitatē aſcendatis. Sicut ſcriptum eſt:
Matth. 19. Si vis ad vitā ingredi, ſerua mandata. Cęterum ingratiſſimus ille prorſus, planeq́, lapideus, & omnis humanitatis expers, qui talem ac tantum creatorē, & benignum redēptorem non ſtudioſiſſimè colit, & adorat. Vndè ſanctus
S. Grego. Gregorius: Numeratis tot laudibus, oſtenſis tot muneribus, quis audiens non concupiſcat? quis intendens non inardeſcat? Sed fidelis anima, quò plura atq; maiora de redemptore ſuo audit, & intelligit, eò propius illi adhærere contēdit, & illius ſecretiora, & magis intima agnoſcere flagrat. Quas ob res, filiæ Hieruſalem ſic interrogāt.

Quo

Quo abiit dilectus tuus, ô pulcherrima mulierũ? quo abiit dilectus tuus, & quæremus eum tecum? Ita penè in omnibus tribus linguis.

AVDIENTES filiæ Hierusalem sponsi excellentiam atq; decorem: quin & speciosum esse præ filiis hominum agnoscentes, per exactam eius imaginem à sponsa deliniatam, in illius dilectionem exardescunt: Quã ob causam sic percunctantur. Ecce fraternæ cõpassionis affectus, & solicitudo mutua charitatis, qua inuicẽ sibi deuotę animæ cõpati assolent, ad adiuuandũ se offerentes vltrò. Quod vel maximè cõtingit eis, qui perfectiores sunt: cupiũt vehemẽter subuenire infirmis. Hinc Apostolus: Flete cũ flentibus, gaudete cũ gaudẽtibus. Et alibi: Quis infirmatur, & ego nõ infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Ad eundem modum filiæ Hierusalem vnà quærere sponsum promittunt, quasi dicẽtes: Nos tibi adminiculo spõtè erimus, tecum dilectum sponsum pro virili exquirentes. *Nota.* *2.Cor.11.*

Quo abiit, & quo declinauit *dilectus tuus*, aiũt. Nam ob maiorẽ vtilitatẽ sponsus se abdit aliquando: ne mens semper deliciis affluens insolescat: & quod cælitus ei datur, meritis propriis ascribat, & sic labascat superbia turgens. Rursus: sic fit, vt suprà attigimus, quia desiderium dilatũ crescit: quo aucto, meritum cumulatiùs excrescit. Nẽpè puer IESVS duodecim annos natus sacrã Mariã matrem suã, & Ioseph nõ triduo dimitteret, nisi vt illi anxiè, Saluatorẽ quęrentes longè maius meritũ vendicarent, & nobis patientiæ, & humilitatis forent exẽplo. Cũ ergo filiæ Hierusalem Deiparam interrogarent: Qualis est dilectus ex dilecto, *Lucæ.2.*

dilecto, quia sic adiurasti nos? ipsa sanè respondebat: Dilectus meus candidus & rubicundus, &c. At illæ, amore Christi IESV tactæ, interrogant: *Quo abiit dilectus tuus ô pulcherrima mulierum? quo declinauit dilectus tuus, & quæremus eum tecum?*

Vel synagoga Ecclesiam interrogat, audiens mirabilia Christi opera, eiusque pulchritudinem, cuius amore afflata verba hæc personat: potissimè vbi Spiritu sancto pleni Apostoli, infracto animo loquebantur magnalia Dei, velut sanctus Lucas narrat: qua via sit quærendus, indicabant illi. Quærite Dominum omnes humiles terræ. Deindè qua ratione inueniatur, ostenditur: Facite iudicium & iustitiam omni tempore. Sub hæc diuus Gregorius ita inquit: Cùm proximus proximo de Christo loquitur, cùm alter ab altero qualiter inueniatur sciscitatur, quid aliud quàm quomodo inueniatur perscrutatur? Quamuis de synagoga intelligi valeat, vt aliquando conuersa Ecclesiam interroget. cui protinùs Ecclesia respondit.

Act. 2.

Esai. 65.

S. Grego.

CAPVT

CAPVT SEXTVM

CANTICORVM.

Ilectus meus descendit in hortũ suum ad areolã aromatum, vt pascatur in hortis, et lilia colligat. Hebraicè. *Dilectus meus descendit in hortum suum, ad lineas plantationum aromatis, ad pascendum in hortis, & ad colligendum violas.*

ER miram breuitatem filiabus suis respondet sponsa, seruãs decorem epithalamij carminis, quod nil triste admittit. Obseruandum quòd, in sacra pagina vsitatissimum est, præterito vti pro futuro: ac si dicat: Descendet in Ecclesiam suam homo factus filius Dei, quippe quæ hortus conclusus ab ipso appellatur. Et per viscera misericordiæ suæ visitabit nos oriens ex alto. Et probè ait descendet: quia exinaniuit se ipsum, formã serui accipiens. Imò sic huc descendit & humiliauit se Christus, vt patris obedientiam prorsus obseruans, mortem ignominiosam crucis spontè subiret. Areolæ aromatis singulæ Ecclesiæ, vel animę fideles sunt, in quibus pascitur, odore florum & liliorũ gaudio miro affectus: quemadmodum principes solent in hortos suos descendere, & inter flosculos, & flores oblectari. Vndè palàm est, quam ingenti amore Salua-

Nota.

Lucæ.1.

Phili 2.

tor suam sponsam, suosque fideles piè viuentes diligat.
Nota. Qui tot millia Angelorum in cælo habet, cui millia millium ministrant, & decies centena millia ei assistunt, diu noctuque ouanter collaudant: is descendere dignatus est, ad hoc exilium, vt homo factus, mundum redimeret. Mira res: lilia seu violas colligit, & ceu in sinu suo collocat, dū opera fidelium considerat, & cōsiderando approbat: pro quibus mercedē commeritam eis impertiat. Vel lilia colligit ex horto amenissimo, vbi quotidie electos suos sua prouidentia gubernat, & tempestiuè, secundum beneplacitum suum, transfert illos in aulas æthereas.
Ioan.14. O fœlicem diem, in quo illud adimpletur: Iterū veniā ad vos, & assumā vos ad me ipsum. Tunc sanè nedū eleemosynæ magnę, sed quod mirum est, calix aquæ frigidę mer-
Matth.10. cedem magnā accipient, veluti ipse Dominus pollicetur.

Huic sententiæ consentit sanctus Gregorius dicens: Descendit dilectus meus ad areolam aromatum, idest, Ecclesiam visitās, ad fideles maiori gratia venit, quos sanctis operibus, virtutū exemplis, bonæ famæ odorem ex se proximis emittere cognoscit. In hortis lilia colligit, & in eis pascitur. cùm multarum animarum virtutibus delectatur, Rursus, lilia carpit, quando perfectos quosque ab
Sapi.4. hac mortali vita succidit: sicut scriptum est: Placita erat anima eius Deo, ideò properauit educere eum de medio iniquitatum.

Tandē hunc descensum spōsi quidā dicunt illum esse, quo post mortem dirā crucis patres antiquos inuisit, & in limbo suā diuinitatē eis ostendēs, illos beare dignatus
Zacha.9. est. Vndè in Zacharia legimus: Tu in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo nō erat aqua. Argumento rei huius est, quòd Saluator adhuc in cruce pēdēs latroni religiosè oranti respondit: Amē dico tibi, ho-

dic

die mecum eris in paradiso: id est, post obitum meũ, Patre meo cælesti placato, meam diuinitatem videbis, in qua sunt omnes paradisi deliciæ, omniaque Angelorum & hominum oblectamenta.

Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.

HIC filiabus Hierusalẽ palàm facit, vbi quærendus sit sponsus: nam ipsæ quò abierit, & quò declinauerit, quærebãt. Ait enim: Sponsus meus in horto Ecclesiæ Romanæ quærendus est: nam inter lilia, hoc est, inter sancta desideria, cãdida verba, & illustria opera: non vtique in siluis infideliũ, aut in desertis Iudæorũ, aut hæreticorũ moratur Christus IESVS: horret planè hęc scalẽtia deserta: vndè frustrà extra hanc nostrã Ecclesiam inueniri potest. Quo enim amore sponsum ipsa diligat, in iis verbis indicat. Dilectus meus mihi, & ego illi. Id est, ille mihi opes, & deliciæ, honor, & fœlicitas, adeò vt omnia, tanquã stercora arbitrer, vt eũ lucrifaciam, perpetimq; possideã. Ille inquam mihi omne bonũ, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Quin cum Propheta indesinenter canã: Deus cordis mei pars mea Deus in æternũ. Vicissim & ego illi sponsa sum, quippe quã sic deamauit, sic charismatũ donis hõnestare voluit, vt se ipsum vltrò exhiberet: iuxta illud: Ego protector tuus, & merces magna nimis, noli timere. Vndè sanctus Gregorius: Quia sancta Ecclesia in filiis suis fide Christo coniungitur, spe suspenditur, charitate conglutinatur, ita vt nihil extra Christũ diligat: rursus eum sibi familiariter amat, illumque fortiùs tenet: ideo ait: *Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia,*

Psalm. 72.

Gen. 15.

Pulchra es amica mea, suauis & decora sicut Hierusalē, terribilis vt castrorū acies ordinata. Hebraicè. *Pulchra es tu socia mea sicut Thirsa, pulchra vt Hierusalē, terribilis sicut vexillatæ.* idest, sicut acies vexillatæ.

SANE sponsus filius Dei, vt potè miserator & misericors; quamuis paulisper taceat, & quasi absens sponsam Ecclesiam vel animam piam in anxietate deserat: tandem nō potest sua viscera misericordię cōtinere, quominus ei loquatur, & mellitis suis verbis eā soletur: iuxta illud: Ad punctū, in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis cōgregabo te. Spōsus igitur, qui parūper tacuerat, anxiè sponsa quærēte illū, iam loquitur blandiētis in morem, & ait: *Pulchra es amica mea, suauis & decora, sicut Thirsa*: quippe quę ciuitas munita est in terra Israël, vt in libro Regum legimus. Suauis est Ecclesia, idest, maximè amabilis: & pulchrè assimilatur ciuitati Hierusalē, quæ tēpore Dauid, & Salomonis florētissima fuit: adeò vt illi nulla alia ciuitas diuitiarū splēdore, atq; gloria æquari poterat. O quāta honorificentia, quanta diuitiarū spiritaliū opulētia Ecclesia sancta exundat, per verū Salomonē ditata, quiq; de seipso testatur: Ecce plusquam Salomō hic. Profectò Ecclesia militans ex munificenti Christi pacifici regis, tùm pręsidio, tùm fortitudine, tùm denique incolarum multitudine longè illam veterem Hierusalem excellit: De qua probè vaticinatus est Dauid dicens: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei. Quod nedū de triūphāti Hierusalē, sed de hac militāte rectè exponitur. Est planè aliqua ex parte hæc Ecclesia ei persimilis: alioqui nō sæpenumero regnū cælorū appellaretur, in sacro Euāgelio.

Esai. 54. 3. Regum. 15. Psal. 86.

Ha-

Habent vtraque eundem regem, scilicet Christũ IESVM regem regũ, & Dominum dominantium. Habent etiam easdem leges, quoniam earum ciues Deum toto corde diligunt, & proximos sicut seipsos. Nihilominus illa triũphat, & gloria magna potitur: hæc militat, & quotidie cũ diabolo, mundo, & carne manus conserit, vincitque spõso, Christo suffragante, qui deesse minimè potest. Apoca.3.

Cæterùm beatus Gregorius de synagoga conuersa ad Christum hoc intelligit, Pulchra, & amica, suauis, & decora, sicut Hierusalẽ synagoga esse perhibetur: quia ad quatuor Euangelia aliquando cõuersa Christum sicut Ecclesia sectabitur. Hierusalẽ quippè visio pacis interpretatur, per quam benè sancta Ecclesia figuratur. Quia dum in mundo semper pressuram patitur, viam fastidiens, quæ sit pax patriæ cælestis currendo contemplatur, confidẽs in eo, qui discipulis dixit. In mũdo pressuram habebitis, sed confidite, ego vici mundum. Dignè ergo synagoga conuersa sicut Hierusalem pulchra, & amica suauis, atq; decora dicitur: à qua pulchritudinem morum accepit, vt placeat: exercitium sanctæ operationis colligit, vt in amicitia hæreat: suauitatem mansuetudinis discit, vt permaneat: decorem conuersationis ostendit, vt per exemplum trahat. S.Grego. Nota.

Terribilis vt castrorum acies ordinata, vel *vt acies vexillatæ*, vti in Hebræo habetur. Ecce fortitudo inuicta sacrosanctæ Ecclesiæ, quæ planè sponsi sui inuictissimi gratia fulta, insuperabilis regina est: ipso dicente: Et portæ inferi nõ præualebunt aduersus eam. Idque de anima sancta Christo enixa suo modo dicendum est. Ego ero eis murus igneus in circuitu. Quis obsecro vnquam murum igneũ ferreis armis expugnare potuit? Flammeo gladio versatili Cherubim paradisum custodit, & nemo ausus est, lignũ Matt.16. Zach.2.

vitæ tangere, neq; videre: tantū abest, vt Ecclesiā spōsam
Ephe. 6. filij Dei vincere, aut superare quis queat. Terribilis, ac for
midabilis est aduersariis, mūdi rectoribus tenebrarū harū, quiq; nostri saluti rabida, ac pertinacissima ira aduersantur. Enimuerò, Christo IESV duce, & Spiritu sancto directore, sub vno sanctæ vexilo crucis omnes ordine pulcherrimo militamus. Oportet tamē, ne quis à Christi militia se subducat: alioquin serpens versutus eū superabit, & in tartarum detrahet. Exercitum autem totum Ecclesiæ prosternere, aut pessundare satanas, aut cōplices eius tyrāni, hæretici, aut orthodoxi, qui perperā agunt, nullatenus
Gene. 32. Figura. poterunt. Equidem in tres turmas fortis Iacob diuisit domum suam, dū Esau timebat furorē. At supplātator Christus IESVS tres habet in Ecclesia cuneos, siue status. Habet incipientes, proficientes, & perfectos. Notandum verò, quòd in profligandis hostibus, potissimè ordinis cura
Nota. habetur: ita vt hostes aditum nullum sibi inueniant. Nil equidem sic inexpugnabilem exercitū reddit, quā ordo optimus: quo neglecto, milites labascunt, & instar ouium ab inimicis occiduntur. Ad eandem imaginē, nisi vnitas inter reges, fraternitas inter prælatos, charitas inter fideles seruetur: aduersarij lupi rapaces magnā stragem, grauemque iacturam Ecclesiæ inferēt. Hinc perbellè clamat Pau
2. Corint. 13. lus: Pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum. Quare fides integra, spes firma, charitas sincera vel maximè sponsæ necessariæ sunt, nec non cuiq; animæ fideli, si victrices aduersus callidissimos hostes euadere cōtendūt. Faxit optimus Deus, vt sic reges, & principes fideles, prælati Ecclesię, & omnes orthodoxi paci & vnitati se dedāt, vt tam aduersarij visibiles, qui noctu diuq; insidias moliuntur, quā hostes inuisibiles nil dāni nobis inferre valeant. Interim verò procliui genu nos omnes Christū

IESVM

IESVM precemur, & cum vate Regio aßiduè oremus: IESV bonè, fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. Hoc est, vt in tua Ecclesia dilecta fraternitas, & vnitas maximè obseruetur: tua mirabili gratia fac, vt in regibus, & prælatis, quippe qui vti turres in Ecclesia præeminent, pax tua abundet, & affatim in dies augeatur. Nempè hæc precatio valdè vtilis est, & grata Deo. Psal. 121.

Confirmat, quod hactenus diximus, sancti Gregorij asſertio. Dum fideles de se ipsis vallum efficiunt, intrandi aditum hostibus non relinquunt: & ne occidantur appetiti, ipsi faciliùs occidunt. Verùm si pacem tenet Ecclesia, terribilis valdè aduersariis suis apparet: si autem per discordiam scinditur, vndique ab hostibus facilè penetratur. Pace itaque se muniat, vnitate se vinciat, charitate se vniat, vt dum in seipsa per scissuram damnum non patitur, ducē suum Christum exaltans, sine confusione sequatur, In pace oculus mētis mūdatur, vt in ipsam beatitudinis visionē intendatur: quam nemo sicut est, in hac vita conspicit, quia impoßibilè est, in hac vita patriam tenere, quoniam in exilio vnusquisque nostrum gemit. S. Grego. Pax.

AVerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerūt. Hebraicè. *Auerte oculos de contra me, qui ipsi praualuerunt in me.*

QVI ante hac velut amore sponsæ victus exclamauit, vulnerasti cor meum sponsa, vulnerasti cor meum, in vno oculorum tuorum: nunc iterum clamat, rogās eam, vt oculos suos auertat. Vbi significat, ex aspectu spōsæ, quæ in contemplatione eleuatur, tanto amore affici, vt impatiens amoris, eam ampliùs intueri nequeat. Vbi palàm facit, quātum Ecclesiam Romanā amaret, & amaturus esset, postquā homo filius Dei factus in terris visu-

rus foret. O magna, & ſtupenda amoris vis: filius Dei, iuxta amorem eius, qui exceſſu amoris deperit, nunc lo- (Nota.) quitur. Noli ſponſa (ait) noli inquam, diutiùs oculos tuos in me iactare, nec me amplius oculorum iactibus vulnerare, quia ipſi me ita vulnerarunt amore, vt ferè iam non ſim apud me, ſed prorſus extra me ipſum factus videar, & quaſi mei ipſius impos. Et hoc eſt, quod Hebraicè habetur, *Præualuerunt in me*, vel inſoleſcere me fecerunt. Eodẽ pacto inter vehementer ſe amantes contingit, vt ſic extra ſe fiant, quòd inſoleſcant, & ſui compotes non ſint. Obſeruandum magnopere eſt, quòd ſponſus haud faſtidit ſpõſæ ſuæ præſentiam & aſpectum: alioquin non ei ſuperiùs (Canti. 2.) dixerat: Oſtẽde mihi faciem tuam. Maximè ei placet animæ noſtræ contemplatio, ita vt Marthæ conquerenti, & querimoniam aduerſus ſororem ſuam facienti, Saluator (Lucæ. 7.) reſponderit: Maria optimam partem elegit, quæ non (S. Auguſt.) auferetur ab ea. Vbi diuus Auguſtinus: Factus eſt Mariæ aduocatus, qui iudex fuerat interpellatus. Quorſum ergo ſic loquitur? Profectò vt amoris exceſſus (ſi ſic fas ſit loqui) nobis patefiat. Eam ob rem verbis hiſce vtitur, & more vehementer ſe amantium affatur: quemadmodum nuperrimè, & ſi obiter tetigimus. Nos ergo illud pectori no- (Pſal. 45.) ſtro altiùs figamus, quod Dñs in Pſalmo nobis ſuadet: Vacate, & videte, quoniã ego ſum De⁹, id eſt, vacãtes, vel maximè toto niſu contẽplationi inſtate, vt perſpicuũ vobis ſit, me omnipotentẽ Deũ eſſe, qui vos ex nihilo creaui, & ſanguine proprio redemi, quiq; vos beare poſsũ, & volo.

Longè aliter ſanctus Gregorius verba hæc explicat, & (S. Grego.) ait: Oculos ad ſponſum tendimus, dum intimum mentis ad videndum Chriſti IESV gloriam, & deitatem aperimus. Sed oculos auertere præcipimur, ne videlicet aſpicere eam, ſicuti eſt, quantumcunque videamus, arbitremur.

mur. Ipsi oculi eum auolare fecerunt, quia quo ampliùs videtur, eo magis inuisibilis esse cognoscitur. A nobis vtique auolat, quia quantūcunque ictu mentis apprehēsus, incomprehensibiliter super omnem conatum nostrum se exaltat. Oculi mentis quasi hoc efficiunt, vt auolet, quoniam per hoc tātillum quod videtur, valde longinquus, & auolans à nobis apparet. Hæc ille. Nónne scriptum est: Accedit homo ad cor altū, & exaltabitur Deus? Ad cor altum, ad cor secretum accedit homo, vbi diuinitatem summi numinis tota sui intellectus indagine contemplatur: tunc exaltatur Deus, tanquam euolans, eo quod incōprehensibilis est. Vndè Mosi, gloriam Dei cernere cupiēti, dictum est: Nemo videbit me, & viuet: hoc est, in carne mortali fieri non potest, vt quis, vti ego sum, me intueatur. Sed & Paulus expertus apertissimè docet, cùm ad lucem illam ardentissimam vi diuina raptus, quomodo eā viderit, explicare non potuit. Audiuit arcana, verba quæ non licet homini loqui. Enimuerò dum apparuerit Christus vita nostra, videbimus eum, sicuti est: vt probè Ioannes contestatur: Interim cum Psalmographo concinamus oportet: Oculi mei semper ad Dominum, quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos, Et hoc satis sit nobis in hac lachrymarum valle.

Psal. 63. *Exo. 33.* *2. Cor. 12.* *Psal. 24.*

CApilli tui sicut grex caprarū, quæ apparuerunt de Galaad: dentes tui sicut greges ouium, quæ ascenderunt de lauacro. Hebraicè. *Capillus tuus sicut gregis caprarū, quæ pexæ sunt de Gilhad.*

QVAMVIS capite quarto, quæ nunc dicta sunt ad commendationem sponsæ de capillis, dentibus, & *Canti. 4.*

 genis,

genis,pro modulo nostro tractauimus: molestum nō erit nobis,nonnulla adnotare,& si quidam,tanquam iam exposita silentio,verba ista prætereant. Capillos sponsę intelligit,singulos etiam minimos de Ecclesia: quorum capilli capitis numerati sunt apud Deum. Ij vel maximè sponsam ornant,& in oculis sponsi pulchri sunt. Equidem fœdissimi erant,& omnium delictorum sorde immundi ante fidei cognitionē: nunc verò sole lucidiores Christū IESVM confitentes,& eū candido corde amantes. De quibus probè Apostolus ait: Eratis aliquādo tenebrę,nūc autem lux in Dño: vt filij lucis ambulate. Hebræi & Gentiles, in se tenebræ erant ignorantes IESVM: vbi autem in eum crediderunt,lux facti fuere in Christo: qui lux vera est, & illuminat omnem hominē venientem in hunc mūdum. Ascendunt à monte Galaad,qui mons vsqueadeo frugiferus est. Nónne Saluator mons pinguis vocatur in psalmo? Et sane rectè,quia plenus gratiæ, & veritatis eum testatur Ioannes. De cuius plenitudine omnes accepimus gratiā, pro gratia. Nec est aliud nomen nobis datum sub cælo,in quo oporteat,nos saluos fieri.

Matth.10. *Nota.* *Ioan.1.* *Acto.4.*

D*Entes tui sicut greges ouium, quæ ascenderunt de lauacro, omnes gemellis fœtibus,& sterilis non est in eis.* Hebraicè. *Dentes tui greges ouium.*

IN dentibus candorem, & æqualitatē commendat spōsus. Oues de lauacro ascèdentes candidæ & valdè mūdæ videntur. Atqui per dentes eos intelligimus in Ecclesia,qui fortes,& tā fide,quàm charitate robusti sunt, Tales esse primarios Ecclesiæ oportet, quos potissimè sponsus deli-

deliniat per gregem ouium, & per gregem aliorum fortium animalium. Quæ omnia eò tendunt, vt prælati, & prædicatores ouibus similes sint, nedum per dentes, sed per mansuetudinem, & vtilitatem. Alioqui Saluator noster non Apostolis diceret: Ecce ego mitto vos, sicut oues in medio luporum. Et rursus: In patientia vestra, possidebitis animas vestras. Equidem vt de Helia dictum est: Pater mi, pater mi, currus Israël, & auriga eius: sic de quouis prælato, siue principe dicendum, quod onera subditorum portat, vti currus, & simul auriga est, ducens animas in portũ salutis: bis pater appellatur: & benè merito, vt pascat duplici pabulo oues suas: iuxta illud, quod Dominus Petro dixit: Pasce oues meas. Et iterum: Pasce oues meas. Hoc planè subindicat, quod sequitur. Matt. 10. 4. Reg. 2. Ioan. 20.

Omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis.

Verùm duplici fœtu sponsa vel omnis anima fidelis ab ipso sponso Christo decoratur vbi ab omni scelerum sorde, per baptismum, vel sinceram exomologesim purgata, & lota est. Nam ex Spiritu sancto, vt salua fiat, Deum ipsum, & subinde proximum quemque sincere amare debet. Idque nisi faciat, frustra se lauit. Sanè necessum est, vt Deum optimum supra omnia castè, ac sanctè reuereatur, & colat: proximum verò ceu seipsum quis diligat. Ex iis duobus (ait veritatis magister) vniuersa lex pendet & Prophetæ. Quid multis immoror? Nisi quis gemellos hosce habeat, sterilis est, & proinde maledictus à Domino: vt in lege olim sancitum erat. Possumus insuper fœtum hunc duplicem bifariam munditiam intelligere, mẽtis, scilicet, & animæ: vt sponso nostro IESV immaculati simus, & per omnia candidi. Nempe, qui vtrumque hominem potenti sua virtute creauit, iure in vtroque puritatis candorem expetit. Empti enim estis (ait Apostolus) 1. Cori. 6.

pretio

pretio magno: glorificate & portate Deũ in corpore vestro. Sanè glorificare Deum, interiori homini peculiare est: portare verò eum per pœnitentiam, ieiuniis & orationibus vacando, ad corpus etiam attinet, sensus omnes ob Christi amorem mortificando. Prior autem sensus germanior est literæ. Sedulò igitur enitendum est, vt geminos hos veluti matres lactare possimus, Spiritus sancti auspicio freti. Væ, & iterũ væ, illis, qui sanctissimos istos fœtus sua pigritia, socordiaué amittunt, vel turpissimæ vitæ moribus miserè enecant. Meliùs profectò fuerat illis, si in hanc lucem nunquam prodiissent: sic contra scelestissimum Iudam Dominus loquutus est.

Sicut cortex mali punici, sic genæ tuæ, absq; eo, quod intrinsecus latet. Hebraicè. *Sicut frustrum mali granati tempus tuum, de intra crinem tuum,* vel *velum tuum.* Grecè: *absq; occultis tuis.*

MALVM granatum externè rubet, & internè granis dulcibus est plenũ, ordine miro digestis. Per tempus sponsæ, vel genas Hebraicè habetur raccah, hoc est, vacuum carne. Allegoricè signat minimam & inanẽ partem filiorum sponsæ debere esse plenos multis meritis, non secus quàm malum granatum suapte natura multis repletur granis. Sanctus Gregorius hoc magnopere notat, quod suprà sponsus dixit: sicut fragmen mali punici genę tuæ: nunc de cortice tantum memoria fit: quo nihil aliud designari putat, nisi sanguinem, qui effundetur ob fidei veritatem tempore Antichristi: sub qua vnitate fidei multi Iudæorum stringentur, quo iam vnum sit ouile & vnus pastor: quemadmodum Saluator mundi

Canti. 4.

sacro

sacro suo ore testatus est. Vel per genas castitatis flos, & pudicitiæ notatur, vt latiùs aliàs notauimus. Ne ergo sponsa bonorum operum vacuitate, coram iudice constituta, & absque charitatis oleo lampadem ferens, damnetur (vti de stultis virginibus memoriæ proditum est) pulchrè malo granato comparatur. Quin potius similis per omnia sponso sit vera charitate & interna pulchritudine decorata: ea propter subnectit: *absque eo quod intrinsecus latet.* seu *absque occultis tuis.* Nimirum affectus flammigeri, desideria sancta Ecclesiæ, vel animæ fidelis soli sponso patent: in die autem nouissimo omnibus conspicua erunt. Vndè Angelus virum desideriorũ vocauit Danielem: dicens: Missus sum ad te, quia vir desideriorũ es. O nomẽ totis medulis cordis desiderandum: ô titulum magnum omni affectu amplectẽdum. Nimirum sanctitatis insigne hoc est: nam de viro iusto legimus: Beatus vir, qui timet Dominum, in mandatis eius volet nimis. Ni fallor, velle nimis in summi numinis mandatis, magna desideria in corde gerere est, quamuis ea operi commendare quis non semper & vbique valeat. Planè arca fœderis ne dum foris, sed intus auro purissimo erat deaurata, Domino prę cipiente. Ad eandem imaginem, Ecclesia siue anima sancta non tantùm exteriùs pulchra est, vti cortex mali punici, sed intrinsecùs valdè speciosa in oculis sponsi extat.

Canti. 4. Danie. 9. Psal. 111.

Sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubinæ, et adolescentularũ non est numerus.

POSTQVAM sponsus tot encomiis extulit sponsam suam vehementer dilectam, & duabus ciuitatibus, videlicet, Thirsæ & Hierusalem iure eam assimilauit nunc pergit eam laudare de integritate eius, & perfectio-

ctione. Planè animæ, quas dilexit Christus à principio vt sponsas, & legitimas vxores ac reginas, ex quibus potissimè synagoga est constituta, fuerunt sexaginta numero.

Nota. Et rursus, nationes, quas Christus non vt legitimas sponsas, sed vt cōcubinas amauit, sunt octoginta. Per sexaginta reginas intelligit primum patrem Abraham, & deinde omnes, qui de femore Abrahę processerūt. Quippe qui sexaginta fuere, & computantur sic: Abraham & filij eius quos suscepit ex Chetura sexdecim: Ismaël quem genuit ex Agar, & filij eius terdecim: Isaac quem genuit ex Sara, & filij eius tres: Filij Iacob duodecim: filij Esau (vt habe-

Paral. 1. tur in Paralipomenō) sexdecim: ecce sexaginta. Per octoginta concubinas intelligit Noë, & filios eius, & omnes generationes, quæ à diluuio vsq; ad Abraham, ab ipso Noë, & filiis eius ortæ sunt: quorum generationes fuerūt octoginta, quæ non tantum dilectæ à Deo quantum generationes Abrahæ. Vocantur concubinæ methaphoricè à scriptura. *Adolescentularum non est numerus,* Hoc est, alia-

Nota. rum familiarum, & generationum, quæ non accesserunt ad amorem reginarum, neque concubinarum. Et istę fuerunt omnes generationes gentium: quæ ortæ sunt ex sexdecim prædictis generationibus Esau, vsque ad aduētum Messiæ: ex quo immaturæ viro, non cognouerunt ipsum sponsum Christum, vsq; ad aduentum eius: in quo quidē aduentu, factæ iam maturæ viro, per maximā earum fidē, & charitatem, meruerunt ipsi spōso Christo nubere, & in amore, & dignitate etiā ipsis reginis præferri, & catholicā vniuersalē Ecclesiam ipsa synagoga prestantiorē, chariorémq; ipsi spōso cōstituere. Quod satis apertè spōsus indicat, vbi vnicā, & perfectā sponsam suam statim appellat.

Alia expositio. Cæterùm, per sexaginta reginas, quidam significari arbitrantur eos, qui ante legem, & in lege ipsa sanctè vixerunt,

runt:quod ij naturæ legem iustissimè seruantes senarij numeri, quo quidē omnia à summo ipso Deo rerū omniū conditore patrata constant, mysticā perfectionem acceperunt:illi verò decalogo ęquissimè parentes, diuinā gratiam acceperunt. Sex enim decies multiplicata sexaginta reddunt.Per octoginta autē concubinas,illas omnes animas notat,quæ sine naturæ lege,ac scripta,veluti quędam meretriculę,sine viro legitimo lenocinio dęmonū illectę, omni viciorū iugo turpissimè prostratę,quales Gētiles populi fuere,idolorū cultibus miserrimè seruiebāt,priusquā Christi euāgelio corruscāte,ad verū, atq; legitimum matrimoniū cęlestis sponsi sanctissimè coniungerentur. Per adolescentularū infinitum numerum,omnium incipientiū multitudinem Christianæ fidei deseruire, atq; parere, oportet intelligere: ij veluti teneri adhuc, & paruuli in via Domini,bona voluntate ac vita,in lege Dei quotidie magis,ac magis adolescunt.

Præterea, sanctus Gregorius per sexaginta reginas,omnes fideles intelligit,qui prudēter corpora sua regūt,nec non & aliis sapienter pręsunt : huiusmodi animæ reginæ sunt.De quibus sanctus Petrus ait: Vos estis genus electū, regale sacerdotiū,gēs sancta,populus acquisitionis.Octoginta concubinæ,vt doctor iste asserit,sunt prędicatores, qui pretextu inanis gloriæ vel quæstus sanctū Euangeliū prędicant.Etenim cōcubinæ non ob aliud diligere solēt, nisi lucri ratione:benè quidē cōcubinæ tales concionatores appellātur,qui Christū,quem prędicant,nō spiritu,sed carne sectātur.Vndè Paulus dicebat:Multi ambulāt,quos sępe dicebam vobis,nunc autem flens dico,inimicos crucis Christi,quorū finis interitus, quorum Deus vēter est. Et rursum: Huiusmodi non seruiunt Dño IESV, sed suo ventri. Hactenus sanctus Gregorius.

S. Grego. *1. Petri. 2.* *Phili. 3.*

Adolesc-

Adolescentulæ, quarum non est numerus, animæ, quę per vana mundi gradientes sunt: scriptum est: Adolescẽtia & iuuentus vanæ sunt. Hæ dum caduca mundi sequũtur, numerum electorum excedunt: dicente Salomone: Stultorum non est numerus. Atqui electorum numerus apud Deum certus est: dicente Paulo: Nouit Dominus qui sunt eius. Et Dominus ait: Ego scio quos elegerim. Benè ergo adolescentularum non est numerus, ait Gregorius, quia dum per vanitatem, quam diligunt, in numerũ electorum non currunt, extrà remanentes, quasi in cognitionẽ diuinam nõ veniunt. Quibus ipsa veritas in futuro iudicio dictura est. Nescio vos: discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem. Sed dum reprobi mundana quærunt, & in multiplices cupiditates animum diuidunt, sancta anima in numerum electorum se stringit, multaque uidet fastidiens: vnum quod non videt, ardenter apperit: quod quandiu non tenet, in fide se nutrit, in charitate se vnit: & dum id, quod vnum, & idipsum sequitur, de huiusmodi multis vna Ecclesia efficitur, & vna columba vocatur.

Ioan.13.

Nota.

Denique alij reginas, & concubinas, atque adolescentulas hasce, incipientes, & proficientes, nec nõ perfectos in Ecclesia Christi fore intelligunt. Sanè ex iis tribus ordinibus tota Romana Ecclesia constat. Itaque incipientes siue pœnitentes perindè atque imperfecti sunt, in quibus satis adhuc viget caro: quemadmodum in adolescentulis solet caro multum lasciuire, & parum vigere ratio: ij sanè certantes bellum gerunt contra hostes, sicut Apostolus ait: Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. En bellum intestinum, in quo, teste Augustino, continua est militia: set heu rara victoria. Quãdoquidem isti, si quando labuntur, concupiscentia dominante,

Gal.5.

nante,

nante, subindè resipiscunt, & fletibus ac lamentis maculas pœnitendo, atque exomologesim coram confessore faciendo abstergunt. Quin vt filius prodigus de preteritis erratis dolentes, misericordiam suppliciter postulāt, & obtinent. Ecce adolescentulæ fragiles, quarū numerus non est: quę merito hanc sortiūtur nomenclaturam, eo quod plus ęquo carnales sunt, & petulātes tāquam puellę eam ob rem in domo Salomonis Christi IESV locū tenēt nouissimū. Obseruandum quòd non ideò dictū est, quod adolescentularum non sit numerus, quia Dñs ignoret electorum suorum numerū, quique capillos singulorum asseritesse numeratos: sed ad insinuandū multitudinis excessum Spiritus sanctus sic loquitur. Allusio est ad illud, quod Ioannes dixit: Vidi turbā magnam, quā dinumerare nemo poterat. Vbi significatur, longè plures esse vocādos ad Euangelij fidē, ex Gētibus quā ex Hebræis. Nota. Apoca. 7.

Concubinæ autem illæ sunt, quæ in dies proficiunt, & nec perfectę, sunt tyrones in Ecclesia, neq; magistri consumati, sed quasi inter vtrosq; medij: itaq; pugnando, eò deuenerunt, Domino patrocinante, vt merito extra ordinem nouissimum debeant locari. Nihilominùs non eò profecerunt, vt perfectis æquari possint: ideò reginis inferiores computantur, adulescentulis verò superiores existunt. Reginæ tandem perfecti viri sunt, qui excellētis meriti existentes, in quibus caro plenè subiugata spiritui, seriò cum Apostolo aclamare possunt: Absit mihi gloriari, nisi in cruce Dñi nostri IESV Christi: per quē mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Et iterum, Viuo iam nō ego, viuit verò in me Christus. O fœlices viros, qui eò perfectionis veniētes, reginæ, & spōsę IESV appellari valeāt: ij autem minori numero computantur, quàm concubinę, & adolescētulę: quoniā perfecti in Ecclesia pauci sunt, Gala. 6.

T si ad

ftatur. Nec femel Saluator de re tam feria loquutus eft, fed ter oues, quas fuo cruore facro redemit, illi commendauit.

Vna est columba mea, perfecta mea. In corpore naturali diuerfa funt membra, tamen quæ fuprema, media, & infima vnum corpus efficitur, vti Apoftolus optimè arguit: & fic in corpore myftico Ecclefiæ, cuius caput nobiliffimum Chriftus. Ideò perfecti cum imperfectis per vnum fpiritum viuificantem, qui fingulis diuidit, pro vt vult, couniuntur in vnam catholicam Ecclefiam. En ratio quare vna Ecclefia bene merito appellatur. Rurfus: *vna* columba dicitur, quia canendo gemit, & gimendo canit, diu noctuque cum Propheta dicens: Quis dabit mihi pennas ficut columbæ, & volabo, & requiefcam? Et iterum: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eft. Hafce orationes iaculatorias habeamus affiduè oportet, quo in pectore noftro amoris ignis nunquam tepefcat, fed magis ac magis augeatur, & crefcat. Nimirum ciuitatem manentem non habemus, fed futuram inquirimus. O fœlix mens, quæ vti columba Noë in hoc diluuio, vbi pes requiefcat, haud inuenit. Non in honore mundi, aut diuitiis perituris huius feculi, non denique in carnis oblectatione. Talis ad arcam reuerfa, ad Deum creatorem, & redemptorem fuum cõuerfa, in eo, qui eft vera pax, tranquillitatem, & pacem inueniet. Vndè ipfe clamat. In mundo preffuram habebitis, in me autem pacem. O pax, quæ exuperas omnem fenfum, & omnem intellectum: beatum dixerim eum, qui te potiri valet. Perfectam eam dicit, nam fua gratia fponfus ipfe eam mundauit, & omnimodis virtutibus decorauit: quam obrem totam pulchram iam vocarat fuprà.

Psal. 54. *Hebræ. 13.* *Gene. 8.* *Figura.* *Nota.*

Vna est matri suæ, electa genitrici suæ. Primò quia Hie-

rusalem terrestri successit, iuxta vaticinium Esaiæ: De
Esai.2. Sion exibit lex, & verbum Domini de Hierusalem. Ibi Sal
uator obire in cruce voluit, & in Sion Spiritum sanctum
misit: vndè Apostoli virtute ex alto roborati in vniuersum orbem euntes, sanctum Euangelium prædicauerũt,
&, Domino opitulante, cuncta idola destruxerunt. Vel
vnica filia est illius Hierusalem triumphantis, vt iam obiter attigimus. Enimuerò instar matris, suis suffragiis, ac
asiduis precibus semper nutrit, & fouet hanc militantem Ecclesiam, solicita de illius profectu, & salute. Et
quia cælestis Hierusalem vnicam hanc filiam in terris cognoscit, vnicè eam amat, & amplectitur malignantium,
& hæreticorum ecclasias, quæ Satanæ synagogę sunt,
vehementer horret.

Alij per matrem huius columbæ gratiam intelligunt,
quippe quæ vt mater vbera sua propinat fidelibus: quos
S.Grego. dumtaxat alit, ac solicitè nutrit. Vndè sanctus Gregorius inquit: Mater nostra est regeneratrix gratia, quia illos solos colligit, qui in simplicitate permanent, & ab
vnitate non scinduntur. Multi quippe fideles, dum in idipsum incendunt, dum vno desiderio Christi se inuicem
nutriunt, dum habentes cor vnum & animam vnam in
charitate se vniunt, ex multis membris vnum corpus
efficiunt: omnesque in vnitatis simplicitate viuentes vna
columba existunt. Quæ sola perfecta & electa genitrici suæ dicitur, quia hæc sola gratia fauente nutritur.
Vnà colũba. Obseruatione dignum est, quòd non iam oculis columbarum similis dicitur, sed vna columba. Columba iudicium est Spiritus sancti. Tota ergo spiritualis facta sponsa, totaque cælestis omnia de sponso spiritali intelligẽtia
capit, nihilque carnale, neque periturum, sed æterna cuncta, atque sanctissima meditatur, & pascit: seque totam
ad ipsius

ad ipsius Spiritus sancti nutum mouet, versat,& agit: vt vnà cum ipso beata semper existat, eiusque ęuo sempiterno fruatur. Talis est sponsa perfecta fide,& charitate Dei & proximi: ob id *mea* bis dicta, vt intelligat se non satis sponso facturam, nisi perfectè Deum, ipsumq; proximũ amarit. Tunc verè de se audiet, quod sequitur.

V*Iderunt eam filiæ Siõ, & beatissimã prædicauerunt, reginæ & concubinæ laudauerunt eam.* Græcè. *Viderunt eam filiæ, & beatificauerunt eam.* Sic in archetypo Hebræo.

V*IDERVNT eam*, ait, tempus præteritum pro futuro, videbunt, more prophetico: hoc est, videbunt Romanam Ecclesiam filiæ Siõ, amore Christi IESV inebriatam,& beatissimam dicent eam. Quod maximè gestum est, in principio nascẽtis fidei, quando Petro & Apostolo Paulo in vrbe Roma prædicantibus Christum crucifixum, tantus breui admodum credentium Romanorum factus est numerus: tantaque proindè ab immanissimo imperatore Nerone facta persequutio, necnon mirabilis strages: ita vt fama Romanorum pro Christo occisorum, increbesceret per totum orbem. Hinc Paulus: Gratias ago Deo meo per IESVM Christum, quia fides vestra annunciatur in vniuerso mundo. Vndè non mirũ, si meruit apud Christum Dominum Romanorum fides, Petrum ipsum principem Apostolorum habere pastorem: adeò vt per eius cathedram omnes Ecclesiæ mũdi Romam matrem esse cognoscerent: sicut factum est à principio fidei ab omnibus mundi nationibus. In primis à natione Germanorum, qui summos Romanos Pontifices,

Nota.

Roma. 1.

Vnica columba est Ecclesia Romana.

ces, à quibus ad fidem Christi vocati, & ad oues eius con gregati sunt, semper coluerunt, eis obedientiam præstan tes. Quamuis heu temporibus iis dederint maculam glo riæ suæ. Reginæ sunt qui de synagoga in Christum IESVM toto corde crediderunt: cōcubinæ verò, qui ex Gen tibus conuersi sunt, ex quibus cōgregata est vniuersa Ecclesia. Quod cōpletum esse cōspicimus, à mille & quingētis annis, & eo ampliùs, quibus totus Christianus orbis Romanum Pōtificem, ceu verum pastorem & Petri successorem veneratur, eique paret. Iure beatissimam prædicauerunt, quia talem ac tantum sponsum meruit habere: quem sanè Cherubim, & Seraphim, omnesque cæli ciues indefessè collaudant, inseruiunt, & assistunt: iuxta Danielem dicentem: Millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei. Quid plura? Beatissimam iure optimo dicunt omnes filiæ Sion, id est, adolescentulæ, reginæ, & concubinæ annunciant vniuersalem Ecclesiā, quam tanti facere Christus filius Dei dignatus est. Cui thesaurum sanguinis sui, & passionis magna merita confidit. Ideò maiores & minores fideles, reginæ, & concubinæ eam exaltent oportet. Imò quo quis maior fuerit dignitate, eo pluris faciat autoritatem Ecclesiæ condecet. Hinc factum est, vt nemo illi refragari, aut contradicere præsumeret. Eam ob causam si quid difficultatis oriretur, ad vniuersalem Ecclesiam recurrebant. Sic de obseruandis legalibus quæstio oborta in concilio Apostolorum soluta est: vbi ex decreto omnium Apostolorum sancitum fuit, non esse Gentes ad legalia cogendas. Res mirabilis valdè: Paulus à Christo IESV vocatus, & ab illo edoctus, ad fratres Apostolos venit, & vltrò contulit cum Petro Euangelium quod prædicabat, submittens se Ecclesiæ censuræ. Quid multis immoror? Tāti egregius doctor

Daniel. 7.

Acto. 15.

Acto. 21.

doctor Augustinus Ecclesiam fecit, vt audacter assereret: Euangelio non crederem, nisi Ecclesiæ, à qua illud recepi, crederem. Quandoquidem ipsa est domus Dei, colũna, & firmamentum veritatis, Apostolo teste. O nos fœlices, qui tantæ matris filij sumus, si tamen per omnia morigeros nos exhibeamus. Alioqui, vę nobis est, nam Saluator eos non approbat, qui sponsæ suæ rebelles sunt. Extat sentẽtia illa illesa: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit. S. August. 1. Timo. 3.

Atqui sanctus Gregorius exprimens hũc locum, filias Sion esse dicit alias Ecclesias. Sion filiæ sunt Ecclesiæ (inquit) quæ dum vitam æternam in hac carne contemplantur, à peregrinante Ecclesia ad regnantem eriguntur. Vident filiæ Sion columbam, & beatissimam prædicant, quia sanctæ animæ dum virtutes Ecclesiæ spectant, in laudem prorumpunt, & ad eius fœlicitatem aspirant. Sancta quippè Ecclesia gratia genitrice nutritur, dum fide eruditur, carne sui sponsi pascitur, sanguine lauatur, sacra scriptura saginatur: huiusmodi freta nutrimentis, dæmones potenter expugnat, vitia suffocat, carnis effrenes motus domat, spiritũ roborat, vitam æternam expectat. Hæc omnia quicunque aspicit, rectè in admirationem assurgit, & beatissimã pronunciat, quia videt ad quantã gloriam per tot virtutes exurgat. Cum reginis cõcubinæ laudant eã, quia prædicatores, & si operibus falsi existunt, sermonibus tamen vera populis ostendunt. De quibus ipsa veritas ait: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorũ lõgè est à me. Et iterum Apostolus: Qui confitentur se nosse Deũ, factis autem negant. Sancti viri cõtrà, dictis & factis cõfitentur Deũ: quia quod credũt, opere adimplent. Hæc beatus Gregorius in Cantica. S. Grego. Eucharistia. Esai. 29.

Nonnulli filias Sion interpretantur patres antiquos, qui

longiùs hanc futuram sponsam in Christo nascituram aliquando prospexere. Idque palàm Saluator fecit, dicens: Amen dico vobis, quia multi reges, & prophetæ desiderauerunt videre, quæ vos videtis: & audire, quæ vos auditis: vbi Dominus tanti boni diuites eos subindicat: alludit ad illud: Abraham vidit diem meum, vidit, & gauisus est. O inertiam nostram insignem: qui postquã filius Dei per viscera misericordiæ suæ nos visitauit, oriens ex alto, gratias ei non repẽdimus, vt ius est, sed in his perituris mũdi bonis gaudemus, & exultamus. Nempè vt paruuli parua amplectimur, quæ æterna autem sunt bona non cogitamus.

Matt. 13.

Ioan. 8.

QVæ est ista, quæ progreditur, quasi aurora cõsurgens? pulchra vt luna, electa, vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata. Ita in vtraque translatione. Hebraicè. *Quæ est ista, quæ desursum respicit sicut aurora?*

HÆc verba respondent ad ea, quæ suprà dixerat: Viderunt eam filiæ Sion, & beatissimam prædicauerunt: & ob magnam admirationem, & stuporem gloriæ matris earum dixerunt: *Quæ est ista, &c.* Quibus verbis Ecclesia Romana tribus magnis luminaribus assimilatur, auroræ, lunæ, & soli. Sanè vti aurora, quæ in matutino, nõ magnum, luculentissimum tamen, ac lucidissimum, & ab omnibus nubeculis expeditissimum dat lumen: ita vniuersalis Ecclesia in principio tunc primum lucere nõ maximum, ac satis clarum præstabat mundo fidei lumẽ: ita vt Apostolus gratias ageret Deo, quòd fides eorum annunciaretur in vniuerso mundo. Subindè lumini lunæ com-

Ecclesia.

Rom. 1.

næ comparatur: vbi significatur incremẽtum, quod mox accepit Ecclesia, Domino patrocinante, & quæ vt aurora primo elucebat, postea propagata in omnem terram, cœpit lucere vt luna, non tamen ceu sol. Et rectè comparatur Ecclesia ipsi lunæ, in suo statu, longè lateque propagato. Quia sicut luna propter aliquod interpositum impedimentum, non illuminata à sole obscuratur: sic Ecclesia sæpè per impedimenta peccatorum non illuminata à Christo, manet obscura. Item, sicut luna sępe obducta nubeculis, non dare potest lumen suum: ita & Ecclesia sæpe hæreticorum nubeculis, quodammodo obscura apparet. Rursus, sicut luna singulis mensibus defficiendo innouatur: sic Ecclesia sancta sæpenumero ab hæreticis persecuta, posteà instauratur. Denique assimilatur soli, qui maximam lucem præstat, ad significandum statum Ecclesiæ vltimum: tunc superatis tyrannorum & hæreticorum persequutionibus lucebit per totum orbem, nõ ampliùs vt luminare minùs, videlicet sicut luna, sed vti luminare maius, quod est sol: tunc sanè Dominus inquit: Fiet vnum ouile, & vnus pastor. Nota.

Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens? Vox planè laudis, & quasi admirationis est, præ nimia excellẽtia dignitatis Ecclesiæ. Mirãtur Israëlitæ denuò conuersi ad Christum, videntes sic insigniter lucere Ecclesiã, post Spiritussancti aduentum, qui corda discipulorum gratia sua repleuit. Vident Petro prædicante, nũc tria millia hominum baptizari, nũc quinque millia: ideò stupet synagoga, prospiciens sanctã Ecclesiã lætos sui luminis radios longè lateq; diffundere. Mirabile dictu: vti aurora crescebat, & paulatim augebatur, nec non vsq; ad consumationem seculi sponsus eius magister est, qui eam docere nõ desinit, iuxta promissum ipsius: Vobiscũ enim sum vsq;

ad consummationē seculi. Iustè ergo vt aurora Ecclesia lucet, quæ nimirum indesinenter proficit. Rursus, vti luna pulchra dicitur, eo quod prædicatione euangelicæ verita-
Psal.11. tis splēdet, nitetq́;. Eloquia Domini casta sunt, & instar argenti igne examinata. Item, luna haud à seipsa, sed à sole totum lumen suum sortitur: sic Ecclesia lumen fidei & scientiæ à sponso suo Christo habet. Vndè Paulus: Qui dixit de tenebris lumen splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis, in facie IESV Christi. Quid plura? vt luna sponsa lucet, quia in speculo & in ænigmate nunc videt, tempore autem præ-
1.Cor.13. stituto, videbit sponsum facie ad faciem. Tunc cùm peruenerit, quod perfectum est, id est, beata visio, euacuabitur, quod ex parte est: hoc est, fides cessabit. Nec quis excandescat, aut stupescat, videns Ecclesiam, nunc crescere, nunc verò decrescere, nam luna neutiquam semper plena est, quin & singulis mensibus mutatur. Verùm si sancta Ecclesia apud Germaniam & Angliam eclypsim passa est, apud Indos mirabiliter lucet, lucebitq́ue magis in
Psal.18. dies, Christo IESV patrocinante. Denique electa vt sol est: nam vti sol hac & illac radios suos mittit, ita vt non sit qui se abscondat à calore eius: ad eandem imaginem Ecclesia per prædicationem suam ad omnes mundi partes lumen suum effundit, cupiens pro sua virili omnes homines sui luminis participes facere: sicuti sponsus eius, omnes, vult, ad veritatis agnitionem peruenire, ne pereant.

Atqui si altiùs hæc indagare velimus. Triplicem statū
Nota. Ecclesiæ pulchrè verbis hisce depingitur: quando quidem sub lege naturæ, velut aurora Ecclesia luxit: in lege scripta, lunç rectè comparatur: in lege verò gratię, soli splē-
Psal.18. denti assimilatur. In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum: Vt optimè ex

Dauide

Dauide narrat Apostolus. Vel si malumus, ante aduentum Christi fulsit, vt aurora: post aduentum illius fœlicem resplenduit, vt luna: fulgebit sicut sol, quando Christus vita nostra apparuerit in extremo iudicio. Etenim in statu futuro lux eius indeficiens erit, nam solis lux vicissitudinem nescit. Fulgebunt iusti sicut sol, in regno patris eorum, ait Saluator noster. Hinc per bellè sanctus Gregorius inquit.

Benè vt sol electa Ecclesia dicitur, quia ad eandem gloriam perducitur, ad quam caput eius Christus, qui sol iustitiæ esse perhibetur: ipso testante: Ego sum lux mundi. Vndè verba illius ea sunt: Volo pater, vt vbi ego sum, ibi sit & minister meus. Sponsa vt luna fulget, quia in nocte vitiorum ambulantibus illuminat: electa est vt sol, quia dum magis crescit de die in diem per consuetudinis opera, lumen iustitiæ tam perfectè accipit, vt etiam exempla imitationis præbeat, quæ priùs peccatoribus imitanda non apparebat. Profectò iam luna sol efficitur, & iter agentibus in die præstat. S. Gregor. Ioan. 12.

Ad eundem modum vnaquęq; anima in via Dñi proficit: vti aurora primo refulget, vbi Ægyptum relinquit, & palpabiles viciorũ tenebras deserens ad Christũ se vertit: & cũ Esaia canit: De nocte diluculo surgit spiritus meus ad te Deus meus. Sic dum Dñs occideret Hebręos, mane veniebant ad eũ, teste Dauide. Deinde, mẽs gratia summi numinis crescẽs, vt luna fulget, gratias referẽs Saluatori, à quo virtutis fulgorem recepit. Dirupisti vincula mea (ait) tibi sacrificabo hostiam laudis. Tertiò denique ceu sol refulgens, perfectionis metam attingit, ita vt ei nihil desit. Hoc laudis Apostolus dedit Corinthis. Nunc sequitur. Esai. 26.

Terribilis vt castrorum acies ordinata.

Sancta Ecclesia sub vno militans vexillo crucis, vnoq; duce ac

duce ac pastore Romano Pontifice, & inimicis terribilis & formidolosa est, sicut castrorum acies vexillatæ, atque ordinatæ. Et est accommoda comparatio: nã sicut acies non vincunt, quæ diuissi sunt inter se, & nõ vnum sequũtur vexillum, vnumq; imperatorẽ: ita catholica vniuersalis Ecclesia non vincit visibiles & inuisibiles hostes, quos habet infensos, nisi sub vno vexillo mirifico crucis, vnoq; pastore summo Romano Põtifice certauerit. Vndè palã

Hæretici. est nostræ tempestatis prauitas hæreticorum, quippe qui ipsas acies Christi ordinatas, atque successores Petri temerè contemnũt: nempè scripturas ignorantes, & carnis suæ prauos affectus sectantes, duces cæcorum sunt, & vehemẽter cæci, Sic eos depingit pastor bonus Christus.

Ad hæc, quis non stupesceret, & timore magno correptus miraretur aciem hanc ordinatam intuẽs, cuius dux potens Christus est? tam noua tamque inaudita prodigia, quæ Apostoli virtute Dei operabantur, videbant tùm

Act.4. Hebræi, tùm Gentes, & illis inspectis populi certatim ad fidem Christi IESV currebant. Equidem videre naturã claudos statim suis pedibus rectè ambulare, cæcis natis videndi aciem restitutum iri, mortuos ad vitam reuocari, vmbra Petri infirmos languẽtes, sanari, & alia id genus humanis viribus nunquam concessa vnico verbo quàm celerrimè effici, non modo homines, verùm etiam feras ac saxa in mentis stuporem excitare potuisset. Stupebant ergo nec abs re tanta rerum miracula vidẽtes omnes populi, nulla humani ingenij ratione, nullis Philosophorũ argumentis, sed sola fidei virtute facta. Obseruãdum autem hîc est, quòd si nos aciei ordinatæ similes esse volumus, oportet, vt pacem & concordiam alterutrum habeamus. Pacem habete, clamat Apostolus, & Deus pacis &

2.Cori.13. dilectionis erit vobiscum. Ordinatè incedamus decet,

manda-

mandata Dei obnixè custodientes. Vndè Saluator ait: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Verùm gratia Dei Apostolus erat quod erat: veruntamen statim subnectit: Et gratia eius in me vacua non fuit. Collaborauit quidem & plusquàm cæteri insudauit. Sumus planè cooperatores Deo. Vt ergo dęmon, mundus, & caro iacturam nobis non inferāt, nec quicquam incommodi aduersus nos moliri valeāt, ordinatè incedendum est, pace & concordia obseruatis, mandatisque Dei opere completis. Tunc, ni fallor, terribiles erimus, ac formidabiles, tùm dęmoni, tùm mundo, tùm denique carni fallaci, quippe quæ concupiscit aduersus spiritum, & contra eum certat, vt alter Esau aduersum Iacob, & Ismaël olim pugnabat contra Isaac.

Matth. 19.

Gene. 32.

DEscendi in hortum nucum, vt viderem poma conualliū, & inspicerem si floruissent vineæ, & germinassent mala punica.

VERBA sunt Christi sponsi, & respondent ad id, quod dixerat: Veni in hortum meum soror mea sponsa, collegi myrrham cum aromatibus meis: ita nunc inquit: *Descendi in hortum nucum*, vel *nucis*. Dicit, *descendi*, prętcrito pro futuro, id est descendam in hortum nucū. Vbi populum Israëliticum appellat hortum metaphorice. Ratio, quia sicut in horto arbores ad fructificandum plantantur, sic & nos plantati sumus in domo Domini, quæ est Ecclesia ad fructus operum bonorum gignēdos. Hac ipsa metaphora vtitur dicens: Omnis arbor bona bonos fructus facit. Et iterum: Omnis arbor, quæ non facit fructum, excidetur, & in ignem mittetur. Eleganter ac satis commodè vocat hortum nucis, non alteriùs arboris, eo quod

Matt. 7.

eo quod fructus nucis valde similem cum fructu Ecclesię, & cuiuslibet animæ habet naturam. Verùm vti fructus nucis mira quadam arte reconditus intrà per durum corticem non se ostentat, & statim se omnibus offert, vt fructus cæterarum arborum: ad eũdem modum, vniuscuiusque fidelis meritum non patẽs, & in propatulo est, sed absconditum soli Deo notum: quique videt in abscõdito, & reddet vnicuique iuxta opera sua. Quid quod in nuce medulla latet, quæ adeò tenuis, & dulcis est: sic omnis gloria regis abintus, quamuis in fimbriis aureis, actiua vita externè appareat.

Synagoga. Per hortum vetus synagoga congruè intelligitur. Nuces fructus sunt valde duri: ex quibus multo labore opus est ante quàm aliquid dulcedinis quis capere valeat. Ita gestum est Apostolis prædicãtibus fidem Christi IESV, faciliùs Gentes ad fidei veritatem conuolarunt, quàm Iu-

Acto. 7. dæi: ad quos beatus Stephanus: Dura ceruice, & incircũcisis cordibus, vos semper Spiritui sancto resistitis, sicut patres vestri. Quin & Dominus inuehitur cõtra hunc po-

Exo. 32. pulum, & ait: Cerno quod populus iste durę ceruicis est. O gentem ceruicosam, quam vix Patriarchæ & Prophetæ allicere potuerunt, vt suauitatis fructus gigneratet, & Deo optimo relictis idolis seruiret. Conqueritur Dñs &

Esai. 1. clamat: Laboraui sustinens, laborare me fecistis in peccatis vestris. Sed iam ad nos hęc se vertat oratio: Si Iudęi durę ceruicis appellantur, qui prophetis obedire renuerũt: quod iudicium nos fideles expectat, si Dño prophetarũ Christo IESV filio æterni patris obaudire nolluerimus? Obsecro vos fratres, si hodie vocem eius audieritis, no-

Psal. 94. lite obdurare corda vestra. Sed subindè operam detis, vt resipiscentes, pœnitentiam agatis vltrò. Descẽdit iam

Nota. sponsus in hortum nucum, vbi carnem nostram induit,

& ex alma virgine natus prodiit: inuisit nos, qui tantopere salutem nostram dilexit, vt in ligno crucis obire dignaretur. Descendit inquam in hortum nucum, qui omnium curam gerit, & omnes saluari vehementer cupit.

Vt videret poma conuallium, & inspiceret si floruisset vinea. Descendit quotidie, si fortè inter nos, tumore superbię relicto, in humilitate fidei pulcherrimos fructus vellimus proferre. Nónne poma molles fructus sunt? Eam ob rem in eis, qui corde humiles sunt nascuntur. Valles suapte natura humoris copia abundant: montes verò non ita. Vinea, quæ florere debet, & fructus dulces germinare, ea est, de qua Esaias ait: Vinea Domini domus Israël est. Vos autem summopere cauete, ne vti illa, labruscas siue spinas proferatis. Spina vtique cruentat, & vulnerat: vndè benè peccatum spina cruentans dicitur. Conuersus sum in erumna mea (ait Dauid) dum configitur spina. Cæterùm floret anima, dum fide sincera credit: fructus germinat, quandocunque opera pietatis exercet. Sine fide, impossibile est, placere Deo. Mala punica germinare, non est aliud, quā Dei & proximi dilectionē habere. Sunt malogranata ignei coloris: ignis verò charitatē adumbrat: hinc Saluator inquit: Ignem veni mittere in terrā. Imò in cocco bis tincto, quo sacerdos olim cooperiebatur, dilectio Dei & proximi figurabatur. Vel mala punica Martyres sunt in Ecclesia, qui proprio sanguine rubricati palmam martyrij adepti sunt.

Esai. 5.

Luce. 12.

Alij hortum nucis legem esse dicunt: quippe quæ instar nucis externè amara videbatur. Nam legalia & ceremonialia illa grauedinem præ se ferebant. Eam ob causam Petrus iugum graue eam appellat, priscis patribus ferè importabilem. Nihilosecciùs sub duro cortice & amaro Euangelium latebat. Vndè scriptum est: Huic omnes

Acto. 10.

omnes prophetæ testimonium perhibent. En lex vetus Christo grauida erat: Hebræi autem ob sua facinora & arrogantiam errauerunt ab vtero, idest, à lege, & loquuti sunt falsa. Hinc Iudæis obstinatissimis ita clausus est ipse salutaris nucleus redemptionis nostræ, vt non modò misere hallucinentur in ipsa carnali lege, quam falsò interpretantur, velum enim adhuc positum est in cordibus eorum, verùm etiam lethali eius vmbra quotidie ad mortem ducuntur æternam. Omnia contingebant illis in figura & vmbra, priusquam cælestis ille sponsus è virginali vtero processisset in orbem. Quæ omnia iam palàm apparēt cunctis volentibus scire veritatē. Nox enim præcessit, dies

Roma.13. autem appropinquauit, vt pulchrè testatur Paulus. O mirabilem Dei bonitatem: non sat ei visum est, tot reges & prophetas, doctrina & virtutum candore præditos, misisse, nisi ipse veniret ad hortum nucum, videretq;, si floruisset vinea. Væ illis, qui extra vineam proiicientes hæredem in cruce occiderunt, & væ orthodoxis, qui perperam agētes, in semetipsis quotidiè Dominum gloriæ crucifigunt.

Beatus Gregorius per nuces intelligit perfectos in Ec-

S.Grego. clesia: qui dum diuinam sapientiam intra corpora sua retinent, quasi nucleum in fragili testa portant. Sūt itaque quam plurimi in Ecclesia, quorum conuersatio in cælis est, dulcedinem magnam in corde sentientes, quos homines vilipendunt. De quibus Apostolus ait: Habemus

Psal.30. thesaurum istum in vasis fictilibus. Et in Psalmo: Quam magna est multitudo dulcedinis tuæ, quam abscondisti timentibus te! Corda igitur suorum visitat Dominus frequenter, vt actiones sanctas inspiciat. Etenim vti hortulanus hortum suum sæpe visitat, vt arborum poma videat:

Collatio. sic Christus Saluator noster tùm Ecclesiam suam, tùm mentem piam inuisere dignatur. Atqui, vt vt humilium

amator Christus est, ideò nō montis sed conuallis poma videre cupit. Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilē, & quietum, & trementē verba mea? Et in Psalmo habetur: Excelsus Dn̄s, & humilia respicit, & alta à lōgè cognoscit. Vineæ florentes filij recenter credētes sunt: mala punica perfecti vocantur, qui exēplis suis proximos ædificant, & alios ad eadē opera patrāda excitāt. Vndè dicebat Apostolus: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Itaque, sicut flores rectè dicuntur, qui denuò ad fidem veniunt, ita mala punica perfecti in sancta Ecclesia probè appellantur. Psal. 112.

NEsciui, anima mea conturbauit me, propter quadrigas Aminadab. Hebraicè. *Non noui, anima mea posuit me quadrigas populi principis.*

SPONSVS dixit, se descendisse in hortum, idest, in domum Israël ad inspiciendū fructus eius: nunc autem respondet sponsa: *Nesciui*, scilicet, te sponsum descendisse ad me in hortū. Hûc expectat, quod Saluator Hierosolymā adiens dixit: Quia si cognouisses & tu, &c. Et addidit: Non relinquent in te lapidē super lapidem, eo quod non cognoueris tēpus visitationis tuæ. *Anima mea conturbauit me, propter quadrigas Aminadab.* Vbi notandū, quod Græcè habetur: *Anima mea posuit me quadrigas Aminadab.* Hebraicè: *Anima mea posuit me quadrigas populi principis.* Haminadab duæ dictiones Hebraicę sunt, quas vnum nomen alicuius hominis esse, quidam putauerunt. Sēsus est: Anima mea iniqua, & peruersa voluntas mea posuit me quadrigas populi principis: hoc est, ipsarum gētium. Nempè quia suum sponsum synagoga non nouit: negan Matt. 13. Nota.

do eum,& occidendo,poſuit ſeipſam quadrigæ,& ſellã, ideſt,ſubditam populi principis Romani, ipſa dicente, magno ſuo malo: Non habemus regem, niſi Cæſarem: idque Domino opitulante geſtum eſt, vbi Titus & Veſpaſianus ciuitatem inclytam circũeuntes, tandem eam prorſus demoliti ſunt, iuxta prophetiam Saluatoris noſtri Chriſti IESV. Itaque ſeipſam redarguens ſynagoga
Pſal. 35. ait,iuxta prophetæ vaticinium: Noluí intelligere,vt be-
1.Tim.1. ne agerem,obediendo Euangelio. Et Apoſtolus ait: Miſericordiam conſequutus ſum, quoniam ignorans feci in incredulitate. Hæc ſanè ignorantia potiſſima cauſa fuit turbationis,quam iuſtè patiebatur. Vndè inquit: *Anima mea conturbauit me,&c.* Planè affectus prauus ordinem peruertit,& mentẽ penitus turbat. Imò iuuenes idoneos dixit Philoſophus,qui doctrinam moralẽ audirent, eo quod perturbationes ſequantur.

Si autem *Aminadab* nomen ſit patris Naaſon, vt quidã aiunt,tunc ſenſus erit: Hanc ob cauſam non credidi Euangelio, quia conſiderans tot currus & quadrigas priſcorũ patrum,qui tot reges ſuperarũt,vt terrã ſanctam poſſiderent,in faſtũ ſuperbię eleuata,nolui Chriſto in humilitate nouam legẽ nuncianti auditum præbere. Sãctus
S.Grego. Gregorius, *Aminadab* populum ſpontaneum ſignificari aſſerit. Ideò ait. *Neſciui,anima mea cõturbauit me,&c*, ideſt: Tot virtutes in ſancta Eccleſia fieri vides, quare in tanto tẽpore non percepi? quare incredula perſtiti? cur tã diu per infidelitatem meam in tenebris ignorantiæ remanſi? Sed propter quadrigas Aminadab cõturbatur, quia quãdoq; per prędicationem Chriſti ad fidẽ ſuſcipiendã excitatur. Aminadab ſpontaneus populus interpretatur. Et benè proculdubio Chriſtus ille à patre ſpontaneus populus dicitur: quia cum ſpontanea charitate ad populũ ſal-

uan-

uandũ descendit,& vt nos à morte eleuaret,pia voluntate,& benigna gratia mortẽ in cruce suscepit. Vndè benè ad patrẽ ait: Volũtariè sacrificabo tibi. Et rursus: Nõ mea volũtas,sed tua fiat. Propter quadrigas Aminadab ergo synagoga conturbatur,quia quãdo quatuor Christi euãgelia in mũdo currẽtia in cordibus hominũ per fidẽ contẽplatur,mox in tenebris suæ infidelitatis cõfunditur, & ab orta confusione salubri ad pœnitentiam cõmouetur. *Matth.26.*

R*Euertere, reuertere Sullamitis, reuertere, reuertere, vt intueamur te.*

VOX Ecclesiæ ad synagogã insonat, vehementer cupiens,eã ad Christum venire,eiq́; corde sincero credere. Aduertendum,quòd non Sunamitis, sed Sullamitis dicẽdum est: nam Græcè & Hebraicè sic scribitur: imperitia autem scriptorũ litera.L.mutata est in.N.Interpretatur pacifica : nam deducitur à Salem ciuitate metropoli Israël. Salem verò pax interpretatur. Enimuero quod in psalmo legimus: Factus est in pace locus eius, in Hebræo sic habetur: Factus est in Salem locus eius. Atqui Salem illa metropolis in regno Israël, nostram ciuitatem Romam adumbrabat: quippe quæ omnium Ecclesiarũ caput est,& catholica, idest, vniuersalis in toto orbe vocatur. De qua Dominus ad Petrum: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Hinc palàm est,quàm falsò hæretici comminiscuntur,& confingunt, tot esse Ecclesias,quot oppida,& ciuitates in mundo: tot etiam forè summos Pontifices,quot sacerdotes. Verùm vna est principalis Romana Ecclesia, vnusque precipuus atque summus Pontifex,beati Petri vices habens. Alioqui non tantopere Saluator noster soli Petro claues spopõdisset, *Psal.76.* *Matth.16.* *Ioan.21.*

Ioan. 21. & cæteris Apostolis præsentibus tàm obnixè eidem oues suas commendasset. Veruntamen illorum commenta relinquamus, quibus cōminatio illa stupenda instat: Si quis

Apoca. 22. apposuerit ad hęc, apponet Deus super eū plagas scriptas in libro hoc: Et si quis diminuerit de verbis libri Prophetię huius, auferet Deus partē eius de libro vitæ. Hactenus vndè Sullamitis dicatur, & quomodo pacifica, vel pacē habens interpretatur vidimus.

Quorsum verò quater repetatur, *reuertere* indagare lubet. Nēpè quia in captiuitate vltima, quā in vltionem sui sceleris patiuntūr, quod nimirū Mesiā verū crucifigendo patrarūt, per quatuor mūdi partes diuisi sunt Iudęi. Hoc Dñs eis prædixit, vt pœnitentiam agentes conuerterētur:

Lucæ. 21. Erit pressura magna, & ira populo huic: & cadent in ore gladij, & captiui in omnes gentes. Ad reuocandū ergo à captiuitate hac miserāda ad vnitatē catholicę fidei, quater clamat sancta Ecclesia dicēs: *reuertere*. Equidē Euāgeliū ante seculi cōsumationē, in toto orbe, sicuti Christus IESVS pręmonuit, & vbi intrauerit plenitudo Gentiū, Iudęi ex omnibus mundi partibus cōgregabuntur ad vnitatē Ecclesię: adiicienturq;, quotquot prædestinati sunt ad vitā in credentiū numerum. Addidit statim causam vocationis, *Vt intueamur te*. Alludit illi sententię: Conuertimini

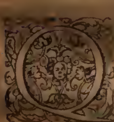
Ezec. 18. ad me, & ego conuertar ad vos. Et iterū: In quacunq; hora ingemuerit peccator, omniū iniquitatū, quas operatus est, nō recordabor ampliùs. Si verò quis legat nó quater, sed ter, *reuertere*, vt in originali Gręco extat, poterit benè accōmodari ad fidē sanctę Trinitatis: perindè atq; illud: Veni de Libano spōsa, veni de Libano, veni & coronaberis. Nihilominus prima expositio magis consonat literæ.

S. Grego. Beatus Gregorius super Cantica Sullamitem, idest, captiuam significari asserit. Vndè inquit: Sullamitis, captiua

captiua interpretatur. Hæc, vt reuertatur, vocatur, quia synagogæ in fine mūdi fides ab Ecclesia affertur, vt dignitatē pristinam accipiat, quæ sub infidelitatis iugo à dæmonibus captiuatur. Et rectè quater vt reuertatur dicitur, quo Iudæi per quatuor mundi partes dispersi, ad agnitionem fidei sanctæ currant. Par est, vt synagoga conuersa omnibus ostendat, quantum malum fecit, Christum verum Messiam crucifigendo. Sed protinus dum Ecclesia fidem synagogæ intueri appetit, sponsus congratulando quasi interrogans, respondet, & dicit.

CAPVT SEPTIMVM

CANTICORVM.

Vid videtis in Sullamite, nisi choros castrorum? Græcè sic: *Quid videbitis in Sullamitide quæ vadit, vt herba castrorum?* Hebraicè: *Quid videbitis in hassulamnith, sicut choros castrorum?*

ÆC profectò, ad baptismatis sacramentum pertinere arbitror, quæ de Sullamitide narrantur. Nam quod vti castrorum chori venire dicitur, vel incedere, ad sanctorum multitudinem, & electorum numerum referri credimus. Quiquidem vti Dei Angeli ad fidem Christi IESV per Euangelium ve-

Genes. 32. ritatis illuminati perueniũt ad baptiſma. Hinc Iacob Angelis occurrens exclamauit: Caſtra Dei ſunt hæc. Eſt ergo verbum iſtud commendaticium ſponſæ Sullamitis, vel Sullamitidis, ſub conditione tamen, ſi iuxta vocantis inuitationem reuertatur ad ſuum virum priorem. Dicatque toto corde: Reuertar ad virum meum priorem, quia

Oſee. 2. melius erat mihi tunc, quàm nunc. Perindè dicat ſpõſus: ſi velit mihi vocanti acquieſcere iſta Sullamitis, & ab errore ſuæ cæcitatis ad me reuerti, quanquam diſperſa eſt in gentibus, & deſpectui habetur, quaſi errans, & vagabũda, iterum coadunabitur, & in vnitate Eccleſiæ catholicę congregabitur: & tunc fiet aſpectu pulchra, & hoſtibus ſuis formidabilis, ac ſi eſſet chorus, vel exercitus caſtrorum, in magna vnitate & cõcordia ſpiritali pulchrè diſpoſita. Potuiſſemus in plurali numero legere, ſicut in Græca & Hebraica editione habetur: ita vt ſponſus generaliter ad ſuos comites dicat: Quid videbitis in Sullami-

Nota. te, niſi choros caſtrorum? Mirabile eſt, quòd chori ad triumphum & delicias pertinent, caſtra verò ad laborem & pugnam attinent. Et ſic videtur, quòd duo contraria hîc iũgantur. Planè, qui ad veritatem conuertuntur, errore ſuo ſpreto, poſt conuerſionem, quaſi chori iubilantes apparent, & ceu caſtra ſimul videntur: nimirum vt chori ouãtes, cum Regali citharedo decantant: In cõ-

Pſal. 125. uertendo Dominus captiuitatem Sion, facti ſumus ſicut conſolati: tunc repletum eſt gaudium noſtrum, & lingua noſtra exultatione. Cæterùm caſtra ſint oportet, certo ſcientes, quoniam militia eſt vita hominis ſuper ter-

Iob. 7. ram, teſte Iob. Ideò ſatanas vt leo rugit, diu noctuque circuens, & quærens quem deuoret. Quam ob cauſam nos vigilare, & orare, indeffeſsè decet, quemadmodum pro-

1 Petr. 5. bè Petrus fideles omneis hortatur. Huc pertinet, quod di

uus

uus Gregorius ait: Castra quippe militantium sunt. Castra ergo in Sullamite videbuntur, quia pro fide, quã modo impugnat contra infideles robustè, aliàs contra perfidos præliabitur. Sed quia hoc per sanctam Ecclesiam fiet, vt synagoga conuertatur, quia sermonibus & exortationibus prædicatorum tandẽ reuertetur ad fidem: ideò iustè ad laudem sponsæ sponsus se conuertit, dicens.

QVàm pulchri sunt gressus tui in calciamẽtis filia principis! *Sic ferè in omnibus tribus linguis.*

FILIAM principis vocat synagogam conuersam ad fidẽ Messiæ totius mundi redemptoris: quia filia fuit magni principis, putà Abrahę. Sensus est: ô quàm pulchri fuerunt gressus tui hactenus in calciamẽtis! idest, pedes tui calciamentis fuerunt accincti ad ambulãdum, & iter agendum, & si laboriosum propter me. Et filiã principis eã appellat, vt ingenuitatẽ suam agnoscens in virtutibus crescat. Virtus siquidẽ (vt vulgo dicitur) laudata crescit. Quod autem Abrahã princeps vocetur, sacra contestatur scriptura. Filij Geth dixerunt ei: audi nos Domine, princeps Dei es apud nos, in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum. Mirabile dictu, non sat fuit sponso capite quarto laudare sponsæ pulchritudinem, vbi dixit: Quam pulchra es amica mea! oculi tui columbarũ &c. nisi eã laudet de infimis membris: quo ostendat in Ecclesia nullã esse maculã, sed totam esse decoram, ex quacũque parte spectetur. Itaq; à pedibus exorsus ait: *Quàm pulchri sunt gressus tui!* Nẽpe filiã principis iure eam vocat, vt nũc attigimus, quia filia Abrahæ. Sed altiùs repetentes hunc titulum, rectè filia principis Ecclesia vocatur, quia

Gen. 23.

Cant. 4.

Apoc.3. per adoptionē filia Christi efficitur in baptismo. Et ideò Rex regum, & Dominus dominantium in Apocalypsi Christus vocatur: imò in psalmo regina benè merito nūcupatur, quippe quæ à dextris sponsi sui astat. Cæterum calciamenta vel legis præcepta sunt, vel patrum antiquorum egregia exēpla. Hisce calciamētis affectiones, quæ, ni fallor, pedes animæ sunt, tùm à luto peccati, tum etiā à spinis, quibus mundus plenus est, defenduntur. Cùm ergo Ecclesia iter suum agat, non declinans ad dexteram nec ad sinistram, immaculatis pedibus regiam viam gradiens, benè laudatur à sponso dicente: *Quam pulchri sunt gressus tui!*

Nota.

Hinc pulchrè sanctus Gregorius dixit: Filia principis sancta Ecclesia dicitur, quia prædicatione in vitam nouā regeneratur, & quia per diuinitatis potentiam omni creaturæ, quam condidit principatur. Quid autem sunt calciamenta Ecclesiæ, nisi exempla præcedentium pattum, quibus in via mundi huius munitur? Sic per omnes tribulationes, quæ exurgunt, confidenter calciata gradiatur, Ephe.6. Vndè Paulus dicit: Calciati pedes in præparatione Euangelij pacis. Calciamenta quippe de mortuis animalibus fiunt: & nos pedes spiritualiter calciamus, quando à patribus sanctis, carne mortuis, exempla illustria sumimus: vt ad eorum similitudinem tentationes expugnemus. Potest etiam intelligi, quod Ecclesia calciatur, quando in prædicatione sua, ad perferenda mala, morte Christi munitur. 1.Petri.4. Quo pertinet illud Petri: Christo in carne passo, vos eadem cogitatione armamini. Et codē attinet, quod Hebræ.12. Apostolus dixit: Recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt ne fatigemini animis vestris deficientes. Equidem singula annotatu sunt digna: nos verò progrediamur. Pulchri ergo

ergo sunt sponsæ gressus calciatæ, quæ filia est principis: quia coram diuinis oculis placet officium cuiuslibet electi, secundum exempla patrum præcedentium. Sicut scriptum est: Interroga patrē tuum, & annunciabit tibi, maiores tuos, & dicent tibi. Deut. 32.

Iuncturæ feminum tuorum, sicut monilia, quæ fabricata sunt manu artificis. Umbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigēs poculis. Hebraicè. *Vertebra femorum tuorū, sicut pretiosa, opus manuum artificis.* Græcè. *Numeri femorum tuorum, &c.*

VT par pari referret sponsus, nunc laudat sponsam de omnibus suis membris: quoniam ipsa eodem modo suum laudauit sponsum. Vbi maximè notādum, Nota. quod sponsa sui sponsi pulchritudinem commendans, à capite cœpit vsque ad pedes. At contrà sponsus collaudans speciem sponsæ, à pedibus exordium sumens, ad caput vsque ascendit. Ratio, quia intentio spōsæ erat, deducere sponsum de summo cælo ad se: intentio verò sponsi erat, ab ima terra exaltare sponsam vsque ad cælos. Cæterùm comparando iuncturas feminum, vel femorum spōsæ rebus pretiosis, latenter laudat summam eius honestatem. Sanè res pretiosæ semper coopertæ, & velatæ tenentur, ob earum excellentiam. Item laudat eam ab eorum artifice, qui est ipse Deus. Vndè ait: *quæ fabricata sunt manu artificis*: id est, qui est summus artifex Deus, hanc Ecclesiam fabrefecit, & decorauit. Sanè Spiritus sanctus, qui in libro sapientiæ artifex omnium vocatur, ipse castitatis, & pudicitiæ, & virginitatis ornamentis honestare eam di-

gnatus est. In cuius typo Eliezer monilia aurea dedit Re-
Gene. 24. becæ, iuxta fontem stanti. Nec non rex Assuerus Hester sponsæ suæ, aliàs pauperi, ornamentis pretiosis vestiuit ornauitque.

Vmbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis. Hebraicè *Crater lunæ*: idest, persimilis est crateri lunari, ad similitudinem lunæ plenæ. Perindè dicat, fœcundus est vti luna plena. Profectò sancta Ecclesia nullo vnquam tempore sterilis esse potest, quin & fœcunditate & prole sanctorum abundat, abundabitque, quandiu mundus stabit. Vel crater abundans poculis, cui vmbilicus Ecclesiæ comparatur, abundantia doctrinæ salutaris est. Enimuerò sub vmbilico matris infans fouetur, ac nutritur: & sic fideles in Ecclesia doctrina sancta fouentur, & magis atque magis piorum animæ vegetantur. Et quia salutaris doctrina fieri non potest, vt deficiat, Spiritu sancto suggerente, & in ore concionatorum Euangelij loquente, optimè dictum est: nunquam indiget po-
S. Grego. culis. Vndè sanctus Gregorius inquit: Manu fabricata artificis monilia dicuntur, quia per opera Christi prædicatores pulchri & vtiles efficiuntur. Vmbilicus etiam prædicatorum caterua est, qui benè crater esse dicũtur, quia per eos populus eruditur, vino spiritali ipsorum officio inebriatur. Qui benè crater tornatilis ordo prædicatorũ nuncupatur: quoniã iuxta mores vniuersos hominũ necesse est, vt lingua prædicatoris voluatur. Qui poculis nõ indiget: quia quod aliis præponit, necesse est, vt abundantius bibat, & pleniùs, quod aliis largitur, ipse cõtineat. Huc attinet, quod Saluator dixit: Qui fecerit, & docuerit, hic
Matt. 5. magnus vocabitur in regno cælorum. Alij de sacerdotibus hoc intelligunt, quos maximè oportet fore mundos, & apprimè eruditos. Sicut in Malachia scriptum

est;

est: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem de ore eius exquirent, quia Angelus Domini exercituum est. Quàm horreat Dominus ignorantiam & ruditatem perspicuum est, vbi ait: Quia tu repulisti scientiam, ego repellã te ne sacerdotio fungaris mihi. Quã ob causam in lege Deus optimus asinum sacrificio suo animal, immundum esse declarauit. Orabat quidẽ obnixè Rex sanctus Dauid, & dicebat: Sacerdotes tui induantur iustitiam, & sancti tui exultent: nosque idipsum suppliciter precari debemus. Malach. 2. Osee. 4.

V*Enter tuus aceruus tritici vallatus liliis.* Sic in Græco, & Latino. In Hebræo verò ita: *Venter tuus aceruus tritici, circũseptus violis.*

OPTIMA quidem comparatio hæc est. Nam ex aceruo fasciũ tritici fit panis, quo vel maximè ad vitæ præsentis victum omnes indigemus. Sic ex ventre sponsæ ortus est cælestis ille panis, qui panis vitæ iure appellatur, quem qui dignè ederit, viuet in æternum. Lilia, Ioan. 6. seu violæ, quę circuunt Ecclesiam, sancti sunt, qui ex aluo sponsæ nati fuere, nascenturque. Etenim vt flores benè olent, vt suapte natura fragrantiam præ se ferunt: ad eundem modũ sancti, mirũ odorem emittunt, egregia opera patrãtes. Sicut thus ardens in igne, de vno quoque iusto Eccle. 50. dictũ est. Et Apostolus ait: Bonus odor Christi sumus in omni loco: hoc est, patiẽtia, humilitas, & charitas nostra Christum IESVM indicãt, vbicunq; sumus: ita vt quibusdam simus odor vitæ in vitã. Sed vndè hic aceruus tritici prodierit, altiùs perscrutemur oportet. Nempè ex illo benedicto

Ioan.12. nedicto grano, quod cecidit in terram & mortuum, multum attulit fructum, aceruus hic ortus est. Hinc tot Apostoli, Martyres, Confessores, & Virgines exierũt. Alioqui nisi Christus in cruce pro mundi salute obiret, ipse solus maneret, veluti ore suo benedicto ipse protestatus est. Cęterùm sicut multa grana aceruum tritici efficiunt, ita fidelium multitudo & Ecclesia copulatur. Vnus atque idem fide Christi populus, & communione vnius baptismatis colligitur. Sic est omnia in omnibus vnus Deus, & pater omnium. Sed hic liliis constipari, & sepiri debet, odoratissimis, & frugiferis virtutum actionibus, castissimisque colloquiis exerceri: vt vnicuique detur secundum opera

Prouer.31. sua merces: sicut scriptum est. Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera eius. Confirmat hanc sententiam diuus Gregorius, inquiens. Per ventrem populi latitudo designatur, qui benè sicut aceruus tritici liliis vallatur: quia dum operibus sanctis intendens in cæleste horreum preparatur, exemplis sanctorum, vt perseueret, vndique munitur. De quibus iterum dicitur.

DVo vbera tua, sicut duo hinnuli capreæ gemelli. Sic in omnibus tribus linguis

DVO testamenta, vetus scilicet, & nouum, velut duo vbera sunt, ex quibus lac suaue dimanat, quo omnes fideles alimur, & saginamur. Sed quia in capite quarto de iis vberibus iam tractauimus, sat sit expositionem sancti Gregorij enarrare. Duo vbera sponsæ au-

S. Grego. tem, duo populi sunt: quia dum amore fraterno semper viuunt, se inuicem lacte pietatis in charitate nutriũt. Qui benè duo hinnuli capreæ gemelli nominãtur, in spe ęternitatis intendentes, quasi in montibus concordes pascũ

tur,

tur: dum per prædicationem in fide geniti sacris scripturis nutriuntur. De quibus iterum dicitur.

Collum tuum, sicut turris eburnea. Oculi tui sicut piscinæ in Hesebon, quæ sunt in porta filiæ multitudinis.

COMMENDAT collum sponsæ tùm à candore, tùm etiam à fortitudine. A candore, cùm dicit eã eburneam per nimiam eius sanctitatem & innocentiam: à fortitudine, vbi turri ipsam comparat. Vndè liquido cõprehenditur, sponsa adeò fortis esse, vt nullis infidelium, hæreticorumvé persequutionibus flectatur, neque deprimetur. *Oculi tui*, id est, prophetæ, per quos tanquã per oculos vides futura, qui primò fuerunt in Hesebon ciuitate Israël, quam acceperunt Hebræi de manibus Seon regis Amorrei, vti in Numeris memoriæ proditum est. Inibi prophetæ tanquam fontes fuere, effundentes multam aquam doctrinæ sanctæ. Intelligit etiam per oculos, qui erant in Hesebon tanquam fontes, duos maximos prophetas Spiritu Dei afflatos, qui se contulerunt ad nunciãdum Christum IESVM, & hoc *in porta filiæ multitudinis*, hoc est, ad populosam, & magnam ciuitatem metropolim Gentium, vrbem Romam. Sunt etiam in sancta Ecclesia prædicatores, sicut turris eburnea, quia excelsi propter contemplationem: fortes ob sanctorum operũ exercitationem: pretiosi per diuinam sapiẽtiam, vt diuus Gregorius ait. Et ideò de illis Saluator noster ait. Vos estis lux mundi. Sanè vt lumina corporis oculi, ita prædicatores mundum illuminant, tenebras viciorũ virtute verbi Dei depellunt, atque cælestis vitæ iter velut digito ostendũt. Nempè vt Deus optimus primò lucem creauit, dicens: Fiat

Nota. Nume. 21. Matt. 5.

omnes prophetæ testimonium perhibent. En lex vetus Christo grauida erat: Hebræi autem ob sua facinora & arrogantiam errauerunt ab vtero, idest, à lege, & loquuti sunt falsa. Hinc Iudæis obstinatissimis ita clausus est ipse salutaris nucleus redemptionis nostræ, vt non modò miserè hallucinentur in ipsa carnali lege, quam falsò interpretantur, velum enim adhuc positum est in cordibus eorum, verùm etiam lethali eius vmbra quotidie ad mortem ducuntur æternam. Omnia contingebant illis in figura & vmbra, priusquam cælestis ille sponsus è virginali vtero processisset in orbem. Quæ omnia iam palàm apparēt cunctis volentibus scire veritatē. Nox enim præcessit, dies

Roma.13. autem appropinquauit, vt pulchrè testatur Paulus. O mirabilem Dei bonitatem: non sat ei visum est, tot reges & prophetas, doctrina & virtutum candore præditos, misisse, nisi ipse veniret ad hortum nucum, videretq́; si floruisset vinea. Væ illis, qui extra vineam proiicientes hæredem in cruce occiderunt, & væ orthodoxis, qui perperam agētes, in semetipsis quotidiè Dominum gloriæ crucifigunt.

Beatus Gregorius per nuces intelligit perfectos in Ec-

S.Grego. clesia: qui dum diuinam sapientiam intra corpora sua retinent, quasi nucleum in fragili testa portant. Sūt itaque quamplurimi in Ecclesia, quorum conuersatio in cælis est, dulcedinem magnam in corde sentientes, quos homines vilipendunt. De quibus Apostolus ait: Habemus

Psal.30. thesaurum istum in vasis fictilibus. Et in Psalmo: Quam magna est multitudo dulcedinis tuæ, quam abscondisti timentibus te! Corda igitur suorum visitat Dominus frequenter, vt actiones sanctas inspiciat. Etenim vti hortulanus hortum suum sæpe visitat, vt arborum poma videat:

Collatio. sic Christus Saluator noster tùm Ecclesiam suam, tùm mentem piam inuisere dignatur. Atqui, vt vt humilium

ama-

amator Christus est, ideò nō montis sed conuallis poma videre cupit. Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilē, & quietum, & trementē verba mea? Et in Psalmo habetur: Excelsus Dñs, & humilia respicit, & alta à lōgè cognoscit. Vineæ florentes filij recenter credētes sunt: mala punica perfecti vocantur, qui exēplis suis proximos ædificant, & alios ad eadē opera patrāda excitāt. Vndè dicebat Apostolus: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Itaque, sicut flores rectè dicuntur, qui denuò ad fidem veniunt, ita mala punica perfecti in sancta Ecclesia probè appellantur. Psal. 112.

NEsciui, anima mea conturbauit me, propter quadrigas Aminadab. Hebraicè. *Non noui, anima mea posuit me quadrigas populi principis.*

SPONSVS dixit, se descendisse in hortum, idest, in domum Israël ad inspiciendū fructus eius: nunc autem respondet sponsa: *Nesciui*, scilicet, te sponsum descendisse ad me in hortū. Hûc expectat, quod Saluator Hierosolymā adiens dixit: Quia si cognouisses & tu, &c. Et addit: Non relinquent in te lapidē super lapidem, eo quod non cognoueris tēpus visitationis tuæ. *Anima mea conturbauit me, propter quadrigas Aminadab.* Vbi notandū, quod Græcè habetur: *Anima mea posuit me quadrigas Aminadab.* Hebraicè: *Anima mea posuit me quadrigas populi principis.* Haminadab duæ dictiones Hebraicę sunt, quas vnum nomen alicuius hominis esse, quidam putauerunt. Sēsus est. Anima mea iniqua, & peruersa voluntas mea posuit me quadrigas populi principis: hoc est, ipsarum gētium. Nempè quia suum sponsum synagoga non nouit: negan Matt. 13. Nota.

V do eum

do eum,& occidendo,posuit seipsam quadrigā,& sellā, idest,subditam populi principis Romani, ipsa dicente, magno suo malo: Non habemus regem, nisi Cæsarem: idque Domino opitulante gestum est, vbi Titus & Vespasianus ciuitatem inclytam circūeuntes, tandem eam prorsus demoliti sunt, iuxta prophetiam Saluatoris nostri Christi IESV. Itaque seipsam redarguens synagoga
Psal. 35. ait,iuxta prophetæ vaticinium: Nolui intelligere,vt be-
1.Tim.1. ne agerem,obediendo Euangelio. Et Apostolus ait: Misericordiam consequutus sum, quoniam ignorans feci in incredulitate. Hæc sanè ignorantia potissima causa fuit turbationis,quam iustè patiebatur. Vndè inquit: *Anima mea conturbauit me,&c.* Planè affectus prauus ordinem peruertit,& mentē penitus turbat. Imò iuuenes idoneos dixit Philosophus,qui doctrinam moralē audirent, eo quod perturbationes sequantur.

Si autem *Aminadab* nomen sit patris Naason, vt quidā aiunt,tunc sensus erit: Hanc ob causam non credidi Euangelio, quia considerans tot currus & quadrigas priscorū patrum,qui tot reges superarūt,vt terrā sanctam possiderent,in fastū superbię eleuata,nolui Christo in humilitate nouam legē nuncianti auditum præbere. Sāctus
S.Grego. Gregorius, *Aminadab* populum spontaneum significari asserit. Ideò ait. *Nesciui,anima mea cōturbauit me,&c,* idest: Tot virtutes in sancta Ecclesia fieri vides, quare in tanto tēpore non percepi? quare incredula perstiti? cur tā diu per infidelitatem meam in tenebris ignorantiæ remansi? Sed propter quadrigas Aminadab cōturbatur, quia quādoq; per prędicationem Christi ad fidē suscipiendā excitatur. Aminadab spontaneus populus interpretatur. Et benè proculdubio Christus ille à patre spontaneus populus dicitur: quia cum spontanea charitate ad populū saluan-

nandū deſcendit,& vt nos à morte eleuaret,pia voluntate,& benigna gratia mortē in cruce ſuſcepit. Vndè benè ad patrē ait: Volūtariè ſacrificabo tibi. Et rurſus: Nō mea volūtas,ſed tua fiat. Propter quadrigas Aminadab ergo ſynagoga conturbatur,quia quādo quatuor Chriſti euāgelia in mūdo currētia in cordibus hominū per fidē contēplatur,mox in tenebris ſuæ infidelitatis cōfunditur, & ab orta confuſione ſalubri ad pœnitentiam cōmouetur. Matth.26.

Reuertere,reuertere Sullamitis, reuertere, reuertere,vt intueamur te.

VOX Eccleſiæ ad ſynagogā inſonat, vehementer cupiens,eā ad Chriſtum venire,eiq; corde ſincero credere. Aduertendum,quòd non Sunamitis,ſed Sullamitis dicēdum eſt:nam Græcè & Hebraicè ſic ſcribitur: imperitia autem ſcriptorū litera.L.mutata eſt in.N. Interpretatur pacifica : nam deducitur à Salem ciuitate metropoli Iſraël. Salem verò pax interpretatur. Enimuero quod in pſalmo legimus: Factus eſt in pace locus eius, in Hebræo ſic habetur:Factus eſt in Salem locus eius. Atqui Salem illa metropolis in regno Iſraël, noſtram ciuitatem Romam adumbrabat:quippe quæ omnium Eccleſiarū caput eſt,& catholica, ideſt, vniuerſalis in toto orbe vocatur. De qua Dominus ad Petrum: Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Hinc palàm eſt,quàm falſò hæretici comminiſcuntur,& confingunt,tot eſſe Eccleſias,quot oppida,& ciuitates in mundo :tot etiam forè ſummos Pontifices,quot ſacerdotes. Verùm vna eſt principalis Romana Eccleſia, vnuſque precipuus atque ſummus Pontifex,beati Petri vices habens. Alioqui non tantopere Saluator noſter ſoli Petro claues ſpopōdiſſet, Pſal.76. Matth.16. Ioan.21.

 & cæte-

Ioan. 21. & cæteris Apostolis præsentibus tàm obnixè eidem oues suas commendasset. Veruntamen illorum commenta relinquamus, quibus cōminatio illa stupenda instat: Si quis
Apoca. 22. apposuerit ad hęc, apponet Deus super eū plagas scriptas in libro hoc: Et si quis diminuerit de verbis libri Prophetię huius, auferet Deus partē eius de libro vitæ. Hactenus vndè Sullamitis dicatur, & quomodo pacifica, vel pacē habens interpretatur vidimus.

Quorsum verò quater repetatur, *reuertere* indagare lubet. Nēpè quia in captiuitate vltima, quā in vltionem sui sceleris patiuntūr, quod nimirū Messiā verū crucifigendo patrarūt, per quatuor mūdi partes diuisi sunt Iudęi. Hoc Dñs eis prædixit, vt pœnitentiam agentes conuerterētur:
Lucæ. 21. Erit pressura magna, & ira populo huic: & cadent in ore gladij, & captiui in omnes gentes. Ad reuocandū ergo à captiuitate hac miserāda ad vnitatē catholicę fidei, quater clamat sancta Ecclesia dicēs: *reuertere*. Equidē Euāgeliū ante seculi cōsumationē, in toto orbe, sicuti Christus IESVS pręmonuit, & vbi intrauerit plenitudo Gentiū, Iudęi ex omnibus mundi partibus cōgregabuntur ad vnitatē Ecclesię: adiicienturq́; quotquot prædestinati sunt ad vitā in credentiū numerum. Adidit statim causam vocationis, *Vt intueamur te*. Alludit illi sententię: Conuertimini
Ezec. 18. ad me, & ego conuertar ad vos. Et iterū: In quacunq; hora ingemuerit peccator, omniū iniquitatū, quas operatus est, nō recordabor ampliùs. Si verò quis legat nō quater, sed ter, *reuertere*, vt in originali Gręco extat, poterit benè accōmodari ad fidē sanctę Trinitatis: perindè atq; illud: Veni de Libano spōsa, veni de Libano, veni & coronaberis. Nihilominus prima expositio magis consonat literæ.

S. Grego. Beatus Gregorius super Cantica Sullamitem, idest, captiuam significari asserit. Vndè inquit: Sullamitis,

captiua

captiua interpretatur. Hæc, vt reuertatur, vocatur, quia synagogæ in fine mũdi fides ab Ecclesia affertur, vt dignitatẽ pristinam accipiat, quæ sub infidelitatis iugo à dæmonibus captiuatur. Et rectè quater vt reuertatur dicitur, quo Iudæi per quatuor mundi partes dispersi, ad agnitionem fidei sanctæ currant. Par est, vt synagoga conuersa omnibus ostendat, quantum malum fecit, Christum verum Messiam crucifigendo. Sed protinus dum Ecclesia fidem synagogæ intueri appetit, sponsus congratulando quasi interrogans, respondet, & dicit.

CAPVT SEPTIMVM

CANTICORVM.

Vid videtis in Sullamite, nisi choros castrorum? Græcè sic: *Quid videbitis in Sullamitide quæ vadit, vt herba castrorum?* Hebraicè: *Quid videbitis in hassulamnith, sicut choros castrorum?*

ÆC profectò, ad baptismatis sacramentum pertinere arbitror, quæ de Sullamitide narrantur. Nam quod vti castrorum chori venire dicitur, vel incedere, ad sanctorum multitudinem, & electorum numerum referri credimus. Quiquidem vti Dei Angeli ad fidem Christi IESV per Euangelium verita

Gen.5.32. ritatis illuminati perueniũt ad baptiſma. Hinc Iacob Angelis occurrens exclamauit: Caſtra Dei ſunt hæc. Eſt ergo verbum iſtud commendaticium ſponſæ Sullamitis, vel Sullamitidis, ſub conditione tamen, ſi iuxta vocantis inuitationem reuertatur ad ſuum virum priorem. Dicatq́ue toto corde: Reuertar ad virum meum priorem, quia

Oſee.2. meliùs erat mihi tunc, quàm nunc. Perindè dicat ſpõſus: ſi velit mihi vocanti acquieſcere iſta Sullamitis, & ab errore ſuæ cæcitatis ad me reuerti, quanquam diſperſa eſt in gentibus, & deſpectui habetur, quaſi errans, & vagabũda, iterum coadunabitur, & in vnitate Eccleſiæ catholicę congregabitur: & tunc fiet aſpectu pulchra, & hoſtibus ſuis formidabilis, ac ſi eſſet chorus, vel exercitus caſtrorum, in magna vnitate & cõcordia ſpiritali pulchrè diſpoſita. Potuiſſemus in plurali numero legere, ſicut in Græca & Hebraica editione habetur: ita vt ſponſus generaliter ad ſuos comites dicat: Quid videbitis in Sullamite, niſi choros caſtrorum? Mirabile eſt, quòd chori ad

Nota. triumphum & delicias pertinent, caſtra verò ad laborem & pugnam attinent. Et ſic videtur, quòd duo contraria hîc iũgantur. Planè, qui ad veritatem conuertuntur, errore ſuo ſpreto, poſt conuerſionem, quaſi chori iubilantes apparent, & ceu caſtra ſimul videntur: nimirum vt chori ouãtes, cum Regali citharedo decantant: In cõ-

Pſal.125. uertendo Dominus captiuitatem Sion, facti ſumus ſicut conſolati: tunc repletum eſt gaudium noſtrum, & lingua noſtra exultatione. Cæterùm caſtra ſint oportet, certo ſcientes, quoniam militia eſt vita hominis ſuper ter-

Iob.7. ram, teſte Iob. Ideò ſatanas vt leo rugit, diu noctuque circuens, & quærens quem deuoret. Quam ob cauſam nos vigilare, & orare, indeffeſsè decet, quemadmodum pro-

1.Grego. bè Petrus fideles omneis hortatur. Huc pertinet, quod di

uus

uus Gregorius ait: Castra quippe militantium sunt. Castra ergo in Sullamite videbuntur, quia pro fide, quã modo impugnat contra infideles robustè, aliàs contra perfidos præliabitur. Sed quia hoc per sanctam Ecclesiam fiet, vt synagoga conuertatur, quia sermonibus & exortationibus prædicatorum tandẽ reuertetur ad fidem: ideò iustè ad laudem sponsæ sponsus se conuertit, dicens.

Q*Vàm pulchri sunt gressus tui in calciamẽtis filia principis!* Sic ferè in omnibus tribus linguis.

FILIAM principis vocat synagogam conuersam ad fidẽ Messiæ totius mundi redemptoris: quia filia fuit magni principis, putà Abrahę. Sensus est: ô quàm pulchri fuerunt gressus tui hactenus in calciamẽtis! idest, pedes tui calciamentis fuerunt accincti ad ambulãdum, & iter agendum, & si laboriosum propter me. Et filiã principis eã appellat, vt ingenuitatẽ suam agnoscens in virtutibus crescat. Virtus siquidẽ (vt vulgo dicitur) laudata crescit. Quod autem Abrahã princeps vocetur, sacra contestatur scriptura. Filij Geth dixerunt ei: audi nos Domine, princeps Dei es apud nos, in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum. Mirabile dictu, non sat fuit sponso capite quarto laudare sponsæ pulchritudinem, vbi dixit: Quam pulchra es amica mea! oculi tui columbarũ &c. nisi eã laudet de infimis membris: quo ostendat in Ecclesia nullã esse maculã, sed totam esse decoram, ex quacũque parte spectetur. Itaq; à pedibus exorsus ait: *Quàm pulchri sunt gressus tui!* Nẽpe filiã principis iure eam vocat, vt nũc attigimus, quia filia Abrahæ. Sed altiùs repetentes hunc titulum, rectè filia principis Ecclesia vocatur, quia

Gene.23. Canti.4.

per adoptionē filia Christi efficitur in baptismo. Et ideò Rex regum, & Dominus dominantium in Apocalypsi Christus vocatur: imò in psalmo regina benè merito nūcupatur, quippe quæ à dextris sponsi sui astat. Cæterum calciamenta vel legis præcepta sunt, vel patrum antiquorum egregia exēpla. Hisce calciamētis affectiones, quæ, ni fallor, pedes animæ sunt, tùm à luto peccati, tùm etiā à spinis, quibus mundus plenus est, defenduntur. Cùm ergo Ecclesia iter suum agat, non declinans ad dexteram nec ad sinistram, immaculatis pedibus regiam viam gradiens, benè laudatur à sponso dicente: *Quam pulchri sunt gressus tui!*

Apoc. 3.

Nota.

Hinc pulchrè sanctus Gregorius dixit: Filia principis sancta Ecclesia dicitur, quia prædicatione in vitam nouā regeneratur, & quia per diuinitatis potentiam omni creaturæ, quam condidit principatur. Quid autem sunt calciamenta Ecclesiæ, nisi exempla præcedentium patrum, quibus in via mundi huius munitur? Sic per omnes tribulationes, quæ exurgunt, confidenter calciata gradiatur, Vndè Paulus dicit: Calciati pedes in præparatione Euangelij pacis. Calciamenta quippe de mortuis animalibus fiunt: & nos pedes spiritualiter calciamus, quando à patribus sanctis, carne mortuis, exempla illustria sumimus: vt ad eorum similitudinem tentationes expugnemus. Potest etiam intelligi, quod Ecclesia calciatur, quando in prædicatione sua, ad perferenda mala, morte Christi munitur. Quo pertinet illud Petri: Christo in carne passo, vos eadem cogitatione armamini. Et eodē attinet, quod Apostolus dixit: Recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt ne fatigemini animis vestris deficientes. Equidem singula annotatu sunt digna: nos verò progrediamur. Pulchri ergo

Ephe. 6.

1. Petri. 4.

Hebræ. 12.

ergo sunt sponsæ gressus calciatæ, quæ filia est principis: quia coram diuinis oculis placet officium cuiuslibet electi, secundum exempla patrum præcedentium. Sicut scriptum est: Interroga patrē tuum, & annunciabit tibi, maiores tuos, & dicent tibi. Deut. 32.

I*Unctura feminum tuorum, sicut monilia, quæ fabricata sunt manu artificis. Umbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigēs poculis.* Hebraicè. *Vertebra femorum tuorū, sicut pretiosa, opus manuum artificis.* Græcè. *Numeri femorum tuorum, &c.*

VT par pari referret sponsus, nunc laudat sponsam de omnibus suis membris: quoniam ipsa eodem modo suum laudauit sponsum. Vbi maximè notādum, quod sponsa sui sponsi pulchritudinem commendans, à capite cœpit vsque ad pedes. At contrà sponsus collaudans speciem sponsæ, à pedibus exordium sumens, ad caput vsque ascendit. Ratio, quia intentio spōsæ erat, deducere sponsum de summo cælo ad se: intentio verò sponsi erat, ab ima terra exaltare sponsam vsque ad cælos. Cæterùm comparando iuncturas feminum, vel femorum spōsæ rebus pretiosis, latenter laudat summam eius honestatem. Sanè res pretiosæ semper coopertæ, & velatæ tenentur, ob earum excellentiam. Item laudat eam ab eorum artifice, qui est ipse Deus. Vndè ait: *quæ fabricata sunt manu artificis*: id est, qui est summus artifex Deus, hanc Ecclesiam fabrefecit, & decorauit. Sanè Spiritus sanctus, qui in libro sapientiæ artifex omnium vocatur, ipse castitatis, & pudicitiæ, & virginitatis ornamentis honestare eam dignatus. Nota.

gnatus est. In cuius typo Eliezer monilia aurea dedit Re-
Gene. 24. becæ, iuxta fontem stanti. Nec non rex Assuerus Hester sponsæ suæ, aliàs pauperi, ornamentis pretiosis vestiuit ornauitque.

Vmbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis. Hebraicè *Crater lunæ*: idest, persimilis est crateri lunari, ad similitudinem lunæ plenæ. Perindè dicat, fœcundus est vti luna plena. Profectò sancta Ecclesia nullo vnquam tempore sterilis esse potest, quin & fœcunditate & prole sanctorum abundat, abundabitque, quandiu mundus stabit. Vel crater abundans poculis, cui vmbilicus Ecclesiæ comparatur, abundantia doctrinæ salutaris est. Enimuerò sub vmbilico matris infans fouetur, ac nutritur: & sic fideles in Ecclesia doctrina sancta fouentur, & magis atque magis piorum animæ vegetantur. Et quia salutaris doctrina fieri non potest, vt deficiat, Spiritu sancto suggerente, & in ore concionatorum Euangelij loquente, optimè dictum est: nunquam indiget po-
S. Grego. culis. Vndè sanctus Gregorius inquit: Manu fabricata artificis monilia dicuntur, quia per opera Christi prædicatores pulchri & vtiles efficiuntur. Vmbilicus etiam prædicatorum caterua est, qui benè crater esse dicũtur, quia per eos populus eruditur, vino spiritali ipsorum officio inebriatur. Qui benè crater tornatilis ordo prædicatorũ nuncupatur: quoniã iuxta mores vniuersos hominũ necesse est, vt lingua prædicatoris voluatur. Qui poculis nõ indiget: quia quod aliis præponit, necesse est, vt abundantius bibat, & pleniùs, quod aliis largitur, ipse cõtineat. Hinc attinet, quod Saluator dixit: Qui fecerit, & docuerit, hic
Matt. 5. magnus vocabitur in regno cælorum. Alij de sacerdotibus hoc intelligunt, quos maximè oportet fore mundos, & apprimè eruditos. Sicut in Malachia scriptum

est:

est: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem de ore eius exquirent, quia Angelus Domini exercituum est. Quàm horreat Dominus ignorantiam & ruditatem perspicuum est, vbi ait: Quia tu repulisti scientiam, ego repellā te ne sacerdotio fungaris mihi. Quā ob causam in lege Deus optimus asinum sacrificio suo animal, immundum esse declarauit. Orabat quidē obnixè Rex sanctus Dauid, & dicebat: Sacerdotes tui induantur iustitiam, & sancti tui exultent: nosque idipsum suppliciter precari debemus. Malach. 2. Osee. 4.

VEnter tuus aceruus tritici vallatus liliis. Sic in Græco, & Latino. In Hebræo verò ita: *Venter tuus aceruus tritici, circūseptus violis.*

OPTIMA quidem comparatio hæc est. Nam ex aceruo fasciū tritici fit panis, quo vel maximè ad vitæ præsentis victum omnes indigemus. Sic ex ventre sponsæ ortus est cælestis ille panis, qui panis vitæ iure appellatur, quem qui dignè ederit, viuet in æternum. Lilia, seu violæ, quę circuunt Ecclesiam, sancti sunt, qui ex aluo sponsæ nati fuere, nascenturque. Etenim vt flores benè olent, vt suapte natura fragrantiam præ se ferunt: ad eundem modū sancti, mirū odorem emittunt, egregia opera patrātes. Sicut thus ardens in igne, de vno quoque iusto dictū est. Et Apostolus ait: Bonus odor Christi sumus in omni loco: hoc est, patiētia, humilitas, & charitas nostra Christum IESVM indicāt, vbicunque sumus: ita vt quibusdam simus odor vitæ in vitā. Sed vndè hic aceruus tritici prodierit, altiùs perscrutemur oportet. Nempè ex illo benedicto Ioan. 6. Eccle. 50.

Ioan.12. nedicto grano, quod cecidit in terram & mortuum, multum attulit fructum, aceruus hic ortus est. Hinc tot Apostoli, Martyres, Confessores, & Virgines exierũt. Alioqui nisi Christus in cruce pro mundi salute obiret, ipse solus maneret, veluti ore suo benedicto ipse protestatus est. Cęterùm sicut multa grana aceruum tritici efficiunt, ita fidelium multitudo & Ecclesia copulatur. Vnus atque idem fide Christi populus, & communione vnius baptismatis colligitur. Sic est omnia in omnibus vnus Deus, & pater omnium. Sed hic liliis constipari, & sepiri debet, odoratissimis, & frugiferis virtutum actionibus, castissimisque colloquiis exerceri: vt vnicuique detur secundum opera sua merces: sicut scriptum est. Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera eius. Confirmat hanc sententiam diuus Gregorius, inquiens. Per ventrem populi latitudo designatur, qui benè sicut aceruus tritici liliis vallatur: quia dum operibus sanctis intendens in cæleste horreum preparatur, exemplis sanctorum, vt perseueret, vndique munitur. De quibus iterum dicitur.

Prouer.31.

DUo vbera tua, sicut duo hinnuli capreæ gemelli. *Sic in omnibus tribus linguis*

DVO testamenta, vetus scilicet, & nouum, velut duo vbera sunt, ex quibus lac suaue dimanat, quo omnes fideles alimur, & saginamur. Sed quia in capite quarto de iis vberibus iam tractauimus, sat sit expositionem sancti Gregorij enarrare. Duo vbera sponsæ autem, duo populi sunt: quia dum amore fraterno semper viuunt, se inuicem lacte pietatis in charitate nutriũt. Qui bene duo hinnuli capreæ gemelli nominatur, in spe æternitatis intendentes, quasi in montibus concordes pascũtur,

S.Grego.

tur: dum per prædicationem in fide geniti sacris scripturis nutriuntur. De quibus iterum dicitur.

COllum tuum, sicut turris eburnea. Oculi tui sicut piscinæ in Hesebon, quæ sunt in porta filiæ multitudinis.

COMMENDAT collum sponsæ tùm à candore, tùm etiam à fortitudine. A candore, cùm dicit eã eburneam per nimiam eius sanctitatem & innocentiam: à fortitudine, vbi turri ipsam comparat. Vndè liquido cõprehenditur, sponsa adeò fortis esse, vt nullis infidelium, hæreticorumvé persequutionibus flectatur, neque deprimetur. *Oculi tui*, idest, prophetæ, per quos tanquã per oculos vides futura, qui primò fuerunt in Hesebon ciuitate Israël, quam acceperunt Hebræi de manibus Seon regis Amorrei, vti in Numeris memoriæ proditum est. Inibi prophetæ tanquam fontes fuere, effundentes multam aquam doctrinæ sanctæ. Intelligit etiam per oculos, qui erant in Hesebon tanquam fontes, duos maximos prophetas Spiritu Dei afflatos, qui se contulerunt ad nunciãdum Christum IESVM, & hoc *in porta filiæ multitudinis*, hoc est, ad populosam, & magnam ciuitatem metropolim Gentium, vrbem Romam. Sunt etiam in sancta Ecclesia prædicatores, sicut turris eburnea, quia excelsi propter contemplationem: fortes ob sanctorum operũ exercitationem: pretiosi per diuinam sapiẽtiam, vt diuus Gregorius ait. Et ideò de illis Saluator noster ait. Vos estis lux mundi. Sanè vt lumina corporis oculi, ita prædicatores mundum illuminant, tenebras viciorũ virtute verbi Dei depellunt, atque cælestis vitæ iter velut digito ostendũt. Nempè vt Deus optimus primò lucem creauit, dicens: Fiat

Nota.

Nume. 21.

Matt. 5.

Gene.1. Fiat lux, & facta est lux: sic ante quã miracula patraret, aut sacrũ Euangelium ore suo sacro prædicaret, iuxta mare Galileæ Petrũ, & Andream, Ioannẽ & Iacobũ accersiuit. Venite post me (inquit) & faciã vos fieri piscatores hominũ. Idq; de oculis afferendũ reor. Equidẽ piscinæ ex vna parte aquã recipiunt, & subindè ex alia effundunt. Ad eũdem modũ doctores Ecclesię & prædicatores dogmata, quæ à Christo suscipiũt, populo impertiunt. Vndè Saluator noster cõcionatores suos exortans dixit: Gratis accepistis, gratis date. Et iterũ: Quod vobis dico in abscondito, prędicate super tecta, id est, omnibus palã ea narrate. Hinc stupefactus Paulus aiebat: Si nõ euangelizauero, vę mihi est. Timẽda valde ea sententia est: Qui abscõdit frumẽta panis, maledicetur in populis. Rursus: sacerdotes, qui peccata populi comedũt, oculi sunt in Ecclesia: ij sanè precari & ingemiscere debent ante Deũ, ne, vt ius est, populum percutiat: Vti Moses in mõte Sina oratione Deũ placauit pro scelere quod comisit, vitulũ adorans. Mira res placatus est Dñs ne deleret populũ ingratũ: Iterum Aarõ arripiens thuribulũ incẽsum posuit, & flãma Hebræos deuorans cessauit. Vndè Ioël Propheta inquit: Inter vestibulũ & altare plorabunt sacerdotes dicentes: parce Dñe, parce populo tuo, & ne des hæreditatem tuam gentibus. *In porta multitudinis* sunt, qui in fide stant, per quam Ecclesię multitudinem ad cælestia introducunt, vt pulchrè asserit sanctus Gregorius.

Matt.10.

Prouer.11.

Exo.32.

Ioe.2.

NAsus tuus, sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum. Hebraicè. *Nasus tuus, sicut turris Libani spectans facies Damasci* Græcè ferè idem.

ECCE

ECCE quàm seipsos decipiant, qui falsò hæc Cantica Salomonis ascribant filiæ Pharaonis, quam ipse duxerat magno suo malo. Dubio procul ad deformitatē spōsæ spectare videtur, quicquid de vmbilico, collo, oculis, & de naso dictū est. Quænam mulier pulchra nasum instar turris excelsę, habuit? Ergo hæc omnia ad spiritalē sensum nos mittunt, alioquin risu digna forent. Et notandū, quòd in naso discretionis iudicium signatur. Etenim per odorem de iis, quæ longè sunt, iudicamus. Vndè nihil nasi eos habere dicimus, qui rudes sunt, & malè iudicant. Et quia sancta Ecclesia non caret iudicio & discretione, imò iudicium habet exactum cū rigida discretione, ita vt nullatenus pro veritate falsitas, pro virtute vitiū posśit obtrudi, quin statim vel à lōge percipiat fraudem & fallaciam, sit mendacium quouis colore depictum: solo nihilominùs olfactu facilimè discernit inter mundū, & immundum. At contrà iniquorum & hæreticorum synagoga nasum non habet: eam ob rem pro auro amplexatur stercora. Cōtra quos inuehitur Propheta dicēs: Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponētes tenebras lucē, & lucē tenebras. En quàm cæcutiāt miseri, qui cū oculos habeant, haud videre queūt. Quid plura? vt turris alta quam extruxit Salomon in mōte Libano, ita nasus Ecclesiæ est. Vt enim ex illa turri insidias latrunculorum Syriæ exploratores contemplabantur: ita sancta Ecclesia dæmonum & hæreticorum technas intuetur: adeò vt nec portæ inferi quicquam valeant aduersus eā. Exploratoris vigilantiśsimi verba iam audiamus. Vt non circunueniamur à satana (ait) non enim ignoramus astutias eius. Itaque per Damascum ciuitatem metropolim Syriæ, antiquo & obstinato odio Iudææ semper aduersantem, satanæ regnum intelligimus: qui diu noctuque sate-

Nota. Esai 5. Matt. 16.

satelites suos mittit, insidias parat, trucidare cupiens pio-
1.Pet.5. rum animas. Ideò Petrus clamat: Sobrij estote, & vigilate, quia aduersarius vester, tanquam leo rugiens, circuit quærens quem deuoret, cui resistite fortes in fide, hoc est in fide viua.

S.Grego. Cæterùm per nasum Ecclesiæ sanctus Gregorius prædicatores intelligit: ait enim: In naso odoris discretio habetur. Per nasum igitur discretio prædicatorum designatur: quia per eos virtutum odores, & vitiorum fœtores demonstrantur. Sed nasus sicut turris Libani existit: quia dum semel prædicatores aqua baptismatis lauantur, & quotidie lachrymis à peccatis, quę contra Deum commiserũt, dealbãtur, digni sunt, vt ad altiora magis ac magis per fortitudinem erigantur. Atqui turris contra Damascum respicit: quia peccatoribus semper sanctus quilibet
Esai.1. prædicator contradicit. Damascus quippe sanguineus interpretatur: & peccatrici genti dicitur: Manus vestræ plenæ sunt sanguine.

CAput tuum, vt Carmelus: & coma capitis tui sicut purpura regis, iuncta canalibus. Hebraicè. *Caput tuũ super te, sicut Carmelus: & coma capitis tui sicut purpura, rex ligatus cum canalibus.*

CARMELVS mons altissimus in terra Israël est, per quem Christus IESVS intelligitur: qui, in monte altissimo cælorum sedens ad dexteram Patris, caput
Ephe.1. est Ecclesiæ. Iuxta illud Pauli: Ipsum dedit caput Ecclesię, Pater, vt potè sua gratuita dignatione, filium suum misit in mundum, vt caput foret Ecclesiæ sanctæ. Mira res:

Salua

Saluator noster adhuc in terra confractis quatuor regnis gentium, creuit in montem magnum, & repleuit omnē terram: sicut Danielis prophetia testatur. Ipse namque lapis est abscisus sine manibus virtute Spiritus sancti in aluo almæ virginis genitus qui vbi statuam percussit, mūdique potentiam prostrauit, factus est mons magnus. Itaque mirificè temporibus nostris fides amplificata est apud Indos, vbi, Christo I E S V cooperante, tanquam nouus mundus apparuit. Est etaim secundarium caput Ecclesiæ, quod suo loco Christus salus nostra vniuerso ouili suo præfecit, vniuersalem ei tradens & plenariam potestatem, ligandi atque soluendi, super vniuersam Ecclesiam. Is, propter suam eminentiam, Papa appellatur, idest, pater patrum meruit ab Ecclesia nominari. Voluit, & rectè voluit, Christus ascendens non modò ipse caput inuisibile Ecclesiæ remanere, sed etiam aliud visibile caput suo loco ei assignare, ne quasi acephala posset ab hostibus irrideri. Itaq; Petro primatū dedit, quādo post resurrectionem Dominus ei oues suas tam seriò commendauit. Et post eum alij Summi Pontifices locum eius obtinuerunt. Per quos Petri nauicula inter procellas turbulenti seculi existit gubernata, & summi numinis virtute conseruata: Vt palam appareat, verum esse sermonem Saluatoris. Portæ inferi non præualebunt aduersus eam: & iterum: Ego rogaui pro te, ne deficiat fides tua. Quod verbū neutiquam ad illam singularem personam pertinet, sed ad Petrum, & vniuersos posteros illius successores: quippe qui secundum canonicam electionem, ad hanc pastoralē curam fuerint assumpti. Poterit locus hic de vtroque capite exponi: nam vtrumque monti Carmelo valdè excelso, fertili, & ameno rectè cōparatur. Equidem Christus in scriptura sancta sæpè mons dicitur. Erit mons Dñi supra ver-

Danie. 2.

Summus Pontifex.

Ioan. 21.

Matth. 16.

Esai.2. ticem montium(dixit Esaias) & ad eum venient omnes
Psal.67. gentes. Et regalis Propheta: Mons coagulatus, mons pinguis, mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo. In hoc mõte amenissimo ac fertilissimo, magna cum voluptate pascuntur oues, id est, fidelium populi.

Nota. Nec desunt, qui per Carmelũ, non montem, sed colorẽ puniceum intelligant: iuxta illud Paralipomenon: Carmel cũ purpura. At doctores omnes de monte Carmelo hoc intelligũt. Vndè sanctus Gregorius ait: Caput est Ecclesiæ Christus, qui benè vt Carmelus dicitur: quia ipse per passionẽ, quã sustinuit, ad gloriam Patris est exaltatus. In Carmelo quippe Helias orãs, obtinuit pluuiam: & nos in Carmelo orãtes, pluuiam inpetremus: quoniã in Christũ credentes, Christũ desideramus, & à patre irrigationẽ gratiæ suscipimus, quã rogamus. Moraliter: caput sponsæ mẽs vocatur: quia sicut à capite mẽbra, sic à mẽte omnes cogitatus nostri disponũtur. Carmelus autem scientia circuncisionis interpretatur. Caput sponsæ, vt Carmelus est: quia quælibet mens sancta nouit, qualiter dignè circũcidatur. Nouit, quia nihil est, quicquid in corpore agitur, si mens immũda fuerit, quæ templũ Christi efficitur, & ab ipso inhabitatur. Et quia Pharisæi perperam agebãt, ideò sanctus Stephanus illis dicebat: Dura ceruice, & incircuncisi cordibus & auribus, semper resistitis Spiritui sancto.

Moraliter.

Comæ capitis tui, vt purpura regis, &c. Aduertendũ, quòd Hebræa dictio, *dalad*, comam & pauperiem significat. Eam ob causam Hebræi per comam purpuream, pauperes intellexerunt, qui sunt vt purpura, id est, coloris puniceі, vel purpurei per magnam charitatem. Quod rectè dictum est, quia per comam sponsæ Apostoli significantur: ij sanè paupertatis amantissimi merito purpurei, & charitate flammigeri dicuntur: quandoquidem amore Christi sue-

sti succensi vitam pro Christo exposuerunt. Idque de Martyribus dicendũ, nemo est qui ambigat. Sunt vtiq; comæ Ecclesiæ valdè eã decorantes. Alij de Angelis hoc exponunt; quique vt capilli adhærent Christo Ecclesiæ capiti, eumque circunstant, vt capilli circundãt & ornant caput. Sic in deserto, Saluatore famescẽte, statim accesserunt & ei ministrauerũt, Matthæo testante. Quid plura? Cũ ad iudicandũ venerit, omnes angeli cũ eo apparebunt sic Dñs ipse pollicetur. Sunt etiam velut comæ capitis Ecclesiæ, quod est Christus, omnes fideles, qui ab eo pendent, & à quo veluti capilli virtutem suam sortiuntur. Quiq; *sicut purpura regis iuncta canalibus* fore dicuntur, ob purpureã & ardentẽ charitatem. Purpura canalibus iuncta, & recẽter tincta plus splendet: & huic similes sunt sancti viri in Ecclesia. Vel canales Christi vulnera sunt, quibus mentes piæ indefessè inhærent, profundè ea contẽplantes. Quod verò Hebraicè habetur, *Rex ligatus canalibus*, vel de mandatis Dei intelligendum est, nam ipse amore suis præceptis adhæret, vt fusiùs mercedem largiatur ea obseruantibus: vel canales sunt sacramenta, per quæ abundantia gratiæ in mentes nostras fluit: quibus rex æternus Christus alligatus est, ob suã ineffabilem pietatẽ. Annotatu dignum est, quòd editio quædã habet: *Vt purpura vincta canalibus.* Verũ hoc plus est, quã si iũcta sit canalibus. Cęterum sanctus Gregorius comas hasce asserit esse cogitationes sanctas: quippe quæ animã ornant, atq; decorãt valdè. Comę quidẽ capitis (ait) sunt cogitationes mẽtis, quæ in canalibus ligãtur: quia in scripturis diuinis, ne inutiliter fluant, ligantur. Et dũ in cogitationibus sanctę mẽtis gratia cœlestis suscipitur, & totã animã in cæleste ornamẽtum cõponit, tũc tota anima in vitã æternam inardescit, & ad æternũ sponsum etiam per sanguinẽ martyrij pergere cupit.

Matth. 6.

Nota.

S. Grego.

Nõne de Ecclesia Paulus asserit: quòd Christus tradẽs semetipsum pro ea, & exhibuit sibi illam, non habentẽ maculã nec rugam? imò de omnibus fidelibus scriptum est:
Esai. 49. Viuo ego, quia iis omnibus velut ornamẽto vestieris. Sic ergo tincta, sic pulchra, sic purpurea facta sponsa, gaudẽs sponsus loquitur, dicens.

QVàm pulchra es, & quàm decora charissima, in deliciis! Hebraicè. *Quàm pulchra es, & quàm dulcis dilecta in deliciis!*

SENSVS est, postea quam ligatus fuero pro te in cruce cum canalibus, idest, cum plagis, per quas corporis mei cruor sacer deffluet, efficieris per mea vulnera re-
Nota. dempta, & valde pulchra in deliciis. Hoc est, digna eris & decora, qua ego inter omnes delicias meas fruar. Volens ergo sponsus cõcludere canticũ laudatoriũ, post omnia adiungit? *Quàm pulcha es, & quam decora*: sic ipsa encomia sponsi sui conclusit: & totus desiderabilis. Quandoquidẽ geminatio hæc laudis, tùm ad externam, tùm verò ad internam pulchritudinem sponsæ referri potest: vel ad maiorem asseuerationem non incommodè refertur. Nec
Sapien. 8. abs re dictum est *in delicius*, quùm alibi sponsus dicat. Deliciæ meæ cum filiis hominum. Sanctus Gregorius de dulcedine & mira suauitate, qua anima pia fruitur, hoc exponit: in Psalmo scriptũ est: Delectare in Domino, & da-
Psal. 36. bit tibi petitiones tuas. Notandum, ait Gregorius, quòd charissima est in deliciis sponsa: quia ad charitatẽ & ad familiaritatẽ Christi nõ peruenit, quisquis scripturæ sanctæ deliciis abũdare nõ contendit. Inde enim dicitur: Omni habẽti dabitur, & abundauit: ei autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. His enim deliciis, qui abũdat, reficitur, his refectus assiduè ad maiora percipienda

piēda pręparatur. Huc pertinet illud Psalmographi: Beatus populus qui scit iubilationem, id est, qui scit iubilare in Deo. Quid quòd mens iubilo hoc rapta tacere non potest, quo minùs alios allectare enitatur, vt has delicias cælestes saltim delibare studeat. Gustate & videte (ait Dauid) quoniam suauis est Dominus. Imò memoriam abundātiæ suauitatis Dei eructabunt, & iustitia illius exultabunt. O nimis fœlix, qui quotidie hasce delicias degustat, & memoriam abundantiæ suauitatis Dei eructat, tùm Deum optimum laudando, tùm verba ardentia proferēdo, quibus alios ad Christi IESV amorem accendat. Psal. 88. Psal. 110.

STatura tua aßimilata est palmæ, & vbera tua botris, Sic in omnibus tribus linguis, nisi quòd in Hebræo habetur, *Ista statura tua.*

PALMA nimirum arbor frugifera est, & rectitudinē mirabilem habet. Huic comparatur sponsa ob rectitudinem antiquorum patrum, quiq; & frugiferi fuerūt, summi numinis mandata opere adimplentes. Hinc regalis Propheta dicebat: In mādatis tuis exercebor. Et iterū: Ideo dilexi mandata tua super aurum & topazion. Vel ideò palmæ comparatur propter spiritalem rectitudinē & constantiam quam habet, per fidem, spem, & charitatem: iis virtutibus stabilita frangi aut incuruari nullo pondere tribulationum potest. Quin quo magis vexatur, eo magis crescit, & in sublime ascendit: vti de arca Noë legimus diluuij procellis tumentibus. Vndè pulchrè Apostolus ait: Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio spem, & spes in Deo nullatenus confūdit. Nónne populus Dei in Ægypto quanto magis labo- Psal. 118. Rom 5. Exo. 5.

ribus grauabatur, magis augebatur? Vtinam calamitatũ commodum agnoſceremus: ni fallor, ignorantia noſtra in cauſa eſt, ne cum Iob obnixè precemur: Domine hæc mihi ſit conſolatio, vt affligens me dolore non parcas. Cæterùm vbera ſpōſæ ſimilia ſunt botris, ſeu racemis pal marum, in quibus fructus ſatis ſuaues pendent. Tabulæ quidem legis tanquam duo vbera erant, ex quibus lac ſcientiæ & ſapientiæ profluebat. Sunt etiam duo vbera Eccleſiæ doctrina Saluatoris, & ſalutaris gratia, nam iis vberibus fideles lactantur, & abundè paſcuntur.

Iob.6.

S.Grego. Palmæ decenter anima ſancta comparatur: nam dum hæc arbor creſcit, deorſum ſtringitur, & ſurſum dilatatur: ſic pia anima ab imis ad minima incipit, & paulatim ad maiora creſcendo vſque ad plenitudinem perfectæ charitatis peruenit. Nemo ſanè repente fit ſummus: nec abs re in Pſalmo Spiritus ſanctus dixit: Iuſtus vt palma florebit, & ſicut cedrus Libani multiplicabitur. Et alibi de quouis iuſto dictum eſt: Erit tanquã lignũ, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructũ dabit in tempore ſuo, & foliũ eius non deffluet. Hæc omnia peculiariter palmæ pertinent, quippe quæ vt cætere arbores frugiferæ fructus ſuos gignit, & hyemali tempore folia non amittit, virorem ſuum ſemper retinens. Ad hæc, vbera ſponſæ duo præcepta charitatis exiſtunt, quæ animam quam poſſident, vino cæleſti inebriant, ac nutriunt. Poteſt tamen per palmam crux Chriſti intelligi: præbuit planè nobis cæleſtem cibum, id eſt, Chriſtum IESVM, qui in ea obiit. Cui ſtatura ſponſæ aſſimilatur, quia pro Chriſto non dubitat, quiſquis Chriſtum valde diligit, mori. De qua palma adhuc ſponſus loquitur.

Pſal.91. *Pſal.1.* *Crux.*

Aſcen-

ASCENDAM in palmam, et apprehendam fructus eius. Hebraicè. *Dixi, ascendam in palmam, & prehendam in cimis eius.*

SPONSVS, pro sua in nos ingenti charitate, pollicetur se crucem ascensurum, ibique moriturum asserit, vt amplissimos crucis fructus apprehendat, nobisque eos largiatur. *Dixi, ascendam in palmam,* in corde meo statui, vt in palmam ascenderem, hoc est, in crucem, de qua Sapiens: Benedictum lignum per quod fit iustitiam. Sanè per mortem crucis factus est nobis Christus iustitia, sanctificatio, & redēptio: eo quod ibi totius mundi debita Saluator noster persoluit. Verùm quod antea subobscurè dixerat, rex ligatus canalibus, nunc palàm loquitur, vbi ad palmā ascendere pollicetur, & carpere fructus eius. O lignum benedictum, in quo salus nostra pepēdit. O mirabile lignum vitæ in medio paradisi, hoc est, in sancta Ecclesia plantatum. Videre est sanè, quantopere nos amauit, qui formam serui accipiens, ignominiā crucis, tàm atrocemque mortem nō horruit: quo in ligno persolueret reatū, quem in ligno Adamus comisit. Hinc Paulus, omnesque sancti in crucis probro, & passionis Christi gloriantur. Absit mihi gloriari nisi in cruce Dñi nostri IESV Christi. Sanè degustauerat Apostolus perpulchros atque suaues fructus huius palmæ: ideò se se continere non valuit, quominus verba hæc proferret. Nempè in arbore crucis, tùm iustitiam, tùm charitatem, tùm denique tolerantiam, & stupendam humilitatē, quis non inueniet. Quid plura? in hac vna arbore tentamenta omnia quālibet immania, & erumnarum tormenta sedantur, nec non & vulnera cuncta, & si lethalia fœlicissimè curantur.

Sap. 14.

Crux.

Gala. 6.

S. Grego. Hinc ſanctus Gregorius: *Dixi aſcendam in palmam.* Dixit, & verè aſcendit: quia ſicut ante ſecula pro morte noſtra mori diſpoſuit, ſic in fine mundi propitius & verax adimpleuit. In palmam ergo aſcendit, & fructus eius apprehendit, quia in cruce ſuſpenſus fructum vitæ inuenit, & nobis tribuit abundè.

Cæterum, de ſancta Eccleſia verbum hoc exponitur, ipſa namque palma virens eſt, in quam Chriſtus aſcendit quotidie dum eam fructificantem conſiderat, & ſancta eius opera acceptat, tùm inquam quaſi fructus palmæ ſuę apprehendit. Nónne ſponſa paulò ſuprà orabat: Deſcendat dilectus meus in hortum ſuum, & comedat fructus Canti. 6. pomorum ſuorum? Idem hîc videtur, quod dictum eſt. *Dixi aſcendam in palmam, &c.* Nec eſt cõtrouerſia in hoc, quod ſponſa dicit: Deſcendat dilectus meus: ipſe verò reſpondens ait: *Aſcendam in palmam.* Nota. Equidem horti in locis humilioribus eſſe ſolent, ob humoris copiam: & quia Eccleſia hortus dicitur, rectè dictum eſt: Deſcendat dilectus in hortum ſuum. Nunc verò quia ſponſa aſſimilatur palmæ, quæ valdè in ſublime aſcendit, ſe aſcendere profitetur ſponſus, & non deſcendere. Itaque ſecundum varias comparationes ſpõſæ accommodatæ, variæ de ſponſo fiunt loquutiones.

De cruce. Ad hæc, quotidie anima pia ſæpe numero eadem verba profert, myſterium magnum crucis penitiùs contemplans. Ait intra ſe ſummi numinis afflatu tacta: *Dixi aſcendam in palmam & apprehendam fructus eius.* Ecce arbor illa Danie. 4. magna, cuius fructus nimius, cuius altitudo tãgit cælum, Figura. imò aperit cælum, reſerans paradiſum ſanctis. Rami illius implent terram, in quibus volucres cæli, ideſt, Angeli habitant, indefeſsè laudes concinentes Deo. Animalia autẽ in vmbra eius quieſcunt. Ecce fructus vberrimi, quos

profert

profert sancta crux. Verùm singula adnotatione sunt digna. Mitto lubens, quòd fructum virgineum quem Deipara virgo, Spiritu sanctò cooperante, cõcepit, & in hac benedicta palma pependit, eo omnis caro, idest, omnes fideles quotidie victitant, adorantes Christum I E S V M regem gloriæ sub velaminibus, & accidentibus panis & vini, dum sacrum mysterium in altari celebratur. Enimuerò, qui fide integra, charitateque flammigera sanctam Eucharistiam adorat, spirituali communione reficitur. Ad virtutes veniam, quippe quæ in hac salutifera arbore irradiant. Nempè vt pulchrè sanctus Augustinus asserit, crux Christi pendentis cathedra est magistri docentis. Quinimò Saluator mundi scolam omnium virtutum crucem suam effecit? Planè si quis patientiam & beneuolentiam erga inimicos discere appetit, vocem illam intentissimo corde audiat: Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt. En pro crucifixoribus precatur, qui pro inimicis nos docuit orare. Qui misericordiam in proximum desiderat exercere, responsum Christi meditetur, qui latronem consolatus est dicens: Hodie mecum eris in paradiso. Denique, qui pietatem parentibus vult impertire, verbum illud Saluatoris auscultet: Mulier ecce filius tuus. Si quidem si per singula Christi verba, quæ in cruce protulit, quis corde candido percurrat, omnimodam virtutem addiscere poterit: nec nõ fructus palmæ, quæ est benedicta crux, omni nectare dulciores inueniet. Sed proh dolor quòt orthodoxi, non absimiles Hebræis, degustato cælico hoc manna exclamant: Nauseat anima nostra supra cibo isto leuissimo. Nimirum Ægypti rudes cibos qui appetit, mellitos sacræ crucis gustare haud potest.

Eucharistia. *S. August.* *Lucæ. 23.* *Ioan. 19.* *Nume. 11.*

X 5 Et erunt

ETerunt vbera tua, sicut botri vineæ, & odor oris tui, sicut odor malorum.

VBERA spōsæ sicut botri vineę dicūtur, eo quod racemi vitis dare solent vini copiā: & sic sponsa ex vtroque testamento profert fidelibus abundantiam doctrinæ. Verū electi Dei in Ecclesia diris cruciatibus, atq; præssuris instar racemorū cælestem lætitiam de se pariūt: Et sicut vinū suapte natura cor lætificat, ipsi vt botri vineæ, merū lætitiæ proferūt, nedū hominibus, sed etiā Angelis. At sanctus Gregorius inquit: Verè per crucem vbera spōsæ sicut botri vineæ existūt, quia in morte Christi duo præcepta charitatis sensus animæ susceperūt, quibus pasta anima debrietur, debriata posteriora obliuiscatur, & in anteriora extēdatur. His vberibus etiam proximos nutrit, ac robustos secum ad ea, quæ concupiscit, perducit. Vndè optimè scriptum est: Qui audit, dicat veni. Et rursus: Qui non colligit mecum, dispergit.

S. Grego.

Apoca. 22.

Luce. 6.

Odor oris tui sicut malorum: id est, optimè olentium. Tūc horridus erit & fœtidus, dū quis dogmata iniqua docet. Tales sunt hæretici corrumpentes bonos mores, & sua cōmenta falsaque documenta seminantes. Atqui, sancta Ecclesia sanctam doctrinā docens, vt mala odorifera, suauè mittit odorem Deo optimo gratum. Hinc Apostolus ait: Christi bonus odor sumus Deo. Etenim sermo blandus, non asper, aut cōtentiosus, sicut malorū odor suauis est. Quid multa? tā est potens sermo blādus, vt, teste Salomone, frangat irā. Diuus Gregorius de malis punicis hoc exponit. Mala punica (ait) de quibus superiùs tā sæpe dictū est, hîc rememorātur, quorum odori odor oris spōsæ assimilatur. Per mala autem punica Martyres designari diximus: per os autem sponsæ hîc debere intelligi eius prædicationem

S. Grego.

cationẽ putamus. Quæ dũ virtutes Martyrum prædicat, dum ad eorum similitudinem animos audiẽtium instigat, quid aliud quã malorũ odorẽ. in ore portat? Sanè ruborẽ corticis in martyrio ostendit, & in virtutibus multitudinẽ granorum sub eadẽ fide, quasi sub eodem cortice, demonstrat. Rursus, lib. 12. Mora. ca. 26. Odor oris spõsæ propositũ benè operandi indicat: si tamen opera non subsequãtur, iam malorũ odor non erit. Planè vti odor suauis, sanctum desiderium est: oportet autem quod in opere perficiatur: alioqui instar fumi statim euanescit, si opportunitas & facultas operandi adsit. S. Grego. lib. 12. Mora. capit. 26.

GUttur tuum sicut vinum optimum, dignum dilecto meo ad potandum, labiisq́ʒ, & dentibus ad ruminandum. Hebraicè. *Palatum tuum sicut vinum, &c.*

PERINDE dicat: Cùm ego ascẽdero in arborẽ palmam, palatũ tuum sicut vinum optimum, non ampliùs corruptus erit, sed sanus, & sicut fuerit vinũ bonum, sic gustabit ipsum. Etenim diuini amoris vinũ sponsa degustat: nec dicit malum bonum, aut bonum malum, sed bonitatẽ Dei, eiusq́; suauitatem gustat, vt ipsa est. Vel sic: *Guttur tuum sicut vinum optimum*: hoc est, guttur tuum habes plenum vino optimo, vt quasi vter vino plenus videri possit, præ vini præstantia & plenitudine distentus. Et hoc verum est, qui quæcunque Ecclesia prædicat, vino præstantissimo cõparatur, quoniã spirituales delicias præbẽt, non carnalẽ lætitiam. Contrà de impiis dicitur, quòd guttur eorũ fœtorẽ exhalet. Sepulchrũ patens est guttur eorũ, linguis suis dolosè agebãt. Et alibi de viro improbo dictũ est: Cuius os maledictione plenũ est, sub lingua eius Psal. 13.

labor & dolor. Talia sunt impiorũ guttura, potissimè hæreticorũ, quippe quæ semper, & vbiq; venena sua effundere moliũtur, in animarum perniciem. Dignũ hoc vinum, quod spõsa effundit, est dilecto ad potandũ. Vbi aduertẽdũ, quòd primò spõsus ait; *Guttur tuũ sicut vinum optimũ:* & statim sponsa respondet: ita sponse mi verum est, quod affaris, optimũ vinum est guttur meum, & tale vinũ, quo tu oblecteris, quodque dentes tui & labia ruminare non desinent, quemadmodum solent, qui vinum insigniter bonum bibũt. Verùm doctrina veritatis, quã sancta dogmatizat Ecclesia, tam est preclara, candida, & efficax, vt ipse Christus omnis veritatis autor plurimum ea delectetur. Hinc sanctus Gregorius: Per guttur ergo ipsa prædicatio iterum designatur. Quæ quasi vinum optimum est, quia mentes hominum inebriat, vt præteritorum, sicut dictum est, obliuiscantur, & in anteriora currentes non lassentur. De quo sponsa verbum de ore sponsæ suscipiens adiungit: *Dignum dilecto meo ad potandum, labiisque & dentibus ad ruminandum.* Quia dum Ecclesia docet summi Dei & proximi dilectionem, quid aliud, quàm vinum suũ dignum facit, vt in ore sponsi dulce sapiat? Quod benè Christus potare dicitur, quia à corpore suo, id est, à fidelibus suis mirabiliter potatur. De quo omnes bibunt, sed labia sola, & dentes ruminant: quia dum Ecclesia per sanctos prædicat, omnes quidem audiunt, sed non omnes virtutem sententiarum, quę dicuntur, sentiunt, aut discernunt. Labia verò & dentes ruminant, quoniam dum perfectiores quique post auditum verba ad memoriam reuocant, dùm audita quæque exercitatione assidua cogitant, quasi ad os reuocantes, quod sumpserint, quanta sit virtus cibi, quem comederunt, sentiunt: Idcirco in lege scribitur: Animal, quod non ruminat, immundũ habea-

S.Grego.

Nota.

Leui.11.

habeatur. Nam quisquis bona, quæ audit, siue legit, non recogitat, vacans sanctis cogitationibus, necessariò immundas congregat. Cæterùm, alij guttur sponsæ esse dicunt Christum IESVM, per quem dulcedinem spiritualium dapum percipimus, & amaritudinem temporarium rerum sentimus. Huc pertinet illud: Gustate & videte, quoniam suauis est Dominus. Nempè qui Christo non adhæret, absque gutture viuit: eam ob rem, ij præposterè se habent, dicentes malum bonum & bonum malum. Vinum optimum, cui comparatur hoc guttur, sanguis Christi est, quo reficimur fideles, exhilaramur, & inebriamur. De quo in Psalmo: Calix meus inebrians quã preclarus est. Figura. Psal. 33. Psal. 22.

EGo dilecto meo, & ad me conuersio eius. Sic in vtraque lingua. Hebraicè. *Ego dilecto meo, & super me desiderium eius.*

ACSI patenter dicat: Ego Saluatori meo Christo IESV totis medulis cordis mei adhæream, ei totis mũbus inseruiam, & ipse affatim me remunerabit, cũ in secundo illo aduentu è cælis descenderit, Iudex sessurus, omniumq; discussor, congregans omnes à quatuor ventis & angulis terræ, ministerio Angelorum. Sed opus est, vt illi primò conuertamur, sicut scriptum est: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos: nihilominus, ipse priùs nos trahat, necesse est, sine cuius ope nos nil valemus facere. Sana me Domine, & sanabor, saluum me fac, & saluus ero, ait Propheta. *Ego dilecto meo*, inquit sponsa, ideſt, Mihi adhærere Deo bonum est, & ponere in Domino spem meam. Idque non semel, sed iam tertiò sponsa repetit, magnitudinis amoris insigne erga Christum IESVM subindicans. Capite primo dixerat: Dilectus meus mihi, Zacha. 1. Psal. 72. Canti. 1.

mihi, & ego illi: Iterũ capitulo quinto: Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi. Nunc tertiò eãdem sententiam, licet aliis verbis, profert: Ego illi adhæreo, cãdido pectore ipsum amãdo: ille verò placido aspectu me intuetur, vicissim vnicè sponsam suã diligendo. Rursus, Ego illi, & ipse ad me cõuertitur, nã ego per omnia ei placere cogitatione, verbo, & opere studeo. Enitarq;, quoad fieri potest, vt voluntatẽ illius adimpleã, quæ sanè bona est, benè placẽs & perfecta: bona, incipientibus: beneplacens, proficientibus: perfecta verò, perfectis. Quod verò Hebraica, traductio habet, *Desiderium eius super me*, hũc sensum significat: Voluntas dilecti mei est, vt ego fideliter illi seruiã, sanctè viuã, & hoc mihi est curæ: iuxta illud: Volũtas Dei sanctificatio vestra. Vbi diuus Gregorius ait: Quoniã fide, & dilectione soli Christo adhæreo, ipsum solũ sequor, solũ cũ Patre, & Spiritu sancto, vnum Deũ videre cupio, respectionis suauitatẽ, visitationis benignitatẽ, conuersionis dulcedinem gaudenter experior, expertensque proclamo.

S. Thom. 2. 2. q. 24. art. 9.

VEni dilecte mi, egrediamur in agrum, cõmoremur in villis. Manè surgamus ad vineas. Hebraicè. *Pernoctemur in villis.*

HIC est locus, vbi signanter denotatur translatio domus Dei ab Hebræis ad Gentes, & à vetere Hierusalem in nouam Hierusalem catholicam Ecclesiam Romanam, Quod mirè non signatur, nisi post factam memoriam passionis, & mortis ipsius regis Christi, quippe qui ascendit in arborem crucis, vt iam meminimus. Vndè indignata sponsa, hoc est, vera gens Israëlitica, quæ credidit in Christum, eumque vltronea sua voluntate recepit, persuadet sponso, vt relictis Hebrçis, & terra eorum,

vna

vnà secum egrediatur in agrum. Egrediamur ab Hierusalem in campum, id est, in mundum, & commoremur in villis, vel pernoctemur, donec peruenerimus in vrbē Romam, alteram Hierusalem nobis congruam ad habitandum. Villas vocat alias ciuitates & oppida; respectu vrbis magnæ Romæ. *Mane surgamus ad vineas*, id est à villis mane surgentes, proficiscamur ad vineas Gentium. Ecce quanto affectu sponsa rogat sponsum, vt ad Gentes transeat Euangelij prædicatio. Ni fallor mundus velut ager incultus erat ante Christi I E S V aduētum: iuxta illud Saluatoris in quadam parabola: Ager est mundus, inquit. Heu, quot sentibus, & errorum vepribus erat plenus. Equidem donec sacri Euangelij vomere orbis fuit excultus, spinas & tribulos proferebat. Eamus in agrum dilecte mi, ad laborandum, & sentes euelendum, triticumque optimum serendum. Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam vsque ad vesperam. Ecce ad quid egredi solet homo. Non fas est, ait sponsa, nec mihi manere in angulo mundi, & tecum habitare, quomodo olim in Iudæa cum matre mea habitasti: ad inuisendas gentes omneis hactenus occultas; longè lateque diffundatur nominis tui sacra fides, dilatentur termini ditionis tuæ. Notandum, quòd non sola exire audet: quoniam in propaganda Christi I E S V fide per conuersionem infidelium, frustra humana sapientia laborat, cooperans gratia adsit necesse est: dicente sponso: Sine me nihil potestis facere: Mira res: nec sponsus seorsum vult, opus hoc magnum patrare, sed ministros suos vocat. Vnus illorum ait: Cooperatores Dei sumus. Et in Psalmo: Adiutor meus es tu. Et hæc magna dignatio Dei est, quòd vellit cum ministris suis facere, quod ipse solus poterat. Hinc Paulo iam conuerso, mittit Ananiam Prophetam,

Matt.13.

Psal.103.

Ioan.15.

Act.9. tam, qui imponat ei manus, & oculos aperiat, comedat, & conualescat.

Sed nunc ex ore diui Gregorij hæc omnia audiamus, *Veni dilecte mi egrediamini in agrum.* Dum sponsa sponsi dulcedinem experta se reficit, de proximo etiam cogitat: quam ipsius sponsi præcepto sicut se diligit: & quia sponsi præcepta agnoscit, concupiscit, vt alij intelligant. Ideò in agrum exire vult, idest, in mundum. In agrum verò cũ sponsa sponsus egreditur, quando verbum Dei carne suscepta in thalamo virginis in mundo monstratur: in villis commoratur, quando gentes per fidem visitat, quam recipientibus largitur: mane ad vineas surgit, quia per resurrectionem suam in gloriam Patris sedens Ecclesias, quas construit, etiam defendit. Sequitur.

Nota.

VIdeamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerũt mala punica: ibi dabo tibi vbera mea. Hebràicè. *Ibi dabo tibi amores meos.*

FLORES vineæ odorem mirum emittentes sunt, qui per prædicationem Euangelij in Christum credere cœperunt. Ij incœperunt in populo florere, & dare odorem suaue olentem, spem præ se ferentes bonorum operum: nam flos signum fructus esse solet. Mala punica Martyres sunt, qui proprio sanguine rubricati palmam victoriæ accipere meruerunt. *Ibi dabo tibi vbera mea*, vel *amores meos.* Hoc est, inter gentes, in Roma toto corde te diligam sponse mi, quem in Hierusalem Hebræi fratres mei diligere noluerunt. Ecce tres status in Ecclesia hîc deliniantur: per flores, incipientes: per fructus vinearum, proficientes: per mala punica, perfecti, qui infracto animo pro fide certan-

certantes sanguinem suum effundere non metuunt. Hos probat sanctus Thomas fore ex illa autoritate Pauli ad Romanos scribens: Vt probetis, quæ sit voluntas Dei bona, beneplacés, & perfecta. Videamus singuli status quali ter se gerant *Ibi dabo tibi vbera mea*: id est, tunc disponã duo testamentã, & ea prædicabo ad tuam gloriam, quod est magnum amicitiæ signum. Propinare vtriusque testamẽti doctrinam fidelibus, valde placet sponso Christo. Vel hæc pollicitatio sponsæ eò tendit, vt iterum dicat, quod alibi dixit: Dilectus meus mihi, & ego illi, inter vbera mea commorabitur, in pectore meo requiescet, nam ibi cor situm est. O ingentem Christi IESV pietatem, ô modis omnibus laudandam clementiam: nec olim dum taxat sponsæ suæ petitioni fecit satis, ad exteras gentes cum spõsa egrediens: sed nostris temporibus vidimus per Hispanorum nauigationem regiones, quæ apud Indos erant, cunctis Cosmographis, & Astronomis incognitæ, ad fidem Saluatoris conuersas: ita vt Domini nostri verba videamus, quasi adimpleri: Prædicabitur Euãgelium in toto mundo, & tunc erit consummatio. Cæterum notandum, quòd visis floribus malorum punicorum, sponsa dat vbera suo sponso. Quia in perfectis viuit charitas gemina, ex qua dum infirma membra in Ecclesia nutriunt, quasi Christum lactant, quem in minimis suis esse præsentem cognoscunt. Dicente Domino: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Vel vbera quibus Ecclesia Christum, id est, eos qui membra sunt Christi, lactat, duo testamenta sunt, ex quibus profunda sensa mysteriorum fidelibus quotidie palàm facit. Verùm spiritalibus, qui palatum infirmum non habẽt, incredibile est quàm suauis sit scriptura sacra benè cognita: modo absit arrogantia, abscedat animi fastus, ac tumor: imò mens casta sit, &

S.Thó. Rom.12. Canti.2. S.Grego.

humilis,non ocio lăguescat.Testis sit Vates regius,qui di-
Psal.15. xit: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo! Cùm ergo quis iustus gustauerit sacræ scripturæ nectareum manna,tunc fiet quod sequitur.

Mandragoræ dederũt odorem suũ,in portis nostris. Hebraicè. *Mădrogoræ dederũt,ad portas nostras,fructus pulcherrimos.*

MANDRAGORA herba est, cuius radix, vt fertur,ad similitudinem formæ humanæ videtur.Per mădragoras intelligit herbas campi, id est,omnes populos gentiũ,quique vti herbæ agri sunt.Ij Christo IESV passo florere cœperũt,& odorẽ fidei & charitatis,atq; omnigenę virtutis dare:Et hoc *in portis*,id est, palam Christũ IESVM corã tyrannis infracto animo confitebãtur, carceres squalentes, sartagines,& rogos minimè timẽtes. Secti sunt,tentati sunt,in occisione gladij mortui sunt, sicut latiùs Apostolus narrat. Hebræ.11.

Sed vt de mandragoris aliquid disseramus, de quibus Geneseos.30.capite legimus,quod Ruben filius Liæ eas inuenerit in agro,& domo illas dedit matri suæ,quibus visis,subindè Rachel eas concupiuit. Sanctus Augustinus contra Faustum Manicheum,mandragoras dicit innatã virtutem habere contra sterilitatem : quam ob rem Rachel postulauit eas à sorore sua Lia,& obtinuit.Plinius.li. 25.ca.13.mãdragoras testatur cõducere somno. At vt aliquid vtilitatis hinc eliciamus, poma mandragorica (ea sic appellat diuus Augustinus) vix in terra videntur, nisi magno studio quærantur , quæ odorem suauem suapte natura emittunt. Ad eundem modum verba Christi , & opera humilitate sunt plena , & mirabili odore fragrant, S. Aug.li.22. ca.56.

& longè

& longè lateque fragrantiam suam cælicam effundunt. Hæ mandragoræ odorem suum dederunt, quam Apostoli per vniuersa terrarum climata tùm verba, tùm etiam exempla Christi prædicauerunt. Et quia ipse diues est in omnes, qui inuocant illum, Apostolo teste, & personarũ acceptio apud eũ nullatenus inuenitur, eam ob causam in portis mandragoræ dant suum odorem. Obseruandum verò quod Ruben non domi ociosus mandragoras inuenit, sed in agro. Qui verò verba sancta & exempla Christi IESV degustare vult, laboret oportet, non ociositati se dedat. Rachel magno emit mandragoras, per quã contẽplatiua vita figuratur: sic qui contẽplationi vacare vult, externa res contẽnat, & cum Magdalena ad pedes IESV sedeat, dicente Dño: Vacate, & videte, quoniã ego sum Deus. Quid multa? sicut odor, qui ex mãdragoris cõsurgit, somnum inducit, sic verba Christi & exempla somnũ contemplationis affert: ita vt mens cum spõsa sæpe clamare valeat: Leuã eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Rursus teste Plinio, si quis abũdè liquorem horum pomorum bibat, animã exhalat. Ad eundẽ modum, quisquis affatim verborum Christi succum & virtutem biberit, statim cum Apostolo dicet: Absit mihi gloriari, nisi in cruce Dñi nostri IESV Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mũdo. Et iterũ: Viuo iam nõ ego, viuit verò in me Christus. Denique si liquor horum pomorũ contra serpentium morsus valent, verba Christi & exẽpla tàm sunt salutifera, vt ipse dicat: Discipuli mei serpẽtes tollẽt, & si mortiferũt quid biberint, nõ eis nocebit. Sãctus Gregorius mãdragoras benè olẽtes perfectos viros esse testatur. Ideò sic ait: Quid per mãdragoras herbã, scilicet, medicinalem, & odoriferã, nisi virtus perfectorũ intelligitur? per quã perfecti quiq; imperfectorũ in-

Nota. *Psal. 45.* *Canti. 2.* *Galat. 6.* *Mar. vlt.*

 firmi-

firmitatibus medentur: nã in fide, quam prædicãt in portis Ecclesiæ, veri medici cóprobantur esse: ij dũ operũ bonorum exẽpla circumquaq; per sanctam famam tribuũt, quasi odorem, quo egroti sanantur, aspergunt. Cæterum, mandragoris similes dicam prophetas, & antiquos patres esse, eo quod corpora eorum subtus terra sint, vt poma mandragorarum, tamen mirabilem fragrantiam nobis exhibent, exempla pietatis, fidei, & charitatis semper emittentes. Enimuerò, Abrahæ obedientia, Iob insignis
Nota. patientia, Tobiæ mirabilis tolerantia, aliorumq́ue sanctorum mirifica exempla ad finem vsque mundi salutarem odorem spirant: Quo, ni fallor, nos roborati, ad virtutes exercendas anhelemus, tanquam Saluatoris nostri veri filij, & imitatores. Sequitur.

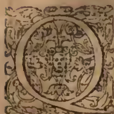
O*Mnia poma noua, & vetera seruaui tibi dilecte mi.* Hebraicè. *Nouos fructus et veteres dilecte mi abscondi tibi.*

SENSVS est: Sponse mi, postquã Romã venerimus, & fides sancta relictis idolis fuerit tibi fundata, thesaurizabo tibi non modò poma vetera, idest Apostolos Petrũ & Paulũ inibi pro amore tuo trucidatos, sed noua poma, nouosq; fructus seruabo tibi: quia plurimi Romani à tyrannis persequuti, pro defensanda fidei veritate tormẽta immania sustinebunt, vltronea sua volũtate obeuntes, & martyrij palmam obtinentes. Quo pertinet illud Pauli:
Roma.1. Fides vestra annũciatur in vniuerso mundo. Quibus verbis laudat constantiam insignẽ Romanorũ, in grauibus persequutionibus obeũdis: quã ob rem plurimum gaudere se fatetur Paulus. Quod verò pollicetur dicens: *seruaui tibi*, perindè est, ac si dicat: vt tibi seruiam, poma hęc seruaui, & ad gloriam tuam ea thesaurizaui.

Alij poma vetera, & noua, verba & exempla patrum antiquorum, & cæterorum sanctorum dicunt esse. Nõne Sapiens ait: Sapientiam antiquorum exquiret sapiens. Et sanctus vir Iob: In antiquis est sapientia, & in multo tẽpore prudentia. Hinc Apostoli doctrinam nouam, quam à Christo acceperunt, annunciãtes prophetarum oracula non spreuerũt. Quin & diuus Petrus Spiritu sancto descẽdẽte super Apostolos, vaticiniũ Ioëlis Prophetæ enarrãs, aduersarios cõfudit. Cæterũ Dñs ipse Prophetarũ Christus IESVS sæpè in Euangelio Esaiã & alios vates refert, quò Pharisæos & sacerdotes synagogę erudiret. Imò verba sponsæ maximè alludunt sententiæ Christi dicẽtis: Omnis scriba doctus similis est patri familias, qui profert de thesauro suo noua & vetera. Noua quidem sunt illa mandata euangelica perfecta & absoluta, quibus nil in terris potest esse diuinius, nihil illustrius, nil denique vtilius. Vetera autem sunt quæcunq; in lege & prophetis ad salutem æternam conducunt. Et hæc sunt, quæ sponsa castissima seruauit, seruatque in laudem & gloriam Christi IESV sponsi sui. Hinc sanctus Gregorius inquit: Hìc per poma sensus scripturarum sanctarum intelliguntur, quæ dum ex patribus sanctis ad nos vsque perueniunt, & credũtur, ex arboribus poma exurgunt, quibus animæ delectantur. Omnia ergo poma noua & vetera dilecto suo seruat, quia sic nouum testamẽtum Ecclesia Catholica recipit, vt vetus non abiiciat: Sic vetus veneratur, vt nouũ semper in ipsis sacrificiis carnalibus per spiritum intelligat: in nouo scilicet Christum venisse congaudẽs, in veteri autẽ semper venturum expectans. Hæc benè sponsa seruat, ne corrumpãtur & pereant, quibus quotidie vtitur, cùm ad sponsi sui honorem, tùm etiam ad animarum commodum, & salutem.

Eccle. 39. Iob. 12. Matt. 5. S. Grego.

CAPVT OCTAVVM CANTICORVM.

Vis mihi det te fratrem meum, sugentem vbera matris meæ: vt inueniam te solum foris, & deosculer, & iam me nemo despiciat. Sic ferè in omnibus tribus linguis.

IC nimirum exardescens sponsa in amorem sponsi Christi, dolet nõ posse ipsum osculari ad libitum, absque vlla verecundia. Propterea cupiens soluere quemuis pudorem, optat, dicens: *Quis det te fratrẽ meum.* Ac si patenter dicat: si te sponsum meũ paruulum inuenire meruero, & matris vbera sugentem, iamque fratrem meum factum, ita vt qui olim Deus

Incarnatio. omnipotens eras, homo fieri dignatus sis, audacter accedã, & oscula tibi figã, ne quisquã me despectam habebit: quin & Angeli valdè me hõnore afficient.

Itaq; sponsa verbis hisce aduentum Christi in mundũ postulat per humanę naturæ assumptionẽ. Et in hoc vltimo capite huius epithalamij idipsum obnixè petit, quod

Cant. 1. aliis verbis in primo capitulo expostulauit: Osculetur me osculo oris sui. Enimuerò sancta Ecclesia, tũ ex patribus antiquis, qui in vetere testamẽto fuere, tùm etiã ex patribus noui constat. Quas ob res satis sapienter nunc sponsa de spõso affatur tanquã pręsenti; vt est illud: Tenui eũ, nec dimittã: nunc autem se vocat ipsum quasi venturũ. Est ergo vox

go vox hæc priscorum patrũ, vehementer cupientiũ aduentum Messiæ, in quo solo salus totius mundi sita erat: iuxta illud: Non est aliud nomẽ nobis datum sub cælo, in quo oporteat nos saluos fieri. Vbi notandũ, quòd Saluator triplicẽ matrem habuit, quarum vbera suxit: humana natura, quã induit, quasi mater eius fuit, atq; nutrix: nam de Virgine Maria homo factus est filius Dei: deindè synagoga mater eius est, eò quod ex populo Hebræo natus. Vndè Apostolus ait: Qui natus est ex semine Dauid secũdum carnem. Ab hac matre educatus fuit Christus. Tandem singularissimo priuilegio alma Maria, quæ illum cõcepit, Spiritu sancto cooperãte, ipsum absq; dolore peperit, in Bethlehẽ, virgineoq; suo lacte aluit. Vndè pulchrè mulier illa sonora voce cantauit: Beatus venter qui te portauit, & vbera quę suxisti. Quod autẽ foris appetit, eũ inuenire, eò tẽdit, vt qui in sinu patris ab æterno erat, palàm appareret homo factus. Deũ nemo vidit vnquã (ait Ioannes) sed qui est in sinu patris, ipse nobis narrauit. Nec non & ipse Dñs clamat: Exiui à patre, & veni in mundũ: perindè dicat: Qui tot retro seculis quasi absconditus erã, ecce homo factus inter homines cõspicuus appareo: iuxta vaticinium illud. In terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Ecce sponsa oculis suis spõsum intueri affectabat, vt eum oscularetur, & brachiis suis amplexaretur amorosissimè. *Et nemo me iam despiciet.* Plagè ante Christi IESV aduentum ob peccatũ primi parentis genus humanum sub creatoris ira iacebat. Quid quòd diabolus ipse homines pro nihilo pendebat? Vndè merito Regalis Propheta vociferabatur: Miserere nostri Dñe, miserere nostri, quia multum repleti sumus despectione, quia mul- repleta est anima nostra opprobrio. Mira res, Christo IESV aduẽtante, dæmõ forasciicitur, & præ angelis honora-

Acto. 4.
Rom. 1.
Luc. 11.
Ioan. 1.
Baruc. 3.
Psal. 122.

ti sumus, vbi verbũ caro factũ est, & habitauit in nobis.
Hebræ.2. Mira res, quòd nusquam Angelos filius Dei apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. En quanti nos facere Saluator dignatus est, qua vtique excellentia, non solùm dæmoniis iam tremendi sumus, qui olim nobis ipsis erãt formidabiles, verùm etiam Angelis amabiles sumus effecti.
Gene.18. Quique quondam tempore Abrahæ, & Iosuæ ab hominibus se adorati sinebant: at post Christi IESV benedictum Aduentum, conseruos se appellãt, & adorationem sustinere nollunt: quemadmodũ in Apocalypsi legimus.
Apoca.19. Mirabile dictu, Angeli tunc temporis principes vocabantur, nunc autem conserui fidelium se fore dicunt eorum, qui testimonium IESV habent. Confirmat, quæ dicta sunt, sententia beati Gregorij dicentis.

S.Grego. In veteri lege Ecclesia Christum exoptabat, & in secreto patris manẽtem foras venire per carnem ad humanos oculos, non mediocriter cupiebat. Vnde Dauid dicebat: Exurge Domine, ne repellas in finem. Et iterum: Inclina
Esai.64. cælos & descende. Nec non & Esaias clamitabat: Vtinã disrumperes cælos, & venires. Vult ergo sponsa inuenire sponsum foras, & deosculari, quia concupiscit sub lege posita, vt per carnem appareat, quo per amorem ei seruiat, cui priùs nõ accepta gratia, plus timore quàm amore seruiebat. Post cuius osculũ à nemine despicitur: quia postquam Christus venit, & fidelibus suis spiritũ libertatis infudit, ab ipsis Angelis Ecclesia honoratur. Hinc est, quòd Iosue Angelum adorauit. Ioanni verò volenti se adorare, dixit: Vide ne feceris: conseruus tuus sum, & fratrum tuorum, habentium testimonium IESV. Sed quia venientem Ecclesiã suscepit, synagoga repulit, quæ iterũ eum in fine mundi suscipiet, & amabit, eam ob rem sequitur.

Appre-

APprehendam te, & ducam in domũ matris meæ, & ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino conditum, & mustum malorum granatorum meorum. Sic ferè in omnibus tribus linguis.

SENSVS est: Si te sponsę mi inuenero foris, iamq́ue in mundo factus homo apparueris, in domum matris meæ conabor te intronducere (nam mater tua benedicta Maria communis mater omnium est longè meliùs quã Eua, quippe quę interfecit filios suos delinquẽdo) ibi docebis me tuam facere voluntatem, meam verò prorsus relinquere: iuxta illud quod obnixè Dauid postulabat: Domine ad te confugi, doce me facere voluntatẽ tuam, quia Deus meus es tu. Etenim voluntas tua Domine, recta & sancta est, ita vt quicquid velis, iustum sit oportet. Vinum conditum amorem vocat, ac si dicat: Sicut qui optimo vino inebriatur, sic amore ardenti te ego diligẽs, inebriabo te. Nempè ex vinea, quam Noë plantauit. ipse inebriatus est, & in tabernaculo iacẽs nudus erat, nec erubescebat. Ad eandem imaginem tu Domine, tanquã ebrius crapulatus à vino charitatis, in cruce nudatus pendens, ob nimiam tuam innocentiam non erubesces vnquam. *Dabo* rursus *tibi mustum malorum granatorum meorum*, idest, desideria martyrium pro amore tuo patiendi quotidie tibi offeram. Imò cuncta tormenta atrocia, quę omnes Sancti ad gloriam nominis tui passi sunt, pro te obire opto,

Psal. 142.

Gene. 9.
Figura.

Pollicetur ergo sponsa perpetuam adhæsionem sponso Christo, ad consumationem seculi vsque, modò ipse se fratrem ostendat. *Introducam te in domum matris meæ.* Non

Nota.

modò in hac vita te in domum matris meæ, quæ te peperit, ducam te, sed in ciuitatem Hierusalem cælicã, quæ est mater nostra, audeam te introducere, quo inibi semper tecum sim. Allusio est ad illud, quod supra dixerat:
Cant. 3. Tenui eum, nec dimittam, donec introducã eum in domum matris meæ. Cæterùm, *ibi me docebis.* Hoc est, tunc ore ad os mecum loqueris, quippe qui olim multipharie,
Hebr. 1. multisque modis loqui in prophetis solebas: tunc inquã homo factus, ore tuo sacro erudies me, plenissimè loquẽs, quæ credenda, & quæ agẽda sunt. Quin & post ascẽ
Ioan. 16. sum in cęlos Spiritũ sanctũ tuum mittes qui me doceat omnem veritatem, suggeratq; mihi, quæcũque tu in hac mortali vita docuisti. Vinum conditum vulgo Hypocraticum vocatur, quod vinum optimum est, & gustui suaue. Vel per vinum conditum siue cõfectum, dilectionem
Nota. sanctam cum operatione intelligamus. Ni fallor, operationes, quæ ex charitate consurgunt, veluti species aromaticæ sunt, quibus dilectio ipsa conditur. At actus aliarũ virtutum sine charitate vinum insipidum sunt. Plenitudo le
Rom. 13. gis est charitas, ait Paulus. Deniq; mustum granatorum pia deuotio vocatur, quæ Deo satis grata est. Vel si lubet, vinũ conditum cõtemplatiui cum Magdalena ad pedes Christi exhibẽt Dño: mustum granatorum actiui prębẽt, cũ Martha laborantes. Mustũ quidem turbulentum esse solet. Delectatur ergo spõsus nõ modò cõtemplatione orthodoxorũ, sed deuotione & musto actiuorũ, qui proxi-
Matt. 25. mo inseruiũt. Alioqui non diceret: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Ecce quantũ meriti sortiantur, qui laboriosa operatione versantur, ob gloriã Christi, & proximorum salutem, quos sanè sanguine suo redemit.
S. Grego. Atqui, sanctus Gregorius de synagoga, quæ in fine mundi creditura est in Christum, hęc exponit. Hæc sanè

pro-

promittit introducere Christum in domum matris suæ, quæ ipsam genuit per prædicationem Euangelij, dicente Paulo: Per Euangelium ipse vos genui. Vinum conditũ, quod sponso dare pollicetur, doctrina sana est, ex vtroq; testamento composita: sic planè quasi vinum optimum condiet. Mustum verò malorum granatorum sponso satis suaue, exempla Martyrum sunt, quæ nimirum fideles roborant, ne tempore tyrannorũ vel Antichristi in certamine succũbant. Hæc in sententia sanctus Gregorius. 1. Cor. 4.

Alij domum matris intelligunt scripturã sacram: cuius mysteria atque arcana, tanquam penus, vel promptuariũ habetur: in qua fidelis anima sæpè cum cælesti sponso clam meditatur, & loquitur, in eaque sanctissimè reficitur. Potatur quidem sponsus à sponsa, cum ab eius filiis liquore sanctimoniæ, atque virtutum laudatur in terris, cùm timetur à bonis, colitur à iustis, deniq; prædicatur à sanctis. Tunc enim vino aromatico, hoc est, mysteriis cælestium donorum, & sanctitatis odore, proborum mentibus delectatur humani generis autor, & vices grati animi libentissimè admittit, gratanter & probat. Dubio procul nisi res sic se haberet, non sponsa inter brachia sponsi obdormiret, vti ipsa depromit statim, dum ait. Sacra scriptura.

L*Æua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Sic in omnibus tribus linguis.

AC si patenter dicat; Ego tunc, cũ tãtopere me amares, amore languerem, tu mihi languenti, more perfecti amici assisteres, & læua tua caput meum sustentasti, & dexterà tua amplexatus es me. Verùm capite secundo iam fusiùs verba hæc exposita sunt. Veruntamẽ lubet nonnulla super iis verbis loqui. Per læuam sponsi præsentem-

tempus indicatur, per dexteram verò futurum, dicente scriptura: Longitudo vitæ in dextera eius, & in sinistra diuitiæ & gloria. Vt ergo ostendat se vbique curæ esse sponso, ab eoque nullo temporis puncto deseri, sed hîc defendi & conseruari, & in futuro seculo numerandam

Not.i. esse prorsus, ideò ait: *Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Mira res: etiam iis verbis ostendit caput suum esse Christum, & ab eo bonorum omnium autore dona sua omnia proficisci: nihilque sibi fore boni, vel terreni, vel cælestis, qui in hoc à sponso dilecto acceperit: eam ob rem ab illo sanctissimè regi, pasci, defendique, & amplecti, & illustrari, per læuam ipsam, sinistrãque palàm facit. Vndè scriptum est: Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à patre luminum.

Iaco.1.

S.Grego. Sanctus Gregorius partim nunc dicta confirmat, partim verò aliter loquitur. Leua Christi, ait, vita præsens est, dextera autẽ vita beata, caput nostrum spiritualiter mens esse perhibetur. Dicit igitur synagoga, prædicatione Ecclesiæ iam conuersa, imitatione subleuata, *Leua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me,* idest, quoniam nunc autem fidem teneo, eius ineffabilem gratiam experior, & quam desiderare nesciebam dulcedinem sentio. Iam terrena cuncta postpono, etiam ipsam vitam carnis pro eius amore contemno, & ad eius beatitudinem videndam toto desiderio anhelo. Equidem quãdo sancta anima menti ea, quæ videt, supponit, & ea, quæ non videt, omni conatu appetit, tunc læuam sponsi sub capite habet, & dextera eius eã amplexatur. O fœlicem animam, quam ex omni parte dilectio cælestis intra se retinet, & tuetur. Profectò qui tales sunt cum Paulo seriò clamant: Conuersatio nostra in cęlis est. Nec non

Phili.3.

in hac

in hac mortali vita aliquantulum beatitudinem experiũtur: de qua Saluator inquit: Beati mundo corde, quoniã ipsi Deum videbunt. Demus ergo operã, vt quod Regius psaltes consulit adimpleamus: Vacate, & videte, quoniã ego sum Deus. Sanè quo sine mundi strepitu quidam viuunt, eo mentem in Dei visionem, per desiderium & cõtemplationem figunt. Quam verò sponso grata sit hæc contemplatio, sequentia indicant verba.

ADiuro vos filiæ Hierusalem, ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. Hebraicè. *Adiuro vos filiæ Hierusalem, quid excitabitis, & euigilare facietis dilectam, vsquequo complacentiam habebit?*

LATIVS hæc uerba capite secũdo exposita lector prudens inueniet. Eam ob causam, quandam editionem referam, quæ aliquid noui præ se ferre videtur.. *Adiurani vos filiæ Hierusalem in virtutibus agri, vt exuscitetis, & euigilare faciatis charitatem, donec velit.* Moræ impatiens sponsa tardiore aduentu sponsi, & expectatione Spiritus sancti angitur. Ob idque vel adiurando sanctorum animas ad voluntatem sponsi flectendam, excitandamque, sponsa quasi deprecatrices orat, vt tandẽ aliquando charitatem ipsam, hoc est, Deũ, qui charitas est, in nos effundat, ac firmet, donec nos assumat, & secũ velit esse. Vndè David aiebat: In vmbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas. Tũc planè nos præterit iniquitas, cùm de hac mortali luce & lachrymarũ valle eripi digni fuerimus, cum Deoque viuere, & regnare nobis contigerit. Interim

Alia editio.

Psal. 56.

Interim rogandus est Deus, rogandi sunt beatorum spiritus, qui cum ipso fœlicissimè regnãt, vt quàm celerrimè, & quàm optimè si fieri potest, nos iis malis eripiat, suaq; dignatione in se stabiles reddat, quo de nobis, quæ sequũtur, dici possint.

QVæ est ista, quæ ascendit de deserto deliciis affluẽs, enixa super dilectum suum? Hebraicè. *Quæ est ista ascedens de deserto, associata cum dilecto?*

EX his sponsa planè ostendit, se iam exauditam à spõso suo Christo IESV, in iis quæ suprà petierat, dicẽs: Veni dilecte mi egrediamur in agrum. Qua propter vt videtur sibi compos voti sui facta, egrediens extra Hierusalem in campum, idest, ad Gentes, & ad metropolim earum vrbem Romam vnà cum suo dilecto, stupida facta sponsa de tanto sibi à sponso Christo collato beneficio, se se supra modum humilians, & quasi gratias agens, loquens de seipsa in tertia persona cum maxima suæ fœlicitatis admiratione inquit: *Quæ est ista, quæ ascendit, de deserto deliciis affluens, enixa supra dilectum suum?* Perindè dicat: Quid sum ego? & vndè pro merita tantum beneficium, vt associata dilecto meo Christo ascendam de deserto? idest, de deserta & desolata Hierusalem? Nam vocat Hierusalem desertum ab effectu. Verum in ea fuit Saluatoris vaticinium impletum: Amẽ dico vobis, relinquetur domus vestra deserta. Quod re ipsa contigit Vespasiano & Tito aduenientibus, quique totam deuastarunt ciuitatem. Primò à deserto ascendit, quando duce Iosue desertum relinquens in terram promissam intrauit: secun-

Matt. 23.

dò ascen-

dò ascendit de Hierusalem, & venit fugiens ad Gentes, quarum domina facta est, duce Christo IESV, cuius typum ille gerebat.

Alij aliter hunc locum explicantes comitum sponsi, id est, Angelorum admirationem hanc fore asserunt. Vidēt decorem Ecclesiæ, potissimè iustorum veteris synagogæ iam cū Christo regnantiū, & vehementer admirati interrogāt: *Quæ est ista quæ ascendit de deserto?* Est quidem instar deserti mundus hic, infœcundus, sterilis, nil habens solatij, sed omnis laboris plena. Vndè Salomō testatur: Vidi cuncta, quæ sub sole fiunt, & omnia vanitas & afflictio spiritus. Quin & peculiariter Gentilitas ipsa desertū vocatur, eo quod sine cultu vnius Dei erat. Eā ob causam quasi à Deo deserta iacebat. Eratis sine Deo in hoc mundo, ait Paulus. Sed de iis capite tertio vberiùs diximus, vbi sic habetur. Quæ est ista quæ ascendit per desertum.

Nota. Eccle. 1. Cant. 3.

Cæterum deliciis affluit sponsa de deserto ascendens: nam dona virtutum, & spiritualium gratiarum, delicias aptè significant: iis sanè deliciis Ecclesia sancta abundat, adeò vt Paulus dicat: Diuites facti estis in illo, in omni scientia, & virtute, ita vt nihil vobis desit in vlla gratia. Ecce quàm sit Ecclesia à Christo sponso ditata. Regina Hester pauper erat, tamen Assuerus Rex, qui eam duxit, subindè ornamentis pretiosis, & monilibus eam ditauit. Ad eandem imaginem, Rex regum & Dominus dominantium Christus, vbi desponsauit Ecclesiam magnis diuitiis diuitem fecit, vt sponsam tanti Regis decet. Dat nimirum magnificus saluator affluenter, & non improperat vnquam: sicuti Iacobus contestatur.

1. Cor. 1. Iaco. 1.

Enixa supra dilectum suum Ecce non peculiari virtute sponsa Ecclesia ad superna ascendit, sed per auxilium sponsi sui vnicè dilecti. Huc attinet, quod Saluator dixit:

Ioan.3. xit: Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, filius hominis, qui eſt in cælo. Enimuerò, niſi capiti noſtro per fidem & charitatem vniti, cælum conſcendere non valemus. Oportet ergo, vt illi enitamur: qui ouem perditam venit quærere & inuentam humeris ſuis impoſuit, & ad caulas ouium ſuarum reduxit. Ni fallor, errabũda illa ouis ad Angelorum conſortia non aſcẽdiſſet, niſi paſtoris boni humeris innixa. Innititur vtique dilecto, nõ ſibi ipſi, ſuam fragilitatem prorſus agnoſcens, clamatque indeſinenter cum Propheta: *Pſal.6.* Miſerere mei Domine, quoniam infirmus ſum, ſana me Domine, quoniam conturbata ſunt omnia oſſa mea: & iterum: *Pſal.30.* In te Domine ſperaui non confundar in æternum. Eodem attinet quod Dominus in Euangelio ait: *Ioan.15.* Sine me nihil poteſtis facere. Væ de quibus ſcriptum eſt: Confiditis in baculo arundineo conquaſſatũ Ægypti. At contrà, ſponſa ſuper dilectũ ſuũ, qui virtus Dei iure dicitur, enixa aſcẽdit. *Nota.* Aduertendum, quàm exactè, tàm ſummi numinis gratia, quàm facultas liberi arbitrij verbis his oſtenditur. Ipſa quidem aſcendit, non ſimpliciter ſurſum fertur, quod eſt merè patientis, ſed aſcendere dicitur, quod peculiare eſt operanti, & laborem aliquem adhibenti. Ecce operatio humanæ libertatis, quæ ſuum impendit conatum. Vt autem dictum eſt, ſuper dilectum aſcendere, palàm principalis operatio gratiæ Dei indicatur. Sic planè ad ſuperiora gradimur, Domino nos adiuuante, & vnà pro noſtra virili ſtudiosè nobis conantibus, & in mandatis eius verſantibus. Sic profectò de hoc infœlici ſcalentique deſerto, ad patriam cæleſtem aſcendimus.

Quidam admirationem hanc Apoſtolorum eſſe dicunt: quique videntes hanc fœliciſſimam ſponſam aſcẽdentem de baptiſmatis fonte, & Spiritus ſancti gratia lotam

tam,ac firmam,non habentem maculam, neque rugam, hinc admirabilem candorem eius admirantes, non valent se cōtinere, quominus clament: *Quæ est ista quæ ascēdit*,id est,quæ Christum immobile fundamētum habet. Sanctus Gregorius etiam de qualibet anima pia hoc explanat. Ecclesia sancta, seu quælibet anima de deserto ascendit, quia in exilio huius peregrinationis posita ad gaudia cælestia mente, & cogitationibus tendit. Qua propter Paulus dicebat: Nostra conuersatio in cælis est: vndè & Saluatorem expectamus, Dominum nostrum IESVM Christum. Deliciis affluit,quia sanctæ scripturæ meditationibus intendens,cælesti pabulo assiduè mens pascitur. Super dilectum innititur, quia in solius Christi auxilio confidens, eo largiente, ab exilio ad patriam transfertur.Vndè verò acceperit,vt ab infimis ad superiora,à deserto ad regnum ascendere posit,manifestat dilectus,cùm ait. Phili. 3.

SVb arbore malo suscitaui te, ibi corrupta est mater tua,ibi violata est genitrix tua. Hebraicè. *Sub arbore pomo suscitaui te, ibi peperit te mater tua, ibi parturiuit te genitrix tua.*

PETIERAT sanè sponsa paulò superiùs sponsi sui aduentum in carnem, cuius promissionem multis retro seculis ex patribus habebat: nec non & pro magno pietatis opere hoc sibi ab illo impleri postulabat, quo tanquā fratrem illum haberet. At Dominus, vt pote benignus, plus pollicetur, quàm sponsa ipsa postularat. Enimuerò subire crucis supplicium vltrò promittit, pro totius mundi salute. Vndè perspicuum est illud Pauli:

Ephe.3. Qui potens eſt omnia facere abundãter, quàm petimus, aut intelligimus. Longè plus eſt ignominioſam crucis mortẽ pati, quàm carnem noſtram aſſumere. Vocat ſpõſus ſanctam crucem arborẽ malum, eo quod ſatis frugifera fuit crux, in qua totius mundi ſalus facta eſt, & omnia facinora hominum penitus ſoluta. Quod autem de præterito loquitur, ceu iam factum, quod erat futurũ, ſcripturæ moris eſt, vt paſſim in oraculis prophetarum legimus. Rurſus, hoc pacto paſſionem ſuã futuram ſubindicauit, ob maiorem exhibendi beneficij certitudinẽ. Nõ minus certa ſunt, quę ab ipſa veritate prędicuntur futura, iis quæ re ipſa ſunt exhibita. Sub hac arbore nobili, atq; pretioſa Chriſtus Eccleſiã ſuſcitauit: nã in ea ſponte pẽdens, & cæleſtis patris obedientiã implens, cuncta noſtra errata ſanguine ſuo ſacro diluit. Vndè Petrus ait: Qui peccata noſtra in ſuo corpore pertulit, ſuper lignum. Quam ob cauſam hunc mirabilẽ modum redemptionis noſtræ elegerit, iam inſinuat. *Ibi corrupta eſt mater tua, ibi violata eſt genitrix tua.* Hoc eſt, quia per lignũ, & quaſi ſub ligno mater tua natura humana perierat, per inobedientiam veteris Adę: volui ego nouus Adã per lignũ operari reſurrectionẽ generis humani. Equidẽ ad maiorẽ diaboli deiectionẽ ita oportebat fieri. Ille per fructum arboris vitę vicit, & rurſus per arborẽ à filio Dei victus eſt. Sic geſtum eſt, vt qui in ligno vincebat, in ligno vinceretur. Itaq; vndè hoſtis cruentus læſerat, medelam ſpiritalem nobis abſtulit Chriſtus.

Nota de Cruce.

1. Petri. 2.

Alia expoſitio. Aliter ſententia hæc per exprobrationem ingratæ ſynagogæ exponitur. Sub arbore crucis ſynagoga, ex qua illa proceſſit, corrupta eſt & violata, nã ibi opprobrium ſempiternũ promeruit, quando Meſſiã patribus ſuis tãtopere deſideratũ, nedum non Iudæi receperũt, ſed morte

turpiſ-

turpissima condēnauerunt, dicētes Pilato: Crucifige, crucifige eū. Quas ob res Hebręi inter omnes gētes miserabili in exilio dispersi iacēt, conculcanturq; ab omnibus terrę nationibus: adeò vt maledictio illa ore ipsorū prolata adimpleta sit alto Dei cōsilio: Sāguis eius sit super nos, & super filios nostros. O crudeles patres, qui tantùm malū imprecati sunt filiis suis.

Quod autē ex Hebręo attulimus (*Ibi genuit te mater tua, ibi parturiuit te genitrix tua*) rectè potest intelligi de difficultate, & modo durissimo redéptionis humanę, per matrē intelligendo vlcerosam pietatē diuinę misericordiæ, quę ceu mater piētissima nos perditos, reparauit, & Deo gignere dignata est. Ecce mater, quę in cruce Ecclesiā genuit, parturiuitq;, non absq; ingenti dolore humanitatis Christi. Nónne Dñs se laborasse dicit in sustinēdo peccatores? Laboraui sustinés, ait: & iterū: Laborare me fecistis in peccatis vestris. Rectè ergo pater dicere poterit nimiū laborem habere, dum propriū filium tradidit propter iniquitates nostras. Profectò in dolore cordis & corporis, in cruce orta est Ecclesia, & ibi Christus peperit, ac parturiuit sponsam suā Ecclesiam, sanguine redéptam, & aqua, quę de latere eius largissimè fluxerūt. Verùm, vt sanctus Gregorius asserit, in hac arbore sancta malus ille sedit, de qua spōsa iam dixerat: Sicut malus inter ligna siluarū, sic dilectus meus inter filios. Ibi suscitauit nos, moriēs, & tertia die resurgēs, vt cum eo in nouitatē vitę, ipsi surgamus. Ideò clamat Apostolus: Si consurrexistis cū Christo, quæ sursum sunt quęrite, vbi Christus est in dextera Dei sedēs. Cæterùm ibi violata est synagoga, quando nefando scelere se corrupit, autorem vitæ crucifigens. Sed quoniam ad hoc cæcitas in Israël facta est, vt plenitudo gentium intraret, ideò intranti Ecclesiæ dicitur.

Nota. Esai. 43. S. Grego.

Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper brachium tuum. Hebraicè. *Pone me vt ſigillum ſuper cor tuum, vt ſigillum ſuper brachium tuum.*

RECTE poſtquam ſponſus opus redemptionis narrauit dicẽs: Sub arbore malo ſuſcitaui te, ideſt, in cruce pendens te ſponſam aſſumpſi, & vitam ſpiritalem tibi impẽdi: nunc ſponſam alloquitur, vt pro gratitudine, & viciſsitudine caueat, ne tanti beneficij gratiã obliuiſcatur. Sanè Sapientis ſententia ſatis notanda extat: Gratiam fideiiuſſoris tui ne obliuiſcaris: dedit enim pro te animã ſuam. Sanè fideiuſſor noſter Saluator eſt, quique debita noſtra in cruce perſoluit, & nos Deo patri reconciliauit. Hinc Paulus inquit. Commendat autem ſuam charitatem Deus nobis, quoniam quùm adhuc peccatores eſſemus, ſecundum tempus, pro impiis Chriſtus mortuus eſt. Huius beneficij gratiam ſemper vult ſponſus, ſpõſam ſuam in corde geſtare. Eam ob cauſam indelebiliter, tan quã ſignaculum, ſeu ſigillum præcipit, vt tã in corde, quã in brachio ipſum portet. Mira res, ſponſus Eccleſiam corde & opere adamauit, & ſicut ſigillum ſuper cor ſuum, & brachium portauit: & ideò ab ipſa idem obſequium iure poſtulat. De interno amore ipſe dixit. Si mater infantem ſuum oblita fuerit, ego autem tui non obliuiſcar. Et ne de operibus, quæ dilectionẽ aſſerere ſolent, quis ambigat, ſtatim ſubnectit: In manibus meis ſcripſi te, hoc eſt, amore tuo omnia opera feci: propterea ius erit, vt viciſſim tu me in corde & brachio ſemper geras, cogitationes omneis, & opera in laudem & gloriam meam faciens. Quid obſecro iuſtius, atque prorſus vtilius,

Eccle. 29.
Rom. 5.
Eſai. 49.

ſuauiuſq́;,quàm hoc obſequium impendere ſpõſo Chriſto IESV? Ni fallor conuerſatio noſtra, omneſq́; actiones eò tendere debent,vt Saluator noſter palàm reluceat in nobis. Alioqui Paulus non diceret Corinthis: Nõ eſtis veſtri,empti enim eſtis pretio magno:glorificate & portate Deum in corpore veſtro. Siquidem glorificare Deũ ad mentem attinet,fide & charitate cãdidata: ad corpus autem externa opera pertinent, quippe quæ in mandatis ſummi numinis adimplendis facimus: & ſic in vtroque homine portamus regem noſtrũ Chriſtum, iuxta dogma Pauli nuperrimè aductum. Eodem expectat, quod ad Romanos ſcripſit:Induimini Dñm IESVM Chriſtũ. Itaq́; ſi omni librata ratione rem hanc cõſideramus, quod ſapiens admonet, ne obliuiſcamur gratiam fideiiuſſoris noſtri, quia dedit animam pro nobis, & quod Apoſtolus hortatur,vt glorificemus Deum, & in corpore noſtro ipſum portemus, vel Chriſtum Dominum induamur:hoc ipſum compendio ſponſus enarrat, dicens: *Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum,vt ſignaculum ſuper brachium tuum.* O fœlicem virum,qui mores & vitam ſecundum præcepta Chriſti inſtituit,is planè mãdato eius facit ſatis,& ſuper cor,& brachium redemptorem geſtàt. Huc nimirum expectat, quod ore ſuo ſacro dixit: Qui vult venire poſt me,abneget ſemetipſum, tollàt crucem ſuam,& ſequatur me. Nónne ſequi Chriſtum, veſtigia & illuſtria facinora eius imitari eſt? Etenim qui Chriſtum nõ ſequitur,ſatanam ſequatur neceſſum eſt,& ideò Chriſto non erit dignus.

1.Cor.6.

Rom.13.

Matt.16.

Nec defuere,qui ſponſam loqui dixerunt, obnixè rogans,vt ſponſus eam habeat ſuper cor,& ſuper brachium tanquam ſignaculum,vel ſigillum, vt ſit ſenſus: Dñe mi, vbi pro delictis meis mortẽ acerbiſſimã in cruce ſubire

dignatus es, & inibi me suscitasti, precor te suppliciter per hanc tuam ineffabilem charitatem, vt post hac colloces me super cor tuum, & super brachium tuum, ita vt nullatenus mei obliuiscaris, quam tanto tamque inestimabili pretio in libertatem asseruisti: nam dilectio, qua me amasti fortis est, vt mors: imò fortior morte est, eo quod dilectio illa mortem ipsam superauit, ac prorsus prostrauit. Sed quia doctores sponsum loqui dicunt, non autem sponsam, ideò expositio prima plus mihi arridet. Hinc diuus Gregorius ait: Super cor ergo, & super brachium sponsæ dilectus ponitur, quia in sancta anima, quantum ab eo diligatur & voluntate, & actione designatur. De
Ioan.13. quo signo ipse sponsus discipulis suis aiebat: In hoc cognoscent omnes, quòd discipuli mei estis, si dilectionem inuicem habueritis. Atqui, ne durum, aut impossibile videatur vlli Christianorum, equidem charitas Dei, ac proximi nihil graue existimat, nihil intolerabile veretur, sed omnia facillima habet, & iucunda, dicen-
S. August. te beato Augustino: Nihil difficile amanti. De hac mirabili dilectione nunc sequitur.

QVia fortis est vt mors dilectio, dura velut infernus æmulatio, lampades eius lãpades ignis atque flammarum. Græcè. *Volatilia eius, volatilia ignis flammæ eius.* Hebraicè. *Carbones eius carbones ignis, flammæ fortis.*

RATIONEM efficacem sponsus exhibet, quare sic petierit poni tanquam signaculum super cor sponsæ,

ponsæ, & super brachium. Nēpe absque mucrone amoris, fragilis & excors est mens ad obeundas controuersias diaboli, & perferendas calumnias, & tentamenta hominum: At contrà, anima Dei dilectione fulta, & charitate perfecta roborata, cuncta æquanimiter fert, & quãuis immania, & atrocia pro Christi honore, ne dum patienter; sed quod plus admirationis habet, ouanter sustinet. Exemplo nobis est Apostolus, dicens: Superabundo gaudio in tribulationibus meis. Equidem sermo hic emphaticus est, & insignem habet energiam. Ac si dicat: Non qualicunque gaudio, aut mediocri lætitia sum affectus in calamitatibus, quas passim patior pro Christi nomine, sed ingenti exultatione exhilaratus animus meus gliscit, adeò vt aliis de gaudio meo impartiri possim. Huc expectat, quod in Apostolorum actis memoriæ proditum est: Ibant Apostoli gaudentes, à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine I E S V contumeliam pati. Vndè tanta, tamque mirabilis fortitudo in discipulis Domini, nisi ex magna dilectione fuit oborta? Ecce dilectio instar mortis fortis est, & amātes leonibus ipsis fortiores efficit. Mirabilis res, tàm est fortis charitas, vt puellas teneras gigantes reddat: Hinc diua Catherina, sancta Agnes, aliæ complures virgines squalentes carceres, verbera, sartagines, innumeraq; tormenta alacri fronte sustinebant, tyrannos atque minas eorum pro nihilo pendentes, toto corde Christum I E S V M laudantes, necnon sonora voce eum confitentes. Hinc omnes aduersarij stupebant, & virtutem summi numinis contemplātes, idola vana sua spernebant, clamantes: Christus I E S V S verus est mundi Saluator, verusque Deus, & totius mundi conditor. Si ergo sponsa secretū, & causam audire cupis, quorsum tibi præcepi, vt

2. Corint. 7.

Acto. 5.

Fortitudo martyrum.

mei memor semper sis, vt signaculum super cor tuum & brachium me gestans. En ratio potissima, *quia fortis est vt mors dilectio*, quam tu mihi debes, pro ineffabili amore, quo te prior adamaui, & pro inestimabili beneficio, quo te affeci, vbi per mortem meam te à morte perpetua liberaui. Hæc autem dilectio, quam à te exigo, nullatenus sit tepida, aut remissa, sed intensa, valida, & efficax in morẽ mortis: ęmulatio, & zelus pro honore meo, non tenuis, sed fortis esse debet, constans, & tenax ad instar inferni: qui quos semel accipit, nunquam amittit. Placet nunc triplicem expositionem narrare, vti in quadam epistola sanctus Augustinus literarum calentissimus pertractat: Vndè Deus colitur, nisi ex charitate? Magna virtus est charitas, quia finis præcepti. Merito dicta est fortis sicut mors (ait doctor iste) siue quia nemo eã vincit, sicut nec mortem: siue quia in hac vita vsque ad mortem mensura est charitatis, dicente Domino: Maiorem charitatem hac nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis: siue potiùs quia sicut mors animam auellit à sensibus carnis, sic charitas à concupiscentiis carnalibus. Sanè trifaria hæc expositio vehementer adnotanda est. Verùm mortem nemo hactenus vicit: nam statutum est hominibus semel mori, & post hoc iudicium, Apostolo teste: & in Psalmo legimus: Quis est homo, qui viuit, & nõ videbit mortem? idest, nemo nascitur nisi morti obnoxius, quia propter peccatum mors. Solus Christus Deus & homo mortem sua morte superare potuit. Ad candẽ imaginem dilectio inuincibilis est, vti iam meminimus. Secundò charitas fortis vt mors nuncupatur, eo quod eius perfectio in mortem, quam quis pro Christo patitur ostenditur, quemadmodum Saluator testatus est. Tertiò eã ob causam dilectio vti mors fortis appellatur, & quidẽ rectè

Nota. S. August. epist. 29. Ioan. 15. Hebr. 9.

recte: quoniam ſicut mors aufert animam à corpore, ita dilectio Dei ſeparat mentem à ſenſibus. Alioqui Paulus non diceret: Viuo iam non ego, viuit verò in me Christus. Ecce quàm potens ſit Dei dilectio, & quàm potenter auferat animā à ſenſibus. Planè charitate vulnerata mēs, non iam ſibi viuit, ſed mundo, carni, & peccato mortua, Chriſto dumtaxat viuit, quippe qui pro ea mortuus eſt. O fœlicem virum, qui ſalutari amoris Dei incēdio mortuum, ſeparatus eſt à mundo, ita vt nec ei libeat, quæ ſeculi delectabilia ſunt cogitare. Imò nec propriam vitam amet, ſed cum Apoſtolo clamet, deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto: is, ni fallor, cuncta viſibilia bona, vt ſtercora, arbitratur, vt Chriſtū IESVM lucrifaciat. En quā valida ſit ſancta dilectio, quāque perſimilis morti, cui reſiſtere nemo quamlibet fortis valet. Gala. 2. Phili. 1.

Dura velut infernus æmulatio. Zelus bonus & æmulatio ſancta diuinam conſequens dilectionem, non molis eſt, aut flacida, ſed rigida, ac tenax propoſiti, ſicut infernus durus & inflexibilis eſt: adeò vt quod ſemel apprehenderit, nunquā dimittit: nec violentia, neque precibus poteſt cogi, ita vt quos tenet exhibeat. Talis ſit ſancta æmulatio oportet, in iis, qui verè Chriſtum diligūt, vt nullatenus ſe patiantur ab eo quod apprehenderint, ſeparari. Verùm ab obediētia legis Dei, cui ſemel ſe deuouit, & à fide, ſpe, & charitate deuiare nemo debet, & ſi millies mortem ſuſtinere contigerit. Hinc Apoſtolus dixit: Quis nos ſeparabit à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto? tribulatio? an anguſtia? an fames? an nuditas? an periculum? an perſecutio? an gladius? Et ſubindè ſequitur: Certus ſum, quia nec mors, nec vita, neque Angeli, &c. poterit nos ſeparare à charitate Dei. Annotatu digna ſunt ſingula, nam hîc æmulatio ſancta natiuis coloribus depingitur. *Zelus ſanctus.* Rom. 8.

Tali zelo ardebat Helias, vbi dixit: Zelo zelatus sum pro
3. Reg. 19. domo Dei exercituum, quia dereliquerunt pactum Domini filij Israël. Rursus, Regalis vates eodem zelo tactus aiebat: Zelus domus tuæ comedit me, opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me. Denique æmulatio-
Psal. 68. ne sancta Phinees Hebræum & mulierem alienigenam vnà interfecit: quem Deus optimus mirũ in modum cõmendans ait: Phinees auertit iram meã, zelo meo cõmo
Nume. 25. tus. O quàm pauci hodie hoc salutari zelo exardescunt. Enimuerò, vt infirmi leui verbo læsi vociferamur, & totis nisibus vindictã sumere nitimur: at quũ tot blasphemiæ (heu) quotidie in Deũ ab impiis proferãtur, nil nobis curæ est. Oremus supplices Deum oportet, vt quod per Pro-
Eze. 36. phetam pollicitus est, nunc adimpleat. Auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneũ & spiritũ nouum ponam in medio vestri. Nempè opus habemus corde carneo, ablato lapideo, vt iniuriç nostrç obliti, summi Dei offensiones sentiamus: idque fiet, si spiritũ nouũ ipse in medio nostri posuerit.

Lampades eius lampades ignis, atque flammarum. Alij ex Hebræo *faces*, vel *tedas* legunt, quod ferè in eundem sensum reddit. Sanè opera ex charitate prodeuntia, veluti faces seu flammæ ignis sunt. Hinc Dominus in Euangelio ad-
Matt. 5. monet: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videãt opera vestra bona, & glorificent patrem vestrũ, qui in cælis est. Ecce vel maximè operari nobis præcipit, & sancta opera patrare vt flammæ charitatis non delitescant, sed ad exemplum proximi appareant. Mira res, fatuç virgines eam ob rem ad nuptias cum sponso nõ intrauerũt, quia & si lãpades portabãt, ignis charitatis in eis minimè ardebat: at contrà prudentes gratanter à sponso receptæ lãpades ignis manibus suis habebant. Equidẽ vera dilectio la-

tere

tere nequit, sed suapte natura per bona opera se pandit. Nemo potest ignem abscondere in sinu, quin ardeant vestimenta eius, vt probè asserit Sapiens. Quid quòd lampades ignis corda sanctorum sunt? ignem illum sanè gestāt, de quo Dominus: Ignem veni mittere in terra, quid volo nisi vt ardeat? Nónne lampas ardens ille præcursor Dñi erat, qui vti lucerna ardebat, & lucebat? Ardebat planè intus hoc igne cælesti: lucebatque foris. austerrimam pœnitentiam agens. O nimium fœlix anima, quæ igne amoris Dei accensa, semper flammas euomere nõ cessat, desideria & vota flammantia diu noctuque Christo offert. Prouer. 6. Lucæ. 12.

De inuidia Iudæorum verba hæc explicant: quorum æmulatio tàm fuit dura aduersus Christum, vt eum ad inferos transmittere se putarit, eique ad mortem immisericorditer inuidit. Quandoquidem vt infernus dura ęmulatio synagogæ extitit: nã sicut inferus sine misericordia, quos tenet, cruciat: sic Iudaica plebs Christum apprehendens, sine pietate ad mortem atrocem trahebat. Vndè lãpas eius vt ignis fuit, eo quod sicut ille consumit, ita Iudæos ab omni fidei virtute inuidia sua destruxit. Sciebat enim Pilatus, quòd propter inuidiã tradidissent eũ. Quã pulchrè scriptũ est: Ignis nũc consumet aduersarios, hec est, antequã ad æternũ ignẽ veniant, in pręsenti cõsumuntur, quia intra se ignẽ inuidiæ portãt. Sed quia hinc ignis inuidię, hinc ignis charitatis se extulit, ideò subditur. S. Grego. Ioan. 19.

AQuæ multæ nõ potuerũt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. Ita ferè in omnibus tribus linguis.

TRIBVLATIONES, & calamitates, quæ in mundo scaturire solent, aquis multis in sacra scri-

ptura

Psal.143. ptura comparantur. Vndè orabat rex Dauid: Emitte manum tuã Domine de alto, eripe me de aquis multis, & de manu filiorum alienorum. Haud dubiè Saulis, & Absalon persecutiones aquas multas appellat, à quibus liberari non poterat, nisi Domino suffragante. Ait ergo sponsa: Multæ sunt calamitates, quas satanas excitauit contra me, nihilosecius, quia fortis est vt mors dilectio, non potuerunt hunc ignem charitatis extinguere in me. Quin potius magis ac magis creuit dilectio tua in corde meo; sicut faber ferrarius nonnullas aquarum guttas super prunas immittit, quo flamma ignis accrescat. Nec abs re Paulus dixit: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Mirabile dictu, ęrumnæ, & aduersitates omnes ad maiorem meriti cumulum electis prossunt, Alioqui Propheta non seriò postularet, vt Deus optimus ipsum probaret, tentaretque. Neq; alius toto clamaret pectore: Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat, vt requiescam in die tribulationis, idest, in die mortis, & ascẽdam ad populum accinctum nostrum. Ingens sane cõmodum nobis ex tribulatione oritur: nã ibidem, tùm fides, tùm spes, tùm deniq; charitas maximopere augetur. Hinc dementia insignis tyrannorum palàm est, quippe qui nullum non mouent lapidem, vt Ecclesiam sanctam persequantur. Sanè nulla calamitas derimere potest piorum hominum charitatem, quos Spiritus sancti vinculum copulauit. Frustra ergo laborant, & pellicere conantur eos, vt ad sua praua desideria pertrahant illos. Quàm exactè Apostolus dixit: Charitas nunquam excidit: profectò si perfecta est, magna operatur, & nulla aquarum cópia, idest, nullis aduersitatibus extingui potest, aut suffocari, Quod Paulus multa verborum amplificatione, & mira pronunciationis acrimonia ostendit, scribens Romanis.

Simile. Psal. 25. Habac. 3. 1. Corint. 13. Rom. 8.

Beatus

Beatus Gregorius sic inquit: Charitate quippe sancti veraciter ardebant, quia in Dei proximiq; dilectione mirabiliter flagrabant: hanc tribulationes in eis extinguere non poterant, quia ad odium eos transmittere non valebant. Hinc nimirum esset extinguere charitatem, si tribulationibus, quas aduersarij ingerebant, ad Dei aut proximi odium eos humiliare potuissent. Sed quùm aquæ dictæ sint, quid rursum per flumina, nisi ipsarum aquarum incrementa, & viuacitas intelligitur? Flumina quidem viuas aquas habere cognoscimus. Flumina ergo maximas tribulationes accipimus: quæ dum per totum orbem super Martyres ebulierunt, ad extinguendum charitatis ignem, grandi impetu confluxerunt. Sed quia inter flumina adeò charitatis vigor vixit, ita vt potiùs flumina consumeret, quàm se ab illis extingui permitteret: ideò multi etiam persecutorum ad eandem charitatem se conuertebant: ita vt dimitterent quicquid in mundo posside bant, & se ipsos morti traderent, quam antea patientibus atrociter inferebant. Quod, ni fallor, in Paulo, & diuo Cypriano, atque plerisque aliis conspicuum est. Quanti autem facere debemus charitatem hanc, verba sequẽtia pulchrè ostendunt. *S. Grego.* *Persecutiones.*

SI dederit homo omnem substantiã domus suæ, pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. Hebraicè. *Despicere despicient eum.*

SENSVS germanior huius sententiæ hic est: Tanti pretij est dilectio Dei, quã hactenus prædicauimus, vt sine cõparatione excedat omnes corporales diuitias, quamlibet pretiosæ sint: adeò vt si quis possessiones, supellectilia quantumlibet splendida, pro dilectione sancta cõ paran-

parãda spreuerit, nihil dedisse existimet. Itaq; vox illa, *eã*, nequaquã pro dilectione, sed pro substantia accipienda est. Quod lucidiùs ex originali Græco apparet. Huc sanè pertinet, quod in Iob legimus de sapientia: quam ille miris encomiis exaltat, varijs comparationibus vtens. Scriptum est: Dilectio Dei honorabilis sapientia. Ait igitur Iob: Non dabitur aurum obrizum pro ea, nec appẽdetur argentũ in commutatione eius: nõ conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi sardonicho pretioso, vel sapphiro. Nec non & sapiens, omne aurum in comparatione eius arenam exiguam fore, testatur. Quin dilectio sancta thesaurus ille est, in agro sacræ scripturæ absconditus: quẽ qui inuenit homo, abiit, & vẽdidit vniuersa, quæ habuit, & emit agrum illum. Rursus, margarita pretiosa est, qua inuenta, prudens negociator omnia sua quasi nihil pendens, eam tanquam thesaurum pretiosum comparauit. Væ autem eis, & iterum væ, qui tẽporaria bona præferũt charitati, & lucrum quærentes in arca, damnum & iacturam magnam habent in conscientia. O proceres iniqui Esau, qui pro vili lentis edulio primogenita sua vendunt, & tam magna bona amittunt, Ille frustrà plorans, locum pœnitentiæ non inuenit: nec qui sero post mortem impiè ingemiscentes, benedictionẽ Dei cõsequentur. Quid plura? Pro vita corporali pellẽ pro pelle, & omnia quæ habemus sunt exponenda, vt satan verè dixit: quãto magis pro vita spirituali, quæ sine charitate haberi non potest, cuncta visibilia bona paruipendenda sunt? Superest, vt post hac ad capessendam dilectionẽ sanctã, nedum patrem & matrẽ, prædia & alia mundi bona nihilipendamus, sed etiã vitam ipsam, pro illa acquirenda, aut conseruanda, libenter exponamus: dicente Domino: Qui odit animam suã in hoc mundo, in uitam æternam custodit eam.

Eccle. 1. *Iob. 28.* *Matt. 13.* *Gene. 25.* *Figura.* *Iob. 1.* *Ioan. 12.*

Cæterùm

Cæterum diuus Gregorius inquit: Homo omnem substantiam suam dat pro dilectione, quando quicquid in mundo pössidet, pro Christo distribuit, vt abiiciēs, quod impedit, Deum diligat, & terso puluere solicitudinum oculos aperiat, Deum optimumque videat, eo acclamante: Beati mundo corde, quoniā ipsi Deum videbūt. Hoc Apostoli fecerunt, qui nō solū possessa, sed etiam cupita, vt Christū sequerētur reliquerunt. Ecce nos reliquimus omnia (ait Petrus) & sequuti sumus te. S. Grego. Matth. 19.

Si autem Hebraicam sequamur editionem, in qua textus sic habet: *Si dederit vir omnem substantiam domus suæ pro dilectione, despicere despicient eum*, tunc sensus erit: neq; per prospera huius mundi separabimur à charitate tua. Si enim dederit vir, hoc est, aliquis princeps, omnem substātiam domus suæ filiis meis catholicis, & omnes honores, aut mundi dignitates, vt alliciat eos per ea, ad negationē nominis tui, despicere despicient eū, & omnia bona sua. Tantus planè erit amor tuorū fidelium erga te, vt neque per prospera, nec per aduersa seculi huius, à cōfessione tui nominis aliquo pacto diuelli possint. Vterque sensus, pro vt vtraque translatio postulat, verus est, & catholicus. Sat sit scire, hunc primum esse gradum ad salutem & veram dilectionem comparandam, despicere terrena, omnia, vt cælestia consequamur. Spontè relinquere, quæ fugatia sunt, & diu retineri non possunt, & ad cælestem patriam festinare iubemur, quia non habemus hîc ciuitatem manentem (Apostolo teste) illuc vltronea voluntate gradi, eò cogitatus nostros omneis, illic mente versari, ac pasci. Tunc verè fœlices erimus, quando facie ad faciem Deum optimum, sicuti est, contemplabimur. Sed quid iā sponsus loquatur, auscultemus. Nota.

Soror

SOror nostra paruula est, & vbera non habet. Quid faciemus sorori nostræ in die, quãdo alloquenda est? Hebraicè. *Quid faciemus sorori nostræ in die, qui dictus est in ipsa.*

SIVE sponsum loqui cum sodalibus suis, hoc est, cũ Patriarchis, Prophetis, & Apostolis dicamus, quique admiratur de noua Gentilium conuersione: siue Christũ IESVM Angelos alloquẽtem asseramus, verus est vterque sensus. Videt ergo sponsus exordium conuersionis Gentilium, & stupefactus interrogat, non vt discat, qui Patris cælestis sapientia æterna est, sed vt doceat, & admirari faciat omnes in re tam noua, tamque egregia: ita vt idolis suis (quæ verè dæmonia erant) spretis vnum agnoscant Deum creatorem, ac moderatorem mundi, vnumque Messiam Christum Deum & hominem corde & ore profiteantur, totoque pectore eum diligãt, atque honorent. Paruula quidem erat, dum pauci ad fidem Christi conuersi veram fidem habebant. Vbera minimè habebat, donec in spiritu aucta grandesceret. Eam ob causam quæstio fit: *Quid faciemus sorori nostræ in die, quando alloquenda*
Ioan. 6. *est?* Allusio est ad illud: Vndè ememus panes, vt manducent ij? Ipse tamen sciebat, quid esset facturus. Sanè Ecclesia, vel anima quæque paruula, & tenera est, nisi spiritu
Ioan. 15. Christi roborata fultaque fuerit: ipso acclamante: Sine me nihil potestis facere. Ad hæc, sicuti corpus carneum corruptioni addictum per varias ætates transit: ita vt homo primo sit puer, deinde iuuenis, & tandem viri perfectam ætatem attingit: ita spiritus, vel animus noster, nunc paruulus, nunc verò vir robustus giganteas vires habens, summi Dei gratia efficitur. Quas ob res Paulus de se ipso conte-

contestatus est: Dum essem paruulus, sapiebam vt paruulus, loquebar vt paruulus: quando autem factus sum vir, euacuaui ea, quæ sunt paruuli. Eodem pertinet, quod Corinthis scripsit: Tanquam paruulis in Christo, lac dedi vobis, non escam. Ad eundem modum sponsa conuersa ex Gentibus, vel ex synagoga, paruula quidem erat in principio. Veruntamen postea adulta facta, & spiritu Domini grandis effecta, euacuauit ea, quæ erãt paruuli, & ouanter ad ergastula, flagella, & tormenta conuolauit, pro sponso suo sanguinem spõtè effundens, & palmam martyrij vltrò amplexans. Quod sanè pleraque martyrum exẽpla testantur, quæ enarrare consulto mittimus, ne tædio simus prudẽti lectori. Vbera non habebat in suo exordio, quia scientia, & facundia egebat Ecclesia noua ex Gentibus congregata, donec paulatim creuit. 1. Cor. 13.

Sed quid moror in fragilitate Gentium denuo cõuersorum ad Christum? Sãctus Gregorius de Apostolis ipsis verba hæc exponit. O quam paruula erat soror spõsi tũc, quando timore perculsi Apostoli clauso ostio delitescebãt, non audentes quicquam loqui de magistro suo palã, vbi ille obiit in cruce. Videte fragilitatẽ sponsę, relicto spõso in manibus inimicorũ omnes Apostoli fugerunt. Quin & Petrus Apostolorum princeps voce ancillæ, timore nimio correptus, vitã negauit, dicẽs: Non noui hominem. Mira res vehementer & miranda: in die Penthecostes spõsa paruula, Spiritu sancto aduentante, facta est magna, & data sunt ei è cælo vbera, quippe quæ ex se non habebat, quibus vniuersos fideles per orbem lactare, atq; erudire non cessat. Penitiùs fortitudinem sponsæ inspiciamus. Clamant Apostoli, & infracto animo fatentur: Non possumus ea, quæ audiuimus, & vidimus, non loqui. Minas Iudęorũ spernunt, tyrannorũ cruciatus haud pauẽt, quo- S. Grego. Acto. 4.

minus loquerentur magnalia Dei,& præclara Christi I E-
S V facinora, Ecce dies, quando erat aloquenda sponsa, il
lę erat: quia tūc copulata fuit spōso suo, & virago effecta,
quia de viro fortissimo Christo sumpta. Prima ergo Ec-
clesia vbera non habebat: quia post resurrectionē, in vna
domo inclusa inter persecutores, nō dico prædicare, sed
& videri timebat. Hæc sanctus Gregorius.

*SI murus est, ædificemus super eum propu-
gnacula argētea: si ostium est, cōpingamus
illud tabulis cedrinis.* Hebraicè. *Si murus
ipsa, ædificemus pro ea palatū argenti: & si
ostium ipsa, muniemus pro illa tabula cedri.*

RESPONDIT aliquis ex sodalibus sponsi, ac
si dicat: Si fortis est vt murus æneus, ita vt non sinat,
ad se intrare inimicos, imò pro sua virili, pro amore spōsi
constanter pugnarit, ędificabimus super murū hunc pro
pugnacula argentea. Vel sponsus tacitè respōdet quęstio-
ni propositæ, metaphoris muri & ostij vtens, & lepidè de-
scribens fortitudinem Ecclesię suę, ideò ait: Vos pusillam
Nota. humilitatem sponsæ meæ admiramini: veruntamen non
vos scandalizet humile eius, & infimum exordium, in fi-
de & dilectione mei nominis, ad instar muri benè locati
supra fundamentū bonum: ego ex mea beneficētia pro-
pugnaculis argenteis pulcherrimis atq; fortissimis per cir-
cuitū eam fortificabo, adeò vt potentissimis hostibus nō
cedat, nec possit vllo impetu prosterni. Sub hæc, si ipsa
quasi ostium se mihi exhibere voluerit, potenter errores
omnes, & vitia excludēdo, & ingressum præcludēdo de-
sideriis malis, ego ex mea liberalitate sic eam exornabo,
& spiritalibus donis solidabo, veluti si ostium aliquod, ex

vilibus

vilibus lignis fabrefactum, cedrinis tabulis pretiosis, & imputribilibus compingatur, ita vt nulla vi frangi possit. Itaque & si paruula videatur, & vbera non habens, ego magnam & robustam apprimè faciam. Habebit quidem pro vberibus propugnacula argentea, quò appareat gloriosa & fortis, tanquam murus excelsus: eritq; quasi ostiū fortè cedrinis tabulis compactum. Verùm Ecclesia, nō vt materia, quæ facilè dissoluitur, sed domus illa est, quā sapientia Patris fundauit supra firmam petram: sic Saluator Matt.7. innotuit in quadā parabola. Hæretici insipiētes ædificāt super exiguā arenam. Fūdamentū autem Ecclesiæ Christus est: de quo Apostolus: Vt sapiens architectus fundamentum posui. Et alibi: Petra autē erat Christus. Huic fun 1.Corint.3. damēto lapides viui, fideles omnes innituntur, in quo omnis ędificatio cōstructa crescit in tēplum sanctū Dño. Est præterea murus iste, id est Ecclesia, optimò bitumine charitatis cōpaginatus. Per hanc virtutē orthodoxi inuicē agglomerantur, & cohęrēt. Quid enim Prophetæ, pastores & doctores, quos Christus dat suę Ecclesię: nisi propugnacula argētea sunt, ad decorē, & vtilitatem omniū fideliū? In hos lupi, & leones aduersarij irrūpētes, morsibus dilaniātes, eos occiderūt, iuxta illud: Ecce ego mitto vos, sicut oues in medio luporū. Argentea propugnacula nō absre vocātur, eo quod vitæ cādore fulgeāt, & doctrina sancta tiniūt. Imò tintinabula aurea in veste sacerdotali, Exo.28. ipsę sunt, vti olim in figura signabantur. Væ tamē eis, qui Figura. tinire negligunt, non doctrinam exhibentes, quique vt canes sunt muti, non valentes latrare. Dicente Paulo: Si non Euangelizauero, væ mihi est. Præterea Ecclesia ostiū esse debet, obsistendo volentibus introire, ne passim, & sine delectu cuilibet pateat introitus: non enim fas est, vt quoslibet admittat ad gregem Domini, maximę

inimicos fidei foris detineat, ne ouiculas insontes enecare
Matt. 7. valeāt: sunt aliquādo sub pelle ouina lupi rapaces, vti Sal
uator admonet. Cęterum, tabulæ cedrinę, quę vermibus
non corrumpuntur, virtutes & dona Spiritus sancti sunt,
quibus Ecclesia quotidie roboratur. Vndè capite primo
Cant. 1. dictū est: Laquearia cipressina, tigna domorum nostrarū
cedrina. Ecce indissolubilis connexio virtutum: sic Spiritus sanctus omnium artifex ædificat, confirmatque suam
Ecclesiā. Quæ sanè suapte natura vermiculosa est & fragilis, Spiritu sancto cooperante, solida, & firma efficitur:
adeò vt corrumpi nō posit, aut ab inimicis obrui. Portæ
inferi non prævalebunt aduersus eā, ait spōsus Christus.

S. Grego. Dato Spiritu sancto, murus Ecclesia efficitur (ait Gregorius) quę priùs tenerrima erat. Vndè gaudentes ibāt Apostoli à cōspectu Concilij, quoniam digni habiti sunt, pro
Acto. 5. nomine IESV contumeliam pati. Propugnacula argentea miracula sunt, ex quibus nō tantum ab inimicis se defendat. Sed vt impugnātes resistendo mirabiliter prosternat. Et rectè argentea dicuntur, quia miracula cum verbi
prędicatione donantur. Argentū sanè valde sonorum est,
sic in Psalmo legimus: In omnem terram exiuit sonus
eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Rursus ostium Ecclesia vocatur, quia à sponso potestatem accepit, aperiendi, & claudendi. Cui dictū est: Quodcunq; li-
Matt. 16. gaueris super terrā, erit ligatum & in cælis, & quodcunq;
solueris super terrā, erit solutū & in cælis. Tabulæ cedrinę
populi diuersi, vel status varij in Ecclesia sunt, quibus apprimè ipsa decoratur. Sicut pictura multis coloribus, sic
Ecclesia variis statibus honestatur. Hinc Rex Dauid ait;
Psal. 44. Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circūdata
varietate. Sic Ecclesia multis distinctionibus honoratur,
quę Spiritu sancto cōualescens, hilariter respōdet, dicens.

Ego

Ego murus, & vbera mea sicut turris: ex quo facta sum coram eo quasi pacẽ reperiens. Ita in vtraq; translatione: Hebraicè sic. *Ego murus, & vbera mea sicut turres: tũc fui in oculis eius sicut inueniens pacem.*

AVDIENS sponsa vocem sodaliũ dicentiũ, eam paruulam fore, nec vbera habere, vt tradatur sponso suo, prosiliens in medium audacter respõdit: Quid dicitis de me dubitantes, & ratiocinantes, si murus est? si ostium est? ego planè murus, scilicet, ego fortissima cõtra inimicos, & vbera mea sicut turris, multũ lactis doctrinę & sapiẽtiæ habentia. Nã si ante hac vbera mihi nõ erant, nunc per doctrinã Apostolorũ tantum doctrinę, & sapiẽtię adepta sum, vt verè dicere possim, vbera mea magna sunt, sicut turris, seu turres. Perindè dicat: O spõsę mi, ecce me vides, qualẽ me videre desiderabas, talem me habes qualẽ cupiebas: murus sum, ædifica super me propugnacula argentea, viros illustres, doctores, & prælatos egregios mihi præbe, quippe qui metueri, & aduersarios repellere valeãt. Habeo quidẽ vbera, non lacte vacua, sed omni doctrina tumentia, instar turris. Obseruandũ, quã humiliter de se sentiat, ne fortè quis eã inaniter gloriari æstimet, statim, vndè tot dona haurierit, indicat: *Ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.* Hoc est, ad hãc sublimitatem, & fœcunditatem nequaquam ex mea virtute perueni, sed ex munere sponsi mei: postea quàm pacem, & gratiã inuenire cœpi in oculis eius, fortis effecta sum. Cæterùm (quod ad spiritualem sensum attinet) Ecclesia, vt diximus, murus est in fide optimè fundatus, per spem eleuatus sursum, compactus charitate. De quo muro fusiùs Nota.

Ioannes in sua Apocalypsi scripsit: Habebat vtiq; fundamēta duodecim, & in ipsis duodecim nomina Apostolorū, & agni. De vberibus verò ait diuus Gregorius: Vbera sua sicut turris sponsa habuit, ex quo pacē coram spōso reperit, quia postquam sub ipso spiritum pacis accepit, prædicatores cōtemplatione altos, & robore inflexibiles nutriuit. Sed quid est, quòd non ait *pacem*, sed *quasi pacem reperiens?* Verū quia quādiu in hoc mūdo sumus, à peccatis omnimodis non desistimus: & quandiu cū peccato viuimus, pacē perfectam cum illo, qui sine peccato in carne vixit, non habemus. Sed quoniam tantillam pacē, quam habemus, per ipsum mediatorem Dei & hominum tenemus, ideò subdit.

V*Inea fuit pacifico, in ea quæ habet populôs tradidit eam custodibus.* Græcè & Hebraicè. *Vinea fuit Salomoni in Habal Amon: tradidit ipsam custodibus.*

VT enim vetus synagoga per vineam significatur apud Esaiā, vbi ob suā iniquitatem Dñs minitatur ei ruinā, eo quod expectata est vt faceret vuas, fecit autē labruscas: Idq; dixit Saluator in parabola de vinea, quā paterfamilias plātauit, & agricolis loquauit: sic noua Ecclesia ex gētibus hîc per vineę metaphorā ostenditur: ait ergo. *Vinea fuit pacifico*, idest, Salomoni verè pacifico Christo, qui princeps pacis in Esaia appellatur. *In ea quæ habet populos.* Synagoga vnū duntaxat populū Iudæorum continebat, Gētilitas populos quā plures habuit, diuersorumque idiomatū. Custodes autē, quibus spōsus tradidit hanc vineā, Apostoli sunt, & post eos omnes prælati Ecclesiæ: iis dictū est: Eūtes docetę omnes gētes, baptizāteseos in nomine

Esai. 5.

Matt. 21.

mine Patris,& Filij,& Spiritus sancti: docētes eos seruare omnia, quę pręcepi vobis. Deniq; isti sunt custodes Ecclesiæ, qui ciuitatē custodiunt, velut suprà attigimus. His tradita est Ecclesia, vt pascāt oues Christi, vt laborent verbo & exēplo, eam excolentes, quatenus fructū dignum proferat Christo Dño vineæ. Quā ob rem, non semel, sed tertio Saluator dixit Petro: Pasce oues meas. Non dominari eis, sed pasce eas, dictū est. Iterum Dñs dixit: Et tu aliquando couersus, cōfirma fratres tuos. Mirabile dictu, nusquā dictū est: Impera fratribus tuis, aut dominare illis. Is autē memor sui ministerij, in sua epistola, prælatos suę vocationis admonēs, ait: Pascite, qui in vobis est, gregē Dei prouidētes, non coactè, sed spontaneè secundū Deum: neq; turpis lucri gratia, sed voluntariè: neq; vt dominantes in clerū, sed forma facti gregis ex animo. Quibus verbis cōpertū est, quòd vehemēter prælatos vetat dominari. Ergo vinea cómendata est eis, non in dominium, sed in ministeriū & laborem. Hinc Paulus inuehitur in pastores, quærētes quæ sua sunt, nō quæ IESV Christi, qui solus Dñs vineæ suæ est. Et alibi clamat: Dei adiutores sumus. Satis sit, quòd vnusquisq; recipiet secundū propriū laborē. Ecce qui plus laborarit, ampliorē accipiet mercedē: sicut qui in corporali vinea magis laborat, maiorē meretur retributionem. Quæ omnia breui verbo Saluator innotuit, vbi in parabola illa, non donationem, sed locationem vocauit. Locauit eam agricolis, inquit. Sanè in alia parabola hoc ipsum lucidiùs Dñs indicauit: Ite vos in vineam meā, & quod iustū fuerit dabo vobis. En dominiū vineæ retinet sibi, & tantundē ad laborandū operarios ablegauit. In qua re apprimè magnificentia Dei resplendet: coadiutores vult habere, qui potens est, & nullius ope indiget. Quare hoc? planè, vt ministris ampliorem præbeat

Ioan. 10.

1. Petri. 5.

1. Cor. 3.

Matt. 20.

mercedem, maioremque cumulum gloriæ in aulis æthereis ipsi possideant. O mirabile summi numinis ingeniũ, & artificium, ipse ministros suos in Ecclesia fideliter laborantes locupletare cupit.

S. Grego. Vndè sanctus Gregorius inquit: Pacificus noster Christus esse dicitur, quia per ipsum Deo omne genus humanum reconciliatum est. Huic pacifico vinea fuit: de qua

Esai. 5. in Esaia: Vinea Domini Sabbaoth domus Israël est. Quę vinea in ea, quæ habet populos extitit, quia in lege posita est, quę multos populos ad se colligit, de quibus dicitur: Populi meditati sunt inania. Hanc vineã custodibus tradidit, & pastoribus custodiendam subiecit. De qua benè dicitur.

Vir affert pro fructu eius mille argenteos, Sic in omnibus tribus linguis.

HOC èst, vnusquisq; ipsorum affert de labore suo fructum ipsi Salomoni Christo mille argenteos. Vbi numerus determinatus pro indeterminato ponitur. Ac si dicat: multum fructum faciet. Huc pertinet, quod Dominus in Euangelio ait: Ego posui vos, vt eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat. Notandum valdè est, quòd nõ dixit, *Homo affert pro fructu eius mille argẽ-*

Nota. *teos*, sed *Vir*. Enimuerò vir à virtute dicitur. Hinc de Iob scriptum est: Erat vir nomine Iob. De Hieremia, & Daniele hoc ipsum scribitur: vocati sunt viri à virtute & nobilitate. Qui ergo viriliter laborauerit in vinea Domini, is mille argenteos afferet pro labore suo, idest, vitam æternam accipiet à Christo Domino vineæ. Millenarius numerus omnes alios sub se cõtinet, ideò perfectionẽ significat: cẽtenarius verò aliquam, nõ omnẽ designat. Ea propter vbi Dñs dixit: Centuplum accipiet in hac vita, continuò subnectit

nectit. Et vitam æternam possidebit. Huius præmij expertes erunt ministri, qui in Ecclesia segniter se habentes, quę sua sunt quæsierunt, non quæ IESV Christi. Quos pastor bonus admonens ait per Prophetam: Ecce ego super pastores, qui seipsos pascunt. Et in Euangelio: Malos malè perdet, & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddāt ei fructum temporibus suis. Ecce ingens pœna, quam minatur Dominus pastoribus, qui pigri, & molles, atque ingrati fuere in vinea Christi. Marci.16. Ezec.34.

Aliqui per hunc virum Christum IESVM intelligūt: nam per antonomasiam in scriptura sancta rectè vir vocatur: in Psalmo habetur: Beatus vir, qui non abiit in consilium impiorum. Et iterū Zacharias: Ecce vir, cui nomen est oriens. Nec non Hieremias inquit: Nouū creauit Dominus super terram, fœmina circundabit virum. Sic erit sensus: Vir nobilis Salomon Christus IESVS pro labore quē sustulerunt custodes vineæ, eā excolendo, afferet eis mille argenteos, idest, spontè eis impendet vitam æternā. At qui sanctus Gregorius fructum huius vineæ, hoc est synagogæ, Christum fore dicit. Nā hic est botrus magnus allatus ex terra promissionis. De quo fructu dictū est Dauidi: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Pro hoc fructu dat vir mille argenteos, quando omnia relinquit, vt Christum possideat. Sic in Actis Apostolorū scriptum est: Qui conuertebantur ad Christum IESVM, vēdebāt prædia sua, & cuncta quæ habebant, & eorum pretia ad pedes Apostolorum ponebant: arbitrantes omnia vt stercora, vt Christum regem æternæ gloriæ lucrifacerent. Sed quanti sponsus faciat suam electam vineam, verba sequentia palàm faciunt. Psal.1. Zacha.6. Hiere.31. Psal.131.

VInea mea coram me est. Mille tui pacifici, & ducenti his, qui custodiunt fructus eius. Hebraicè. *Vinea mea, quæ mihi ad facies meas. Mille tibi Salomo, & ducenti custodientibus fructus eius.*

VOX sponsi hæc est, qui insignem amorem, quem erga Ecclesiam habet, ostendit. Non quis putet, me vineā sic tradidisse custodibus, vt illius memor non sim, ait Christus sponsus: nempè semper mihi curę fuit, & erit de spōsa mea, quam sanguine meo lubēs redemi: cui me in sociū, in pretium, & in cibū, nec non & præmium vltrò exhibui: corde cādido magnoperè eā diligo, adeò, vt corā me vinea mea sit. Verū magni amoris symbolum hoc est, & magni æstimandū, nisi ingrati simus orthodoxi. Spōsus coram se vineā vnicè dilectam habet: nam eos, qui charitate ardēt, nihil aliud quā cælestia meditantur, & volunt, hos in conspectu suo semper habet. Sanè si cuilibet iusto pollicitus est, dicēs: Instruam te in via hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos: quanto magis totā Ecclesiam catholicam simul gratanter respiciet, & oculos suos super eam firmabit? Salomonis tēplum materialibus lapidibus fabrefactū sic placuit Deo, vt de illo diceret: Erunt oculi mei super illud à principio anni vsque in finē. Quid mirum, si templum viuis lapidibus extructū, quod sua potenti manu erexit Christus, sic ei placeat, vt coram se incessanter illud habeat? Huc expectat quod in Psalmo legimus: Oculi Domini super iustos, & aures eius ad preces eorum. Quid plura? ipse sponsus ore suo sacro promisit, quod re ipsa impleuit. Vobiscum sum (ait) vsq; ad consummationem seculi. Itaque quamuis prælati & docto-

Nota. Psal. 31. 2. Para. 7. Matt. 28.

doctores vigilent, & Ecclesiam custodiant, nihilosecius custos principalis infatigabilis manet: de quo Regalis citharedus: Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israël. Sequitur: *Mille tui pacifici.* Ac si dicat sponsa, vel comites sponsi: Optimè tu & verissimè dixisti spōse dilecte, quòd vinea tua semper corā te est, & ante oculos tuos iugiter versatur, ita vt tu semper maneas custos, cultor, & pastor præcipuus Ecclesiæ sanctæ, etiam si alios custodes constitueris. Propter quod ingenuè fatemur, omnem fructum, qui de hac vinea nascitur, tibi maximè omnium est ascribendum, vt potè principali & primario pastori, atque custodi, sine quo pastorum omnium labor prorsus inanis est. Enimuerò nisi tu custodieris ciuitatem, frustra vigilat, qui custodit eam. Eam ob rem tibi mille debentur argentei, pro tua in vinea operatione, si possit vlla tibi fieri retributio, quā aliis custodibus ducēti. Millenarius perfectus numerus est, ducētenarius non ita. Secundū hunc sensum dicitur ipsi spōso vero Salomoni. *Mille tui pacifici, & ducenti his, qui custodiūt fructus eius.* Allusio ad illud: Saul percussit mille, & Dauid decē millia. Vbi præcipuum triumphum Dauid cātatrices personare cupiebant. Notādum, quòd in originali Græco, non *pacifici*, sed *ô pacifice*, idest, tibi ô Salomō, vel pacificè mille debentur argentei. Vndè Hebraicè sic habetur: *Mille tibi Salomo,* vt nuper tetigimus. Si verò *pacifici*, dicamus, vti vulgaris editio habet in genitiuo sit oportet. Ac si diceretur: Mille argētei tui Salomonis, hoc est, sunt, vel debentur.

Psalm. 120.

Psal. 126.

1. Reg. 18.

Cæterùm diuus Gregorius ait: Qui sunt isti pacifici, qui mille dicūtur esse, & ducenti, nisi illi superiores argentei? quos perfectè dimittimus, vt pacem per eorum distributionem cum sanctis nobis ipsis acquirimus. Vndè in Euāgelio Dñs præcepit: Facite vobis amicos, de mammona iniqui- S. Grego.

iniquitatis, vt recipiant vos in æterna tabernacula. Per du centos duplicem retributionem intelligimus, quam quærimus, dum in hoc mundo perfectè pro Christo omnia terrena contemnimus. Mille ergo & ducēti Ecclesiæ argētei existunt: quia dū fideles quiq́ue omnia, quæ possident, ex toto relinquunt, & pacem sibi cū sanctis faciunt, & præsentis vitæ remunerationem, & cælestis percipiūt.
Marci. 10. Ideò Dñs in Euangelio inquit: Amē amen dico vobis, nemo est, qui reliquerit domū, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrē, & cętera, propter me, & propter Euangeliū, qui non accipiet centies tantum nunc in tēpore hoc, & in seculo futuro vitam æternā. Sed quibus ista retributio sic duplicatur, nisi qui custodiunt fructus eius? ij sunt qui custodientes fructus vineæ in sancto opere, quod inceperunt perseuerantes existunt. Hinc scriptum est:
Matt. 10. Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Iam spōsus alloquitur sponsam, & ait.

Q*Uæ habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire vocē tuā.* Hebraicè. *Socij auscultantes, vocem tuam fac audire me.*

PERINDE dicat: ô sponsa, quæ hababitas inter Gētes, quæ diuisæ sunt in plures hortos, id est, in plures deorum cultus, *amici*, angeli vel sodales mei auscultāt te loquentē, & auscultādo mirū in modū delectātur verbis tuis. Fac ergo me audire vocem tuam. Hoc est, pete à me, quodcunq; volueris, & fiet tibi. Vel aliter, & forsitam magis ad literam. *Quæ habitas in hortis, &c.* Sponsus iam valefaciens sponsę suæ, blādè ei loquitur, rogans, vt loquatur,
Cant. 4. quia amici audire eā cupiūt. Vbi animaduertendū, quòd suprà sponsa dicta est fons hortorum, eo quod sua cælesti doctrina irrigat singulas Ecclesias, & fœcundas efficit: ideo

Ideò nunc ſponſus clamat: Quæ habitas in hortis, & veluti mater in medio Eccleſiarum habitas, & eas alis, rogo, vt animas ſanctas alloquaris, verbũ diuinum eis propinans. Sanè de hac matre quondam ſterili Propheta pulchrè canit: Qui habitare facit ſterilem in domo matrem filiorum lætantem. Et in Eſaia. Lætare ſterilis, quæ non paris, erumpe & clama, quæ non parturis, quia multæ filiæ deſertæ, magis quàm eius, quæ habet virum. Quę verba Apoſtolus narrat, ad propalandam fœcunditatẽ vniuerſalis Eccleſiæ. Habitatrix hortorum eſt Eccleſia vniuerſalis, quia in particularibus Eccleſiis degit, & eas gubernat. Poſſumus etiam hortos vocare cæleſtes illas mentes, in quibus fide, ſpe, & charitate Eccleſia ſancta habitat. Conuerſatio noſtra (ait cum Paulo) in cælis eſt. Mira res, Eccleſia in deſerto, & exilio corpore tantùm vti captiua detinetur, corde cæleſtia cõſcendit, indefeſſeq; ea rimatur, O delicioſiſsimos, & iucundiſsimos hortos, fœlix anima, quę eos quotidie perambulat, in eiſque ſemper moratur. Ibi ſit mens, ait doctor egregius Auguſtinus, & hîc erit requies. Cæterũ, hortos planè dicere poſſumus vtrumque teſtamentum, in quibus vernantes flores, & cãdentia caſtitatis lilia, nec non & fructus pulcherrimos facilè inueniuntur. Quiſquis in ſacris litteris verſatus fuerit, prædicationi incumbat oportet, ne talentum, vt piger ſeruus, abſcondat, & duriſſimum iudicium coram ſponſo Chriſto patiatur. Rurſus, vox hæc, quam vehementer audire cupit ſponſus, tùm vox confeſsionis coram ſacerdote, tùm Canticũ laudis, vel gratiarũ actio eſt: de qua voce ante dixerat: Vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Nedũ amici, videlicet, Angeli gaudent voce confeſſionis & laudis, atq; prędicationis reſonante: ſed amici apprimè delectantur verba concionatoris percipiẽtes. Ad hęc qui præ-

Pſal. 112.

Nota.

S. Auguſt.

Prædicatores.

prædestinati sunt, doctrina maximè egent, vt errore quouis posito, vel delicto abdicato, ad veritatem fidei conuolare queāt, dicente Apostolo: Fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei. Itaq; sine prædicatione non est fides, sine qua impossibile est, placere Deo: nam ipsa basis, & fundamentum est totius salutis nostrę: vt Apostolus fusiùs scribens Hebræis expendit. *Fac me audire vocem tuam.* Noli metuere ô spōsa, quòd frustra loquaris, amici auscultant, & voluptati mihi est eloquiū tuum. Verbum, quod procedit de ore meo, nō reuertetur ad me vacuū vnquā.

Rom.10.

Hebr.e.11.

Esai.55.

Veruntamen sanctus Gregorius hortos, quorum habitatrix est Ecclesia, virtutes omnigenas fore dicit. Sponsa in hortis habitat, ait hic sanctus, quia sancta Ecclesia velquælibet pia anima in fructificatione virtutum mente versat. Cuius vocem sponsus audire desiderat, quia in hoc mundo vel maximè prædicatione verbi Dei opus habemus. Qua in re sponsa maximopere Christo placet, vt perfectus quilibet vir infirmos quosque verbo sanctæ prædicationis ammoneat. Amici enim auscultant, quia fideles in Ecclesia, vt amicus sponsi loquatur pio desiderio expectant. Et notandum, quòd amicus est, qui auscultat, nam qui Deum mente integra diligit, libenter audit. Hinc scriptum est: Qui ex Deo est, verba Dei audit: at contrà, qui non est ex Deo, vti Hebræi manna, sic conciones horrēt, dicētes: Nauseat anima nostra supra cibo isto leuissimo. Profectò qui rudes, ac putridos Ægypti cibos affectant, nectarea verba Dei degustare non valent. At, qui amici Dei sunt, cum Regali Propheta clamant: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua Dñe, super mel ori meo! Vocē spōsæ, quam denique ipsa in fine huius mirabilis cātici, seu epithalamij nunptialis, nunc audiamus.

Nota.

Psalm.118.

Fuge

d

FUge dilecte mi, & aſſimilare capreæ hinnuloque ceruorum ſuper montes aromatum. Sic in omnibus tribus linguis.

MIRABILIS valde precatio iſtæc, quam ſponſa veluti valè faciens, ſponſo ſuo vnicè dilecto offert. *Fuge dilecte mi*, ait. O prudentiſsima ſponſa, quid ſubeſt cauſæ, vt ſic abſcedere ſponſum obnixè oras? Nónne tua verba ea ſunt: Veniat dilectus meus in hortū ſuum, & comedat fructus pomorū ſuorum? Ecce iam venit, & homo factus, te inuiſere dignatus eſt: egregia miracula patrauit ſua potenti virtute: dogmata ſalubria protulit: & tandem crucis patibulum aſcendens obiuit, te redimés, & è faucibus verſuti draconis potenter te eripuit: nū in aliquo tibi diſplicuit, vt abſceſſum illius deſideres? Aut faſtidio tibi aliquando fuerunt nectarea verba eius, quippe quæ vitam æternam præ ſe ferunt? Nempè ſcriptū eſt: Non habet amaritudinem conuerſatio eius, nec tædium conuictus illius, ſed lętitiam & gaudiū. Quorſum ergo toto pectore clamas: *Fuge dilecte mi?* Magnum profectò myſteriū hìc latet: pro modulo noſtro, quęſtioni facere ſatis laboremus. Nimirū tēporis viciſſitudo in cauſa fuit, vt ſponſa variè precationes ſuas ordinaret. Videns mundū delicto Adæ obnoxiū, cæliq; ianuam clauſam, adeò vt nemo hominum, nec iuſtus Abel regnum cælorū poſſideret, aduentum Meſsiæ efflagitabat, magnopere cupiens, filium Dei foris inuenire, & ex alma Virgine naſci. At contrà poſtquam vnigena filius Dei velamine noſtrę carnis indutus apparuit, ſanctum Euangelium ſacro ore ſuo prædicauit, & in cruce obiens mundum redemit, nec non & è tumulo glorioſus ſurrexit, ſuamque reſurrectionem multis argumentis aſſeruit, atque probauit,

Quæſtio.

Sapi. 8.

uit, ius erat, vt conſcenderet cælos, & ad Patris dexte-
Aſcẽſio Chriſti. ram ſedens: Spiritum paraclitum ſuper diſcipulos in magno die Penthecoſtes vnà cum Patre mitteret: quemadmodum ſæpe numero ſponſus, in terra dũ eſſet pollicitus fuerat. Itaque ſpiritu Dèi afflata ſponſa, pro gloria ſpõſi ſui, quæ vel maximè in aſcen ſione eius ſplenduit, nec non pro ingenti commodo peculiari, ſuppliciter orat, vt fugiat, & ſuper montes aromatum volitet. Alludit ad va-
Pſal. 20. ticinium illud Dauiticum: Exaltare Domine in virtute tua, cantabimus & pſallemus virtutes tuas. Ecce mirabilis aſcenſio Chriſti natiuis coloribus depicta. In virtute diuinitatis ſuæ ſurrexit, morte expuncta, dæmone proſtrato, & inferno expoliato, & eadem virtute cooperante ſu-
Ioan. 3. per aſtra volauit. Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcẽdit de cælo, filius hominis, qui eſt in cælo. Hoc eſt, virtute propria ſolus ille aſcendit, qui ſolus Deus & homo eſt. Cãtabimus & pſallemus virtutes tuas. En vtilitas inſignis, quam ſortita eſt ſpõſa, vbi Saluator aſcendit, & Spiritum ſuum affatim in diſcipulos miſit. Planè Spiritu ſancto repleti magnalia Dei variis linguis perſonabant, ſtupẽtibus, & mirantibus cunctis, qui Saluatoris illuſtria prodigia audiebant. Sed de his plenius in declamatione Aſcenſionis diſeruimus, quæ in libro Dominicarũ poſt Paſcha extat. Sed ad rem.

Vndè liquido comprehenditur, quòd ſponſa ſapienter petit fugam & abitum ſponſi, humiliter vale dicens ei: vt fieri ſolet in amicorum ſeparatione ad tempus, proſpera
Pſal. 67. atque fauſtiſsima eidem præcans: Aſcende in altum (ait) captiuam ducens captiuitatem, & dona dãs hominibus. Tranſcende omnes Angelorũ choros, qui ad crucis ignominiam vſque te humiliaſti. Etenim montes aromatum rectè vocantur, ob mirabilem virtutum fragrantiam, quã

ex ſe

ex se mittunt. Nec paulatim ascendas, sed quasi fugiēs, vir tute, & agilitate tuæ diuinitatis vtens. Sic caprea & hinnu lus montium sublimia, & rupes celerrima agilitate mirabiliter percurrunt. Profectò hæc omnia breui methodo Saluator Apostolis subindicauit dicēs: Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad Patrem. Et rursus, si non abiero Paraclitus non veniet: si autem abiero mittam eū ad vos. Quæ verba haud dubiè magnā habēt emphasim. *Ioan. 16.*

Alij de synagoga, & noua Ecclesia, quæ ex Gentibus congregata est, hoc exponunt. *Fuge dilecte mi*, abducens te à synagoga, quippe quæ tàm fuit ingrata, vt retribueret tibi mala pro bonis, quæ ei spōtè dedisti. Illa te atrociter occidit: dimitte eam, & super montes aromatum ascēde. Suprà dictum est, quæ est ista, quæ ascendit de deserto, sicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij. Orat igitur vniuersalis Ecclesia pro filiabus suis particularibus Ecclesiis, & singulis animabus fidelibus solicita, petitque à sponso assiduam visitationē earum: ita vt absens corpore, & in dextera Patris sedens, nunquam obliuiscatur, aut desinat Ecclesias suo nomini dicatas inuisibili sua præsentia visitare: imò quasi saliendo, vt caprea vel hinnulus per illas, velut ex monte in montem, & ex rupe in rupem animalia illa percurrere solent Huic sententiæ consentit quodammodo sanctus Gregorius. Dilectus fugit, ait hic doctor, quia à reprobis cordibus se, ne intelligatur, abscōdit. Dum enim reprobę mentes ad audienda vel legenda verba Dei peruersa intētione accedunt, digno iudicio non inueniunt, quod digno appetitu non requirunt. Vndè ipsa Dei sapientia dicit: Quęretis me, & non inuenietis. Sed fugiens reprobos, dilectos montes aromatum petit, quia sanctas animas visitare non desinit: quæ & per contemplationem excelsæ *S. Grego.* *Canti.* *S. Grego.* *Ioan. 7.*

Bb fiunt,

fiunt,& per confectiones virtutum odorifera vnguenta secum deferunt. Nos ergo fugiamus fallacem mūdum, ponamus prauos carnis nostræ affectus, ne sponsus pulcherrimus discedat à nobis. Imò quæ sursum sunt candido corde amantes, ea quæ pro nostra virili quærentes aromatum montes simus, omnimodis virtutibus fragrantes. Hosce excelsos montes sponsus inuisere dignatur, & in eis habitare gaudet, ditans eos magnis charismatū do-

Io.c.14. nis. Alioqui ipse non diceret: Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. IESV bone, & hominum amantissime, quàmprimum ad corda nostra venire ne

Psalm.34. moreris: vbi mansionem fabricans, à nobis, procliui genu precamur, ne discedas. Enimuerò tribulatio proxima est, neque est qui adiuuet. Insuper & exiles labores nostros non respuas, sed quales quales ipsi sunt, hilari facie respice. Cui sit honor & gloria cum Patre, & Spiritu sancto, per infinita secula, Amen.

Commentaria in Cantica canticorum Finiunt.

INCIPIVNT NONNVLLAE ANNOTATIONES IN Cantica Canticorum, Deiparæ Mariæ Virginis festiuitatibus accommodatæ.

Autore fratre Alfonso ab Orozco Augustiniano.

Prologus ad pium Lectorem.

E ipsum planè cohibere nequiui, sapientissime Lector, quominus post commentaria, pro modulo meo edita, in Cantica canticorū Salomonis, saltim aliquot annotationes dictarem in laudem Christiferæ Virginis Mariæ: quarum nonnullæ accommodantur solennitatibus eiusdem Deiferæ. Enimuerò, si Maria Mosis soror, versuto Exo.15.
Rege Pharaone victo, gratias Deo optimo cecinit, dicens: Cātemus Domino, gloriosè enim honorificatus est, equum & ascensorem proie

cit in mare: dulcius & præcellentius tympanistria nostra benedicta Maria, à quauis peccati lepra immunis, in domo Zachariæ Deo plena cantauit: Magnificat anima mea Dominum, & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. Equidem cantatrici huic cælesti vel maximè Cantica Canticorum sunt accommodanda: illa planè sponsa altißimi Regis Christi est, illa soror vnicè dilecta. Has ob res piè lector te deprecor, ne legere hasce annotationes renuas. Nec adamußim textum Canticorum iterum prosequi collibuit, ne forsitam tibi tædio essemus. Et quàm optimè vale in Christo IESV Domino nostro.

Lucæ. 1.

PRO

PRO CONCEPTIONE VIRGINIS.

SCVLETVR me osculo oris sui quia meliora sunt vbera tua vino. Cantic. I.

ELIM, & maximè velim, ô virgo virginum præclara, vt mihi seruulo tuo essent linguæ centum, & ora centum, quibus virtutes tuas præcellentes, vtcumque narrare potuissem. Verùm Deus optimus tot charissimatum donis, tot & virtutum diuitiis te decorauit, vt nedum hominibus, qui ingenti ruditate laborant, sed etiam Angelis, atque Cherubim ipsis celsitudo tua sit miranda, & modis omnibus stupenda. Veruntamen, ô Deipara mitissima, encomia tua ruditas mea tacere nequit: ne forsitam ingratitudinis noxa me inuoluere valeat. Non sanè meis viribus, quæ vsque adeò fragiles sunt, sed tuis precibus fisus, opus hoc vehemẽter arduum subire institui. Quas ob res Christum IESVM filium tuum exoro, vt is sua mirabili gratia, mentem meã illuminet, pectus inflamet, manumque regat, ac moderetur. Ita fiet, ô totius mundi Regina, vt nihil temerè de te scribam, sed omnia benedicto filio tuo sint placida, tibi decora, seruis tuis, qui laudes has tuas lectitauerint, valdè frugifera. Tuo ergo interuẽtu fretus, quanquam balbutiẽtis more, audacter loqui incipiam. *Annctatio prima.*

Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino. Nihil sanè vetat, quominus de Virgine singulari verba

hæc explicemus. Si enim (vt iam attigimus) sponsa, quæ est Ecclesia, verbis iis obnixè orabat, magnopere cupiẽs filium Dei hominem factum, quorsum Maria, quæ melior pars Ecclesiæ est, & capiti Christo vicinior, non eadẽ precatione vtatur. Sanè ex vtero matris suæ subindè, vt
Notr. absque peccato concepta fuit, gratias Deo optimo egit, pro dono creationis sibi impenso, nec non pro singulari priuilegio accepto, videns se immunem, ab omni labe peccati, & gratia summi numinis ab originali culpa præseruatam. Tunc exclamare cœpit, vti sponsa gratissima Deo: *Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino.* Planè os Patris Verbum Dei est: nam ore, quæ in corde nostro latitant, pandimus: & ad eundem modum Pater potentiam suam mirabilem, sapientiam, & bonitatem per verbum suum carne indutum mirabiliter ostendit.
Ioan. 17. Vndè Dominus ipse in Euangelio ait: Pater manifestaui nomen tuum hominibus, hoc est, tuam potentiã, sapientiam, & bonitatem pro mea virili hominibus notã
Ioan. 14. feci. Huc pertinet illud: Philippe qui videt me, videt & Patrem meum. Quandoquidem cognitio Dei olim in
Psal. 75. regno vno Hebræorum fulgebat, dicẽte Dauide: Notus in Iudæa Deus, in Israël magnum nomen eius. Nunc post osculum, quod datum est humanitati nostræ, vbi Verbũ caro factum est, à solis ortu vsque ad occasum laudabile, & honorabile est nomen Dei. Vbera sponsi Christi lõgè vino pretioso meliora, doctrina eius, & miracula sunt. Quorum lacte sancta Ecclesia Romana alitur, nutritur, ac in dies roboratur. Quin & hoc est vinum germinans virgines per Zachariã satis laudatum. Ne obsecro, quis
Zachã. 9. excandescat quia dixi, Virginem gloriosam ex vtero matris ececinisse hoc canticum, *Osculetur me osculo oris sui*, nã
S. Ber. Epis. 175. cum diuo Bernardo asserere ausim, quòd quicquid aliis

sanctis

ſanctis, quamuis paucis à Deo cōceſſum eſt, Virgini Chriſtiferæ non eſt denegandum. Atqui, ſi præcurſori Ioanni ſex nactus menſes datum eſt, vt agnoſceret Saluatorem, quem exultans adorauit: cur matri ſacerrimæ, quod de ſeruo ſancti doctores aſſerunt, adimere audebimus? Regulam diui Bernardi cordi meo inſculptam ſemper habui, mordicuſque eam tenebo, quia Euangelio vehemēter conſonat, ceu de Ioanne Baptiſta legimus. Sub hæc Salomonis verba hoc ipſum adſerunt: Multæ filiæ congregauerūt ſibi diuitias, tu verò ſupergreſſa es vniuerſas. Sed de his aliàs pleniùs, Domino ſuffragante, dicemus. Summa, quod oracula Patriarcharum perſonabant, & voces prophetarum obnixè petebant, hoc nimirum alma Virgo impetrauit, dicens: *Oſculetur me oſculo oris ſui, quia meliora ſunt vbera tua vino.* Oſculatus eſt Filius Dei humanitatē noſtram, quando in vtero virginali Spiritu ſancto cooperante factus fuit homo, & in vnitatem perſonæ naturam humanam aſſumpſit. Iſaac filium ſuum Iacob oſculatus eſt, & ſtatim ei benedixit: & ad eandē imaginē filius Dei, confeſtim vt humanitatem aſſumpſit, & ſibi eam vniuit, benedictionibus illam repleuit, triplici gratia decorans, vnionis, capitis & ſingularis perſonæ. Quid pluribus immoror: anima illa ſacroſancta extemplò, poſt vnionem illam hypoſtaticam, eſſentia diuina fruebatur. Vndè Chriſtus quatenus homo viator & comprehenſor fuit, quod nemini hominum vnquam contigit. Hæc omnia ex oſculo illo ſancto dimanarunt, vbi verbum caro factum eſt. Vide infrà annota. tertia de hoc feſto.

Prouer. 31.

S. Tho. 3. p. q. 7. art 5.

Ioan. 1.

PRO PRAESENTATIONE ALMÆ VIRGINIS.

INtroduxit me Rex in celaria sua, exultabimus & lætabimur in te, memores vberũ tuorum super vinum Cantic. 1.

Annotatio secunda.

IRGINE sancta in hoc mundo orta, transacto trienio, à parentibus in templum ducitur, & cantantibus, atq; psallentibus Angelis, arca Domini magno cum iubilo in oraculo templi collocatur. Vbi adimpletum est, quod olim Hebræi fecerunt, quando arcam fœderis ferentes in eodem Salomonis templo posuerunt. Historia in libro Regum sic habet: Tulerunt sacerdotes & omnis populus arcam Domini in locum suum, in oraculum templi, in sanctum sanctorum subter alas cherubim. Centum viginti cantores tubis canebant, alij citharis, cimbalis, & organis concinebant, ita vt sonitus longè audiretur. Omnesque simul voce canora dicebant: Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. Et compleuit gloria Domini domum Dei: ita in secundo Paralipomenō capite 5. habetur. Quę omnia symbola erant sacræ Virginis Mariæ Præsentationem obumbrantia. Enimuero arca fœderis gloriosa Virgo erat: quippe quæ non tabulas legis lapideas intra se gessit, sed ipsum legislatorem filium Dei, Patris æterni sapientiam in sacro vtero nouem mensibus portauit. Hęc mundi totius domina, cælorumque imperatrix, in templo relicta canere cœpit. *Introduxit me Rex in cellaria sua: exul-*

3. Reg. 8. & 2. Para. 5.

Nota.

exultabimus & lætabimur in te, memores vberum tuorum super vinum. Cellaria regis non quibusuis patent, quia in eis aromata valdè pretiosa esse solent. Superbis vtique Deus optimus resistit, & eis thesaurorum suorum ostia claudit. At humilibus, qui se se non efferunt, sed humi reptantes, nil de se præsumunt, sponte gratiam suam, atque arcana merito reuelat. Cùm paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israël elegit te Deus, dixit Samuel ad Saulem. 1.Reg.15.
Verũ quia humilior Angelis Virgo Maria fuit, ita Deo optimo placuit, vt cellaria eius intrãs, secreta secretorum intelligeret, præ ceteris Prophetis: ipsa namque longè melius, quàm Dauid ait: Incerta & oculta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. Psal.50.
Quæ nam lingua pro dignitate narrare poterit, & si Maronis eloquentia polleat, quas virtutes ex his cellariis regalibus intemerata Virgo hausit? Proculdubio ille solus adnumerare heroicas virtutes eius potest, qui eam elegit, & præelegit in suam matrem. Quicquid fidei, spei, charitatis, fortitudinis, iustitiæ, temperantiæ, atque prudentiæ, aliarumque virtutum, in hac mirabili puella emicuit, totum ex regali penu ipsa decerpsit. Quæ omnia, ni fallor, vno verbo suo sacro ore illa indicauit: Fecit mihi magna, qui potens est, & sanctum nomẽ eius. Lucæ.1.
Annotatu dignum est, quòd non ea numerat, eo quod ferè ineffabilia, & innumerabilia sunt dona, quæ Deus optimus matri suæ benemeritæ impendit. Eam ob caussam, magna ea dixit fore, quia magnus valdè & potens, qui illa dona dedit. Regem vocat eum, quia Rex regum & Dominus dominantium est. Imò Rex magnus super omnes deos. Psal.94.
Sequitur *Exultabimus, & lætabimur in te, memores vberum tuorum super vinũ.* Allusio est ad illud quod in suo cantico cecinit: Exultabit spiritus meus in Deo salutari meo. Non in mundialibus diuitiis, quæ potius ster-

cora ſunt, nec in fugacibus honoribus Chriſtifera Virgo exultat, ſed in eo, qui vera eſt ſalus, ſapientia & Angelorũ gloria, in quo omnes, qui veſtigia illius ſectantur gaudẽt

Philip.4. ſemper: iuxta illud Apoſtoli: Gaudete in Domino ſemper, iterũ dico gaudete. Vbera ſpõſi Chriſti IESV, vt paulò ſuperius diximus, miracula eius & doctrina cæleſtis ſunt. Vel vbera quorũ memores eſſe debemus, ſunt lex ve

Rom.8. tus & noua. Illa docet nos timere Deum, eo quod lex timoris ab Apoſtolo nuncupatur: lex autem noua docet

Nota. nos totis medullis cordis noſtri amare Deũ, qui nos creauit, & tã magno pretio redemit. Horum memoria iugis plus delectat, & lætificat mentes noſtras, eaſque inebriat, quàm quoduis vinum pretioſum, & defecatum. Et quãuis hoc verbum *Exultabimus, & lætabimur in te* omnes orthodoxos cõprehendat, potiſsimè Virgo ſancta de aſſeclis ſuis loquitur, quæ terreno ſpõſo renũciantes virginita

Pſalm.44. tẽ vouerunt. De quibus prophetauit Dauid: Adducentur Regi virgines poſt eã, & proximę eius afferentur tibi, in lę

Virginitas laudatur. titia, & exultatione. Verbum illud (poſt eam) energiam magnam habet: itaque templum adiit puella ſancta, vt ſit virginum Regina, & virginitatis fundatrix, quæ virtus Angelis cognata eſt, teſte diuo Hieronymo.

PRO CONCEPTIONE SANCTÆ VIRGINIS MARIÆ.

N*Olite me conſiderare quòd fuſca ſim, quia decolorauit me ſol.* Cant.1.

ALMÆ Virginis inſignis humilitas, his verbis vel

Annotatio tertia. maximè innoteſcit. Ne obſecro filij mei fideles (ait) miremini, ſi fuſca appaream. Equidem ex patre Ioachim & matre Anna concepta ſum, nihiloſeciùs nullam

origi-

originalem culpam contraxi, gratia summi numinis me præseruante. Fas enim non erat, vt prius diaboli filia, quã Dñi ancilla essem. Nõne à mũdi exordio Deus optimus, qui fallere, aut falli nõ potest, eo quod sapientia & veritas æterna est, increpans serpentem vel potiùs dæmonem versutum, in serpente loquentem ac decipientem dixit: Mulier cõteret caput tuum. Enimuerò caput & initiũ in quo satanas dominatur hominibus originalis culpa est, quã posteri Adę omnes cõtrahere cogũtur. Atqui, gratia Dei me corroborãte, sic de hoc humani generis hoste triũphaui, adeò potenter caput huius draconis cõtriui, vt nec per instans, me ditioni suæ obnoxiam haberet. Terra sacerdotalis, regali præcepto vrgẽte, libera euasit, & tributũ Pharaoni regi Ægypti nullatenus dedit. Quorsum ego quę sacerdotẽ æternum Mesſiam sum paritura, tributum dabo satanę, quippe qui rex super omneis filios superbię est? *Nollite me considerare, quòd fusca sim, nam sol ipse me decoloravit.* Sol, non qui corporeis luminibus quotidie conspicitur, qui manè oritur, & vespere occidit, sed ille, de quo scriptũ est: Orietur vobis timentibus nomen meum sol iustitiæ. Et rursus, improbi cõquesti aiebãt: Sol intelligentiæ nõ est ortus nobis. Candor & splendor mirabilis filij mei me fuscam effecit: cui si mea sanctitas & innocẽtia conferatur, ferè nulla erit. Stellæ in conspectu eius nõ sunt mundæ. Ille sane candor lucis æternæ est, ego verò creatura eius: ille in vtero meo conceptus de Spiritu sancto, ego autem ex propagatione concepta, nedum matrem habui, sed etiam patrem. Veruntamen, qui me creauit, omnis peccati expertem fecit. Alioqui non diceret: Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te amica mea. Hoc est, quemadmodum versutus Pharao quanquam grandi exercitu stipatus, nihil nocuit populo meo,

Gene.3. *Gene.47.* *Figura.* *Mala.4.* *Iob.25.* *Canti.1.* *Exod.14.* *Figura.*

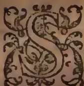
meo, sed ipsi in mari rubro, & cunei eius perierunt: ita tu sponsa, soror, & mater mea, diabolo submerso ac penitus prostrato, dono gratiæ meæ præuenta, atque sine labe peccati concepta fuisti. Satis supraque alma Virgo cādorem suæ Conceptionis probauit. Super est, vt nos zelatores suæ puritatis & innocentiæ procliuiter inexaustas Christo IESV gratias impendamus, qui talem matrem sibi elegit, creauitque, cuius candor Angelorum decorē vinceret: talique priuilegio honestauit, vt à quouis delicti contagio præseruata, Archangelis etiam esset stupor.

Cant. 1. Eodem attinet, quod sacra Virgo paulò antè dixerat: Nigra sum, sed formosa filiæ Hierusalem. Quod est dictu, meapte natura nigra sum, quia vt filia Adæ hæres illius eram, vti cæteri posteri eius, nihilominus, gratia Dei cooperante, formosa sum, nihil culpæ contrahens, & ab omni originali labe præseruata. Itaque gratia omnipotētis Dei innocentiæ candorem mihi præstitit, quippe quē propagatio ipsa exhibere non potuit.

PRO FESTO ANNVNCIATIONIS MARIÆ.

DVm esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Cant. 1.

Annotatio quarta.

SI quis roget, & à sacerrima Virgine discere affectet, vndè ipsa tam eximiam dignitatē vendicauerit, vt Dei genitrix fieret, & Archangelus Gabriel ex alto venerit, nouum atque nullis retrò seculis auditum nuncium ei narraret, rationem tanti sacramenti subindicans ait: *Dum*

Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Perinde dicat: Vultis filij mei, orthodoxi omnes viam sci re, per quam ipsa gradiens tantæ excellentiæ culmen cōscendi, vt filij æterni Patris parens fierem, sanè humilitas est Ecce via regia, per quam omnes amici Dei ad æthereas aulas conuolarunt. En scala Iacob, cui Dominus enixus, semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, retundens omnem hominum petulantiam atq; iactantiā. Quid multa? per hanc humilitatis scalam, quæ terræ nititur, & cælū tangit, imò cælos omnes penetrat, angeli descendunt, & ascendunt: descendunt, vt humiles in quauis calamitate adiuuent, sicut scriptum est: Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis, in manibus portabunt te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Etiam per hanc scalam humilitatis Angeli ascendunt, Deo optimo precationes humilium offerentes. Alioqui Raphaël Tobiæ non diceret: Quando orabas tu, & nurus tua Sara, ego obtuli orationes vestras Deo. Mira res, ne dum Angeli vt pote humiles, sed Angelorū Dominus, & creator per hanc scalam descendere dignatus est: vbi homo factus, sacro cruore suo mundum redemit: is itaque dum esset in accubitu suo, in æterni Patris sinu, in quo semper fuit, & est per essentiæ vnitatē, odoratus est nardum meam: cuius odore allectatus me ancillā suam delegit in matrem. Sic Regius Psaltes decantauit: Excelsus Dominus & humilia respicit, & alta à longè cognoscit.

Gene.28. *Figura.* *Psal.90.* *Tobiæ.12.* *Psal.137.*

Audiuimus planè vocem Virginis pertonantis, & rationem reddētis, ob quam meruit exaltari, & dignitatē sortiri, quæ omnes Angelos exuperat. Ratio ergo, quam nobis commendauit, humilitas est. Hæc virtus nimirum, apprimè depicta fuit in nardo. Nardus herba est odorifera,

quamuis

quãuis parua. Huius herbæ symbolo repræsentatur humilitas charitate vigens, fragrãtissimaq; pij animi, famęque suauè olentia complens vniuersa. Sed paulisper obsecro agnoscamus magnum Philosophiæ acumen, sed nõ huius seculi. *Dum esset Rex* (ait alma Virgo) *in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum,* Alia editio habet, *dedit odorem suauitatis.* O mirum humilitatis gradum, Dei mater efficitur, & Regem vocat eũ, quem mox filium est habitura. Alludit ad illud, quod paranimpho Gabrieli respondit: Ecce ancilla Dñi, fiat mihi secundum verbum tuum. Sublimis admodum est humilitas, in tanta sublimitate, illæsam humilitatẽ intueri, & in tãta magnitudine, modicitatis suæ meminisse. En humilis Abigail, quæ quondã regi Dauid dixit: Sit ancilla tua, vt lauet pedes seruorũ tuorum: quã ob causam regina facta est & spõsa eius, cui magnopere placuit. Paulus ob nimiam humilitatem, qua se minimum Apostolorum vocitauit, & indignum tam pręcellenti nomine, ad tertium cælum raptus est. Quid de Mariæ inexhausta humilitatis abisso sperandum, nisi vt odore spirantissimo feruentis orationis, se se prorsus humiliantis, cælosq; omnes penetrantis, non ad cælum raperetur modò, quàm ipsum cæli autorem ad se raperet, indissolubilibus humilimæ charitatis funiculis compeditum? O rem mirabilem, excelsus est Deus, & humilia respicit in cælo & in terra, humilia sectatur, humilia amplectitur, ac super humilem, & quietum, & trementem sermones suos requiescit. Obseruandum, quòd non dixit, *dedit odorem meum,* sed *dedit odorem suum,* ne sibi ascribat donum, quod illius est, qui dixit: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Voluptas maxima nobis erat, plus loqui de heroica Mariæ humilitate, propter quã Dei genitrix effecta, & vt ipsa cõcinit, eam omnes generationes, tũ

Luc. 1.

1. Reg. 25.

Psal. 137.

Matth. 11.

cæli,

cæli, tùm etiam terræ beatam dicũt. Sat ſit, quòd ſi ſuperbia in cælo Angelos dæmones effecit, humilitas cæleſtes mentes Angelos conſtituit. Superbia tumentem & ſuperciliosũ phariſæum occidit: humilitas publicanũ tot delictis onuſtum exaltauit. Verùm & ſi humilitas non potiſſima virtutum, tamen poſt theologales, & intellectuales virtutes primas tenet.

Lucæ.18.

S.Tho.2.2. q. 161.ar.5.

VIRGO SANCTA ANxia filium ſuum quæritat, quando duodecim annos natus remanſit in Hieruſalẽ.

INdica mihi, quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie. Canti.1.

EQVIDEM verbis nemo explicare poteſt, quanto dolore, quantaq; anxietate mater ſacerrima filium ſuum vnicè dilectũ, per vicos & plateas ciuitatis Hieruſalem inueſtigabat. Qui amorem, quo eum diligebat, metiri valet, is maximum dolorem, quẽ illa perpeſſa fuit, penitiùs intelliget. O quo mœrore affecta gemibunda ſuſpiria per aëra iactans, verba hæc repetebat: Indica mihi obſecro fili, indica obnixè rogo, vbi paſcas, vbi cubes, potiſſimè in meridiè. Mira valdè reiũ mutatio. Paulò ſuperiùs tanquam in mẽtis exceſſu eleuata, dixit: Oſculetur me oſculo oris ſui: nũc autem dolore confecta nil tale affatur, ſed totum humile eſt, quod profert. Dilectũ appellat filium ſuũ, & iure optimo: ingenti amore ipſum amabat, vt pote creatorem, & præſeruatorem: qui ſua potenti virtute mirabiliter ab omni contagione originalis noxæ præſeruauit: quo priuilegio nemo alius, ex pro-

Annotatio quinta.

ex propagatione genitus, fuit insignitus vnquam, nec erit. Diligebat insuper illum quia vnicus filius, quem, Spiritu sancto cooperante, in virgineo vtero suo genuit, absque dolore in diuersorio lætabunda peperit, manibus suis sacris contrectauit, pannis inuoluit, atque vbere de cælo

Tobiæ.5. pleno lactauit. Verùm si Anna Tobię parés irremediabilibus lachrymis plangebat, absentiam illius ferre non valens, adeò vt domi quiescere non posset: quid de sacra Deipara Maria dicemus, quæ vnigeniti sui faciem, in quā Angeli prospicere desiderant, coram non habebat? Heu (dicebat Anna) quid te misimus peregrinari, fili mi, baculum senectutis nostrę, lumen oculorū nostrorum, solatium vitę nostræ: omnia in te simul habentes, non debuimus dimittere te à nobis. Proculdubio puer IESVS lu-

Ioan.1. men erat oculorum matris benedictæ, & iusti Ioseph: nā ipse lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientē in hunc mundum, à Ioanne Euangelista rectè vocatur. Baculus eorum erat, cui innitebantur, imò Patris æterni Verbo, quo ille omnia portat, teste Apostolo. Denique solatium vitæ illorum semper fuit, ita vt exulantes in Ægypto, exilium esset illis voluptas maxima, contemplātes IESVM, quique gloria, & lætitia inenarrabilis angelorum est. Quin & lumen cordium nostrorum Christus est, si quæ tenebrę delictorum nos circuunt. Baculus noster est, non arundineus conquassatus, qualis est baculus

Esai.36. Ægypti, qui manum tenentis atrociter vulnerat. Saluator robur & fortitudo animarum nostrarum est: de quo in

Psal.117. Psalmo: Fortitudo & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem. Hunc alma mater solerti cura quęrit, maximopere cupiés scire, vbi pascat, & cubet: vt corporali eius præsentia cor suum lætetur, lachrymæ abscedant, dolor omnis facessat, adueniatque subindè gaudium. Atqui

post tot

post tot suspiria, & gemitus trāsactis tot lachrymis triduo emissis, inuenit dilectum suum in templo sedētem in medio doctorum, pascentem eos, vt pote pastorem bonum. Audiebat eos, & interrogabat adeò subtiliter, asserens ex scripturarum penu, Messiam iam aduentasse. Quem doctores audientes stupebant, & mirabātur super doctrina, & responsis eius. Tunc mater benedicta, lætitia magna exhilarata dilectum filium alloquitur, & materno affectu clamās ait: Fili mi, quid fecisti nobis sic? Pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Heu nobis, qui non dolētes, aut gementes pristina delicta, Christum IESVM quærimus. Enimuerò (teste Iob) sapiētia Dei Christus nō inuenitur in terra suauiter viuētium. Tales sunt, qui honoribus seculi hiniant, deliciis carnis vacant, denique diuitiis affluere conantur. Quomodo Saluator velit, se quęri, ipse per Ioëlē nobis aperit, dicens: Cōuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, fletu & planctu, scindite corda vestra, & nō vestimenta. Si ergo cū alma Dei matre dolentes, Christū IESVM quęramus, fructus dignos pœnitentiæ agentes, dubio procul eum inueniemus, non sanè iam in templo Salomonis inter doctores disputantē, sed gloriosum super omnes angelorū choros, ad dexterā Patris sedentē. *Lucæ.2.* *Iob.28.* *Ioë.2.*

CHRISTIFERA MARIA *IESVM* brachiis suis fert, tyrannidem Herodis versuti declinans.

F*Asciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.* Cant.1.

SALVATOR noster, qui sua dignatione gratuita ex alto venit, vt delictorum nostrorū grauia pondera *Annotatio sexta.*

auferret, nihil grauedinis sacrosanctæ matri suæ intulit vnquam. Etenim, quam ab omni culpa immunem fecit, is spontè ab elogio, & maledictione Euæ potenter liberauit. Illi, vt pote peccatrici, dictum est: In dolore paries filios tuos. At Virgo sancta lætabunda vnigenitum suum Christum edidit. Hinc ipsa voce canora clamat: *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi*, quã ob rem, *inter vbera mea cõmorabitur*. Rectè fasciculũ puerum IESVM vocat pia parẽs, eo quod paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis, iuxta Esaię vaticiniũ. Itaq; qui magnus Rex erat su per omnẽ terram, paruulus factus ex vtero matris prodiit, quò nos filios Adæ super cælos proueheret, & exaltaret: modò fide, & charitate fulti, mandatis eius obediamus. Sic enim scriptum est: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Aduertendum, quòd myrrha arbuscula est Arabię, cuius liquor guttatim exundans, myrrhæ nomine dictus est amarus, sed odoris optimi: quiq; vel eliminatis, vel are factis noxiis humoribus, corpus incorruptum teneat. Eã ob causam antiquitus mortuorum corpora, omniũ maximè regum, ne in putredinis saniem effluerent, myrrha liniebantur. Est ergo myrrha, ob innatam amaritudinem, typus mortis Christi IESV. Huc expectat, quod Magi Spiritu Dei afflati nedum aurum, & incensum, sed myrrham puero benedicto IESV obtulerunt, in qua mortẽ eius, & sepulchrum præsagiebant. Fasciculus myrrhæ igitur intemeratæ Mariæ fuit Christus, tùm in conceptione, vt iam diximus, in qua nulla corruptio adfuit, tùm in sacrosancto eius partu, mirabiliter semper virgo manens. Equidem Deus optimus, qui illæsum reliquit rubum ardentem in deserto, Mose stupente de prodigio tam insoli to, par erat, vt matrem, & talem matrem, inuiolatam conseruaret. Planè, qui ex substãtia cælestis Patris nascitur ab æterno,

Gene. 3.

Esai. 9.

Matth. 19.

Matth. 2.

æterno, sine ipsius Patris detrimento, ipse ex vtero matris prodiit, sine eius corruptione. Fasciculus myrrhæ, & non onerosus fax Christus IESVS dilectæ matri, etiam in passione atrocissima fuit: quoniã ne dolore maximò confecta, exhalaret animã, virtutem affatim ei largitus est. Alioqui iuxta crucẽ vnicè dilecti filij in mõte Caluario, vidẽs Christũ inter latrones pendentem, moreretur. *Inter vbera mea cõmorabitur.* Ex pectore vbera pendẽt, & inibi cor latitat. Perinde dicat: Super cor meũ, quoad vixero, tàm vitam mirabilẽ filij mei, quã eius facinora illustria, necnon dirã eius mortẽ collocabo. O si nos fasciculũ myrrhę tã præcellentẽ diu noctuq; in corde nostro gestaremus: profectò vermes corrodẽtes conscientiã, omnesq; praui affectus, nostri subinde morerẽtur. Recogitate eũ, qui talem ac tantam sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictioné, vt ne fatigemini animis vestris deficiẽtes. Hebr. 12. Ecce dogma saluberrimũ, quod orthodoxis prębet Apostolus. Quid est: Recogitate austerrimã Saluatoris necẽ, nisi sæpe sæpius eam cõtemplamini? indefessè probrosam Christi mortem in corde recolite, ne calamitatibus quotidianis imminentibus, succumbentes pereatis.

EX CAPITE SECVNDO ANNOTATIONES.

IMMACVLATA VIRGINIS conceptio exactè nunc deliniatur.

Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Cantic. 2.

CHRISTVS Saluator noster hisce verbis sanctæ suę matris purissimã cõceptioné graphicè depingit, *Annotatio septima.*

 lilio

lilio vernanti inter ſentes nato eã comparando. Silẽtio au
tem prætereũdum minimè eſt, quod paulò ſuperiùs ipſe
Cant.2. de ſe ipſo aſſeuerauit. Ego (ait) flos campi, & lilium con-
uallium. IESVS flos Nazarenus, in Nazareth, qui flòs in-
terpretatur conceptus eſt, ex flore candidiſsimo genitus:
nam ſi Chriſtus flos eſt, ſacra mater ſua flos inter ſpinas re
ctè nuncupatur. Flos cãpi ſe ſe appellat iure optimo, non
cuiuſuis cãpi, ſed eius, cui benedixit Deus. Flos inquam
campi eſt Saluator, non horti, cui manus adhibetur hu-
mana: quia non ex virili ſemine, ſed diuino ſpiramine cõ
ceptus. O lilium conuallium, humilium cordium honos
& gloria, ita pulcherrimum, vt nec Salomon in omni glo
ria ſua ſic coopertus fuerit. Huc attinet illud Pſalmi: Spe-
Pſal.44. cioſus forma præ filiis hominum. Ex hoc mirabili flore,
ex virtute huius candidiſsimi lilij conualliũ Virgo Maria
fragrat, & perpetuo nitore pollet, vt valeat lilio cõparari.
Qui ergo dixit: Ego flos campi, prçconia genitricis ſuæ
proferens clamat: *Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea in-
ter filias*. Quid obſecro pulchrius lilio? aut quid ſuauius
odoratu? quid delectabilius tactu? aut deniq; quid leuius
ad portandum? O Deipara Maria: o flos vernans omnige
na venuſtate pretioſior. Sanè ex ſpinis & inter ſpinas ro-
ſa, ſine ſpinarum aculeo cõmuni vſu naſcitur. Et ſic dicã
virginem ſolenni partu editam, naſcẽdo potuiſſe paternę
ſpinas maledictionis neſcire. Enimuerò peccatum vt ſpi-
na cor cruentat, & mentem ſauciat: dicente Regali Pro-
pheta: Conuerſus ſum in erũna mea, dũ configitur ſpina.
Pſal 31. Et quia omnes in Adã peccauerũt, & egẽt gloria Dei, &
in peccatis mater noſtra nos cõcepit (vti v[illegible] ſuſpiriis
Pſal.50. Propheta ingemiſcit) ideò nos omnes velut vepres ſumus
qui Redẽptoris caput venerandũ cruẽtauimus. At Maria
Heſter.15. cęlorũ dña, vt altera Heſter regiã vocem audiuit: Heſter
noli

noli timere, fratres enim sumus, non enim per te, sed pro omnibus hæc lex constituta est. Ecce prærogatiua mirabilis, & priuilegium singulare, quod almæ Virgini datũ fuit. Perpulchrum planè est beati Anselmi schema: Casta neç Deus confert, vt inter spinas, & à spinis remota alatur, & formetur: nóne hoc potuit facere filius Dei, matri suç? Planè potuit: quod si potuit, & voluit: quod si voluit, & fecit. Nec ob id alma Virgo redẽptionis fuit expers: quin & Saluatore indiguit: nõ vt post lapsum in originale piaculum eam mundaret, sed vt altiori modo redemptionis frueretur, ab omni culpa præseruata. Verum vt innocentia, excellentior virtus est pœnitentia, qua peccator indiget: sic præcellentior redẽptio est præseruatio, quàm iustificatio. Quid multis immoror? Ministros suos Angelos Deus optimus absque macula creauit, vt sermones illius opere implerent: & matrem Angelis ipsis sanctiorem nõ ab originali noxa præseruauit? Abiit, vt qui eò venit, vt peccata deleret, in genitrice sua nec per instans peccatum fore consenserit: Insumma, proculdubio pretiosior est mentis integritas, & lõge melior integritate corporis, cum illa plus placeat Deo: ergo qui ex Virgine nasci voluit, integritate corporis seruata, is nullatenus permisit, Virginis almæ animam labe originalis culpæ corrumpi.

S. Anselmus.

Scotus. 2. sententia.

Nota.

DE EXIMIA VIRGINIS charitate in Christum.

F*Vlcite me floribus. stipate me malis, quia amore langueo.* Canti. 2.

SANE alma Virgo, quæ nuper dixerat: Introduxit me Rex in cellam vinariam, & ordinauit in me charitatem,

Annotatio octaua.

ritatem, hoc eſt, in arcana ſecretorum ſuorum, & cõtemplationis ſecretum duxit me, vexillum amoris ſui ſuper me affigens: & rurſus: Quæ ſub vmbra illius, quem deſiderauerat ſedit, & fructus eius dulcis gutturi eius: ius erat vt amore cæleſti vulnerata languorẽ pateretur. Nempè ſi
Lucæ.7. peccatrix illa, lachrymis IESV pedes diluens, capillis ſuis tergens, nec non pretioſo vnguento vngens, tali laude fuit exaltata, dicente Domino: Dilexit multum: quid de Virgine immaculata dicemus? Enimuerò, quæ exaltata eſt ſuper omnes choros Angelorũ in gloria cæleſti, pluſquàm omnes cæleſtes ciues Deum adamauit. Nónne beatitudo cæleſtis ad menſuram charitatis habitæ cõfertur? Magiſtralis ſentẽtia eſt, cui nemo aduerſari poteſt, quòd gloria cæleſtis nihil aliud eſt, niſi gratia conſumata, ſiue perfecta. Vndè liquido cõprehenditur, quòd maior beatitudo arguit maiorem charitatem in beatis. Quid? quòd Virgo intacta mirificam fidem habuit, Eliſabeth accla-
Lucæ.1. mante: Beata quæ credidiſti, quoniam perficientur in te, quæ dicta ſunt tibi à Domino. Quę ergo primatũ habuit, primas etiã tenuit in eximia virtute, quæ eſt charitas: quip
1.Cor.13. pe quæ fide & ſpe longè maior eſt, vt perbellè Paulus teſtatur. Siquidem, vti prudẽtia moralibus virtutibus potior habetur: ſic charitas nedũ intellectualibus, & moralibus virtutibus, ſed theologalibus excellẽtior eſt. Ratio, quia fides, & ſpes attingunt Deum, ſecundũ quod ex ipſo prouenit nobis, vel cognitio veri, vel adeptio boni: ſed charitas attingit ipſum Deũ, vt in ipſo ſiſtat, nõ vt ex eo aliquid nobis proueniat. Quam ob rem charitas præcellentior
S.Tho.2.2.q. fide & charitate probatur. S.Tho.2.2.q.23.art.6. Mitto lu-
23.art.6. bens hîc tractare, quomodo charitas vita & forma eſt omnium virtutum. Ipſa namque omneis virtutes ordinat in vltimum finem. Alioqui Apoſtolus non diceret. Si di

ſtribue-

ſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autẽ non habuero, nihil mihi prodeſt, ideſt, ad vitam æternã capeſſendam. Ad rem, hac mirabili virtute Virginem ſanctam ſe fatetur vulneratam, & pro medicamento huius deſiderabilis vulneris, duo expoſtulat, flores videlicet, & mala. *Fulcite me floribus*, ait, *& ſtipate me malis, quia amore langueo.* Ad ſuas aſſeclas loquitur, perindè dicat: Audiſtis orantem in cellaria introductam, & ordinem charitatis accepiſſe: quid moramini? fulcite me floribus, & in lege Domini die ac nocte meditantes imitamini ſponſam adoleſcentulæ. Rurſus, malis ſtipate me, ſine intermiſsione mandata ſponſi mei operantes. Imitamini inquam me matrem pulchræ dilectionis, vt & vos introductæ in cellaria, fructum timoris, & ſanctæ ſpei accipiatis: amore vtique langueo. Quo amore? Planè veſtri in ſponſo ipſo, & ipſius in vobis. Hanc Reginam nos orthodoxi per omnia imitemur, pro noſtra virili Chriſtum IESVM orantes, vt ſagitta ſuæ dilectionis corda noſtra ſauciare dignetur: quo telo vulnerati ipſi, omnium, quæ mundi ſunt, obliuiſcamur, & quæ vera ac æterna ſunt bona, toto niſu appetamus, ea & cãdido amemus corde. 1. Corin. 13. Cant. 2.

PRO FESTO VISITAtionis Mariæ Virginis.

VOx dilecti mei: en iſte venit ſaliens in montibus, tranſiliens colles. Cantic. 2.

IAM Virgo ſingularis vox dilecti ſponſi ſui Chriſti IESV in vtero ſuo ſacro recumbentis recognoſcit, & Annotatio nona.

iam,se illi corde esse,recognoscit. Ecce hoc illi datur post obseruantiam mandatorum,quæ eò cupit obseruare, vt illius intimam charitatẽ consequeretur. Sic ille per se cla
Ioan. 14. mat: Si quis diligit me, mandata mea seruabit. Qui ergo cupit,Christum habere sponsum,omni se rerum humanarum cupiditate priuet,& tunc vocem dilecti audire di gnus erit. Cum Helia antrum intret, pallio caput coope-
3. Reg. 19. riat,ne externa bona videat,& statim audiet sibillum auræ tenuis,in quo persistit Dominus. Nónne vox Domini erat vox Gabrielis faustissimum nuncium enarrans Virgini sacræ? Pulsabat vox illa dilecti,ore angelico pronun-
Lucæ. 1. ciata,vt alma Virgo præstaret assensum,& diceret: Ecce ancilla Domini,fiat mihi secundum verbum tuum. Tũc venit filius saliens in montibus,& transiliens colles. Montes Patriarchæ & Prophetæ,colles autem sunt alij sancti, quos omnes transiliuit,& agili cursu choros Angelorum pertransiens,aluum Mariç intrauit, trabem mortalitatis nostræque assumpsit. Sub hæc, vox dilecti Christi IESV per intimam inspirationem insonuit,& ob id surgẽs abiit in montana cum festinatione. Alioqui Virgo sancta & tenera lares proprios non dimitteret, & in montana Iudæ pergeret. En dilectus saliebat in montibus, & transilibat colles, in vtero matris benedictæ, ceu in vehiculo iter
Psal. 84. agens,non absimilis capreæ hinnuloque ceruorum. Audiã quid loquatur in me Dominus Deus (aiebat Propheta) quoniam loquetur pacem in plebem suã,& super sanctos suos,& in eos, qui conuertuntur ad cor. Verum,princeps pacis Mesias,sic ab Esaia iure appellatus, semper in corde nostro pacem loquitur. Ideò statim factus homo, pacem dare voluit præcursori suo Ioãni,in originali culpa genito. Quam ob rem, matrem suam voluit laboriosum hoc iter arripere. Audiuit etiam Regina mundi vo-

cem

cem dilecti sui Christi IESV, vbi intrauit in domum Zachariæ, & salutauit Elisabeth. Nam vox matris præconia Virginis decantantis, vox erat Ioannis exultantis in ventre parentis suæ. Ille saltabat iubilans, ad præsentiam Saluatoris: Elisabeth verò canebat voce sonora, tùm laudes Virginis, tùm etiam encomia Saluatoris. Benedictus fructus vẽtris tui, ait. Moderator huius mellodis Spiritus sanctus erat, quo repletus Ioannes iubilabat, eodem spiritu afflata Elisabeth, magnum sacramentum incarnationis filii Dei ore suo depromebat. Quod autem Ioannes vox Domini sit, testatur ipse profetens Esaiæ vaticinium: Ego vox clamantis in deserto parate viam Domini, sicut dixit Esaias Propheta. *Vox dilecti mei.* Cuius dilecti? Planè verbi Dei. Vox Domini seuclantis condensa, per fœlicissimi pueri in vtero clausi prodigiosam exultationem: Vox Domini præparantis ceruos suadens omnibus, vt parent viã Domino: vox Domini concucientis desertum, per durissimam vitæ austeritatem: vox Domini intercidentis flammam ignis, per efficacem pœnitentiæ prædicationem, (equidem clamabat. Pœnitentiam agite, & appropinquabit regnum cælorum) vox Domini confrigentis cedros, per constantem reprehensionem, & comminationem (Iã securis ad radicem arboris posita est, cunctis aduentantibus dicebat) vox Domini in magnificentia, magnificum opus Dei palàm faciens, & dicens. Medius autem vestri stetit, quem vos nescitis, ipse est, qui post me venturus, qui ante me factus est, cuius non sum dignus corrigiam calciamenti soluere. O stupenda Ioannis humilitas, atque fidelitas, sese dimittit, vt Dominum exaltet: vndè meruit, super honorandum Christi caput aquam in Iordane infundere. Ecce qui se pedibus Christi sponte prouoluit, super caput eius eleuatur, vt verbũ illud impleatur: Omnis, qui se humi-

Esai. 40.
Ioan. 1.
Matt. 3.
Nota.
Luc. 14.

Lucæ.14. ſe humiliat, exaltabitur. Deniq; non abs re aſſerere poterimus montes, tùm Angelos, tùm viros probos forè, in quibus gaudet, & vltrò ſalit dilectus ſponſus: colles verò tráſilit, deſertos eos relinquens. Sic alto Dei conſilio geſtũ eſt, paſtoribus Saluator, nõ phariſæis, innoteſceret. Magi eũ *Matth.2.* adorant, & myſtica dona ei offerunt: verſutus Herodes quærit Dominum, nec inuenit, deluſus manens, atque confuſus.

PRO FESTO ASSVMptionis Virginis ſanctæ.

EN dilectus meus loquitur mihi: Surge propera amica mea, columba mea, formoſa mea, & veni. Canti.2.

Annotatio decima.

VANQVAM dilectus ſponſus Chriſtus IESVS indefeſsè benedictæ ſuæ matri loquebatur, i[illegible] ſaltim a[illegible] po[illegible]mè tranſitu e[illegible], dulcius atque amicabiliùs *Pſalm.33.* ei loquutus fuit. D[illegible]d in quodam Pſalmo dicebat: Benedicam Dominum in omni tempore, & ſemper laus eius in ore meo. Verum ſi ille, qui in peccato conceptus eſt, & tot delicta ſpontè patrauit, indeſinenter eum laudabat: quid de ſacerrima Virgine dicemus, quæ omnis maculæ expers fuit? Nempe omni tempore Deum optimum benedicens, laus eius in ore illius haud deficiebat. Hanc ob rem Dominus in corde eius blandè ei inceſſanter loquebatur, arcana ineffabilia illi reuelans. Ventum eſt igitur ad diem mortis, vt iam regnaret in cælis virgo Deipara. Cui

Salua-

Saluator ait: *Surge, propera amica mea, columba mea formosa mea.* Ac si dicat: Tempus adest mater sancta, vt è terris ascendas in cęlum: noli timere mortem, quia amica mea es: nam quæ mater est autoris vitæ, nullatenus mortem timeat oportet. Ego sum resurrectio & vita, & omnis, qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet. O amica mea ob gratiarum plenam absolutamque exuberantiam, & bonorum omnium communicationem, surge propera. Iam enim hyems transiit, legis sterilitas, quę gratiam non cōferebat: hyems periit, labores & atroces dolores, quos in morte mea perpessa es, abierūt. Columba mea es, quæ longè meliùs quàm columba Noë ramum oliuæ virentibus foliis ore tuo gestasti. Tu virgo sancta, felle peccati carens, misericordiam orans impetrasti cūctis mortalibus, vbi Archangelo Gabrieli dixisti. Ecce ancilla Dñi fiat mihi secundum verbum tuum. Columba mea, super quam Spiritus sanctus superuenit, iuxta oraculum paranimphi Gabrielis. Enimuero Spiritus ille in columbæ specie super me apparuit, eo quod mentes columbinas, mites, & humiles magnopere diligat, easque inhabitare dignetur: sicut scriptum est: Spiritus in animas sanctas se transfert. Formosa mea, sole ipso splē didior, & ideò amicta sole. Annotata digna sunt hæc tria verba, *surge, propera, veni.* Surrexit alma Virgo ad vocem ipsius sui Christi gaudenter, mundū calamitosum relinquens: properauit, eo quod cum Psalmista corde candido quotidie aiebat: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est. O quot passa est tormenta, videns orthodoxos à tyrannis comprehendi, flagellari, & trucidari: in vnoquoque martyre ipsa martyrium sustinebat. Rursus, properauit exire de hoc mundo, quia mundus ei crucifixus erat, nihil terrenum amabat: quin & cū Propheta decantabat: Domine quid mihi

Ioan. 11. | Lucæ. 1. | Psal. 119.

mihi est in cælo,& à te quid volui super terrã: Deus cordis mei pars mea Deus in ęternum.O verba nectarea, & ingentis dulcedinis plena. Fœlix anima,quæ sic mundo mortua est,vt corde & ore quotidie ea proferre queat: Deus cordis mei,idest,quem solum diligo,&totis medullis cordis mei amo:Pars mea Deus in æternum, omnes meę opes,deliciæ & honor in Deo meo sitæ sunt: nam ipse erit omnia in omnibus teste Apostolo. Veni columba mea,intra thalamum dilecti tui.Veni de exilio in peculiarem patriam,ex deserto in amenissimã paradisum, è carcere ad regiam,& æthercam aulam, vbi gaudebis cum Angelis: Cherubim & Seraphim te diu noctuque collaudabunt:sancti omnes vno ore decantabunt:Benedicta tu filia à Domino,quia viriliter fecisti,& confortatum est cor tuum,ideò eris benedicta in ęternum:omnesque cęlicolę voce canora alterutrum respondebunt. Tu gloria Hierusalem,tu lętitia Israel,tu honorificentia populi nostri. *Iudith.15.*

PRO SOLENNITATE Purificationis Marię Virginis.

D*Ilectus meus mihi,& ego illi, qui pascitur inter lilia,donec aspiret dies,& inclinentur vmbræ.* Canti.2.

Annotatio vndecima.

VI Deiferam Mariam viderit iter suum agentem,& a Nazareth in Hierosolymam pergentem,vt legis ceremonias impleat,& puerum I E S V M in templo Patri cælesti offerat,stupescet,& forsitam dicet: Quò alma

alma mater Dei pergis, vt purificationis ceremonias impleas, quæ Angelis ipsis candidior & sanctior es? Quid tibi cum lege Moysi balbutientis, quæ legislatoris Messiæ mater es? Lex illa alias matres compellit, non te, quippe quæ sine virili consortio, Spiritu sancto cooperante, filium Dei genuisti: quemadmodum Gabriel à Deo missus, tibi pollicitus est. Responsio sacræ matris talis erit: *Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ.* Ipse mihi, & ego illi: ipse mihi sapientiam præstitit, & ego illi cor meum dabo spontè: ille mihi omnium charismatum dona largitus est abundè, ego illi totis nisibus gratias inexhaustas referam. Ego sentio, me ab illo vehementer amari, ob idq; firmissimè illi semper adhærere ennitar. Denique ille fecit mihi magna, qui potens est, sanctumq́ue nomen eius, & ego illi nequaquam ingrata ero: quinpotiùs, toto affectu me ei sacrabo. Sanè tam est puritatis amator, vt inter lilia candentia pascatur: Desideria sancta, affectus mundi, quid aliud, quàm lilia sunt, inter quæ, qui flos campi est, magnoperè deliciatur? Et quia vēter Mariç vallatus erat liliis, ideò in eo recubuit filius Dei nouem mensibus. Vmbrç verò, quæ tempore præstituto deficere conueniebant, legis ceremoniæ erant, dicente Apostolo: Omnia contingebāt illis in figura. Aspirabit dies, orto solç iustitiæ Christo IESV, qui ore suo dixit: Ego sum lux mundi, tunc inclinatæ sunt vmbræ: non tamen omnino perierunt, donec in cruce pendens obiit: vndè voce magna clamauit dicēs: Consumatū est: hoc est, quicquid de me vates sancti vaticinati sunt, nunc impletū est. Nec nō & quod vmbraticum erat in lege vetere, vt circuncisio, oblatio, holocaustum, & omne sacrificium iam abiit, luce veniente, & lege gratiç aduentante. Quam ob rem, per Apostolorum

Luc. c. 1. — Luc. c. 1. — 1. Corint. 10. — Ioan. 8. — Ioan. 19.

rum prædicationem, quæ inuolucra erant in lege illa, perierunt. Hinc Apostolorum princeps Petrus contra eos, qui legalia seruanda asserebant, inuehitur: Quid tẽtatis imponere iugum super ceruices discipulorũ, quod
Acto.15. neque nos, neque patres nostri portare potuerunt? Summa, Virgo benedicta Angelis ipsis sanctior ac purior, ceremonias legis implet, donec vmbræ declinentur, & dies aspiret, hoc est, donec Saluator moriens in patibulo crucis, vmbratica omnia legis dissipet.

EX CAPITE TERTIO ANNOTATIONES.

QVAERIT BEATA VIRGO anxiè puerum Iesum in Hierusalem.

IN lectulo meo per noctẽ quæsiui, quem diligit anima mea. Quæsiui illũ, & non inueni. Surgam & circuibo ciuitatem, &c. Cant. 3.

Annotatio. duodecima.

EIPARA Virgo reuersa post festiuitatẽ, vnius diei iter agens, puerum benedictũ IESVM non adesse agnouit. Quem minimè cælos ascendisse cogitauit, vt quidã autumant. Ratio quia ipsa Spiritu sancto edocta Prophetarum oracula optimè norat, & quæ ille passurus erat pro mundi salute, eam non latebat. Dolore autem nimio affecta, abundè flebat corporalem dilecti sui abscessum. Verùm noctes illas duxisse insomnes non dubito. Dicebat verba illa Rubem non inuenientis
Gene.37. fratrem suum Ioseph: Puer non comparet, & ego quo ibo? In lectulo habere desiderabat filium suum vnicè di-

lectum

lectum, per præsentiam, & consolationem. Quæsiuit cũ solerti cura, tamen non inuenit. Vbi notandum, quòd geminatum quærendi studium, iteratos conflictationũ turbines insinuat. *Surgam & circuibo ciuitatem per vicos & plateas.* Profectò ad literam hoc factum est, nã Luca Euangelista testante, Virgo sanctissima, & beatus Ioseph inter cognatos & notos puerum benedictum quærebant, nec inuenerunt, donec reuersi sunt in Hierusalem, in qua hac & illac IESVM solerter quærebant. Vel ciuitas hæc Hierusalem mater nostra est, quippe quæ libera in cælis habitat. Per vicos & plateas Deipara IESVM quærebat, spiritus cælestes minores, & maiores inuocans. Mente siquidem lustrabat ciues illos, ministerio deputatos, propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. O miranda res, IESVS, qui tàm tenerè sanctam matrem adamabat, & Ioseph diligebat, probare sic voluit eos hoc igne tribulationis, & in calamitate tam dura exerceri. Quid obsecro nos causamur, imminente aduersitate? Verùm post tot scelera patrata, extremis suppliciis digni sumus. Dicamus ergo cum viro fortissimo Iob, quauis calamitate instante, oportet: Si bona suscepimus de manu Domini, mala autem quare non sustineamus? Equidem per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum: quẽadmodum in Actis Apostolorum legimus. Imò Saluator noster eos beat, qui persequutiones patiuntur: deplorat autem illos, qui in hac vita rident. Quæramus ergo cũ matre sancta IESVM dolentes, & gementes, de peccatis patratis pœnitentiam agentes: nam fieri non potest, vt ipse nobis non appareat: quo inuento iubilo magno exhilarati, cum Psalmographo cantabimus: Cõuertisti Domine IESV planctum meum in gaudium mihi, concidisti saccum meum, & circundedisti me lætitia.

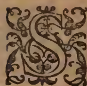
Gala. 4. — Nota. — Iob 2. — Acto. 4. — Lucæ. 16. — Psal. 29.

Virgo

VIRGO SANCTA VEHEMENTER gaudet, inuento IESV.

P*Aululum cùm pertransissem eos, inueni, quem diligit anima mea. Tenui eum, nec dimittam.* Cantic.3.

Annotatio decimatertia

ACROSANCTA Maria inter cognatos & notos quæritans dilectum filium, nimimè illum inuenit, sed in templo inter doctores sedêtem agnoscit eum. Rursus pertransiuit custodes ciuitatis, & extemplò offendit sponsum suum. Vndè dogma nobis saluberrimū datur: ne Christum IESVM quæramus inter cognatos, aut notos, plus æquo eos amantes: alioqui pręcipitium nobis ipsis paramus. Diligendi sunt cognati & parentes, sed affectu spirituali, dicente Domino: Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus. (Matt. 10.) Tremenda sanè sententia, & modis omnibus fugienda. Dominus iubet, nedum amare parentes & cognatos, sed etiam inimicos, eisque benefacere: nihilosecius, omnes diligendi sunt propter Christum. Itaque posthabitis terrenis rebus, statim inuenitur, qui est creator omnium. *Paululum cùm pertransissem eos, inueni, quem diligit anima mea.* Dimisit Virgo immaculata cognatos, post habuit etiā notos, & subindè dilectum IESVM adinuenit. O si confestim cuncta arbitraremur vti stercora, quo Christum lucraremur. Enimuerò qui creatori omnium potiri cupit, renunciet omnibus necesse est, Nemo potest duobus dominis seruire. Stratum angustum est, ideò vtrumque capere nequid, sed alter descidat oportet. (Esai. 28.) Palliū breue est, vtrumq; operire

operire non valet. *Tenui eum nec dimittam.* Allusio est ad illud Iacob, quando luctabatur cum Angelo: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Gene. 32. Tenui eum, ait pia mater, & ingenti cura post hac illum custodiam, & pro virili conabor, ne per horam præsentia corporali filij vteri mei caream. Ecce quid commodi oriatur in anima pia, dum sponsus se abscondit in corde, ita vt solatium eius mens ipsa non sentiat. Nempè feruentiùs eo inuento amat, custoditque ipsum cautiùs, ne fugiat. Nec absimile est illud Dauiticum: Ego dixi in excessu meo, non Psal. 29. mouebor in æternum. Magna sibi pollicetur mens, dum super æthera volans adhæret summo bono. Tūc, in extasi eleuata, vota emittit, grandia aggredi non metuit. Sed ô mens pia, agnoscis tuam fragilitatem, nec ne? Scis fortissimum Samsonem fore dilectum, aut ignoras? Profectò ipse est, de quo Ioannes in Apocalypsi ait: Vicit leo de Apoc. 5. tribu Iuda. Si ergo fortissimus leo est, quibus brachiis, aut quibus vinculis, & si ferrea sint, illum tenebis? At mens sancta inquit: Scio ita esse, verumtamen si leo inuictissimus appellatur, itidem agnus mansuetus vocatur. Virtus Patris est, cui nemo valet resistere ipse tamen ait: Deliciæ Prouer. 8. meæ cum filijs hominum. O quàm tenet Christum, vt ita dicam, fidelis ac deuota anima, dum beneplacita illi, & accepta facit: dum mandatis eius paret, & mundo penitus renunciat! Delectatur sponsus iustorum moribus, societate atque consuetudine. tenetur virtutis operibus, gemitibus, affectibus ardentissimis, non armatorum manibus, non diuitum pompis, non opulentorum iactantia, fastuué. Tunc sponsus vltrò intrat in domum matris nostræ, & requiescit in cubiculū genitricis nostrę vbi mites, humiles, & misericordes sumus, spirituque feruentes ei obsequiū præstamus. Sicut scriptum est: Ecce taber-

Apoca. 21. naculum Dei cum hominibus,& habitabit cum eis. Mirabile dictu, confestim puer IESVS disputationibus dimissis,cum matre benedicta & Ioseph descendit, & venit Nazareth. Quò intelligamus fructũ saluberrimũ nostrarũ lacrymarum,quas pro amore eius effundimus. Ecce,qui mentes cælicas,qui totum orbem moderatur, cui omnia in cælis,in terra,& subterraneis,solo nutu & volũtati eius parent,subditus fit eis. Vt impleatur, quod multis retrò seculis Dauid dixit: Voluntatem timẽtium se faciet Deus. Psal. 144. Fœlix qui sic suam voluntatẽ Christo sacrauit, se se totum ei deuouit: quia IESVS voluntatem serui sui faciet.

PRO ASSVMPTIONE Virginis Mariæ.

QVæ est ista,quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris,& vniuersi pulueris pigmẽtarij. Cant. 3.

Annotatio decima quarta.

XPLETO huius vitæ exilio,& transactis laboribus,quos ferè innumeros Deipara in hoc calamitoso mundo pertulit, par erat, vt tũ corpore tùm anima glorificata, ipsa æthereas aulas intraret: & quæ omnes Angelos vicit puritate ac sanctitate,super eorũ choros exaltata,cũ filio suo regnaret. Faustissimo illo die veniente, alma mater assumpta est in cælum. In cuius assumptione Angeli ipsi demirati inuicẽ loquebantur, dicentes: *Quæ est ista quæ ascendit per desertum,&c.* Virgula fumi odorifico

ri eo agilius in altũ conſcẽdit, quo ignis, in quo odoramẽta ponũtur, maior eſt. O quantus, & quàm magnus amoris ignis in corde virgineo ardebat, quãdoquidẽ flãmantia deſideria ſacrę Virginis cęlos ipſos penetrabant. Myrrha & thus nominãtur, vt tã mortificationẽ carnis Chriſtiferę agnoſcamus, quã eius orationis fragrantiã. Quod verò puluis pigmẽtarij memoratur, ad mirabilẽ eius humilitatem expectat, ipſa atteſtante: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Vel in puluere vniuerſo, omnes virtutes intelligere poterimus, quas in gradu heroico, Dei genitrix poſſedit. O vehementer fœlicem orthodoxum, qui per deſertum ſeculi huius ſanctæ Virginis veſtigia ſequitur, aſcendens, & mente volitans, cum Apoſtolo clamat: Conuerſatio noſtra in cælis eſt. Is corpore tantum in terra degens, corde verò inter Angelos moratur. Is inquam vti virgula fumi aſcendit, myrrham pœnitentiæ, & thus orationis habens. Nec ei deeſt puluis, humilitatem dico, nam qui optimè ſeipſum agnoſcit, cum Abraham clamat: Loquar ad Dominum meum, quàm ſim puluis & cinis: necnon cum Dauide corde & ore profitetur ſe vermem & non hominem. Verum nihil eſt, quod magis Angeli mirentur in nobis, quàm ſi verè humiles ſimus. Ad hanc mirificam virtutem nos Saluator excitat dicens: Diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde. Sed ad hanc conſequendam virtutem vel maximè oratione aſſidua opus habemus. Hinc egregius doctor Auguſtinus orabat: Domine nouerim te, nouerim me: perinde dicat: Obſecro te Deus meus, vt gratuita tua, dignatione lumen mihi præſtes, quo irradiante, tuam maieſtatem ineffabilem agnoſcens, paruitatem, & vilitatem meam penitiùs agnoſcam. Cæterùm quia ſuperbia ſic

Lucæ. 1.

Nota.

Gene. 18.

Pſal. 21.

Matth. 11.

S Auguſt.

in mundo hoc abundat, humilitas verò rara auis in terra, iure optimo mirantur Angeli, & dicunt: *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fummi, ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij.* Quæ admiratio, non tantùm de assumptione mirabili Virginis facta fuit, sed quotidie fit, stupentibus Angelis, vbi mens nostra in contemplatione super astra volat, quasi omnium, etiam suiipsius oblita. Sed hîc lubet cum diuo Bernardo exclamare: O rara hora, & breuis mora.

Cant. 3.

PRO IMMACVLATA Virginis Conceptione.

FErculum fecit sibi Rex Salomon de lignis Libani, colũnas eius fecit argenteas, ascensum purpureum, media charitate constrauit propter filias Hierusalem. Cantic. 3.

Annotatio decima quinta.

V AM optimè sacræ Virgini accommodatur nomen ferculi, & iure hac nomenclatura honoranda est. Ipsa Regem Salomonem filium Dei nobis attulit è cælo: bainlauit in vtero, gestauit suis virgineis brachiis, tyranni Herodis iram declinans, quando iuit in Ægyptum. Eas ob res Salomon pacificus filius Dei eam fabrefecit, vt in ipsa ceu in vehiculo iter ageret, atque in ipsa requiesceret, iuxta illud: Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Verùm qui Angelis cælum empyreum creauit tàm pulchrum, hominibus mundum hunc, tàm decorum dedit, paradisum amenissimam Adæ tribuit: quanto pulchriùs ac melius sibi ipsi ferculum præparauit

Eccle. 24.

Nota.

parauit? Ex lignis non quibuscunque, ex monte Libano desumptis, fecit sibi filius Dei hoc ferculum. Nam ligna illa nedum pretiosa, sed imputribilia sunt, nec à vermibus consumuntur. Ad eandem [illegible] Virgo sancta sic cõcepta fuit, vt [illegible] originali culpæ. Columnæ [illegible] morales virtutes videlicet fortitudo, temperantia, iustitia, prudentia. O quã [illegible] conceptis, sunt [illegible] Hæc plane est mulier illa fortis de qua [illegible] Salomon [illegible] prophetauit: Mulierẽ [illegible] [illegible] Prouer. 31.

[illegible]

Virginem sanctam [illegible] Christi & diuinitate plene [illegible] custodiam [illegible] sunt, magnalia Dei [illegible]

S. Ans. [illegible] [illegible]entia. Vnde [illegible] Tu [illegible] porta vitæ, [illegible] salutis [illegible] pietatis, vas & [illegible] Do[illegible] [illegible] Media [illegible] propter [illegible] Dei [illegible] [illegible]

PRO ANNVNTIATIONE
Mariæ Virginis.

E[illegible] [illegible] fi-lie Sion [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

M[illegible] [illegible]

[illegible] instituit, vt homo [illegible], labores & fastidia [illegible] non horreret. [illegible] Nazare[illegible] [illegible] virgine [illegible] nomine Mariam [illegible] tio fœtum, Spiritu [illegible] ipsum Verbum [illegible] humanitatem [illegible] Deus [illegible]

[illegible]

[illegible] & [illegible]

[illegible]

EX CAPITE QVARTO ANNOTATIONES.

DE INNOCENTIA VIRginis Mariæ, post illius natali.

QVam pulchra es amica mea, quàm pulchra es, oculi tui columbarum, absque eo, quod intrinsecus latet. Cantic. 4.

[illegible]tio de [illegible]

SPONSVS, filius Dei [illegible] in laudibus [illegible]

[illegible]

[illegible]ra es, pro[illegible]
[illegible] aliis de[illegible]
[illegible] Decora [illegible]
c[illegible]
pactionem [illegible]
[illegible] concordia
[illegible] connagio vi
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] simplicitas,
[illegible]
[illegible] quod
[illegible]
[illegible]
[illegible]
quo [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] est David [illegible]
[illegible]

[illegible] non cognosco [illegible] nec cognoscam vnquam, eo quod [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible], erat [illegible] [illegible]

Exod. 14. [illegible] clamas ad me? [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Quam [illegible]

[illegible] Mihi autem adhærere Deo bonum est: ponere in [illegible]

DE FORTITVDINE

almæ Virginis.

S[illegible]

[illegible]

[illegible]

à duo ipsa ornatur Fidem Apostolus scutum appellat, in quo possumus omnia tela inimici & sagittas [illegible]
Luc. 1. [illegible] virtute maxime Virgo singulariter confulsit. Beata quę credidisti, sic Elisabeth [illegible] perficientur in te, quę dicta sunt tibi à Domino. Quid de firmissima charitate eius dicam? [illegible]
Psal. 4. [illegible] in Psalmo [illegible] Quoniam [illegible] singulariter in spe constituisti me. Reliquas virtutes morales tanquam [illegible] mirabiliter [illegible] Denique omnia ornamenta [illegible] in hac una [illegible] apparent. Quicquid in Abraham virtutis [illegible], quod in Isaac, Iacob, Dauid, alijsque [illegible] hoc praecellentius in Maria [illegible]. Hinc [illegible] Salomon [illegible]
Prou. 31. hanc [illegible]
filii [illegible]

Christus [illegible] Verè [illegible]

[illegible]

PRO ASSVMPTIONE Mariæ Virginis.

VEni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, veni & coronaberis Cantic. 4.

QVAM priùs in Conceptione ſponſus laudauit, vtpotè immunẽ à tyrannide originalis culpæ, totã pulchram matrem ſuam appellans, & abſq; omni macula: nunc, trãſitu glorioſo illius appropinquãte, ad coronam immarceſsibilis gloriæ vocat. Paulò ante dixerat: Tota pulchra es amica mea, & macula nõ eſt in te: ac ſi dicat: Tota pulchra es in corde, quia fictę, obliquę aut mercenarię intentionis non eſt in te macula. Tota pulchra in anima & in corpore, quia mundi, carnis vel diaboli noxa non eſt, nec fuit vnquã in te. Tota pulchra in ſilentio, & ſermone, tota pulchra in legis obſeruatione, in Euangelica perfectione: quia negligentiæ aut tepiditatis macula non eſt in te. Denique, tota pulchra in proſperitate & aduerſitate, in ſubiectione & prælatione: quia elationis, & inconſtantię culpa non eſt in te. Hęc omnia in vna ſacroſancta Virgine Maria inuenimus, & pleraque alia id genus: quoniã Deus eã magnificauit, & quia tota pulchra in ſua immaculata cõceptione gratia Dei effecta eſt. Sed Vndè tam pulchra? nempè quia Virgo ſancta ſemper in Libano fuit. Libanus candidatio interpretatur. *Veni de Libano ſoror mea, ſponſa veni de Libano.* Hinc ſanè tã præclara, tam completa & in omnibus admiranda Virginis pulchritudo, à Patre luminum, à ſplendore paternæ gloriæ prædeſtinante, vocante, & glorificante, iugiterque in auribus eius intonante, *Veni de Libano ſponſa mea.* Veni per fidem, ait Pater, quia

Annotatio decima nona.

sponsaui te mihi in fide, sponsaui te mihi in sempiternū.
Osee.2. Veni iterum per spem, ait filius, cùm vnicā Gētium spē genueris. Veni per charitatem, clamat Spiritus sanctus, vt in matrem pulchræ dilectionis sis electa In commentariis nostris fusius locū hunc exposuimus, de vocatione Ecclesiæ, quam congregauit Dn̄s ex Gentibus: nunc de sancta & intacta Virgine eundem locū explicemus. *Coronaberis de capite Amana, de vertice Seir, & Hermon*. Vbi aduertēdum, quòd solis legitimè certātibus, autore Paulo, corona datur: Non coronatur, nisi qui legitimè certauerit. Profectò in agone Virgo sancta cōtendet: tot calamitates perpessa, tùm in Ægypto, inter idolatras degēs, tùm deniq; in atrocissima filij sui nece, vbi plusquam martyr fuit, diuo Hieronymo teste. Amana, idest, iniquus diabolus, cuius caput alma Virgo contriuit. Sanir, & Hermon montes sunt valde frugiferi. Coronatur ergo benedicta Maria duplici corona, quia virgo & mater summi Dei est.
Esai.35. Hinc Esaias ait: Gloria Libani data est ei, Carmeli & Assaron. Nónne hæc est mulier illa, de qua diuus Ioannes in
Apoca.12. sua Apocalypsi dixit: Signum magnum apparuit in cęlo, mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona duodecim stellarum. Verùm non abs re discipulus IESV magnum signum se vidisse testatur, quia magna, & nimis mirabilia de gloria Virginis hîc latent præconia Dignum planè stellis coronari caput, quod & ipsa longè clarius ornet eas, potiùs quàm ornetur. Quid ni coronent sidera, quam vestit sol? quis eas æstimet gemmas? quis stellas nominet, quibus Mariæ regium diadema compactum est? Supra hominē est, huius coronæ indicare rationem, ait beatus Bernardus. Profectò duodecim stellæ duodecim priuilegia, quibus Deipara virgo fuit insignita indicant. De quibus gemmis consultò nūc tacemus,

tacemus, eo quod sanctus Bernardus fusiùs eas explanat sermone 7. assumptionis immaculatæ Virginis. Sat sit scire, quòd rex Assuerus reginæ Hester, ingredienti regiã aulam, surrexit de trono suo, & coronam imposuit: amabat nimirum eam super omnes mulieres. Ad eandem imaginem Christus IESVS Rex regum, & Dominus dominãtium, hodie matri suæ cælum empyreum intranti, coronam de lapide pretioso tribuit, super omnes choros Angelorum eam colloquans. In cuius typo rex Salomõ matri suæ Bersabæ thronum dedit, ad dexteram suam. S. Ber. Ser. 7. Assump. Mariæ. Hester. 8. 3. Reg. 2.

DE VERBIS NECTAREIS Deiparæ Mariæ.

F*Auus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua.* Canti. 4.

E forti muliere Salomon dixit: Lex clemẽtiæ in lingua ipsius. Quæquidem laus non est paruipendenda, quum nonnulli lingua sua quam multos sauciare non metuant, nunc probra proferendo, nũc peierando, nunc deniq; etiam mortuis non parcendo. In quos Propheta inuehitur dicens: Acuerunt linguas suas, sicut serpẽtes: venenum aspidum sub labijs eorum. Etenim, Apostoli sententiam, qui tales sunt, timeant oportet: Maledici regnum Dei non possidebunt. Almæ virginis mores, & vitã omnes sectemur, in cuius lingua nõ nisi lex clemẽtiæ inuenitur. Hinc rectè à sponso laudatur, qui veluti demiratus inquit: *Fauus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua.* Appositissima quidem comparatio, penitius eam Annotatio vigesima. Psal. 139.

eam timemur. Quid obsecro, responsio illa, quam Virgo sacra paranympho Gabrieli dedit, nisi fauus distillans fuit? Ecce ancilla Domini, ait, fiat mihi secundum verbũ tuum. Tam fuerunt hæc verba mellita dulcedine plena, vt subindè Verbum Patris omnipotẽtis homo factus est. Mel & lac sub lingua tua, ô regina mundi, nam duo fontes ex ore tuo sacro semper dimanant: mel dulce præbes viris perfectis, lac verò porrigis paruulis, & incipientibus. Proculdubio eloquiũ eius in nuptiis Galilex tàm fuit gratum, & faui distillantis instar suaue, vt cõfestim Saluator magnum miraculum patraret, aquam conuertens in vinum optimum. Deniq; canticum illud (Magnificat anima mea Dominum) quod in domo Zacharia cecinit, nónne fauo suauius est? Denique verba melliflua Virginis sacrosanctæ, quæ in templo filio suo Christo IESV dixit, tam fuerunt illi suauia, vt descenderet cum ea & Ioseph in Nazareth, & inibi erat subditus illis, qui cęlum & terram, totumq; orbem regebat. Ecce noua bella elegit Deus, nouumque pugnandi modum, vt hostiũ portas ipse subuerteret. Ecce Hester, cuius imaginem illa gerebat, in atrio domus regiæ interiùs per contemplationẽ erecta, diffusa est gratia in labiis eius: imò facta sunt fauus distillans labia illius, quia sermonem compositum, & bene sonantem in auribus cælestis Regis protulit, & labiis charitatis suæ humilitate penetrantis illum percussit, vulnerauitque. Tũc cor leonis de tribu Iuda (quippe qui nullo potuerit telo fœliciùs, quã charitatis humilitate transuerberari) statim mutatum est: & respiciens humilitatem ancillæ suæ, audiens verba illa nectarea (Ecce ancilla Domini) festinans de solio suo descendit, & ad conuiuium, quod opere Spiritus sancti parabatur, intrauit, ac voluntati reginæ Hester morem gerens, lætus in vtero eius factus

Lucæ. 1.

Ioan. 4.

Lucæ. 1.

Hester. 15.

Lucæ. 1.

homo

homo accubuit. Tunc re vera mel & lac sub lingua Mariæ fuerunt, nam mel, quod rore cæli fit, symbolum diuinitatis est: lac, quod de terra procedit, humanitatis signũ fore, nemo est qui ambigat. Quæ duo in personæ vnitaté mirabiliter coierunt. En quàm dulcia, quamque omni mellita dulcedine suauiora verba sacerrimę Virginis fuerint in auribus summi Dei. Nempè eloquium eius dulce est, & facies illius decora, ipso sponso testante, qui nec fallere, neque falli potest.

DE VIRGINITATE MIRAbili Virginis Mariæ, quæ potissimè colitur in festo Expectationis.

HOrtus conclusus soror mea spõsa, hortus conclusus, fons signatus. Cantic. 4.

QVANQVAM in declamatione expectationis almæ Virginis, satis abundè me dixisse existimo de perpetua virginitate Mariæ reginæ nostræ: placuit hæc nihilominùs hic annotare, ad laudem illius. Hortum, eam appellat sponsus, ob magnam fœcunditatem: conclusum verò, ex virginitatis gloria. Nempè Dei genitrix hortus fuit admodum fœcundus: quia fructum benedictũ mundo edidit, de quo Elisabeth: Benedictus fructus ventris tui. In hoc fructu benedictæ sunt omnes gentes: vti multis retrò seculis promissum fuit Abrahæ: In semine tuo benedicentur omnes gentes. Vbi Paulus perbellè inquit: Non in seminibus, quasi in multis, sed in semine tuo, quod est Christus. Ecce hortus Assiteri, qui ma

Annotatio vigesima prima.

Luc. 1.

Gene. 22.

Ec nu re-

Hester.1. nu regia consitus fuit, sicut in Hester legimus. Sua potenti manu filius Dei matrem suam creauit: & qui Adæ paradisum amenissimam fecit, & in illa eum posuit, ipse sibi hortum plantauit omnium virtutum arboribus consitum: in quo sibilus serpentis venenosi auditus non est vnquã. Quod autẽ iterũ, ait: *hortus conclusus*, ad virginitatis integritatem attinet. Nam porta hæc, ait Dominus, nõ

Eze.44. aperiretur, sed erit clausa in æternum. Quod planè nonnihil apertiùs sponsus ostendit, dicens: *Fons signatus*, vtiq; sigillo totius Trinitatis: quemadmodum sanctus Augu-

S. August. stinus exactè explicat. En in fonte signato perpetuã ostendit virginitatẽ Mariæ, & tanquã quodam inuolucro sponsus, astruit. Hanc virtutem vocat Augustinus portionem Angelicam. li. de virgini. Nam hæc est virtus excellentissi-

S. Tho. 22. q. 152. ma in genere castitatis. S. Thom. 22. q. 152. articul. 5. Vndè pulchrè sanctus Ambrosius. Pulchritudinem quis potest æstimare maiorem decore virginitatis, quæ amatur

Li. de virgi. à rege, probatur a iudice, dicatur Domino, consecratur Deo? Hinc laureola virginitati datur, sicut & martyrio. O fœlices virgines, quippe quæ sequuntur agnum quocunque ierit: quin & ipsę canticum in cælo nouum canunt, quod nemo, nisi virginitate præditus, dicere potest. Hac virtute præclara, & Angelis cognata, Deo optimo valdè grata, maximè Deipara Maria fulsit: quippequam plurimæ virgines ouanter sequutæ sunt. Quid multis immoror? Romanis idolis, quæ potius dæmonia sunt,

Nota. seruientibus, tàm pulchra visa est virginitatis virtus, vt templum Vestalium virginum construerent, in quo virgines selectæ seruirent. Quod si ethnici illi, naturæ ducti commoti, tanti virginitatem fecerunt: quanto magis nos orthodoxi hanc virtutem æstimare debemus, postquam Christus filius Dei ex Maria virgine nasci di-

gnatus

gnatus est? O ter quaterque beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Matth. 5.

PRO NATIVITATE almæ virginis Mariæ.

FOns hortorum, puteus aquarum viuentiũ, quæ fluunt impetu de Libano. Cãt. 4.

D H V C sponsus Virginis præclaræ Mariæ in laudibus eius perseuerans, fontis metaphora vtitur. Et quam fonti signato nuper comparauit, nũc hortum fontem iure vocat. Enimuero conscientię fidelium horti benè dicuntur: nam ex bona conscientia flores desideriorum, verba sancta, & opera bona nascuntur. Sicut rex Salomon olim plantauit hortos, & pomeria, sic verus & figuratus Salomon Christus IESVS hortos amenissimos sibi fecit, mentes nostras sanctificãs, in quibus, mirum in modum ipse deliciatur: alioqui ore suo non diceret: Deliciæ meæ cum filiis hominum. O summi numinis inefabilem erga nos charitatem, qui tot millia Angelorum habet in cælo, cui millia millium ministrant, & decies centena millia ei assistunt, istam est amore hominum captus, vt delicias suas fore asserat cum filiis hominum. Vtinam deliciæ nostræ tantum essent cum ipso loqui, ipsum indesinenter contemplari, eumque totis nisibus colere, & amare. Ad rem: fons irrigans omnes hortos Ecclesiæ, omnes religiones sanctas, & varios status fidelium Virgo sancta est: eo quod eius interuentu charismatum dona omnes recipimus. Quid multis?

Annotatio vigesima secunda.

Pro. 8.

quando Pater cælestis per manus Mariæ nobis dedit filium vnigenitum, qui suo sacro cruore, suaque nece nos à morte perpetua liberaret: quid ea præcante, fidelibus Deus optimus non impertiet? Equidem ipsa indefessè Patrem orat: Domine da eis irriguũ superiùs, & inferiùs, ne terra eorum, idest corda, arescant. Hoc est: Da tuis fidelibus, qui in te vno confidunt, & à te solo pendent, da obsecro irriguum inferius, ita vt de erratis suis pristinis toto corde doleant, lachrymis delicta sua diluant. Præbè rursus irriguum superiùs, affectu tui videndi, vt cum Propheta clament: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus? Itaque intemerata Virgo fons hortorum est, eorum scilicet, qui variis virtutum arboribus, & diuersis gratiarũ spiritualium aromatibus eminent. Quos virgo benedicta vti hortulana sapientissima rigat, vt erigat, erigit, vt roboret, roborat, vt crescant, & per cælestis desiderij fluēta assidua iugiter crescendo, cælum penetrantes, ad superna bona deueniant. Notandum, quòd fons & puteus alma Dei genitrix appellatur, quò profunditatem virtutũ illius agnoscamus. Fons paradisi est, ascendens de terra & irrigans, vt diximus, hortos omnes in sancta Ecclesia. Puteus etiam est profundus, ob mirabilem humilitatem, fidem perfectam, charitatemque flammigerã. Benè merito ergo, hodierna die illustrans mũdum natali suo glorioso, illud Hester cantabimus: Fons paruus creuit in fluuium magnum. Creuit inquam puella sancta, ita vt ex ea fluuius magnus prodiret, Christus IESVS filius Dei. De cuius plenitudine omnes accepimus gratiam. Quique in templo voce sonora clamabat: Si quis sitit veniat ad me, & bibat. Cæterùm si quis scire optat, vndè fons hortorum, & puteus aquarum viuentium Maria effi-

Iosue. 15.

Psal. 41.

Gene. 2.

Hester. 10.

Ioan. 7.

efficitur, sequentia verba expendat. Nempè aquę omnes, idest, virtutes, & dona ex [illegible] Libano [illegible]arunt, ex illo, qui candor lucis [illegible] rectè appellatur. Filius Dei sic vnicè [illegible] dilexit, sic super omnes sanctos euexit, vt e[illegible] sibi matrem elegerit. Quã dignitate insignitã super omnes angelorum chorós exaltauit.

EX CAPITE QVINTO ANNOTATIONES.

PRO FESTO ANNVNciationis almę Virginis Mariæ.

VEniat dilectus meus in ortum suum, & comedat fructus pomorũ suorũ. Cãti.5.

S[illegible] Prophetę Spiritu Domini afflati [illegible] Messiã [illegible] desideratum [illegible] tot[illegible] medullis cordi[illegible] quãto affectu Virgo sancta, quę longè maiori charitate flagrabat, [illegible] Dei incarnationẽ exposcebat? Equidem [illegible] Osculetur me osculo [illegible]. *Veniat dilectus meus in hortum suum.* [illegible] legem, in cuius ceremonijs & sacrificijs Deus [illegible]abatur, quamuis inuoluta erant, [illegible] habe[illegible] futurorum, teste Paulo. Suo [illegible] temporalia frugifera erant, & à D[illegible] Sole [illegible] irradiante, lex illa abijt, & [illegible] sanctum [illegible] ad finem [illegible] sæculi. Eã ob causam [illegible] in ma cœna, testamentum æternum appellauit, post quod nullum

A[illegible]tatio vi[illegible] [illegible] tertia

Cantic. 1

Hebr. 10.

erit vnquam. Hic est calix sanguinis mei noui, & æterni testamenti. Ratio quia testamentum morte testatoris cõ
Hebr. 9. firmatur, vt exactè Apostolus contestatur. Rogat ergo intemerata Virgo, vt quàm primum Messias veniat, legemque illam veterem [illegible], nouam instituat. Fructus pomorum sacramenta nouæ legis sunt, quæ edidit Christus, præbens [illegible], loco circuncisionis, sacrum baptisma. In quo omnes, quicunque baptizati sunt Christum IESVM induunt [illegible] perfruentes. Sic pro tot sacrificiis, & holocaustis brutorum, vnicum nobis reliquit sacrificium, quod quotidie offerimus cælesti Patri, in sancto altari sacra celebrantes. Itaq; Saluator noster Christus eo venit, vt natus ex muliere, & sub lege factus, eos, qui sub lege erant, redemit, nobisque adoptionem filiorum præ-
Gal. 4. stitit. O magnum [illegible] à potestate diaboli [illegible] & si immeritos eripuit, vt [illegible] tinaret. Væ nobis si [illegible] gratiam neglexerimus. Cæte-
Nota. rum Virgo immaculata, & vnaquæque anima pia sponsum vocat ad hortum conscientiæ, Arbores [illegible] plantatæ virtutes [illegible] vt fides spes & [illegible] suos gignunt [illegible] dulces ad [illegible]. Opera ergo harum virtutum [illegible] cantur, Christus edere dignatur, [illegible] gehosæ [illegible] vestra coram hominibus vt videant
Matt. 5. opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est. Et itidem: Ego posui vos, vt eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat. O nos [illegible] ipsa ei diceremus: Omnia poma noua & vetera [illegible] mus [illegible] dilecte mi [illegible], Equidem beneficia, quæ priscis patribus contulisti, ex Ægypto illos liberans, & tot
poten-

portentis patratis, in terram promissam eos ducens, nec non potiora bona, quæ in redemptione nostra operatus es, ob oculos semper habentes, tibi inexaustas gratias agemus, non vt par est, sed quatenus fragilitas nostra suppetit. Clamemus ergo, diu noctuque precemur cum Deipara Maria. *Veniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructus pomorum suorum.* Non mundus nequam, neque dæmon cruentus quicquam de operibus nostris rapiat, neque inanis gloria aliquid attingat, sed tu Domine qui hortulanus noster es, de lignis pomiferis, quæ plantasti, poma omnia collige.

PRO FVGA, QVAM VIRgo cœpit, Herode seuiente.

VOx dilecti mei pulsantis: Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea. Cant. c. 5.

MIRABILE est, quantum Saluator noster dilexerit pro nobis pati, qui in cunabulis voluerit ad desiderium exemplum patientiæ, & humilitatis præbere. Non serũus est maior Domino suo: nam si me persequuti sunt, & vos persequentur. Ecce nobis tendebat fuga hæc, quam Deipara cum puero Iesu cœpit, petens in Ægyptum deludens tyrannidē funesti Herodis. Quãdoquidem tãta erat cura cœlesti Patri de filio suo Christo, vt ante sæuitiam cruenti Herodis Angelum suum miserit Ioseph viro iusto, qui ei narrauit stragem futuram, in qua veluti debacatus rex iniquus tot millia innocentum

Ee 4 erat

erat occiſurus. Ioſeph narrante beatæ Virgini Angelicū nuncium, exclamat illa, nec ſine ingenti dolore: *[illegible] di-ctis mei pulſantis, [illegible]* Verum [illegible] dignitate, quia vir caput eſt mulieris, Angelus in ſomnis apparuit Ioſeph [illegible] alma Virgo [illegible] Diuino [illegible] ſuit edo-

Pſal. 84. cta, dicente [illegible] Audiam quid loquatur in me Dominus. *Vox dilecti mei pulſantis.* [illegible] dicat: Ita eſt, vt enarras vir ſancte, nam vocem audiui dilecti filij mei IESV, non [illegible] ſed [illegible] per intellectualem & apertiorem illuſtrationem ille mihi indicauit ea, quæ Angelus tibi dormienti reuelauit [illegible] & bene [illegible] mul-

[illegible] 19. tis retro ſeculis [illegible] Aſcendet Dominus in nubem leuem, & ingredietur Ægyptum, & commouebuntur ſimulachra Ægypti à facie eius, & cor Ægypti conta-beſcet in medio eius. [illegible] pro-pheta [illegible] & Do[illegible] vti par eſt. O [illegible] mater no-[illegible] brachijs [illegible] benedictum IESVM [illegible]

Cant. 1. ſponſa dicens: Dilectus meus mihi, & ego illi, inter vbera mea commorabitur. [illegible] benedictam [illegible] plenam [illegible] in hoc [illegible] & per [illegible] ad quod [illegible] officium puero benedicto [illegible] exhiberet. [illegible] Moſen [illegible] in Ægypto [illegible] Pharaonis [illegible]

[illegible] pro [illegible] Dei [illegible] vero [illegible] ducem [illegible] vera [illegible] hominé, [illegible] IESVS. [illegible] [illegible] Cæ-[illegible] Virgo [illegible] conſenſit il-li, [illegible] quoties

voce-

vocantem audiamus, toties pulsare non ambigamus. Quod autem [illegible] eam appellat, ideo est, vt ad tam arduum [illegible] illam excitet. Sororem vocat, quia [illegible] vtrique commu- nem, edocet. Amicam dicit, quasi animi custodem, [illegible] oportere eum [illegible] ipsam satagentem cu- stodiri, nullatenus dubitaret. Columbam nominat, nem- pe quam [illegible] insequeretur accipiter. Immaculatam denique [illegible], ne in via polluta pol- lui, & inter idolatras [illegible], præsente mūditiæ au- tore maculam, quando [illegible] cœlo fuit, ipso inuisen- te, puriores. En [illegible] encomia sanctæ Vir- ginis, quæ [illegible] obiter expla- nauimus. Superest, [illegible] in hac vita ceu in exilio, quandiu [illegible] corpore peregrinamur a Domino, peregrinos [illegible] IESVM comitemur, orantes, ne Saluator paulisper nos deserat: [illegible] Sumus heu [illegible]

VIRGO SANCTA PVE- rum IESVM dolore [illegible] quærit.

P*Essulum ostij mei aperui dilecto meo: at ille declinauerat, atque transierat,* Cãt. 5.

BEATO Luca [illegible] festis diebus, puer IESVS remansit in Hierusalem pa- rentibus [illegible]. Quam ob cau- sam [illegible] Virgo [illegible] affecta [illegible], dilectum suum filium quærebat. [illegible] Propheta di- [illegible]

cens:

cens: Si dedero somnum oculis, & palpebris meis dormi
Psal. 131. tationē, donec inueniam locum Dño. O rem nouitatis
mirandam: in Ægypto in exilio, in tribulatione inuēta est
Dñs: vti in psalmo [illegible], nunc non fugit, non elabitur,
sed retinetur in patria, in prosperitate, in festiuitate, inter
cognatos, & notos perditur, & nulla elapsi vestigia repe-
riuntur. Verum res [illegible] palam fiat, IESVM be
nedictum [illegible] in Christo viuere paratis, tri
bulationem [illegible] vtilitatis, quàm prosperita
Iacobi 1. tem. Hinc clamat Iacobus: Omne gaudium existimate
fratres charissimi, quum in varias tentationes incideri-
tis. Cui sententiæ adstipulatur Dominus dicens: Beati
estis, cum maledixerint vobis homines, & persequuti vos
fuerint, & dixerint omne malum aduersus vos, mentien-
Matth. 5. tes propter me: gaudete, & exultate quoniam merces ve-
stra copiosa est in cælis. En beatos [illegible] no-
ster eos, qui calamitatibus, [illegible] persequutioni-
bus sunt obnoxii. Quin gaudere, & exultare, illos horta-
tur, tanquam de [illegible] nuncio audito. Sane fortior
athleta [illegible] plenus, & in [illegible]
tus ab amicis, & ab vxore sua persequutus, quàm Adam
in paradiso [illegible] piscibus maris, volatilibus
cæli, & bestiis terræ. Seriam atque satis conducibilem [illegible]
tentiam illam Dauid, ob oculos habeamus, oportet: Ab
Psal. 54. altitudine diei timebo. Vbi altitudinem diei [illegible]
& [illegible] vocat. Vt ergo in [illegible]
bet magna [illegible], sectam Virginem Mariā
attendamus, quippe quæ in [illegible], in deserto, [illegible] in Ægy-
Luc. 2. pto dilectum filium non perdidit, at vbi [illegible] ad suos,
vbi blandi [illegible] prosperitatum, & applauduntur o-
mnia, ad torrentem [illegible], tunc IESVS duodecimum
annum agens declinauit, & transiuit. Declinauit profe-
ctò, vt

cto, deuoti [illegible] inter parentes, inter prospera IE-
SVM difficilius inuenitur, pœnitentibus autem inueniri.
Qui dolentes [illegible], & lachrymis pristina delicta
abluerint, [illegible] tunt. Templum Dei ascen
damus, non [illegible] theatrũ intremus, nam Dñs in
domo sua [illegible] & in veritate ipsum quærentes ocyus in-
ueniunt. Tunc [illegible] nimio amore, & seraphycę charitatis
igne [illegible] anima nostra dicere audebit: Dñe IESV Luc. 2.
qui [illegible] mihi [illegible] Quoniam in corde meo sic te absco
disti, vt dulcedine [illegible] non senserim? Cæterũ
Saluatorē loquentē [illegible] auscultemus animo.
Quid est, quod me quęre[illegible]ebatis, quia in his, quę
patris mei sunt, opor[illegible] verbo nos quasi cly-
peo munire [illegible] in certamine præ-
senti vincamus. [illegible] impugnet subdola
caro, si [illegible] oportet in his, quæ pa
tris mei sunt, oportet me esse, & [illegible] Dubio pro-
[illegible], cuius paruu-
los [illegible], si effica-
citer, & ex animo dixerimus [illegible] in iis, quæ
patris mei sunt, oportet me esse.

[illegible] I[illegible] quiq;
maxi[illegible] deprecati
cessemus [illegible] nos quasi [illegible] emus [illegible]
sus, ne efferamur [illegible] videatur.
Quam ob rē sapientissimē [illegible] nobis per gratiā suæ
inspirationis infundit, modo [illegible] qui [illegible] pala
batur, adest, & qui adeuē [illegible] v[illegible]iter abs-
cessit. Sicq; nobiscum [illegible] prouidentia vi-
[illegible] mutuoq; dispē[illegible] r Matth. 25.
[illegible] plenissime tamen [illegible] nobis traditu
rus, [illegible] Venite benedicti Patris mei, percipite reg-
num,

pellans filias Hierusalem,idest,Angelos,qui in visione pacis commorantur,aiebat:*Adiuro vos filiæ Hierusalem,si inueneritis dilectum meum, annuncietis ei, quia amore langueo.* Mirum dictu:non causatur,quòd custodes ciuitatis eam vulnerauerint,flagellauerintque,nec & pallium eius tulerint.Solent enim amantes si quid dispendij ex absentia, aut ex præsentia compendij immineat, vt ad redditum prouocent,latius prædicare, sigillatim expendere,& sæpius ardentiusque inculcare: at Maria prudentissima nihil horum loquitur,omnia tacet.Sed quid ait? *Quia amore langueo* Magna,ni fallor,philosophia hic latitat.Amor omnia complectitur,cuncta comprehendit: amor rerũ omnium est summa, amoris virtute ad persuadendum potentius nihil.Nimirum omne tulit punctum qui lingua exorat amoris.Cimus ergo I E S V M gemitibus,accersamus eum desideriis ardentibus. Nam qui est charitas,aliquid simile à nobis exigit,hoc est, maximè omniũ charitatem postulat. Amore ipse elanguit in cruce, ob amorem nostrum in ea obiit.Par erit,vt & nos amoris lãguorem patiamur,nã languor hic votis ardentissimis appetendus est:eo quod qui amore Christi infirmatur, seculi huius diuitias post habet, honores spernit vltrò,delicias omnes abdicat: adeò vt cum Apostolo tum corde, tum etiam ore clamet: Omnia arbitratus sum vt stercora, vt Cristum lucrifacerem.O nos fœlices, si hoc telo amoris sauciati,omnes cælicolas inuocemus.Instanter igitur rogemus,nedum obsecrando,sed quod plus est, adiurando,perindè atque eos cogentes,diu noctuque cum Virgine beatissima dicamus:Annunciate dilecto,quia amore ægrotamur. Phil. 3.

PVL-

PVLCHRITVDINEM MIrabilem Christi alma Virgo prędicat.

Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus. Cantic. 5.

Annotatio vigesima octaua.

AGNA sunt, & annotatu digna, quę mater IESV de ipso prædicat, custodibus ciuitatis interrogantibus: *Qualis est dilectus tuus, ex dilecto, ô pulcherrima mulierum? & quæremus eum tecum.* De quibus in commētariis nostris satis superq́ue ad amussim tractauimus. Nūc de mira pulchritudine Saluatoris nonnihil dicamus, ipso opitulante. *Dilectus meus candidus & rubicundus.* Nihil est enim de quo auidius percūctemur, & libētiùs audiamus, quā de eo, quod mirificè cupimus, & magnoperè amamus. Si ergo IESVM toto pectore diligimus, attentiùs illius laudes auscultemus oportet. Gaudēt in cælis Angeli, & animę sanctæ, nec aliud semper, quā de Deo optimo elogia celebrare contendunt. Et ad candē imaginem ius est, vt nos de re tam seria, tamq́ vtili loquamur. Ad rē, optimo iure hunc dilectū suum Deipara candidum & rubicundū dicit, quē generatio candēs diuina, & rubēs humana, quemq́; & rerum & colorū germanitas gratissima cōmonstrant super mille millia, & decies centena millia Angelorū amabilem, & super omnia desiderabilē. De cādore diuinitatis Sapiens dixit: Cādor est lucis æternę, speculū sine macula, imago bonitatis illius, idest, cælestis & ęterni Patris vnigena. De rubedine verò humanitatis, quippe quę in passione atroci sanguine suo tincta fuit, Esaias nō tacuit: Quis est iste qui venit de Edō, tinctis vestibus de bosra? iste formosus in stola sua, gradiens in multitudi-

Sap. 7.

titudine fortitudinis suę. Et post pauca dicũt Angeli Christo in cælũ ascendenti: Quare rubrũ est vestimentũ tuũ, & vestimenta tua sicut calcantiũ in torcular. Candidus fuit IESVS in ęternitate, procedens ex Patre rubicũdus factus homo: nã in passione à planta pedis vsq; ad verticẽ, non fuit in eo sanitas. Quid multis immoror? Tanta est pulchritudo in Christo IESV, vt Angeli ipsi desiderẽt, in faciem eius cõspicere, vt pulchrè Petrus ait. Quis enim tã rudis, tamque stupidus, vt non cupiat toto pectore, faciẽ illam Christi gratiarũ plenam intueri? Aut quis tàm ferrei cordis, vt possit, eo cõtemplato, nõ amare? Hinc Regalis Propheta speciosum præ filiis hominũ Messiã depingit. Verùm Christi IESV venustas, & mirabilis decor etiã rudes & agrestes homines quosque poterat allectare, & pertrahere, ardentissimeque inflamare in sui amorem. Quã lepidè dilectus discipulus dixit: Qui non diligit IESVM, anathema sit. Væ fallacem pulchritudinem creaturarũ amantibus, qui sponsum candidum, & rubicundũ, Christum IESVM non diligunt: ij pœnas dabunt cõmeritas & quidẽ rectè, quia eum, qui decor vniuersi, & decus Angelorũ est, contempserunt, & stercora amplexati sunt. Ecce flos cãpi, & lilium conuallium, innatã habens pulchritudinẽ, non fucatã, aut fictitiã. Diligamus eum, nam ipse prior, & si fœdos & immeritos, vehementer dilexit nos.

Esai.63. *1.Petri.1.* *1.Cor.16.* *1.Ioan.4.*

VIRGO SANCTISSIMA magnifica opera filij sui exaltat.

M*Anus eius tornatiles, aureæ plenæ iacintis.* Cantic.5.

VBI sancta Dei genitrix dixit, caput spõsi sui quia aurũ esse optimũ, hoc est diuinum (dicẽte Apostolo: *Annotatio vigesima nona.*

Caput

Caput Christi Deus) postquā oculos ei [illegible] sicut columbinos pietatis plenos eū habere asseruit, faciem & labia laudauit, ad manus deuenit, quas statim collaudare cœpit dicens: *Manus eius tornatiles, aureæ plenæ iacintis.* Verùm figura circularis

Nota. omnium tum perfectissima, tum etiam capacissima est. Imo cœli hac figura à Deo optimo creati sunt, vt sua amplitudine cuncta elementa continere possent. Manus ergo sponsi aureę & tornatiles sunt, nam opera eius diuina virtute facta aureæ dicuntur. Aurum cæteris metalis præcellentior est. sic opera & miracula Christi, cuncta Pro-

Ioan. 15. phetarum prodigia excellunt. Si ad [illegible] non venissem, & opera in eis non fecissem, quæ nemo alius fecit, peccatū non haberent. Ecce quam miræ opera Saluatoris fuerūt. Quid de operibus, quæ ipsi imitari tenemur dicam? quā

Ioan. 13. splendida, & ex omni parte sunt præclara. Exemplū dedi vobis, ait humilitatis magister, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Tornatiles [illegible] sunt manus sponsi, quod vndequaque perfectissima [illegible] tissima [illegible] omnia fecit, quandiu in terris vixit. Nihil quoque operatus est vnquam quod non esset [illegible] tutum omniū, & sanctitatis exemplar. *Plenæ iacinthis*, hoc

S. August. est, mysterijs [illegible]. Vnde sanctus Augustinus quæcunque Christus gessit, dogmata nostra sunt. Itaque nedum verba eius [illegible] sed opera nos erudiunt, & viam regni cælorum nobis indicant. Hinc princeps Apo-

1. Pet. 2. stolorum Petrus inquit: Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Etenim quæ torno elaborantur, maximè expoliuntur, & connexa quadam rotunditate formantur: ita Christi opera diuinissima arte tornata, cælesti quadam forma vndique [illegible] consentiunt. Summa, qui ipsius egregia opera [illegible] animi imitatus fuerit, magna vendi-

cabit

cabit ſibi præmia, dicente Propheta: Extendit manum ſuam in retribuendo. En quàm largifluus ſit Dominus eis, qui totis viribus ſeruiunt ei Idq́ue ore ſuo ſacro teſtatus eſt dicens: Qui mihi miniſtrat, me ſequatur, & vbi ego ſum, ibi & miniſter meus erit. Cæterum manus ſpōſi prælati & reges in ſancta Eccleſia ſunt. Duplex poteſtas eccleſiaſtica & ſecularis, ceu duæ manus Chriſti habentur: quippe quæ viciſsim ſe adiuuare debent, ad vindictã malefactorũ, ad laudem vero bonorum, Apoſtolo teſte. Equidẽ duas has manus benedicta Virgo aureas, tornatiles, & plenas [illegible] vult eſſe. Tornatiles vtique in vitæ perfectione. Sanè quæ torno fiũt, nec ſcrupulũ omnino, aut gibbum admittunt. Itaque prælatos omnes, & iuſtitię miniſtros culpa vacare oportet, & typum ſuperbiæ nullũ præ ſe ferre: Imo honeſtatis ſuæ exemplo præſcribere populo [illegible] rationem, ac normã, neque in ſe admittere, quod in aliis vitio, & ſuplicio dare ſolent: alioqui autoritatis ſuæ [illegible] paulatim amittent. Aureas habebunt manus, ſi ſapienter [illegible] plenæ iacinthis erunt, ſi ob Dei amorem [illegible] operati fuerint. Eſt quidem iacinthus aërei co[illegible], mutaturq́ue color illius ad mutationem aëris: ſic prælati, & [illegible] iuſtitiæ mutentur neceſſe eſt, pro varietate perſonarum & temporum: nunc manſuetudinem [illegible] dentes, nunc vero acrimoniam, & rigorem exercen[illegible] in rebelles, & contumaces. Quod ſanè tùm in Paulo, [illegible] in Chriſto IESV geſtum legimus. Infirmos nimi[illegible] blande ſuſpiciens, eos conſolabatur, phariſęos ſupe[illegible]ioſos duri[illegible] pabat. Fœlices dixerim prælatos, & iudices, q[illegible] Chriſti fuerint, aureæ, tornatiles, [illegible] iacintis [illegible]

Pſal. 54.

Prælati

Nota.

EX CAPITE SEXTO ANNOTATIONES.

VIRGO BENEDICTA humilitatem filij sui laudat.

Dilectus meus descendit in hortum suum, vt ibi pascatur in hortis, et lilia colligat. Cantic. 6.

Annotatio trigesima.

ACRA Virgo humilitatẽ mirabilem, & pietatẽ dilecti filij sui verbis hisce vel maximè insinuat. Enimuero filius Dei ex sinu Patris descendens, semetipsum exinaniuit, formã serui accipiens: tunc descendit in hortũ suum floriferum, hoc est, in vterum sacræ matris suæ, vbi requieuit nouem mensibus. O quibus deliciis tunc puer IESVS fruebatur, simul mentem Virginis almę, & ventrem inhabitans. Equidem prima paradisus, in qua primus homo Deum facie ad faciem vidit, benedicta Virgo Maria fuit. Nimirum sanctissima Christi IESV anima, statim vt creata fuit, & paruo corpori suo vnita, Deũ optimũ cõspexit, ac proinde beata. Quod autem sequitur, *vt ibi pascatur in hortis*, nõ nihil sacramenti habet. Ex horto illo amenissimo, in plures hortos descendit Saluator: nam cõfestim in Bethlehẽ natus, tùm pastores, qui erant propè, tùm etiam magos, sapientia & potentia præditos, accersiuit. Quid quòd sua cælesti doctrina, & egregiis miraculis multa millia hominũ con[illegible] quorum mentes vti hortos irriguos per fidẽ & charitatẽ ipse habitare dignatus est. Dico Christum habitare in cordibus vestris per fidem, ait Paulus. Lilia colligit

Lucæ. 2.
Math. 2.

ligit, qui conuallium lilium se se nuncupat, vbi sancta desideria, candidas cogitationes nostras lubens respicit, & acceptat: sicut scriptum est: Qui diligit munditiam habebit amicum regem: idest, Christum, qui Rex regum, & Dominus dominantium est. Vel hortus populus Israël est, in quem descendit Messias, post tot vaticinia & oracula prophetarum. Ait ergo Virgo benedicta: *Dilectus meus descendit in hortum suum.* Perinde dicat: Vos non deserit, sed quos coluit per legem sanctam, ornare festinat, & irrigare per gratiã, in vobis pasci desiderat, voluntatẽ Patris, quæ cibus illius est, adimplẽdo. Ex vobis colligere lilia cupit, prædestinatos vocãdo, vocatos iustificando, & iustificatos ad apicem Apostolorũ, & doctorum magnificando. Verũ ex Iudęis ferè totam primitiuã Ecclesiam cõpegit Dñs, vt se repudiatũ minimè posset conqueri Iudæus. Deniq; per descẽsum sponsi possumus intelligere Domini nostri descensum ad inferos: nã hoc sequentia probant quũ ad areolas aromatum venisse testatur. Prisci enim patres, quasi areolę aromatum fuere, qui iustitiæ fragrantiã mirum in modum dederunt. Tunc enim paradisum triũphator Christus ingressus est, cùm ad subterranea penetrauit. Quid enim limbus patrum, nisi quidã hortus erat, in quò violæ Confessorum, rosæ Martyrium, lilia candentia Virginum Redemptoris aduentũ magnopere desiderabant? Tunc sanè lilia suaue olentia collegit sponsus, dũ sanctos illos è limbo potenter eduxit, melos suaue ipsis cantantibus, & Dauiticum psalmum alternatim repetentibus: Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Rursus Moysi canticum sonora voce concinebat: Cantemus Domino, gloriosè enim magnificatus est, equum & ascensorem proiecit in mare. Proculdubio in mari rubro, idest, in sanguine Saluatoris nostri IESV Christi

Prouer. 22.

Rom. 8.

Nota

Psal. 123.

Exo. 15.

Pharao inferni rex penitus periit, nec non inibi complices eius exterminati sunt.

SPONSVS CHRISTVS matris suæ benedictę laudē depromit.

A*Verte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt.* Cantic. 6.

Annotatio trigesima prima.

VOD antea sponsus indicauit, se vulneratum in vno oculorum sponsæ suæ, neutiquam de corporis oculis intelligamus oportet. Habet quidem anima oculos sole ipso lucidiores. Nam fides, & charitas, perindè atque duo oculi sunt, in quorum vnitate maximè omnium sponsus Christus delectatur. Eam ob rem prius dixi: Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, in vno oculorum tuorum. Perindè dicat: Magnopere placuisti mihi in vnitate fidei, & charitatis, quibus virtutibus apprimè polles. De iis oculis Saluator ait: *Auerte* mater sancta *oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt.* Vbi notandum, quod oculi nostri ad sponsum conuertuntur, cum aciem mentis de Christi IESV beatitudinē contemplandā intendimus. Sed oculos auertere monemur, ne scilicet, eam nos aspicere, sicuti est, quantumcunque videamus, arbitremur ob idq; ipsius spōsi oculi eum auolare fecisse dicūtur. Nempe quo acrius intuemur, eo magis inuisibilis esse cognoscitur. Et quāuis de summa illa diuinitate spōsi, inuisibiliq; luce, nonnihil interdū, vel hîc mētis oculis intueri pregustareq; possimus, prout benignitas ipsius sponsi largitur, haud quaquā sicuti est, spectare licet. Videmus nūc per speculū in enigmate, postea

1. Corin. 13.

autem

[illegible]

[illegible]

V [illegible]

[illegible]

[illegible]

Matt. 20.

[illegible]

[illegible]

PRO NATIVITATE,
præsentatione, & assumptione bene-
dictæ virginis Mariæ.

Q[illegible]

[illegible]

cens: Si dedero somnum oculis, & palpebris meis dormi- *Psal. 131.* tationē, donec inueniam locum Dño. O rem non satis mirandam! in Ægypto, in exilio, in tribulatione [illegible] est Dñs: vti in psalmo promisit, quæ non fugit, non elabitur, sed retinetur in patria, in prosperitate, in festiuitate, inter cognatos, & notos perimitur, & nulla elapsi vestigia reperiuntur. Verum res sic gesta est, vt palam fiat, IESVM beneficium quærentibus, quiq; in Christo viuere paratis, tribulationem multo plus [illegible] utilitatis, quàm prosperitatem. *Iacob. 1.* Hinc clamat Iacobus: Omne gaudium existimate fratres charissimi, quum in varias tentationes incideritis. Cui sententiæ adstipulatur Dominus dicens: Beati estis, cum maledixerint vobis homines, & persequuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersus vos, mentien- *Matth. 5.* tes propter me: gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis. [illegible] Saluator noster eos, qui calamitatibus, [illegible] persequutionibus sunt obnoxii. Quin gaudere, & exultare, illos hortatur tanquam de lætissimo nuncio audito. Sane fortior athleta fuit Iob vulneribus [illegible] tus ab amicis & ab vxore [illegible] quam Adam in paradiso [illegible] piscibus maris, volatilibus cæli, & bestiis [illegible] atque satis conducibilem sententiam illam Dauid, ob oculos habeamus, oportet: Ab *Psal. 55.* altitudine diei timebo. Vbi altitudinem diei, dignitatē, & [illegible] vocat. Vt ergo in tribulatione quamlibet magna non succumbamus, sacram Virginem Mariā imitemur, quippe quæ in exilio, in deserto, nec in Ægy- *Ibid.* pto dilectum filium non perdidit: at vbi redit ad suos, vbi blandiuntur omnia, prosperantur, & applauduntur omnia [illegible] tunc IESVS duodecimum annum agens declinauit, & [illegible] Declinauit profectò, vt

cto, deuoti instruerētur, inter parentes, inter prospera I E-
S [illegible] difficilius inueniri, à pœnitentibus autem inueniri.
Qui dolentes ergo fuerint, & lachrymis pristina delicta
ab[illegible] inuenire potuerunt. Templum Dei [illegible]
damus [illegible] non theatrū intremus, nam D[illegible]
domo sua [illegible], & in veritate ipsum quærentes ocyus in-
ueniunt. Tunc præ nimio amore, & [illegible] charitatis
igne [illegible] anima nostra dicere audebit: Dñe IESV Lucæ 2.
quid [illegible] Quorsum in corde meo sic te abscō-
disti, vt dulcedinē tuam præsentē non senterem? Cæterū
Saluatorē loquentem intentissimo auscultemus animo.
Quid est, quod me quærebatis? nesciebatis, quia in iis, quę
patris mei sunt, oportet me esse? Hoc verbo nos quasi cly-
peo [illegible] Christus, vt illęsi in certamine pra-
sens[illegible] mundus, impugnet subdola
caro, [illegible] dicamus tūc oportet In iis, quæ pa
tris mei [illegible] me esse, & securi sumus. Dubio pro-
cul [illegible] aut tentatio, cuius paruu-
los [illegible] allidere, si[illegible]
citer, & ex [illegible] nesciebatis, quia in iis, quæ
patris mei sunt, oportet me esse?

[illegible] Christe IESV [illegible] quæramus [illegible]
ma[illegible] depeccas-
cel[illegible] deleri, timemus. Rur-
sus, nec [illegible] tenere videretur.
Quam ob [illegible] nobis per gratiā suæ
inspirationis [illegible] bis se puta-
batur, adest, & qui ad[illegible] vehiter abs-
cessit. Sicq; nobiscum [illegible] prouidentia vi-
[illegible], mutuoq; [illegible] peregrinamur. Matth. 25.
[illegible] plenissime tamen [illegible] tradit[illegible]
[illegible] Venite benedicti Patris mei, percipite reg-
num,

pellans filias Hierusalem, idest, Angelos, qui in visione pacis commorantur, aiebat: *Adiuro vos filiæ Hierusalem, si inueneritis dilectum meum, annuncietis ei, quia amore langueo.* Mirum dictu: non causatur, quòd custodes ciuitatis eam vulnerauerint, flagellauerintque, nec & pallium eius tulerint. Solent enim amantes si quid dispendij ex absentia, aut ex præsentia compendij immineat, vt ad redditum prouocent, latiùs prædicare, sigillatim expendere, & sæpiùs ardentiusque inculcare: at Maria prudentissima nihil horum loquitur, omnia tacet. Sed quid ait? *Quia amore langueo* Magna, ni fallor, philosophia hic latitat. Amor omnia complectitur, cuncta comprehendit: amor rerũ omnium est summa, amoris virtute ad persuadendum potentius nihil. Nimirum omne tulit punctum qui lingua exorat amoris. Ciemus ergo I E S V M gemitibus, accersamus eum desideriis ardentibus. Nam qui est charitas, aliquid simile à nobis exigit, hoc est, maximè omniũ charitatem postulat. Amore ipse elanguit in cruce, ob amorem nostrum in ea obiit. Par erit, vt & nos amoris lãguorem patiamur, nã languor hic votis ardentissimis appetendus est: eo quod qui amore Christi infirmatur, seculi huius diuitias posthabet, honores spernit vltrò, delicias omnes abdicat adeò vt cum Apostolo tum corde, tum etiam ore clamet: Omnia arbitratus sum vt stercora, vt Cristum lucrifacerem. O nos fœlices, si hoc telo amoris sauciati, omnes cælicolas inuocemus. Instanter igitur rogemus, nedum obsecrando, sed quod plus est, adiurando, perindè atque eos cogentes, diu noctuque cum Virgine beatissima dicamus: Annunciate dilecto, quia amore ægrotamur. Phili. 3.

PVL-

PVLCHRITVDINEM MIrabilem Christi alma Virgo prędicat.

Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus. Cantic. 5.

Annotatio vigesima octaua.

AGNA sunt, & annotatu digna, quę mater IESV de ipso prædicat, custodibus ciuitatis interrogantibus: *Qualis est dilectus tuus, ex dilecto, ô pulcherrima mulierum? & quæremus eum tecum.* De quibus in commẽtariis nostris satis superque ad amussim tractauimus. Nũc de mira pulchritudine Saluatoris nonnihil dicamus, ipso opitulante. *Dilectus meus candidus & rubicundus.* Nihil est enim de quo auidius percũctemur, & libẽtiùs audiamus, quã de eo, quod mirificè cupimus, & magnopere amamus. Si ergo IESVM toto pectore diligimus, attentiùs illius laudes auscultemus oportet. Gaudẽt in cælis Angeli, & animę sanctæ, nec aliud semper, quã de Deo optimo elogia celebrare contendunt. Et ad eandẽ imaginem ius est, vt nos de re tam seria, tamq; ie [illegible] loquamur. Ad rẽ, optimo iure hunc dilectũ suum Deipara candidum & rubicundũ dicit, quẽ generatio candẽs diuina, & rubẽs humana, quemq; & rerum & colorũ germanitas gratissima cõmonstrant super mille millia, & decies centena millia Angelorũ amabilem, & super omnia desiderabilẽ. De cãdore diuinitatis Sapiens dixit: Cãdor est lucis æternę, speculũ sine macula, imago bonitatis illius, idest, cælestis & ęterni Patris vnigena. De rubedine verò humanitatis, quippe quę in passione atroci sanguine suo tincta fuit, Esaias nõ tacuit: Quis est iste qui venit de Edõ, tinctis vestibus de bosra? iste formosus in stola sua, gradiens in multitudi-

Sap. 7.

titudine fortitudinis suę. Et post pauca dicũt Angeli Christo in cælũ ascendenti: Quare rubrũ est vestimentũ tuũ, & vestimenta tua sicut calcantiũ in torcular. Candidus fuit IESVS in ęternitate, procedens ex Patre rubicũdus factus homo: nã in passione à planta pedis vsq; ad verticẽ, non fuit in eo sanitas. Quid multis immoror? Tanta est pulchritudo in Christo IESV, vt Angeli ipsi desiderẽt, in faciem eius cõspicere, vt pulchrè Petrus ait. Quis enim tã rudis, tamque stupidus, vt non cupiat toto pectore, faciẽ illam Christi gratiarũ plenam intueri? Aut quis tàm ferrei cordis, vt possit, eo cõtemplato, nõ amare? Hinc Regalis Propheta speciosum præ filiis hominũ Messiã depingit. Verùm Christi IESV venustas, & mirabilis decor etiã rudes & agrestes homines quosque poterat allectare, & pertrahere, ardentissimeque inflamare in sui amorem. Quã lepidè dilectus discipulus dixit: Qui non diligit IESVM, anathema sit. Væ fallacem pulchritudinem creaturarũ amantibus, qui sponsum candidum, & rubicundũ, Christum IESVM non diligunt: ij pœnas dabunt cõmeritas & quidẽ rectè, quia eum, qui decor vniuersi, & decus Angelorũ est, contempserunt, & stercora amplexati sunt. Ecce flos cãpi, & lilium conuallium, innatã habens pulchritudinẽ, non fucatã, aut fictitiã. Diligamus eum, nam ipse prior, & si fœdos & immeritos, vehementer dilexit nos.

Esai. 63.

1. Petri. 1.

1. Cor. 16.

1. Ioan. 4.

VIRGO SANCTISSIMA mirifica opera filij sui exaltat.

MAnus eius tornatiles, aureæ plenæ iacintis. Cantic. 5.

VBI sancta Dei genitrix dixit, caput spõsi sui quia aurũ esse optimũ, hoc est diuinum (dicẽte Apostolo:

Annotatio vigesima nona.

Caput

Caput Christi Deus) postquã oculos c... lūbinos pietatis plenos eũ habere asseruit, faciem & lab... laudauit, ad manus deueniт, quas statim collaudare cœpit d.cens: *Manus eius tornatiles aureæ plenæ iacintis.* Verum figura circularis
Not a. omnium tùm perfectissima, tum etiam capacissima est. In... o cæli hac figura à Deo optimo cre... vt sua amplitudine cuncta elementa cont... Manus ergo sponsi aureę & tornatiles sunt, nam opera eius diuina virtute facta aureæ dicuntur. Aurum cæteris metalis præ-
o 15.15. cellentior est: sic opera & miracula Christi, cuncta Prophetarum prodigia excellunt. Si ad eos non venissem, & opera in eis non fecissem, quæ nemo alius fecit, peccatũ non haberent. Ecce quàm mira op... saluatoris fuerũt. Quid de operibus, quæ ipsi imitari tenemur dicam? quã
Ioan 13. splendida, & ex omni parte sunt præc...ra. Exemplũ dedi vobis, ait humilitat... magister, ... quemadmodum ego fe ci vobis, ita & vos faciatis. Tornatiles ... sunt manus sponsi, quid ... perfe... tissima ... virtutum ... omnia fecit, quandiu in terris vixit. Nihil ... operatus est vnquam, quod non ... virtutum omniũ, & sanctitatis exemplar. *Plenæ iacinthis,* hoc
S. Augu. est, mysteriis ... refertæ. Vnde sanctus Augustinus quæcunque Christus gessit, ... nostra sunt. Itaque nedum verba ... opera nos erudiunt, & viam regni celorum nobis indicant. Hinc princeps Apo
1. Pet. 2. stolorum Petrus inquit: Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Etenim quæ ... elaborantur, maximè expoliuntur, & consummata quadam rotunditate formantur: ita Christi opera diuinissima arte tornata, cælesti quadam forma vndique ... consentiunt. Summa, qui ipsius egregia opera ... animi imitatus fuerit, magna vendicabit

cabit sibi præmia, dicente Propheta: Extendit manum Psal. 54.
suam in retribuendo. En quàm largifluus sit Dominus
eis, qui totis viribus seruiunt ei Idque ore suo sacro testatus
est dicens: Qui mihi ministrat, me sequatur, & vbi
ego sum, ibi & minister meus erit. Cæterum manus spõsi
prælati & reges in sancta Ecclesia sunt. Duplex potestas
ecclesiastica & secularis, ceu duæ manus Christi habentur:
quippe quæ vicissim se adiuuare debent, ad vindictã
malefactorũ, ad laudem verò bonorum, Apostolo teste.
Equidẽ duas has manus benedicta Virgo aureas, tornatiles,
& plenas i. [illegible] his vult esse. Tornatiles vtique in vitæ
perfectione. Sanè quæ torno fiũt, nec scrupulũ omnino, Prælati
aut gibbum admittunt. Itaque prælatos omnes, & iustitię
ministros culpa vacare oportet, & typum superbiæ nullũ
præ se ferre: Imo honestatis suæ exemplo præscribere populo
[illegible] rationem, ac normã, neque in se ad-
[illegible] quod in aliis vitio & supplicio dare solent: alioqui
autoritatis suæ vigorem paulatim amittent. Aureas habebunt
manus, si sapienter cuncta egerint [illegible] plenæ iacinthis
erunt, si ob Dei amorem omnia operati fuerint. Est quidem
iacinthus aërei coloris, mutaturque color illius ad
mutationem aëris: sic prælati, & ministri iustitiæ mutentur
necesse est, pro varietate personarum & temporum: Nota.
nunc mansuetudinem [illegible], nunc verò acrimoniam,
& rigorem exercere [illegible] rebelles, & contumaces.
Quod sanè tùm in Paulo, [illegible] in Christo IESV gestum
legimus. Infirmos nimirum blandè suscipiens, eos
consolabatur, pharisæos superbiosos durius [illegible]
pabat. Fœlices dixerim prælatos, & iudices, [illegible]
Christi fuerint, aureæ, tornatiles, atque iacintis [illegible]

EX CAPITE SEXTO ANNOTATIONES.

VIRGO BENEDICTA humilitatem filij sui laudat.

DIlectus meus descendit in hortum suum, vt ibi pascatur in hortis, et lilia colligat. Cantic. 6.

Annotatio trigesima.

ACRA Virgo humilitatē mirabilem, & pietatē dilecti filij sui verbis hisce vel maximè insinuat. Enimuero filius Dei ex sinu Patris descendens, semetipsum exinaniuit, formā serui accipiens: tunc descendit in hortū suum florigerum, hoc est, in vterum sacræ matris suæ, vbi requieuit nouem mensibus. O quibus deliciis tunc puer IESVS fruebatur, simul mentem Virginis almę, & ventrem inhabitans. Equidem prima paradisus, in qua primus homo Deum facie ad faciem vidit, benedicta Virgo Maria fuit. Nimirum sanctissima Christi IESV anima, statim vt creata fuit, & paruo corpori suo vnita, Deū optimū cōspexit, ac proindè beata. Quod autem sequitur, *Vt ibi pascatur in hortis*, nōnihil sacramenti habet. Ex horto illo amenissimo, in plures hortos descendit Saluator: nam cōfestim in Bethlehē natus, tùm pastores, qui erant propè, tùm etiam magos, sapientia & potentia præditos, accersiuit. Quid quòd sua cælesti doctrina, & egregiis miraculis multa millia hominū con[illegible] quorum mentes vti hortos irriguos per fidē & charitatē ipse habitare dignatus est. Dico Christum habitare in cordibus vestris per fidem, ait Paulus. Lilia colligit

Luc. 2.
Math. 2.

ligit, qui conuallium lilium se se nuncupat, vbi sancta desideria, candidas cogitationes nostras lubens respicit, & acceptat: sicut scriptum est: Qui diligit munditiam habebit amicum regem: idest, Christum, qui Rex regum, & Dominus dominantium est. Vel hortus populus Israël est, in quem descendit Messias, post tot vaticinia & oracula prophetarum. Ait ergo Virgo benedicta: *Dilectus meus descendit in hortum suum.* Perindè dicat: Vos non deserit, sed quos coluit per legem sanctam, ornare festinat, & itrigare per gratiã, in vobis pasci desiderat, voluntatẽ Patris, quæ cibus illius est, adimplẽdo. Ex vobis colligere lilia cupit, prædestinatos vocãdo, vocatos iustificando, & iustificatos ad apicem Apostolorũ, & doctorum magnificando. Verũ ex Iudęis ferè totam primitiuã Ecclesiam cõpegit Dñs, vt se repudiatũ minimè posset conqueri Iudæus. Deniq; per descẽsum sponsi possumus intelligere Domini nostri descensum ad inferos: nã hoc sequentia probant quũ ad areolas aromatum venisse testatur. Prisci enim patres, quasi areolę aromatum fuere, qui iustitiæ fragrantiã mirum in modum dederunt. Tunc enim paradisum triũphator Christus ingressus est, cùm ad subterranea penetrauit. Quid enim limbus patrum, nisi quidã hortus erat, in quò violæ Confessorum, rosæ Martyrium, lilia candentia Virginum Redemptoris aduentũ magnopere desiderabant? Tunc sanè lilia suaue olentia collegit sponsus, dũ sanctos illos è limbo potenter eduxit, melos suaue ipsis cantantibus, & Dauiticum psalmum alternatim repetentibus: Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Rursus Moysi canticum sonora voce concinebat: Cantemus Domino, gloriosè enim magnificatus est, equum & ascensorem proiecit in mare. Proculdubio in mari rubro, idest, in sanguine Saluatoris nostri I E S V Christi

Prouer. 22.
Rom. 8.
Nota
Psal. 123.
Exo. 15.

Pharao inferni rex penitus periit, nec non inibi complices eius exterminati sunt.

SPONSVS CHRISTVS matris suæ benedictę laudē depromit.

A*Verte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt.* Cantic. 6.

Annotatio trigesima prima.

VOD antea sponsus indicauit, se vulneratum in vno oculorum sponsæ suæ, neutiquam de corporis oculis intelligamus oportet. Habet quidem anima oculos sole ipso lucidiores. Nam fides, & charitas, perindè atque duo oculi sunt, in quorum vnitate maximè omnium sponsus Christus delectatur. Eam ob rem prius dixit: Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, in vno oculorum tuorum. Perindè dicat: Magnopere placuisti mihi in vnitate fidei, & charitatis, quibus virtutibus apprimè polles. De iis oculis Saluator ait: *Auerte* mater sancta *oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt.* Vbi notandum, quòd oculi nostri ad sponsum conuertuntur, cùm aciem mentis de Christi IESV beatitudinē contemplandā intendimus. Sed oculos auertere monemur, ne scilicet, eam nos aspicere, sicuti est, quantumcunque videamus, arbitremur: ob idq; ipsius spōsi oculi eum auolare fecisse dicūtur. Nempe quo acrius intuemur, eo magis inuisibilis esse cognoscitur. Et quāuis de summa illa diuinitate spōsi, inuisibiliq; luce, nonnihil interdū, vel hîc mētis oculis intueri, pregustareq; possimus, prout benignitas ipsius sponsi largitur, haud quaquā sicuti est, spectare licet. 1. Corin. 13. Videmus nūc per speculū in enigmate, postea

autem.

[illegible] Augustin [illegible] ... [illegible]

[illegible] vi est, d[illegible] [illegible]

[illegible] nemo videbit me, & viuet. [illegible]

[illegible] Deum nemo vidit vnquam, sed [illegible]

[illegible] quando [illegible] Deum [illegible]

[illegible]

PRO IMMACVLATA VIRginis [illegible]

V[illegible]

[illegible]

Matt. 20.

[illegible]

[illegible]

DE NATIVITATE,

[illegible] virginis Mariæ.

[illegible]

[illegible]

[illegible] tanquam [illegible] procedens de thalamo suo [illegible] [illegible] [illegible] Virgo Maria, [illegible] Dei [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Deo, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

EX CAPITE SEPTIMO [illegible]TATIONES.

PRO PR[illegible]ESENTATIONE [illegible] beatae Mariae, vel pro P[illegible]

Q[illegible] ... silia prin- [illegible]

[illegible]

[illegible] lus. [illegible]
præsidii. Virgo [illegible] fuit, [illegible]
canon, [illegible] ita vt [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Salomon [illegible]
[illegible] ad [illegible] vt
[illegible]
[illegible]
[illegible]

VIRGO SANCTA MORtem filij sui vbique contemplabatur, & sacrum eius sanguinem ob oculos habebat.

Coma capitis tui sicut purpura regis iuncta canalibus. Cant. 7.

D[illegible] spousæ: Caput [illegible] Quia caput Mariæ Cant [illegible] hominum, [illegible] dicitur, & quo [illegible] & gra- [illegible]

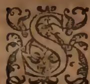
[illegible]

runt stolas suas in canalibus vulnerum Christi IESV iuxta illud: Ij sunt, qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt, & dealbauerūt stolas suas in sanguine agni. Et quia alma Virgo pro virili sua diu noctuque, necem filij sui meditabatur, atque cogitationes cordis sui in sanguine pretioso Saluatoris versabantur: ideò comæ illius purpurę regali iure assimilantur: Fœlix anima quæ tali coma decoratur, vt iam fusiùs in commentariis nostris locum hunc exponentes indicauimus. Fœlix inquam mens pia, quæ filum vel funem coccineam in fenestra domus suæ appendit, semper Christi sanguinem contemplans. Profectò vt tota domus Raab à gladio libera euasit, sic pia anima meditationi sanguinis Christi addicta nusquam peribit. Par ergo erit, vt post hac vtrumque postem sanguine agni peccata mundi auferentis liniamus, veluti Deus optimus olim præcepit, vt coma nostra sicut purpura regis sit, canalibus iuncta, hoc est, vulneribus Saluatoris vincta. Hinc salutare dogma Apostolus nobis præbet dicēs: Recogitate eum, qui talem aduersus semet ipsum ab inimicis sustinuit contradictionem, ne fatigemini animis vestris deficientes. Ni fallor singula Pauli verba non vulgarem emphasim habent. Cęterum, hanc Virgo sancta comam capitis sui, vti purpuram regis iunctā canalibus, habuit, quùm (vt Ioānes testatur) stabat iuxta crucem. Inibi sacrum cruorem Christi pendentis suscipiebat, ita vt velamina capitis, & pallium in sanguine illo pretioso rubricata fuerint. Quis obsecro tam saxeus, tamque ferrei cordis, qui hæc recollens, non commoueatur, & in lachrymas nō resoluatur? Equidem adamante ipso durior sit oportet, qui cum Deipara Maria non abunde defleuerit, vidēs sanguine filij sui rubricatam, & sicut concham tam pretiosi balsami effectam.

Apoc. 7.
Nota.
Hebræ. 12.
Ioan. 19.

VIRGO SANCTA CRVcem filij sui conscendit.

ASCendam in palmam, & apprehendam fructus eius. Cantic.7.

Annotatio trigesima sexta.

I Paulus Apostolus magna charitate succẽsus, tàm fuit affectus ad amorem sanctę crucis Christi IESV, vt tàm corde quàm ore diceret: Absit mihi gloriari, nisi in cruce Domini nostri IESV Christi: quid de Virgine Deipara dicemus, quæ vnicè, & longè maiori charitate Christum IESVM, amabat? Proculdubio videns Saluatorem, fructum benedictum ventris sui, in ligno crucis pendentem, virtute Spiritus sancti roborata, toto corde dicebat: *Dixi, ascendam in palmam*, hoc est, in crucem, *& apprehendam fructus eius*. O verbum mirabile, & magno mysterio refertum: nimirùm, Christifera Virgo Maria penitiùs crucis sacramentum contemplans, sub ignominia crucis gloriam latitãtem agnoscebat: quas ob res ascendere decreuit: alludens ad illud Christi verbum: Ego si exaltatus fuero à terra, omnia trahã ad me ipsum. Vbi exaltationem honorificam mortem suam probrosam appellauit. Equidem (vt pulchrè Propheta cecinit: Dominus regnauit à ligno) huius rei veritas patescit, quia in cruce obiens, satanam potenter vicit, limbum expoliauit, cæli ianuam fidelibus aperuit, & gloriam ac immortalitem sui corporis promeruit. Vndè discipulis in Emaus euntibus dixit: Nónne oportuit Christum pati, & sic intrare in gloriam suam? Nempè hîc de gloria animæ nullatenus Dominus loquitur, quippe quam absq; merito ab instanti suæ conceptionis possedit. Superest,

Gala.6. Ioan.3. Psal.95. Lucæ.22.

vt de

vt de gloria corporis sit sermo, quam induit consumato passionis suæ agone, tertia die è tumulo gloriosus resurgens. In hanc venustam palmam sacra Virgo ascendit, quando propriis oculis cruci affixum vnigenam filium suum inspexit. Equidem iisdem clauis mater benedicta confixa erat cruci per compassionem, quibus Christus suspensus tenebatur. Nam caro virginea Saluatoris caro virginis immaculatæ erat. Quid quòd ferrei claui, qui manus pedesque Christi IESV perforabant, cor tenerum Mariæ, & viscera eius atrociter sauciabant. Obmutescit lingua, hæret intellectus, profundè considerans martyrium benedictæ Virginis, quod perpessa est in morte Christi. Sanè quis scire poterit ineffabilem amorem, quo Domina mundi IESVM filium suum diligebat, is, & non alius, pensitare valebit, quanto mœrore, in nece Saluatoris illa affecta fuit. Hinc meliùs quàm Apostolus ipsa dicebat: Christo confixa sunt cruci. Ascēdamus obsecro & nos cum virgine nostra in hāc pulcherrimam, & semper virentem palmam, vt fructus saluberrimos illius apprehendamus, patientiam, humilitatem, charitatem, & benignitatem, cæterasque virtutes, quæ nimirum in mysterio crucis apprimè resplendent. Lignum vitæ est, & in ipso pendet, qui est via, veritas, & vita. Qui mori trepidat, arborem vitæ conscendat, & vita fruetur æterna. *Gala.2.* *Ioan.14.*

QVAM

QVAM INGENTI AMORE vicißim se dilexerint Virgo sancta & Christus eius filius.

EGo *dilecto meo, & ad me conuersio eius.* Canticorum. 7.

Annotatio trigesima septima.

EMPER & vbique filius Dei Christus matri suæ benedictæ exhibuit, quod parẽtibus omnibus præstandum legis edicto ipse præceperat. Potißimè autem migraturus ad patrẽ, maiora signa dilectionis ei ostendit. Itaque sicut discipulos in finem magis dilexit, idest, potiora symbola amoris indicauit: ita & matrem suam inclytam tunc impensiùs amauit, honorauit, atq; commendauit. Sed bone Deus, qualem obsecro in ipso amarißimæ passionis articulo fuisse putamus matrem tenerrimam, matrẽ generosam vnigeniti, innocentißimi Christi IESV, cùm vnigenitum suum prophetam eximium, Deum verum, sponsum & filium vnicum cõspiceret, sic ab impiis tractari? Quid inquam in corde suo virgineo sentiret, dũ cerneret talem ac tantum, sanguineo sudore madidum, captum, concussum, consputum, colaphizatũ, illusum, flagellatum, spinis coronatũ, morte tã crudeli addictũ, sub crucis immenso pondere fatiscentem, & vti leprosum, non habentem spetiem nec decorem, in cruce diù agonizantem? Miror quidem, quòd inter tot agones con-
Prouer. 31. stituta non exhalauit animam. Verùm hæc fortis mulier est, quam deliniauit Salomon multis retrò seculis: cuius pretio de vltimis finibus: cuius lucerna in nocte calamitatis huius non erat extinguẽda: sed fides quo magis ca-

lami-

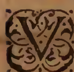
lamitatibus quatebatur, eo magis ſplẽdebat, coruſcabatque. Vndè non perindè atque emortua iacebat, neq; veluti exanimis ſedebat, ſed, Ioanne teſtante, in Caluario infracto animo iuxta crucem ſtabat: & ſtans dicebat: *Ego dilecto meo, & ad me conuerſio eius.* Notandum, quòd truncatus & incompletus eſt ſermo, nam reliqua ſurripuit doloris exceſſus. *Ego* (ait) *dilecto meo.* Mira res: inter tot agones de dilecto tantum cogitat, & de illo dumtaxat loquitur. Sed quid tu illi mater prudentiſsima? Num cõtra lædentes præſidio, aut contra inſurgentes ſubſidio illi fuiſti? Quid inquam tu illi Virgo benedicta? Sed iam Ioannes loquatur, quod tu dolore immodico affecta taces. Filius ſubrogatus enarret nobis, quid tu dilecto filio tuo. Stabat (inqui) iuxta crucem mater eius. Stabat igitur mater I E S V, & pendenti filio in cruce contriſtatiſsima aſſiſtebat, Pendebat ille mœrens, & moribundus, ipſa verò iuxta crucem ſtabat, nõ modo corpore, ſed inuiabili mẽtis conſtantia inter furentes Iudæos, tumultuantes carnifices, & inter phariſæos, ac ſacerdotes inſibilantes. Stabat præterea fidei integritate, charitatis igne ſuccenſa, morũ ac geſtuum honeſtate, atque virtutum omnium culmine inſignis, afixo æquanimitatis gradu, ne digito quidẽ emota. Stabat inquam, non vti diſcipuli fugiebat, non vociferabatur, aut capillos cum veſte laniebat, nec aliquid indiſciplinatum, aut fœdum in ſe admittebat. *Ego* (ait) *dilecto meo,* ſtabam pendenti, & compatiebar patienti, lachrymarũ vnda circundata, & dilectus meus mihi. Quid ille tibi, ó mater benedicta? Nempè *Ad me conuerſio eius.* Acerbiſsimus dolor patientis, acerbiſsimus & matris cõpatientis. Fuit enim ibi reciproca alternatio compaſsionis, ſubindeque doloris concuſſus mutuus, talis ac tãtus, vt dolorem primarium vincere nonnunquam poſſet. Nota.

At enim quando ad eam hæc Christi conuersio, nisi vbi vidit eam sub cruce stãtem;& discipulum quem diligebat? Audite conuersionem dilecti ad dilectam matrem:
Ioan.19. Mulier ecce filius tuus,& rursus ad discipulum: Ecce mater tua. Ingenuè fateor, quòd quicquid mater inclyta in toto vitæ cursu asperum passa est, centuplatum filius cõ-
Nota. passione motus patiebatur. Perpendens ergo Iesus hasce suauissimæ matris pressuras, & cruciatus minimè non vulgares, piissimus filius, quali putamus vicissim compassionis gladio percussus est? O Deus, quæ nam lingua exprimere? quæ mens concipere? aut quis intellectus capere potest doloris illius magnitudinem, violentiam, & atrocitatem, quam de matre intacta dilectus filius pertulit? Nempè plus de calamitate matris, quàm de peculiari passione Christus cruciabatur. Benè conuersio dilecti ad matrem, quia quasi sui doloris oblitus, nititur dilectã matrem consolari. Ecce filius tuus mulier sancta, mulier immaculata. Nos almam Virginem imitantes, quauis calamitate aduentante, fide perfecta, & charitate ingẽti stemus,
Dogma. nullatenus succumbentes. Non crucis probra timeamus, sed iuxta crucem Domini perseueremus, dicentes: *Ego dilecto meo* Christo IESV, *& ad me conuersio eius.* Ille vtique, vt potè parens beneficus non deseret nos vnquam, quin potius ad nos conuersus, misericordiam suã abundè nobis impendet. Fidelis est, & non permittet, nos tentari vltra id quod possumus, sed vt probè ait Paulus faciet cum tentatione prouentum.

VIRGO

VIRGO SANCTA IN corde suo cuncta Christi opera seruat.

O*Mnia poma noua & vetera seruaui tibi dilecte mi.* Cantic. 7.

IRGO benedicta, quę cuncta verbi Christi in sacro ac mundo corde suo seruabat, inibi conferens opera mirifica, tùm pastorum, tùm regum puerum IESVM adorantium, solerti cura Saluatoris gesta custodiebat, adeò vt neque vnum obliuioni traderet. Ipsa ergo perindè atque gratulans filio suo benedicto nunc ait: *Omnia poma noua & vetera seruaui tibi dilecte mi.* Equidem pomis longè lateque fragrantibus pulchrè Christi illustria facinora comparãtur: sunt quidem nedum visu pulchra, sed etiam gustu suauia, insuper vehementer odorifera. Verùm quicquid in hac calamitosa vita triginta tribus annis degẽs Dominus patrauit quicquid ore suo sacro deprompsit, instar pomi pulcherrimi fuit. Nempè si altiùs incarnationis arcanum, circuncisionis mysterium, præsentationis suæ opus expẽdamus, aliaque id genus opera fidei oculis inspiciamus, poma valdè decora sunt ex amœnissima paradiso, nõ terrestri, sed cælesti horto allata. Hæc sanè poma tàm pulchra, tamq; decora, prophetæ contemplantes, mirum in modum ea degustauerunt. Vndè quidam eorum spiritu Dei afflatus exclamauit: Mirabilia opera tua Dñe, & anima mea cognoscet nimis. Alius velut demiratus dixit: Consideraui opera tua, & expaui. O rem mirabilem, poma istæc tantæ virtutis sunt, vt nunquam marcescant, nunquam fragrantiam, aut pulchritudinem suam amittant. Quin quandiu mũdus subsistet, Christi IESV magnalia cũctis fidelibus

Annotatio trigesima octaua.

Psal. 138.

fidelibus fauo ipso dulciora erũt, & sole pulchriora. Imò in cœlesti curia omnes cœli ciues decantabunt canticũ illud Mosi, vno ore, vno & corde dicẽtes: Cantemus Dño gloriosè, magnificatus est vehementer, equum & ascensorẽ proiecit in mare. Sed ad rẽ: gloriosa Virgo tota sui intellectus indagine gesta filij sui expendens, hoc est, opera, quæ patribus veteris testamenti tanquam dona prætiosa Dñs præstitit, poma vetera ea appellat, pro quibus grates ingentes ei agit. Sanè omnes transeuntes mare Rubrum baptizati sunt, vt Paulus pulchrè exponit, nec non de petra aquam bibentes, petra illa typum Saluatoris gerebat, nam petra autẽ erat Christus. Cæterũ præcellentia Christi opera, pro totius mundi patrata, inclyta mater contemplans, poma noua illa nuncupauit. Vndè nõ modo vetera poma, sed etiã noua seruare asserit, ceu pro omnibus gratias inexhaustas reddens dilecto filio suo. Vel si lubet, Gentiles denuò ad fidem Christi cõuersos noua poma dicit, Iudęos autẽ, qui in Christum verum Messiã crediderunt vetera nuncupat. Vel potius eos, qui ante passionẽ propter miracula, & cœlestia Christi dogmata mundum reliquerũt vetera poma, illos verò, qui ad agnitionẽ fidei post Christi necẽ deuenerũt, noua fore contestatur. Hos omnes Virgo sancta Christo seruauit, verbis & exemplis eos roborãs, ne fidem & charitatẽ, quam semel Dño opitulante acceperunt persecutione dira ingruẽte amitterẽt. Nos ergo, si filij tantę matris, & non nothi sumus, eius exẽplum imitemur oportet. Seruemus vetera & noua poma Saluatori nostro, tũ pro impensis beneficiis priscis patribus à Deo impẽsis perpetim gratias redd ẽtes, tũ pro donis in opere redemptionis, quę noua poma sunt pro virili nostra Deũ optimũ laudãtes. Alioqui ingratitudinis noxa nos inuoluet, quę lęthalis pestis est, miserè animas enecãs

Exod. 15.

1. Cor. 10.

Dogma.

EX CAPITE OCTAVO ANNOTATIONES.

ALMA MARIA VINVM amoris dare filio dilecto spondet.

IBi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino condito, & mustum malorum granatorum meorum.Cantic.8.

RDO pulcherrimus profectò, vt sponsus doceat, sponsa virgo operetur: ille beneficium, ipsa obsequium: ille gratiã largitur, illa meritis respondere contendat. *Ibi me docebis*, hoc est, dum te in cubiculum genitricis meæ introduxero, ita vt iam super omnes choros Angelorum ad dexteram Patris sederis, emittens Spiritũ tuum in Apostoles, docebis me, iam completũ esse, quod scripturis sanctis & verbis oris tui ante docueras. *Ibi me docebis*, non quasi horum ignaram, sed doceri me credo, quando per alumnos multa fidelibus reuelasti. Itaque immaculata Virgo quod Spiritu sancto plena didicerat, hoc sperientia re ipsa cognouit, Spiritu sancto aduentante, & discipulos gratia sua replente. Nunc sequitur. *Dabo tibi poculum ex vino condito*, hoc est, aromate composi ũ. Obseruandum, quòd non dixit, dabo tibi vinum dumtaxat, sed addidit, ex vino condito, ne putaretur de vino ad legis acrimoniã inuitasse spõsum dilectũ. Est autem vinum cõditum, vt ambrosia cor hominis lætificans, & pro labore æstuantem, mirè confortans, legis Euangelij gratia Cuius plusquam nectarea suauitate mater pia in pigmentariæ

Annotatio trigesima nona.

Nota.

cuiuſdam peritiſsimæ vocem, maximè ſuſcitatum Saluatoré, & feſtiuius apparentẽ, potauit in membris ſuis, quãdo ad eius laudẽ & gloriam nunc Apoſtolos, nunc Euangeliſtas, nunc diſcipulos, & reliquos omneis recẽter conuerſos, de legis auſteritate per Chriſtũ paſſum exhauſta, & de promiſſorũ fide, & de prophetarum omniũ adimpletione pleniùs imbuit. Deniq; quando de ſacramẽtorũ efficacia, quando de legis Euangelicæ manſuetiſsima vereq; mellitiſsima erudiuit lenitate, clemẽtia, & facilitate, tũc poculum dilecto dedit ex vino condito. His ergo virgo pigmẽtaria aliiſq; multis fidelium mẽtes inflãmauit, inebriauitque, & ad filij ſui ſingulare ſolatium pertraxit.
Nota. Quid multa? non paucos maximè Eccleſiæ prælatos eatenus fouit Virgo immaculata, inſtruxit, roborauit, & in fide conſumauit, vt morte propria Chriſti necem & reſurrectionem aſſerere, & ſui ſanguinis effuſione largiſsima patientis, ardẽtiſsimam charitatẽ imitando, recreare, nullatenus dubitarint. Eam ob cauſam, adiunxit: *Et muſtum malorum granatorum meorum.* Verùm (vt ſuprà dictum eſt) malo granata ſplendentibus granis, & mirifico ordine digeſtis ſunt plena, ideò ſanctorũ congregationes indicãt, & potiſsimè Martyres ſignificant. Horum verò muſtum odoriferum, & deuotionis magnitudine ſupra modum efferuens, myſterium adumbrat perfectæ fidei illorum: quippe qui à diuino amore ſuccenſi gratanter ad marty-
Prælati. rij palmam conuolabant. Hoc vel maximè prælati faciebant, quorum intereſt, nullis perſequutionibus ſuperari, ſed pro ouibus animas ponere, vbi tempus exegerit: Dño
Ioan. 10. dicente: Bonus paſtor animã ſuam dat pro ouibus ſuis. Hoc itaque muſtum Chriſto Deipara toties obtulit, quoties illos monitis ſuis & exemplis precibuſq;, ad amplectẽdam martyrij coronam confortauit. Nos etiam beatiſſimæ Vir-

mæ Virginis gestus sequuti, dilecto poculum ex vino cõdito prębeamus, fratres nostros inopes eleemosynis subleuantes, afflictos verbis & monitis sanctis roborãtes, ne fortè succumbant: certo certiùs scientes, quod ore suo Saluator testatus est: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Ad hæc, mustum malorum granatorum Saluatori demus, corde cupientes pro amore eius sanguinem effundere, vitamque in confessione sacræ fidei exponere, quemadmodũ Petrus, & Paulus, alijq; sancti nobis exemplum reliquerunt. Equidem non gladio, aut igne diuus Ioannes Christi dilectus obiit: veruntamen palmã martyrij obtinuit. O nos fœlices, si diu noctuque hoc mustũ Christo IESV præbemus, vehementer pro illius amore mori desiderantes. Equidem hoc feruẽs desiderium magni meriti est apud sponsum beneficum IESVM. Matt. 25.

VIRGO BENEDICTA inter brachia dilecti filij sui in hoc exilio quiescebat.

L*Æua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Cantic. 8.

NEVTIQAM hìc deliniatos corporis artus intelligamus, oportet, nam spirituale est omnino, quod geritur, nõ corporale. Sanè ad læuam dura & immania pertinẽt: vndè aduersantia omnia sinistra rectè appellamus: prosperitatẽ verò dexterę nomen sibi vẽdicat. Hinc Saluatorẽ nostrum in cælis ascendentẽ in dextera Patris sedere, fide integra cõfitemur, hoc est, in excellẽtioribus bonis Patris cælestis. Quã igitur Christi IESV lęuã dixerim, *Annotatio quadragesima.*

rim, nisi frigus, æstũ, famẽ, sitim, frequẽtes vigilias, labores, anxietates plurimas, insectationes, maledicta, flagra, crucẽ, & vt semel dicã, atrocem & ignominosam mortẽ? quæ omnia, & alia id genus, Saluatore resurgẽte, Virgo sanctissima sub capite suo virginali substrata habebat, vt in illis indormire secura iã posset. Atqui, dilectus filius resurgẽs & immortali vita fruens, adeò vt ampliùs, mors ei nõ dominabitur, vt probè ait Paulus, dextera sua matrẽ amplexabatur, lætitiam inenarrabilem cordi matris benedictæ perfundens. Quis obsecro verbis consequi valeat, quàm ingenti gaudio alma Maria fuit affecta, vbi dilectum filiũ vidit sole ipso fulgentiorem, stola immortalitatis indutũ, satanæ, & mortis victorem? Tunc inclyta mater cum Propheta Regali cecinit: Conuertisti fili mi planctum meum in gaudium mihi, concidisti saccum meum, & circundedisti me lætitia. Itidem cũ Iacob, vidente Ioseph regnare in tota Ægypto, benedicta Virgo lætabunda clamauit: Iã læta moriar, quia vidi faciem tuam. Equidẽ Saluator totus festiuus, cum multiplici sanctorũ agmine comitatus genitrici suæ primò apparuit, Sic enim decebat, eam, quæ viuentem ardentiùs dilexerat, præferri, & quæ priùs & ampliùs passionis eius gladio medullitùs transfixa morienti condoluerat, primam consolari. O nimium fœlix anima, quæ in hoc exilio carneo carcere inclusa, indefessè ait: Læua sponsi mei vnicè dilecti Christi sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Inter brachia Saluatoris mei quiesco, & inibi obdormio temporaria bona paruipendens: austeritatem vitæ eius, probra, & cruciatus mortis ilius, ceu ceruical, sub capite meo habeo: frequenter crucem eius contemplans, imò cum Paulo aio: Christo confixa sum cruci: in qua pendẽs, qui vitæ est autor, quasi in aurem meam loquitur: Recordare paupertatis meæ,

Roma. 6. *Psal. 29.* *Gene. 46.* *Tre. 3.*

transf-

trãſgreſsionis,& abſynthij,& fellis:ad quem ego: Memoria memor ero,& tabeſcet in me anima mea. Hæc recolẽs in corde meo, in Deo ſperabo. Enimuerò ſi nos amoris vicem Chriſto impendentes, læuam eius ſub capite habuerimus, labores omneis, quos pro nobis immeritis ſpõtè ille pertulit, triginta tribus annis mortalẽ vitam agẽs, toto corde expenderimus, dextera illius amplexabitur nos. O quibus deliciis perfruitur, qui ob oculos ſemper,& vbique agones Domini contemplatur. Hunc libẽter amplexatur Chriſtus, ſolatur eum in quauis calamitate, tutaturque illum, ne ſatanas, mundus, aut caro quicquã mali ei inferre queant, Nec non fabula vitæ præſentis peracta, quia læuam Domini ſub capite habuit, dextera eius amplexabitur illum, inter Angelos collocans. Sicut ſcriptum eſt: In dextera eius longitudo dierum, & in ſiniſtra eius diuitiæ & gloria. Nota. Pro. 3.

PRO ASSVMPTIONE almæ Virginis Mariæ.

QVæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto, deliciis affluens, enixa ſuper dilectum ſuũ? Canticorum. 8.

IAM fuit alma Dei mater ſummi numinis gratia afflata,& amoris dilecti ſui filij igne ſuccenſa, vt ſemper aſcenderet cor eius ſurſum, toto niſu cæleſtem Hieruſalem contẽplans. Siquidem cum Dauide ipſa iubilans frequenter concinebat: Stantes erãt pedes noſtri, in atriis tuis Hieruſalem. Non vtique de Hieroſolyma terreſtri hæc dicebat, ſed de illa, quæ viuis lapidibus conſtructa Annotatio quadrageſima prima.

ſurſum eſt, quam Apoſtolus pulchrè matrem noſtrā vocat, à quouis tributo liberā, cuius participatio in idipſum conſtat. Mirabantur itaque Angeli, videntes ſanctam Virginem, adhuc mortali corpore circūdatam, nihilominus mente ſemper ſuper cælos eleuatam. Eam ob cauſam inuicē interrogantes, aiunt: *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto deliciis affluens, innixa ſupra dilectum ſuum?* Verùm inter tot labores & propemodū innumeras calamitates beata Virgo magnis deliciis ſpiritalibus fruebatur. Nam ſi Apoſtolus amore Chriſti I E S V roboratus inquiebat: Super-
2.Corin. 7. abūdo gaudio in tribulationibus meis: quid de ſacra Maria dicemus, cuius charitas longè preſtantior erat. Dubio procul ſic vitæ actiuę operā dabat, vt nunquā contemplationē diſcereret: ſic cōtemplationi vacabat, vt actiuæ vitæ officia minimè relinqueret. *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto?* Ecce prima ratio ob quā Angeli obſtupeſcunt, vbi deſertū, mundum hunc tribulis & vepribus plenū, merito appellāt. Et vt ſummatim dicā, mundus hic deſertum eſt beſtiis frementibus plenum, feris immaniſſimis exuberans. De hoc aſcēdebat Virgo inclyta, indefeſsè orationi dedita. Secūdò mirantur Angeli, quòd innixa ſuper dilectū filium aſcendat. En cuius virtute in oratione mens
2.Corint.3. noſtra ad ſuperos volitat. Nimirū, à nobis aliquid cogitare, quaſi ex nobis nō poſſumus, quin & ſufficientia noſtra ex Deo eſt, teſte Paulo: Huc attinet, quod ore ſuo ſacro
Ioan.15. Saluator Apoſtolis dixit: Sine me nihil poteſtis facere. Satis ſuperq; paulò ante de aſſumptione Virginis tractauimus, exponentes illud: Quæ eſt iſta, quæ progreditur, quaſi aurora conſurgens, quæ omnia huic loco deſeruiunt. Aſcendit ergo Maria nedum per contemplationē, quoad vixit, verùm etiam aſcendit de deſerto ſqualenti, hoc eſt, de hoc calamitoſo mūdo, corpore glorificato, ſuper

omnes

omnes Angelorum choros sedens. Ascendit inquã coruſco omnium virtutum apparatu circunfulgens, ac pluſquam regalibus affluens deliciis. Raptim fertur ad patriã, non cunctatur, nec retardatur, quia innititur ſuper dilectum ſuum filium Dei Chriſtum: à quo mirabiliter exaltatur, per quem triumphat, ac perpetim regnat. Cæterũ, Angeli admirantur, quoties cuiuſuis fidelis animã intuẽtur, aſcendentẽ de ſacro baptiſmatis fonte, Spiritus ſancti gratia lotã, mundam, ac firmã, nullam habentem maculã, nec rugam, ſed ſole ipſo fulgentiorẽ. Deniq; quoties viſibilibus rebus ſpretis orationi inſtamus, & pro virili noſtra terrã illam viuentiũ fluentem lacte & melle fidei oculis luſtramus, toties cęleſtes illę mẽtes ſtupefactę dicunt. *Quæ eſt iſta, quæ aſcẽdit de deſerto, deliciis affluens?* Huc pertinet illud: Ego dixi in exceſſu meo, non mouebor in æternũ. Itidem Apoſtolus ait: Conuerſatio noſtra in cęlis eſt. Vtinam ipſi delicias experiamur, quibus tũc pij homines potiri ſolẽt. Enimuero, nos continere non potuiſſemus, quominus cũ Regali propheta corde & ore diceremus: Quã magna eſt multitudo dulcedinis tuę, quã abſcondiſti timentibus te? Aſcendamus ergo de hoc deſerto, aſcẽdamus inquã corde cum Virgine benedicta ſemper orãtes, vt in optato reſurrectionis die innixi ſuper Chriſtum IESVM glorificato corpore conſcendamus. Væ autem, quia noſtrapte natura ſic fragiles ſumus, terrenis atq; caducis rebus obnoxij, & vndique verſum impliciti, vt nec orantes mentẽ ad æctherea bona eleuemus: ſed tanquam miſeri ſtatim ad ima labaſcimus, & per infirma infirmamur. Supernorum delibatio ſi forte aliquando eueniat, quamuis rara hæc auis in terra, ſi quid tamen contingat, aut aſpirare delectet, aſcendentes inſtar fumi ſubindè euaneſcimus, & heu in ipſo conatu deficimus.

Nota. *Pſal. 30.* *Phili. 3.* *Pſal. 30.*

Quam

Quam ob causam Virginis inclytæ interuentu magnopere indigemus, quo misertus nobis Christus I E S V S, qui

Psal.102. figmentum nostrum prosus nouit, manum porrigat, visitansque nos ex alto, virtutem impendat suam: quatenus, & si à longè, vestigia matris suæ benedictæ sequamur.

DE MAGNA ET ADMIRANDA humilitate Virginis.

Soror nostra paruula est, & vbera non habet. Canticorum. 8.

Annotatio quadragesima secunda. TRIADIS sanctissimæ vox hæc est, humilitatem sacræ Virginis vehementer commendantis. Superiùs in commentariis nostris locum hunc de sancta Ecclesia exposuimus, quippe quæ paruula erat, dum Saluatore ascendente in cælum, Apostoli & discipuli congregati in cœnaculo Sion, vbi Dominus tot mysteria patrauit in vltima cœna, non audebant magnalia Christi I E S V loqui. Itaque vbera prædicationis, & miraculorum haud habebant. Imò clausis ianuis ob Iudæorum metum, orationi vacabant: sicuti

Acto.2. fusiùs Lucas in Actis Apostolorum narrat. Atqui, Spiritu sancto aduentante, & illos gratia eius roborante, vbera Ecclesiæ sanctæ adeò creuerunt, & vsq; adeò fœliciter verbum Dei cum fiducia prædicare Apostoli cœperunt, vt ad vnius Apostoli Petri clasicũ prius tria millia, deindeque quinque millia conuerterentur, & suaui Christi iugo ceruices, qui nuper rebelles fuerant, supponerẽt: ij omnes vt Christum lucrifacerent, perindè quasi stercora cuncta reputantes, Christo adhæserunt. Et quoniam Virgo sancta, nec palã docebat, nec egregia miracula operabatur,

ideò

ideò paruula vocatur, vbera non habens. Loquitur ergo sanctissima Trinitas secundum vulgi æstimationem: nã apud vulgus imperitum parui æstimabatur, & vt vxorem fabri eam habebat populus. Quod humilima Virgo gaudenter ferebat, magnopere cupiens, soli Deo placere, cui à cunabulis prorsus se dicarat, ac deuouerat. Certè si de gratia, virtutibus, aut sublimioribus prærogatiuis esset sermo, nemo hominum nec Angelorum Christo propior, aut illa sublimior inuenitur: quæ charitate, & omniũ charismatum donis, à primo suæ immaculatæ conceptionis instante, ita enituit, vt extra omnẽ controuersiam cõstet, nedum omnes sanctos, sed cælestes ipsas mentes excellerer. Nec abs re, quùm omnes Regis summi Christi serui sint, illa verò mater, atque Angelorum & hominum regina. *Soror nostra paruula est.* Magna, & qua nulla superior, Virginis commendatio, vt sancti Spiritus soror dicatur. Est quidem soror Filij, & soror Patris, non naturæ æquilibrio, sed singularis gratiæ operatione. Patris quidem & Spiritus sancti, solo gratiæ participatu, Filij verò gratiæ & peculiaris communione naturæ. Quam quidem prærogatiuam, & mirabilem dignitatem pauci admodum norant. Rursus, parua erat Maria in suis oculis, ita vt nec in cęlo, nec in terra vlla creatura ea humilior inueniri possit. Dicebatq; illa cum Propheta: Ludam, & vilior fiam ante eum qui elegit me, & ero humilis in oculis meis. O verba aurea, literis aureis inscribenda, pectoribus nostris diu ac noctu versanda: Vilior fiam, & ero humilis in oculis meis, hoc est, non voce submissa, non veste panno sa humilis apparebo, sed internè me ipsam despiciã: qua in re vestigia dilecti mei sectabor, qui ait: Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Sanè vt superbia omniũ vitiorum radix est, sic humilitas quodammodo basis ac funda-

Nota. 2. Reg. 6. Matt. 11.

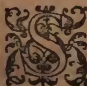
fundamentum est omnium virtutum. Hinc perbellè diuus Augustinus clamat: Magnam fabricam erigere vis, de fundamento, id est, de humilitate, priùs cogita. Summa, quantum Deus optimus superbiam horreat, quantumq; humilitatem diligat, ipse palàm facit, dicens: Omnis, qui se exaltat, humiliabitur, & omnis, qui se humiliat, exaltabitur. Mira res, satisq; miranda: quùm alma Dei genitrix apprimè esset humilis, nihilosecius Angelo dixit: Fiat mihi secundum verbum tuum. Vbi humilitas, & magnanimitas non inuicem contradicunt, sed maximè conueniunt. Ratio, quia humilitas deprimit appetitum, ne tendat in magna præter rationem rectam: magnanimitas verò animum impellit ad magna secundum rationem rectam. Vndè liquidò comprehenditur, quòd humilitas & magnanimitas in hoc conueniunt, quòd vtraque est secundum rectam rationem. Sāct. Tho. 22. q. 161, art. 1. Quas virtutes, omnesque alias Deipara habuit in gradu heroico. O mirabilem, ac votis ardentissimis desiderabilem virtutē humilitatis: De qua sanctus Augustinus libro de virginitate sic ait. Humilitas penè tota disciplina Christiana est.

S. August. *Luca. 14.* *Luca. 1.* *S. Tho. 22. q. 161. art. 1.* *S. August. li. de virgi.*

PRO ANNVNCIATIONE Virginis Mariæ, & pro assumptione.

QVa habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire vocem tuam. Cantic. 8.

Annotatio quadragesima tertia.

SI rectè sententiam hanc considerare volumus, verba sunt paranimphi Gabrielis è cęlo venientis ad Nazareth, vbi sacram Virginem allocutus est, & de mysterio incarnationis quàm multa Virgini reuelauit. Ipsa verò

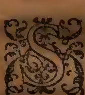
verò respondente: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Gabriel instabat, suadens illi, vt consensum daret, & sic mater Dei summi fieret. Tunc tacitè Angelus dicebat: *Quæ habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire vocem tuam.* Vndè Augustinus: O Virgo benedicta da verbum, & suscipe verbum: da consensum, & Spiritu sancto cooperante Verbum Patris in virginali vtero tuo fiet homo. Equidem Virgo sancta in hortis habitabat, prophetarum oracula de Messia venturo, vt mūdum redimeret, ob oculos semper habens, atque altiùs in corde suo illa versans. Sanè, quicquid Patriarchæ & Prophetæ de aduentu Messiæ, tùm in lege naturæ, tùm etiam in lege scripta Spiritu Dei afflati vaticinati sunt, illis hominibus perspicatius intemerata Virgo intellexit. Hæc vaticinia indefessè illa legebat, meditabatur, & cum magna dulcedine contemplabatur, cum Dauide dicens: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua Domine super mel ori meo! Psal. 118. Ecce in quibus hortis præclara Virgo morabatur, vernantes flores, & rubicundas rosas, liliaque candentia colligens. Amici auscultantes, tùm sancti patres in limbo expectantes redemptorem mundi, qui eos liberaret, tùm Angeli, qui sua ingenti charitate mundi salutem optabant, sunt. Nota. Dracho ille funestus tertiam stellarum partem sua cauda traxit, & in baratrum secum detulit. Ideò muri Hierusalem restaurandi erant, ita vt homines sancti sedes desertas in cælo possiderent: iuxta illud: Benignè fac Domine in bona voluntate tua Sion, vt ædificentur muri Hierusalem. Psal. 50. Sonuit ergo vox Mariæ, omni mellita dulcedine suauior, in aures Gabrielis, vbi consensum præbens, dixit: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Luc. 1. O rem dictu mirabilem: subindè Verbum caro factum est, & habitauit

uit in nobis. Rursus, vox hæc filij dilecti sui est: vocat vtique eam, vt relicto hoc laborioso exilio, cælos conscendat. Sanè quandiu vixit, Regina mundi, in duobus hortis habitabat, post Christi Ascēsionem: alter erat
Lucæ.22. hortus Gethsemani, in quo Saluator ter orauit Patrem, & tandem in agonia positus, factus est sudor eius, sicut guttæ sanguinis cadentis in terram: inibique, qui Angelorū gloria est, comprehensus, & funibus alligatus, solus relictus fuit, discipulis, hac & illac dispersi, fugam capientibus. In hoc horto Dei genitrix moras trahebat: quā vtinam & nos fideles semper imitaremur, gratias agentes ei, qui tot agones pro nobis immeritis subire dignatus est. Alter verò hortus ille fuit, in quo sepultus iacuit tribus diebus, Ioanne contestante: Erat autem in loco vbi cru-
Ioan.19. cifixus est IESVS hortus, & in horto monumentū nouū, in quo nondum quisquam positus fuerat: ibi ergo, propter Parasceuem Iudæorum, quia iuxta erat monumentum, posuerunt IESVM. En in quibus hortis sancta mater habitabat, cuncta, quæ dilectus filius perpessus fuerat in passione sua, sigillatim contēplans. Quid quòd fideles omnes ceu horti florigeri sunt, mandata Dei summo conatu adimplentes: in quibus nil vanum, nil infructuosum, aut inamenum residet. In his alma mater degebat, deliciisque affluebat magnis, gliscens ac iubilans, gratesq; Deo reddens, quòd homines ad fidem conuersi Christū IESVM corde & ore verum redemptorem audacter profiterentur. Ex his hortis Virgo sancta vocatur à filio: nam amici sancti qui cum Saluatore ascenderant, & omnes Angeli magnopere desiderabant Reginam suam in cęlo videre, corpore etiam glorificato. Itaque illa, quę adhuc viuens habitabat mente in horto cælesti, assumpta est, vt inibi perpetuò habitet. Et quia de hac mirabili, ac lætabunda

bunda festiuitate iam diximus nonnulla, super illo verbo, Quæ est ista quæ ascendit de deserto, delicijs affluẽs. Sit satis, hoc vnum scire, quòd ennixa ascendit super dilectum filium suum quem planè omnes cæli ciues comitabantur ouantes, & dulcisona cantica cõcinentes, vt par erat, in tam faustissimo festo decantare.

VIRGO SANCTA ROGAT dilectum filium, vt cælos omnes scandat, quò Spiritum paraclitum mittat.

F*Vge dilecte mi, aßimilare capreæ hinnuloque ceruorum super montes aromatum.* Canticorum.8.

SI Rex Dauid tam ardenti affectu Spiritus sancti aduentum desiderabat, vt incesanter clamaret: Emitte Spiritum tuum, & creabũtur, & renouabis faciem terrę: multo magis Domina mũdi Maria hoc ipsum cupiebat, videns Apostolos ita pauidos ac inermes, vt magistro relicto in horto Gethsemani, omnes fugerent. Sed quia optimè ipsa norat, non nisi ascendẽte Christo, & ad dexteram Patris sedente Paraclitum aduentare, iuxta illud: Si ego non abiero, Paraclitus non veniet ad vos, eam ob causam, post eius gloriosam resurrectionem, vbi iam iam per quadraginta dies apparuit, & quàm multis argumentis se verè surrexisse probauit, alma mater ea humilitate, qua solebat, dilectum filium precatur, & ait: *Fuge dilecte mi, assimilare capreæ hinnuloque ceruorũ super mõtes aromatũ.* Obseruatione dignum est, quòd Apostoli tenerè dilige-

Annotatio quadragesima quarta. *Psal.103.* *Ioan.16.*

S. Bern. super Cant. ser. 20. bat Christum, nō fortiter, vti sanctus Bernardus testatur, eam ob rē de abscessu Saluatoris plus nimio tristabātur.

Ioan. 14. Ad quos ille: Amen dico vobis, si diligeretis me, gauderetis vtiq;, quia vado ad Patrem. Et iterum: Expedit vobis, vt ego vadam. Sanè Apostoli Saluatorem amabant, alioqui de illius abitu mœstitia non afficerētur: nihilominus fortiter eum non diligebant: ideò eo comprehenso fugerunt timore mortis perculsi. At benedicta mater, quippe quæ filium fortissimo diligebat amore, non æquè præsentiam corporalem eius quærebat, sed fructum de illius ascensione: quare obnixè orabat Christum IESVM, inquiens: *Fuge dilecte mi.* Haud dubiè eam nō latebat illud, quod Dominus Apostolis spopōderat: Si autem abiero, mittam eum ad vos. Allusio est, quod nunc Deipara Virgo filio suo loquitur, ad illud Dauiticum:

Psal. 20. Exaltare Domine in virtute tua, cātabimus & psallemus virtutes tuas. Equidem Apostoli, omnesq; discipuli Domini, adeò pauidi erant, vt virtutes Christi IESV, eiusque egregia miracula, minimè nunciare potuissent, donec Saluatore ad Patris dexteram sedente, Spiritus sanctus in linguis igneis apparuit. Virtute ex alto roborati, vsque adeò fortes facti sunt, vt etiam flagris cæsi clamarent? Non possumus ea, quæ audiuimus, & vidimus non loqui.

Act. 4. Ecce quā sancta, quamq́ue frugifera fuit oratio Virginis benedictę qua orāte Saluator in cælum ascendit, qui vna cum Patre, post dies decem, Paraclitum miserunt. Quod verò sequitur, *assimilare capreæ, hinnuloque ceruorum*, ad velocitatem expectat, qua Dominus nube lucida amictus ascendit. Tàm caprea, quàm hinnulus mira velocitate percurrunt, adeò, vt potius animalia hæc volare, quàm currere dicantur. Cæterùm super montes aromatum Saluator conscendit, vbi omnes Angelorum choros transiliens, in dexte-

dextera Patris sedit. Enimuerò montes aromatum cęlos ipsos subindicant. super quos nihil fœtidum, nihil impurum, aut immundum residet, sed omnifariæ puritatis, quasi ingens quædam basilica, charitatis feruor, & virtutum omnium mira fragrantia viget: dicente beato Ioanne: Nihil inquinatum in illam ciuitatem intrabit. Nec quisquam excandescat, quòd Virgo benedicta priùs filij Dei aduentum totis nisibus postularat, dicens: Descẽdat, seu veniat dilectus in hortum suum, & comedat fructus pomorum suorum, nunc verò roget eundem, vt fugiat super mõtes aromatum: nam varietas temporum in causa fuit. Primò hominum redemptionem mirum in modum optabat, quæ per Messiam fieri oportebat. Qua per sanguinem, & mortem agni immaculati Christi IESV affecta, necessum erat, vt ascendens super omnes cælos adimpleret omnia, quippe quæ ore suo sacro Apostolis promiserat. Nos autẽ fideles post hac supplices Dei summi parentem Virginem summo conatu venerantes, atq; Deum in Virgine gloriosa toto corde, totaque mente colentes, ac laudantes, & admirantes addeamus cum fiducia ad thronum gratiæ, hoc est, ad Mariam, in qua Christus, qui fons gratiæ inexhaustus est requieuit, quatenus misericordiam, & gratiam consequamur, in auxilio oportuno, Amen.

Apoca. 21.

Cant. 4.

Dogma.

Annotationes in Cantica canticorum almæ Virginis Mariæ festis acommodata,
FINIVNT.

INDEX RERVM, quæ in his explanationibus continentur, ordine alphabetico digestus.

Animam

Cogni-

Flo-

Humi-

Liba-

Philo-

Super-

B V R G I S.
Apud Philippum Iuntam.
1581.